

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

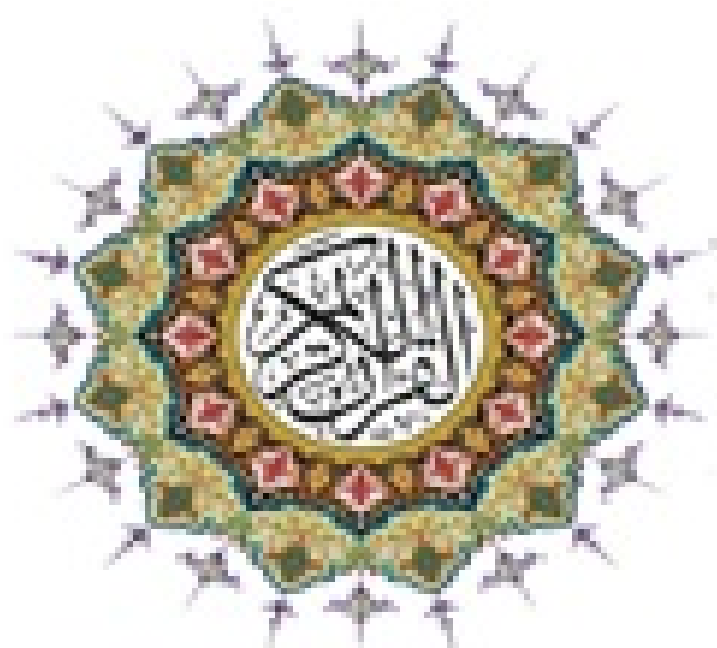
.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۱۰۴

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 104

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶۲	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۱۰۴
۶۲	مشخصات کتاب
۶۲	۱- آثار اذیت زنان مؤمن
۶۳	۲- آثار اندازهای مؤمن آل فرعون
۶۴	۳- آثار پیروی از مؤمن آل فرعون
۶۴	۴- آثار تلاش مؤمن آل فرعون
۶۴	۵- آثار شرک ستیزی مؤمن آل فرعون
۶۵	۶- آرزوی مسیحیان مؤمن
۶۶	۷- آزادی برده مؤمن
۶۶	۸- احترام زنان مؤمن
۶۷	۹- اخبار جنیان مؤمن
۶۸	۱۰- اخبار مؤمن آل فرعون
۶۸	۱۱- ادراک مؤمن آل فرعون
۶۸	۱۲- اذیت زنان مؤمن
۷۰	۱۳- اذیت زنان مؤمن در مدینه
۷۰	۱۴- اذیت مردان مؤمن
۷۰	۱۵- اذیت‌های منافقان به زنان مؤمن
۷۲	۱۶- ارزش برده مؤمن
۷۲	۱۷- ارزش عمل زنان مؤمن
۷۲	۱۸- ارزش نسل مؤمن
۷۲	۱۹- استراق سمع جنیان مؤمن
۷۴	۲۰- استراق سمع مؤمن آل فرعون
۷۴	۲۱- استقامت زنان مؤمن دوران اصحاب اخذود

۷۴	۲۲- استقامت مؤمن آل فرعون
۷۴	۲۳- اشراف مؤمن قوم ثمود
۷۶	۲۴- اطاعت از والدین مؤمن
۷۶	۲۵- اعتراض مؤمن آل فرعون
۷۶	۲۶- اقرار جنیان مؤمن
۷۸	۲۷- امت های مؤمن
۷۸	۲۸- انذارهای مؤمن آل فرعون
۸۲	۲۹- اولین مؤمن
۸۲	۳۰- اهداف تبلیغ مؤمن آل فرعون
۸۲	۳۱- اهداف مؤمن آل فرعون
۸۲	۳۲- ایمان مؤمن آل فرعون
۸۴	۳۳- بازگشت جن مؤمن
۸۴	۳۴- برده مؤمن
۸۴	۳۵- بشارت به همسر مؤمن
۸۶	۳۶- بشارت نسل مؤمن
۸۶	۳۷- بشارتهای جن مؤمن
۸۶	۳۸- بینش مؤمن آل فرعون
۸۶	۳۹- پاداش اخروی زنان مؤمن
۸۷	۴۰- پاداش اخروی مردان مؤمن
۸۸	۴۱- پاداش راهبان مؤمن
۸۸	۴۲- پاداش زنان مؤمن
۸۹	۴۳- پاداش صابئان مؤمن
۹۰	۴۴- پاداش عمل زنان مؤمن
۹۰	۴۵- پاداش مردان مؤمن
۹۰	۴۶- پاداش مسیحیان مؤمن
۹۲	۴۷- پاداش یهود مؤمن

- ۴۸- پرسشهای مؤمن آل فرعون ۹۲
- ۴۹- پیروی از مؤمن آل فرعون ۹۲
- ۵۰- پیشنهاد مؤمن آل فرعون ۹۲
- ۵۱- تبلیغ جن مؤمن ۹۴
- ۵۲- تبلیغ مؤمن آل فرعون ۹۴
- ۵۳- تشویق شاعران مؤمن ۹۴
- ۵۴- تشویقهای مؤمن آل فرعون ۹۴
- ۵۵- تعجب مؤمن آل فرعون ۹۶
- ۵۶- تقیه مؤمن آل فرعون ۹۶
- ۵۷- تلاش مؤمن آل فرعون ۹۸
- ۵۸- تنزیه شاعران مؤمن ۹۹
- ۵۹- توصیه های مؤمن آل فرعون ۱۰۰
- ۶۰- توطئه علیه مؤمن آل فرعون ۱۰۰
- ۶۱- توکل مؤمن آل فرعون ۱۰۱
- ۶۲- تولد کافر از مؤمن ۱۰۲
- ۶۳- تولد مؤمن از کافر ۱۰۲
- ۶۴- تهدید مؤمن آل فرعون ۱۰۲
- ۶۵- تهمت به زنان مؤمن ۱۰۲
- ۶۶- تهمت به مردان مؤمن ۱۰۴
- ۶۷- جوانان مؤمن بنی اسرائیل ۱۰۴
- ۶۸- حامی مؤمن آل فرعون ۱۰۴
- ۶۹- حجاب زنان مؤمن ۱۰۶
- ۷۰- حفظ حرمت زنان مؤمن ۱۰۶
- ۷۱- حمایت از مؤمن آل فرعون ۱۰۶
- ۷۲- حمایت مؤمن آل فرعون ۱۰۶
- ۷۳- خدانشناسی مؤمن آل فرعون ۱۰۸

- ۱۰۸ ----- ۷۴- خطر انحراف زنان مؤمن
- ۱۰۸ ----- ۷۵- خطر انحراف مردان مؤمن
- ۱۰۸ ----- ۷۶- خطر گناه زنان مؤمن
- ۱۰۹ ----- ۷۷- خطر گناه مردان مؤمن
- ۱۱۰ ----- ۷۸- خیرخواهی مؤمن آل فرعون
- ۱۱۰ ----- ۷۹- دعای مسیحیان مؤمن
- ۱۱۱ ----- ۸۰- دعوت از مؤمن آل فرعون
- ۱۱۲ ----- ۸۱- دعوت‌های جن مؤمن
- ۱۱۲ ----- ۸۲- دعوت‌های مؤمن آل فرعون
- ۱۱۴ ----- ۸۳- دفاع مؤمن آل فرعون
- ۱۱۴ ----- ۸۴- دلایل خیرخواهی مؤمن آل فرعون
- ۱۱۵ ----- ۸۵- دلسوزی مؤمن آل فرعون
- ۱۱۶ ----- ۸۶- دین مؤمن آل فرعون
- ۱۱۶ ----- ۸۷- راهبان مؤمن
- ۱۱۶ ----- ۸۸- روزی اخروی مردان مؤمن
- ۱۱۷ ----- ۸۹- روش برخورد مؤمن آل فرعون
- ۱۱۸ ----- ۹۰- روش تبلیغ مؤمن آل فرعون
- ۱۱۸ ----- ۹۱- زمینه ارتداد مؤمن آل فرعون
- ۱۱۹ ----- ۹۲- زمینه بی‌احترامی به مردان مؤمن
- ۱۲۰ ----- ۹۳- زمینه بی‌احترامی زنان مؤمن
- ۱۲۰ ----- ۹۴- زمینه شرک مؤمن آل فرعون
- ۱۲۰ ----- ۹۵- زنان مؤمن
- ۱۲۰ ----- ۹۶- زنان مؤمن در قیامت
- ۱۲۱ ----- ۹۷- زنان مؤمن مکه
- ۱۲۲ ----- ۹۸- سرزنش‌های مؤمن آل فرعون
- ۱۲۲ ----- ۹۹- سوزاندن زنان مؤمن در دوران اصحاب اخدود

- ۱۰۰- شاعران مۇمىن و خيال پردازى ----- ۱۲۳
- ۱۰۱- شاعران مۇمىن و سخن بى عمل ----- ۱۲۴
- ۱۰۲- شجاعت مۇمىن آل فرعون ----- ۱۲۴
- ۱۰۳- شخصيت زنان مۇمىن ----- ۱۲۴
- ۱۰۴- شك جنيان مۇمىن ----- ۱۲۴
- ۱۰۵- شكنجه زنان مۇمىن ----- ۱۲۶
- ۱۰۶- شكنجه مردان مۇمىن ----- ۱۲۶
- ۱۰۷- شهادت طلبى زنان مۇمىن دوران اصحاب اخدود ----- ۱۲۶
- ۱۰۸- ظلم به زنان مۇمىن صدراسلام ----- ۱۲۶
- ۱۰۹- عجز جنيان مۇمىن ----- ۱۲۶
- ۱۱۰- عقيدە جنيان مۇمىن ----- ۱۲۸
- ۱۱۱- علم مۇمىن آل فرعون ----- ۱۲۸
- ۱۱۲- عمل پسنديدە مۇمىن آل فرعون ----- ۱۳۰
- ۱۱۳- فرجام زنان مۇمىن ----- ۱۳۰
- ۱۱۴- فرعون و مۇمىن آل فرعون ----- ۱۳۰
- ۱۱۵- فضايلى بردە مۇمىن ----- ۱۳۰
- ۱۱۶- فضايلى جن مۇمىن ----- ۱۳۰
- ۱۱۷- فضايلى زنان مۇمىن ----- ۱۳۲
- ۱۱۸- فضايلى شاعران مۇمىن ----- ۱۳۲
- ۱۱۹- فضايلى مۇمىن آل فرعون ----- ۱۳۲
- ۱۲۰- فلسفە تلاش جنيان مۇمىن ----- ۱۳۴
- ۱۲۱- قصە مۇمىن آل فرعون ----- ۱۳۴
- ۱۲۲- قوم مۇمىن آل فرعون ----- ۱۴۰
- ۱۲۳- قياس مشرک با مۇمىن ----- ۱۴۱
- ۱۲۴- قياس مۇمىن با كافر ----- ۱۴۲
- ۱۲۵- كمى راهبان مۇمىن ----- ۱۴۲

- ۱۲۶- کنیز مۇمن ----- ۱۴۲
- ۱۲۷- كىفر اذيت زنان مۇمن ----- ۱۴۲
- ۱۲۸- مجادله مۇمن آل فرعون ----- ۱۴۲
- ۱۲۹- محافظت از مۇمن آل فرعون ----- ۱۴۴
- ۱۳۰- مردان مۇمن ----- ۱۴۴
- ۱۳۱- مردان مۇمن مكه ----- ۱۴۴
- ۱۳۲- مستضعفان مۇمن قوم ثمود ----- ۱۴۴
- ۱۳۳- مسيحيان مۇمن ----- ۱۴۶
- ۱۳۴- مسيحيان مۇمن به اسلام ----- ۱۴۶
- ۱۳۵- مسيحيان مۇمن به قرآن ----- ۱۴۸
- ۱۳۶- مشركان و خويشاوندان مۇمن ----- ۱۴۸
- ۱۳۷- مقامات مسيحيان مۇمن ----- ۱۴۸
- ۱۳۸- مواعظ مۇمن آل فرعون ----- ۱۴۸
- ۱۳۹- موقعيت اجتماعى مۇمن آل فرعون ----- ۱۵۰
- ۱۴۰- موقعيت شناسى مۇمن آل فرعون ----- ۱۵۰
- ۱۴۱- مۇمن ----- ۱۵۰
- ۱۴۲- مۇمن آل فرعون در حضور موسى(ع) ----- ۱۵۱
- ۱۴۳- مۇمن آل فرعون و قصه يوسف(ع) ----- ۱۵۲
- ۱۴۴- مۇمن آل فرعون و مصريان باستان ----- ۱۵۲
- ۱۴۵- مۇمن آل ياسين ----- ۱۵۲
- ۱۴۶- مهريه همسر مۇمن ----- ۱۵۲
- ۱۴۷- نعمتهاى اخروى زنان مۇمن ----- ۱۵۳
- ۱۴۸- نقش نياكان مۇمن ----- ۱۵۴
- ۱۴۹- نورانيت اخروى زنان مۇمن ----- ۱۵۴
- ۱۵۰- وعده به زنان مۇمن ----- ۱۵۴
- ۱۵۱- ويژگيهاى عقيدة مۇمن آل فرعون ----- ۱۵۶

- ۱۵۲- هجرت زنان مؤمن ۱۵۶
- ۱۵۳- هدایتگری جن مؤمن ۱۵۶
- ۱۵۴- هدایتگری مؤمن آل فرعون ۱۵۶
- ۱۵۵- یأس مؤمن آل فرعون ۱۵۸
- ۱۵۶- یقین مؤمن آل فرعون ۱۵۸
- ۱۵۷- یهود مؤمن ۱۵۸
- ۱۵۸- یهود مؤمن به قرآن ۱۶۰
- ۱۵۹- یهود مؤمن به محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۶۰
- ۱۶۰- یهود مؤمن صدر اسلام ۱۶۰
- ۱۶۱- {مؤمنان} ۱۶۱
- ۱۶۲- آثار آرامش مؤمنان ۱۷۲
- ۱۶۳- آثار احسان به مؤمنان ۱۷۴
- ۱۶۴- آثار اراده مؤمنان ۱۷۴
- ۱۶۵- آثار استغفار مؤمنان ۱۷۴
- ۱۶۶- آثار استقامت مؤمنان ۱۷۴
- ۱۶۷- آثار استهزای مؤمنان ۱۷۶
- ۱۶۸- آثار اعراض از مؤمنان ۱۷۶
- ۱۶۹- آثار اعراض از مؤمنان فقیر ۱۷۶
- ۱۷۰- آثار امداد به مؤمنان ۱۷۸
- ۱۷۱- آثار انفاق مؤمنان ۱۷۸
- ۱۷۲- آثار ایثار مؤمنان ۱۷۸
- ۱۷۳- آثار ایمان به پیروزی مؤمنان ۱۸۰
- ۱۷۴- آثار ایمان مؤمنان ۱۸۰
- ۱۷۵- آثار بدخواهی برای مؤمنان ۱۸۰
- ۱۷۶- آثار پیروزی مؤمنان ۱۸۰
- ۱۷۷- آثار تبعید مؤمنان ۱۸۲

- ۱۷۸- آثار تحقیر مۇمنان ۱۸۲
- ۱۷۹- آثار تالاش مۇمنان ۱۸۲
- ۱۸۰- آثار جهاد مۇمنان ۱۸۲
- ۱۸۱- آثار حق پذیری مۇمنان اهل کتاب ۱۸۴
- ۱۸۲- آثار حمایت از مۇمنان ۱۸۴
- ۱۸۳- آثار خیرخواهی مۇمنان ۱۸۴
- ۱۸۴- آثار ذکر فرجام مۇمنان ۱۸۶
- ۱۸۵- آثار ذکر فضایل مۇمنان ۱۸۶
- ۱۸۶- آثار زیان به مۇمنان ۱۸۶
- ۱۸۷- آثار شکنجه مۇمنان ۱۸۶
- ۱۸۸- آثار طرد مۇمنان ۱۸۸
- ۱۸۹- آثار علم مۇمنان ۱۸۸
- ۱۹۰- آثار عمل صالح مۇمنان ۱۸۸
- ۱۹۱- آثار قتل مۇمنان ۱۹۰
- ۱۹۲- آثار لغزش مۇمنان ۱۹۱
- ۱۹۳- آثار محبت در مۇمنان ۱۹۲
- ۱۹۴- آثار مهربانی با مۇمنان ۱۹۲
- ۱۹۵- آثار نجات مۇمنان ۱۹۲
- ۱۹۶- آثار نورانیت اخروی مۇمنان ۱۹۳
- ۱۹۷- آثار آخرت مۇمنان ۱۹۴
- ۱۹۸- آرامش اخروی مۇمنان ۱۹۴
- ۱۹۹- آرامش مۇمنان ۱۹۶
- ۲۰۰- آرامش مۇمنان در غزوه حنین ۱۹۶
- ۲۰۱- آرزوهای مۇمنان ۱۹۶
- ۲۰۲- آرزوی حکومت بر مۇمنان ۱۹۷
- ۲۰۳- آرزوی شکست مۇمنان ۱۹۸

- ۱۹۸ ----- ۲۰۴- آرزوی کفر مۇمنان
- ۱۹۸ ----- ۲۰۵- آرزوی مرگ مۇمنان
- ۱۹۹ ----- ۲۰۶- آرزوی مۇمنان
- ۲۰۰ ----- ۲۰۷- آرمان مۇمنان
- ۲۰۲ ----- ۲۰۸- آزادىخواهى مۇمنان
- ۲۰۲ ----- ۲۰۹- آسایش اخروی مۇمنان
- ۲۰۲ ----- ۲۱۰- آگاهى مۇمنان
- ۲۰۳ ----- ۲۱۱- آمادگی مۇمنان
- ۲۰۴ ----- ۲۱۲- آمادگی نظامى مۇمنان
- ۲۰۴ ----- ۲۱۳- آمزش اخروی مۇمنان
- ۲۰۶ ----- ۲۱۴- آمزش مۇمنان
- ۲۱۲ ----- ۲۱۵- آمزش مۇمنان راستین
- ۲۱۳ ----- ۲۱۶- آینده مۇمنان
- ۲۱۴ ----- ۲۱۷- ابتلاى مۇمنان
- ۲۱۴ ----- ۲۱۸- ابتلاى مۇمنان پیشین
- ۲۱۶ ----- ۲۱۹- ابزار تقویت مۇمنان
- ۲۱۶ ----- ۲۲۰- اتحاد مۇمنان
- ۲۱۸ ----- ۲۲۱- اجابت دعای مۇمنان
- ۲۱۸ ----- ۲۲۲- اجزه به مۇمنان
- ۲۲۰ ----- ۲۲۳- اجتماع مۇمنان صدر اسلام
- ۲۲۰ ----- ۲۲۴- اجتناب از تحقیر مۇمنان
- ۲۲۰ ----- ۲۲۵- احترام اخروی مۇمنان
- ۲۲۲ ----- ۲۲۶- احترام به مۇمنان
- ۲۲۲ ----- ۲۲۷- احترام مۇمنان
- ۲۲۴ ----- ۲۲۸- احساس خطر مۇمنان
- ۲۲۴ ----- ۲۲۹- احسان مۇمنان

- ۲۲۴ ۲۳۰- احكام همسران مۇمنان
- ۲۲۶ ۲۳۱- احيای مۇمنان
- ۲۲۶ ۲۳۲- اختلاف مۇمنان
- ۲۲۶ ۲۳۳- اختلافات مشركان با مۇمنان
- ۲۲۸ ۲۳۴- اختيار اخروى مۇمنان
- ۲۲۸ ۲۳۵- اختيار مۇمنان
- ۲۲۸ ۲۳۶- اخراج مۇمنان از ظلمت
- ۲۲۸ ۲۳۷- اخلاص مۇمنان
- ۲۳۰ ۲۳۸- اخوت مۇمنان
- ۲۳۰ ۲۳۹- ادای گواهی مۇمنان
- ۲۳۱ ۲۴۰- ادراك مۇمنان
- ۲۳۲ ۲۴۱- ادعای گمراهی مۇمنان
- ۲۳۲ ۲۴۲- ادعای مۇمنان عافیت طلب
- ۲۳۲ ۲۴۳- ادعای همراهی با مۇمنان
- ۲۳۲ ۲۴۴- اذكار مۇمنان
- ۲۳۴ ۲۴۵- اذیت روانی مۇمنان
- ۲۳۴ ۲۴۶- اذیت مۇمنان
- ۲۳۵ ۲۴۷- اذیت مۇمنان اهل كتاب
- ۲۳۶ ۲۴۸- ارائه معجزه به مۇمنان
- ۲۳۶ ۲۴۹- ارتداد مۇمنان
- ۲۳۸ ۲۵۰- ارث خویشاوندان مۇمنان
- ۲۳۸ ۲۵۱- ارث مۇمنان
- ۲۳۸ ۲۵۲- ارزش امنیت مۇمنان
- ۲۳۸ ۲۵۳- ارزش جان مۇمنان
- ۲۴۰ ۲۵۴- ارزش حیات مۇمنان
- ۲۴۰ ۲۵۵- ارزش رفاه مۇمنان

- ۲۴۰ ۲۵۶- ارزش عمل پسندیده مۇمنان
- ۲۴۰ ۲۵۷- ارزش عمل مۇمنان
- ۲۴۲ ۲۵۸- ارزش مال مۇمنان
- ۲۴۲ ۲۵۹- ارزش مۇمنان فقير
- ۲۴۲ ۲۶۰- ارزشگذارى مۇمنان
- ۲۴۲ ۲۶۱- ارزشهای مۇمنان
- ۲۴۳ ۲۶۲- ازدواج با مۇمنان
- ۲۴۴ ۲۶۳- ازدواج مۇمنان
- ۲۴۴ ۲۶۴- استغاثه مۇمنان
- ۲۴۴ ۲۶۵- استغفار برای مۇمنان
- ۲۴۷ ۲۶۶- استغفار مۇمنان
- ۲۴۸ ۲۶۷- استقامت مۇمنان
- ۲۵۳ ۲۶۸- استقامت مۇمنان اهل کتاب
- ۲۵۴ ۲۶۹- استقامت مۇمنان دوران اصحاب اجدود
- ۲۵۴ ۲۷۰- استقامت مۇمنان راستين
- ۲۵۴ ۲۷۱- استقامت مۇمنان قوم نمود
- ۲۵۴ ۲۷۲- استقامت مۇمنان مدين
- ۲۵۶ ۲۷۳- استقبال از مۇمنان
- ۲۵۶ ۲۷۴- استماع قرآن مۇمنان اهل کتاب
- ۲۵۶ ۲۷۵- استمداد از مۇمنان
- ۲۵۶ ۲۷۶- استمداد از مۇمنان غير مهاجر
- ۲۵۷ ۲۷۷- استمداد مۇمنان راستين
- ۲۵۸ ۲۷۸- استمرار پاداش مۇمنان
- ۲۵۸ ۲۷۹- استمرار هدايت مۇمنان
- ۲۵۸ ۲۸۰- استهزاهای اخروی مۇمنان
- ۲۶۰ ۲۸۱- استهزاهای مۇمنان

- ۲۸۲- استهزای مۇمنان ۲۶۰
- ۲۸۳- استهزای مۇمنان به قیامت ۲۶۵
- ۲۸۴- استهزای مۇمنان فقیر ۲۶۶
- ۲۸۵- اسلام مۇمنان اهل کتاب ۲۶۶
- ۲۸۶- اشتیاق مۇمنان ۲۶۶
- ۲۸۷- اشراف قوم نوح و مۇمنان ۲۶۶
- ۲۸۸- اشراف مدین و مۇمنان ۲۶۸
- ۲۸۹- اصحاب اخدود هنگام سوختن مۇمنان ۲۶۸
- ۲۹۰- اصحاب اعراف و مۇمنان ۲۶۸
- ۲۹۱- اصلاح زندگی مۇمنان ۲۷۰
- ۲۹۲- اصلاحگری مۇمنان ۲۷۰
- ۲۹۳- اضطراب مۇمنان ۲۷۰
- ۲۹۴- اضلال مۇمنان ۲۷۲
- ۲۹۵- اطاعت از مۇمنان ۲۷۲
- ۲۹۶- اطاعت مۇمنان ۲۷۳
- ۲۹۷- اطعام به مۇمنان ۲۷۴
- ۲۹۸- اطمینان به شکست مۇمنان ۲۷۴
- ۲۹۹- اطمینان قلب مۇمنان ۲۷۴
- ۳۰۰- اطمینان مۇمنان ۲۷۶
- ۳۰۱- اطمینان مۇمنان صدر اسلام ۲۷۶
- ۳۰۲- اعراض از مۇمنان فقیر ۲۷۶
- ۳۰۳- اعراض مۇمنان صدر اسلام ۲۷۶
- ۳۰۴- اغوانا پذیرى مۇمنان ۲۷۸
- ۳۰۵- اغوانا پذیرى مۇمنان قوم سبأ ۲۷۸
- ۳۰۶- افترا به مۇمنان ۲۷۸
- ۳۰۷- اقتدار اخروی مۇمنان ۲۷۸

- ۳۰۸- اقتدار مۇمنان ۲۸۰
- ۳۰۹- اقرار مۇمنان اهل كتاب ۲۸۰
- ۳۱۰- اقسام مۇمنان ۲۸۰
- ۳۱۱- اقليت مۇمنان ۲۸۱
- ۳۱۲- اقليت مۇمنان به لوط(ع) ۲۸۲
- ۳۱۳- اقليت مۇمنان صدراسلام ۲۸۲
- ۳۱۴- اقليت مۇمنان قوم لوط ۲۸۲
- ۳۱۵- القاي محبت مۇمنان در قلبها ۲۸۳
- ۳۱۶- الكوى مۇمنان ۲۸۴
- ۳۱۷- امامت بر مۇمنان ۲۸۶
- ۳۱۸- امانتدارى مۇمنان ۲۸۶
- ۳۱۹- امتحان مۇمنان ۲۸۶
- ۳۲۰- امتحان مۇمنان پيشين ۲۹۶
- ۳۲۱- امتحان بر مۇمنان ۲۹۶
- ۳۲۲- امداد به مۇمنان ۲۹۸
- ۳۲۳- امداد به مۇمنان صابر ۳۰۶
- ۳۲۴- امداد به مۇمنان غير مهاجر ۳۰۶
- ۳۲۵- امداد به مۇمنان مقاوم ۳۰۸
- ۳۲۶- امداد مۇمنان ۳۰۸
- ۳۲۷- امر به معروف مۇمنان ۳۰۸
- ۳۲۸- امكانات مادى مۇمنان ۳۱۰
- ۳۲۹- امكانات مادى مۇمنان صدر اسلام ۳۱۰
- ۳۳۰- امكانات معنوى مۇمنان ۳۱۰
- ۳۳۱- امنيت اخروى مۇمنان ۳۱۱
- ۳۳۲- امنيت مۇمنان ۳۱۲
- ۳۳۳- امنيت مۇمنان به قيامت ۳۱۶

- ۳۱۶-.....-۳۳۴-امیدواری اخروی مۇمنان
- ۳۱۶-.....-۳۳۵-امیدواری مۇمنان
- ۳۲۲-.....-۳۳۶-امیدواری مۇمنان مدینە
- ۳۲۳-.....-۳۳۷-انبیاء از مۇمنان
- ۳۲۴-.....-۳۳۸-انبیاء و مۇمنان
- ۳۲۴-.....-۳۳۹-انتظارات مۇمنان
- ۳۲۴-.....-۳۴۰-انتظارات مۇمنان صدر اسلام
- ۳۲۶-.....-۳۴۱-اندوہ اخروی مۇمنان
- ۳۲۶-.....-۳۴۲-اندوہ مۇمنان
- ۳۲۶-.....-۳۴۳-انذار مۇمنان
- ۳۲۶-.....-۳۴۴-انذارهای مۇمنان
- ۳۲۸-.....-۳۴۵-انصار و مۇمنان غیر مهاجر
- ۳۲۸-.....-۳۴۶-انعطاف پذیرى مۇمنان
- ۳۲۹-.....-۳۴۷-انعطاف ناپذیری مۇمنان
- ۳۳۰-.....-۳۴۸-انفاق مۇمنان
- ۳۳۴-.....-۳۴۹-انفاق مۇمنان اهل کتاب
- ۳۳۴-.....-۳۵۰-انفاق مۇمنان صدر اسلام
- ۳۳۴-.....-۳۵۱-انقیاد مۇمنان
- ۳۴۰-.....-۳۵۲-انکار فضایل مۇمنان
- ۳۴۱-.....-۳۵۳-اولویت مۇمنان
- ۳۴۲-.....-۳۵۴-اولین مۇمنان
- ۳۴۲-.....-۳۵۵-اولین مۇمنان به قرآن
- ۳۴۲-.....-۳۵۶-اولین مۇمنان به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۴۲-.....-۳۵۷-اولین مۇمنان به موسی(ع)
- ۳۴۴-.....-۳۵۸-اولین مۇمنان به نوح(ع)
- ۳۴۴-.....-۳۵۹-اهتمام به مۇمنان فقیر

- ۳۶۰- اھتمام ذوالقرنین بە مۇمنان ۳۴۴
- ۳۶۱- اھتمام مۇمنان بە احكام ۳۴۴
- ۳۶۲- اھتمام مۇمنان بە تزكیہ ۳۴۶
- ۳۶۳- اھتمام مۇمنان بە قیامت ۳۴۶
- ۳۶۴- اھتمام مۇمنان بە نماز ۳۴۶
- ۳۶۵- اھداف مۇمنان ۳۴۶
- ۳۶۶- اھل کتاب و مۇمنان ۳۴۷
- ۳۶۷- اھل مدین و مۇمنان ۳۴۹
- ۳۶۸- اھمیت أبروی مۇمنان ۳۵۰
- ۳۶۹- اھمیت اتحاد مۇمنان ۳۵۰
- ۳۷۰- اھمیت امتحان مۇمنان ۳۵۱
- ۳۷۱- اھمیت ایمان مۇمنان ۳۵۲
- ۳۷۲- اھمیت برتری مۇمنان ۳۵۲
- ۳۷۳- اھمیت تذکر بہ مۇمنان ۳۵۲
- ۳۷۴- اھمیت تلاش مۇمنان ۳۵۳
- ۳۷۵- اھمیت تنبہ مۇمنان ۳۵۴
- ۳۷۶- اھمیت تواضع با مۇمنان ۳۵۴
- ۳۷۷- اھمیت ثبات قدم مۇمنان ۳۵۴
- ۳۷۸- اھمیت حفظ أبروی مۇمنان ۳۵۴
- ۳۷۹- اھمیت حفظ شخصیت مۇمنان ۳۵۶
- ۳۸۰- اھمیت خوش بینی بہ مۇمنان ۳۵۶
- ۳۸۱- اھمیت رضایت مۇمنان ۳۵۶
- ۳۸۲- اھمیت شخصیت مۇمنان ۳۵۷
- ۳۸۳- اھمیت عقیدہ مۇمنان ۳۵۸
- ۳۸۴- اھمیت مسکن مۇمنان ۳۵۸
- ۳۸۵- اھمیت منافع مۇمنان ۳۵۹

- ۳۸۶- اهمیت مهربانی مۇمنان ۳۶۰
- ۳۸۷- اهمیت نشاط مۇمنان ۳۶۰
- ۳۸۸- اهمیت هوشیاری مۇمنان ۳۶۰
- ۳۸۹- ایثار مۇمنان ۳۶۲
- ۳۹۰- ایجاد مصونیت در مۇمنان ۳۶۲
- ۳۹۱- ایمان با پیروزی مۇمنان ۳۶۲
- ۳۹۲- ایمان مۇمنان ۳۶۳
- ۳۹۳- ایمان مۇمنان دوران اصحاب اخدود ۳۶۶
- ۳۹۴- ایمان مۇمنان راستین ۳۶۶
- ۳۹۵- ایمان مۇمنان قوم ثمود ۳۶۷
- ۳۹۶- بادیه نشین مۇمنان ۳۶۸
- ۳۹۷- بدخواهان مۇمنان صدراسلام ۳۶۸
- ۳۹۸- بدخواهی برای مۇمنان ۳۶۸
- ۳۹۹- برادری مۇمنان ۳۷۰
- ۴۰۰- برپایی نماز مۇمنان ۳۷۰
- ۴۰۱- برتری مۇمنان ۳۷۲
- ۴۰۲- برتری مۇمنان بر کافران ۳۷۲
- ۴۰۳- برتری مۇمنان بر مشرکان ۳۷۲
- ۴۰۴- برگزیدگی مۇمنان ۳۷۲
- ۴۰۵- بشارت به مۇمنان ۳۷۴
- ۴۰۶- بشارت به مۇمنان صالح ۳۸۴
- ۴۰۷- بشارت به مۇمنان صدر اسلام ۳۸۴
- ۴۰۸- بشارت به مۇمنان مدین ۳۸۴
- ۴۰۹- بشارت بهشت به مۇمنان ۳۸۶
- ۴۱۰- بشارت پیروزی مۇمنان ۳۸۶
- ۴۱۱- بشارت حکومت مۇمنان ۳۸۷

- ۳۸۸ ----- ۴۱۲- بشارت سعادت مۇمنان
- ۳۸۸ ----- ۴۱۳- بشارت مۇمنان
- ۳۸۸ ----- ۴۱۴- بصيرت مۇمنان
- ۳۹۲ ----- ۴۱۵- بصيرت مۇمنان به قرآن
- ۳۹۲ ----- ۴۱۶- بهترين عمل مۇمنان
- ۳۹۳ ----- ۴۱۷- بهترين لذايد مۇمنان
- ۳۹۴ ----- ۴۱۸- بهشت مۇمنان
- ۳۹۴ ----- ۴۱۹- بى تفاوتى در حل مشكلات مۇمنان
- ۳۹۴ ----- ۴۲۰- بى مهرى به مۇمنان
- ۳۹۶ ----- ۴۲۱- بى نيازى مۇمنان
- ۳۹۶ ----- ۴۲۲- بينش مۇمنان
- ۳۹۹ ----- ۴۲۳- پاداش اخروى مۇمنان
- ۴۰۶ ----- ۴۲۴- پاداش بزرگ مۇمنان
- ۴۰۷ ----- ۴۲۵- پاداش بى منت مۇمنان
- ۴۰۸ ----- ۴۲۶- پاداش دعا براى مۇمنان
- ۴۰۸ ----- ۴۲۷- پاداش عمل مۇمنان
- ۴۰۸ ----- ۴۲۸- پاداش كامل مۇمنان
- ۴۱۰ ----- ۴۲۹- پاداش مضاعف مۇمنان
- ۴۱۲ ----- ۴۳۰- پاداش مۇمنان
- ۴۳۹ ----- ۴۳۱- پاداش مۇمنان اهل كتاب
- ۴۴۰ ----- ۴۳۲- پاداش مۇمنان صابر
- ۴۴۰ ----- ۴۳۳- پاداش مۇمنان صالح
- ۴۴۲ ----- ۴۳۴- پاداش مۇمنان مهاجر
- ۴۴۲ ----- ۴۳۵- پاسدارى مۇمنان
- ۴۴۲ ----- ۴۳۶- پاكى مۇمنان
- ۴۴۴ ----- ۴۳۷- پدران مۇمنان در بهشت

- ۴۳۸ - پذیرایی اخروی از مۇمنان ۴۴۴
- ۴۳۹ - پذیرایی از مۇمنان ۴۴۵
- ۴۴۰ - پرسش از مۇمنان ۴۴۶
- ۴۴۱ - پشتیبان مۇمنان ۴۴۶
- ۴۴۲ - پناهگاه مۇمنان ۴۴۸
- ۴۴۳ - پیروزی اخروی مۇمنان ۴۴۸
- ۴۴۴ - پیروزی بر مۇمنان ۴۴۸
- ۴۴۵ - پیروزی مۇمنان ۴۴۸
- ۴۴۶ - پیروزی مۇمنان صدراسلام ۴۵۹
- ۴۴۷ - پیشگامی مۇمنان ۴۶۰
- ۴۴۸ - پیشگوی پیروزی مۇمنان ۴۶۰
- ۴۴۹ - تأثیر پذیری مۇمنان ۴۶۱
- ۴۵۰ - تأثیرپذیری مۇمنان صدر اسلام ۴۶۲
- ۴۵۱ - تألیف قلوب مۇمنان ۴۶۲
- ۴۵۲ - تأمین خواسته های مۇمنان ۴۶۲
- ۴۵۳ - تأمین منافع مۇمنان ۴۶۴
- ۴۵۴ - تأیید مۇمنان ۴۶۴
- ۴۵۵ - تبری از دشمنان مۇمنان ۴۶۶
- ۴۵۶ - تبری مۇمنان ۴۶۶
- ۴۵۷ - تبعید مۇمنان ۴۶۸
- ۴۵۸ - تبلیغ مۇمنان ۴۶۸
- ۴۵۹ - تبیین فرجام مۇمنان ۴۷۰
- ۴۶۰ - تثبیت ایمان مۇمنان ۴۷۰
- ۴۶۱ - تحقیق مۇمنان ۴۷۰
- ۴۶۲ - تحقیق مۇمنان فقیر ۴۷۲
- ۴۶۳ - تحقیق مۇمنان قوم نوح ۴۷۲

- ۴۶۴- تحولات عقیدتی مۇمنان ۴۷۳
- ۴۶۵- تحیت اخروی بر مۇمنان ۴۷۴
- ۴۶۶- تحیت به مۇمنان ۴۷۴
- ۴۶۷- تحیت مۇمنان ۴۷۵
- ۴۶۸- تحیت مۇمنان در قیامت ۴۷۶
- ۴۶۹- تداوم دشمنی با مۇمنان ۴۷۶
- ۴۷۰- تداوم عمل مۇمنان صالح ۴۷۶
- ۴۷۱- تداوم نماز مۇمنان ۴۷۶
- ۴۷۲- تدبر مۇمنان ۴۷۸
- ۴۷۳- تذکر به مۇمنان ۴۷۸
- ۴۷۴- تربیت مۇمنان ۴۷۸
- ۴۷۵- ترس از مۇمنان ۴۸۰
- ۴۷۶- ترس مۇمنان ۴۸۰
- ۴۷۷- ترس مۇمنان بنی اسرائیل ۴۸۴
- ۴۷۸- ترس مۇمنان صدراسلام ۴۸۴
- ۴۷۹- ترک حمایت از مۇمنان ۴۸۶
- ۴۸۰- تزکیه مۇمنان ۴۸۶
- ۴۸۱- تزین تختهای مۇمنان ۴۸۶
- ۴۸۲- تزین مۇمنان ۴۸۷
- ۴۸۳- تسبیح مۇمنان ۴۸۸
- ۴۸۴- تسلیم مۇمنان ۴۸۸
- ۴۸۵- تشبیه به مۇمنان ۴۸۹
- ۴۸۶- تشخیص مۇمنان ۴۹۰
- ۴۸۷- تشخیص مۇمنان راستین ۴۹۰
- ۴۸۸- تشویق مۇمنان ۴۹۱
- ۴۸۹- تصدیق سخنان مۇمنان ۴۹۸

- ۴۹۸ ۴۹۰- تضمین آرامش مۇمنان
- ۴۹۸ ۴۹۱- تضمین پاداش مۇمنان
- ۵۰۰ ۴۹۲- تطهیر مۇمنان
- ۵۰۰ ۴۹۳- تعاون مۇمنان
- ۵۰۲ ۴۹۴- تعدیل احساسات مۇمنان
- ۵۰۲ ۴۹۵- تعقل مۇمنان
- ۵۰۲ ۴۹۶- تعهد مۇمنان
- ۵۰۳ ۴۹۷- تفاوت مۇمنان
- ۵۰۴ ۴۹۸- تفاوت مۇمنان با فاسقان
- ۵۰۴ ۴۹۹- تفاوت مۇمنان با کافران
- ۵۰۶ ۵۰۰- تفاوت مۇمنان با گناھکاران
- ۵۰۷ ۵۰۱- تفاوت مۇمنان و کافران
- ۵۰۸ ۵۰۲- تفضل بر مۇمنان
- ۵۰۸ ۵۰۳- تفضل به مۇمنان
- ۵۱۰ ۵۰۴- تقرب مۇمنان
- ۵۱۳ ۵۰۵- تقرب مۇمنان قوم نوح
- ۵۱۴ ۵۰۶- تقوای مۇمنان
- ۵۱۶ ۵۰۷- تقوای مۇمنان صالح
- ۵۱۶ ۵۰۸- تقویت روحیه مۇمنان
- ۵۱۸ ۵۰۹- تکالیف مۇمنان
- ۵۱۸ ۵۱۰- تکامل مۇمنان
- ۵۱۹ ۵۱۱- تکامل مۇمنان در بهشت
- ۵۲۰ ۵۱۲- تکبر بر مۇمنان
- ۵۲۰ ۵۱۳- تکذیب شایعه علیه مۇمنان
- ۵۲۰ ۵۱۴- تکفیر گناه مۇمنان
- ۵۲۱ ۵۱۵- تکلیف اجتماعی مۇمنان

- ۵۱۶- تڪليف عبادى مۇمىنان ۵۲۲
- ۵۱۷- تڪليف فردى مۇمىنان ۵۲۲
- ۵۱۸- تڪليف مالى مۇمىنان ۵۲۴
- ۵۱۹- تڪليف مۇمىنان ۵۲۴
- ۵۲۰- تكيه گاه مۇمىنان ۵۳۹
- ۵۲۱- تالاش مۇمىنان ۵۴۰
- ۵۲۲- تنزيه مۇمىنان ۵۴۰
- ۵۲۳- تواضع با مۇمىنان ۵۴۴
- ۵۲۴- تواضع بر مۇمىنان ۵۴۴
- ۵۲۵- تواضع براى مۇمىنان ۵۴۵
- ۵۲۶- تواضع به مۇمىنان ۵۴۶
- ۵۲۷- تواضع مۇمىنان ۵۴۶
- ۵۲۸- توبه از استهزاي مۇمىنان ۵۴۸
- ۵۲۹- توبه از سوزاندىن مۇمىنان ۵۴۸
- ۵۳۰- توبه سوزاندىگان مۇمىنان ۵۴۸
- ۵۳۱- توبه مۇمىنان ۵۴۸
- ۵۳۲- توجه به مۇمىنان فقير ۵۵۰
- ۵۳۳- توحيد عبادى مۇمىنان ۵۵۰
- ۵۳۴- توحيد مۇمىنان ۵۵۲
- ۵۳۵- توصيه به مۇمىنان ۵۵۲
- ۵۳۶- توصيه به مۇمىنان صدر اسلام ۵۶۶
- ۵۳۷- توصيه به همنشيني با مۇمىنان فقير ۵۶۶
- ۵۳۸- توصيه مۇمىنان ۵۶۶
- ۵۳۹- توصيه هاى مۇمىنان ۵۶۸
- ۵۴۰- توطنه عليه مۇمىنان ۵۶۸
- ۵۴۱- توطنه هلاكت مۇمىنان ۵۷۰

- ۵۴۲- توکل مۇمنان ۵۷۰
- ۵۴۳- توکل مۇمنان راستين ۵۷۴
- ۵۴۴- تهجد مۇمنان ۵۷۴
- ۵۴۵- تهديد مۇمنان ۵۷۴
- ۵۴۶- تهديد مۇمنان راستين ۵۷۶
- ۵۴۷- تهديد مۇمنان مدين ۵۷۶
- ۵۴۸- تهمت به مۇمنان ۵۷۶
- ۵۴۹- تهمت حسد به مۇمنان ۵۷۸
- ۵۵۰- تهمت دروغگويى به مۇمنان ۵۷۹
- ۵۵۱- تهمت سفاقت به مۇمنان ۵۸۰
- ۵۵۲- تهمت شرارت به مۇمنان ۵۸۰
- ۵۵۳- تهمت گمراهى به مۇمنان ۵۸۱
- ۵۵۴- تهمت ياوه گويى به مۇمنان ۵۸۲
- ۵۵۵- ثبات قدم مۇمنان ۵۸۲
- ۵۵۶- ثبات قدم مۇمنان به قرآن ۵۸۴
- ۵۵۷- ثبت عمل مۇمنان ۵۸۴
- ۵۵۸- جاودانگى پاداش مۇمنان ۵۸۶
- ۵۵۹- جاودانگى مۇمنان ۵۸۶
- ۵۶۰- جاودانگى مۇمنان در بهشت ۵۸۸
- ۵۶۱- جايگاه اخروى مۇمنان ۵۸۸
- ۵۶۲- جبران پاداش مۇمنان ۵۸۹
- ۵۶۳- جبران زيان مالى مۇمنان ۵۹۰
- ۵۶۴- جبران زيانهاى مادى مۇمنان ۵۹۰
- ۵۶۵- جبران نقص عمل مۇمنان ۵۹۰
- ۵۶۶- جنگ با مۇمنان ۵۹۱
- ۵۶۷- جهاد مالى مۇمنان ۵۹۳

- ۵۹۴ ----- جھاد مۇمنان ۵۶۸
- ۵۹۹ ----- جھان بىنى مۇمنان ۵۶۹
- ۶۰۰ ----- جھل اكثریت مۇمنان ۵۷۰
- ۶۰۰ ----- چشم روشنى مۇمنان ۵۷۱
- ۶۰۰ ----- حامى مۇمنان ۵۷۲
- ۶۰۵ ----- حامى مۇمنان بنى اسرائيل ۵۷۳
- ۶۰۶ ----- حتمیت امتحان مۇمنان ۵۷۴
- ۶۰۶ ----- حتمیت امنیت مۇمنان ۵۷۵
- ۶۰۶ ----- حتمیت پاداش مۇمنان ۵۷۶
- ۶۰۹ ----- حتمیت پیروزی مۇمنان ۵۷۷
- ۶۱۲ ----- حتمیت حاکمیت مۇمنان ۵۷۸
- ۶۱۲ ----- حتمیت رستگاری مۇمنان ۵۷۹
- ۶۱۲ ----- حتمیت نصرت مۇمنان ۵۸۰
- ۶۱۳ ----- حجیت اجماع مۇمنان ۵۸۱
- ۶۱۴ ----- حجیت سیره مۇمنان ۵۸۲
- ۶۱۴ ----- حرمت اختلاف افکنی در مۇمنان ۵۸۳
- ۶۱۴ ----- حرمت تبعید مۇمنان ۵۸۴
- ۶۱۴ ----- حرمت زیان به مۇمنان ۵۸۵
- ۶۱۶ ----- حرمت قتل مۇمنان ۵۸۶
- ۶۱۶ ----- حرمت مۇمنان ۵۸۷
- ۶۱۶ ----- حسابرسی اخروی مۇمنان ۵۸۸
- ۶۱۸ ----- حسابرسی مۇمنان ۵۸۹
- ۶۱۸ ----- حسرت مۇمنان ۵۹۰
- ۶۱۹ ----- حسن سابقه مۇمنان ۵۹۱
- ۶۲۰ ----- حُسن ظن به مۇمنان ۵۹۲
- ۶۲۰ ----- حسن فرجام مۇمنان ۵۹۳

- ۵۹۴- حسن نیت مۇمنان ۶۲۲
- ۵۹۵- حفظ آبروی مۇمنان ۶۲۲
- ۵۹۶- حفظ امانت مۇمنان ۶۲۳
- ۵۹۷- حفظ شخصیت مۇمنان ۶۲۴
- ۵۹۸- حق پذیری مۇمنان ۶۲۴
- ۵۹۹- حق پذیری مۇمنان به قیامت ۶۲۶
- ۶۰۰- حقانیت مۇمنان ۶۲۶
- ۶۰۱- حقوق مۇمنان ۶۲۷
- ۶۰۲- حقیقت مۇمنان ۶۳۰
- ۶۰۳- حمایت از مۇمنان ۶۳۰
- ۶۰۴- حمد مۇمنان ۶۳۳
- ۶۰۵- حیات اخروی مۇمنان ۶۳۴
- ۶۰۶- حیات جاودانه مۇمنان ۶۳۴
- ۶۰۷- حیات معنوی مۇمنان ۶۳۴
- ۶۰۸- حیات مۇمنان ۶۳۴
- ۶۰۹- خانواده مۇمنان ۶۳۶
- ۶۱۰- خانواده مۇمنان در بهشت ۶۳۶
- ۶۱۱- خدا و مۇمنان ۶۳۶
- ۶۱۲- خدائشناسی مۇمنان ۶۳۸
- ۶۱۳- خدائشناسی مۇمنان در بهشت ۶۳۸
- ۶۱۴- خدمات اجتماعی مۇمنان ۶۳۸
- ۶۱۵- خشوع مۇمنان ۶۳۸
- ۶۱۶- خشیت مۇمنان ۶۳۹
- ۶۱۷- خضوع مۇمنان ۶۴۰
- ۶۱۸- خط مشی مۇمنان ۶۴۱
- ۶۱۹- خطای مۇمنان ۶۴۲

- ۶۴۳-.....خطر تکبر مۇمنان ۶۲۰
- ۶۴۴-.....خطر عجب مۇمنان ۶۲۱
- ۶۴۴-.....خلافت مۇمنان ۶۲۲
- ۶۴۴-.....خواستە مۇمنان ۶۲۳
- ۶۴۶-.....خواستە ھای اخروی مۇمنان ۶۲۴
- ۶۴۶-.....خواستە ھای مۇمنان ۶۲۵
- ۶۴۶-.....خویشاوندان مۇمنان در قیامت ۶۲۶
- ۶۴۷-.....خیانت به مۇمنان ۶۲۷
- ۶۴۸-.....خیانت دشمنان مۇمنان ۶۲۸
- ۶۴۸-.....خیر اخروی مۇمنان ۶۲۹
- ۶۴۹-.....خیر دنیوی مۇمنان ۶۳۰
- ۶۵۰-.....خیرخواھی برای مۇمنان ۶۳۱
- ۶۵۰-.....خیرخواھی مۇمنان ۶۳۲
- ۶۵۰-.....درب دیوار میان مۇمنان و منافقان ۶۳۳
- ۶۵۲-.....درخشندگی صورت مۇمنان ۶۳۴
- ۶۵۲-.....درخواست بهشت برای فرزندان مۇمنان ۶۳۵
- ۶۵۲-.....درخواست بهشت برای مۇمنان ۶۳۶
- ۶۵۳-.....درخواست بهشت برای والدین مۇمنان ۶۳۷
- ۶۵۴-.....درخواست بهشت برای همسران مۇمنان ۶۳۸
- ۶۵۴-.....درخواست مصونیت اخروی مۇمنان ۶۳۹
- ۶۵۴-.....درخواست نجات مۇمنان قوم نوح ۶۴۰
- ۶۵۴-.....درک برتری مۇمنان ۶۴۱
- ۶۵۶-.....درک مۇمنان ۶۴۲
- ۶۵۶-.....درمان بیماری روانی مۇمنان ۶۴۳
- ۶۵۶-.....دشمن ستیزی مۇمنان ۶۴۴
- ۶۵۷-.....دشمنان دین و مۇمنان ۶۴۵

- ۶۴۶- دشمنان مؤمنان ۶۵۸
- ۶۴۷- دشمنان مؤمنان بنی اسرائیل ۶۶۱
- ۶۴۸- دشمنان مؤمنان به موسی(ع) ۶۶۲
- ۶۴۹- دشمنان مؤمنان صدراسلام ۶۶۲
- ۶۵۰- دشمنان و مؤمنان ۶۶۲
- ۶۵۱- دشمنی با مؤمنان ۶۶۲
- ۶۵۲- دشمنی با مؤمنان صدراسلام ۶۶۴
- ۶۵۳- دشمنی فرزندان مؤمنان ۶۶۵
- ۶۵۴- دشمنی فرزندان مؤمنان صدراسلام ۶۶۶
- ۶۵۵- دشمنی کافران و مؤمنان ۶۶۶
- ۶۵۶- دشمنی مؤمنان ۶۶۶
- ۶۵۷- دشمنی همسران مؤمنان ۶۶۷
- ۶۵۸- دشمنی همسران مؤمنان صدراسلام ۶۶۸
- ۶۵۹- دعا برای مؤمنان ۶۶۸
- ۶۶۰- دعا برای نجات مؤمنان ۶۷۰
- ۶۶۱- دعا به مؤمنان ۶۷۱
- ۶۶۲- دعای مؤمنان ۶۷۲
- ۶۶۳- دعای مؤمنان راستین ۶۷۴
- ۶۶۴- دعای مؤمنان فقیر صدراسلام ۶۷۴
- ۶۶۵- دعوت از قاتلان مؤمنان ۶۷۵
- ۶۶۶- دعوت از مؤمنان ۶۷۶
- ۶۶۷- دعوت به درک مؤمنان ۶۸۰
- ۶۶۸- دعوت‌های مؤمنان ۶۸۰
- ۶۶۹- دفاع از مؤمنان ۶۸۰
- ۶۷۰- دقت عمل مؤمنان ۶۸۱
- ۶۷۱- دلایل بی گناهی مؤمنان ۶۸۲

- ۶۷۲- دلایل رد دعای مۇمنان ۶۸۲
- ۶۷۳- دلجویی از مۇمنان ۶۸۲
- ۶۷۴- دلجویی از مۇمنان فقیر ۶۸۲
- ۶۷۵- دلدارى به مۇمنان ۶۸۴
- ۶۷۶- دلدارى مۇمنان ۶۹۲
- ۶۷۷- دورى مۇمنان از جهنم ۶۹۴
- ۶۷۸- دوستى با مۇمنان ۶۹۴
- ۶۷۹- دوستى با مۇمنان فقیر ۶۹۶
- ۶۸۰- دوستى مۇمنان ۶۹۶
- ۶۸۱- دوستى مۇمنان صدر اسلام ۶۹۸
- ۶۸۲- دیندارى مۇمنان ۶۹۸
- ۶۸۳- دیوار میان مۇمنان و منافقان ۷۰۰
- ۶۸۴- دیه قتل مۇمنان ۷۰۰
- ۶۸۵- ذکر سرنوشت مۇمنان ۷۰۱
- ۶۸۶- ذکر فضایل مۇمنان ۷۰۲
- ۶۸۷- ذکر نظارت مۇمنان ۷۰۲
- ۶۸۸- رابطه با مۇمنان ۷۰۲
- ۶۸۹- رازدارى مۇمنان ۷۰۲
- ۶۹۰- راستین مۇمنان ۷۰۴
- ۶۹۱- رحمت اخروی بر مۇمنان ۷۰۴
- ۶۹۲- رحمت بر مۇمنان ۷۰۴
- ۶۹۳- رد ولایت مۇمنان ۷۰۹
- ۶۹۴- رستگارى اخروی مۇمنان ۷۱۰
- ۶۹۵- رستگارى مۇمنان ۷۱۰
- ۶۹۶- رشد اخروی مۇمنان ۷۱۴
- ۶۹۷- رشد معنوی مۇمنان ۷۱۴

- ۶۹۸- رشد مۇمنان ----- ۷۱۵
- ۶۹۹- رضایت اخروی مۇمنان ----- ۷۱۶
- ۷۰۰- رضایت از مۇمنان ----- ۷۱۶
- ۷۰۱- رضایت به شکنجه مۇمنان ----- ۷۱۸
- ۷۰۲- رضایت مۇمنان ----- ۷۱۸
- ۷۰۳- رفع اندوه مۇمنان ----- ۷۱۹
- ۷۰۴- رفع ترس از مۇمنان ----- ۷۲۰
- ۷۰۵- رفع شک مۇمنان ----- ۷۲۰
- ۷۰۶- رفع مشکلات مۇمنان ----- ۷۲۰
- ۷۰۷- رفع نگرانی از مۇمنان مدینه ----- ۷۲۰
- ۷۰۸- رقت قلب مۇمنان ----- ۷۲۲
- ۷۰۹- رکوع مۇمنان ----- ۷۲۲
- ۷۱۰- رنج دنیوی مۇمنان ----- ۷۲۲
- ۷۱۱- رنجهای مۇمنان صدر اسلام ----- ۷۲۴
- ۷۱۲- روابط اقتصادی مۇمنان ----- ۷۲۴
- ۷۱۳- روابط عاطفی مۇمنان ----- ۷۲۴
- ۷۱۴- روابط مۇمنان ----- ۷۲۴
- ۷۱۵- روحیه توبه در مۇمنان ----- ۷۲۵
- ۷۱۶- روحیه حمد در مۇمنان ----- ۷۲۶
- ۷۱۷- روحیه عبادت در مۇمنان ----- ۷۲۶
- ۷۱۸- روحیه قوی مۇمنان ----- ۷۲۶
- ۷۱۹- روزی اخروی مۇمنان ----- ۷۲۶
- ۷۲۰- روزی مۇمنان ----- ۷۲۸
- ۷۲۱- روزی مۇمنان راستین ----- ۷۲۸
- ۷۲۲- روش برخورد با مۇمنان فقیر ----- ۷۲۹
- ۷۲۳- روش برخورد دشمنان مۇمنان ----- ۷۳۰

- ۷۲۴- روش برخورد مؤمنان ۷۳۰
- ۷۲۵- روش برخورد مؤمنان اهل کتاب ۷۳۰
- ۷۲۶- روش برخورد مؤمنان راستین ۷۳۲
- ۷۲۷- روش تشخیص مؤمنان ۷۳۲
- ۷۲۸- روش تشخیص مؤمنان راستین ۷۳۴
- ۷۲۹- روش مبارزه مؤمنان ۷۳۴
- ۷۳۰- روشیای سمت چپ مؤمنان ۷۳۴
- ۷۳۱- روشیای سمت راست مؤمنان ۷۳۶
- ۷۳۲- زکات مؤمنان ۷۳۶
- ۷۳۳- زمینہ آرامش مؤمنان ۷۳۸
- ۷۳۴- زمینہ آرزوش مؤمنان ۷۳۸
- ۷۳۵- زمینہ اختلاف مؤمنان ۷۳۹
- ۷۳۶- زمینہ استقامت مؤمنان ۷۴۰
- ۷۳۷- زمینہ اطمینان مؤمنان ۷۴۰
- ۷۳۸- زمینہ امتحان مؤمنان ۷۴۲
- ۷۳۹- زمینہ امنیت مؤمنان ۷۴۲
- ۷۴۰- زمینہ امیدواری مؤمنان ۷۴۲
- ۷۴۱- زمینہ انتقامجویی مؤمنان ۷۴۴
- ۷۴۲- زمینہ پاداش مؤمنان ۷۴۴
- ۷۴۳- زمینہ پیروزی مؤمنان ۷۴۴
- ۷۴۴- زمینہ تأثیرپذیری مؤمنان ۷۴۶
- ۷۴۵- زمینہ تأمین منافع مؤمنان ۷۴۶
- ۷۴۶- زمینہ تزلزل مؤمنان ۷۴۶
- ۷۴۷- زمینہ تشخیص مؤمنان ۷۴۶
- ۷۴۸- زمینہ تشخیص مؤمنان به آخرت ۷۴۸
- ۷۴۹- زمینہ تشخیص مؤمنان صدر اسلام ۷۴۸

- ۷۵۰- زمينه توفيق مۇمنان ۷۴۸
- ۷۵۱- زمينه توكل مۇمنان ۷۵۰
- ۷۵۲- زمينه ثبات قدم مۇمنان ۷۵۰
- ۷۵۳- زمينه حاكميت مۇمنان ۷۵۰
- ۷۵۴- زمينه حبط عمل مۇمنان ۷۵۰
- ۷۵۵- زمينه خطاي مۇمنان ۷۵۰
- ۷۵۶- زمينه دلدارى به مۇمنان ۷۵۲
- ۷۵۷- زمينه رحمت بر مۇمنان ۷۵۲
- ۷۵۸- زمينه رستگارى مۇمنان ۷۵۴
- ۷۵۹- زمينه زيان به مۇمنان ۷۵۴
- ۷۶۰- زمينه سستى روابط عاطفى مۇمنان ۷۵۴
- ۷۶۱- زمينه صبر مۇمنان ۷۵۴
- ۷۶۲- زمينه عذرخواهى مۇمنان ۷۵۶
- ۷۶۳- زمينه علم مۇمنان ۷۵۶
- ۷۶۴- زمينه عمل صالح مۇمنان ۷۵۶
- ۷۶۵- زمينه عيب جوبى از مۇمنان ۷۵۸
- ۷۶۶- زمينه غفلت مۇمنان ۷۵۸
- ۷۶۷- زمينه گمراهى مۇمنان قوم نوح ۷۵۸
- ۷۶۸- زمينه لغزش مۇمنان ۷۵۸
- ۷۶۹- زمينه محبت به مۇمنان ۷۶۰
- ۷۷۰- زمينه نگرانى مۇمنان ۷۶۰
- ۷۷۱- زمينه ورود مۇمنان به مسجدالحرام ۷۶۰
- ۷۷۲- زندگى دنيوى مۇمنان ۷۶۲
- ۷۷۳- زندگى مۇمنان ۷۶۲
- ۷۷۴- زيانكارى مۇمنان به باطل ۷۶۳
- ۷۷۵- زيانهاى جانى مۇمنان ۷۶۴

- ۷۶۴ ----- ۷۷۶- زیانهای مالی مۇمنان
- ۷۶۴ ----- ۷۷۷- زیبایی عجله اخروی مۇمنان
- ۷۶۵ ----- ۷۷۸- زیبایی مۇمنان
- ۷۶۶ ----- ۷۷۹- زیبایی نورانیت اخروی مۇمنان
- ۷۶۶ ----- ۷۸۰- زیرکی مۇمنان
- ۷۶۶ ----- ۷۸۱- سابقه مۇمنان مدین
- ۷۶۷ ----- ۷۸۲- سجده مۇمنان
- ۷۶۸ ----- ۷۸۳- سخن پسندیده مۇمنان اهل کتاب
- ۷۶۸ ----- ۷۸۴- سخن مۇمنان
- ۷۷۰ ----- ۷۸۵- سخن مۇمنان درباره محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۷۷۰ ----- ۷۸۶- سرزنش تحقیر مۇمنان فقیر
- ۷۷۰ ----- ۷۸۷- سرزنش سوءظن به مۇمنان
- ۷۷۱ ----- ۷۸۸- سرزنش طرد مۇمنان فقیر
- ۷۷۲ ----- ۷۸۹- سرزنش مۇمنان
- ۷۷۳ ----- ۷۹۰- سرزنش مۇمنان صدر اسلام
- ۷۷۴ ----- ۷۹۱- سرزنش مۇمنان عافیت طلب
- ۷۷۴ ----- ۷۹۲- سرزنشهای اخروی مۇمنان
- ۷۷۴ ----- ۷۹۳- سرنوشت مۇمنان
- ۷۷۸ ----- ۷۹۴- سرور اخروی مۇمنان
- ۷۸۰ ----- ۷۹۵- سرور مۇمنان
- ۷۸۰ ----- ۷۹۶- سرور مۇمنان صدراسلام
- ۷۸۰ ----- ۷۹۷- سستی درمۇمنان
- ۷۸۱ ----- ۷۹۸- سعادت اخروی مۇمنان
- ۷۸۳ ----- ۷۹۹- سعادت دنیوی مۇمنان
- ۷۸۴ ----- ۸۰۰- سعادت طلبی مۇمنان
- ۷۸۴ ----- ۸۰۱- سعادت مۇمنان

- ۷۸۷ ----- ۸۰۲- سلام اخروی بر مۇمنان
- ۷۸۸ ----- ۸۰۳- سلام بر مۇمنان
- ۷۸۹ ----- ۸۰۴- سلام مۇمنان
- ۷۸۹ ----- ۸۰۵- سلام مۇمنان در قيامت
- ۷۹۰ ----- ۸۰۶- سلامت عقل مۇمنان
- ۷۹۰ ----- ۸۰۷- سلامتى اخروی مۇمنان
- ۷۹۰ ----- ۸۰۸- سنت پيروزى مۇمنان
- ۷۹۲ ----- ۸۰۹- سوءظن به فرجام مۇمنان
- ۷۹۲ ----- ۸۱۰- سوءظن در مۇمنان
- ۷۹۲ ----- ۸۱۱- سوزاندىن مۇمنان
- ۷۹۳ ----- ۸۱۲- سوگند به مۇمنان
- ۷۹۴ ----- ۸۱۳- سوگند به مۇمنان سوخته
- ۷۹۴ ----- ۸۱۴- سوگند به مۇمنان شكنجه شده
- ۷۹۴ ----- ۸۱۵- سياحت مۇمنان
- ۷۹۶ ----- ۸۱۶- سيره مۇمنان
- ۷۹۷ ----- ۸۱۷- سيماى مۇمنان
- ۷۹۸ ----- ۸۱۸- شايعه عليه مۇمنان
- ۷۹۸ ----- ۸۱۹- شبهه افكنى در مۇمنان
- ۸۰۰ ----- ۸۲۰- شجاعت مۇمنان
- ۸۰۰ ----- ۸۲۱- شخصيت اجتماعى مۇمنان
- ۸۰۰ ----- ۸۲۲- شخصيت مۇمنان
- ۸۰۴ ----- ۸۲۳- شرايط پاداش مۇمنان
- ۸۰۴ ----- ۸۲۴- شرايط نصرت مۇمنان
- ۸۰۴ ----- ۸۲۵- شرايط ولايت مۇمنان
- ۸۰۴ ----- ۸۲۶- شرح صدر مۇمنان
- ۸۰۶ ----- ۸۲۷- شعار مۇمنان

- ۸۰۶ ----- ۸۲۸- شعور مۇمنان
- ۸۰۷ ----- ۸۲۹- شفاعت از مۇمنان
- ۸۰۸ ----- ۸۳۰- شفاعت مۇمنان
- ۸۰۸ ----- ۸۳۱- شفاى قلب مۇمنان
- ۸۰۸ ----- ۸۳۲- شفاى مۇمنان
- ۸۱۰ ----- ۸۳۳- شك مۇمنان
- ۸۱۰ ----- ۸۳۴- شكر مۇمنان
- ۸۱۰ ----- ۸۳۵- شكر نعمت مۇمنان
- ۸۱۲ ----- ۸۳۶- شكرگزارى مۇمنان
- ۸۱۲ ----- ۸۳۷- شكست مۇمنان
- ۸۱۲ ----- ۸۳۸- شكست ناپذيرى مۇمنان
- ۸۱۳ ----- ۸۳۹- شكنجە گران مۇمنان
- ۸۱۴ ----- ۸۴۰- شكنجە مۇمنان
- ۸۱۶ ----- ۸۴۱- شكنجە مۇمنان بنى اسرائيل
- ۸۱۶ ----- ۸۴۲- شكنجە مۇمنان صدراسلام
- ۸۱۶ ----- ۸۴۳- شگفتى كم فروشى مۇمنان به معاد
- ۸۱۶ ----- ۸۴۴- شۇون مۇمنان
- ۸۱۸ ----- ۸۴۵- شهادت طلبى مۇمنان
- ۸۱۸ ----- ۸۴۶- شهادت مۇمنان
- ۸۱۸ ----- ۸۴۷- شهادت مۇمنان دوران اصحاب اخدود
- ۸۱۹ ----- ۸۴۸- شيطان و مۇمنان
- ۸۲۰ ----- ۸۴۹- صبر مۇمنان
- ۸۲۲ ----- ۸۵۰- صبر مۇمنان اهل كتاب
- ۸۲۲ ----- ۸۵۱- صداقت مۇمنان
- ۸۲۴ ----- ۸۵۲- صداقت مۇمنان صدر اسلام
- ۸۲۵ ----- ۸۵۳- صدقه مۇمنان

- ۸۵۴- صفات پسندیدە مۇمنان ۸۲۶
- ۸۵۵- صفات مۇمنان ۸۲۶
- ۸۵۶- صفات مۇمنان بە نظارت خدا ۸۴۶
- ۸۵۷- صفات مۇمنان راستین ۸۴۶
- ۸۵۸- صلابت مۇمنان ۸۴۸
- ۸۵۹- صلاحیت پدران مۇمنان ۸۴۸
- ۸۶۰- صلاحیت فرزندان مۇمنان ۸۴۸
- ۸۶۱- صلاحیت همسران مۇمنان ۸۴۹
- ۸۶۲- صلح با مۇمنان ۸۵۰
- ۸۶۳- صلوات بر مۇمنان ۸۵۰
- ۸۶۴- صورت اخروی مۇمنان ۸۵۰
- ۸۶۵- صورت مۇمنان ۸۵۰
- ۸۶۶- ضامن پاداش مۇمنان ۸۵۲
- ۸۶۷- ضعف مالی مۇمنان صدر اسلام ۸۵۲
- ۸۶۸- ضعف نظامی مۇمنان ۸۵۲
- ۸۶۹- طرد مۇمنان ۸۵۲
- ۸۷۰- طرد مۇمنان فقیر ۸۵۴
- ۸۷۱- طعن بر مۇمنان ۸۵۵
- ۸۷۲- طعن به مۇمنان ۸۵۶
- ۸۷۳- طعن به مۇمنان فقیر ۸۵۶
- ۸۷۴- طغیانگران و مۇمنان ۸۵۶
- ۸۷۵- طهارت مۇمنان ۸۵۶
- ۸۷۶- ظالمان و مۇمنان ۸۵۸
- ۸۷۷- ظلم به مۇمنان ۸۵۸
- ۸۷۸- ظلم ستیزی مۇمنان ۸۵۸
- ۸۷۹- ظهور صداقت مۇمنان ۸۶۰

- ۸۶۰ ----- ۸۸۰- عاقل مۇمىنان
- ۸۶۱ ----- ۸۸۱- عبادت مۇمىنان
- ۸۶۲ ----- ۸۸۲- عبرت پىزىرى مۇمىنان
- ۸۶۳ ----- ۸۸۳- عبرت مۇمىنان
- ۸۶۴ ----- ۸۸۴- عبودىت مۇمىنان
- ۸۶۶ ----- ۸۸۵- عبودىت مۇمىنان صالح
- ۸۶۶ ----- ۸۸۶- عجز از درك عزت مۇمىنان
- ۸۶۶ ----- ۸۸۷- عجله اخروى مۇمىنان
- ۸۶۸ ----- ۸۸۸- عجله مۇمىنان
- ۸۶۸ ----- ۸۸۹- عدالت مۇمىنان
- ۸۶۸ ----- ۸۹۰- عذاب سوزاندىگان مۇمىنان
- ۸۶۸ ----- ۸۹۱- عذاب شكنجه گران مۇمىنان
- ۸۷۰ ----- ۸۹۲- عذاب قاتل مۇمىنان
- ۸۷۰ ----- ۸۹۳- عزت اخروى مۇمىنان
- ۸۷۲ ----- ۸۹۴- عزت مۇمىنان
- ۸۷۴ ----- ۸۹۵- عصيان مۇمىنان
- ۸۷۴ ----- ۸۹۶- عطايى خدا به مۇمىنان
- ۸۷۴ ----- ۸۹۷- عظمت پاداش مۇمىنان
- ۸۷۴ ----- ۸۹۸- عظمت رستگارى مۇمىنان
- ۸۷۶ ----- ۸۹۹- عظمت مۇمىنان
- ۸۷۶ ----- ۹۰۰- عفت مۇمىنان
- ۸۷۶ ----- ۹۰۱- عفو از مۇمىنان
- ۸۷۷ ----- ۹۰۲- عفو مۇمىنان
- ۸۷۸ ----- ۹۰۳- عفوهائى مۇمىنان
- ۸۷۸ ----- ۹۰۴- عقيدە مۇمىنان
- ۸۸۴ ----- ۹۰۵- عقيدە مۇمىنان مدين

- ۸۸۴ ----- ۹۰۶- علايق مۇمنان
- ۸۸۶ ----- ۹۰۷- علم به فرجام مۇمنان
- ۸۸۶ ----- ۹۰۸- علم خدا به مۇمنان
- ۸۸۶ ----- ۹۰۹- علم خدا به مۇمنان آينده
- ۸۸۶ ----- ۹۱۰- علم خدا به مۇمنان پيشين
- ۸۸۸ ----- ۹۱۱- علم مۇمنان
- ۸۸۹ ----- ۹۱۲- عمل به تكليف مۇمنان
- ۸۹۱ ----- ۹۱۳- عمل پسنديدە مۇمنان
- ۸۹۲ ----- ۹۱۴- عمل پسنديدە مۇمنان اهل كتاب
- ۸۹۲ ----- ۹۱۵- عمل خير مۇمنان
- ۸۹۳ ----- ۹۱۶- عمل صالح مۇمنان
- ۹۰۰ ----- ۹۱۷- عمل مۇمنان
- ۹۰۴ ----- ۹۱۸- عوامل آرامش اخروى مۇمنان
- ۹۰۴ ----- ۹۱۹- عوامل آرامش مۇمنان
- ۹۰۶ ----- ۹۲۰- عوامل اذيت مۇمنان بنى اسرائيل
- ۹۰۶ ----- ۹۲۱- عوامل ازدياد ايمان مۇمنان
- ۹۰۶ ----- ۹۲۲- عوامل استقامت مۇمنان
- ۹۰۸ ----- ۹۲۳- عوامل امنيت اخروى مۇمنان
- ۹۰۸ ----- ۹۲۴- عوامل اميدوارى مۇمنان
- ۹۰۸ ----- ۹۲۵- عوامل اندوه مۇمنان
- ۹۱۰ ----- ۹۲۶- عوامل اندوه مۇمنان صدراسلام
- ۹۱۰ ----- ۹۲۷- عوامل پاكى مۇمنان
- ۹۱۰ ----- ۹۲۸- عوامل بيروزى مۇمنان
- ۹۱۱ ----- ۹۲۹- عوامل تقويت روحيه مۇمنان
- ۹۱۲ ----- ۹۳۰- عوامل تقويت مۇمنان
- ۹۱۲ ----- ۹۳۱- عوامل تقويت مۇمنان به معاد

- ۹۱۲ ----- عوامل ثبات قدم مۇمنان
- ۹۱۳ ----- عوامل ثروتمندى مۇمنان
- ۹۱۴ ----- عوامل حاكميت مۇمنان
- ۹۱۴ ----- عوامل دلدارى به مۇمنان
- ۹۱۴ ----- عوامل دوستى مۇمنان
- ۹۱۶ ----- عوامل رحمت بر مۇمنان
- ۹۱۶ ----- عوامل رنج مۇمنان
- ۹۱۶ ----- عوامل سرور مۇمنان
- ۹۱۶ ----- عوامل سرور مۇمنان صدر اسلام
- ۹۱۸ ----- عوامل سعادت مۇمنان
- ۹۱۸ ----- عوامل شفاى قلب مۇمنان
- ۹۱۸ ----- عوامل صبر مۇمنان
- ۹۱۹ ----- عوامل فقر مۇمنان
- ۹۲۰ ----- عوامل كظم غضب مۇمنان
- ۹۲۰ ----- عوامل گريه مۇمنان
- ۹۲۰ ----- عوامل محبت مۇمنان
- ۹۲۲ ----- عوامل محروميت از دعائى مۇمنان
- ۹۲۲ ----- عوامل مؤثر در سرنوشت مۇمنان صدر اسلام
- ۹۲۲ ----- عوامل نصرت مۇمنان
- ۹۲۳ ----- عوامل هدايت مۇمنان
- ۹۲۴ ----- عهد با مۇمنان
- ۹۲۴ ----- عهد خدا با مۇمنان
- ۹۲۴ ----- عهد مۇمنان
- ۹۲۶ ----- عيب جوبى از مۇمنان
- ۹۲۶ ----- عيسى(ع) و مۇمنان
- ۹۲۷ ----- غضب مۇمنان

- ۹۵۸- غضب مؤمنان صدر اسلام ۹۲۸
- ۹۵۹- فرجام اخروی مؤمنان ۹۲۸
- ۹۶۰- فرجام رنجهای مؤمنان ۹۲۸
- ۹۶۱- فرجام مؤمنان ۹۲۹
- ۹۶۲- فرجام مؤمنان به نوح(ع) ۹۳۴
- ۹۶۳- فرجام مؤمنان شهید ۹۳۴
- ۹۶۴- فرجام مؤمنان صدر اسلام ۹۳۴
- ۹۶۵- فرزندان مؤمنان در بهشت ۹۳۴
- ۹۶۶- فرصت طلبی مؤمنان عافیت طلب ۹۳۶
- ۹۶۷- فضایل اخروی مؤمنان ۹۳۸
- ۹۶۸- فضایل مؤمنان ۹۴۲
- ۹۶۹- فضایل مؤمنان اهل کتاب ۹۸۲
- ۹۷۰- فضایل مؤمنان بنی اسرائیل ۹۸۲
- ۹۷۱- فضایل مؤمنان به قرآن ۹۸۴
- ۹۷۲- فضایل مؤمنان به قیامت ۹۸۴
- ۹۷۳- فضایل مؤمنان دوران اصحاب اخذود ۹۸۴
- ۹۷۴- فضایل مؤمنان راستین ۹۸۵
- ۹۷۵- فضایل مؤمنان صالح ۹۸۶
- ۹۷۶- فضایل مؤمنان عالم ۹۸۶
- ۹۷۷- فضایل مؤمنان مکه ۹۸۶
- ۹۷۸- فعالیت اجتماعی مؤمنان ۹۸۸
- ۹۷۹- فقر مؤمنان ۹۸۸
- ۹۸۰- فلسفه ابتلای مؤمنان ۹۸۸
- ۹۸۱- فلسفه امتحان مؤمنان ۹۹۰
- ۹۸۲- فلسفه خلافت مؤمنان ۹۹۰
- ۹۸۳- فلسفه قتل مؤمنان به موسی(ع) ۹۹۰

- ۹۸۴- قىبۇ روھ مۇمىنان ۹۹۱
- ۹۸۵- قىبۇل تۇبە سوزاندىگان مۇمىنان ۹۹۲
- ۹۸۶- قىبۇل تۇبە شىكىنجە گران مۇمىنان ۹۹۲
- ۹۸۷- قىبۇل تۇبە مۇمىنان ۹۹۲
- ۹۸۸- قىبۇل عىذر مۇمىنان ۹۹۲
- ۹۸۹- قىبۇل عمل پسندىدە مۇمىنان ۹۹۴
- ۹۹۰- قىتل مۇمىنان ۹۹۴
- ۹۹۱- قىدرت مۇمىنان ۹۹۵
- ۹۹۲- قىدرت مۇمىنان در مەدىنە ۹۹۷
- ۹۹۳- قىدرت مۇمىنان صدر اسلام ۹۹۸
- ۹۹۴- قىذف مۇمىنان ۹۹۸
- ۹۹۵- قرآن و مۇمىنان راستىن ۹۹۹
- ۹۹۶- قىضاوت اخروى بر مۇمىنان ۱۰۰۰
- ۹۹۷- قىضاوت بىن كافران و مۇمىنان ۱۰۰۰
- ۹۹۸- قىضاوت بىن مۇمىنان و كافران ۱۰۰۰
- ۹۹۹- قىلب مۇمىنان ۱۰۰۲
- ۱۰۰۰- قىلب مۇمىنان راستىن ۱۰۰۳
- ۱۰۰۱- قىياس كافران با مۇمىنان ۱۰۰۴
- ۱۰۰۲- قىياس مۇمىنان با كافران ۱۰۰۴
- ۱۰۰۳- قىياس مۇمىنان با مفسدان ۱۰۰۴
- ۱۰۰۴- كافران مەدىن و مۇمىنان ۱۰۰۵
- ۱۰۰۵- كافران و شىكىست مۇمىنان ۱۰۰۶
- ۱۰۰۶- كافران و مۇمىنان ۱۰۰۶
- ۱۰۰۷- كرامت اخروى مۇمىنان ۱۰۱۰
- ۱۰۰۸- كرامت مۇمىنان ۱۰۱۱
- ۱۰۰۹- كىفران دىشمىنان مۇمىنان ۱۰۱۲

- ۱۰۱۰- کمال مۇمنان ----- ۱۰۱۲
- ۱۰۱۱- كىمى مۇمنان ----- ۱۰۱۲
- ۱۰۱۲- كىمى مۇمنان اصحاب ايگه ----- ۱۰۱۴
- ۱۰۱۳- كىمى مۇمنان به قرآن ----- ۱۰۱۴
- ۱۰۱۴- كىمى مۇمنان به لوط(ع) ----- ۱۰۱۴
- ۱۰۱۵- كىمى مۇمنان به نوح(ع) ----- ۱۰۱۴
- ۱۰۱۶- كىمى مۇمنان به وعده هاى خدا ----- ۱۰۱۶
- ۱۰۱۷- كىمى مۇمنان قوم ابراهيم ----- ۱۰۱۶
- ۱۰۱۸- كىمى مۇمنان قوم ثمود ----- ۱۰۱۶
- ۱۰۱۹- كىمى مۇمنان قوم عاد ----- ۱۰۱۸
- ۱۰۲۰- كىمى مۇمنان قوم نوح ----- ۱۰۱۸
- ۱۰۲۱- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۱۸
- ۱۰۲۲- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۱۹
- ۱۰۲۳- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۰
- ۱۰۲۴- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۰
- ۱۰۲۵- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۰
- ۱۰۲۶- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۲
- ۱۰۲۷- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۲
- ۱۰۲۸- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۲
- ۱۰۲۹- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۳
- ۱۰۳۰- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۴
- ۱۰۳۱- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۴
- ۱۰۳۲- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۵
- ۱۰۳۳- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۶
- ۱۰۳۴- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۶
- ۱۰۳۵- كىمى مۇمنان مۇمنان ----- ۱۰۲۶

- ۱۰۳۶- گواهی مۇمنان ----- ۱۰۲۷
- ۱۰۳۷- لىذايىد اخروى مۇمنان ----- ۱۰۲۸
- ۱۰۳۸- لعن بر بدخواهان مۇمنان ----- ۱۰۲۸
- ۱۰۳۹- لغزش در مۇمنان ----- ۱۰۲۸
- ۱۰۴۰- لغزش مۇمنان ----- ۱۰۲۸
- ۱۰۴۱- لغزشگاه مۇمنان ----- ۱۰۳۱
- ۱۰۴۲- مادر مۇمنان ----- ۱۰۳۲
- ۱۰۴۳- مالکيت اخروى مۇمنان ----- ۱۰۳۲
- ۱۰۴۴- مالکيت مۇمنان ----- ۱۰۳۲
- ۱۰۴۵- مبارزه مۇمنان ----- ۱۰۳۲
- ۱۰۴۶- مېغوضان مۇمنان ----- ۱۰۳۴
- ۱۰۴۷- متخلفان غزوه تيوك و مۇمنان ----- ۱۰۳۴
- ۱۰۴۸- مثل مۇمنان ----- ۱۰۳۴
- ۱۰۴۹- مجادله اخروى مۇمنان ----- ۱۰۳۶
- ۱۰۵۰- مجادله با مۇمنان ----- ۱۰۳۶
- ۱۰۵۱- مجاهدان و مۇمنان ----- ۱۰۳۶
- ۱۰۵۲- محافظت از مۇمنان ----- ۱۰۳۶
- ۱۰۵۳- محافظت از مۇمنان قوم نوح ----- ۱۰۳۸
- ۱۰۵۴- محبت اهل مکه به مۇمنان ----- ۱۰۳۸
- ۱۰۵۵- محبت به مۇمنان ----- ۱۰۳۸
- ۱۰۵۶- محبت مۇمنان ----- ۱۰۳۸
- ۱۰۵۷- محبوب مۇمنان ----- ۱۰۴۰
- ۱۰۵۸- محبوبيت مۇمنان ----- ۱۰۴۰
- ۱۰۵۹- محدوده اختيارات مۇمنان ----- ۱۰۴۰
- ۱۰۶۰- محدوده مسؤليت مۇمنان ----- ۱۰۴۱
- ۱۰۶۱- محدوديت قدرت دشمنان مۇمنان ----- ۱۰۴۲

- ۱۰۶۲- محمد(صلى الله عليه و آله) و منافع مۇمىنان ۱۰۴۲
- ۱۰۶۳- محمد(صلى الله عليه و آله) و مۇمىنان ۱۰۴۲
- ۱۰۶۴- محمد(صلى الله عليه و آله) و مۇمىنان فقير ۱۰۴۶
- ۱۰۶۵- مخالفان مۇمىنان ۱۰۴۶
- ۱۰۶۶- مدارا با مۇمىنان ۱۰۴۶
- ۱۰۶۷- مدارا در قبض روح مۇمىنان ۱۰۴۷
- ۱۰۶۸- مدبر مۇمىنان ۱۰۴۸
- ۱۰۶۹- مدح مۇمىنان اهل كتاب ۱۰۴۸
- ۱۰۷۰- مدح مۇمىنان صابر ۱۰۵۰
- ۱۰۷۱- مراتب اخروى مۇمىنان ۱۰۵۰
- ۱۰۷۲- مراتب مقامات مۇمىنان ۱۰۵۰
- ۱۰۷۳- مراتب مۇمىنان ۱۰۵۰
- ۱۰۷۴- مراد از مۇمىنان ۱۰۵۲
- ۱۰۷۵- مرگ مۇمىنان ۱۰۵۲
- ۱۰۷۶- مسافرت مۇمىنان به مكه ۱۰۵۲
- ۱۰۷۷- مسؤول هدايت مۇمىنان ۱۰۵۴
- ۱۰۷۸- مسؤوليت اجتماعى مۇمىنان ۱۰۵۴
- ۱۰۷۹- مسؤوليت پذيرى مۇمىنان ۱۰۵۷
- ۱۰۸۰- مسؤوليت مۇمىنان ۱۰۵۸
- ۱۰۸۱- مسؤوليت مۇمىنان راستين ۱۱۱۶
- ۱۰۸۲- مسؤوليت مۇمىنان صالح ۱۱۱۶
- ۱۰۸۳- مسؤوليت مۇمىنان صدر اسلام ۱۱۱۶
- ۱۰۸۴- مسيحيان و مۇمىنان ۱۱۱۸
- ۱۰۸۵- مشاركت اجتماعى مۇمىنان ۱۱۱۸
- ۱۰۸۶- مشركان صدر اسلام و مۇمىنان ۱۱۱۸
- ۱۰۸۷- مشركان مكه و مۇمىنان ۱۱۲۰

- ۱۱۲۰-----۱۰۸۸- مشركان و مۇمنان
- ۱۱۲۱-----۱۰۸۹- مشكلات دنيوى مۇمنان
- ۱۱۲۲-----۱۰۹۰- مشكلات مۇمنان
- ۱۱۲۴-----۱۰۹۱- مصلح مۇمنان
- ۱۱۲۶-----۱۰۹۲- مصونيت اخروى مۇمنان
- ۱۱۲۸-----۱۰۹۳- مصونيت مۇمنان
- ۱۱۳۱-----۱۰۹۴- مصونيت مۇمنان صالح
- ۱۱۳۲-----۱۰۹۵- مصيبت مۇمنان
- ۱۱۳۲-----۱۰۹۶- معاشرت با مۇمنان فقير
- ۱۱۳۲-----۱۰۹۷- معامله خدا با مۇمنان
- ۱۱۳۴-----۱۰۹۸- مقابله به مثل مۇمنان
- ۱۱۳۴-----۱۰۹۹- مقام مۇمنان
- ۱۱۳۶-----۱۱۰۰- مقامات اخروى مۇمنان
- ۱۱۳۸-----۱۱۰۱- مقامات اخروى مۇمنان به قرآن
- ۱۱۳۹-----۱۱۰۲- مقامات اخروى نياكان مۇمنان
- ۱۱۴۰-----۱۱۰۳- مقامات مۇمنان
- ۱۱۵۱-----۱۱۰۴- مقامات مۇمنان به انبيا
- ۱۱۵۲-----۱۱۰۵- مقامات مۇمنان راستين
- ۱۱۵۲-----۱۱۰۶- مقامات مۇمنان صابر
- ۱۱۵۲-----۱۱۰۷- مقامات مۇمنان صالح
- ۱۱۵۳-----۱۱۰۸- مقامات مۇمنان عامل
- ۱۱۵۴-----۱۱۰۹- مقامات مۇمنان قوم نوح
- ۱۱۵۴-----۱۱۱۰- مقامات مۇمنان نخستين
- ۱۱۵۵-----۱۱۱۱- مقايسه كافران با مۇمنان
- ۱۱۵۶-----۱۱۱۲- مكر با مۇمنان
- ۱۱۵۶-----۱۱۱۳- ملاك تشخيص مۇمنان

- ۱۱۱۴- ملاك تعيين مراتب مؤمنان ۱۱۵۸
- ۱۱۱۵- ملانكه و مرگ و مؤمنان ۱۱۵۸
- ۱۱۱۶- منازعه اخروى مؤمنان ۱۱۵۸
- ۱۱۱۷- منافقان صدر اسلام و مؤمنان ۱۱۵۹
- ۱۱۱۸- منافقان و رضایت مؤمنان ۱۱۶۰
- ۱۱۱۹- منافقان و مؤمنان ۱۱۶۲
- ۱۱۲۰- منافقان و مؤمنان ثروتمند ۱۱۶۶
- ۱۱۲۱- منافقان و مؤمنان فقير ۱۱۶۶
- ۱۱۲۲- منت بر مؤمنان ۱۱۶۸
- ۱۱۲۳- منحرفان و مؤمنان ۱۱۶۸
- ۱۱۲۴- منشأ آرامش مؤمنان ۱۱۶۸
- ۱۱۲۵- منشأ آمرزش مؤمنان ۱۱۷۱
- ۱۱۲۶- منشأ ازدياد ايمان مؤمنان ۱۱۷۲
- ۱۱۲۷- منشأ استقامت مؤمنان ۱۱۷۲
- ۱۱۲۸- منشأ اطمینان مؤمنان ۱۱۷۲
- ۱۱۲۹- منشأ امنیت مؤمنان ۱۱۷۲
- ۱۱۳۰- منشأ پاداش مؤمنان ۱۱۷۴
- ۱۱۳۱- منشأ پاکی مؤمنان ۱۱۷۵
- ۱۱۳۲- منشأ پیروزی مؤمنان ۱۱۷۶
- ۱۱۳۳- منشأ پیروزی مؤمنان بنی اسرائیل ۱۱۷۷
- ۱۱۳۴- منشأ تقواى مؤمنان ۱۱۷۸
- ۱۱۳۵- منشأ تقویت مؤمنان ۱۱۷۸
- ۱۱۳۶- منشأ تکامل مؤمنان ۱۱۷۸
- ۱۱۳۷- منشأ توحید عبادى مؤمنان ۱۱۷۹
- ۱۱۳۸- منشأ ثبات قدم مؤمنان ۱۱۸۰
- ۱۱۳۹- منشأ جهاد مؤمنان ۱۱۸۰

- ۱۱۴۰- منشأ دوستی در مۇمنان ----- ۱۱۸۰
- ۱۱۴۱- منشأ رفع شك مۇمنان ----- ۱۱۸۰
- ۱۱۴۲- منشأ روزى مۇمنان ----- ۱۱۸۱
- ۱۱۴۳- منشأ شرک ستيزى مۇمنان ----- ۱۱۸۲
- ۱۱۴۴- منشأ مشكلات مۇمنان ----- ۱۱۸۲
- ۱۱۴۵- منشأ موفقيت مۇمنان ----- ۱۱۸۲
- ۱۱۴۶- منشأ نجات مۇمنان ----- ۱۱۸۲
- ۱۱۴۷- منشأ نجات مۇمنان قوم ئمود ----- ۱۱۸۴
- ۱۱۴۸- منشأ نجات مۇمنان قوم عاد ----- ۱۱۸۴
- ۱۱۴۹- منشأ هدايت مۇمنان ----- ۱۱۸۴
- ۱۱۵۰- موانع اذيت مۇمنان ----- ۱۱۸۶
- ۱۱۵۱- موانع استهزاي مۇمنان ----- ۱۱۸۶
- ۱۱۵۲- موانع پيروزى مۇمنان ----- ۱۱۸۶
- ۱۱۵۳- موانع تبليغ مۇمنان ----- ۱۱۸۶
- ۱۱۵۴- موانع تحقير مۇمنان ----- ۱۱۸۷
- ۱۱۵۵- موانع لغزش مۇمنان ----- ۱۱۸۸
- ۱۱۵۶- موجبات آمرزش مۇمنان ----- ۱۱۸۸
- ۱۱۵۷- موجبات اميدوارى مۇمنان ----- ۱۱۸۸
- ۱۱۵۸- موضعيگيرى اجتماعى مۇمنان ----- ۱۱۸۹
- ۱۱۵۹- موضعيگيرى سياسى مۇمنان ----- ۱۱۹۰
- ۱۱۶۰- موعظه به مۇمنان ----- ۱۱۹۰
- ۱۱۶۱- موفقيت مۇمنان راستين ----- ۱۱۹۲
- ۱۱۶۲- موفقيت مۇمنان صابر ----- ۱۱۹۲
- ۱۱۶۳- موقعيت اجتماعى مۇمنان صدر اسلام ----- ۱۱۹۲
- ۱۱۶۴- مولاي مۇمنان ----- ۱۱۹۲
- ۱۱۶۵- مؤاخذه مۇمنان ----- ۱۱۹۴

- ۱۱۶۶- مؤمنان اشرافی قوم عاد ----- ۱۱۹۴
- ۱۱۶۷- مؤمنان اقوام پیشین ----- ۱۱۹۴
- ۱۱۶۸- مؤمنان امت های پیشین ----- ۱۱۹۴
- ۱۱۶۹- مؤمنان انصار ----- ۱۱۹۶
- ۱۱۷۰- مؤمنان اهل کتاب ----- ۱۱۹۶
- ۱۱۷۱- مؤمنان بنی اسرائیل ----- ۱۲۰۰
- ۱۱۷۲- مؤمنان به آخرت ----- ۱۲۰۲
- ۱۱۷۳- مؤمنان به آیات خدا ----- ۱۲۰۴
- ۱۱۷۴- مؤمنان به ابراهیم(ع) ----- ۱۲۰۸
- ۱۱۷۵- مؤمنان به اسلام ----- ۱۲۰۹
- ۱۱۷۶- مؤمنان به انبیا ----- ۱۲۱۰
- ۱۱۷۷- مؤمنان به انبیای انطاکیه ----- ۱۲۱۲
- ۱۱۷۸- مؤمنان به بهشت ----- ۱۲۱۲
- ۱۱۷۹- مؤمنان به پادشاهای خدا ----- ۱۲۱۲
- ۱۱۸۰- مؤمنان به تورات ----- ۱۲۱۴
- ۱۱۸۱- مؤمنان به خدا ----- ۱۲۱۴
- ۱۱۸۲- مؤمنان به ربوبیت خدا ----- ۱۲۱۶
- ۱۱۸۳- مؤمنان به شعیب(ع) ----- ۱۲۱۶
- ۱۱۸۴- مؤمنان به صالح(ع) ----- ۱۲۱۶
- ۱۱۸۵- مؤمنان به عالم غیب ----- ۱۲۱۸
- ۱۱۸۶- مؤمنان به عیسی(ع) ----- ۱۲۱۸
- ۱۱۸۷- مؤمنان به غیب ----- ۱۲۱۹
- ۱۱۸۸- مؤمنان به قرآن ----- ۱۲۲۰
- ۱۱۸۹- مؤمنان به قیامت ----- ۱۲۲۴
- ۱۱۹۰- مؤمنان به کتب آسمانی ----- ۱۲۲۶
- ۱۱۹۱- مؤمنان به لوط(ع) ----- ۱۲۲۸

- ۱۱۹۲- مؤمنان به محمد(صلى الله عليه و آله) ----- ۱۲۳۰
- ۱۱۹۳- مؤمنان به معاد در دوران اصحاب کهف ----- ۱۲۳۰
- ۱۱۹۴- مؤمنان به موسی(ع) ----- ۱۲۳۰
- ۱۱۹۵- مؤمنان به نوح(ع) ----- ۱۲۳۴
- ۱۱۹۶- مؤمنان به وحی ----- ۱۲۳۴
- ۱۱۹۷- مؤمنان به وعده خدا ----- ۱۲۳۴
- ۱۱۹۸- مؤمنان به وعده های خدا ----- ۱۲۳۶
- ۱۱۹۹- مؤمنان به هود(ع) ----- ۱۲۳۶
- ۱۲۰۰- مؤمنان به یهودیت ----- ۱۲۳۶
- ۱۲۰۱- مؤمنان بی عمل ----- ۱۲۳۸
- ۱۲۰۲- مؤمنان پس از فتح مکه ----- ۱۲۳۸
- ۱۲۰۳- مؤمنان ثابت قدم ----- ۱۲۳۸
- ۱۲۰۴- مؤمنان خالص ----- ۱۲۳۸
- ۱۲۰۵- مؤمنان در آخرت ----- ۱۲۴۰
- ۱۲۰۶- مؤمنان در بهشت ----- ۱۲۴۰
- ۱۲۰۷- مؤمنان در بهشت عدن ----- ۱۲۵۴
- ۱۲۰۸- مؤمنان در تاریخ ----- ۱۲۵۴
- ۱۲۰۹- مؤمنان در جامعه ----- ۱۲۵۵
- ۱۲۱۰- مؤمنان در جنگ ----- ۱۲۵۶
- ۱۲۱۱- مؤمنان در جوامع ظالم ----- ۱۲۵۶
- ۱۲۱۲- مؤمنان در جهاد ----- ۱۲۵۶
- ۱۲۱۳- مؤمنان در جهنم ----- ۱۲۵۸
- ۱۲۱۴- مؤمنان در حکومت ذوالقرنین ----- ۱۲۵۸
- ۱۲۱۵- مؤمنان در دار الکفر ----- ۱۲۵۹
- ۱۲۱۶- مؤمنان در دار الکفر ----- ۱۲۶۰
- ۱۲۱۷- مؤمنان در سختی ----- ۱۲۶۰

- ۱۲۱۸- مؤمنان در سختیها - ۱۲۶۲
- ۱۲۱۹- مؤمنان در عالم برزخ - ۱۲۶۲
- ۱۲۲۰- مؤمنان در غزوه بدر - ۱۲۶۲
- ۱۲۲۱- مؤمنان در غزوه تبوک - ۱۲۶۴
- ۱۲۲۲- مؤمنان در قیامت - ۱۲۶۴
- ۱۲۲۳- مؤمنان در کوره آدم سوزی - ۱۲۷۸
- ۱۲۲۴- مؤمنان در کوره آدم سوزی اصحاب اخدود - ۱۲۷۹
- ۱۲۲۵- مؤمنان راستین - ۱۲۸۰
- ۱۲۲۶- مؤمنان سست ایمان - ۱۲۸۰
- ۱۲۲۷- مؤمنان شاکر - ۱۲۸۲
- ۱۲۲۸- مؤمنان صابر - ۱۲۸۲
- ۱۲۲۹- مؤمنان صادق - ۱۲۸۵
- ۱۲۳۰- مؤمنان صالح - ۱۲۸۶
- ۱۲۳۱- مؤمنان صالح در بهشت - ۱۲۸۸
- ۱۲۳۲- مؤمنان صدر اسلام - ۱۲۸۹
- ۱۲۳۳- مؤمنان صدر اسلام و بادیه نشینان کافر - ۱۲۹۲
- ۱۲۳۴- مؤمنان صدر اسلام و ثروتمندان متخلف - ۱۲۹۲
- ۱۲۳۵- مؤمنان صدراسلام - ۱۲۹۲
- ۱۲۳۶- مؤمنان عاقل - ۱۲۹۲
- ۱۲۳۷- مؤمنان عامل - ۱۲۹۵
- ۱۲۳۸- مؤمنان غیر صابر - ۱۲۹۶
- ۱۲۳۹- مؤمنان غیر مهاجر - ۱۲۹۶
- ۱۲۴۰- مؤمنان غیرمتوکل - ۱۲۹۶
- ۱۲۴۱- مؤمنان فقیر - ۱۲۹۸
- ۱۲۴۲- مؤمنان فقیر صدراسلام - ۱۲۹۸
- ۱۲۴۳- مؤمنان فقیر و جهاد - ۱۲۹۸

- ۱۲۴۴- مؤمنان فقير و محمد(صلى الله عليه و آله) ----- ۱۲۹۹
- ۱۲۴۵- مؤمنان قبل از فتح مكه ----- ۱۳۰۰
- ۱۲۴۶- مؤمنان قوم ثمود ----- ۱۳۰۰
- ۱۲۴۷- مؤمنان قوم سبأ ----- ۱۳۰۲
- ۱۲۴۸- مؤمنان قوم عاد ----- ۱۳۰۲
- ۱۲۴۹- مؤمنان قوم نوح ----- ۱۳۰۲
- ۱۲۵۰- مؤمنان گناهكار ----- ۱۳۰۴
- ۱۲۵۱- مؤمنان متقى ----- ۱۳۰۴
- ۱۲۵۲- مؤمنان متوكل ----- ۱۳۰۶
- ۱۲۵۳- مؤمنان مجاهد ----- ۱۳۰۸
- ۱۲۵۴- مؤمنان محسن ----- ۱۳۰۹
- ۱۲۵۵- مؤمنان مدين ----- ۱۳۱۰
- ۱۲۵۶- مؤمنان مدينه ----- ۱۳۱۱
- ۱۲۵۷- مؤمنان مقاوم ----- ۱۳۱۲
- ۱۲۵۸- مؤمنان مهاجر ----- ۱۳۱۲
- ۱۲۵۹- مؤمنان نمازگزار ----- ۱۳۱۲
- ۱۲۶۰- مؤمنان و آيات خدا ----- ۱۳۱۲
- ۱۲۶۱- مؤمنان و اراده خدا ----- ۱۳۱۴
- ۱۲۶۲- مؤمنان و استغفار براى مشركان ----- ۱۳۱۴
- ۱۲۶۳- مؤمنان و استهزا ----- ۱۳۱۶
- ۱۲۶۴- مؤمنان و اصلاح جامعه ----- ۱۳۱۶
- ۱۲۶۵- مؤمنان و امانت خدا ----- ۱۳۱۷
- ۱۲۶۶- مؤمنان و اندوه ----- ۱۳۱۸
- ۱۲۶۷- مؤمنان و اهل كتاب ----- ۱۳۱۸
- ۱۲۶۸- مؤمنان و بخل ----- ۱۳۱۹
- ۱۲۶۹- مؤمنان و بدنامى ----- ۱۳۲۰

- ۱۲۷۰- مؤمنان و پاسداری از حدود خدا ۱۳۲۰
- ۱۲۷۱- مؤمنان و پیروزی ۱۳۲۰
- ۱۲۷۲- مؤمنان و پیروزی رومیان ۱۳۲۰
- ۱۲۷۳- مؤمنان و پیروی از ابلیس ۱۳۲۲
- ۱۲۷۴- مؤمنان و پیروی شیطان ۱۳۲۲
- ۱۲۷۵- مؤمنان و تأمین نیازهای جامعه ۱۳۲۲
- ۱۲۷۶- مؤمنان و تجاوز ۱۳۲۲
- ۱۲۷۷- مؤمنان و تحمل سختی ۱۳۲۴
- ۱۲۷۸- مؤمنان و تخلفات اقتصادی ۱۳۲۴
- ۱۲۷۹- مؤمنان و ترس ۱۳۲۴
- ۱۲۸۰- مؤمنان و ترس از غیر خدا ۱۳۲۶
- ۱۲۸۱- مؤمنان و تعصب ۱۳۲۶
- ۱۲۸۲- مؤمنان و تعقل در آیات خدا ۱۳۲۶
- ۱۲۸۳- مؤمنان و تقرب به خدا ۱۳۲۶
- ۱۲۸۴- مؤمنان و تقوا ۱۳۲۷
- ۱۲۸۵- مؤمنان و توبه ۱۳۲۸
- ۱۲۸۶- مؤمنان و جامعه ۱۳۲۸
- ۱۲۸۷- مؤمنان و جنگ روانی دشمنان ۱۳۲۸
- ۱۲۸۸- مؤمنان و جهاد ۱۳۲۹
- ۱۲۸۹- مؤمنان و جهل ۱۳۳۱
- ۱۲۹۰- مؤمنان و حمد خدا ۱۳۳۱
- ۱۲۹۱- مؤمنان و خطا ۱۳۳۲
- ۱۲۹۲- مؤمنان و دشمنان ۱۳۳۲
- ۱۲۹۳- مؤمنان و دعای محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۳۳۴
- ۱۲۹۴- مؤمنان و دین ۱۳۳۴
- ۱۲۹۵- مؤمنان و ذلت ۱۳۳۴

- ۱۲۹۶- مؤمنان و رسوايي ۱۳۳۵
- ۱۲۹۷- مؤمنان و رضاي خدا ۱۳۳۶
- ۱۲۹۸- مؤمنان و رضاي محمد(صلى الله عليه و آله) ۱۳۳۶
- ۱۲۹۹- مؤمنان و رضاي مردم ۱۳۳۷
- ۱۳۰۰- مؤمنان و زيان ۱۳۳۸
- ۱۳۰۱- مؤمنان و زيانكاري ۱۳۳۸
- ۱۳۰۲- مؤمنان و سختي ۱۳۳۸
- ۱۳۰۳- مؤمنان و سختيها ۱۳۳۸
- ۱۳۰۴- مؤمنان و سخن لغو ۱۳۴۰
- ۱۳۰۵- مؤمنان و سرمستي ۱۳۴۰
- ۱۳۰۶- مؤمنان و سفاقت ۱۳۴۰
- ۱۳۰۷- مؤمنان و سوره هود ۱۳۴۰
- ۱۳۰۸- مؤمنان و شرک عبادي ۱۳۴۲
- ۱۳۰۹- مؤمنان و شكست غزوه بدر ۱۳۴۲
- ۱۳۱۰- مؤمنان و شناخت آيات خدا ۱۳۴۲
- ۱۳۱۱- مؤمنان و شهادت ۱۳۴۲
- ۱۳۱۲- مؤمنان و شياطين ۱۳۴۳
- ۱۳۱۳- مؤمنان و شيطان ۱۳۴۴
- ۱۳۱۴- مؤمنان و ظالمان ۱۳۴۴
- ۱۳۱۵- مؤمنان و ظلم ۱۳۴۴
- ۱۳۱۶- مؤمنان و عمل به تكليف ۱۳۴۵
- ۱۳۱۷- مؤمنان و غزوه بدر ۱۳۴۶
- ۱۳۱۸- مؤمنان و غضب ۱۳۴۶
- ۱۳۱۹- مؤمنان و فحشا ۱۳۴۶
- ۱۳۲۰- مؤمنان و قرآن ۱۳۴۷
- ۱۳۲۱- مؤمنان و قصه لوط(ع) ۱۳۴۹

- ۱۳۲۲- مؤمنان و قیامت ----- ۱۳۵۰
- ۱۳۲۳- مؤمنان و کافران ----- ۱۳۵۰
- ۱۳۲۴- مؤمنان و کفر ----- ۱۳۵۶
- ۱۳۲۵- مؤمنان و گمراهان ----- ۱۳۵۶
- ۱۳۲۶- مؤمنان و گناه ----- ۱۳۵۶
- ۱۳۲۷- مؤمنان و لجاجت ----- ۱۳۵۶
- ۱۳۲۸- مؤمنان و لغزش ----- ۱۳۵۷
- ۱۳۲۹- مؤمنان و متخلفان از جهاد ----- ۱۳۵۸
- ۱۳۳۰- مؤمنان و متخلفان غزوه تبوک ----- ۱۳۵۸
- ۱۳۳۱- مؤمنان و مثالهای قرآن ----- ۱۳۵۹
- ۱۳۳۲- مؤمنان و مجرمان ----- ۱۳۶۰
- ۱۳۳۳- مؤمنان و محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۱۳۶۰
- ۱۳۳۴- مؤمنان و مرگ ----- ۱۳۶۰
- ۱۳۳۵- مؤمنان و مسجدالحرام ----- ۱۳۶۲
- ۱۳۳۶- مؤمنان و مشرکان ----- ۱۳۶۲
- ۱۳۳۷- مؤمنان و مشیت خدا ----- ۱۳۶۴
- ۱۳۳۸- مؤمنان و مقام تسلیم ----- ۱۳۶۴
- ۱۳۳۹- مؤمنان و مقامات صادقان ----- ۱۳۶۴
- ۱۳۴۰- مؤمنان و مقدرات خدا ----- ۱۳۶۵
- ۱۳۴۱- مؤمنان و منافقان ----- ۱۳۶۶
- ۱۳۴۲- مؤمنان و منافقان بادیه نشین ----- ۱۳۶۶
- ۱۳۴۳- مؤمنان و منافقان صدر اسلام ----- ۱۳۶۸
- ۱۳۴۴- مؤمنان و منافقان مدینه ----- ۱۳۶۸
- ۱۳۴۵- مؤمنان و منافقان ناشناخته ----- ۱۳۶۸
- ۱۳۴۶- مؤمنان و نزول قرآن ----- ۱۳۶۹
- ۱۳۴۷- مؤمنان و نیازهای اقتصادی ----- ۱۳۷۰

- ۱۳۴۸- مۇمنان و ھىدارھای انبیا ----- ۱۳۷۰
- ۱۳۴۹- مۇمنان و ھىسران محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۱۳۷۰
- ۱۳۵۰- مۇمنان ھنگام آسایش ----- ۱۳۷۰
- ۱۳۵۱- مۇمنان ھنگام سختی ----- ۱۳۷۲
- ۱۳۵۲- مۇمنان ھنگام مرگ ----- ۱۳۷۲
- ۱۳۵۳- مۇمنان يهود ----- ۱۳۷۴
- ۱۳۵۴- مهاجران و مۇمنان غير مهاجر ----- ۱۳۷۶
- ۱۳۵۵- مهربانى با مۇمنان ----- ۱۳۷۶
- ۱۳۵۶- مهربانى مۇمنان ----- ۱۳۷۸
- ۱۳۵۷- مهلت از مۇمنان ----- ۱۳۷۸
- ۱۳۵۸- مهمترین عقیده مۇمنان ----- ۱۳۸۰
- ۱۳۵۹- نامنى مۇمنان ----- ۱۳۸۰
- ۱۳۶۰- نامنى مۇمنان صدراسلام ----- ۱۳۸۰
- ۱۳۶۱- ناپسندى استهزای مۇمنان ----- ۱۳۸۰
- ۱۳۶۲- ناپسندى عیب جویى از مۇمنان ----- ۱۳۸۲
- ۱۳۶۳- ناخشىنودى مۇمنان از منافقان ----- ۱۳۸۲
- ۱۳۶۴- ناظران سوختن مۇمنان ----- ۱۳۸۲
- ۱۳۶۵- ناظران شكنجه مۇمنان ----- ۱۳۸۳
- ۱۳۶۶- نامه عمل مۇمنان ----- ۱۳۸۴
- ۱۳۶۷- نجات اخروى مۇمنان ----- ۱۳۸۶
- ۱۳۶۸- نجات از تنهایی مۇمنان ----- ۱۳۸۶
- ۱۳۶۹- نجات مۇمنان ----- ۱۳۸۷
- ۱۳۷۰- نجات مۇمنان به نوح(ع) ----- ۱۳۹۰
- ۱۳۷۱- نجات مۇمنان قوم عاد ----- ۱۳۹۰
- ۱۳۷۲- نجات مۇمنان قوم لوط ----- ۱۳۹۱
- ۱۳۷۳- نجات مۇمنان قوم نوح ----- ۱۳۹۲

- ۱۳۷۴- نجات مۇمىنان مەدەن ۱۳۹۴
- ۱۳۷۵- نەشەسى از مۇمىنان ۱۳۹۴
- ۱۳۷۶- نەجۋاى مۇمىنان ۱۳۹۵
- ۱۳۷۷- نەزول آرامش بر مۇمىنان ۱۳۹۶
- ۱۳۷۸- نەزول مەلەتکە بر مۇمىنان ۱۳۹۶
- ۱۳۷۹- نەسل مۇمىنان قوم نوح ۱۳۹۶
- ۱۳۸۰- نەشانە ھای صەبر مۇمىنان اھل کتەب ۱۳۹۶
- ۱۳۸۱- نەشانە ھای عۋاطف مۇمىنان ۱۳۹۷
- ۱۳۸۲- نەشانە ھای مۇمىنان ۱۳۹۸
- ۱۳۸۳- نەشانە ھای مۇمىنان راستەن ۱۴۰۰
- ۱۳۸۴- نەصرت اخروى مۇمىنان ۱۴۰۰
- ۱۳۸۵- نەصرت دنیوی مۇمىنان ۱۴۰۰
- ۱۳۸۶- نەصرت مۇمىنان ۱۴۰۱
- ۱۳۸۷- نەظارت مۇمىنان ۱۴۰۴
- ۱۳۸۸- نەعمتەھای اخروى مۇمىنان ۱۴۰۶
- ۱۳۸۹- نەعمتەھای مۇمىنان ۱۴۰۶
- ۱۳۹۰- نەفرت مۇمىنان ۱۴۰۹
- ۱۳۹۱- نەقش اجتماعى مۇمىنان ۱۴۱۰
- ۱۳۹۲- نەقش جان مۇمىنان ۱۴۱۰
- ۱۳۹۳- نەقش مال مۇمىنان ۱۴۱۰
- ۱۳۹۴- نەقش مۇمىنان ۱۴۱۰
- ۱۳۹۵- نەقش مۇمىنان راستەن ۱۴۱۲
- ۱۳۹۶- نەگرانى مۇمىنان ۱۴۱۲
- ۱۳۹۷- نەگرانى مۇمىنان راستەن ۱۴۱۴
- ۱۳۹۸- نەگرانى مۇمىنان صدر اسلام ۱۴۱۴
- ۱۳۹۹- نەماز شەب مۇمىنان ۱۴۱۴

- ۱۴۱۰- نماز مۇمنان ۱۴۱۶
- ۱۴۰۱- نوح(ع) و مۇمنان فقير ۱۴۱۶
- ۱۴۰۲- نورانيت اخروي مۇمنان ۱۴۱۸
- ۱۴۰۳- نورانيت قلب مۇمنان ۱۴۱۹
- ۱۴۰۴- نورانيت مۇمنان ۱۴۲۰
- ۱۴۰۵- نهى از ترك همنشيني با مۇمنان ۱۴۲۱
- ۱۴۰۶- نهى از منكر مۇمنان ۱۴۲۲
- ۱۴۰۷- نهى به مۇمنان ۱۴۲۲
- ۱۴۰۸- نهى مۇمنان ۱۴۲۲
- ۱۴۰۹- نياز مۇمنان راستين ۱۴۲۲
- ۱۴۱۰- نيازهاى معنوى مۇمنان ۱۴۲۲
- ۱۴۱۱- نيازهاى مۇمنان ۱۴۲۷
- ۱۴۱۲- وراثت مۇمنان ۱۴۲۸
- ۱۴۱۳- ورود مۇمنان به بهشت ۱۴۳۰
- ۱۴۱۴- ورود مۇمنان به مكه ۱۴۳۰
- ۱۴۱۵- ورود مۇمنان به نور ۱۴۳۰
- ۱۴۱۶- ورود مۇمنان در بهشت ۱۴۳۱
- ۱۴۱۷- وسوسه مۇمنان ۱۴۳۲
- ۱۴۱۸- وضوح تفاوت مۇمنان با مشركان ۱۴۳۲
- ۱۴۱۹- وعده به پدران مۇمنان ۱۴۳۲
- ۱۴۲۰- وعده به فرزندان مۇمنان ۱۴۳۲
- ۱۴۲۱- وعده به مۇمنان ۱۴۳۴
- ۱۴۲۲- وعده به مۇمنان صدر اسلام ۱۴۴۲
- ۱۴۲۳- وعده به مۇمنان صدراسلام ۱۴۴۲
- ۱۴۲۴- وعده به همسران مۇمنان ۱۴۴۴
- ۱۴۲۵- وعده پيروزى مۇمنان ۱۴۴۴

- ۱۴۲۶- وعده حاکمیت مۇمنان ----- ۱۴۴۵
- ۱۴۲۷- وعده خلافت مۇمنان ----- ۱۴۴۶
- ۱۴۲۸- وعده نجات مۇمنان ----- ۱۴۴۶
- ۱۴۲۹- وفا به عهد مۇمنان ----- ۱۴۴۷
- ۱۴۳۰- وفای به عهد مۇمنان ----- ۱۴۴۸
- ۱۴۳۱- وفور نعمت اخروی مۇمنان ----- ۱۴۴۸
- ۱۴۳۲- وفور نعمتهای اخروی مۇمنان ----- ۱۴۴۹
- ۱۴۳۳- وقت پاداش مۇمنان ----- ۱۴۵۰
- ۱۴۳۴- ولایت بر مۇمنان ----- ۱۴۵۰
- ۱۴۳۵- ولایت در مۇمنان ----- ۱۴۵۳
- ۱۴۳۶- ولایت مۇمنان ----- ۱۴۵۴
- ۱۴۳۷- ویژگی مۇمنان ----- ۱۴۶۰
- ۱۴۳۸- ویژگی مۇمنان راستین ----- ۱۴۶۲
- ۱۴۳۹- ویژگیهای انقیاد مۇمنان ----- ۱۴۶۳
- ۱۴۴۰- ویژگیهای ایمان مۇمنان ----- ۱۴۶۴
- ۱۴۴۱- ویژگیهای پاداش مۇمنان ----- ۱۴۶۴
- ۱۴۴۲- ویژگیهای روزی اخروی مۇمنان ----- ۱۴۶۴
- ۱۴۴۳- ویژگیهای عقیده مۇمنان ----- ۱۴۶۶
- ۱۴۴۴- ویژگیهای مۇمنان ----- ۱۴۶۶
- ۱۴۴۵- ویژگیهای مۇمنان صابر ----- ۱۴۷۲
- ۱۴۴۶- ویژگیهای ورود مۇمنان در بهشت ----- ۱۴۷۲
- ۱۴۴۷- هتک آبروی مۇمنان ----- ۱۴۷۲
- ۱۴۴۸- هجرت مۇمنان ----- ۱۴۷۴
- ۱۴۴۹- هجرت مۇمنان قوم لوط ----- ۱۴۷۴
- ۱۴۵۰- هدایت اخروی مۇمنان ----- ۱۴۷۵
- ۱۴۵۱- هدایت پذیرى مۇمنان ----- ۱۴۷۶

- ۱۴۵۲- هدايت مؤمنان ۱۴۷۶
- ۱۴۵۳- هدايت مؤمنان به آيات خدا ۱۴۸۴
- ۱۴۵۴- هدايت مؤمنان به قرآن ۱۴۸۴
- ۱۴۵۵- هدايت مؤمنان صابر ۱۴۸۴
- ۱۴۵۶- هدف مؤمنان ۱۴۸۶
- ۱۴۵۷- هشدار به مؤمنان ۱۴۸۶
- ۱۴۵۸- هشدار به مؤمنان صدر اسلام ۱۴۹۴
- ۱۴۵۹- هشدار به مؤمنان عافيت طلب ۱۴۹۴
- ۱۴۶۰- هلاکت دشمنان مؤمنان ۱۴۹۵
- ۱۴۶۱- هماهنگی مؤمنان با محمد(صلى الله عليه و آله) ۱۴۹۶
- ۱۴۶۲- همراهی مؤمنان ۱۴۹۶
- ۱۴۶۳- همسران مؤمنان در بهشت ۱۴۹۶
- ۱۴۶۴- همنشینی با مؤمنان ۱۴۹۸
- ۱۴۶۵- همنشینی با مؤمنان فقير ۱۴۹۸
- ۱۴۶۶- هوشیاری در برابر مؤمنان ۱۵۰۰
- ۱۴۶۷- هوشیاری مؤمنان ۱۵۰۰
- ۱۴۶۸- یأس از گمراهگری مؤمنان ۱۵۰۰
- ۱۴۶۹- یأس مؤمنان ۱۵۰۲
- ۱۴۷۰- یقین مؤمنان ۱۵۰۲
- ۱۴۷۱- يهود و مؤمنان ۱۵۰۲
- ۱۴۷۲- امیدواری مؤمنان مدینه ۱۵۰۴
- ۱۴۷۳- رفع نگرانی از مؤمنان مدینه ۱۵۰۴
- ۱۴۷۴- مؤمنان مدینه ۱۵۰۴
- ۱۴۷۵- مؤمنان مکه ۱۵۰۶
- ۱۴۷۶- فضایل مؤمنان مکه ۱۵۰۶
- درباره مرکز ۱۵۰۷

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 104

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- آثار اذیت زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 1,2,4,6,7

1 - تداوم تعرض به زنان مسلمان ، از سوی منافقان ، باعث اجرای حکمی سخت درباره آنان و آواره شدن شان همراه با لعن خدا می شد .

لئن لم ینته المنفقون . . . لنغرینک بهم ثم لایجاورونک فیها الاً قليلاً . ملعونین

«ملعونین» حال برای ضمیر فاعلی «لایجاورون» است.

2 - تداوم آزار و اذیت زنان مسلمان ، از سوی بیماردلان ، موجب سخت گیری پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آنان ، در حد آواره سازی همراه با لعن خدا می شد .

لئن لم ینته . . . و الذین فی قلوبهم مرض . . . لنغرینک بهم ثم لایجاورونک فیها الاً

4 - منافقان آزاردهنده زنان مسلمان ، در صورت تداوم کردار زشت خود ، مهدورالدم بوده و در هر کجا که یافته شوند ، باید به قتل برسند .

لئن لم ینته المنفقون . . . لنغرینک بهم . . . اینما تقفوا أخذوا و قتلوا تقتیلاً

«تقف» (مصدر «تقفوا») به معنای «مهارت در درک و انجام دادن کار» است (مفردات راغب). در آیه، این واژه به معنای «به دست آوردن و دستیازی» استعمال شده است.

6 - بیماردلانی که اقدام به فساد و آزار زنان می کنند ، در صورت ادامه کار خود ، محکوم به قتل اند .

لئن لم ینته . . . و الذین فی قلوبهم مرض . . . ملعونین اینما تقفوا أخذوا و قتلوا

7 - ادامه دهندگان به فساد در جامعه ، با آزار و اذیت زنان مؤمن ، هیچ محل امنی ندارند و باید به قتل برسند .

لئن لم ينته المنافقون و... لنعزبنك بهم... ملعونين اينما تقفوا أخذوا وقتلوا

«اين» مفيد عموم است و شامل همه جا می شود و از آن، جایی استثنا نشده است.

2- آثار انذارهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 16

16 - عقب نشینی تاکتیکی فرعون در مقابل موسی (ع) و دست برداشتن از قتل او به طور موقت، پس از هشدارهای مؤمن آل فرعون

وقال فرعون ذروني أقتل موسى... وقال فرعون يه-من ابن لي صرحاً... و ما كيد فرع

ص: 1

مطلب یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون، در آغاز مبارزه با موسی(ع) طرح قتل او را داده بود؛ ولی پس از هشدارها و تبلیغات مؤمن آل فرعون احداث بنای مرتفع برای جست و جو از خدای موسی(ع) را مطرح ساخت.

3- آثار پیروی از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 3

3 - مؤمن آل فرعون پیروی از خود را، موجب دستیابی به راه صواب و درست می دانست .

اتَّبِعُونَ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

«رشاد» به معنای اهتدا و راه یافتن است.

4- آثار تلاش مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 15

15 - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در جهت انصراف فرعون از قتل موسی (ع) ، مؤثر واقع شد .

و قال رجل مؤمن من آل فرعون .. أتقتلون رجلاً... كذلك يطبع الله على كل قلب م

برداشت بالا به خاطر این نکته است که فرعون، در آغاز برخورد با موسی(ع) برکشتن او مصمم گشته، این مطلب را به همه اطرافیانش اعلام کرده بود (قال فرعون ما أريكم إلا ما أرى)؛ ولی پس از سخنان مؤمن آل فرعون، به جای کشتن وی دستور داد برجی بسازند تا او نسبت به درستی ادعای آن حضرت به تحقیق پردازد.

5- آثار شرک ستیزی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 2

2 - مؤمن آل فرعون ، پس از اعلان مواضع اعتقادی خویش و مبارزه با عقیده شرک آلود ، با انواع مکرها و نقشه های شوم فرعونیان روبه روشد .

فوقیه الله سيئات ما مكروا

جمع آمدن «سینتات» نشانگر تعدد و گوناگونی مکرهای فرعونیان است.

6- آرزوی مسیحیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 4

ص: 2

4- مسیحیان مؤمن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) آرزومند همراهی با صالحان در بهشت

و نطمع ان یدخلنا ربنا مع القوم الصالحین

برداشت فوق بر این اساس است که مفعول حذف شده از «یدخلنا» به قرینه مقام و نیز آیه بعد «الجنه» باشد یعنی «نطمع ان یدخلنا الجنه مع القوم الصالحین».

7- آزادی برده مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 32, 34

32 - آزاد کردن بنده مؤمن در قتل خطائی، ادای حق خداوند و پرداخت دیه آن، ادای حق اولیای مقتول است.

و من قتل مؤمناً خطأً فتحریر رقبه مؤمنه و دیه مسلّمه الی اهله

امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از آیه فوق فرمود: اما تحریر رقبه مؤمنه فقیما بینه و بین الله و اما الدیه المسلمه الی اولیاء المقتول. ..

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 262، ح 217؛ نورالثقلین، ج 1، ص 530، ح 473.

34 - امام، عهده دار آزادسازی برده ای مؤمن به عنوان کفاره قتل خطائی مسلمانی که در سرزمین شرک به دست مسلمین کشته شود.

فان کان من قوم عدولکم و هو مؤمن فتحریر رقبه مؤمنه

امام صادق (ع) در مورد وظیفه امام نسبت به مسلمانی که در سرزمین شرک به دست مسلمین کشته شده، فرمود: یعتق مکانه رقبه مؤمنه و ذلك قول الله عزّ و جل: «فان کان من قوم عدولکم ..».

من لا یحضره الفقیه، ج 4، ص 110، ح 1، ب 36 مسلسل 373؛ نورالثقلین، ج 1، ص 532، ح 485.

8- احترام زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 59 - 9

9- حجاب و پوشش مناسب، دژ مستحکمی برای حفظ زنان مؤمن است .

قل . . . یدنین علیهنّ من جلیبهنّ ذلک أدنی أن یعرفن فلا یؤذین

9- اخبار جنیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 7 - 2

2- مؤمنان جن، دیگران را از انکار قیامت و رستاخیز از سوی برخی از انسان ها آگاه ساختند .

ص: 3

وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا

10- اخبار مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 20 - 2

2- مرد ناشناس ، حامل خبری مهم و سرنوشت ساز برای موسی (ع) بود .

قال يموسى إِنَّ الْمَلَائِئِمَآءَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ

11- ادراك مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 10

10 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتَّبِعُونَ أَهْدَاكُم سَبِيلَ الرَّشَادِ

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

12- اذیت زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 10، 3

3 - آزار و اذیت مردان و زنان مؤمن بی گناه ، گناه بوده و باید از آن اجتناب کرد .

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ . . . فَقَدْ أَحْتَمَلُوا...إِنَّمَا مَبِينًا

10 - آزاردهندگان مردان و زنان مؤمن ، مورد تهدید خداوندند .

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ . . . فَقَدْ أَحْتَمَلُوا...إِنَّمَا مَبِينًا

گناه معرفی کردن آزار و اذیت مؤمنان، هشدار به افراد اذیت کننده است تا مواظب کار خود باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 60 - 1,2,3

1 - هشدار شدید خداوند ، به منافقان مدینه ، برای پرهیز از آزار و اذیت زنان مسلمان

لئن لم ينته المنافقون . . . لنغرينك بهم

مفعول فعل «ینته» ذکر نشده و به قرینه آیه پیش؛ می تواند آزار و اذیتی باشد که درباره زنان مسلمان روا داشته می شد. لازم به ذکر است که مصدر ثلاثی «نغرين» ، «غراء» است و «غری به» در لغت به معنای «الصاق و چسباندن» است (مفردات راغب). این واژه در آیه، کنایه از تسلط همه جانبه و سخت و گریزناپذیر است.

ص: 4

2 - منافقان ، در مدینه ، فعال بودند و زنان مسلمان را مورد تعرض و مزاحمت قرار می دادند .

لئن لم ينته المنافقون . . . لغرینک

3 - افرادی ضعیف الایمان و بیمار دل ، در مدینه بودند که متعرض زنان مؤمن می شدند .

لئن لم ينته . . . و الذین فی قلوبهم مرض ... لغرینک بهم

13- اذیت زنان مؤمن در مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 59 - 11

11 - در عصر پیامبر افرادی بودند که مزاحم زنان مسلمان مدینه می شدند .

ذلک أدنی أن يعرفن فلا يؤذین

14- اذیت مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 10، 3

3 - آزار و اذیت مردان و زنان مؤمن بی گناه ، گناه بوده و باید از آن اجتناب کرد .

و الذین يؤذون المؤمنین و المؤمنات . . . فقد احتملوا... إثمًا مبینًا

10 - آزاردهندگان مردان و زنان مؤمن ، مورد تهدید خداوندند .

و الذین يؤذون المؤمنین . . . فقد احتملوا... إثمًا مبینًا

گناه معرفی کردن آزار و اذیت مؤمنان، هشدار به افراد اذیت کننده است تا مواظب کار خود باشند.

15- اذیتهای منافقان به زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 4، 1

1 - تداوم تعرض به زنان مسلمان ، از سوی منافقان ، باعث اجرای حکمی سخت درباره آنان و آواره شدن شان همراه با لعن خدا می شد .

لئن لم ينته المنفقون . . . لنغرينك بهم ثم لا يجاورونك فيها إلا قليلاً. ملعونين

«ملعونين» حال برای ضمیر فاعلی «لایجاورون» است.

4 - منافقان آزاردهنده زنان مسلمان ، در صورت تداوم کردار زشت خود ، مهدورالدم بوده و در هر کجا که یافته شوند ، باید به قتل برسند .

لئن لم ينته المنفقون . . . لنغرينك بهم ... أينما ثقفوا أخذوا وقتلوا تقتيلاً

«ثقف» (مصدر «ثقفوا») به معنای «مهارت در درک و انجام دادن کار» است (مفردات راغب). در آیه، این واژه به معنای «به دست آوردن و دستیازی» استعمال شده است.

ص: 5

16- ارزش برده مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 22

22 - تشویق بردگان به ایمان از راه وضع قوانین حقوقی و امتیاز دادن به بردگان مؤمن

فتحریر رقبه مؤمنه

مقید ساختن برده به ایمان برای آزادسازی در قتل خطائی، بیانگر این تشویق است.

17- ارزش عمل زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئک سیرحهم اللّٰه

18- ارزش نسل مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی ها پیراسته باشند ، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند .

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم .. ویزگیهم

19- استراق سمع جنیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 8 - 1

1 - تلاش مؤمنان جن ، به منظور تماس با آسمان و دسترسی به اخبار آن

وَأنا لَمسنا السماء

20- استراق سمع مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 20 - 4

4 - شنود گفت و گوهای سران حکومت فرعون به وسیله مرد ناشناس و رساندن سریع آن به موسی (ع)

و جاء رجل .. قال یموسی إنّ الملائمات یأمرون بک لیقتلک

21- استقامت زنان مؤمن دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 8

8 - پایداری برخی از زنان مؤمن تا نیل به شهادت ، در عهد اصحاب اخدود

فتنوا المؤمنین و المؤمنات

22- استقامت مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 10

10 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

23- اشراف مؤمن قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 2

2 - گروهی از اشراف و بزرگان قوم صالح رسالت وی را پذیرفتند و به وی ایمان آوردند و گروهی دیگر از آنان به وی کافر شدند .

قال المملأ الذين استكبروا

برداشت فوق مبتنی بر این است که «الذین . . .» وصفی احترازی باشد. یعنی مملأ-قوم ثمود در برابر رسالت صالح دو طایفه شدند: مستکبران و غیر مستکبران.

ص: 7

24- اطاعت از والدین مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 11

11 - پیروی از پدر و مادری که مسیرشان خدایی است ، لازم است .

و صاحبهما فی الدنيا .. و اتّبع سبیل من أناب

«و اتّبع سبیل من ..» اشاره دارد به این که اگر والدین به سوی خدا حرکت می کنند، از آنان تبعیت کن و گرنه از کسی که دارای چنین صفتی است، پیروی بنما.

25- اعتراض مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 1

1 - اعتراض و اظهار مخالفت مؤمن آل فرعون نسبت به تصمیم قتل موسی (ع) از سوی فرعون

وقال رجل مؤمن من آل فرعون یکتّم ایمنه أتقتلون رجلاً أن یقول ربّی

26- اقرار جنیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 4 - 1

1 - اعتراف ایمان آورندگان از جن ، به سفاقت و کم خردی مشرکانشان

و أنّه کان یقول سفیهنا علی اللّٰه شططاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 5 - 2

2 - آگاهی و اعتراف گروهی از جن ، به دروغ بودن شرک ، همسرگزینی و فرزندداری خداوند

و أنّا ظنّنا أن لن نقول الإنس و الجنّ علی اللّٰه کذباً

1 - اعتراف مؤمنان جن ، به ناتوانی جن از عاجز ساختن خداوند و حرکت در جهت خلاف مقررات الهی

وَأَنَا ظَنُّنَا أَنْ لَنْ نَعْبُدَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ

2 - اعتراف مؤمنان جن ، به ناتوانی جن از فرار از سیطره الهی و ناتوان ساختن خداوند از دستیابی به آنان

وَلَنْ نَعْبُدَهُ هَرَبًا

ص: 8

27- امت های مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 4

4 - مسلمانان ، یهودیان ، مسیحیان و صابئی ها سزاوارترین امت ها برای برخوردار شدن از ایمان راستین و انجام عمل صالح

إن الذين آمنوا .. من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً

نام بردن از ملت‌های مذکور - با وجود این که ایمان راستین چنانچه گذشت از هر فرد و ملتی پذیرفته است - می تواند اشاره به این نکته باشد که: پیروان آیینهای یاد شده دارای زمینه بیشتری برای ایمان حقیقی هستند.

28- انذارهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 18

18 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن شدید آنان بر اثر کشتن موسی (ع)

وإن یک صادقاً یصبکم بعض الذی یعدکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 14، 6، 4

4 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان و قبطیان ، درباره خطر عذاب الهی در صورت مخالفت با موسی (ع) و قتل او

فمن ینصرنا من بأس الله إن جاءنا

6 - تنهایی و بی پناهی انسان در برابر عذاب الهی ، از هشدار های مؤمن آل فرعون به قوم خود

فمن ینصرنا من بأس الله إن جاءنا

14 - نصیحت ها و هشدار های مؤمن آل فرعون ، نسبت به قتل موسی (ع) ، در فرعون بی تأثیر بود .

أتقتلون رجلاً .. قال فرعون ما أریکم إلا ما أری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مؤمن آل فرعون - به رغم قطع شدن سخنانش به وسیله فرعون - به گفتار هشداردهنده خود ادامه داد و فرعونیان را از پیامد هلاکت بار قتل موسی (ع) آگاه ساخت .

يقوم لكم الملك .. قال فرعون ما أريكم إلا ما أرى ... وقال الذي ءامن يقوم إن

2 - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به روزگار شوم ، همچون روزگار احزاب و اقوام کافر پیشین

وقال الذي ءامن يقوم إني أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به کیفر کردار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان (لوط و اصحاب ایکه) در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

مثل دأب قوم نوح . . . و الذین من بعدهم

«دأب» به معنای عادت است و مقصود از «الذین من بعدهم» قوم لوط و اصحاب ایکه است؛ چنان که در سوره «ص» آیه 13، به آن تصریح شده است. گفتنی است برابر نظر مفسران «اصحاب ایکه» همان مردم مدین است که از قوم حضرت شعیب بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 32 - 1

1 - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خویش ، از دچار شدن به عذاب الهی در روز قیامت در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

و یقوم إتی أخاف علیکم یوم التناد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 33 - 4,7

4 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از دچار شدن آنان به عذاب گریزناپذیر الهی در قیامت در صورت کشتن موسی (ع)

یقوم إتی أخاف علیکم . . . یوم تولون مدبرین ما لکم من الله من عاصم

7 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، درباره این که قتل موسی (ع) موجب گمراهی ابدی و علاج ناپذیر آنان خواهد شد .

أتقتلون رجلاً . . . و من یضلل الله فما له من هاد

برداشت یادشده به خاطر این نکته است که هشدار مؤمن آل فرعون نسبت به گمراه شدن آنان در مورد قتل موسی (ع) انجام پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 17

17 - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مصر ، از دچار شدن به گمراهی ابدی بر اثر پافشاری بر مخالفت با دعوت موسی (ع) و تردید در حقانیت آن

کذلک یضلل الله من هو مسرف مرتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 5

5 - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مجادله گر و حق ستیز مصر ، درباره خشم انقلابی و انتقام مؤمنان طرفدار موسی (ع)

الذین یجدلون فی ءایت اللّٰه .. کبر مقتاً... عندالذین ءامنوا

تذکر مؤمن آل فرعون به فرعونیان، مبنی بر این که ستیزه جویی در آیات الهی، موجب بغض و دشمنی مؤمنان می شود؛ می تواند بیانگر این نکته باشد که عمل آنان، موجب خشم انقلابی و شورش مؤمنان طرفدار موسی(ع) علیه آنان خواهدگردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 1

1 - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به

ص: 10

خیرخواهی های او

فستذکرون ما أقول لكم

29- اولین مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 55 - 11

11- « عن رسول الله (ع) قال : إني كنت أول من أقرّ برّبِي جَلّ جلاله وأول من أجاب حيث أخذ الله ميثاق النبيين . . . » ;

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: من اولین کسی بودم که اقرار به پروردگارم - جَلّ جلاله - کردم و اولین پاسخ دهنده بودم آن گاه که خداوند از پیامبران پیمان می گرفت. . .».

30- اهداف تبلیغ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 5

5- نجات و رستگاری مردم ، هدف و محور تمامی تلاش های ارشادی ، سیاسی و اجتماعی مؤمن آل فرعون

و قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم ایمنه . . . و یقوم مالی أدعوکم إلى النجوه

31- اهداف مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 4

4- نشان دادن راه درست ، محور و هدف تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در میان مردم مصر بود .

اتَّبِعُون أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

32- ایمان مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 2,3

2- مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتب ایمنه

3- نفوذ آیین موسی (ع) در میان خاندان فرعون و ایمان آوردن مردی از آنان

قال رجل مؤمن من آل فرعون

ص: 11

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 10

10 - مؤمن آل فرعون، برخوردار از شجاعت، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

33- بازگشت جن مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 7

7- بازگشت جنیان مؤمن، به سوی قومشان با پیام انذار و هدایت

وَلَوْ اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنذِرِيْنَ

34- برده مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 7،8

7 - برتری بردگان مؤمن بر آزادگان مشرک

و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لعبد مؤمن خیر من مشرک

8 - برده مؤمن برای همسری زن مسلمان شایسته تر است از آزاد مرد مشرک؛ هر چند ظاهری فریبنده داشته باشد.

و لعبد مؤمن خیر من مشرک و لو اعجبتمکم

35- بشارت به همسر مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 1 - 20

20 - بشارت و امید دادن خداوند به همسران مؤمن ، مبنی بر پایان یافتن مناقشات آنان و پدید آمدن زمینه های رجوع و بازگشت آنها به زندگی مشترک خویش در ایام عدّه

فَطَلَّقُوهُنَّ لَعَدَّتِهِنَّ . . . لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا

برداشت یاد شده، از آن جا است که ذیل آیه شریفه، درصدد دلداری به همسران و ایجاد امید در جان و روح آنان است.

ص: 12

36- بشارت نسل مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 4

4- به وجود آمدن امتیهای مؤمن و موحد از نسل نوح و یارانش ، نوید خداوند به آن حضرت

علی أمم ممن معک

«من» در «ممن» ابتدائیه است. بنابراین «أمم ممن معک»؛ یعنی ، امتیهای که از همراهان تونشأت خواهند گرفت و از آن جا که برخی از همراهان نوح ، فرزندان او بودند ، در برداشت «نسل نوح» نیز آورده شد.

37- بشارتهای جن مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 5

5- مبلغان مؤمن جن ، نوید دهنده قوم خویش به غفران الهی و رهایی از عذاب ، در پرتو ایمان

يقومنا . . . وءامنوا به يغفر لكم من ذنوبكم و يجركم من عذاب أليم

38- بیش مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 3

3 - مؤمن آل فرعون پیروی از خود را ، موجب دستیابی به راه صواب و درست می دانست .

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

«رشاد» به معنای اهتدا و راه یافتن است.

39- پاداش اخروی زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 8

8- برابری زن و مرد ، در بهره مند شدن از پاداش های اخروی و نعمت های بهشتی

و من عمل صلحًا من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

40- پاداش اخروی مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 8

ص: 13

8- برابری زن و مرد ، در بهره مند شدن از پاداش های اخروی و نعمت های بهشتی و من عمل صلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

41- پاداش راهبان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 21

21- راهبان حقیقی در پیشگاه خدا مأجوراند .

فاتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم

42- پاداش زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 6

6- مردان و زنان با ایمان ، از پاداش بزرگ خداوند برخوردارند .

إنّ .. و المؤمنین و المؤمنت ... أعدّ الله لهم ... أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 3

3- زنان و مردان مؤمن نیک کردار ، اهل بهشت اند .

من عمل صلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 5

5- همسانی زنان و مردان مؤمن ، در بهره‌وری از ثمرات ایمان خود و پاداش های الهی

لیدخل المؤمنین و المؤمنت جنّـت

قرار گرفتن وصف «المؤمنات» در کنار «المؤمنین»، می رساند که زنان و مردان در ره یابی به بهشت جاودان همسان اند.

43- پاداش صابئان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح ، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لا خوف علیهم ..» قیامت است.

ص: 14

44- پاداش عمل زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئك سيرحهم الله

45- پاداش مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 6

6 - مردان و زنان با ایمان ، از پاداش بزرگ خداوند برخوردارند .

إنّ ... و المؤمنین و المؤمنات ... أعدّ الله لهم ... أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 3

3 - زنان و مردان مؤمن نیک کردار ، اهل بهشت اند .

من عمل صلحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 5

5 - همسانی زنان و مردان مؤمن ، در بهره‌وری از ثمرات ایمان خود و پاداش های الهی

لیدخل المؤمنین و المؤمنات جنّات

قرار گرفتن وصف «المؤمنات» در کنار «المؤمنین»، می رساند که زنان و مردان در ره یابی به بهشت جاودان همسان اند.

46- پاداش مسیحیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مسلمانان ، یهودیان ، نصرانی ها و صابئان ، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح ، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد .

إن الذین ءامنوا .. فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

ص: 15

47- پاداش یهود مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 1

1 - مسلمانان ، یهودیان ، نصرانی ها و صابئان ، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح ، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد .

إن الذین ءامنوا .. فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

48- پرسشهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 1

1 - پرسش مؤمن آل فرعون از قوم خود ، درباره انگیزه مخالفت آنان با دعوت و خیرخواهی های او

و یقوم مالی ادعوکم إلى النجوه و تدعوننی إلى النار

گفتنی است که به قرینه خطاب در جمله حالیه «تدعوننی . . .»، عبارت «مالی» در اصل «مالکم» می باشد. این جمله در زبان عرب به جای «أخبرونی عنکم» (از حالتان به من خبر دهید) به کار می رود و مقصود از آن پرسش از انگیزه و دلیل وضعیت به وجود آمده از مخاطب است.

49- پیروی از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 1

1 - مؤمن آل فرعون ، مردم را به پیروی از رهنمود های خویش فرا خوانده است .

وقال الذی ءامن یقوم اتبعون

50- پیشنهاد مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 14

14 - اطمینان دادن مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن موسی (ع) در صورت دروغ گو بودن ایشان در ادعاهای خود

ص: 16

وإن يك كذباً فعليه كذب

51- تبليغ جن مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 2، 1

1- جنیان مؤمن ، در تلاش برای هدایت جامعه خود به سوی قرآن

قالوا يقومنا إنا سمعنا كذباً .. يهدى إلى الحق

2- جنیان اندازگر ، پیام آور نزول کتابی آسمانی پس از تورات ، برای قوم خویش

ولوا .. منذرين . قالوا يقومنا إنا سمعنا كذباً أنزل من بعد موسى

52- تبليغ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 43 - 2

2 - مؤمن آل فرعون قومش را از نقش نداشتن معبود های ادعایی در سعادت دنیوی و اخروی و نیز بی ثمر بودن عبادت آنها آگاه ساخت .

لاجرم أنما تدعونني إليه ليس له دعوة في الدنيا ولا في الآخرة

53- تشويق شاعران مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 12

12 - تشويق شاعران مسلمان از سوی خداوند به مقابله به مثل کردن با شاعران کفرپیشه هجوگو

و انتصروا من بعد ما ظلموا

54- تشويقهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 30 - 3

3 - تشویق و ترغیب شدن فرعونیان از سوی مؤمن آل فرعون ، به عبرت گیری و درس آموزی از سرگذشت هلاکت بار اقوام و احزاب کافر
پیشین

وقال الذی ءامن یقوم إتی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب

ص: 17

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 9

9 - تشویق و ترغیب شدن مردم عصر فرعون از سوی مؤمن آل فرعون، به عبرت گیری و درس آموزی از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح، عاد، ثمود و اقوام پس از آنان

مثل داب قوم نوح... و الذین من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 12

12 - مؤمن آل فرعون، مردم را به دل نبستن به دنیا، آخرت خواهی، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح توأم با ایمان، ترغیب می کرد.

يقوم إنما هذه الحيوة الدنيا متع... من عمل سيئه... و من عمل صالحًا... ير

گفته های مؤمن آل فرعون با مردم و فرعونیان، در مقام دعوت و تبلیغ بود؛ چنان که آیه بعد (مالی أَدْعُوكُمْ إِلَى النِّجَاهِ...) تأییدکننده همین مطلب است.

55- تعجب مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 2,3

2 - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و يقوم مالی أَدْعُوكُمْ إِلَى النِّجْوَةِ وَ تَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ

استفهام در «مالی» برای تعجب است.

3 - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از تأثیرناپذیری مردم از خیرخواهی ها و فراخوانی های او

و يقوم مالی أَدْعُوكُمْ إِلَى النِّجْوَةِ وَ تَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ

56- تقیه مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم إیمنه

4 - تقیه مؤمن آل فرعون و کتمان کردن ایمانش ، کاری پسندیده و به جا بود .

و قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم إیمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مؤمن آل فرعون ، پس از کتمان ایمانش به مدتی چند ، آن را فاش ساخت و به موضع گیری علنی علیه فرعون و دفاع از موسی (ع) پرداخت .

وقال الذی ءامن یقوم اتبعون

فراخوانی مردم به پیروی از خویش، بیانگر علنی کردن ایمان و موضع اعتقادی شخص است.

57- تلاش مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 21

21 - تلاش منطقی و عالمانه مؤمن آل فرعون ، برای منصرف ساختن فرعونیان از کشتن موسی (ع)

وقال رجل من ءال فرعون یکتّم ایمنه . . . و إن یک صادقاً یصیبکم بعض الذی یدکم

برداشت یاد شده از مجموع گفته ها، برخوردها، چگونگی استدلال و منطق مؤمن آل فرعون در مقابل فرعونیان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 8

8 - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون ، بر ایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی (ع) و راستی هشدار های او در افکار عمومی قومش

وإن یک کذباً فعلیه کذبه . . . فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

شیوه سخن مؤمن آل فرعون به فرعونیان (اگر موسی(ع) دروغ گو باشد به ضرر خودش است و اگر راستگو باشد ممکن است هشدارهای او درباره نزول عذاب درست باشد)، گویای این نکته است که او با ایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی(ع) در افکار عمومی، در صدد جلب نظر آنان به سود آن حضرت بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 6

6 - مؤمن آل فرعون ، پس از تلاش گسترده خیرخواهانه خود برای هدایت قومش ، کار و سرنوشت خویش را به خدا وا گذاشت و بر او توکل کرد .

وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ

58- تنزیه شاعران مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 3

3 - ساحت شاعران مؤمن ، مبرّا از خیال پردازی ، گزافه گویی و گفتار بدون عمل

و الشعراء .. فی کلّ واد یهیمون... یقولون ما لایفعلون . إلاّ الذین ءامنوا

ص: 19

59- توصیه های مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 20 - 5,8

5 - مرد ناشناس ، خواهان خروج بی درنگ موسی (ع) از شهر بود .

فاخرج

8 - توصیه به خروج از شهر ، نمود خیرخواهی مرد ناشناس نسبت به موسی (ع)

فاخرج إني لك من النصحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 21 - 1

1 - خارج شدن موسی (ع) از شهر مصر ، در پی توصیه مرد ناشناس

قال يموسى . . . فاخرج . . . فخرج منها خائفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 5

5 - مؤمن آل فرعون ، قومش را از هرگونه غرور و خودکامگی ناشی از اقتدار و سلطه همه جانبه بر سرزمین مصر برحذر داشت .

لكم الملك اليوم . . . فمن ينصرنا من بأس الله إن جاءنا

60- توطنه عليه مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 2

2 - مؤمن آل فرعون ، پس از اعلان مواضع اعتقادی خویش و مبارزه با عقیده شرک آلود ، با انواع مکرها و نقشه های شوم فرعونیان روبه روشد .

فوقيه الله سيئات ما مكروا

جمع آمدن «سینتات» نشانگر تعدد و گوناگونی مکرهای فرعونیان است.

61- توکل مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 6

6 - مؤمن آل فرعون ، پس از تلاش گسترده خیرخواهانه خود برای هدایت قومش ، کار و سرنوشت خویش را به خدا وا گذاشت و بر او توکل کرد .

ص: 20

وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ

62- تولّد کافر از مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 95 - 10

10 - عن أبي عبدالله(ع): .. قال الله عز وجل: «يخرج الحي من الميت و مخرج الميت من الحي» فالحي المؤمن الذي تخرج طينته من طينه الكافر و الميت الذي يخرج من الحي هو الكافر الذي يخرج من طينه المؤمن

از امام صادق(ع) درباره آیه «يخرج الحي» .. «روایت شده است: «حي»، مؤمنی است که از کافر متولد شود. و «میت» که از «حي» بیرون می آید، کافری است که از مؤمن متولد شود

63- تولّد مؤمن از کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 95 - 10

10 - عن أبي عبدالله(ع): .. قال الله عز وجل: «يخرج الحي من الميت و مخرج الميت من الحي» فالحي المؤمن الذي تخرج طينته من طينه الكافر و الميت الذي يخرج من الحي هو الكافر الذي يخرج من طينه المؤمن

از امام صادق(ع) درباره آیه «يخرج الحي» .. «روایت شده است: «حي»، مؤمنی است که از کافر متولد شود. و «میت» که از «حي» بیرون می آید، کافری است که از مؤمن متولد شود

64- تهدید مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 7

7 - مؤمن آل فرعون ، از سوی فرعونیان مورد تهدید سخت قرار گرفته بود .

وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ

گفتنی است که واگذار کردن کار خود به خدا از سوی مؤمن آل فرعون (به قرینه جمله «فوقاه الله سى ثات ما مکروا») در آیه بعد) بیانگر وجود نوعی تهدید و ارباب از جانب فرعونیان است.

65- تهمت به زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 2, 1

1 - کسانی که با مردان و زنان مؤمن بی گناه، نسبتی ناروا بدهند، زیر بار بهتان رفته اند.

ص: 21

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتانا

2- نسبت ناروا به مردان و زنان مؤمن بی گناه، آزار و اذیت آنان و گناه است.

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا .. إثمًا مبینًا

به قرینه «فقد احتملوا بهتانا» مراد از آزار و اذیت مؤمنان، تهمت زدن و نسبت ناروا دادن به آنها است.

66- تهمت به مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 2، 1

1 - کسانی که با مردان و زنان مؤمن بی گناه، نسبتی ناروا بدهند، زیر بار بهتان رفته اند.

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتانا

2- نسبت ناروا به مردان و زنان مؤمن بی گناه، آزار و اذیت آنان و گناه است.

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا .. إثمًا مبینًا

به قرینه «فقد احتملوا بهتانا» مراد از آزار و اذیت مؤمنان، تهمت زدن و نسبت ناروا دادن به آنها است.

67- جوانان مؤمن بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 3

3- مؤمنان و گرویدگان به موسی (ع)، همگی از قشر جوان بنی اسرائیل بودند.

فما آمن لموسى إلا ذرية من قومه

«ذریه» به معنای «ابناء و اولاد» به کار می رود، با توجه به جو وحشت و ارباب که فرعون در میان بنی اسرائیل به وجود آورده بود و معمولاً در چنین شرایطی پیران به حکم مصلحت اندیشی کنار می کشند، می توان گفت که مراد از «ذریه»، جوانان بنی اسرائیل است.

68- حامی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند مؤمن آل فرعون را از آثار ناپسند مکر فرعونیان محفوظ داشت .

فوقیه الله سیئات ما مکروا

ص: 22

69- حجاب زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 59 - 12، 3

3 - بر زنان آزاده مؤمن ، لازم است که تمام اندام خود را ، از سر تا پا ، از نامحرمان بپوشانند .

قل لأزواجك و بناتك و نساء المؤمنین یدنین علیهنّ من جلبیهنّ

تعبیر «علیهنّ» شامل تمامی اندام می شود و نکته یاد شده را می رساند.

12 - بر زنان مؤمن آزاده ، لازم است با پوشش مناسب ، خود را از بردگان کنیز متمایز سازند .

یدنین علیهنّ من جلبیهنّ ذلک أدنی أن یعرفن فلا یؤذین

متعلق «یعرفن» می تواند «من الإماء» باشد و می تواند چیزی شبیه «إتھنّ حرائر» باشد. برداشت بالا، بنابر احتمال نخست است.

70- حفظ حرمت زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 59 - 10

10 - خداوند ، برای پاسداری حریم زنان مؤمن از تعرض مزاحمان ، عنایت ویژه ای دارد .

قل لأزواجك و بناتك و نساء المؤمنین یدنین علیهنّ من جلبیهنّ ذلک أدنی أن یعرفن فل

71- حمایت از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 6

6 - عذاب سخت فرعونیان در دنیا ، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أفوض أمری إلی اللّٰه . . فوقیه اللّٰه سیئات ما مکروا و حاق بـآل فرعون سوء ال

72- حمایت مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- دفاع مؤمن آل فرعون از موسی (ع) ، جلوه ای از حمایت و امداد خداوند از او

إِتَىٰ عِزَّتِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ... وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ

ذکر دفاع مؤمن آل فرعون از موسی (ع) - پس از پناه بردن آن حضرت به خداوند از شر فرعون - می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

ص: 23

73- خدائشناسی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 18

18 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از معرفت عمیق نسبت به معارف الهی (مانند خدائشناسی ، معاد ، تاریخ و مسؤلیت پیامبران)

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ... يَوْمِ التَّنَادِ... كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ مِنْهُ مَسْرَفٌ م

74- خطر انحراف زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 4

4- زنان و مردان مؤمن ، همواره در معرض خطر انحراف و افتادن در ورطه گناه آتش افروز

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

مطلب یاد شده، از خطاب به مؤمنان (یا ایُّها الذین آمنوا) استفاده می شود.

75- خطر انحراف مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 4

4- زنان و مردان مؤمن ، همواره در معرض خطر انحراف و افتادن در ورطه گناه آتش افروز

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

مطلب یاد شده، از خطاب به مؤمنان (یا ایُّها الذین آمنوا) استفاده می شود.

76- خطر گناه زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 4

4- زنان و مردان مؤمن ، همواره در معرض خطر انحراف و افتادن در ورطه گناه آتش افروز

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

مطلب یاد شده، از خطاب به مؤمنان (یا ایُّها الذین آمنوا) استفاده می شود.

77- خطر گناه مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 24

4- زنان و مردان مؤمن ، همواره در معرض خطر انحراف و افتادن در ورطه گناه آتش افروز

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

مطلب یاد شده، از خطاب به مؤمنان (یا ایُّها الذین آمنوا) استفاده می شود.

78- خیرخواهی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 20 - 7

7- مرد ناشناس ، از جمله خیرخواهان موسی (ع) بود .

إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 3، 2، 1

1 - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذکرون ما أقول لكم

2- فرعونیان ، سخن حکیمانه و خیرخواهانه مؤمن آل فرعون را ، به خوبی درک نکرده و در غفلت شدید به سر می بردند .

فستذکرون ما أقول لكم

3- هدایت ها و خیرخواهی های مؤمن آل فرعون ، در قومش تأثیر نگذاشت .

فستذکرون ما أقول لكم

79- دعای مسیحیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 11

11 - سخن و دعای فروتنانه مسیحیان مؤمن گواه دوری آنان از استکبار

انهم لایستکبرون... نطمع ان یدخلنا ربنا مع القوم الصالحین

مطالب یاد شده از زبان مسیحیان در این آیه و آیه پیشین می تواند به منزله دلیل برای «انهم لایستکبرون» - در آیه 82 - باشد.

80- دعوت از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 2

ص: 25

2- اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و يقوم مالی ادعوکم إلى النجوه و تدعوننی إلى النار

استفهام در «مالی» برای تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 1

1 - مردم مصر (قبطیان و فرعونیان) ، مؤمن آل فرعون را به کفر و شرک به خدا فراخواندند .

تدعوننی لأکفر بالله و أشرك به

81- دعوت‌های جن مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 1

1- دعوت جنیان ایمان آورده به قرآن ، از قوم خود برای گرویدن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يقومنا أجبوا داعی الله

مراد از «داعی الله» پیامبر (صلی الله علیه و آله) است که مردم را به سوی خدا دعوت می کند.

82- دعوت‌های مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 1

1 - مؤمن آل فرعون ، مردم را به پیروی از رهنمود های خویش فرا خوانده است .

وقال الذی ءامن یقوم اتبعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 2,3

2- اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و يقوم مالی أَدْعُوكم إلى النجوه و تدعوننی إلى النار

استفهام در «مالی» برای تعجب است.

3 - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از تأثیرناپذیری مردم از خیرخواهی ها و فراخوانی های او

و يقوم مالی أَدْعُوكم إلى النجوه و تدعوننی إلى النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 13، 11

ص: 26

11 - مؤمن آل فرعون ، مردم مصر را به خدای عزیز و غفار خواند .

وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفِّرِ-

13 - ترس از خدا و امید به او ، بخشی از دعوت و تبلیغات مؤمن آل فرعون

وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفِّرِ-

یادآوری دو صفت عزت و آمرزندگی خداوند برای کسانی که هنوز دست از کفر بر نداشته اند - ولی امید به هدایتشان می رود - می تواند به منظور مطلب یاد شده باشد.

83- دفاع مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 11

11 - دفاع مؤمن آل فرعون از موسی (ع) ، به خاطر برخوردار بودن اندیشه و عقیده او بر دلیل و برهان روشن

أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «وقد جائكم بالبينات . . .» - که حال برای فاعل «يقول» یا «رجلاً» است - در مقام تعلیل برای مطلب پیشین؛ یعنی، تقبیح کشتن موسی (ع) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 2

2 - مؤمن آل فرعون ، پس از کتمان ایمانش به مدتی چند ، آن را فاش ساخت و به موضع گیری علنی علیه فرعون و دفاع از موسی (ع) پرداخت .

وقال الذی ءامن یقوم اتبعون

فراخوانی مردم به پیروی از خویش، بیانگر علنی کردن ایمان و موضع اعتقادی شخص است.

84- دلایل خیرخواهی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 20 - 8

8- توصیه به خروج از شهر، نمود خیرخواهی مرد ناشناس نسبت به موسی (ع)

فاخرج إني لك من النصحين

85- دلسوزی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 9

9- اظهار محبت و دلسوزی کردن مؤمن آل فرعون نسبت به قوم خود (قبطیان)

ص: 27

استفاده مؤمن آل فرعون از تعبیر «یا قوم» (ای قوم من) و تکرار آن در چهار نوبت (آیه های 29، 30، 32، 38 و 41)، گویای مطلب یاد شده است.

86- دین مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 7

7 - « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله عز وجل « فوقاه الله سيئات ما مكروا » فقال : أما لقد بسطوا عليه و قتلوه و لكن أندرون ما وقاه ؟ وقاه أن يفتنوه في دينه ؛

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند عزوجل: «فوقاه الله سيئات ما مكروا» روایت شده که فرمود: آگاه باشید فرعونیان بر آن مؤمن، مسلط شده و او را به قتل رساندند؛ لکن می دانید که خداوند او را از چه چیزی حفظ کرد؟ او را از این که در دینش فتنه کنند حفظ کرد».

87- راهبان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 19

19 - راهبان مسیحی دو دسته شدند : دسته ای مؤمن و به معنای حقیقی کلمه تارک دنیا و دسته ای فاسق و منحرف

فاتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم فسقون

مفسران گرچه در مرجع ضمیر «هم» در جمله بالا اختلاف نظر دارند؛ ولی ظاهر این است که این ضمایر مربوط به راهبان است؛ زیرا محط بحث این بخش از آیه در رابطه با آنان می باشد.

88- روزی اخروی مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 4

4 - زنان و مردان مؤمن نیک کردار ، برخوردار از روزی ها و نعمت های بی اندازه و بسیار در بهشت

و من عمل صلحًا .. فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب

89- روش برخورد مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 9

ص: 28

9 - اظهار محبت و دلسوزی کردن مؤمن آل فرعون نسبت به قوم خود (قبطیان)

يقوم

استفاده مؤمن آل فرعون از تعبیر «یا قوم» (ای قوم من) و تکرار آن در چهار نوبت (آیه های 29، 30، 32، 38 و 41)، گویای مطلب یاد شده است.

90- روش تبلیغ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 10

10 - بهره گرفتن مؤمن آل فرعون از افکار عمومی مردم ، علیه تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)

يقوم لكم الملك اليوم . . . فمن ينصرنا من بأس الله إن جاءنا

صحبت مکرر مؤمن آل فرعون با مردم - علی رغم آن که موسی (ع) مورد تهدید شخص فرعون بود - می تواند از نکته یاد شده حکایت کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 1

1 - مؤمن آل فرعون برای بیدار کردن مردم و انصراف آنان از قتل موسی (ع) ، سرگذشت یوسف پیامبر را یادآور شد .

أتقتلون رجلاً . . . إني أخاف عليكم . . . ولقد جاءكم يوسف

91- زمینه ارتداد مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 4

4 - تلاش فرعونیان ، برای ارتداد و مشرک شدن مؤمن آل فرعون

و تدعونني إلى النار

فراخواندن به آتش، کنایه از دعوت به کفر و شرک است که در آیه بعد به صراحت از آن یاد شده است (تدعونني لأکفر بالله و أشرك به. .).

92- زمینه بی احترامی به مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 17

17- پایمال شدن حرمت مردان و زنان مؤمن در صورت جنگ در حدیبیه ، مایه ننگ برای مسلمانان

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت .. فتصییکم منهم معرّه

ص: 29

93- زمینه بی احترامی زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 17

17- پایمال شدن حرمت مردان و زنان مؤمن در صورت جنگ در حدیبیه ، مایه ننگ برای مسلمانان

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت .. فتصییکم منهم معرّه

94- زمینه شرک مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 4

4- تلاش فرعونیان ، برای ارتداد و مشرک شدن مؤمن آل فرعون

و تدعوننی إلی النار

فراخواندن به آتش، کنایه از دعوت به کفر و شرک است که در آیه بعد به صراحت از آن یاد شده است (تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به..).

95- زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 4

4- زنان مؤمن ، دارای موقعیتی همسان مردان مؤمن اند .

و الذین یؤذون المؤمنین و المؤمنات .. فقد احتملوا بهتناً

96- زنان مؤمن در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 9

9- قیامت ، روز دریافت بشارت بهشت برای مردان و زنان مؤمن

یوم تری المؤمنین و المؤمنات .. بشریکم الیوم جنّات

97- زنان مؤمن مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 30

17 - فتح - 48 - 25 - 8,9

8- وجود زنان و مردانی مؤمن - اما ناشناخته - در میان کافران مکه ، قبل از حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

9- بی اطلاعی مهاجران و انصار ، از وجود مردان و زنانی مؤمن در میان مکیان ؛ قبل از صلح حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت لم تعلموهم

98- سرزنشهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 15, 9

9- کشتن موسی (ع) به صرف اعتقاد او به ربوبیت خداوند ، کاری نکوهیده و نابه جا در نظر مؤمن آل فرعون

أقتتلون رجلاً أن يقول ربِّي الله

از استفهام انکاری در جمله «أقتتلون رجلاً...» - که در مقام تقبیح عمل فرعون می باشد - برداشت یاد شده استفاده می شود.

15 - ناروا بودن قتل موسی (ع) ، در نظر مؤمن آل فرعون حتی در صورت دروغ گو بودن او

وإن یک کذباً فعلیه کذبہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 8

8- نکوهش مؤمن آل فرعون از مردم مصر ، به خاطر تردید کردن در رسالت یوسف (ع) در گذشته (علی رغم مشاهده دلایل روشن او)

فمازلتم فی شکّ ممّا جاءکم به

99- سوزاندن زنان مؤمن در دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 7

7- اصحاب اخدود ، حتی زنان مؤمن را نیز در آتش سوزاندند .

100- شاعران مؤمن و خیال پرداز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 3

3- ساحت شاعران مؤمن ، مبرّا از خیال پردازى ، گزافه گویى و گفتار بدون عمل

ص: 31

و الشعراء.. .. فی کلّ واد یهیمون... یقولون ما لایفعلون . إلاّ الذین ءامنوا

101- شاعران مؤمن و سخن بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 3

3- ساحت شاعران مؤمن ، مبرّا از خیال پردازی ، گزافه گویی و گفتار بدون عمل

و الشعراء.. .. فی کلّ واد یهیمون... یقولون ما لایفعلون . إلاّ الذین ءامنوا

102- شجاعت مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 10

10 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

103- شخصیت زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 59 - 16

16 - زنان مؤمن ، باید هویتی مستقل و شناخته داشته باشند .

ذلک أدنی أن یعرفن فلا یؤذین

104- شک جنیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 10 - 1

1 - تردید مؤمنان جن در شناخت خیر و یا شر بودن ممنوعیت آنان از استراق سمع آسمان برای اهل زمین

وَأَنَا لَأَنْدَرِي أَسْرًا أُرِيدُ بَيْنَ فِى الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبِّهِمْ رَشْدًا

مقصود از «رشد» در این آیه - به قرینه مقابله آن با «شر» - خیر و صلاح است.

ص: 32

105- شکنجه زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 9

9 - گناه شکنجه دادن و سوزاندن مرد و زن مؤمن ، برابر و عذاب اخروی آن یکسان است .

الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنت .. فلهم عذاب جهنم

106- شکنجه مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 9

9 - گناه شکنجه دادن و سوزاندن مرد و زن مؤمن ، برابر و عذاب اخروی آن یکسان است .

الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنت .. فلهم عذاب جهنم

107- شهادت طلبی زنان مؤمن دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 8

8 - پایداری برخی از زنان مؤمن تا نیل به شهادت ، در عهد اصحاب اخدود

فتنوا المؤمنین و المؤمنت

108- ظلم به زنان مؤمن صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 11

11 - کافران صدر اسلام ، مردمی سنگدل بودند که حتی بر زنان مؤمن نیز رحم نکردند .

فتنوا المؤمنین و المؤمنت

109- عجز جنیان مؤمن

2- ناتوانی مؤمنان جن ، از درک صحیح تقدیر الهی در ممنوعیت آنان از استراق سمع آسمان

وَأَنَا لَانَدِرِي أُشْرُ أُرِيدُ بَمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا

110- عقیده جنیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 5 - 1

1 - ایمان آورندگان از جن ، دروغ بستن بر خداوند را از سوی انس و جن ، امری ناممکن و بعید می دانستند .

وَأَنَا ظَنُّنَا أَنْ لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 11 - 3

3 - از دیدگاه مؤمنان جن ، برخی از آنان صالح و نیک کردار کامل اند و برخی دیگر ضعیف و در رتبه پایین تر از صالحان قرار دارند .

وَأَنَا مَتَّاءُ الصَّالِحِينَ وَمَتَّاءُ دُونَ ذَلِكَ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «دون» به معنای «تحت» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 4

4 - در دیدگاه مؤمنان جن ، ایمان آورندگان به ربوبیت خدای یکتا ، از نقصان حق خویش و یا ستم شدن در مجازات ، بیم نداشته و در امان اند .

فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا

«رَهَق» در معانی «سفاهت»، «گناه»، «کذب» و «ظلم» به کار می رود؛ ولی در این آیه معنای اخیر مراد است.

111- علم مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 6

6 - آگاهی کامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ... دَابُّ قَوْمِ نُوحٍ... وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ

18 - مؤمن آل فرعون، برخوردار از معرفت عمیق نسبت به معارف الهی (مانند خداشناسی، معاد، تاریخ و مسؤولیت پیامبران)

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ... يَوْمِ التَّنَادِ... كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ مِنْهُ مَسْرَفٌ م

112- عمل پسندیده مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 4

4 - تقيه مؤمن آل فرعون و کتمان کردن ایمانش ، کاری پسندیده و به جا بود .

و قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم ایمنه

113- فرجام زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 1

1 - حیات جاودان در باغ های بهشت با نهر های روان ، وعده الهی به زنان و مردان مؤمن

وعد الله المؤمنین . . . تحتها الأنهر

114- فرعون و مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 13

13 - فرعون ، سخن مؤمن آل فرعون را قطع کرده ، به دفاع از تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) پرداخت .

أقتلون رجلاً . . . فمن ی نصرنا من بأس الله إن جاءنا قال فرعون ما أریکم إلا ما أ

115- فضایل برده مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 13

13 - ارزش و شخصیت بردگان با ایمان ، از دیدگاه قرآن

و لامة مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لعبد مؤمن خیر من مشرک

116- فضایل جن مؤمن

3- جنیان پیشتاز و گرویده به قرآن ، برخوردار از موقعیتی ویژه در میان قوم خود *

قالوا یقومنا إنا سمعنا

از لحن آیه شریفه و موضع بالای جنیان در خطاب به قوم (یاقومنا)، می توان به دست آورد که آنان علاوه بر داشتن پیامی

ص: 35

بزرگ، جایگاهی والا در میان قوم شان داشته اند و چه بسا انتخاب آنان از سوی خداوند (صرفنا)، اشاره به این جهت باشد.

117- فضایل زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 70 - 4

4 - « عن الحلبي قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله عز وجل « فيهنّ خيرات حسان » قال : هنّ صوالح المؤمنات العارفات . . . » ;

از حلبی روایت شده که گفت: درباره قول خدای عزوجل «.. .. خیرات حسان» از امام صادق (ع) سؤال کردم، فرمود: آنان زنان صالحه و عارفه از زنان مؤمنه [دنیا] هستند».

118- فضایل شاعران مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 2

2 - ارجمندی شاعران مؤمن و نیک کردار پیوند خورده با یاد خدا، در پیشگاه پروردگار

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين ءامنوا... و ذكروا الله كثيرا

119- فضایل مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 6

6 - آگاهی کامل مؤمن آل فرعون، از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح، عاد، ثمود و اقوام پس از آنان

إني أخاف عليكم مثل .. دأب قوم نوح ... و الذين من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 18

18 - مؤمن آل فرعون، برخوردار از معرفت عمیق نسبت به معارف الهی (مانند خداشناسی، معاد، تاریخ و مسؤولیت پیامبران)

إني أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب .. يوم التناد .. كذلك يضلّ الله من هو مسرف م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 10

10 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

ص: 36

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 1

1 - خداوند مؤمن آل فرعون را از آثار ناپسند مکر فرعونیان محفوظ داشت .

فوقیه الله سیئات ما مکروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 13 - 4

4 - « عن جعفر بن محمد (ع) فی قوله عزّوجلّ « ثلّه من الأوّلین » . . . قال : . . . ابن آدم الذی قتله أخوه ، و مؤمن آل فرعون و حبیب النجار . . . » ;

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ « ثلّه من الأوّلین » .. روایت شده که آنان، فرزند مقتول آدم (ع) (هابیل) و مؤمن آل فرعون (حزقیل) و حبیب نجار... هستند».

120- فلسفه تلاش جنیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 8 - 1

1 - تلاش مؤمنان جن ، به منظور تماس با آسمان و دسترسی به اخبار آن

و أنا لمسنا السماء

121- قصه مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 21، 20، 14، 2، 1

1 - اعتراض و اظهار مخالفت مؤمن آل فرعون نسبت به تصمیم قتل موسی (ع) از سوی فرعون

وقال رجل مؤمن من آل فرعون یکتّم إیمنه أتقتلون رجلاً أن یقول ربّی

2 - مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم إیمنه

14 - اطمینان دادن مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن موسی (ع) در صورت دروغ گو بودن ایشان در ادعا های خود

وإن یک کذباً فعلیه کذبہ

20 - استفاده مؤمن آل فرعون ، از شیوه جدل در مقابل منطق زور فرعونیان

وإن یک کذباً فعلیه کذبہ وإن یک صادقاً یصیبکم بعض الذی یعدکم

آمدن این تعبیر که اگر موسی (ع) دروغ گفته باشد، علیه خودش اقدام کرده است و .. از باب جدل می باشد؛ و گرنه برای

ص: 37

مؤمن آل فرعون، احتمال دروغ گو بودن موسی (ع) متصور نبود.

21 - تلاش منطقی و عالمانه مؤمن آل فرعون، برای منصرف ساختن فرعونیان از کشتن موسی (ع)

وقال رجل من آل فرعون یکتّم ایمنه . . . و إن یک صادقاً یصبکم بعض الذی یعدکم

برداشت یاد شده از مجموع گفته ها، برخوردها، چگونگی استدلال و منطق مؤمن آل فرعون در مقابل فرعونیان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 13، 9، 8، 6، 5، 4

4 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان و قبطیان، درباره خطر عذاب الهی در صورت مخالفت با موسی (ع) و قتل او

فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

5 - مؤمن آل فرعون، قومش را از هرگونه غرور و خودکامگی ناشی از اقتدار و سلطه همه جانبه بر سرزمین مصر بر حذر داشت.

لکم الملک الیوم . . . فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

6 - تنهایی و بی پناهی انسان در برابر عذاب الهی، از هشدار های مؤمن آل فرعون به قوم خود

فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

8 - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون، بر ایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی (ع) و راستی هشدار های او در افکار عمومی قومش

وإن یک کذباً فعلیه کذبہ . . . فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

شیوه سخن مؤمن آل فرعون به فرعونیان (اگر موسی (ع) دروغ گو باشد به ضرر خودش است و اگر راستگو باشد ممکن است هشدارهای او درباره نزول عذاب درست باشد)، گویای این نکته است که او با ایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی (ع) در افکار عمومی، در صدد جلب نظر آنان به سود آن حضرت بوده است.

9 - اظهار محبت و دلسوزی کردن مؤمن آل فرعون نسبت به قوم خود (قبطیان)

یقوم

استفاده مؤمن آل فرعون از تعبیر «یا قوم» (ای قوم من) و تکرار آن در چهار نوبت (آیه های 29، 30، 32، 38 و 41)، گویای مطلب یاد شده است.

13 - فرعون، سخن مؤمن آل فرعون را قطع کرده، به دفاع از تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) پرداخت.

أَتَقْتَلُونَ رَجُلًا .. فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا آتَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 30 - 2، 1

1 - مؤمن آل فرعون - به رغم قطع شدن سخنانش به وسیله فرعون - به گفتار هشداردهنده خود ادامه داد و فرعونیان را از پیامد هلاکت بار قتل موسی (ع) آگاه ساخت .

يقوم لكم الملك .. قال فرعون ما أريكم إلا ما أرى .. وقال الذي آمن يقوم إن

2 - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به روزگار شوم ، همچون روزگار احزاب و اقوام کافر پیشین

وقال الذي آمن يقوم إنني أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 38

1 - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خویش ، از دچار شدن به عذاب الهی در روز قیامت در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

و يقوم إني أخاف عليكم يوم التناد

3 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از موقعیت اجتماعی و نفوذ در جامعه

يقوم إني أخاف عليكم يوم التناد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از دچار شدن آنان به عذاب گریزناپذیر الهی در قیامت در صورت کشتن موسی (ع)

يقوم إني أخاف عليكم ... يوم تولون مدبرين ما لكم من الله من عاصم

7 - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، درباره این که قتل موسی (ع) موجب گمراهی ابدی و علاج ناپذیر آنان خواهد شد .

أتقتلون رجلاً... و من يضل الله فما له من هاد

برداشت یادشده به خاطر این نکته است که هشدار مؤمن آل فرعون نسبت به گمراه شدن آنان در مورد قتل موسی (ع) انجام پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مؤمن آل فرعون برای بیدار کردن مردم و انصراف آنان از قتل موسی (ع) ، سرگذشت یوسف پیامبر را یادآور شد .

أتقتلون رجلاً... إني أخاف عليكم... ولقد جاءكم يوسف

8 - نکوهش مؤمن آل فرعون از مردم مصر ، به خاطر تردید کردن در رسالت یوسف (ع) در گذشته (علی رغم مشاهده دلایل روشن او)

فمازلتم في شك مما جاءكم به

17 - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مصر ، از دچار شدن به گمراهی ابدی بر اثر پافشاری بر مخالفت با دعوت موسی (ع) و تردید در

حقانیت آن

كذلك يضل الله من هو مسرف مرتاب

5- هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مجادله گر و حق ستیز مصر، درباره خشم انقلابی و انتقام مؤمنان طرفدار موسی (ع)

الذین یجدلون فی آیت اللہ... کبر مقتاً... عندالذین ءامنوا

تذکر مؤمن آل فرعون به فرعونیان، مبنی بر این که ستیزه جویی در آیات الهی، موجب بغض و دشمنی مؤمنان می شود؛ می تواند بیانگر این نکته باشد که عمل آنان، موجب خشم انقلابی و شورش مؤمنان طرفدار موسی (ع) علیه آنان خواهدگردید.

15 - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در جهت انصراف فرعون از قتل موسی (ع)، مؤثر واقع شد.

وقال رجل مؤمن من ءال فرعون... أتقتلون رجلاً... كذلك یطیع اللہ علی کلّ قلب م

برداشت بالا به خاطر این نکته است که فرعون، در آغاز برخورد با موسی (ع) برکشتن او مصمم گشته، این مطلب را به همه

اطرافیانش اعلام کرده بود (قال فرعون ما أريكم إلا ما أرى); ولی پس از سخنان مؤمن آل فرعون، به جای کشتن وی دستور داد برجی بسازند تا او نسبت به درستی ادعای آن حضرت به تحقیق پردازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 2

2 - مؤمن آل فرعون، پس از کتمان ایمانش به مدتی چند، آن را فاش ساخت و به موضع گیری علنی علیه فرعون و دفاع از موسی (ع) پرداخت.

وقال الذی ءامن یقوم اتبعون

فراخوانی مردم به پیروی از خویش، بیانگر علنی کردن ایمان و موضع اعتقادی شخص است.

122- قوم مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 1

1 - مؤمن آل فرعون، از قبطیان بود.

یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 30 - 5

5 - مؤمن آل فرعون، از قبطیان بود.

یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 32 - 2

2 - مؤمن آل فرعون از قبطیان بود.

یقوم

123- قیاس مشرک با مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 2

2- همسنگ قرار دادن کافر و مشرک نیک کردار با مؤمن مجاهد، عملی ناصواب و شایسته ملامت و توبیخ است.

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

ص: 40

124- قیاس مؤمن با کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 2

2 - همسنگ قرار دادن کافر و مشرک نیک کردار با مؤمن مجاهد ، عملی ناصواب و شایسته ملامت و توبیخ است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

125- کمی راهبان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 20

20 - بیشتر راهبان ، عناصری منحرف و فاسق و تنها اقلیتی از آنان مؤمنان راستین بودند .

فاتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم فسقون

126- کنیز مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 3

3 - کنیز مؤمن برای همسری شایسته تر است از آزاد زن مشرک ؛ هر چند زیبا و دلربا باشد .

و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتکم

127- کیفر اذیت زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 60 - 15

15 - آزار و اذیت زنان مؤمنان ، کیفری سخت دارد .

لئن لم ینته المنفقون . . . لنغرینک بهم

128- مجادله مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 20

20 - استفاده مؤمن آل فرعون ، از شیوه جدل در مقابل منطق زور فرعونیان

وإن یک کذباً فعلیه کذبہ و إن یک صادقاً یصحبکم بعض الذی یعدکم

آمدن این تعبیر که اگر موسی(ع) دروغ گفته باشد، علیه خودش اقدام کرده است و .. از باب جدل می باشد؛ و گرنه برای

ص: 41

مؤمن آل فرعون، احتمال دروغ گو بودن موسی (ع) متصور نبود.

129- محافظت از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 7

7- «عن أبي عبد الله (ع) في قول الله عز وجل «فوقاه الله سيئات ما مكروا» فقال: أما لقد بسطوا عليه وقتلوه و لكن أتدرون ما وقاه؟ وقاه أن يفتنوه في دينه؛

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند عزوجل: «فوقاه الله سيئات ما مكروا» روایت شده که فرمود: آگاه باشید فرعونیان بر آن مؤمن، مسلط شده و او را به قتل رساندند؛ لکن می دانید که خداوند او را از چه چیزی حفظ کرد؟ او را از این که در دینش فتنه کنند حفظ کرد».

130- مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 4

4- زنان مؤمن، دارای موقعیتی همسان مردان مؤمن اند.

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات .. فقد احتملوا بهتناً

131- مردان مؤمن مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 8,9

8- وجود زنان و مردانی مؤمن - اما ناشناخته - در میان کافران مکه، قبل از حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنات لم تعلموهم

9- بی اطلاعی مهاجران و انصار، از وجود مردان و زنانی مؤمن در میان مکیان؛ قبل از صلح حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنات لم تعلموهم

132- مستضعفان مؤمن قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 4,8,9,10

4 - گروهی از مستضعفان قوم ثمود رسالت صالح (ع) را تصدیق کرده و به وی ایمان آوردند .

لذین استضعفوا لمن ءامن منهم

ص: 42

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «منهم» به «الذین» در «للذین استضعفوا» برگردد، نه به «قومه». در این صورت «لمن ءامن» بدل بعض از کل برای «للذین استضعفوا» است و مفاد آن تقسیم مستضعفان به دو طایفه مؤمنان و غیر مؤمنان خواهد بود.

8 - مستضعفان مؤمن قوم ثمود با پاسخی قاطع به کفرپیشگان، ایمان و باور خویش را به صالح و تمامی رسالت های وی اعلان کردند .

أتعلمون .. قالوا إنا بما ارسل به مؤمنون

9 - مستضعفان مؤمن قوم ثمود، در پاسخ مستکبران، کفر خویش به معبودان دروغین را اعلان کردند .

قالوا إنا بما ارسل به مؤمنون

حصر اضافی که از تقدیم «بما ارسل» بر «مؤمنون» به دست می آید، بیانگر این است که مستضعفان، علاوه بر اعلان ایمان به صالح و رسالت های وی، بیزاری خویش را از معبودان دروغین نیز بیان داشتند.

10 - مستضعفان مؤمن از قوم ثمود، مردمانی پایدار و راسخ در ایمان خویش

قالوا إنا بما ارسل به مؤمنون

از اینکه مؤمنان قوم ثمود مقصود خویش را با جمله اسمیه و به همراه «إِنَّ» بیان کردند و با کلمه «ما»ی موصوله ایمان خویش را به تمامی رسالت های صالح اعلان داشتند، معلوم می شود آنان در ایمان خویش بسیار جدی و پایدار بودند.

133- مسیحیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 5

5 - کسانی از یهود و نصارا به کتاب آسمانی خویش ایمان دارند که از آن به خوبی و شایستگی پیروی می کنند .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

در برداشت فوق، ضمیر «به» به «الکتاب» - که مقصود از آن تورات و انجیل است - برگردانده شده است.

134- مسیحیان مؤمن به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 2

2 - از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند .

الذین ءاتینہم الکتب یتلونہ حق تلاوتہ اولئک یؤمنون بہ

«تلاوت بہ معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را بہ معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «بہ» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) باشد و نیز می تواند بہ الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر بہ این است کہ مراد از ضمیر «بہ» قرآن یا پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) بوده و تلاوت بہ معنای پیروی کردن باشد.

ص: 43

135- مسیحیان مؤمن به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 2

2- از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«تلاوت به معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را به معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «به» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و نیز می تواند به الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر به این است که مراد از ضمیر «به» قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و تلاوت به معنای پیروی کردن باشد.

136- مشرکان و خویشاوندان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 1

1 - شرک پیشگان صدر اسلام، درباره هیچ مؤمنی به رعایت حق خویشاوندی، ملتزم نبودند.

لا یرقبون فی مؤمن إلاّ

«رُقبه» و «رُقبان» (مصدر یرقبون) به معنای حفظ و نگهداری و «إلّ» به معنای قرابت و خویشاوندی است. قابل ذکر است که لفظ «مؤمن» و «إلّ» هر دو نکره در سیاق نفی و مفید عمومند؛ یعنی، مشرکان درباره هیچ مؤمنی حرمت قرابت و خویشاوندی را نگه نمی دارند.

137- مقامات مسیحیان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 10

10 - مسیحیان فروتن و مؤمن به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در زمره محسنان اند.

وانهم لایستکبرون... و ذلک جزاء المحسنین

138- مواضع مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - نصیحت ها و هشدار های مؤمن آل فرعون ، نسبت به قتل موسی (ع) ، در فرعون بی تأثیر بود .

أنتقلون رجلاً .. قال فرعون ما أريكم إلا ما أرى

ص: 44

139- موقعیت اجتماعی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 2

2 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از موقعیت اجتماعی و نفوذ در جامعه

يقوم لكم الملك اليوم

تعبیر «ای قوم من» و نیز محتوا و آهنگ کلام مؤمن آل فرعون و برخی از روایات وارده درباره ایشان، گویای مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 32 - 3

3 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از موقعیت اجتماعی و نفوذ در جامعه

يقوم إني أخاف عليكم يوم التناد

140- موقعیت شناسی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 10

10 - بهره گرفتن مؤمن آل فرعون از افکار عمومی مردم ، علیه تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)

يقوم لكم الملك اليوم .. فمن ينصرنا من بأس الله إن جاءنا

صحبت مکرر مؤمن آل فرعون با مردم - علی رغم آن که موسی (ع) مورد تهدید شخص فرعون بود - می تواند از نکته یاد شده حکایت کند.

141- مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 23 - 9

9 - خداوند یگانه هستی ، ایمنی بخش خلق و نظام جهان

هو الله الذي لا إله إلا هو... المؤمن

142- مؤمن آل فرعون در حضور موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 20 - 1

1 - ورود شتابزده مردی ناشناس از دورترین نقطه شهر به حضور موسی (ع)

و جاء رجل من أقصا المدينة يسهى

ص: 45

143- مؤمن آل فرعون و قصه یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 12

12 - آشنایی مؤمن آل فرعون ، از تاریخ مردم مصر و سرگذشت یوسف پیامبر (ع)

و لقد جاءكم يوسف من قبل بالبينت . . . حتى إذا هلك قلتم لن يبعث الله من بعده ر

144- مؤمن آل فرعون و مصريان باستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 34 - 12

12 - آشنایی مؤمن آل فرعون ، از تاریخ مردم مصر و سرگذشت یوسف پیامبر (ع)

و لقد جاءكم يوسف من قبل بالبينت . . . حتى إذا هلك قلتم لن يبعث الله من بعده ر

145- مؤمن آل ياسين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 20 - 16

16 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) الصديقون ثلاثة : حبيب النجار مؤمن آل ياسين الذى قال « يا قوم اتبعوا المرسلين . . . » . . . »

;

از رسول خدا روایت شده که صدیقین سه نفرند: [اول] حبيب نجار همان مؤمن آل ياسين است که گفت: «يا قوم اتبعوا المرسلين.

...».

146- مهریه همسر مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 24

24 - کافران ، دارای حق مطالبه مهریه همسر خود ، در صورت پیوستن همسر ایشان به جمع مؤمنان

و لیستلوا ما أنفقوا

147- نعمت‌های اخروی زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 46

8 - برابری زن و مرد ، در بهره مند شدن از پاداش های اخروی و نعمت های بهشتی

و من عمل صلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

148- نقش نیاکان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 3

3- داشتن نیاکان مؤمن و مؤحد ، ارزشی مسؤولیت آور

ذریه من حملنا مع نوح

یادآوری نیاکان مؤمن و صالح بنی اسرائیل به آنان، برای واقف ساختنشان به مسؤولیت خویش است.

149- نورانیت اخروی زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 6, 2

2 - حضور مردان و زنان مؤمن ، با چهره هایی تابان در عرصه قیامت

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم

6 - منظره حرکت شتابان زنان و مردان مؤمن در قیامت ، به سوی بهشت با چهره هایی چونان چراغ فروزان ، بس زیبا و چشم نواز برای بینندگان

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمنهم

در صورتی که مراد «تری» هر فرد بیننده باشد، به نظر می رسد آیه شریفه در مقام تصویر صحنه ای است که نظر هر بیننده ای را در آن روز به خود جلب می کند.

150- وعده به زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - خداوند ، تحقق بخش وعده های خود به مردان و زنان مؤمن در قیامت ، در مشهد و منظر پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله)

فیضعفه له و له أجر کریم . یوم تری المؤمنین و المؤمنت

برداشت یاد شده بدان احتمال است که واژه «تری»، خطاب به خصوص پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) باشد.

ص: 47

151- ویژگیهای عقیده مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 5

5 - جهان بینی و اعتقادات مؤمن آل فرعون ، بر علم و شناخت اطمینان بخش استوار بود .

تدعوتی لاکفر بالله و أشرك به ما ليس لي به علم

152- هجرت زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 4

4 - اقدام برخی از زنان مؤمن ، به هجرت از مکه به سوی مدینه ، پس از پیمان حدیبیه

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا

آیه شریفه - بر اساس شأن نزول - پس از هجرت برخی از زنان مکه به مدینه، نازل شده است.

153- هدایتگری جن مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 1

1- جنیان مؤمن ، در تلاش برای هدایت جامعه خود به سوی قرآن

قالوا يقومنا إنا سمعنا كذبًا .. يهدى إلى الحقّ

154- هدایتگری مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 4

4 - نشان دادن راه درست ، محور و هدف تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در میان مردم مصر بود .

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 39 - 5

5- ارائه تصویری درست از حقیقت زندگی در دنیا و آخرت ، از نخستین کار های هدایتی مؤمن آل فرعون

يقوم إنما هذه الحيوه الدنيا متع وإنَّ الأخره هي دار القرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 5

ص: 48

5- نجات و رستگاری مردم، هدف و محور تمامی تلاش های ارشادی، سیاسی و اجتماعی مؤمن آل فرعون

وقال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم إیمنه . . . و یقوم مالی أَدعوکم إلی النجوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 3

3- هدایت ها و خیر خواهی های مؤمن آل فرعون، در قومش تأثیر نگذاشت.

فستذکرون ما أقول لکم

155- یأس مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 4

4- مؤمن آل فرعون، پس از تلاش گسترده هدایتگرانه اش، از تأثیرپذیری قومش مأیوس شد.

فستذکرون ما أقول لکم

از تعبیر و آهنگ «فستذکرون ما أقول لکم» (پس به زودی آنچه را به شما می گویم به یاد خواهید آورد) استفاده می شود که مؤمن آل فرعون، از هدایت پذیری مردم مأیوس بود.

156- یقین مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 5

5- جهان بینی و اعتقادات مؤمن آل فرعون، بر علم و شناخت اطمینان بخش استوار بود.

تدعونتی لأکفر بالله و أشرك به ما لیس لی به علم

157- یهود مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 5

5 - کسانی از یهود و نصارا به کتاب آسمانی خویش ایمان دارند که از آن به خوبی و شایستگی پیروی می کنند .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

در برداشت فوق، ضمیر «به» به «الکتاب» - که مقصود از آن تورات و انجیل است - برگردانده شده است.

ص: 49

158- یهود مؤمن به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 2

2- از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«تلاوت به معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را به معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «به» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و نیز می تواند به الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر به این است که مراد از ضمیر «به» قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و تلاوت به معنای پیروی کردن باشد.

159- یهود مؤمن به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 2

2- از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«تلاوت به معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را به معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «به» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و نیز می تواند به الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر به این است که مراد از ضمیر «به» قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و تلاوت به معنای پیروی کردن باشد.

160- یهود مؤمن صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 26

26- پایبندی گروهی از یهودیان عصر بعثت به تورات با عمل کردن به پیمان های الهی و پرهیز از کشتن و بیرون راندن همکیشان خود

فما جزاء من یفعل ذلک منکم

سیاق خطابه های گذشته اقتضا می کرد که جمله «فما جزاء...» بدین گونه ایراد شود: «فما جزاءکم بما تفعلون إلا خزی». این تغییر سیاق اشاره به این دارد که همه یهودیان مرتکب اعمال ناروای مذکور نشدند. من تبعیضیه در «منکم» مؤید این معناست.

161- {مؤمنان}

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

2 - بقرہ - 2 - 218 - 12

ص: 50

12 - عبدالله بن جحش و همراهان او، از زُمره مؤمنان و مهاجرانِ مجاهدِ در راه خدا

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

مفسّرین، عبدالله بن جحش و همراهان او را - که از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور شدند تا به محلی به نام نخله هجرت کنند و اخبار و اطلاعاتی از دشمن برای آن حضرت بفرستند - مورد نزول آیه می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 256 - 17

17 - تشویق خداوند نسبت به مؤمنان به او و کافران به طاغوت

فمن یکفر بالطّٰغوت و یؤمن باللّٰه . . . و اللّٰه سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 257 - 4، 8، 14

4 - هدایت مؤمنان از تاریکی ها به نور، پرتویی از ولایت الهی بر آنان

اللّٰه ولیّ الذّٰین امنوا یمخرجهم من الظّٰلمات الی النّور

جمله «یخرجهم . . .» پس از طرح ولایت الهی نسبت به مؤمنان، به منزله بیان و یا ارائه نمونه ای است از ولایت خداوندی.

8 - مؤمنان از ولیّ واحد (خداوند) برخوردار هستند و کافران از اولیای متعدد

اللّٰه ولیّ الذّٰین امنوا . . . و الذّٰین کفروا اولیاءهم الطّٰغوت

14 - اتحاد اهل ایمان به علّت ولایت واحد الهی و تشتت صفوف اهل کفر، به لحاظ حاکمیت اولیای متعدد طاغوتی بر آنان

اللّٰه ولیّ الذّٰین امنوا . . . و الذّٰین کفروا اولیاءهم الطّٰغوت

چون مؤمنان از یک «ولی» برخوردارند، پس به وحدت می رسند، و در مقابل، کافران دارای اولیایی متعددند و در نتیجه متشتت خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 20 - 16

16 - کافران نیز همچون مؤمنان ، تحت حاکمیت و نظارت خدا هستند .

و الله بصیر بالعباد

از کاربرد کلمه عبد بر کافران، حاکمیت استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 27 - 12

12 - خداوند ، چه بسا مؤمنی را از کافر و کافری را از مؤمن پدید می آورد .

و تخرج الحی من المیت و تخرج المیت من الحی

امام صادق (ع): «... انّ الله عز و جل يقول: «يخرج الحی من المیت و يخرج ...» یعنی المؤمن من الکافر و الکافر من المؤمن.

معانی الاخبار، ص 290، ح 10؛ مجمع البیان، ج 2، ص 728.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 51

2 - آل عمران - 3 - 28 - 1

1 - با اعتقاد به قدرت مطلقه الهی ، مجالی برای پذیرش ولایت کافران از سوی مؤمنان نمی باشد .

قل اللهم مالك الملك .. لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گو یا آیه مورد بحث، نتیجه اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم .. » است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 8،9

8 - پیامبران ، نیازمند یاری مؤمنان ، برای تحقق آرمان های متعالی خویش

من انصاری الی الله

9 - تلاش عیسی (ع) برای تشکّل بخشیدن و سازماندهی به جبهه مؤمنان ، علیه جبهه کفر

فلما احسّ .. قال من انصاری الی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 68 - 9

9 - خداوند ، ولیّ و سرپرست مؤمنان

والله ولیّ المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 70 - 3

3 - گمراه کردن مؤمنان ، کفر به آیات الهی است . *

ودّت طائفه .. یا اهل الكتاب لم تکفرون بایات الله

به نظر می رسد مراد از جمله «لم تکفرون .. »، تعبیر دیگر و یا بیان مصداقی از جمله «لویضلونکم» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 87 - 3

3 - تحذیر خداوند از مرتدّ شدن مؤمنان و هشدار نسبت به آن

قوماً كفروا بعد ايمانهم .. اولئك جزاؤهم انّ عليهم لعنه الله و الملائكه و النّ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 100 - 9

9 - لزوم پاسداری مؤمنان (جامعه ایمانی)، از مرزهای فرهنگی، در روابط خویش با کافران

يا ايها الذين امنوا ان تطيعوا فريقاً من الذين اوتوا الكتاب يردّوكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 1

1 - گمراهی و کفر (ارتداد) مؤمنان، علی رغم تلاوت آیات الهی بر آنان و حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میانشان، مایه شگفتی است.

ص: 52

و كيف تكفرون و انتم تتلى عليكم آيات الله و فيكم رسوله

مراد از استفهام، تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 20

20 - خداوند ، مُنجی مؤمنان از پرتگاه آتش تفرقه و خصومت ، به سوی وحدت و اُلفت میان دلها

و كنتم على شفا حفره من النار فانقذكم منها

بنابراینکه جمله «و كنتم على شفا حفره من النار»، تفسیر جمله «اذ كنتم اعداء» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 2،4،14

2 - ضرورت حفاظت اطلاعات و اسرار جامعه اسلامی ، از بیگانگان (کافران ، منافقان و . . .)

يا ايها الذين امنوا لا تتخذوا بطانه من دونكم

4 - منزلت والای جامعه ایمانی ، در برابر بیگانگان و جوامع غیر ایمانی *

يا ايها الذين امنوا . . من دونكم

استعمال کلمه «دون» به جای «غیر»، می تواند اشاره به حقارت جوامع غیر ایمانی باشد.

14 - افشاگری عداوت های قلبی بیگانگان (کفار) با اسلام و اهل ایمان ، از سوی خداوند

و ما تخفى صدورهم اكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 119 - 1،5،11

1 - محبت برخی از مؤمنان نسبت به بیگانگان و اهل کفر ، و دغلبازی اینان با مؤمنان

يا ايها الذين امنوا . . ها انتم اولاء تحبونهم . . و اذا خلوا عصوا عليكم الانام

5 - کینه و دشمنی کافران و بیگانگان نسبت به اهل ایمان ، علی رغم ابراز محبت مؤمنان به آنان

ها انتم أولاء تحبونهم ولا يحبونكم

11 - شدت و کینه خشم منافقان نسبت به مؤمنان *

و اذا لقوكم قالوا امنا و اذا خلوا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ

تظاهر به ایمان در برخورد با مؤمنان و ابراز دشمنی در پنهان، حکایت از آن دارد که آیه احتمالا درباره منافقان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 13

13 - خداترسی و تقوایشگی، موجب سزاوار شدن اهل ایمان، برای نصرت و یاری خداوند

و لقد نصرکم اللّٰه بیدر و انتم اذّله فاتّقوا اللّٰه

تقریب جمله «فاتّقوا اللّٰه»، بر بیان نصرت الهی در بدر «و لقد نصرکم اللّٰه بیدر»، نمایانگر علّت سزاوار شدن مؤمنان به یاری خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 53

3 - آل عمران - 3 - 166 - 2

2 - کارزار احد ، صحنه رویارویی و درگیری دو جناح کفر و ایمان

و ما اصابکم يوم التقى الجمعان فباذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 14

14 - خداوند ، کفایت کننده مؤمنان و بهترین وکیل برای آنان

حسبنا الله و نعم الوکیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 6

6 - شیطان مؤمنان را از رویارویی با دوستانش می ترساند .

انما ذلكم الشيطان يخوف اولياءه

بنابر اینکه مفعول اول از فعل «يخوف»، یعنی «کم»، در تقدیر باشد. یعنی شیطان شما را از دوستانش می ترساند. جمله «فلا تخافوهم»، این احتمال را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 -

1,10,11,12,16,17

1 - ایمان واقعی گروهی از عالمان اهل کتاب به خداوند ، قرآن و کتب آسمانی خویش

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلَ الْيَكْم . . . خَاشِعِينَ لِلَّهِ

سوداگری با آیات الهی از اموری است که اغلب با عالمان و دانشمندان دینی سنخیت دارد ؛ جمله «لَتَبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ»، در آیه 187 این معنا را تأیید می کند.

10 - سوداگری نکردن با آیات الهی ، ویژگی اهل کتاب مؤمن به خدا و قرآن و دیگر کتب آسمانی

لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

11 - پرهیز از دین فروشی گروهی از اهل کتاب ، علی رغم سوداگری با آیات الهی از سوی برخی دیگر

انّ من اهل الكتب . . . خاشعین لله لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

12 - پرهیز برخی اهل کتاب از دین فروشی و سوداگری با آیات الهی (تورات و انجیل) ، مایه ایمان آنان به قرآن

انّ من اهل الكتب لمن یؤمن . . . خاشعین لله لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

جمله «لا- یشترون . . .» ، حال برای فاعل «یؤمن» است (یعنی مؤمنان اهل کتاب) و توصیف آنان به جمله ذکر شده، می تواند اشاره به عدّت و زمینه ایمان آنان به قرآن باشد.

16 - تمجید خداوند از عالمان مؤمن اهل کتاب ، به خاطر ایمان به قرآن و سوداگری نکردن بر سر آیات الهی

انّ من اهل الكتب لمن یؤمن . . . لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً اولئک لهم اجرهم

17 - ایمان اهل کتاب به قرآن ، نشانه ارزشگذاری صحیح آنان نسبت به آیات الهی (تورات و انجیل)

انّ من اهل الكتب لمن یؤمن بالله و . . . لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 28 - 6

ص: 54

6- هابیل ، انسانی خداترس و مؤمن به توحید ربوبی

انی اخاف الله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 55 - 4

4- علی بن ابیطالب (ع) ، انسانی مؤمن ، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات در حال رکوع

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

بر اساس شأن نزولهای متعدد، شخصیت مورد نظر در آیه شریفه، حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 36 - 4

4- اجابت کنندگان دعوت پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به او، زندگانند.

إنما یتستجیب الذین یسمعون و الموتی یتبعهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 57 - 9

9- یوسف (ع) نمونه ای بارز از مؤمنان تقوایبشه و باورداران به سرای آخرت

و لأجر الآخره خیر للذین ءامنوا و كانوا یتقون

از مصداقهای مورد نظر برای «الذین آمنوا ..» به قرینه آیات قبل ، یوسف(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 11 - 15

15- انبیای الهی خود را از مؤمنان می دانستند .

قالت لهم رسلهم .. و علی الله فلیتوکل المؤمنون

به قرینه عبارت «و ما لنا الا نتوکل علی الله» در آیه بعد، «فلیتوکل المؤمنون» قطعاً شامل خود انبیا نیز می شود. و سر استفاده از فعل غایب

و فاعل جمع برای بیان ضرورت توکل بر خداوند، عمومیت دادن حکم به مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 41 - 5

5- پدر و مادر حضرت ابراهیم (ع) مؤمن و موحد بودند .

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ

از اینکه حضرت ابراهیم(ع) برای پدر و مادرش طلب آمرزش کرد، استفاده می شود که آنان مؤمن و موحد بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 13 - 7

7- اصحاب كهف ، جوانمردانی مؤمن به پروردگار خویش و بهره مند از هدایت افزون الهی بودند .

اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَهُمْ هُدًى

ص: 55

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 51 - 2

2 - انسان ها در برابر انذار ها و اخطار های پیامبران دو دسته اند : مؤمن و یا کافر

يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ . فالذین ءامنوا ... و الذین سعوا فی ءایتن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 39 - 2

2 - تاریخ بشر ، همواره شاهد مردمانی مؤمن و خدا جو بود .

و أصحاب الیمین . . . ثلثه من الأولین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 40 - 2

2 - آینده بشر برای همیشه ، شاهد مردمانی مؤمن و خدا جو خواهد بود .

و ثلثه من الآخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 2 - 3

3 - انسان ها از نظر جهان بینی و باور های دینی یا کافراند و یا مؤمن .

فمنکم کافر و منکم مؤمن

162- آثار آرامش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 9

9 - اعطای روح آرامش و اطمینان از سوی خدا به مؤمنان ، مایه فزونی ایمان ایشان

أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین لیزدادوا ایمناً مع إيمانهم

1 - نزول آرامش از سوی خداوند بر مؤمنان ، مایه افزایش ایمان و زمینه ساز ورود آنان به بهشت

أنزل السكينة .. ليزدادوا إيماناً ... ليدخل المؤمنین و ... جنّات

«لیدخل ..» نتیجه اطمینان عطا شده از ناحیه خداوند و فزونی ایمان مؤمنان است که در آیات پیشین طرح شد.

163- آثار احسان به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 11

11 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) في قوله « ويزيدهم من فضله » الشفاعة لمن وجبت له النار ممن أحسن إليهم في الدنيا ;

از امام صادق(ع) روایت شده که رسول خدا راجع به این سخن خداوند «یزیدهم من فضله» (مراد از آنچه زاید بر اجابت دعای مؤمنان، به آنان داده می شود) حق شفاعت است که شفاعت می کنند برای کسانی که آتش برای آنها واجب شده ولی در دنیا از کسانی بوده اند که به آن مؤمنان نیکی کرده اند».

164- آثار اراده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 14

14 - اراده و خواست مؤمنان بهشتی ، مؤثر در پدید آمدن نعمت ها و خواسته های آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم

165- آثار استغفار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 9

9 - استغفار پیامبر (صلى الله عليه وآله) و مؤمنان برای غیر مشرکان ، دارای تأثیر است .

ما كان للنبي و الذين ءامنوا أن يستغفروا للمشركين

نهی الهی از استغفار برای مشرکان، خود نشانه تأثیر اصل استغفار است ; چه اینکه اگر استغفار تأثیری نداشت، نهی بی مورد بود.

166- آثار استقامت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 5

5 - مودت فراگیر اجتماعی ، در پرتو ایمان و حاکمیت توحیدی ، فرجام تلاش ، مجاهدت ها و مقاومت های اهل ایمان در برابر مشرکان

عسى الله أن يجعل بينكم .. موده

ص: 57

167- آثار استهزای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 1,2,3,5

1 - سرزنش دوزخیان از سوی خدا، به خاطر استهزای آنان نسبت به بندگان مؤمن در دنیا

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرِيًّا . . . وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ

«إِتْخَاذٌ» (مصدر «اتَّخَذْتُمْ») به معنای گرفتن و «سَخِرِيٌّ» به معنای استهزا و ریشخند است. «إِنْسَاءٌ» (مصدر «أَنَسُوا») نیز به معنای فراموشاندن و از خاطر بردن است. ضمیرهای خطاب مربوط به کافران و ضمیرهای غیبت مربوط به مؤمنان می باشد.

2 - ردّ درخواست های دوزخیان از سوی خدا، بازتاب استهزای آنان نسبت به مؤمنان در دنیا

قَالَ اخْسِئُوا فِيهَا . . . إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي . . . فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرِيًّا

3 - استهزا کردن مؤمنان، زمینه ساز غفلت کامل از یاد خدا

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي

5 - به تمسخر گرفتن مؤمنان و مضحکه قرار دادن آنان، مایه محرومیت از لطف و رحمت الهی

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرِيًّا . . . وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ

168- آثار اعراض از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 27 - 13

13- ضربات شکنجه بر صورت و پشت منافقان، بازتاب روی آوری به کافران و اعراض از اهل ایمان*

قَالُوا . . . سَنَطِيعُكُمْ . . . يَضْرِبُونَ وَجُوهَهُمْ وَأَدْبِرَهُمْ

ضمیر «هم» احتمالاً به منافقانی بازمی گردد که در آیه قبل، روی آوری پنهانی آنان به کافران مطرح شده است. با توجه به این نکته، احتمال می رود که وجود شکنجه برای آنان از دو سو، از آن جهت باشد که اولاً رو به کفر کرده و ثانیاً پشت به ایمان و مؤمنان کرده اند.

169- آثار اعراض از مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 19

19- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در صورت نزدیک شدن به رفاه مندان و بریدن از مؤمنان تهیدست، در خطر گرایش به جلوه های دنیا بود.

ولا تعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

ص: 58

170- آثار امداد به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 8

8 - ایمان، هجرت، جهاد، یاری کردن مؤمنان و دین خدا، زمینه بهره مند شدن از مغفرت و روزی باکرامت خداوند.

و الذین ءامنوا و هاجروا... لهم مغفرة و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 12

12 - برخورداری از رحمت خدا، در پرتو خدمت و رحمت انسان به بندگان مؤمن او *

فأصلحوا... و اتقوا الله لعلکم ترحمون

از ارتباط «فأصلحوا...» با «لعلکم ترحمون» می توان این تأثیر متقابل را استفاده کرد؛ یعنی، رحمت بر مؤمنان و تلاش برای رفع اختلافات آنان، موجب جلب رحمت الهی نسبت به انسان است.

171- آثار انفاق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 17، 11

11 - انفاق های خالصانه مؤمنان، موجب نزدیک شدنشان به خدا و جلب دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آنان

و من الأعراب... يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوت الرسول ألا إنها قربه

17 - انفاق های خالصانه مؤمنان، زمینه آموزش لغزش های گذشته شان و شمول رحمت گسترده الهی بر ایشان

سیدخلهم الله فی رحمته إن الله غفور رحیم

172- آثار ایثار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 11

11 - اراده خداوند به اعتلای دین و راه خود ، در پرتو ایثار و جهاد مؤمنان

إن الله اشترى من المؤمنين . . . يقتلون في سبيل الله

از اینکه خداوند، اعلام کرده است که خریدار جان و مال مؤمنان می باشد و سپس مسأله جهاد فی سبیل الله را مطرح ساخته، استفاده می شود که خداوند، پیشبرد راه خود را در پرتو جهاد مؤمنان قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 8

8 - سنت الهی در پیشبرد هدف های مکتب حق (اسلام) ، در پرتو ایثار و تلاش خود مؤمنان است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم ظما . . . و لا ینفقون نفقه . . . و لا یقطعون وادیاً إلا کتب لهم

از تشویق و ترغیب مؤمنان به انفاق و جهاد، چنین استفاده می شود که نتیجه عمل آنها، پیشبرد هدفهای مکتب است و اگر

ص: 59

نیازی به تلاش مؤمنان نبود، ترغیب و تشویق آنان به این مهم تا بدین پایه ضرورتی نداشت.

173- آثار ایمان به پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 2

2- ایمان به پیروزی راه ایمان و شکست نهایی کافران، مقتضی صلابت و جدیت مؤمنان در نبرد با جبهه کفر

الذین كفروا .. أضلّ أعمالهم... فإذا لقيتم الذين كفروا فضرب الرقاب

فاء در «فإذا لقيتم» مفید ترتب و نتیجه است؛ یعنی، اکنون که دانستید تلاش کافران بی ثمر خواهد ماند (أضلّ أعمالهم) و فرجام مؤمنان به صلاح خواهد گرایید (أصلح بالهم) پس دلگرم باشید و با یقین به پیروزی نبرد کنید (فإذا لقيتم... فضرب الرقاب).

174- آثار ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 8

8 - آگاهی و ایمان مؤمنان به علم همه جانبه خداوند، مایه تحمل مصیبت ها و پایداری در برابر مشکلات است.

ما أصاب من مصيبه إلا ياذن الله... والله بكلّ شيء عليم

175- آثار بدخواهی برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 12

12 - آرزوی بلا و بدبختی کردن برای مؤمنان و اسلام، موجب مبتلا شدن خود فرد به آن است.

يتربص بكم الدوائر عليهم دائرة السوء

با الغای خصوصیت از مورد آیه، برداشت فوق به دست می آید.

176- آثار پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- عناصر سست ایمانِ عافیت طلب ، با مشاهدہ پیروزی مؤمنان ، مدعی ہمراہی دیرینہ با مؤمنان اند .

ولئن جاء نصر من ربك ليقولنّ إنا كنا معكم

ص: 60

177- آثار تبعید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 8

8 - کشتن و آواره کردن اهل ایمان و تبعیض در دین ، موجب از دست دادن سرای آخرت و گرفتار شدن به عذاب شدید قیامت است .

أولئك الذين اشتروا .. فلا يخفف عنهم العذاب

«ال» در «العذاب» عهد ذکری و اشاره به «أشد العذاب» در آیه قبل است.

178- آثار تحقیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 12

12 - لطمه زدن به شخصیت دیگر مؤمنان ، در حقیقت لطمه زدن به خویشتن است .

و لا تلمزوا أنفسكم

با توجه به این که در آیه قبل ، خداوند همه مؤمنان را برادر یکدیگر و عضو یک خانواده معرفی کرده است؛ در این آیه از یک سو به مؤمنان تذکر داده است که برای دیگر مؤمنان عیب نجوید و از سوی دیگر به آنان یادآور شده که در نظام واحد این خانواده، عیب گرفتن برای دیگری، در حقیقت معیوب ساختن خویشتن است.

179- آثار تلاش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 8

8 - سنت الهی در پیشبرد هدف های مکتب حق (اسلام) ، در پرتو ایثار و تلاش خود مؤمنان است .

ذلک بأنهم لایصیبهم ظمأ .. و لاینفقون نفقه ... و لایقطعون وادياً إلا کتب لهم

از تشویق و ترغیب مؤمنان به انفاق و جهاد، چنین استفاده می شود که نتیجه عمل آنها، پیشبرد هدفهای مکتب است و اگر نیازی به تلاش مؤمنان نبود، ترغیب و تشویق آنان به این مهم تا بدین پایه ضرورتی نداشت.

180- آثار جهاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 11

11 - اراده خداوند به اعتلای دین و راه خود ، در پرتو ایثار و جهاد مؤمنان

إن الله اشترى من المؤمنين . . . يقتلون في سبيل الله

ص: 61

از اینکه خداوند، اعلام کرده است که خریدار جان و مال مؤمنان می باشد و سپس مسأله جهاد فی سبیل اللّٰه را مطرح ساخته، استفاده می شود که خداوند، پیشبرد راه خود را در پرتو جهاد مؤمنان قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 7

7- سنّت الهی، بر پیشبرد اهداف دین، در اثر تلاش و جهاد مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ

از مجموع شرط و جزا، استفاده می شود که خداوند، آن گاه امت اسلامی را نصرت بخشیده و قوت می دهد که آنان، خود در راه دفاع از مکتب به پاخیزند. مفهوم شرط نیز می رساند که بدون تلاش، نصرت نصیبشان نخواهد شد.

181- آثار حق پذیری مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 11

11 - روحیه حق پذیری ایمان آوردگان از اهل کتاب، عامل گرویدن آنان به اسلام

قالوا ءامنّا به إنّهُ الحقّ

جمله «إنّهُ الحقّ» به منزله تعلیل برای «آمنّا به» است؛ یعنی، ما بدان جهت به قرآن ایمان آوردیم که آن را حق یافتیم.

182- آثار حمایت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 2

2 - عنایت و حمایت الهی از مؤمنان، مایه درد و رنج منافقان و مشرکان *

أنزل السكينة . . . و يعذب المنافقين و المنفقت و المشركين و المشركت

بنابراین که «يعذب» - همچون «لیدخل. . .» - تعلیلی برای انزال سکینه و ازدیاد ایمان باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

183- آثار خیرخواهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 16

16 - اقدامات خردمندانه و حرکت های خیرخواهانه اجتماعی اهل ایمان ، مکمل عبادت های فردی آنان است .

و أقاموا الصلوة و أمرهم شوری بینهم و ممّا رزقنهم ینفقون

ص: 62

184- آثار ذکر فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 13

13- توجه به فرجام مؤمنان و كافران ، نقشی تعیین کننده در گرایش انسان به ایمان یا کفر دارد .

فمن شاء فليؤمن و من شاء فليكفر إنا أعتدنا للظالمين نارا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 6

6- توجه به فرجام بسیار متفاوت مؤمنان و كافران ، زمینه ساز گرایش انسان به ایمان

إنّ المجرمين في ضلال و سعر . . . إنّ المتقين في جنّـت و نهر . في مقعد صدق عند مل

185- آثار ذکر فضایل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 5

5- توجه به ارزش های نهفته در وجود مؤمنان ، مانع حقیر شمردن و استهزای آنان

لايسخر قوم من قوم عسى أن يكونوا خيراّ منهم

186- آثار زیان به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 18

18- آسیب رساندن به مؤمنان ، حتی از روی ناآگاهی ، دارای مسؤولیت است .

ولولا رجال . . . لم تعلموهم أن تطوهم فتصيبكم منهم معرّه بغير علم

187- آثار شکنجه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - شکنجه گران و سوزانندگان مردم با ایمان ، به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ

«فتن» (مصدر «فتنوا») در اصل به معنای داخل کردن طلا- در آتش است؛ ولی در مورد داخل کردن انسان در آتش نیز استعمال دارد (مفردات راغب). «فتنه» در قرآن، گاهی به معنای تعذیب (شکنجه دادن) آمده است. (بصائر فیروزآبادی)

ص: 63

188- آثار طرد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 20، 21

20 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) نباید با طرد مؤمنان مستمند و فقیر از اطراف خویش، خود را در جرگه ظالمان قرار دهد.

فتطردهم فتکون من الظلمین

21 - رهبران و مبلغان دینی در صورت طرد مؤمنان مستمند و ضعیف از اطراف خویش، ستمکارند.

فتطردهم فتکون من الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 30 - 2، 5

2- طرد مؤمنان (نپذیرفتن آنان به جرگه و مجمع اهل ایمان) گناه و درپی دارنده عذاب الهی است.

من ینصرنی من الله إن طردتهم

«من الله» به معنای «من عذاب الله» است.

5- نوح (ع)، اشراف و سران قومش را، به خاطر توجه نکردن به پیامد های طرد مؤمنان توبیخ کرد.

أفلاتذکرون

استفهام در «أفلاتذکرون» استفهام توبیخی است.

189- آثار علم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 8

8 - آگاهی و ایمان مؤمنان به علم همه جانبه خداوند، مایه تحمل مصیبت ها و پایداری در برابر مشکلات است.

ما أصاب من مصیبه إلا یأذن الله . . . و الله بکل شیء علیم

190- آثار عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 4

4- برخوردارى مؤمنان از پاداش الهى ، از نتايج عمل نيك آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 15

15 - تنها مؤمنان داراى عمل صالح ، از خسارت عرصه قيامت در امان خواهند بود .

وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكْفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ .. ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

برداشت ياد شده، از آن جا است كه خداوند، روز قيامت را روز خسارت بار نام گذاشته است؛ ولى تنها گروهى كه داراى ايمان

ص: 64

و عمل صالح باشند از این قاعده مستثنا شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 13، 16

13 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را به بهشت وارد می سازد .

و من يؤمن بالله و يعمل صلحاً يدخله جنّـت

16 - مؤمنان دارای عمل صالح ، به صورت جاودانه در بهشت خواهند ماند .

خلدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 1

1 - مؤمنانی که کارهای شایسته انجام می دهند ، کمال های برتر خویش را از دست نداده ، از پستی ها دور مانده اند .

أحسن تقویم .. أسفل سفلین . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

191- آثار قتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 8

8 - کشتن و آواره کردن اهل ایمان و تبعیض در دین ، موجب از دست دادن سرای آخرت و گرفتار شدن به عذاب شدید قیامت است .

أولئک الذین اشتروا .. فلا یخفف عنهم العذاب

«ال» در «العذاب» عهد ذکری و اشاره به «أشد العذاب» در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 29 - 6

6 - کشتن مؤمنان مجاهد و مبلغان دینی ، گناهی بزرگ و زمینه ساز نزول عذاب و نابودی است .

قیل ادخل الجنّـه .. إن کانت إلا صیحه وحده فإذا هم خمدون

192- آثار لغزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 26 - 6

6 - لغزش مؤمنان مجاهد در جبهه های نبرد ، موجب محروم شدن آنان از امداد های الهی نخواهد شد .

و یوم حنین ... ثم ولیتم مدبرین . ثم أنزل الله سکینته ... و أنزل جنوداً لم تروها

ص: 65

193- آثار محبت در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 5

5- امر به معروف و نهی از منکر، تبلور ولایت و محبت جامعه ایمانی نسبت به یکدیگر

و المؤمنون و المؤمنت بعضهم أولياء بعض يأمرن بالمعروف و ينهون عن المنکر

194- آثار مهربانی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 20,42

20- صلابت در برابر کافران، مهرورزی با مؤمنان و استمرار بر عبادت، زمینه برخورداری جامعه اسلامی از فضل و رضای الهی

أشداء... رحماء... رگعاً سجّداً یبتغون

می توان گفت: «یبتغون...» نتیجه و حاصل سه برنامه مؤمنان (1- أشداء، 2- رحماء، 3- رگعاً سجّداً) است.

42- صلابت و استقلال امت اسلامی، در پرتو نفوذناپذیری در برابر کافران و انعطاف پذیری در برابر اهل ایمان و برخورداری از روح

عبودیت *

أشداء... رحماء... تریهم رگعاً سجّداً... کزرع أخرج شطه

چنانچه «کزرع أخرج...» بیان دیگری از «أشداء علی الکفار رحماء بینهم تراهم رگعاً سجّداً» باشد؛ یعنی، همان کفرستیزی، رحمت بر

مؤمنان و روحیه بندگی است که زمینه صلابت و استقلال جامعه اسلامی را فراهم می کند.

195- آثار نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 59 - 2

2 - هلاک شرک پیشگان مفسد و نجات مؤمنان به اراده الهی و در سایه تلاش های پیامبران، شایان سپاس گزاری به درگاه خدا و فرستادن

درود و سلام بر فرستادگان او

قل الحمد لله و سلم علی عباده الذین اصطفی

رهنمود الهی به حمد و ستایش برای او و فرستادن درود و سلام بر بندگان برگزیده اش (پیامبران)، در پی یادآوری مکرر نجات مؤمنان و هلاکت کافران، مطلب یاد شده را افاده می کند.

196- آثار نورانیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 4

4- درخشش نور مؤمنان، موجب روشن شدن راه ایشان از پیش رو، سمت راست و سمت چپ آنان در قیامت

ص: 66

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمنهم

در آیه شریفه از فن «اكتفا» استفاده شده است؛ یعنی، با ذکر «بأیمانهم» از بیان «و بشمائلهم» اکتفا شده است. بنابراین تقدیر آیه چنین می شود: «یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمانهم و بشمائلهم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 11

11 - خداوند ، در قیامت به مؤمنان تقوایپیشه نوری عطا خواهد کرد که در پرتو آن از ظلمات قیامت گذر کنند .

و يجعل لکم نورًا تمشون به

197- آخرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 4

4 - آخرت، سرایی خوب برای کسانی که معاد را تکذیب نکرده و در انجام تکالیف کوتاهی نمی کنند.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

بنابراین که «خیر» صفت مشبیه باشد. یتقون» در این آیه، به قرینه تقابلی که با آیه قبل دارد و در آن آیه بحث از تکذیب لقاء الله و تقریط در دین و تکالیف الهی بود، به معنای تکذیب نکردن معاد و انجام تکالیف الهی است.

198- آرامش اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 16

16 - آسودگی مؤمنان از دغدغه زوال نعمت های بهشتی و زندگی در آن

خلدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 3

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى .. فسنیِّسره للیسری

آیات بعد - که از «عسری» سخن گفته است - با جمله «و ما یغنی عنه ماله إذا ترّدی» مصداق «عسری» را زمان هلاکت شخص و بی فایده بودن مال معرفی کرده است که بر جهان آخرت تطبیق می کند. بنابراین می توان گفت: «یسری» - که در مقابل آن است - نیز شامل آخرت می باشد. آیه «وإنّ لنا لَلْآخِرَه وَالأُولی» نیز شاهد تعمیم آن بر جهان آخرت است.

ص: 67

199- آرامش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 6

6- اعجاز قرآن ، در پیشگویی ورود حتمی مسلمانان به مسجدالحرام همراه با آرامش و امنیت

لتدخلن المسجد الحرام ... ءامنين

با توجه به این که رؤیای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و وعده خداوند، دو سال پس از حدیبیه به کامل ترین صورت تحقق یافت؛ مطلب بالا استفاده می شود.

200- آرامش مؤمنان در غزوه حنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 26 - 4,9

4- نزول آرامش روحی از سوی خداوند بر مؤمنان در جنگ حنین و محرومیت منافقان از آن

ثم أنزل الله سكينة على رسوله و على المؤمنين

با توجه به اینکه در فراز قبل، مؤمنان به وسیله ضمیر «کم» مخاطب قرار گرفتند و در این آیه به جای آن ضمیر، کلمه «مؤمنین» آمده، می توان به برداشت فوق دست یافت.

9- جبهه کفر در کارزار حنین ، در پی فرود آمدن نیروهای غیبی و نزول آرامش روحی بر مؤمنان از سوی خداوند ، گرفتار شکستی سخت و عذاب آور گردید .

ثم أنزل الله سكينة ... و أنزل جنوداً لم تروها و عذب الذين كفروا

201- آرزوهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 3

3- اطمینان به رستگاری و سعادت اخروی ، آرزوی هر فرد مؤمن است 0

قد أفلح المؤمنون

واژه «قد»، مقابل واژه «لَمَّا» است؛ یعنی، «قد» برای تثبیت چیزی است که مورد توقع و انتظار می باشد و «لَمَّا» برای نفی آن چیز است. بنابراین ترکیب «قد أفلح المؤمنون»، بیانگر بشارت به اهل ایمان است که نگران فرجام اخروی خود نباشند و مطمئن باشند که زندگی اخروی آنان، سرشار از شادکامی و قرین سعادت و خوشبختی خواهد بود.

202- آرزوی حکومت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 83 - 6

6 - آرزوی به دست گرفتن حکومت و مدیریت جامعه ایمانی و درخواست آن از خداوند ، امری پسندیده و شایسته

ص: 68

رَبِّ هَبْ لِي حَكْمًا

203- آرزوی شکست مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 6،19

6- آرزوی ناکامی برای جامعه ایمانی ، عامل بدبختی اخروی منافقان

و تَرَبَّصْتُمْ

19- آرزوی ناکامی برای جامعه ایمانی ، تردید در باور های دینی ، فریفتگی به آرزو های باطل و مظاهر دنیا و غفلت از خداوند ، از اوصاف منافقان و از نشانه های نفاق

و غَرَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ

204- آرزوی کفر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20- بروج - 85 - 8 - 9

9- قدرتمندان کافر ، به چیزی جز کافر شدن مؤمنان ، رضایت نمی دهند .

أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ . . . و مَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ

205- آرزوی مرگ مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 3

3 - کافران ، در آرزوی مرگ پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و شکست اسلام به سر می بردند .

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَ مَنْ مَعِيَ

مفسران (صاحب مجمع البیان، تفسیر کبیر و ..) نوشته اند: این آیه و آیات مشابه آن (مانند آیه 30 سوره «طور» و آیه 12 سوره «فتح»)، اشاره به این حقیقت تاریخی دارد که کافران و مشرکان، پیوسته در آرزوی مرگ پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و در نتیجه شکست کامل اسلام، به سر می بردند.

206- آرزوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 6

6- مؤمن ، آرزومند داشتن امکانات ، برای رسیدگی به خویشاوندان و محرومان جامعه

ص: 69

وإما تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمة من ربّك ترجوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 26 - 5

5 - بهشت ، هدف اصلی و آرزوی نهایی مؤمنان مجاهد

قیل ادخل الجنّة

برخی از مفسران برآنند که حذف «مقول له» (کسی که سخن درباره او است؛ یعنی، مؤمن انطاکیه) و ذکر «مقول» تنها (آنچه که درباره آن سخن به میان آمده است؛ یعنی، بهشت) برای بیان این حقیقت است که آنچه اهمیت دارد و باید غرض اصلی و هدف نهایی باشد، بهشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 8

8 - مؤمنان ، امیدوار به «ایام الله» و آرزومند تحقق و فرارسیدن آن

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لایرجون ایام الله

از تقابل میان «الذین آمنوا» با «الذین لایرجون...»، استفاده می شود که مؤمنان برخلاف کافران امیدوار به «ایام الله» بوده و آرزومند تحقق آن می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 11

11 - مؤمنان ، آرزومند پاک بودن قلب هایشان از کینه و عداوت نسبت به اهل ایمان

یقولون ربّنا .. و لاتجعل فی قلوبنا غلاً للذین ءامنوا

207- آرمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 10

10 - مصاحبت و همنشینی با انبیا ، آرمان مؤمنان راستین

و اشهد بانّا مسلمون. ربّنا امنا ... و اتبعنا الرسول فاكْتبنا مع الشاهدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 119 - 9

9 - دستيابي به مرتبه صادقين ، آرمانی ارزشمند برای مؤمنان

اتقوا الله و كونوا مع الصادقين

ص: 70

208- آزادیخواهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 19

19 - مبارزه اهل ایمان با متجاوزان و کسب آزادی از اسارت و رفع ظلم و تجاوز، از مصادیق پیکار در راه خدا

و ما لنا الا نقاتل في سبيل الله وقد اخرجنا من ديارنا و ابنائنا

209- آسایش اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 108 - 4

4- عالی ترین نعمت ها و آرمانی ترین ارزش و آسایش برای مؤمنان در بهشت برین، وجود دارد.

لايغون عنها حولاً

درخواست تغییر، نوعاً، در پی تصوّر چیزی بهتر و بالاتر پدید می آید. این که بهشتیان، خواهان تغییری در وضع خود نیستند، می تواند بدین جهت باشد که چیزی فوق آنچه آنان در بهشت برخوردارند، به ذهن شان نمی رسد تا آن را آرزو کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 10 - 3

3 - مؤمنان آسوده از سختی های روز محشر

يوم عسير . على الكافرين غير يسير

قید «علی الکافرین»، بیانگر آن است که دشواری های قیامت اختصاص به کافران دارد نه مؤمنان.

210- آگاهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 6

6 - اطلاع یافتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از وجود منافقان، در پرتو وحی

و ممن حولكم . . . نحن نعلمهم

211- آمادگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 13

13 - لازم است که مؤمنان ، برای مواجهه با سختی های راه ایمان ، همواره آماده باشند .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون. ولقد فتنا الذين من قبلهم

ص: 71

212- آمادگی نظامی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 12

12- مؤمنان راستین، آماده جهاد و پذیرای تکالیف دشوار دین

و يقول الذین ءامنوا لولا نزلت سوره فاذا انزلت سوره محكمه و ذکر فیها القتال رأیت

از این که خداوند، ترس از جهاد را، بیمار دلی، معرفی کرده است، می توان نتیجه گرفت که مؤمنان راستین از جهاد بیم ندارند، بلکه از آن استقبال می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 1

1- شأن مؤمنان به دور از ضعف و سستی در جهاد و سزاوار پذیرش فرمان جهاد و استقبال از آن

طاعه و قول معروف

«طاعه و قول معروف» می تواند مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ یعنی، «طاعه و .. خیر لهم». از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که ترس و گریز از جهاد، شایسته مقام بندگان مطیع خداوند نیست.

213- آموزش اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 12

12 - مؤمنان تقوای پیشه، مشمول مغفرت و آموزش خداوند در قیامت

یأیها الذین ءامنوا اتقوا .. و یغفر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 6

6- « قاسم بن محمد عن علی قال : سمعت أبا عبد الله (ع) يقول : إنَّ الله تبارک و تعالی إذا أراد أن یحاسب المؤمن أعطاه کتابه بيمينه و حاسبه فیما بینه و بینه فیقول : عبدی ! فعلت کذا . . . قد غفرتها لک و ابدلتها حسنات . . . و هو قول الله عزَّوجلَّ « فأما من أوتی کتابه

قاسم بن محمد از علی [بن ابی حمزه] روایت نموده که گفت: از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود: خدای - تبارک و تعالی - زمانی که بخواهد مؤمنی را محاسبه کند، نامه عملش را به دست راست وی می دهد و او را در آنچه بین خود و او است محاسبه کرده، می فرماید: بنده من فلان کار را کردی؟ .. من آن را برای تو بخشیدم و آن را به حسنه هایی تبدیل کردم ... و این سخن خدای عزوجل است «فأما من أوتی کتابه بیمینه . فسوف یحاسب حساباً یسیراً».

214- آموزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 6,9

6 - مؤمنان و مهاجران مجاهد ، مشمول آموزش الهی و رحمت او

الذین امنوا و الذین هاجروا .. و اللّٰه غفور رحیم

9 - مؤمنان و مهاجران مجاهد در راه خدا نیز ، نیازمند غفران و رحمت حق هستند .

ان الذّٰین امنوا و الذّٰین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه .. و اللّٰه غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 5

5 - آموزش الهی و بهشت تقوایندگان ، مقصود بایسته ای برای اهل ایمان

و سارعوا الی مغفره من ربّکم .. اعدت للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 22

22 - مهاجر آواره و آزار دیده در راه خدا ، و جهادگر و جان باخته ، مصداق مؤمن خردمند

لایات لاولی الالباب .. فالذّٰین هاجروا و اخرجوا من دیارهم ... و قاتلوا و قتلوا

اجابت دعای خردمندان به دلیل اعمال آنان است. «اَنّٰی لَا اَضِیْعُ ...» و جمله «فالذّٰین» به دلیل «فا»، بیانگر آن اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 152 - 9

9 - غفران و آموزش خداوند نسبت به مؤمنان ، تجلی رحمت اوست . *

و الذّٰین ءامنوا باللّٰه و رسله .. و کان اللّٰه غفوراً رحیماً

وصف «رحیماً»، می تواند اشاره به منشأ غفران الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 1

1 - وعده الهی به مؤمنان دارای عمل صالح ، به آمرزش و پاداش بزرگ

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 3

3 - تبرئه مؤمنان از گناه شراب خواری و قماربازی ، مشروط به دست کشیدن از آن پس از نهی خداوند

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا إذا ما اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 73

6 - برخورداری از آمرزش خداوند و بهره مندی از روزی های نیکو، پاداش مؤمنان حقیقی

لهم ... مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 11 - 9

9 - شمول غفران الهی بر مؤمنان تقوایسته، نمود فضل عظیم خداوند

و یغفر لکم و الله ذوالفضل العظیم

جمله «و الله ...» می تواند به منزله تعلیلی بر اعطای پاداشهای بیان شده باشد.

11 - خداوند، مؤمنان تقوایسته را علاوه بر اعطای بصیرت و بخشش گناهان، از موهبت های دیگر نیز بهره مند خواهد کرد.

یجعل لکم فرقانا ... و الله ذوالفضل العظیم

برداشت ف---وق مبتنی بر این احتمال است که جمله «والله ...» مستانفه باشد نه بیانگر تعلیل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 41 - 7

7- نوح (ع)، واسطه شمول مغفرت و رحمت خداوند بر مؤمنان و پیروان او

إن ربی لغفور رحیم

به دلیل «ارکبوا» که خطاب به پیروان نوح است، متعلق «غفور» و «رحیم» نیز پیروان آن حضرت می باشد؛ یعنی: إن ربی لغفور لکم رحیم بکم. (خداوند آمرزنده شما و نازل کننده رحمت بر شماست). لازمه این سخن آن بود که نوح می فرمود: «ربکم» (پرورگار شما) نه «ربی». این جابه جایی بیانگر این نکته است که: خداوند به واسطه نوع(ع)، مغفرت و رحمت خویش را به پیروان او می گستراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 82 - 8

8 - غفران خداوند در باره مؤمنان تائب و نیک کردار، مغفرتی گسترده و پر دامنه است.

وَأَنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ

«غَفَّار» صیغه مبالغه است و بر گستردگی غفران خداوند در مورد توبه کنندگان مؤمن و نیک کردار دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 50 - 1

1 - مغفرت الهی و رزق گوارا، پاداش مؤمنان نیک کردار در جهان آخرت

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا... و رزق کریم

«رزق کریم» یعنی روزی طیب و گوارا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 16

16 - مؤمنان باگذشت، مورد غفران و آمرزش خدا قرار دارند.

ص: 74

و ليعفوا و ليصفحوا ألا تحبّون أن يغفر الله لكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 4 - 5

5- مؤمنان دارای عمل صالح، قطعاً مشمول آمرزش خداونداند.

الذين ءامنوا و عملوا الصلحت أولئك لهم مغفرة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 8 - 13

13- آمرزش مؤمنان تائب و پیرو دین و وارد شدن آنان به بهشت از سوی خداوند، حکیمانه و از موضع اقتدار است.

فاغفر للذين تابوا .. إنك أنت العزيز الحكيم

یاد شدن دو صفت عزت و حکمت در پایان آیه شریفه، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 2 - 13، 1

1- مؤمنان صلاح پیشه و معتقد به حقانیت راه محمد (صلی الله علیه و آله)، مورد غفران و لطف الهی

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت .. کفر عنهم سيئاتهم و أصلح بالهم

13- آمرزش گناهان و سامان یافتن شؤون حیات، پاداش الهی به مؤمنان صالح پیرو قرآن

و الذين ءامنوا .. کفر عنهم سيئاتهم و أصلح بالهم

«أصلح بالهم» یا به معنای اصلاح مطلق شؤون زندگی و یا اصلاح قلب و دل مؤمنان است، برداشت یاد شده براساس معنای اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 3 - 2

2- نیک فرجامی و غفران لغزش های مؤمنان، نتیجه پیروی از حق و پیام پروردگارشان

و الذين ءامنوا .. ذلك بأن ... و أنّ الذين ءامنوا اتّبعوا الحقّ من ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 14

14- خداوند ، دوستدار و خواهان بخشش لغزش های اهل ایمان ، هر چند با وساطت بنده محبوبش (پیامبر (صلی الله علیه و آله))

و استغفر . . . و للمؤمنین و المؤمنات

این که خداوند، به پیامبر(صلی الله علیه و آله) دستور داده تا برای اهل ایمان استغفار کند؛ می نمایاند که خداوند راهی را برای بخشش گناه مؤمنان گشوده تا در نتیجه آنان را از لطف و غفران خویش بهره مند سازد. از این رو پیامبرش را به وساطت فراخوانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 10

10 - نوید الهی ، به آمرزش گناهان و لغزش های مؤمنان

ص: 75

و يكفر عنهم سيئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 44

44- آميختگی ايمان و عمل صالح ، شرط برخورداري مؤمنان از مغفرت و پاداش عظيم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 20

20 - غفران و چشم پوشی از لغزش های اهل ايمان ، جلوه رحمت خاص الهی به مؤمنان

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

با توجه به این که واژه «رحیم» به معنای رحمت خاصه الهی در حق مؤمنان است؛ از ارتباط «غفور» و «رحیم» می توان به مطلب بالا ره برد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 3

3 - آمرزش گناه و حیات جاودان در بوستان های بهشت ، تضمین شده از سوی خداوند ، برای مؤمنان راستین و مجاهدان راه او

تؤمنون بالله... یغفر لكم ذنوبکم و یدخلکم جنّات... و مسکن طیّبه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 15

15 - مؤمنان در عرصه قیامت ، خواستار آمرزش الهی اند .

و اغفر لنا

215- آمرزش مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 9

9 - خداوند ، بخشنده گناهان و لغزش های مؤمنان حقیقی و راستین

لهم مغفره و رزق کریم

216- آینده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 5

ص: 76

5 - کسانی که ایمان آورند و کار شایسته انجام دهند، نه از آینده خویش بیمناک و نه بر گذشته خویش غمناک هستند.

فمن آمن و أصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

غالباً «خوف» در مورد ترس از آینده و «حزن» در مورد اندوه بر گذشته به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 1

1 - مؤمنان ، به آینده پیروزمند خویش ، باور دارند .

و يقولون متی هذا الفتح

تعبیر «متی هذا الفتح» از سوی کافران، نشانه این معنا است که مؤمنان، درباره فتح و پیروزی خویش، سخنانی اظهار داشته اند. گفتنی است که آیه سی همین سوره، می تواند قرینه باشد بر این که مراد از فتح، پیروزی در همین دنیا است.

217- ابتلای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 2 - 8

8 - گرفتار شدن مؤمنان به سختی ها ، سنتی الهی است .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا و هم لا يفتنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 4

4 - ابتلای مؤمنان به سختی ها ، سنت الهی است .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا و هم لا يفتنون. و لقد فتنا الذين من قبلهم

218- ابتلای مؤمنان پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 14، 5، 2

2 - مؤمنان پیشین (ادیان دیگر) نیز به رغم داشتن ایمان ، مبتلا به سختی ها و شداید شدند .

و لقد فتنا الذین من قبلهم

«فتن» به معنای «اختبار و آزمون» و نیز «شدت و سختی» آمده است (مفردات راغب) برداشت بالا، بنابر معنای دوم است.

5 - آگاهی یافتن از جریان سنت آزمایش الهی در میان مؤمنان گذشته ، آسان کننده پذیرش آن برای مدعیان ایمان است .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنّا و هم لا یفتنون. و لقد فتنا الذین من قبلهم

14 - اطلاع یافتن از گرفتاری مؤمنان پیشین به سختی ها ، زمینه ساز تحمل سختی ها ، از سوی مؤمنان بعدی است .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنّا و هم لا یفتنون. و لقد فتنا الذین من قبلهم

یادآوری ابتلای مؤمنان دوران های پیشین به سختی ها ، پس از اعلام باطل بودن پندار عدم گرفتاری مؤمنان به آنها، می تواند به منظور هموارسازی سختی های پیش آمده برای مؤمنان بعدی باشد.

ص: 77

219- ابزار تقویت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 13

13 - خداوند ، مؤمنان را به وسیله روحی از جانب خود تأیید و تقویت می کند .

و أیدهم بروح منه

«تأیید» (مصدر «أید») به معنای قوی و نیرومند کردن است. در ضمیر «منه» دو احتمال وجود دارد: الف) به خدا بازگردد. ب) به ایمان مربوط باشد. برداشت بالا برپایه احتمال اول است.

220- اتحاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 56 - 3

3 - پذیرش ولایت خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان شایسته ولایت ، انفکاک ناپذیر و وابسته به یکدیگر

و من يتول الله ورسوله و الذين آمنوا

عطف «رسوله» و «الذين آمنوا» بر «الله» بدون تکرار فعل (یتول)، می رساند که ولایت آنها بهم پیوسته بوده و رویگردانی از ولایت هر یک به منزله اعراض از ولایت تمامی آنها می باشد. مفرد آوردن کلمه «ولیی» در آیه قبل این معنا را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 9

9 - در جامعه اسلامی ، مؤمنان به منزله یک پیکراند .

ظنّ المؤمنون و المؤمنات بأنفسهم خیرًا

برداشت یاد شده از تعبیر «بأنفسهم» (به خودشان) - که هر یک از مردان و زنان مؤمن را نفس دیگری قرار داده - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 2

2 - مؤمنان، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

برخی از مفسران «إنتصار» را به معنای «تناصر» (تعاون و همیاری) گرفته اند؛ یعنی، مؤمنان راستین آناند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند - برای دفع آن - به یاری هم برمی خیزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 11

ص: 78

11 - مؤمنان ، همچون اعضای یک پیکر ، برخوردار از روحی یگانه (نفسی واحد)

و لا تلمزوا أنفسکم

در آیه به جای آن که گفته شود: «لا تلمزوا المؤمنین»، آمده است: «لا تلمزوا أنفسکم». از این تفاوت تعبیر معلوم می شود که مؤمنان «نفس» یکدیگر شمرده می شوند.

221- اجابت دعای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 10،11

10 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله تبارك و تعالی « و يستحیب الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله » قال : هو المؤمن یدعوا لأخیه بظهر الغیب فیقول له الملك : آمین . و یقول الله العزیز الجبار و لك مثلا ما سألت و قد أعطیت ما سألت بحبک إیّاه ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند تعالی: «و يستحیب الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله» روایت شده که فرمود: مراد مؤمنی است که پشت سر برادر دینی خود دعا می کند و فرشته برای او آمین می گوید و خدای عزیز جبار می فرماید (ای مؤمن) و برای تو است دو برابر آنچه برای برادرت خواستی و به خاطر این که برادرت را دوست داشتی آنچه را درخواست کردی به تو عطا کردم».

11 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) في قوله « و یزیدهم من فضله » الشفاعة لمن و جبت له النار ممن أحسن إلیهم فی الدنيا ;

از امام صادق(ع) روایت شده که رسول خدا راجع به این سخن خداوند «یزیدهم من فضله» (مراد از آنچه زاید بر اجابت دعای مؤمنان، به آنان داده می شود) حق شفاعت است که شفاعت می کنند برای کسانی که آتش برای آنها واجب شده ولی در دنیا از کسانی بوده اند که به آن مؤمنان نیکی کرده اند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 10

10 - اقتدار الهی ، پشتوانه استجابت دعای مؤمنان در مصون ماندن از سلطه کافران

ربّنا لاتجعلنا فتنه . . . إنک أنت العزیز الحکیم

222- اجازه به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - اجازه خداوند به مؤمنان ، برای رفتار نیک و عادلانه با کافران غیر معاند با دین

لا ینهیکم اللّٰه عن الذین لم یقتلوکم فی الدین

ص: 79

223- اجتماع مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 9

9 - خداوند علاوه بر ایجاد محبت میان مؤمنان ، آنان را در یک منطقه گرداگرد پیامبر (صلی الله علیه و آله) مجتمع ساخت . *

و ألف بین قلوبهم . . . و لكن الله ألف بینهم

برداشت فوق از مقایسه بین دو جمله «ألف بین قلوبهم» و «ألف بینهم» به دست آمده است. جمله نخست بیانگر تألیف قلوب است و جمله دوم بیانگر تألیف خود مؤمنان است. یعنی آنان را در کنار یکدیگر قرار داد و همگان را گرداگرد پیامبر (صلی الله علیه و آله) مجتمع ساخت.

224- اجتناب از تحقیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 24

24 - لزوم پرهیز از تحقیر مؤمنان وظیفه شناس در برابر دشمنان دین

فلا تشمت بی الأعداء

هارون با تقریر جمله «فلا تشمت . . .» به وسیله حرف «فاء»، بر کوتاهی نورزیدن خویش در مبارزه با عوامل فساد، این نکته را گوشزد کرد که چون وظیفه خویش را انجام داده است، شایسته نیست در برابر دشمنان مؤاخذه و تحقیر شود.

225- احترام اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 1

1- نوید الهی به ورود مؤمنان نیک کردار ، به باغ های بهشت با تکریم و اجلال

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

واژه «یدخل» و اسناد فعل به خداوند، می رساند که مؤمنان با تکریم و اجلال و در سایه لطف و اراده الهی، گام در بهشت می نهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ورود مؤمنان به بهشت جاودان ، همراه با تکریم و اجلال از سوی خداوند *

لیدخل المؤمنین و المؤمنات جنّات

فعل متعدّی «یدخل» و اسناد آن به خداوند، می تواند دربردارنده احتمال بالا باشد.

ص: 80

226- احترام به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 13

13 - مؤمنان ، شایسته ارج نهادن و کافران ، سزاوار استخفاف و تحقیر

اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین

227- احترام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 12

12 - مؤمن ، دارای حرمتی والا در پیشگاه خداوند

فیسخرون منهم سخر الله منهم ولهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 7

7 - ایمان ، به مردان و زنان ، حرمت و عظمت می بخشد .

والذین یؤذون المؤمنین و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 19، 16

16 - زنان و مردان مؤمن ، دارای ارج و حرمتی همانند

ولولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنات .. أن تطوهم

از این که خداوند، «مؤمنات» را در کنار «مؤمنون» یاد کرده و حفظ خون و حرمت آن دو را عامل بازداشتن مؤمنان از توسل به قهر برای ورود به مکه معرفی کرده است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

19 - خداوند ، خواهان دور ماندن ساحت مؤمنان از هر لکه ننگ و بدنامی

و لولا رجال . . . أن تطوهم فتصيبكم منهم معزّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 19

19 - قدم نهادن فرد به وادی ایمان ، مایه برخورداری او از حرمتی ویژه در نزد خداوند

بِسْمِ الْأَسْمِ الْفَسُوقِ بَعْدَ الْإِيمَانِ

از این که خداوند از استهزا، طعن و بدگویی نسبت به مؤمنان به طور مجزا و مؤکد نهی کرده و آن را گناه و ظلم شمرده است؛ مقام و حرمت مؤمن نزد خداوند استفاده می شود به خصوص واژه «بعد الإیمان» می رساند که حضور در جرگه مؤمنان، فرد را در جایگاه محترمی قرار می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 81

3 - مؤمنان بهشتی ، در اوج عزت و احترام به سر می برند .

أولئك في جنّات مكرمون

228- احساس خطر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 8

8 - اقدام مؤمنان ، به بیعت رضوان ، علی رغم همه نگرانی ها و احساس خطر ها *

يباعونك تحت الشجرة فعلم ما في قلوبهم

می توان گفت: مراد از «ما فی قلوبهم» - به قرینه «فأنزل السكينة» - نوعی اضطراب و نگرانی و احساس خطر نسبت به رخدادهای آینده آن سفر باشد.

229- احسان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 10

10 - تحریک عواطف و احساسات ، از روش های قرآن برای برانگیختن اهل ایمان به نیکوکاری

يا ايّها الذين امنوا .. و الله يحبّ المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین ، شکر ، صلاح جویی ، توبه و تسلیم ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و وصّينا الإنسن بولديه إحسنًا .. تتقبّل عنهم أحسن ما عملوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

230- احکام همسران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 27،28

27 - مؤمنان ، درباره همسران شان ، احکامی تعیین شده دارند .

قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزوجهم

28 - احکام تعیین شده درباره همسران مؤمنان ، برخاسته از علم خداوند است .

قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزوجهم

ص: 82

231- احیای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 34

34 - خودداری از اطعام مؤمن گرسنه ، به منزله کشتن وی و غذا دادن به او به منزله احیای اوست .

و من احیایها فکانما احیا الناس جميعاً

از امام صادق(ع) روایت شده که درباره اطعام مؤمن فرمود: .. من احیی مؤمن فکانما احیا الناس جميعاً، فان لم تطعموه فقد اتمموه و ان اطعمتموه فقد احیتموه.

کافی، ج 2، ص 20، ح 20؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 152.

232- اختلاف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 4

4 - نزاع و اختلاف اهل ایمان موجب سست شدن آنان در پیکار با دشمنان دین

و لاتنزعوا فتفشلوا و تذهب ریحکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 5

5 - منافقان ، همواره منتظر بروز شکاف و اختلاف در صفوف مؤمنان و شکست و نابودی آنان بودند .

قالوا بلی و لکنکم .. تربصتم

«تربص» (مصدر «تربصتم») به معنای انتظار چیزی را کشیدن است. حذف مفعول «تربصتم» بیانگر آن است که منافقان، آرزوی بروز همه گونه گرفتاری را برای مؤمنان و جامعه اسلامی داشتند.

233- اختلافات مشرکان با مؤمنان

16 - خداوند ، به اختلافات میان مشرکان و مؤمنان در روز رستاخیز ، داوری خواهد کرد .

إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

بیشتر مفسران بر این دیدگاه اند که مرجع ضمیر «هم»، دو گروه مؤمنان و مشرکان است.

234- اختیار اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 11

11 - مؤمنان موحد ، در صحنه قیامت دارای کرامت و برخوردار از اختیار

أفمن یلقى . . . أم من یأتی

تقابل فعل معلوم «یأتی» با فعل مجهول «یلقى»، افاده می کند که حرکت مؤمنان یکتاپرست در قیامت، جبری و ناخواسته نیست. برخلاف منحرفان از آیات الهی که آنان حقیر و مجبوراند.

235- اختیار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 15

15 - « عن أبی عبداللّٰه (ع) قال : إنّ اللّٰه عزّوجلّ فوّضَ إلی المؤمن أُموره کلّها و لم یفوّض إلیه أن یكون ذلیلاً أما تسمع قول اللّٰه عزّوجلّ یقول : « و لله العزّه و لرسوله و للمؤمنین » . . . » ;

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: خدای عزّوجلّ تمام امور مؤمن را به شخص وی واگذار نموده؛ ولی [اختیار] ذلیل بودن و ذلت کشیدن را به او نداده است. آیا نشنیده ای سخن خدای عزّوجلّ را که می فرماید: «و لله العزّه و لرسوله و للمؤمنین»...».

236- اخراج مؤمنان از ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 6، 2

2 - اعطای رحمت ویژه خداوند به مؤمنان ، به منظور بیرون بردن آنان از ظلمت ها و رساندن شان به نور است .

هو الذی یصلّی علیکم . . . لیخرجکم من الظلمت إلی النور

6 - دعا و تحیت ملائکه بر مؤمنان ، زمینه ساز بیرون بردن آنان از ظلمت ها به نور است .

هو الذی یصلّی علیکم و ملئکتہ لیخرجکم من الظلمت إلی النور

237- اخلاص مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 141 - 2

2 - عنایت خداوند به پاکیزه و خالص کردن اهل ایمان ، با قرار دادن ایشان در هنگامه های دشوار

و تلك الايام نداولها بين الناس . . . و ليمحص الله الذين امنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 84

7 - خداوند ، آگاه از خلوص و صداقت باطنی مؤمنان در بیعت رضوان

لقد رضی الله . . . فعلم ما فی قلوبهم

مراد از «ما» در «ما فی قلوبهم» - به قرینه «رضی الله . . .» می تواند صداقت و خلوص مؤمنان باشد؛ زیرا این امور است که رضایت و خشنودی را در پی دارد.

238- اخوت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 8، 3، 2

2 - اتحاد ، اعتصام به ریسمان الهی و اُلفت بین دل ها و برادری میان اهل ایمان ، از مصادیق خیر و نیکی

و اعتصموا بحبل الله جميعاً . . . و لتكن منكم امه يدعون الى الخير

لام در «الخیر» می تواند عهد ذکری و اشاره به مطالب آیه قبل باشد و یا به مقتضای ارتباط دو آیه، ویژگیهای ذکر شده در آیه قبل از مصادیق مورد نظر کلمه «خیر» باشد.

3 - ضرورت وجود جمعی از اهل ایمان ، برای دعوت جامعه به اتحاد و اُلفت میان دل ها و برادری میان آنها

و اعتصموا بحبل الله . . . و لتكن منكم امه يدعون الى الخير

8 - اتحاد و برادری میان مؤمنین ، از مصادیق « معروف » است و تفرقه و دشمنی اهل ایمان با یکدیگر ، از مصادیق « منکر » .

و اعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا . . . و لتكن منكم امه يدعون الى الخير و

«ال» در «المعروف» و «المنکر»، می تواند عهد ذکری و اشاره به معروف ها و منکرها در آیه سابق باشد.

239- ادای گواهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 33 - 1

1 - ادای شهادت و گواهی ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم بشهدتهم قائمون

240- ادراک مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 3 - 5

5- اهل ایمان و حق جویان ، قادر به درک نمود های اقتدار و حکمت خداوند در هستی

العزیز الحکیم . إنَّ فی السموت و الأرض لآیت للمؤمنین

آیات الهی در هستی، برای همه انسان ها است تا از آن نشانه ها، رو به ایمان آورده و یا در طریق ایمان استوار بمانند. با توجه

ص: 85

به این نکته گفتنی است وصف «المؤمنین» نظر به کسانی دارد که اهل ایمان به حق و در جستوجوی آنند.

241- ادعای گمراهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 47 - 8

8 - کافران صدر اسلام ، عقیده به روزی رسانی خدا برای انسان ها را باطل دانسته و مؤمنان را در گمراهی محض می پنداشتند .

قال الذين كفروا للذين ءامنوا انا نطعم من لو يشاء الله اطعمه ان اتمم الا في ضلل م

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که جمله «ان اتمم الا في ضلال مبین» دنباله گفتار کافران باشد.

242- ادعای مؤمنان عافیت طلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 9

9 - عناصر سست ایمان عافیت طلب ، با مشاهده پیروزی مؤمنان ، مدعی همراهی دیرینه با مؤمنان اند .

ولئن جاء نصر من ربك ليقولن انا كنا معكم

243- ادعای همراهی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 9

9 - عناصر سست ایمان عافیت طلب ، با مشاهده پیروزی مؤمنان ، مدعی همراهی دیرینه با مؤمنان اند .

ولئن جاء نصر من ربك ليقولن انا كنا معكم

244- اذکار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 3

3 - ذکر « سبحانک اللهم » سر فصل نیایش مؤمنان با خدا در بهشت

جنت النعيم. دعويهم فيها سبحك اللهم

ص: 86

245- اذیت روانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 62 - 3

3- مؤمنان ، در دنیا از سخنان بیهوده مردم در آزارند .

لا یسمعون فیها لغواً

بیان تمام آنچه در بهشت انجام نمی گیرد نه ممکن است و نه مفید؛ ولی طرح بعضی از آن امور، مژده ای است به مؤمنان که آنچه در دنیا شما را آزار می داد، آن جا وجود ندارد.

246- اذیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 2

2 - نسبت ناروا به مردان و زنان مؤمن بی گناه ، آزار و اذیت آنان و گناه است .

و الذین یؤذون المؤمنین و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا .. إثمًا مبینًا

به قرینه «فقد احتملوا بهتاناً» مراد از آزار و اذیت مؤمنان، تهمت زدن و نسبت ناروا دادن به آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 59 - 14

14 - همان گونه که کسی حق آزار مؤمنان را ندارد ، بر مؤمنان نیز لازم است خود را از عوامل و مقتضیات اذیت ، دور نگه دارند .

و الذین یؤذون المؤمنین و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا .. إثمًا ... قتل ... و نساء ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 2

2 - اصرار و مداومت اصحاب اخدود ، بر مقابله با مؤمنان و آزار دادن و سوزاندن آنان

یفعلون

فعل مضارع، هرگاه درباره کارهای گذشته به کار رود، استمرار را می‌رساند.

247- اذیت مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 2

2- صبر و بردباری ایمان آوردگان از اهل کتاب، در برابر فشارهای هم‌کیشان سابق خود و نیز تحمل آزارهای مشرکان، عامل برخوردار شدن آنان از اجر دو برابر الهی

أولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا

«باء» در «بما صبروا» سببیه و «ما» مصدریه است؛ یعنی، «بسبب صبرهم». گفتمی است در این‌که اشخاص مورد بحث

ص: 87

در برابر چه چیزی از خود صبر و تحمل نشان دادند، چند نظر اظهار شده است؛ از جمله آنها صبر آنان در برابر فشار اهل کتاب و مشرکان می باشد. برداشت یاد شده بر پایه همین احتمال است.

248- ارائه معجزه به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 14

14 - نمایاندن معجزه به مؤمنان ، از جمله اهداف الهی در پیشگویی و اخبار از حقایق آینده

وعدکم الله .. و لتکون ایه للمؤمنین

اسم «لتکون ..» وعده های الهی و پیشگویی او است که از «وعدکم الله» استفاده می شود؛ یعنی، خداوند از گفتن این اخبار غیبی و این وعده ها، اهداف گوناگونی را دنبال می کند که یکی از آنها معجزه نمایی است.

249- ارتداد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 72 - 8

8 - احتمال ارتداد و تأثیرپذیری مؤمنان ، از دیدگاه اهل کتاب

امنوا بالذی .. لعلهم یرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 1

1 - گمراهی و کفر (ارتداد) مؤمنان ، علی رغم تلاوت آیات الهی بر آنان و حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میانشان ، مایه شگفتی است .

و کیف تکفرون و انتم تتلی علیکم آیات الله و فیکم رسوله

مراد از استفهام، تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 4

4- ارتداد گروهی از مؤمنان پس از جریان جنگ احد *

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان لن یضروا الله شیئاً

به مقتضای ارتباط این آیه با آیات قبل، مراد از «الذّین اشتروا . . .»، می تواند آن گروه از مسلمانانی باشد که پس از نبرد احد با تبلیغات سوء و شایعات در تضعیف روحیه مؤمنان می کوشیدند و آنان را از غزوه حمراءالاسد بازمی داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 87 - 3

3- تحذیر خداوند از مرتدّ شدن مؤمنان و هشدار نسبت به آن

ص: 88

قوماً كفروا بعد ايمانهم . . . اولئك جزاؤهم انّ عليهم لعنة الله و الملكة و النّار

250- ارث خویشاوندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 16

16 - خویشاوندان مؤمنان و مهاجران ، به ارث بردن از آنها نسبت به دیگران ، اولویت دارند .

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض . . . من المؤمنین و المهجرین

برداشت بالا، بنابراین است که «من المؤمنین» متعلق به عامل مقدر و وصف «أولوا الأرحام» باشد.

251- ارث مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 13

13 - مهاجران و برادران دینی (انصار) در صدر اسلام ، از هم ارث می بردند .

و أولوا الأرحام . . . أولى... من المؤمنین و المهجرین

ذکر مفضلّ علیه «المؤمنین» و «المهاجرین» نشان دهنده این است که مؤمنان به عنوان برادران دینی و مهاجران هجرت کرده از مکه، از هم ارث می بردند.

252- ارزش امنیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 10

10 - رفاه و امنیت اهل ایمان امری ارزشمند از دیدگاه ادیان الهی

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرت من آمن

253- ارزش جان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 111 - 5

5- ارزش والای جان و مال مؤمنان در پیشگاه خداوند

إن الله اشترى... بأن لهم الجنة

ص: 89

254- ارزش حیات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 4

4 - ارزش ایمان و حیات مؤمن در پیشگاه خداوند

و من یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها

255- ارزش رفاه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 10

10 - رفاه و امنیت اهل ایمان امری ارزشمند از دیدگاه ادیان الهی

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرت من ءامن

256- ارزش عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 2

2 - ارزشمندی اعمال نیک مؤمنان هر چند که اندک و ناچیز باشد .

و لاینفقون نفقه صغیره و کبیره . . . لیجزیهم الله أحسن ما كانوا یعملون

257- ارزش عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات . . . أولئک سیرحهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - منافات نداشتن کمال و ارزش عمل مؤمنان ، با داشتن نگرانی از مشکلات آن

رضی الله عن المؤمنین . . . فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ

رضایت الهی، نشانگر ارزش بیعت مؤمنان است. «أَنْزَلَ السَّكِينَةَ» نیز بیانگر وجود نوعی اضطراب و نگرانی در دل آنان است.

ص: 90

258- ارزش مال مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 5

5 - ارزش والای جان و مال مؤمنان در پیشگاه خداوند

إن الله اشترى... بأن لهم الجنة

259- ارزش مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 4

4 - کرامت و ارزشمندی مؤمنان مستمند و ضعیف در پیشگاه خداوند، مورد انکار و استهزای اشراف و قدرتمندان

ليقولوا أهؤلاء من الله عليهم من بيننا

260- ارزشگذاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 5

5 - مؤمنان به آخرت، برخوردار از بینش درست نسبت به ارزش ها و ضد ارزش ها و به دور از تحیر و سرگردانی در زندگی

إن الذين لا يؤمنون بالآخرة... فهم يعمهون

با استفاده از مفهوم آیه و نیز از تقابل میان آن و آیه پیشین، می توان گفت که مؤمنان به آخرت (برخلاف کافران) نه گرفتار بینش غلط در ارزش گذاری اند و نه گرفتار حیرت و سرگردانی.

261- ارزشهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 10

10 - اشتیاق به جهاد و آرزوی شرکت در آن، ارزشی والا برای مؤمنان

و لا على الذين إذا ما أتوك لتحملهم قلت لا أجد ما أحملكم عليه

برداشت فوق با توجه به این است که خداوند، این گروه را به خاطر اشتیاق شدیدشان به جهاد، اختصاص به ذکر داده است.

262- ازدواج با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 7

ص: 91

7 - ممنوعیت ازدواج زناکاران با مؤمنان ، یکی دیگر از کیفر های الهی درباره آنان

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه فوق و آیه پیشین، در مقام بیان کیفر گناه زنا است و در واقع بیانگر این نکته است که گناه زنا، دارای دو کیفر دنیوی است: 1- صد ضربه شلاق، 2- محرومیت از ازدواج با مؤمنان.

263- ازدواج مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 26،27

26 - مؤمنان ، دارای احکامی تعیین شده در ازدواج اند .

قد علمنا ما فرضنا علیهم فی أزوجهم

«فی» ظرف مجازی است برای این که بیان کند مراد از «أزواج» خود همسران نیستند بلکه احکام مربوط به همسران است.

27 - مؤمنان ، درباره همسران شان ، احکامی تعیین شده دارند .

قد علمنا ما فرضنا علیهم فی أزوجهم

264- استغاثه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 11

11 - شنوایی و علم گسترده الهی ، پشتوانه امداد مؤمنان و اجابت استغاثه آنان

إذ تستغيثون .. إن الله سمیع علیم

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «إن الله ..» ناظر به آیه نهم باشد.

265- استغفار برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 6

6 - حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مزار مؤمنان و دعا و استغفار آن حضرت برای آنان

و لاتصل . . . و لاتقم علی قبره

از اینکه خداوند حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) را بر سر قبر منافقان نهی کرده است، استفاده می شود که روش آن حضرت حضور یافتن بر مزار مسلمانان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 41 - 1

1- حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار آمرزش خود، پدر و مادرش و مؤمنان در روز برپایی قیامت شد .

ص: 92

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 8

8 - استغفار و آمرزش خواهی فرشتگان عرش الهی ، برای مؤمنان

و يستغفرون للذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 8

8- دستور خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در آمرزش خواهی برای تمامی مردان و زنان با ایمان

و استغفر . . . للمؤمنین و المؤمنات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 20

20 - تأثیر استغفار پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای امت ، در برخورداری آنان از غفران الهی

و استغفر لهنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 6،7،12

6 - آمرزش خواهی نوح (ع) ، از درگاه الهی برای همه مردان و زنان مؤمن در طول تاریخ

رَبِّ اغْفِرْ لِي . . . وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ

7 - مقدم داشتن خویش بر پدر و مادر و آنان بر اعضای خانواده و اینان بر دیگر زنان و مردان مؤمن در آمرزش خواهی از درگاه الهی ،

کاری پسندیده و شایسته

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ

12 - دعا و آمرزش خواهی برای پدر و مادر ، اعضای خانواده و عموم مردان و زنان مؤمن ، عملی پسندیده و شایسته

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ . وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

266- استغفار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 15

15 - اطاعت از خدا و انبیا و طلب مغفرت ، از ویژگی های مؤمنان

و قالوا سمعنا و اطعنا غفرانك ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 3

ص: 93

3 - مؤمنان راستین ، همواره نگران اعمال خویش و در حال استغفار

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ السَّابِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 4

4- استغفار از گذشته خویش ، پس از ایمان به رهنمود های الهی ، لازم و ضروری است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى ويستغفروا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 3

3 - مؤمنان ، خواهان غفران الهی برای خویش و نیز برای پیشتازان راه دین

و الذين جاءو من بعدهم يقولون ربنا اغفر لنا ولإخواننا الذين سبقونا

267- استقامت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 2

2 - ترغیب اهل ایمان به ثبات قدم و استواری و اعتماد به نفس در رویارویی با دشمن

يا ايها الذين امنوا .. و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 19

19 - مؤمنان استوار در نبرد اُحد و دیگر هنگامه های پیکار با کافران ، برگزیدگان خداوند برای گواهی بر اعمال مردم

و تلك الايام .. و ليعلم الله الذين امنوا و يتخذ منكم شهداء

ترک لام در «و يتخذ»، اشاره به این معنا دارد که برگزیدن، در پی مشخص شدن مؤمنان واقعی است. یعنی مؤمنان واقعی برای گواه بودن برگزیده می شوند. گفتنی است که در برداشت فوق، متعلق حذف شده «شهداء»، اعمال مردم، گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 18

18 - تنها خداوند آگاه به سرنوشت مؤمنان در پایداری آنان بر توحید و یا بازگشتشان به کفر و شرک است .

و ما یكون لنا أن نعود فيها إلا أن يشاء الله ربنا وسع ربنا كل شيء علماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 9، 1، 3

1 - لزوم پایداری اهل ایمان در برابر لشکری با نیرویی ده برابر ، حکمی که پس از گذشت مدتی تخفیف داده شد .

ص: 94

الن خفف الله عنكم

3- لزوم پایداری هر مؤمن در میدان نبرد با دو کافر، نسخ کننده حکم پیشین (لزوم پایداری هر مؤمن در برابر ده کافر)

ان یکن منکم عشرون .. الن خفف الله عنکم

9- لزوم پایداری صد مؤمن در برابر دویست کافر و هزار مؤمن در برابر دو هزار کافر تا تحقق پیروزی بر آنان

فإن یکن منکم مائه صابره یغلبوا مائتین و إن یکن منکم ألف یغلبوا الفین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 112 - 17

17- پایداری مؤمنان بر اجرا و حفظ حدود الهی، شرط خداوند در وفا نمودن به عهد خویش

و من أوفی بعهده من الله .. التّٰبون العبدون ... و بشر المؤمنین

تأکید بر اعمال فردی و اجتماعی و حفظ حدود الهی پس از بیان وفای خداوند به عهد خویش، می تواند مشعر به این حقیقت باشد که پاسداری انسان از حدود الهی، شرط بهره‌وری از وعده های خداوندی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 112 - 2,3

2- مؤمنان همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به استقامت و پایداری بر توحید و پرستش خدا موظف بودند.

فاستقم .. و من تاب معک

«من تاب» عطف بر ضمیر مستتر در «فاستقم» است؛ یعنی: «ولیستقم من تاب معک».

3- استقامت در ابلاغ دین و گسترش توحید، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به اوست.

فاستقم كما أمرت و من تاب معک

جمله «تو و پیروانت پایداری و استقامت کنید» می تواند به این معنا باشد: بر توحید و احکام دین پایبند و ثابت قدم بمانید؛ مبدا سختیها و مشکلات شما را از مسیر حق منحرف سازد. و نیز می تواند گویای این باشد: در ابلاغ توحید و دین پایداری کنید و از دعوت ملول و خسته نشوید. برداشت فوق ناظر به معنای دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به آن حضرت ، موظف به پایداری بر مواضع خویش (ابلاغ رسالت الهی و مبارزه با شرک و فساد)

إنا عملون

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) از ناحیه خداوند مأمور بود تا پایداری خود و مؤمنان و ایستادگی بر مواضعشان را به کافران تأکید کند .

وقل للذين لا يؤمنون . . . إنا عملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 10

10 - مؤمنان راستین ، محکم و بردبار در هنگامه های سخت و دشوار زندگی

لولا أن ربطنا على قلبها لتكون من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 95

6 - توحید و استقامت در راه ایمان ، در پی دارنده بهشت و نعمت های گسترده برای مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا .. و لکم فیها ما تشتهی أنفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 1

1 - مؤمنان ، اهل ایستادگی و مقاومت در برابر ظلم و تجاوز

للذین ءامنوا .. و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

«إنتصار» (مصدر «ینتصرون») می تواند به معنای ایستادگی در برابر ظالم و زیر بار ظلم او نرفتن باشد: «انتصر الرجل إذا امتنع من ظالمه»، (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 11

11- شدیدترین تهدیدها از جانب کافران و مشرکان ، ناتوان از خاموش ساختن نور ایمان در قلب های مستعد

و لولا رجال مؤمنون .. لم تعلموهم

محیط مکه با آن که مسخر مشرکان بود و مؤمنان ناگزیر به هجرت شده بودند؛ ولی خداوند از وجود مردان و زنان مؤمن در آن خبر داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 7

7 - مؤمنان در نبرد با دشمنان ، باید منظم ، سازمان یافته و همچون بنایی ریخته شده از سرب ، استوار و نفوذناپذیر باشند .

یقتلون .. صفًا کأثم بنین مرصوص

«مرصوص» از ریشه «رصاص» (سرب) مشتق است. «بنیان مرصوص»؛ یعنی، بنایی که با سرب استوار و محکم شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مؤمنان پایدار و استوار در طریق دین ، در معرض آزمایش الهی اند .

وَالْوَاسْتَقِيمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ . . . لِنَفْتِنِهِمْ فِيهِ

268- استقامت مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 7

7 - پافشاری ایمان آوردگان از اهل کتاب بر مواضع فکری و عملی خویش و تسلیم نشدن آنان در برابر فشار مخالفان

وَقَالُوا لَنَا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ أَعْمَلِكُمْ

برداشت یاد شده بدان احتمال است که یاوه گویان با هدف متزلزل کردن مؤمنان، بدان کار دست می زدند.

ص: 96

269- استقامت مؤمنان دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 9 - 6

6 - پایداری مؤمنان در عصر اصحاب اخدود، بر ایمان خویش تا نیل به شهادت، در محضر خداوند بوده و به آن رسیدگی خواهد شد.

و الله على كل شيء شهيد

بیان گواه بودن خداوند، برای مجرمان تهدید و برای مؤمنان وعده به پاداش است.

270- استقامت مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 7

7 - تهدید ها و شکنجه ها، بی تأثیر در بازداری مؤمنان راستین از طریق ایمان و باور های دینی

إنا إلی ربنا منقلبون

271- استقامت مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 10

10 - مستضعفان مؤمن از قوم ثمود، مردمانی پایدار و راسخ در ایمان خویش

قالوا إنا بما ارسل به مؤمنون

از اینکه مؤمنان قوم ثمود مقصود خویش را با جمله اسمیه و به همراه «إِنَّ» بیان کردند و با کلمه «ما»ی موصوله ایمان خویش را به تمامی رسالت‌های صالح اعلان داشتند، معلوم می شود آنان در ایمان خویش بسیار جدی و پایدار بودند.

272- استقامت مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 90 - 6

6 - مؤمنان به رسالت شعیب (ع) مصمم بر آیین توحید و متابعت شعیب (ع) در خروج از شهر مدین

لئن اتبعتم شعیباً

ص: 97

273- استقبال از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 103 - 3

3- بهشتیان و مؤمنان راستین ، به هنگام برپایی قیامت مورد استقبال فرشتگان قرار خواهند گرفت .

و تتلقیهم الملائکه

274- استماع قرآن مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 3

3 - اعتراف ایمان آوردگان اهل کتاب ، به حقانیت و آسمانی بودن قرآن به هنگام شنیدن آیات آن

و إذا يتلى عليهم قالوا .. إنه الحق من ربنا

275- استمداد از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 5،9

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی در مبارزه با شرک و کفر تنها باید بر خدا و مؤمنان پیر و تکیه کنند .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

9 - اتکا بر مؤمنان راستین برای مبارزه با شرک و کفر ، منافاتی با توحید و اتکا بر خدا ندارد .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

276- استمداد از مؤمنان غیر مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 8

8 - مهاجران و انصار نباید از مؤمنان غیر مهاجر یاری طلبند و از آنان انتظار حمایت داشته باشند . *

ما لکم من ولیتهم من شیء

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر در «ولیتهم» فاعل باشد. بنابراین جمله «ما لکم ...» به این معناست که برای شما نیست که از پشتیبانی آنان برخوردار شوید. یعنی نباید آنان را به نصرت خویش بخوانید و حمایت آنان را طلب کنید.

277- استمداد مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 98

14 - دعا به درگاه خداوند و درخواست یاری از وی به هنگام مواجه شدن با مشکلات راه ایمان، از خصلت های مؤمنان راستین است .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

278- استمرار پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 1

1 - مؤمنان نیک کردار، برخوردار از پاداش بی حساب و همیشگی خداوند

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

برداشت یاد شده بر این اساس است که «غیر ممنون» به معنای غیر منقطع و یا غیر قابل محاسبه باشد.

279- استمرار هدایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 7

7 - پایدار ماندن هدایت مؤمنان و استمرار گمراهی کافران حق گریز، جلوه عزتمندی و مجازات الهی است .

وَمَنْ يَضِللِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ . و مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللّٰهُ بَعَزِيزٌ ذ

یادآوری دو صفت عزت و مجازات دهی خداوند، پس از ذکر پایدار ماندن هدایت مؤمنان و استمرار یافتن گمراهی کافران حق گریز به وسیله خداوند، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

280- استهزاهای اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 34 - 10

10 - « روى [عن الإمام الصادق (ع)] أنه قال : يا ابن جُنْدَب . . . إِنَّ لِلّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سُورًا مِنْ نُورٍ مُحْفُوفًا بِالزَّبْرِجَدِ وَ الْحَرِيرِ مَنْجِدًا بِالسَّنَدِسِ وَ الدِّيْبَاجِ يَضْرِبُ هَذَا السُّورَ بَيْنَ أَوْلِيَائِنَا وَ بَيْنَ أَعْدَائِنَا فَإِذَا غَلَى الدِّمَاغُ وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَ نَضَجَتِ الْأَكْبَادُ مِنْ طَوْلِ الْمَوْقِفِ أُدْخِلَ فِي هَذَا السُّورِ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ . . . وَ أَعْدَاءَ اللّٰهِ قَدْ أَلْجَمَهُمُ الْعِرْقُ وَ قَطَعَهُمُ الْفَرْقُ وَ هُمْ يَنْظُرُونَ إِلَى مَا أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ . . . فَيَنْظُرُ

إليهم أولياء الله فيضحكون منهم فذلك قوله عز وجل « . . . فاليوم الذين آمنوا من الكفار يضحكون . . . » ؛

[از امام صادق(ع)] روایت شده که فرمود: ای پسر جُنْدَب! . . . برای خداوند - تبارک و تعالی - دیواری است از نور که غرق در زبرجد و حریر و مزین به ابریشم های سندس و دیبا است و این دیوار بین دوستان و دشمنان ما قرار دارد. پس زمانی که مغز سرها به جوش آمد و جان ها به گلو رسید و جگرها از طولانی شدن توقفگاه قیامت کباب شد، اولیای الهی را به آن طرف دیوار می برند . . . در حالی که دشمنان خدا را عرق لجام زده است (جریان عرق بر اطراف دهان، مانع سخن گفتن آنان شده

ص: 99

است) و ترس، آنان را ساکت کرده است. [آنان] نگاه می کنند به آنچه [از عذاب] که خداوند برای آنها آماده نموده است... پس اولیای الهی به دشمنان خدا نگاه می کنند و به آنان می خندند و این است سخن خدای عزوجل: فالیوم الذین آمنوا من الکفار یضحکون».

281- استهزاهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 33 - 1

1 - گنه پیشگان کافر ، شایسته قضاوت کردن و اظهار نظر درباره راه مؤمنان ، نیستند .

و ما أرسلوا علیهم حفظین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 34 - 4

4 - استهزا شدن از سوی مؤمنان در قیامت ، برای کافران دشوار و رنج آور خواهد بود .

فالیوم الذین ءامنوا من الکفار یضحکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 35 - 1

1 - مؤمنان ، در حالی کافران حاضر در صحنه قیامت را مسخره می کنند که خود بر تخت های تزیین یافته ، لمیده و ناظر کیفر کافران اند .

علی الأرائک ینظرون

«أریکه» (مفرد «أرائک») به تخت تزیین یافته ای گفته می شود که در خیمه یا خانه ای نهاده شده باشد. هم چنین به جایگاه آرمیدن و لمیدن - اعم از تخت، یا تخت عروس و یا تخت خواب - اطلاق می شود (قاموس). متعلق «ینظرون» - به قرینه آیات قبل و بعد - وضعیت کافران است.

282- استهزای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 17، 9، 7

7 - تمسخر مؤمنان ، روش دنیاپرستان و کافران

زین للذین کفروا الحیوه الدنیا و یسخرن من الذین امنوا

فعل مضارع «یسخرن»، دلالت بر استمرار دارد که از آن در برداشت فوق، به «روش» تعبیر شده است.

9- نکوهش تمسخر مؤمنان

و یسخرن من الذین امنوا

17- وعده الهی به مؤمنان نسبت به برتری آنان در قیامت، عامل تسلی و مقاومت آنان در برابر استهزای کافران

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

ص: 100

به نظر می رسد جمله «و الذین اتَّقوا . . .»، پس از عنوان کردن تمسخر تقوایپیشگان از سوی کافران، به منظور تسلّی آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 11، 13، 8، 5

5 - تمسخر و ریشخند منافقان صدر اسلام نسبت به مؤمنان ایثارگر تهیدست

و الذین لایجدون إلا جهدهم فیسخرن منهم

8 - استهزای الهی نسبت به منافقانی که مؤمنان انفاقگر و ایثار کننده را طعن زده و استهزا می کردند .

سخر الله منهم

11 - حمایت و دلجویی خداوند از مؤمنان انفاق کننده و ایثارگر ، در برابر تمسخر منافقان

سخر الله منهم و لهم عذاب الیم

13 - خرده گیری و مسخره کردن مؤمن گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب سخت الهی است .

فیسخرن منهم سخر الله منهم و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 7

7 - بندگان مؤمن خدا ، همواره در معرض طعن و ریشخند کافران

و کنتم منهم تضحکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 2

2 - کافران ، اعتقاد مؤمنان به پیروزی نهایی خویش را ، مسخره پنداشتند .

و یقولون متی هذا الفتح إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 47 - 4

4 - کافرانِ صدرِاسلام ، منکر رازقیت خدا برای بشر بودند و عقیده به آن را به مسخره می گرفتند .

و إذا قيل لهم أنفقوا مما رزقكم الله قال الذين كفروا للذين ءامنوا أنطعم من لوی

برداشت یاد شده از آن جا است که کافران، جمله «من لو شاء الله أطعمه» (اگر خدا می خواست او را می خورانید) را از سر استهزا و تمسخر می گفتند و به آن باور نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 63 - 1

1 - طاغیان ، مؤمنان را در دنیا به تمسخر و ریشخند می گرفتند .

اتَّخَذْنَهُمْ سَخِرِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 101

1 - کافران مجرم ، همواره مؤمنان را تحقیر و تمسخر کرده و به باور های آنان پوزخند می زنند .

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - گناه پیشگان کافر ، با چشمک زدن و اشاره به یکدیگر ، هنگام عبور بر مؤمنان نیکوکار ، به عیب جویی از آنان می پردازند .

و إِذَا مَرَّوْا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ

«غمز»؛ یعنی، عیب جویی از دیگران با پلک زدن و اشاره دست (مفردات راغب). ضمیر «مَرَّوْا» به مجرمان برمی گردد. برخی احتمال داده اند که ضمیر به مؤمنان برگردد و مراد این باشد که هنگام عبور مؤمنان بر کافران، آنان با چشمک زدن و علامت دادن به یکدیگر به عیب جویی از مؤمنان می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران ، از خاطره های دیدار خود با مؤمنان ، طنز ساخته و در جمع خانواده خویش به لطیفه گوئی و خندانند یکدیگر می پردازند .

و إِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ

«فَكِه» (صفت مشبّه) به معنای خوش دل و خندان یا به معنای کسی است که با همراهان خود سخنی گوید که آنان را بخنداند (قاموس). در برداشت یاد شده، معنای دوم مورد نظر است.

2 - کافرانی که مؤمنان را مسخره کرده اند ، هنگام مراجعت نزد خانواده خویش ، از پوزخند ها و اشاره های طعنه آمیز خود ، غرق شادمانی می شوند .

يَضْحَكُونَ .. يَتَغَامَزُونَ . و إِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ

در این برداشت، «فَكِه» به معنای «مرد خوش دل و خندان» دانسته شده است. تکرار «انقلبوا» در آیه شریفه، برای مجسم ساختن حالت بازگشت کافران به خانه خویش است.

3 - کافران و گنه پیشگان ، حتی در غیاب مؤمنان نیز آنان را استهزا کرده و با طعنه و کنایه از ایشان یاد می کنند .

و إِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ

283- استهزای مؤمنان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 48 - 2

2- کافران صدر اسلام ، منکر برپایی قیامت بوده و عقیده به آن را مورد استهزا قرار می دادند .

و یقولون متی هذا الوعد

استفهام در «متی هذا الوعد» - برابر نظر بیشتر مفسران - برای تهکم و استهزا است.

ص: 102

284- استهزای مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 4

4 - کرامت و ارزشمندی مؤمنان مستمند و ضعیف در پیشگاه خداوند، مورد انکار و استهزای اشراف و قدرتمندان

ليقولوا أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا

285- اسلام مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 11

11 - روحیه حق پذیری ایمان آوردگان از اهل کتاب، عامل گرویدن آنان به اسلام

قالوا ءامنا به إنه الحقّ

جمله «إِنَّهُ الْحَقُّ» به منزله تعلیل برای «آمنا به» است؛ یعنی، ما بدان جهت به قرآن ایمان آوردیم که آن را حق یافتیم.

286- اشتیاق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 5

5 - شوق دیدار بهشت، باعث حرکت شتابان مؤمنان در قیامت و دویدن آنان در مسیر منتهی به آن

يوم ترى المؤمنين و المؤمنات يسعی نورهم بین أيديهم

حرکت سریع و دوان دوان مؤمنان به سوی بهشت، حکایت از اشتیاق شدید آنان به دیدار آن و رساندن هر چه زودتر خود به آن جایگاه همیشگی دارد.

287- اشراف قوم نوح و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 8

8- مطرود شدن مؤمنان تهی دست از پیرامون نوح (ع)، از شرایط سران و اشراف قوم نوح برای ایمان آوردن به آن حضرت

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

ص: 103

288- اشراف مدین و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 9

9 - اشراف کفرپیشه مدین در تلاشی پیگیر برای تحمیل آیین خویش بر شعیب و مؤمنان به وی

او لتعودن فی ملتنا

جمله «او لتعودن» می رساند که هدف از تصمیم قوم مدین بر تبعید شعیب و همگامانش بازگرداندن آنان به آیین شرک است. بنابراین همه تهدیدات به سبب تحمیل این عقیده باطل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 90 - 7

7 - اشراف کفرپیشه مدین با تأکید بر خسارتبار بودن همراهی شعیب (ع)، در تلاش برای بازداشتن مؤمنان از متابعت او و خارج شدن از شهر مدین

وقال الملاء... لئن اتبعتم شعیباً إنکم إذا لخسرون

289- اصحاب اخدود هنگام سوختن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 1

1 - اصحاب اخدود، هنگام سوزانده شدن مؤمنان، حاضر و ناظر بوده و آن را مشاهده می کردند.

و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

«شهاده»، در اصل به معنای خبر دادن از چیزی است که شخص آن را مشاهده کرده و نزد آن حاضر بوده است (نهایه ابن اثیر)؛ و چون جمله «و هم علی...» حالیه و مربوط به زمان حضور کنار خندق آتش است؛ مراد تحمل شهادت و دریافت خبر است، نه ادای آن.

290- اصحاب اعراف و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 4

4 - مؤمنان راهی بهشت با فرمان اصحاب اعراف به آن جایگاه رفیع وارد خواهند شد .

ادخلوا الجنة

ظاهر این است که جمله «اهؤلاء الذين . . .» دنباله سخنان اصحاب اعراف با کافران مستکبر باشد. یعنی: قالوا ... هؤلاء الذين ... بر این تقدیر جمله «ادخلوا ...» نیز سخن اعرافیان است.

ص: 104

291- اصلاح زندگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 13

13- آموزش گناهان و سامان یافتن شؤون حیات ، پاداش الهی به مؤمنان صالح پیرو قرآن

و الذین ءامنوا .. کفر عنهم سیئاتهم و أصلح بالهم

«أصلح بالهم» یا به معنای اصلاح مطلق شؤون زندگی و یا اصلاح قلب و دل مؤمنان است، برداشت یاد شده براساس معنای اول است.

292- اصلاحگری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 182 - 12

12 - ولایت مؤمنان بر یکدیگر در اصلاح اعمال خلاف *

فمن خاف من موص جنفاً أو إثمًا فاصلح بینهم فلا إثم علیه

293- اضطراب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 5

5- مؤمنان هم در سختی ها و شداید ، دچار تزلزل و اضطراب می شوند .

هنالک ابتلی المؤمنون وزلزلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 3,5

3- مؤمنان ، قبل از صلح حدیبیه ، دارای شرایطی بحرانی و اضطراب روحی *

هو الذی أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین

نزول آرامش، زمانی صادق است که قبل از آن، اضطراب و ناآرامی وجود داشته باشد.

5 - مؤمنان ، پس از صلح حدیبیه ، گرفتار بحران روحی و تردید در ماهیت و نتایج این معاهده *

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ . . . هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ

بردشت بالا بدان احتمال است که مؤمنان پس از صلح حدیبیه، در تحلیل و بررسی آن گرفتار تردید شده باشند که: آیا به راستی این صلح، یک پیروزی بود یا مایه شکست؟ خداوند در چنین شرایطی، قلب ها را اطمینان بخشید و صلح حدیبیه را «فتح مبین» نام نهاد.

ص: 105

294- اضلال مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 72 - 7, 5, 4, 3, 2

2 - توصیه گروهی از اهل کتاب به دیگران مبنی بر ایمان به قرآن در اول روز و کفر به آن در آخر روز، به منظور بازگشت مؤمنان از اسلام

وقالت طائفه من اهل الكتاب . . . لعلهم يرجعون

بنابراینکه «وجه النهار»، متعلق به «امنوا» و «اخره»، متعلق به «اکفروا» باشد.

3 - اظهار ایمان در ابتدای روز و کفر در انت های آن، حيله يهود برای متزلزل ساختن مؤمنان

وقالت طائفه . . . لعلهم يرجعون

مفسرین طبق شأن نزول، آیه را حمل بر یهودیان کرده اند.

4 - خداوند، رسواگر یهود با افشای توطئه آنان در جهت متزلزل ساختن مؤمنان

وقالت طائفه . . . لعلهم يرجعون

5 - اظهار ایمان دروغین و داخل شدن در صفوف مسلمانان برای متزلزل ساختن آنان، از حيله های دشمنان دین

وقالت طائفه . . . لعلهم يرجعون

7 - یهود، آنچه را در اول روز بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده بود (قبله بودن بیت المقدس)، پذیرفتند و به آنچه در انت های

روز نازل شده بود (قبله بودن کعبه)، کفر ورزیدند تا مؤمنان را گمراه سازند.

وقالت طائفه . . . لعلهم يرجعون

برخی از مفسران برآنند که «وجه النهار» و «آخره» متعلق به «انزل» است؛ و سیاق آیه می رساند که مراد از «الذی»، حکمی خاص است؛

برخی روایات دلالت دارد که آن حکم خاص، تغییر قبله بوده است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در عصرگاهی مأمور شد نماز را به

سوی کعبه بخواند و قبله مسلمانان را که تا صبحگاه آن روز، بیت المقدس بوده است تغییر دهد.

295- اطاعت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 56 - 6

6- اطاعت از خدا و رسول و مؤمنان واجد شرایط ، محور تشکل حزب الله

و من يتول الله ورسوله و الذين آمنوا فان حزب الله هم الغلبون

296- اطاعت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 6

6- مؤمنان نیکوکار در سایه برپایی نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مشمول رحمت خدا هستند .

وعد الله الذين آمنوا منكم و عملوا الصلحت. .. و أقیموا الصلوه و آتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 106

16 - حرکت مؤمنان راستین در طریق ایمان و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، براساس عشق و محبت به دین و نه تحمیل و تحکم

و لكنّ الله حبّب إليكم الإيمان وزيّنه في قلوبكم

از این که خداوند در باز داشتن مؤمنان از تحمیل آرای شخصی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به «حبّب إليكم الإيمان» تکیه کرده است؛ استفاده می شود که نیرو و جاذبه محبت، اصلی ترین و نیرومندترین محرک مؤمنان برای حرکت به سمت ایمان و اطاعت از رسول الله است.

297- اطعام به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 34

34 - خودداری از اطعام مؤمن گرسنه، به منزله کشتن وی و غذا دادن به او به منزله احیای اوست.

و من احياها فکانما احيا الناس جميعاً

از امام صادق (ع) روایت شده که درباره اطعام مؤمن فرمود: .. من احیی مؤمن فکانما احیا الناس جميعاً، فان لم تطعموه فقد اتمموه و ان اطعمتموه فقد احییتموه.

کافی، ج 2، ص 20، ح 20؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 152.

298- اطمینان به شکست مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 44 - 2

2 - احساس اطمینان مشرکان صدراسلام نسبت به پیروزی جمع متحد خویش بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

أم یقولون نحن جمیع منتصر

299- اطمینان قلب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- آنان که ایمان آورده و دل‌هایشان به یاد خدا آرامش می‌یابد، از کسانی اند که خداوند آنها را به سوی خویش هدایت کرده است.

و یهدی إلیه من أناب. الذین ءامنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله

ص: 107

300- اطمینان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 7

7- مؤمنان واقعی، منزّه از کمترین تردید در مورد حقانیت ایمان و عقیده خویش

و قلبه مطمئن بالإيمان

برداشت فوق، بر این اساس است که منظور از «مطمئن بودن به ایمان» اطمینان داشتن به حقانیت و درستی باورهای خود باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 11 - 10

10 - اطمینان بخشی خداوند به مؤمنان، در وفا نکردن منافقان به پیمان خویش با کافران (یهود بنی نضیر)

والله يشهد انهم لکذبون

301- اطمینان مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 9

9- اطمینان مؤمنان صدر اسلام به سرنوشت نیک خویش و هلاکت و نابودی منافقان

نحن نترصد بکم... بعداب من عنده أو بأیدینا فترصدوا إنا معکم مترصدون

302- اعراض از مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 22

22- امکان بهره گیری از ثروت توانگران در صورت گرایش آنان به اسلام، نباید دستاویزی برای کنارگیری از تهیدستان مؤمن قرار گیرد.

ولا تعد عیناک عنهم ترید زینة الحیوة الدنيا

303- اعراض مؤمنان صدر اسلام

4- وجود مؤمنان بی تفاوت و بی رغبت به خداوند و قرآن، در میان مسلمانان صدر اسلام

ألم یأن للذین ءامنوا أن تخشع قلوبهم لذكر الله و ما نزل من الحقّ

5- مؤمنان بی تفاوت، که دل هایشان با یاد خدا و تلاوت آیات او نرم و خاشع نمی شود، مورد نکوهش خدا هستند.

ألم يأن للذين ءامنوا أن تخشع قلوبهم لذكر الله و ما نزل من الحقّ

استفهام در «ألم يأن..» برای توبيخ و نکوهش است.

304- اغوانا پذیرى مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 20 - 4

4 - جز گروهی از مؤمنان ، همه از ابلیس و دعوت او پیروی کردند .

فَاتَّبِعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ

305- اغوانا پذیرى مؤمنان قوم سبأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 20 - 5

5 - همه مردم سبأ ، جز گروهی از مؤمنان ، از ابلیس تبعیت کردند .

فَاتَّبِعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ

در صورتی که ضمیر فاعلی «اتَّبِعُوا» مردم سبأ باشند، استثنا متصل خواهد بود و بر نکته یاد شده دلالت خواهد کرد.

306- افترا به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 2

2 - مشرکان وعده عذاب استیصال را ، به دلیل نامعلوم بودن زمان وقوع آن ، دروغ و ادعای بی اساس پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان می پنداشتند .

و يقولون متى هذا الوعد إن كنتم صدقین

با توجه به اینکه استفهام در جمله «متی هذا الوعد» برای ریشخند و استهزاست، برداشت فوق از آن استفاده می شود.

307- اقتدار اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 15

15 - مؤمنان رنجیده از ستم گمراهان ، سرافراز و مقتدر ، در صحنه قیامت

وقال الذين ءامنوا إنّ الخسرین الذین خسروا. .. یوم القیمه

از ملامت و سرزنش مؤمنان نسبت به کافران، اقتدار و سربلندی مؤمنان استفاده می شود؛ آنانی که مصداق «لمن صبر و

ص: 109

308- اقتدار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 16 - 7

7- مؤمنان در شرایط دشوار مکه، مورد نوید خداوند به برخورداری از اقتدار و حکومت *

و لقد آتینا... الحکم

برداشت بالا با توجه به دو نکته زیر به دست می آید: الف) «الحکم» ممکن است به معنای حکومت و اقتدار باشد؛ ب) در آیات پیشین خداوند از مؤمنان مکه خواست تا در برابر مشکل آفرینی های مشرکان صبر پیشه کنند و در پی آن، سرگذشت بنی اسرائیل و برخورداری آنان از حکومت الهی را یاد آور شده است تا مؤمنان را امیدوار سازد که پس از تحمل مشکلات، نوبت حکومت فرا می رسد.

309- اقرار مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 9, 3

3- اعتراف ایمان آوردگان اهل کتاب، به حقانیت و آسمانی بودن قرآن به هنگام شنیدن آیات آن

و إذا يتلى عليهم قالوا... إنه الحق من ربنا

9- اقرار افتخارآمیز ایمان آوردگان از اهل کتاب به اسلام خویش، پیش از نزول قرآن

إنا كنا من قبله مسلمين

310- اقسام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 94 - 7

7- جداسازی مؤمنان خداترس از گستاخان بی پروا، هدف آزمایش های الهی

يأيتها الذين آمنوا... ليعلم الله يخافه بالغيب

مراد از علم خداوند به ترس و پروای انسانها، تحقق بخشیدن و ایجاد آن در خارج است، بنابراین «لیعلم من یخافه» یعنی هدف از آزمایش مسلمانان این است که ترس و پروای آنان از خداوند تحقق خارجی یابد.

311- اقلیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 110

5- کمی رهپویان راه خدا نباید موجب تزلزل رهپویان در برابر اکثریت مردم گمراه گردد.

وإن تطع أكثر من فی الأرض یضلوك

312- اقلیت مؤمنان به لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 12

12- از میان قوم لوط ، تنها خانواده اش به او ایمان آورده و از تبه کاری ها و گناهان آن قوم منزه بودند .

كانوا یعملون السیئات . . فأسر بأهلك بقطع من الیل . . . إلا امرأتك

313- اقلیت مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 71 - 4

4 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان اندک او را در برابر مخالفت اکثریت کافران و مشرکان صدر اسلام ، تسلی خاطر و دلداری داد .

ولقد ضلّ قبلهم أكثر الأولین

مفسران برآنند که یادآوری گمراهی اکثریت امت های گذشته، در شرایطی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و گروندگان اندک به آن حضرت در شرایط سخت مکه قرار داشتند و با مخالفت های بیشتر کافران و مشرکان رو به رو بودند، به منظور دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و گروندگان به ایشان است.

314- اقلیت مؤمنان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 3

3- از میان قوم لوط تنها خانواده و بستگانش به وی ایمان آوردند .

فانجینه و أهله

315- القای محبت مؤمنان در قلبها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 21

21 - از امام صادق (ع) درباره سخن ابراهیم: « و ارزق أهله من الثمرات . . . » روایت شده که فرمود: « من الثمرات

ص: 111

القلوب ای حبيبهم إلى الناس لينتابوا إليهم و يعودوا إليهم ;

مراد ثمرات دلهاست بدین گونه که محبت مؤمنان از اهل مکه را در دل مردم بینداز تا مشتاق مؤمنان مکه گشته، به سوی آنان بازگردند».

316- الگوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 21 - 2, 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) قطعاً، الگویی خوب و شایسته برای مؤمنان بود .

لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة

«لام» و «قد» دلالت بر قطعیت و حتمیت می کنند.

2 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، الگو و اسوه ای شایسته، برای مؤمنان در جهاد است .

لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة

به قرینه آیات قبل و بعد که درباره غزوه احزاب است و نیز برخورد منافقان با جهاد و مسلمانان، به احتمال قوی توصیه به الگوگیری از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مربوط به جهاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 14

14 - «عن أبي جعفر (ع) . . ان الله أمر نبيه (صلی الله علیه و آله) و المؤمنین بالبرائة من قومهم ماداموا كفاراً فقال : «قد كانت لكم

أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه إذ قالوا لقومهم إنا برآؤا منكم و ممّا تعبدون . . . » ;

از امام باقر (ع) روایت شده است: خداوند به رسول خود و مؤمنان امر فرموده تا از قوم خود، مادامی که در حال کفر هستند، براثت جویند [آن جا که] می فرماید: «برای شما در زندگی ابراهیم و کسانی که با او بودند الگوی خوبی است؛ زیرا آنان به قوم خود گفتند: إنا برآؤا منكم و ممّا تعبدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 6 - 4

4 - امیدواران به لطف خدا و معتقدان به روز جزا، بهره مند از الگوهای شایسته و الهی

لقد كان لكم فيهم .. لمن كان يرجوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - صف - 61 - 14 - 4,5

4 - خداوند ، از مؤمنان می خواهد در یاری او مانند حواریون عیسی (ع) باشند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ .. قَالَ الْحَوَارِيُّونَ

5 - حواریون عیسی (ع) ، نمونه و الگوی خوبی برای اهل ایمان در یاری خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین او

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ

ص: 112

317- امامت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 3 - 30

30 - خداوند ، تعیین کننده علی (ع) به ولایت و امامت بر مؤمنان

اليوم اكملت .. و اتممت عليكم نعمتي و رضيت

318- امانتداری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 8 - 2

2 - مؤمنان راستین ، انسان هایی امانت دار و پایبند به عهد و پیمان

قد أفلح المؤمنون .. و الذين هم لأمن-تهم و عهدهم رعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 32 - 1

1 - رعایت امانت و پایبندی به عهد و پیمان خویش ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذين هم لأمن-تهم و عهدهم رعون

319- امتحان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 10، 3، 5، 2، 1

1 - آزمودن مؤمنان از سنت های حتمی خداوند است .

و لنبلونکم

«بلاء» به معنای آزمودن است. فعل «لنبلون» به همراه لام قسم و نون تأکید، گویای استمرار و حتمیت آزمون الهی است.

2 - خداوند با مبتلا ساختن اهل ایمان به ترس و گرسنگی ، آنان را می آزمايد .

و لنبلونکم بشیء من الخوف و الجوع

3 - خداوند با گرفتار ساختن مؤمنان به چیزهایی که زیان مالی و جانی و کمبود محصول را در پی داشته باشد، آنان را می آزماید.

و لنبلونکم بشیء من . . . نقص من الأموال و الأنفس و الثمرت

5 - کشته شدن راه خدا، وسیله ای برای آزمون جامعه ایمانی هستند.

و لنبلونکم بشیء . . . و نقص من الأموال و الأنفس و الثمرت

مصدق مورد نظر برای «نقص الأنفس» - به قرینه آیات قبل - کشته شدگان راه خداست.

10 - موادی که خداوند با آنها مؤمنان را می آزماید، متنوع و گوناگون است.

ص: 113

و لنبلونكم بشيء من الخوف و الجوع و نقص من الأموال و الأنفس و الثمرات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 16

16 - شکست مسلمانان در برخی از برهه ها برای آزمودن مدعیان ایمان و تمییز مؤمنان واقعی از مؤمنان دروغین

ان یمسسکم قرح . . . و تلک الایام نداولها بین الناس و لیعلم الله الذین امنوا

بنابر اینکه «تلک» اشاره باشد به معنایی که از «ان یمسسکم قرح» استفاده می شود یعنی شکست مسلمانان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 142 - 4

4 - جهاد و پایداری در هنگامه های دشوار آن ، محک آزمون اهل ایمان

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما یعلم الله الذین جاهدوا منکم و یعلم الصّابرين

نصب «یعلم» به «آن» مقدّر، دلالت می کند که «واو» در «و یعلم الصّابرين» واو جمع است. یعنی: محک آزمون اهل ایمان، جهاد همراه صبر و پایداری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 4

4 - عدم موفقیت برخی از مؤمنان صدر اسلام ، در امتحان الهی

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة . . . فقد رایتموه و انتم تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 39

39 - پالایش درونی اهل ایمان و سازندگی آنان ، هدف خداوند از ابتلای آنان به مشکلات و سختیها

و لیمحصّ ما فی قلوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - آزمایش مستمر و مداوم مؤمنان، از سنت های خداوند

لتبلونّ فی اموالکم و انفسکم

لام در «لتبلونّ»، برای تأکید و حاکی از قسم خداوند بر وقوع آزمایش است و نون تأکید نیز حتمیت آن را مورد تأکید قرار می دهد. همچنین فعل مضارع «لتبلونّ»، دلالت بر استمرار آزمایش دارد.

4 - انفاق، عرصه آزمایش مالی مؤمنان و جهاد، عرصه آزمایش جانی آنان

لتبلونّ فی اموالکم و انفسکم

با توجه به آیات پیشین که درباره جهاد و انفاق بود، می تواند امتحان مالی، ناظر به انفاق و امتحان جانی، ناظر به جهاد باشد.

5 - آزمایش و ابتلای مؤمنان، راه تمایز صفوف پاکان از ناپاکان *

حتّی یمیز الخبیث من الطّیب . . . لتبلونّ فی اموالکم و انفسکم

خداوند در آیه 179 (حتّی یمیز الخبیث . . .)، وعده مشخص کردن ناپاکان را از پاکان داد و گویا در این آیه، طریقه آن را (که

امتحان مالی و جانی است)، بیان می کند.

6 - لزوم آمادگی مؤمنان، برای آزمایش های الهی

لتبلون فی اموالکم و انفسکم

خداوند با تذکر به اینکه مؤمنان در مال و جان خویش مورد آزمایش قرار خواهند گرفت، در حقیقت به آنان می فهماند که باید برای چنین امری آماده باشند.

15 - آزار های اهل کتاب و مشرکان نسبت به مسلمانان، از مهمترین موارد آزمایش و امتحان مؤمنان

لتبلون فی اموالکم و انفسکم و لتسمعن من الذین اتوا الکتب من قبلکم و من الذین

جمله «و لتسمعن...» می تواند توضیح یکی از موارد امتحان مالی و جانی باشد؛ چرا که تهمت ها و سخنان ناروا، جانها را می گزد و تبلیغات سوء علیه انفاق می تواند موجب ازدیاد بخل شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ماده - 5 - 94 - 12، 17

2 - خداوند، خود آزمایش کننده مؤمنان و تعیین گر ابزار و شیوه آن است.

لیبلونکم الله بشیء من الصيد

12 - هدف از آزمایش مؤمنان مشخص شدن صفوف باورداران به غیب (قیامت و عذاب) از غیر آنان

لیبلونکم الله... لیعلم الله ینخافه بالغیب

قیامت و عذاب آخرت زمانی موجب ترس از خداوند می شود که آدمی به آن باور داشته باشد بنابراین تمایز خدا ترسان در واقع تمایز باورداران قیامت از غیر آنان است.

17 - نزدیک شدن شکار های وحشی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در عمره حدیبیه جهت آزمایش آنان

لیبلونکم الله بشیء من الصيد تناله ایدیکم و رماحکم

امام صادق (ع) در توضیح آیه فوق فرمود: حشرت لرسول (صلی الله علیه و آله) فی عمره الحدیبیه الوحوش حتی نالتها ایدیهم و رماحهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 9

7 - پیروزی مجاهدان در جنگ بدر دارای اهدافی والا و از جمله آزمایش اهل ایمان از سوی خداوند

و لیلی المؤمنین منه بلاء حسنا

«لیلی» عطف بر علتی محذوف همانند «لیمحق الکفرین» است و هر دو متعلق به «قتلهم» و «رمی» می باشد یعنی «و لکن الله قتلهم .
.. لکن الله رمی لیمحق الکفرین و لیلی المؤمنین» گفتنی است که در برداشت فوق «ابلاء» به معنای آزمودن گرفته شده است.

9 - خداوند حتی با اعطای نعمت و امور خوشایند به اهل ایمان ، آنان را آزمایش می کند .

و لیلی المؤمنین منه بلاء حسنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 7، 2، 1

1 - هشدار خداوند به مؤمنان مبنی بر آزمایش آنان از طریق مال و فرزند

ص: 115

و اعلموا أنما أموالكم وأولادكم فتنة

2- دارایی ها و فرزندان اهل ایمان ، ابزاری برای آزمایش آنان از سوی خداوند

و اعلموا أنما أموالكم وأولادكم فتنة

7- پیروزی و موفقیت مؤمنان در آزمونشان به وسیله مال و اولاد ، موجب بهره مندی آنان از پاداش بزرگ الهی است .

و اعلموا أنما أموالكم وأولادكم فتنة و أن الله عنده أجر عظیم

بیان پاداش عظیم الهی پس از تأکید بر اینکه ثروتها و فرزندان وسیله آزمون هستند، می تواند بیانگر نکته ای باشد که در برداشت فوق بدان اشاره شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 5

5- موفقیت مؤمنان در آزمونشان از طریق مال و فرزند در گرو تقوای پیشگی و نیازمند به بینشی الهی

و اعلموا أنما أموالكم وأولادكم فتنة . . . إن تتقوا الله يجعل لكم فرقانا

طرح بصیرت و ابزار شناخت ویژه به عنوان ثمره تقوا، پس از تأکید بر آزمون مؤمنان به وسیله مال و فرزند، می تواند اشاره به این باشد که تنها با تقوای پیشگی و بصیرت خاص می توان رضایت الهی را در چگونه برخورد کردن با مال و فرزند تشخیص داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 16 - 2، 1

1- مردم ، نباید خود را به صرف داشتن ایمان ، از آزمون الهی معاف بپندارند .

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين جهدوا منكم

2- آزمون اهل ایمان از سنت های قطعی خداوند

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين جهدوا منكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 2 - 7، 5

5 - مؤمنان، برای استواری ایمان شان، مورد آزمایش قرار می گیرند.

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا و هم لا يفتنون

«فتن» در اصل، به معنای «وارد کردن طلا در آتش، به منظور آشکار شدن خالصی آن از ناخالصی» است و در آزمایش هم استعمال می شود (مفردات راغب).

7 - آزمودن مؤمنان، سنتی الهی است.

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا و هم لا يفتنون

از این که خداوند، با استفهام انکاری، پندار عدم آزمون مؤمنان را رد می کند، استفاده می شود که امتحان مؤمنان، امری قطعی است. از چنین تعبیری، به «سنت» یاد می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 3

3 - آزمودن مدعیان ایمان، سنت دیرین الهی است.

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا و هم لا يفتنون. ولقد فتنا الذين من قبلهم

ص: 116

رد پندار آزمون نشدن مؤمنان، در آیه پیش، و تأکید بر این نکته که پیشینیان نیز آزمون شدند، دلالت بر حقیقت یاد شده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 26، 25

25- کافران، وسیله آزمایش مؤمنان

لیبلوا بعضکم ببعض

مراد از «بعضکم ببعض» گروه مؤمنان، در برابر گروه کافران است که از صدر آیه استفاده می شود.

26- جهاد، وسیله آزمایش اهل ایمان

ولکن لیبلوا بعضکم ببعض

مورد اصلی آیه شریفه، جهاد است که آزمایش در چنین موردی مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 10

10- «عن علی (ع) فقد قال الله سبحانه: «إن تنصروا الله ينصركم و یثبت أقدامکم» . . . فلم یستنصرکم من ذل . . . استنصرکم وله جنود السماوات والأرض . . . وإنما أراد أن یبلوکم أیکم أحسن عملاً . . .»

از علی (ع) روایت شده که فرمود: خدای سبحان فرموده: «إن تنصروا الله ینصركم و یثبت أقدامکم». خدا از روی ذلت شما را به یاری خود نطلبیده . . . از شما یاری خواسته؛ در حالی که لشکریان آسمان ها و زمین از آن او است. همانا اراده کرده است تا شما را امتحان کند که کدام یک در عمل نیکوترید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 10، 2

2- تکلیف جهاد، وسیله آزمایش مؤمنان و تمایز مجاهدان و صابران از دیگران

ولنبلوکم حتی نعلم المجاهدین منکم و الصبرین

با توجه به واژه «المجاهدین» معلوم می شود که موضوع اصلی آزمایش «جهاد» است. به علاوه محور اصلی این آیات فرمان قتال با کافران و جهاد در راه خدا می باشد (إذا أنزلت سوره محکمه و ذکر فیها القتال . . .).

10- اعمال مؤمنان ، چونان سخنان و اقرار های آنان ، مورد آزمون الهی است . *

و نبلوا أخبارکم

کلمه «اخبار» می تواند به معنای اعمال مؤمنان باشد که معمولاً در منظر دید همگان قرار می گیرد. در این صورت از ارتباط «نبلوا أخبارکم» با صدر آیه، استفاده می شود که اولاً مدعیان ایمان، آزمایش می شوند تا اهل عمل و صبر شناخته شوند و ثانیاً اهل عمل و جهاد و صبر نیز آزمایش می شوند تا مراتب خلوص و ارزش هر عمل مشخص گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 3 - 5

5- مؤمنان ، تحت تمرین و آزمون الهی ، برای رسیدن به رشد و مرتبه تقوا

أولئک الذین امتحن الله قلوبهم للتقوی

بدیهی است که امتحان و آزمون در مورد خداوند، به معنای حقیقی آن نیست. در نتیجه مراد از امتحان، پدید آوردن زمینه

ص: 117

های رشد و تعالی است و لام «للتقوی» برای بیان هدف و نتیجه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 6

6 - ملاک های عادی و ظاهری ، معیار آزمون ایمان مؤمنان

فامتحنوهنّ الله أعلم بایمنهنّ

در این آیه، پس از دستور به امتحان، از علم خداوند سخن به میان آمده است. از این نکته فهمیده می شود که امتحان مذکور براساس ملاک ها و معیارهای ظاهری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 17 - 3

3 - مؤمنان پایدار و استوار در طریق دین ، در معرض آزمایش الهی اند .

و ألواستقموا علی الطریقه . . . لفتنهم فیه

320- امتحان مؤمنان پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 1

1 - مؤمنان پیشین « در ادیان دیگر » نیز از سوی خداوند ، امتحان شدند .

و لقد فتنا الذین من قبلهم

321- امتحان بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 3

3 - امتحان خداوند بر مؤمنان به خاطر نصرتش به آنان در موارد بسیار از جمله در جنگ حنین

لقد نصرکم الله فی موطن کثیره و یوم حنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 3

3 - امتنان الہی بر مؤمنان به خاطر انتخاب فردی دلسوز ، رؤوف و مہربان از میان آنان برای پیامبری

لقد جاءکم رسول من أنفسکم عزیز علیہ ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رؤوف رحیم

ص: 118

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 12، 13

12 - وعده الهی به نصرت پیامبران و مؤمنان

متی نصر الله الا ان نصر الله قریب

13 - زمان یاری و امداد الهی به مؤمنان صبور و مقاوم در برابر گرفتاری ها ، نزدیک است .

الا ان نصر الله قریب

به قرینه جملات سابق (مستهم البأساء ..) به دست می آید که زمان نصرت الهی به مؤمنان صبور نزدیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 26

26 - نصرت و یاری مؤمنان در رویارویی با کافران ، از شؤون ولایت الهی بر مؤمنان

انت مولینا فانصرنا علی القوم الکافرین

تفریح جمله «فانصرنا» بر «انت مولینا» بیانگر آن است که ولایت الهی بر مؤمنان، مقتضی یاری آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 1، 2

1 - یاری و مدد خداوند به مؤمنان ، در جنگ بدر

و لقد نصرکم الله بیدر

2 - مجاهدان جنگ بدر ، نمونه ای از مسلمانان صبور و تقوایپشه که خداوند با یاری خویش ، مانع زیان رسانی کافران به آنان گردید .

ان تصبروا و تتقوا لا یضربکم کیدهم .. و لقد نصرکم الله بیدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 6، 11

6 - تعلق نصرت الهی به اهل ایمان ، در گرو همّت آنان (پیشه ساختن صبر و تقوا) است .

ان تصبروا و تتقوا .. یمددکم ربکم

11 - فرشتگان نازل شده برای امداد مؤمنان ، دارای علائمی ویژه

یمددکم ربکم بخسمه الاف من الملئکه مسومین

«مسومین»، یعنی «معلمین انفسهم» (بر خویشتن علامت و نشانه گذاشته اند). گفته شده که آنها دارای پرچمهایی بودند که نشان مخصوص سپاه اسلام بر آن حک شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 9

9 - تعهد دروغین مسلمانان ضعیف الایمان بر یاری مؤمنان با سوگندهایی مؤکد

و یقول الذین ءامنوا اهولاء الذین اقسما باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

برداشت فوق بر این مبناست که خطاب در «معکم» متوجه مؤمنان واقعی باشد ؛ یعنی برخی از مؤمنان - پس از فتح و

ص: 119

پیروزی - به برخی دیگر چنین گفتند: «اهولاء...» در این صورت مشارالیه «هولاء»، بیمار دلان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 34 - 10

10 - نوید الهی به نصرت مؤمنان در سایه صبر و مقاومت

و لقد کذبت .. فصبروا علی ما کذبوا و أذوا حتی أتهم نصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 11

11 - شنوایی و علم گسترده الهی ، پشتوانه امداد مؤمنان و اجابت استغاثه آنان

إذ تستغيثون .. إن الله سمیع علیم

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «إن الله ..» ناظر به آیه نهم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 18 - 3

3 - خداوند همواره پشتیبان اهل ایمان و یاور آنان در رویارویی با مشرکان ستیزه جو

ذلکم

بدان احتمال که «ذلکم» اشاره باشد به یاری اهل ایمان و امداد آنان از سوی خداوند در موقعیتهایی همانند موقعیت بدر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 11

11 - خداوند حامی و یاور مؤمنان در رویارویی آنان با کافران

و لن تغنی عنکم .. و أن الله مع المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 4

4 - حمایت و نصرت الهی از آن مؤمنانی است که همواره مطیع خدا و رسول او باشند و از دستورات وی تخلف نکنند . *

وَأَنِ اللّٰهُ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ .. أَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنَّهُ

آیه مورد بحث می تواند بیانگر کلمه «المؤمنین» در آیه قبل باشد. یعنی آن وعده حمایت (أَنِ اللّٰهُ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ)، مخصوص مؤمنانی است که از دستورات خدا و رسول او سرپیچی نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 40 - 2

2 - خداوند ، سرپرست و یاورى نيك براى مؤمنان

نعم المولى و نعم النصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 120

1 - خداوند هر یک از مؤمنان مهاجر و انصار را ولیّ دیگری قرار داد و به پشتیبانی همه جانبه از یکدیگر فراخواند .

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. أولیاء بعض

جمله «أولئک بعضهم أولیاء بعض» جمله ای خبری است و مراد از آن انشاء و جعل ولایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مؤمنانی که مهاجران را در مدینه پناه دادند و از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران حمایت کرده و دین خدا را یاری دادند ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

و الذین ءاؤوا و نصرؤا أولئک هم المؤمنون حقا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - جبهه نبرد ، عرصه ظهور امداد های الهی نسبت به مؤمنان

قتلوهم یعدبهم الله بأیدیکم .. و ینصرکم علیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - امداد الهی به مؤمنان در جنگ حنین به وسیله دسته هایی از نیرو های غیبی

و أنزل جنوداً لم تروها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - خداوند ، همواره یار و یاور مؤمنان مجاهد و مهاجر است .

لا تحزن إن الله معنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 123 - 8

8 - مؤمنان پرهیزکار ، مورد حمایت و امداد الهی در جهاد با کافران

قتلوا الذین یلونکم من الکفار .. أن اللّٰه مع المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 113 - 7

7 - ستمگران هرگز اهل ایمان را در رسیدن به هدف های توحیدی شان یاری نخواهند کرد .

ولا تترکوا إلی الذین ظلموا .. ما لکم من دون الله من أولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 121

11 - ربوبیت خداوند، مقتضی اعطای نصر و پیروزی بر مؤمنان است.

و لئن جاء نصر من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 12، 13

12 - انتقام خداوند از مخالفان انبیا و سرکوب آنان، (جلوه ای از) نصرت مؤمنان است.

فانتقمنا من الذين أجرموا و كان حقاً علينا نصر المؤمنين

13 - نصرت و یاری مؤمنان، سنت تغییرناپذیر الهی است.

و كان حقاً علينا نصر المؤمنين

عبارت «حقاً علينا» از صیغه های التزام و به معنای «برخود لازم کردن» است. چنین التزامی، از ناحیه خداوند، در اصطلاح، سنت نامیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 56 - 14

14 - خداوند، یاری دهنده به مؤمنان پناه جو و خنثی کننده توطئه های دشمنان آنان است.

فاستعذ بالله إنه هو السميع البصير

همان طور که در برداشت قبل آمده، جمله «إنّ هو السميع البصير» تعلیل برای «فاستعذ بالله» است، و چون مجرد شنوایی و بینایی خداوند نمی تواند دلیل لزوم استعاده به او باشد، می توان گفت که شنوایی و بینایی خداوند، کنایه از اجابت پناه خواهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 2

2 - انسان، در مسیر یاری مؤمنان و مظلومان، نباید از جاده عدالت و اعتدال خارج شود.

و الذين إذا أصابهم البغي هم ينتصرون . و جزواً سیئه سیئه مثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 7

7- همراهی امداد های الهی با مؤمنان مجاهد ، مایه پیروزی و برتری آنان

و أنتم الأعلون و الله معکم

تذکره به همراهی خداوند با مؤمنان، در پی تشویق آنان به ادامه جنگ و یادآوری برتری و پیروزی آنان، مطلب بالا را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 10

10 - امداد های الهی در حق مؤمنان ، پاداشی به عملکرد شایسته آنان در جریان حدیبیه *

و كان الله بما تعملون بصیراً

ص: 122

ارتباط «کان اللّٰه..» با صدر آیه، نتیجه می دهد که الطاف الهی در حق اهل ایمان، از آن جهت صورت گرفته است که خداوند بر اعمال گذشته آنان، نظارت عمیق داشته و ایشان را شایسته آن موهبت ها دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 12، 5

5 - خداوند ، یادآورنده شرایط سخت مواجهه با مشرکان متعصب جاهل و امداد خویش به مؤمنان

إذ جعل الذین کفروا

در صورتی که «إذ» متعلق به فعل مقدر «أذکر» باشد، برداشت بالا به دست می آید.

12 - وصول فیض و امداد الهی ، نخست به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سپس به مؤمنان و امت آن حضرت *

فأنزل اللّٰه سکینته علی رسوله و علی المؤمنین

تقدم «علی رسوله» بر «علی المؤمنین»، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

323- امداد به مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 10

10 - نصرت و امداد الهی ، همراه مؤمنان صبرپیشه

إن اللّٰه مع الصبرین

مراد از «الصبرین» می تواند مطلق صبرپیشگان باشد ; چه شکیبایان در جنگ و چه غیر آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 12

12 - مؤمنان صابر و مقاوم در برابر دشمنان دین از امداد های های بهره مند خواهند شد .

و اللّٰه مع الصبرین

324- امداد به مؤمنان غیر مهاجر

12 - وجود درگیری بین مؤمنان غیر مهاجر با کافران ، به خاطر دین و دینداری ، تنها موردی است که مهاجران و انصار موظف به یاری غیر مهاجران هستند .

وإن استنصروكم فى الدين فعليكم النصر

قید «فی الدین» بیانگر این است که اگر کافران به انگیزه مبارزه با اسلام و دینداری غیر مهاجران به آنان هجوم بردند، باید سایر مسلمانان از آنان حمایت کنند و اگر درگیری بدین انگیزه نباشد، حمایت از آنان ضرورت ندارد. قابل ذکر است که «ال» در «النصر» جانشین مضاف الیه است ؛ یعنی «فعلیکم نصرهم».

13 - وجوب یاری رسانی مهاجران و انصار به غیر مهاجران مشروط به درخواست یاری از سوی غیر مهاجران است .

وإن استنصروكم في الدين فعليكم النصر

برداشت فوق با توجه به شرط «إن استنصروكم . . .» (اگر از شما یاری خواستند ...) استفاده شده است.

325- امداد به مؤمنان مقاوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 13، 12

12 - مؤمنان صابر و مقاوم در برابر دشمنان دین از امداد های های بهره مند خواهند شد .

والله مع الصبرين

13 - خداوند یاور مؤمنانی است که در انجام کارها و فعالیتها صبور و مقاومند .

والله مع الصبرين

«ال» در «الصبرين» هم می تواند عهد ذکری و اشاره به صابران در میدان نبرد باشد و هم می تواند «ال» برای استغراق باشد. در این صورت مراد از «الصبرين»، بر خلاف احتمال اول، خصوص صابران در جنگ نخواهد بود، بلکه شامل هر مسلمانی است که در انجام کارهای اجتماعی و غیر آن صبور باشد.

326- امداد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 7

7 - توجه خاص خداوند به مؤمنان واقعی و حمایت و پشتیبانی مستمر از آنان

ما كان الله ليدر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب

ظاهراً مراد از «المؤمنين 9»، مؤمنان خالص و واقعی می باشد و مخاطبان «انتم»، کل جامعه اسلامی - اعم از خالص و ناخالص - است. بنابراین معنای آیه چنین است: خداوند، مؤمنان واقعی را به حال خودشان رها نمی کند که همچنان با ناپاکان مختلط باشند و ناخالصان مشخص نگردند. و این، حاکی از توجه خاص خداوند به مؤمنان واقعی است.

327- امر به معروف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - پایداری بر رکوع و سجده و امر به معروف و نهی از منکر ، از ویژگی های مؤمنان راستین

الركعون السجدون الأمرون بالمعروف و الناهون عن المنكر

ص: 124

328- امکانات مادی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 6

6 - هر امتی ، چه مؤمن و چه کافر و منافق ، در زندگی دنیوی ، بهره و نصیبی دارد .

وعد الله المنفقين .. كالدین من قبلکم . فاستمتعوا بخلقهم فاستمتعتم بخلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 23 - 2

2 - مؤمنان وفادار به ایمان ، براساس سنت الهی ، برخوردار از موهبت های مادی و معنوی خداوند

لقد رضی الله عن المؤمنین .. وعدکم الله مغانم کثیره ... سنّه الله الّتی قد خ

از ارتباط آیات به دست می آید که آنچه خداوند از آن به عنوان «سنّه الله» یاد کرده است؛ می تواند اعطای موهبت های معنوی (لقد رضی الله عن المؤمنین) و نعمت های مادی (وعدکم الله مغانم ..) باشد.

329- امکانات مادی مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 8

8 - ضعف مالی و امکانات اجتماعی مؤمنان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مقایسه با منافقان

فلا تعجبک أموالهم و لا أولدهم

وجود زمینه غبطه خوردن نسبت به امکانات رفاهی و برخورداریهای مادی منافقان، نشان دهنده ضعف اقتصادی و محرومیت های مادی مؤمنان صدر اسلام در مقایسه با آنان است.

330- امکانات معنوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 23 - 2

2 - مؤمنان وفادار به ایمان ، براساس سنت الهی ، برخوردار از موهبت های مادی و معنوی خداوند

لقد رضی الله عن المؤمنین .. وعدکم الله مغانم کثیره ... سنّ الله الّتی قد خ

از ارتباط آیات به دست می آید که آنچه خداوند از آن به عنوان «سنّ الله» یاد کرده است؛ می تواند اعطای موهبت های معنوی (لقد رضی الله عن المؤمنین) و نعمت های مادی (وعدکم الله مغانم ..) باشد.

331- امنیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 7

ص: 125

7 - تصدیق کنندگان انبیا و تقواییشان راستکردار در قیامت ایمن از عقوبت‌های الهی و به دور از هر گونه اندوه هستند.

فمن اتقى و اصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

مراد از نبودن خوف (لا خوف) به دلیل آیه بعد، ایمنی از گرفتار شدن به آتش دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 6

6 - مؤمنان دارای عمل صالح ، همواره در غرفه های بهشت ، در امنیت خواهند بود .

إلا من آمن وعمل صالحًا .. و هم فى الغرفت ءامنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 7

7 - امن و سلامت در عرصه محشر ، از نعمت های الهی برای مؤمنان یکتاپرست

أم من يأتى ءامنًا يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 9

9 - مؤمنان نیک کردار ، ایمن در قیامت و برخوردار از بوستان های بهشت

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت فى روضات الجنّات

از تقابل «ترى الظالمين» با «و الذين ءامنوا» مطلب یاد شده استفاده می شود.

332- امنیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 15، 5

5 - خداوند، مؤمنان به آیات خود را در سلامت و امنیت واقعی قرار می دهد.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

سلام خداوند لفظ و کلام نیست، بلکه فعلی از افعال اوست که همان نزول سلامتی و امنیت از جانب اوست. راغب اصفهانی در این مورد گوید: «السلامه التعری من الأفات الظاهره و الباطنه ... کل ذلك من الناس بالقول، و من اللّٰه تعالی بالفعل».

15 - کسانی را که دارای زمینه مساعدی برای گرایش به ایمان هستند، باید به رحمت و امنیت خداوندی امیدوار کرد.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم کتب ربکم علی نفسه الرحمه

گزینش جمله توصیفی «الذین یؤمنون» به جای «المؤمنون» و یا «ءامنوا»، با توجه به معنای فعل مضارع، اشاره به مطلب فوق می تواند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 1

1 - مؤمنانی که ایمانشان از هر گونه شرک پیراسته باشد، از موهبت امنیت الهی برخوردار و از خشم و عذاب او مصون

ص: 126

هستند.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا یمنهم بظلم أولئک لهم الأمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 14,20

14 - تبدیل و جایگزین کردن ترس و اضطراب به امنیت و آرامش ، وعده خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت . . . و لیبدلنهم من بعد خوفهم أمنً

20 - عبادت خدای واحد و دوری از شرک ، دلیل و سبب وعده کردن خداوند به مؤمنان صدر اسلام برای اعطای خلافت ، پیروزی و امنیت به آنان

وعد الله الذین ءامنوا . . . یعبدوننی لایشرون بی شیئاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «یعبدوننی. . .» حال برای ضمائر غایب گذشته و یا جمله ای استینافیه بیانیه باشد؛ که در هر صورت بیانگر علت و دلیل اعطای خلافت پیروزی و امنیت به مؤمنان از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 2

2 - منت نهادن خداوند بر مؤمنان ، به خاطر مصون ماندن از گزند مشرکان ، با وجود حضور در قلب سرزمین آنان

و هو الذی کفّ أیدیهم عنکم . . . ببطن مکّه

مراد از «بطن مکّه» محل صلح حدیبیه است که سرزمینی نزدیک به مکّه می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 6,12,16

6- اعجاز قرآن ، در پیشگویی ورود حتمی مسلمانان به مسجدالحرام همراه با آرامش و امنیت

لتدخلنّ المسجدالحرام . . . ءامنین

با توجه به این که رؤیای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و وعده خداوند، دو سال پس از حدیبیه به کامل ترین صورت تحقق یافت؛ مطلب بالا استفاده می شود.

12- تضمین الهی به مؤمنان، در انجام تمامی اعمال « عمره القضا » با امنیت و آرامش کامل

لتدخلن المسجد الحرام إن شاء الله آمنین. .. لاتخافون

تعبیر «آمین» و تکرار آن در قالب «لاتخافون»، می رساند که ورود مسلمانان به مکه، همراه با امنیت بوده و پایان مراسم عمره نیز، آمیخته با آرامش تضمین شده است.

16- صلح حدیبیه، تدبیر الهی و زمینه ساز ورود مؤمنان به مسجدالحرام، با امنیت و آرامش

فعلم ما لم تعلموا فجعل من دون ذلك فتحاً قريباً

«ذلک» اشاره به «لتدخلن» و «فتحاً قريباً» نظر به صلح حدیبیه دارد؛ یعنی، خداوند می دانست که جز در سایه صلحی، همانند صلح حدیبیه، امنیت مسلمانان برای ورود به مسجد الحرام و انجام عمره، میسر نمی شد.

ص: 127

333- امنیت مؤمنان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 27 - 9

9 - معتقدان به قیامت ، به دور از باطل گرای و ایمن از زیان اخروی

یومئذ یخسر المبطلون

برداشت بالا، با استفاده از مفهوم آیه صورت گرفته است.

334- امیدواری اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 23 - 3

3 - چشم امید مؤمنان در قیامت تنها به خداوند است .

إلی ربّها ناظره

برخی از مفسران گفته اند: عبارت «إلی ربّها ناظره» می تواند تعبیر کنایی باشد. در این صورت مقصود از آن، توقع و امید است؛ مانند آن که گفته می شود: «أنا إلی فلان ناظر ما یصنع بی» (من به فلانی چشم دوخته ام تا با من چه خواهد کرد).

335- امیدواری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 14، 10

10 - ایمان و امید پیامبران و مؤمنان به نصرت الهی و امداد های غیبی ، به هنگام مواجهه با مصائب و مشکلات جنگ

حتى یقول الرسول و الذین امنوا معه متی نصر الله

جمله «متی نصر الله» که سؤال از وقت یاری خداست، بیانگر این معناست که آنان به اصل یاری خدا به هنگام رویارویی با دشمنان، ایمان داشتند و به آن دل بسته بودند.

14 - امید مؤمنان به امداد الهی ، پشتوانه صبر و مقاومت آنها

متی نصر الله الا ان نصر الله قريب

جويای ياری خدا بودن (متی نصر الله) در حين شدت مصائب و مقاومت در برابر آنها، بيانگر نقش اميدواری به ياری خدا در تحمل مشکلات است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 218 - 13، 1

1 - اميدواری مؤمنان و مهاجران مجاهد در راه خداوند، به رحمت او

ان الذين امنوا و الذين هاجروا و جاهدوا في سبيل الله اولئك يرجون رحمت الله

13 - مؤمنان و مهاجران مجاهد، اميدواران واقعی به رحمت خداوند هستند .

الذين امنوا .. اولئك يرجون رحمت الله

ص: 128

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 15

15 - امیدواری مؤمنان به نصرت الهی و پیروزی در غزوه حمراءالاسد

وقالوا حسبنا الله و نعم الوکیل

اکثر مفسران این آیه و آیات پیشین را درباره غزوه حمراءالاسد می دانند. مشرکان فاتح نبرد احد در راه بازگشت به مکه از اینکه کار مسلمانان را یکسره نکردند، پشیمان شدند و آهنگ هجوم به مدینه را داشتند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از اطلاع، مسلمانان را برای دفاع تا حمراءالاسد حرکت داد. این غزوه به غزوه حمراءالاسد معروف شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 16

16 - مؤمنان ، باید همواره نسبت به ثمردهی ایمان و عمل خویش در مرز بیم و امید باشند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ .. جاهدوا في سبيله لعلكم تفلحون

کلمه «لعل» رسای به این حقیقت است که مؤمنان، هر چند مراحل تقوا و تقرب به خدا و جهاد را گذرانده باشند، نباید رستگاری و فلاح را برای خویش حتمی بشمارند و در نتیجه به عمل خویش مغرور شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 59 - 7

7 - مؤمنان راستین ، امیدوار به فضل و عطایای خدا و رسولش

سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 40 - 2

2- مؤمن ، به آینده و پایانی بهتر از امکانات مادی دنیاداران ، امیدوار است .

فعسى ربّي أن يؤتین خیرًا

منظور مرد مؤمن از «عسى ربّي ..» ممکن است انتظار ثواب آخرت باشد. ترک آرزوی اولاد بیشتر و نیز جمله «هنالك الولاية لله» و

عبارت «خیر عقباً» در آیه چهل و چهارم، این معنا را محتمل می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 48 - 17

17- مؤمنان ، باید به اجابت دعای خویش از سوی خداوند امیدوار باشند .

عسى ألا أكون بدعاء ربى شقيًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 11

11 - مؤمنان ، همواره باید میان بیم و امید به سر برند و به اعمال نیک مغرور نشوند .

يأيها الذين ءامنوا اركعوا .. لعلكم تفلحون

ص: 129

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 10

10 - امیدواری و خوشبینی عمیق مؤمنان نسبت به خداوند

يقولون ربنا ءامنا فاغفر لنا وارحمنا وانت خير الرحمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 9

9 - مؤمنان و موحدان راستین ، دارای خوف و رجا در پیشگاه خداوند

إنا نطمع أن يغفر لنا ربنا خطي-نا

ساحران از سویی خود را خطاکار می دانستند و به همین جهت از عذاب الهی در هراس بودند. از سوی دیگر به خاطر پیشتازی در ایمان آوردن به موسی(ع)، امیدوار بودند که خداوند آنان را ببخشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 2

2 - عبادت شبانه با سجده و قیام ، دغدغه خاطر داشتن از روز قیامت و امید به رحمت الهی ، از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

أمن هو قنت ءاناء الیل ساجداً و قائماً يحذر الأخره و يرجوا رحمه ربّه

آیه شریفه به قرینه مقابله با آیه قبل - که درباره انسان های کافر بود - درصدد بیان اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 8

8 - مؤمنان ، امیدوار به « آیام الله » و آرزومند تحقق و فرارسیدن آن

قل للذین ءامنوا يغفروا للذین لا يرجون آیام الله

از تقابل میان «الذین آمنوا» با «الذین لا يرجون...»، استفاده می شود که مؤمنان برخلاف کافران امیدوار به «آیام الله» بوده و آرزومند تحقق آن می باشند.

12 - اهل ایمان ، دل بسته به حمایت ها و امداد های الهی و نه عناصر هواپرست و سیه کار

و لا تتَّبِعْ أَهْوَاءَ... وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ

بی تردید پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واقعی، اگر هم در معرض تمایل و روی آوری به درخواست های غیر مؤمنان قرار گیرند، با این امید و هدف خواهند بود که آنان را به سوی ایمان و حقیقت سوق داده و یا خیر و سودی را برای دیگر مؤمنان جلب کنند. خداوند با نهی «لا تتَّبِعْ أَهْوَاءَ...»، چنین انتظاری را نفی می کند و یادآور می شود که منافع ظاهریِ ظالمان، تنها نصیب ستمگران دیگر می شود و نباید مؤمنان به حمایت آنان امید داشته باشند؛ بلکه مؤمن به حمایت خدا دل می بندد.

2- منفی بافی و یأس آفرینی در زمینه جهاد ، دور از ساحت مؤمنان واقعی

طاعه و قول معروف

بنابر این که «قول معروف» مبتدا برای خبر مقدر باشد؛ از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود که سست ایمان ها در پی هراس از شرکت در جهاد، به منفی بافی و ایجاد یأس در دیگران می پرداختند. خداوند در این آیه فرموده است: اولاً اهل اطاعت باشید و ثانیاً درباره جنگ و جهاد به نیکی سخن گوید. و یأس نیافرینید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 10 - 8

8 - مؤمنان همواره به یاد خدا ، باید به سعادت و رستگاری خویش امیدوار باشند .

و اذکروا الله کثیراً لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 7 - 12

12 - امید بستن به حل مشکلات زندگی مشترک و تبدیل شدن سختی ها به آسانی ها - در پرتو لطف و عنایت خداوند - امیدی شایسته و بجا برای مؤمنان

سیجعل الله بعد عسر یسراً

آیه شریفه، ضمن امید بخشیدن به مردان و زنان درگیر با مشکلات زندگی مشترک، آنان را به رفع شدن مشکلاتشان در پرتو عنایت و لطف خداوند، امیدوار ساخته و به این امیدواری تشویق و ترغیب کرده است.

336- امیدواری مؤمنان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 1

1 - امیدبخشی خداوند به مؤمنان مدینه ، درباره اصلاح روابط آنان و اهل مکه

عسی الله أن يجعل بینکم و بین الذین عادیتم منهم موده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 11 - 15

15- انبیای الهی خود را از مؤمنان می دانستند .

قالت لهم رسلهم . . . و علی الله فلیتوکل المؤمنون

به قرینه عبارت «و ما لنا الاّ نتوکل علی الله» در آیه بعد، «فلیتوکل المؤمنون» قطعاً شامل خود انبیا نیز می شود. و سرّ استفاده از فعل غایب و فاعل جمع برای بیان ضرورت توکل بر خداوند، عمومیت دادن حکم به مؤمنان است.

ص: 131

338- انبیا و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 8

8 - پیامبران ، نیازمند یاری مؤمنان ، برای تحقق آرمان های متعالی خویش

من انصاری الی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 17

17- پیامبران ، وظیفه دار پذیرش اظهارکنندگان ایمان و نه مسؤل تمییز مؤمنان راستین از غیر ایشان

ما أنا بطارد الذین ءامنوا إنهم ملقوا ربهم

339- انتظارات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 30 - 4

4 - همان گونه که کافران برای شکست دین منتظرند ، مؤمنان نیز برای نابودی کفر ، باید منتظر باشند .

و انتظر إنهم منتظرون

احتمال دارد متعلق انتظار کافران، به قرینه دشمنی آنان با دین، انتظار برای شکست دین خدا باشد.

340- انتظارات مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 4، 3

3 - مؤمنان صدر اسلام در انتظار هلاکت منافقان به عذاب الهی یا به دست اهل ایمان بودند .

و نحن نتربص بکم أن یصیبکم الله بعذاب من عنده أو یأیدینا

4 - مؤمنان صدر اسلام در انتظار دستور الهی ، برای جنگ با منافقان و از میان برداشتن جریان نفاق

و نحن نتربص بكم . . . بعذاب من عنده أو بأيدينا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 37 - 8

8- مؤمنان صدر اسلام، در انتظار غلبه و پیروزی سریع بر کافران بودند.

سأوریکم ءایتی فلا تستعجلون

برداشت یاد شده براساس این است که مقصود از «آیات» هلاکت و عذاب دنیوی کافران، و مخاطب «سأوریکم.. فلا تستعجلون» مسلمانان باشند.

ص: 132

341- اندوه اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 4

4- قیامت ، عرصه حزن آور و اندوهگین حتی برای مؤمنان

و قالوا الحمد لله الذى اذهب عنا الحزن

342- اندوه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 7

7- زندگانی مؤمنان نیک کردار در دنیا ، همراه با ایجاد ناامنی از سوی مستکبران و اندوهبار از سرزنش آنان *

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمة ادخلوا الجنة لا خوف عليكم

مطرح ساختن تحقیر مؤمنان از سوی کافران و سپس بیان دو موهبت از میان تمامی مواهب بهشتی اشاره به این دارد که اولاً زندگانی مؤمنان در دنیا آمیخته به ناامنی و حزن است و ثانیاً این حزن عمدتاً از سوی کافران مستکبر ایجاد می شده است.

343- انذار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 6

6 - انذار و تبلیغ اهل ایمان نباید به گونه ای باشد که موجب طرد آنان شود.

و أنذر به .. و لا تطرد الذين يدعون ربهم

از اینکه در آیه قبل انذار بیمناکان از قیامت مطرح بود، که شامل مؤمنان هم می شود، و در این آیه از طرد مؤمنان نهی شده، برداشت فوق استفاده شده است.

344- انذارهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - همراهی مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تبلیغ دین و انذار کافران

و يقولون متى هذا الوعد ان كنتم صدقين

از این که کافران، در درخواست خود مؤمنان را مورد خطاب قرار داده اند، استفاده می شود که پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز در تبلیغ دین و دفاع از آن، شرکت گسترده داشته اند.

ص: 133

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 23 - 3

3 - تکلیف مؤمنان و مبلغان دینی، در برابر انسان های لجوج و حق ناپذیر، تنها انذار و هشدار است.

إن أنت إلا نذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 25 - 6

6 - همراهی مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در تبلیغ دین و انذار کافران

إن کنتم صدقین

از این که در درخواست کافران، مؤمنان مورد خطاب قرار گرفته اند، استفاده می شود که پیروان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نیز در تبلیغ دین و دفاع از آن، شرکت گسترده ای داشته اند.

345- انصار و مؤمنان غیر مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 8

8 - مهاجران و انصار نباید از مؤمنان غیر مهاجر یاری طلبند و از آنان انتظار حمایت داشته باشند . *

ما لکم من ولیتهم من شیء

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر در «ولیتهم» فاعل باشد. بنابراین جمله «ما لکم ...» به این معناست که برای شما نیست که از پشتیبانی آنان برخوردار شوید. یعنی نباید آنان را به نصرت خویش بخوانید و حمایت آنان را طلب کنید.

346- انعطاف پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 2

2 - یاد خدا از سوی هر کس، دارای تأثیری عمیق در قلب و روح مؤمنان

إذا ذكر الله وجلت قلوبهم

مجهول آوردن فعل «ذکر» دلالت می کند که یاد خدا از سوی هر کسی که باشد آن اثر شگرف را برای مؤمنان واقعی در پی دارد.

347- انعطاف ناپذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 10

ص: 134

10- مؤمنان راستین، دارای مهر به یکدیگر، در عین انعطاف ناپذیری در برابر کافران

و الذین معه أشداء علی الکفار رحماء بینهم

348- انفاق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 15

15 - آگاهی خداوند به کیفیت انفاق مؤمنان و نیت آنان

و لا تبطلوا صدقاتکم . . . و مثل الذین ینفقون . . . و اللّٰه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 8

8 - آگاهی کامل خداوند به مؤمنان انفاق کننده، ریاکاران و بخیلان کفرپیشه

و کان اللّٰه بهم علیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 1, 2

1 - طعن و خرده گیری منافقان صدر اسلام، از مؤمنانی که از سر میل و رغبت و بیش از مقدار واجب، انفاق می کردند.

الذین یلمزون المطّوعین من المؤمنین . . . فیسخرون منهم

«لمز» (مصدر یلمزون) به معنای عیب جویی، خرده گیری و طعن است و «سخره» و «سخریه» (مصدر یسخرون) به معنای استهزا و ریشخند می باشد.

2 - انفاق از روی میل و رغبت، خصلت مؤمنان راستین

یلمزون المطّوعین من المؤمنین

«تطوّع» (مصدر مطّوعین) به معنای دادن چیزی همراه با میل و رغبت است. «المطّوعین فی الصدقات»؛ یعنی، کسانی که صدقات را با طیب نفس و با میل و رغبت می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 6

6 - انفاق مال و دستگیری از نیازمندان ، از برنامه های زندگی مؤمنان راستین

و بشر المحبتين . . . و مما رزقنهم ينفقون

به کارگیری فعل مضارع (ینفقون) بیانگر این حقیقت است که انفاق و رسیدگی به کار نیازمندان، کار یک روز و یا چند روز مؤمنان راستین نیست؛ بلکه برنامه ای است که آنان در طول زندگی، خود را موظف به انجام آن می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 13

13 - در پاسخ بدی ، خوبی کردن و انفاق بخشی از دارایی ها ، باید برنامه همیشگی اهل ایمان باشد و نه مقطعی .

ص: 135

و یدروءن بالحسنه . . . و ممّا رزقنهم ینفقون

برداشت یاد شده با توجه به فعل های «یدروءن» و «ینفقون» - که حکایت از تجدد و استمرار دارد - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 9

9 - مؤمنان راستین ، همواره بخشی از امکانات خدادادی خویش را در راه خدا انفاق می کنند .

و ممّا رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 11

11 - مؤمنان ، اهل انفاق و بهره‌ور ساختن دیگران از امکانات خدا دادی خویش

للذین ءامنوا . . . و ممّا رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 24 - 1

1 - تعیین کردن مقدار معینی از اموال خود برای انفاق ، از اوصاف مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین فی أموالهم حقّ معلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 1

1 - اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین فی أموالهم . . . للسائل و المحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 25

25 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به انفاق و صدقه در راه خدا مأمور شدند .

به گفته مفسران، مقصود از قرض به خدا، انفاق و صدقه در راه او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 1،2

1 - تنها کسانی گام های بلند انفاق را بر می دارند که از زمره مؤمنان باشند .

ثمّ كان من الذين آمنوا

فعل «كان» یا عطف بر فعل «اقتحم» است؛ یعنی، «فلا-اقتحم العقبه و لا- كان مؤمنًا» و یا عطف بر جمله «فلاقتحم العقبه»؛ یعنی، «فلا-اقتحم العقبه بعد كونه مؤمنًا...». در هر دو صورت، جمله «ثمّ كان من الذين آمنوا...» بیانگر مصداقی دیگر از مصداق «عقبه» است؛ ولی شرافت افزون تر آن، سبب شده است که در ردیف «فكّ رقبه» و «إطعام» شمرده

ص: 136

نشود؛ بلکه با جمله ای مستقل، بر اصل کلام عطف گرفته شود، بنابراین پیمودن «عقبه»، زمانی برای افراد محقق می شود که از مؤمنان باشند.

2 - مؤمنان ، تنها در صورتی دشوارترین راه های انفاق را می پیمایند که یکدیگر را به شکیبایی و مهرورزی سفارش کنند .

ثمّ كان من الذين ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

«مرحمه»، مصدر میمی و به معنای «رحمت» (رقت، مغفرت و عطوفت داشتن) است (قاموس). تکرار «تواصوا» برای تأکید بوده و ممکن است اشاره به این نکته باشد که سفارش به صبر و توصیه به محبت، دو وظیفه مستقل و در عرض هم است و با ترک یکی، زمینه دیگری از بین نرفته و تکلیف ساقط نمی شود.

349- انفاق مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 8,9

8 - انفاق بخشی از دارایی ها ، از اوصاف مؤمنان اهل کتاب

و ممّا رزقنهم ینفقون

9 - ستایش الهی از ایمان آوردگان از اهل کتاب ، به خاطر خصلت انفاق گری آنان

و ممّا رزقنهم ینفقون

350- انفاق مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 7 - 4

4 - انفاق و کمک های مالی مؤمنان ، به یاران نیازمند پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هم الذين یقولون لاتنفقوا علی من عند رسول الله

351- انقیاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 15

15 - یاری کردن دین خدا ، مشخصه ایمان آورندگان به خدا و تسلیم شدگان در برابر اوست .

نحن انصار الله امنا بالله و اشهد باننا مسلمون

جمله «امنا بالله .. » به منزله برهانی است از جانب حواریون برای دعوی یاری خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 7

7 - مؤمنان راستین در اندیشه انجام وظیفه و تسلیم بودن به مشیت خدا و پذیرای هر پیروزی و شکست در راه او

ص: 137

إن تصبک حسنه تسؤهم قل لن یصیبنا إلا ما کتب اللّٰه لنا هو مولینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 17

17 - مؤمنان راستین ، فرمانبران خدا و رسول از روی میل و رغبت و نه از روی اکراه و بی میلی

و یطیعون اللّٰه و رسوله

واژه «اطاعه» (مصدر یطیعون) به معنای فرمانبرداری از روی رغبت و میل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 13

13 - مؤمنان راستین ، پذیرای هر سختی و دشواری در راه خدا

و قالوا لا تنفروا فی الحر

از اینکه خداوند منافقان را به خاطر گریز از جهاد در هوای گرم، به بهانه سختی و دشواری آن، مذمت کرده است، استفاده می شود که مؤمنان راستین از چنین خصلتی به دور بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 5

5 - مؤمن راستین کسی است که در مقام عمل ، کلیه دستور های خداوند را بی چون و چرا انجام داده و امور حال و آینده خود را تنها به او سپرده و غیر او را تکیه گاه خود قرار ندهد .

وقال موسی یقوم إن کنتم ءامنتم باللّٰه فعلیه توکلوا إن کنتم مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 12

12 - مؤمنان ، برخوردار از روح تسلیم در برابر حق

لیثبت الذین ءامنوا و هدّی و بشری للمسلمین

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «للمسلمین» وصف دیگری برای «الذین ءامنوا» باشد نه بازگو کننده گروه دیگری از مردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 9, 10, 3, 2, 1

1 - «حرف شنوا و مطیع هستیم»، تنها سخن همیشگی مؤمنان راستین در برابر فرا خوانده شدن آنان به پذیرش حکم خدا و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

فَعَلْ مِطَاعٌ «يقولوا» همراه با فعل «كان» بر استمرار و کلمه «إِنَّمَا» - که اصطلاحاً آن را قصر افرادی می گویند - بر حصر دلالت می کند.

2 - مؤمنان راستین، به دعوت خدا و رسول او لبیک گفته و حرف شنوا و فرمانبراند .

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ .. أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا

ص: 138

3 - مؤمنان راستین، پذیرای بی چون و چرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) هستند.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

9 - مؤمنان راستین در همه حال، پذیرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی اند، هر چند نتیجه این داوری بر ضرر آنان باشد.

وإن يكن لهم الحق يأتوا إليه مذعنين . . . إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا... أَن

آیات پیشین، درباره این مسأله بود که منافقان، تنها آن گاه به حکم خدا و رسول او تن در می دادند که این حکم، به نفع آنان باشد؛ ولی در آیه شریفه آمده است که: مؤمنان بی چون و چرا به این حکم گردن می نهند. بنابراین از مقابله میان گروه منافقان و مؤمنان، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

10 - تنها مؤمنان راستین و فرمانبر خدا و رسول او، رستگار و پیروزاند.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ . . . وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 4

4 - مؤمنان، وظیفه دار اطاعت و فرمان بری همه جانبه از فرمان های رسول خدا

وعد الله الذين ءامنوا. . . وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

حذف متعلق «أطيعوا» دلیل اطلاق آن است؛ یعنی، اطاعت از رسول (صلی الله علیه و آله) شامل تمامی اوامر و نواهی او می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 9

9 - مؤمنان، به آیه های الهی، ایمان دارند و در برابر خداوند تسلیم اند.

من يؤمن بآيتنا فهم مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 11

11 - مؤمنان، در پیشگاه آیات الهی، هیچ استکباری از خود بروز نمی دهند و تسلیم اند.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا.. وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

متعلق «یستکبرون» در آیه، بیان نشده است. به قرینه سیاق، احتمال دارد که واژه «آیات» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10، 1

1 - مؤمنان، برخوردار از شرح صدر و روح تسلیم و انقیاد در برابر حق

أفمن شرح الله صدره للإسلام

«شرح» به معنای بسط و سعه است و شرح صدر به معنای بسط و گشادن سینه و قلب برای تحمل و پذیرش سخن حق است. «اسلام» در دو معنا به کار می رود 1- تسلیم و انقیاد، 2- دین اسلام. گفتنی است که برداشت بالا مبتنی بر معنای نخست اسلام است آیه شریفه نیز در صدد بیان اوصاف مؤمنان است.

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقسية قلوبهم

ص: 139

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فویل للقاسیه قلوبهم.. .) - جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام... كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 1

1 - مؤمنان با علاقه و شیفتگی، دعوت پروردگار خویش را پاسخ می دهند و فرمان او را اطاعت می کنند.

للذين آمنوا... والذين استجابوا لربهم

به کار رفتن «استجابوا» - که دلالت بر طلب می کند - نشانگر آن است که مؤمنان به دنبال اجرای تکالیف الهی اند؛ نه آن که با سختی آن را انجام دهند. و از این مطلب شیفتگی و علاقه آنان نسبت به تکالیف استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 9

9 - فرمان الهی، به تسلیم بودن مؤمنان در برابر صلاح‌دید پیامبر (صلی الله علیه و آله) در چگونگی تقسیم «فی»

و ما اتيكم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

با توجه به نزول آیه در مورد تقسیم فیء مطلب بالا قابل برداشت است.

352- انکار فضایل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 4,8

4 - کرامت و ارزشمندی مؤمنان مستمند و ضعیف در پیشگاه خداوند، مورد انکار و استهزای اشراف و قدرتمندان

ليقولوا أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا

8 - انکار ارزشمندی مؤمنان مستمند، پیامد آزمون الهی از دولتمندان مشرک

و كذلك فتنا بعضهم ببعض ليقولوا أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا

«ل» در «ليقولوا»، بنابر یک دیدگاه، «لام عاقبت» و بیان نتیجه «فتنا» است. برداشت فوق بر این اساس است.

353- اولویت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

و ألزمهم كلمة التقوى و كانوا أحقّ بها و أهلها

ص: 140

354- اولین مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 55 - 11

11- « عن رسول الله (ع) قال : إني كنت أول من أقرّ برّبي جلّ جلاله و أول من أجاب حيث أخذ الله ميثاق النبيين . . . » ;

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: من اولین کسی بودم که اقرار به پروردگارم - جلّ جلاله - کردم و اولین پاسخ دهنده بودم آن گاه که خداوند از پیامبران پیمان می گرفت. «..».

355- اولین مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 11 - 6

6- محرومان ، نخستین گروندگان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذين كفروا .. لو كان خيرا ما سبقونا إليه

از لحن تحقیرآمیز «ماسبقونا» استفاده می شود که کافران، از طبقه اشراف و توده مؤمنان، از طبقات محروم و پایین جامعه بودند.

356- اولین مؤمنان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 11 - 6

6- محرومان ، نخستین گروندگان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذين كفروا .. لو كان خيرا ما سبقونا إليه

از لحن تحقیرآمیز «ماسبقونا» استفاده می شود که کافران، از طبقه اشراف و توده مؤمنان، از طبقات محروم و پایین جامعه بودند.

357- اولین مؤمنان به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 3,6

3- قرار گرفتن در صف نخستین مؤمنان ، سرمایه امید ساحران به آمرزش الهی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا آثَامَنَا وَرَحِمْنَا بِنِعْمَتِهِ إِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

عبارت «آن کتا..» تعلیل برای امید داشتن به غفران الهی است؛ یعنی، چون ما در صف نخستین ایمان آوردگان به موسی قرار گرفتیم این ما را امیدوار به غفران می نماید.

6- ساحرانِ گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا آثَامَنَا وَرَحِمْنَا بِنِعْمَتِهِ إِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

ص: 141

358- اولین مؤمنان به نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 2

2- نخستین مؤمنان به نوح (ع)، محرومان جامعه بودند.

و اتبعك الأذلون

359- اهتمام به مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 20

20- رهبران الهی، باید از دنیاطلبی و توجه به دنیاگرایان و غفلت از تهیدستان با ایمان، پرهیز کنند.

و لاتعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

360- اهتمام ذوالقرنین به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 6،7

6- ذوالقرنین، تصمیم گرفت که قوانین و مقررات اجتماعی سهل و قابل تحملی را برای مؤمنان وضع کند.

و سنقول له من امرنا یسرًا

«یسر» یعنی «آسانی» و «من امرنا» یعنی: «از فرامینی که صادر می کنیم.»، لذا مفاد جمله «و سنقول...» آن است که برای مؤمنان صالح، فرامینی صادر می کنیم که اجرای آن دشوار نباشد و شنیدن آن برای مؤمنان سنگین نیاید.

7- ذوالقرنین، به رعایت نرمش و مدارا در صدور فرمان و ابلاغ خواسته های حکومتی خویش به مؤمنان، نوید داد.

و سنقول له من امرنا یسرًا

361- اهتمام مؤمنان به احکام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - مؤمنان راستین ، پایبند به همه احکام فردی و اجتماعی اسلام

التَّابُونَ . . . والحفظون لحدود الله وبشر المؤمنين

ص: 142

362- اهتمام مؤمنان به تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 13

13 - اهتمام مؤمنان واقعی به خودسازی ، قبل از پرداختن به اصلاح جامعه *

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ .. الأُمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ

تقدم لفظی صفات فردی (توبه، عبادت و ..) بر صفات اجتماعی (امر به معروف و نهی از منکر) می تواند اشاره به تقدم حقیقی و رتبی آن داشته باشد.

363- اهتمام مؤمنان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 9 - 39 - 10

10 - مسأله قیامت ، مهم ترین دغدغه اهل ایمان و عارفان است .

و يحذر الآخره

«حذر» (مصدر «يحذر») به معنای احتراز و خویشتن را از چیز خطرناکی نگه داشتن و مراقبت کردن است. بر این اساس مقصود از «يحذر الآخره» دغدغه خاطری است که مؤمن از آخرت و وضعیت خود در آن جهان دارد.

364- اهتمام مؤمنان به نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 9 - 3

3 - مؤمنان راستین ، همواره در اندیشه نماز و مراقب انجام به موقع آن هستند .

قد أفلح المؤمنون .. و الذين هم على صلوٰتهم يحافظون

365- اهداف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - هدف اصلی مؤمنان راستین ، جلب رضایت خدا و رسول خداست نه رضایت دیگران .

والله ورسوله أحق أن يرضوه

366- اهل كتاب و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 143

15 - بدخواهی، توطئه‌گری و عداوت قلبی اهل کتاب نسبت به مؤمنان، و خطر ایجاد روابط صمیمانه جامعه ایمانی با آنان

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا بطانه من دونکم . . . صدورهم اکبر

بنابر اینکه مراد از «من دونکم»، اهل کتاب باشند؛ به قرینه آیات قبل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 13، 2، 4

2 - اهل کتاب خود مبتلا به رفتاری بدتر از آنچه برای مؤمنان، ناروا می‌پنداشتند.

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند اللّٰه

مشارالیه «ذلک» می‌تواند ایمان مؤمنان به تمامی انبیا و کتب آسمانی که در آیه قبل مطرح شده است، باشد. بر این تقدیر قرآن برای ممانعت با اهل کتاب می‌گوید بر فرض که ایمان مؤمنان به قرآن و دیگر کتب آسمانی ناروا باشد - که نیست - اعمال و رفتار خودتان بسیار بدتر و شنیع‌تر است، بنگرید چه‌ها کرده‌اید.

4 - تاریخ اهل کتاب آکنده از گناهانی پلیدتر از گناه ایرادشان بر اهل ایمان

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک

بنابر اینکه ذلک اشاره باشد به ایراد اهل کتاب به مؤمنان که از جمله «اهل تقمون» استفاده می‌شود؛ یعنی ایراد اهل کتاب به مؤمنان زشت و گناه است و از آن بدتر، اعمالی است که برای آنها در این آیه ذکر شده است.

13 - گرفتاران به لعنت و غضب خدا، مسخ‌شدگان و طاغوت پرستان اهل کتاب خود سزاوار استهزا و نه مؤمنان به خدا و کتب آسمانی

الذین اتخذوا دینکم هزواً . . . منهم القردة و الخنازیر و عبد الطغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 1، 2

1 - گروهی از اهل کتاب در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به دروغ مدعی ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و إذا جاءوکم قالوا ءامنا . . . و اللّٰه اعلم بما کانوا یکتومون

با توجه به آیه 57، 58 که اهل کتاب را استهزاکننده اسلام و نماز معرفی کرده بود، معلوم می‌شود تنها گروهی از آنان نزد مسلمانان، خود

را اهل ایمان قلمداد می کردند. گفتنی است که مراد از «ءامنا» به قرینه آیه 59 ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی است.

2- نکوهش خداوند از اهل کتاب به خاطر برخورد مناققانه آنان با اهل ایمان

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا و قد دخلوا بالكفر و هم قد خرجوا به

367- اهل مدین و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 3

3 - تکذیب کنندگان شعیب (ع) ، خود به فرجام زیانباری که برای مؤمنان پیش بینی می کردند ، گرفتار شدند .

لئن اتبعتم شعیباً إنکم إذا لخسرین .. الذین کذبوا شعیباً کأن لم یغنوا فیها

ص: 144

حصری که از ضمیر فصل استفاده می شود حصر قلب است. یعنی بیان می کند که پندار کفرپیشگان (زیانکاری مؤمنان) باطل است و خود آنان زیانکار هستند.

368- اهمیت آبروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 15 - 7

7- شکستن حرمت و آبروی اهل ایمان ، امری خطیر و گناهی بزرگ در پیشگاه خداوند

إذ تلقونهم بألسنتكم و تقولون بأفواهكم ما ليس لكم به علم و تحسبونه هيئاً و هو عن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 5، 2

2- بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام ساختن آنان ، معصیتی بزرگ و دارای فرجامی سخت و دردناک در دنیا و آخرت

إنّ الذين يحبون أن تشيع الفحشه في الذين ءامنوا لهم عذاب أليم في الدنيا و الآخر

5- سیاست اسلام ، مبتنی بر اهتمام به حفظ آبرو و حیثیت مؤمنان در جامعه است .

إنّ الذين يحبون أن تشيع الفحشه في الذين ءامنوا لهم عذاب أليم

از این که خداوند برای افشای روابط جنسی مردم و نشر اخبار آن، عذاب بزرگ دنیوی و اخروی مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که سیاست اسلام مبتنی بر حفظ آبرو و حیثیت مؤمنان در جامعه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 7

7- اهتمام اسلام به حفظ آبرو و حیثیت زنان پاکدامن ، نجیب و مؤمن در جامعه

إنّ الذين یرمون المحصنت الغفلت المؤمنت . . لهم عذاب عظیم

369- اهمیت اتحاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 2

2 - لزوم پرهیز اهل ایمان از نزاع و کشمکش با یکدیگر

و لاتنزعوا

370- اهمیت امتحان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 94 - 3

ص: 145

3 - اهمیت آزمایش مؤمنان و اهتمام الهی به آن

لیلونکم الله

لام تأکید و قسم و نون تأکید ثقیله در (لیلونکم) حکایت از تأکید خداوند بر آزمایش مؤمنان دارد و تأکید نسبت به یک موضوع همواره حکایت از اهمیت آن موضوع دارد.

371- اهمیت ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 33 - 3

3 - مؤمنان نباید درباره ایمان و اعتقادات خود، برای نقطه نظر های کافران، ارزشی قائل شوند.

و ما أرسلوا علیهم حفظین

372- اهمیت برتری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 12

12- خداوند، خواهان برتری و قدرت اسلام و مؤمنان و پیراستگی آنان از ضعف و زبونی

فلاتهنوا و تدعوا إلى السلم و أنتم الأعلون

نهی «لاتهنوا و تدعوا إلى السلم»، نشانگر معنای بالا است. به علاوه در صورتی که «أنتم الأعلون» تذکر به برتری و شرافت مؤمنان داشته باشد، در حقیقت این پیام را به امت اسلامی منتقل می کند که: «شما باید پاسدار شرافت و ارجمندی خود باشید».

373- اهمیت تذکر به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 55 - 3

3 - تذکر و بیدار باش به مؤمنان، همواره و در همه شرایط به حال آنان سودمند خواهد بود.

و ذکر فإن الذکری تنفع المؤمنین

374- اهمیت تلاش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 4

4- شمول نصرت و امداد های الهی به مؤمنان ، منوط به تلاش خود آنان در راه خداوند است .

ص: 146

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَصَرَّوْا اللّٰهَ يَنْصِرْكُمْ

375- اهمیت تنبه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 55 - 3

3- تذکر و بیدار باش به مؤمنان ، همواره و در همه شرایط به حال آنان سودمند خواهد بود .

و ذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ يَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

376- اهمیت تواضع با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 6

6- اهمیت روحیه تواضع و فروتنی برای رهبران الهی ، در قبال مؤمنان

و اخفض جناحك لمن اتبعك من المؤمنين

377- اهمیت ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 106 - 5

5- بهانه جویی و اتهام کفران نباید سبب نگرانی و تزلزل مؤمنان گردد.

وليقولوا درست .. اتبع ما أوحى اليك

فرمان به اتباع از وحی، پس از اشاره به شبهات کفران، تأکیدی بر لزوم استقامت مؤمنان در برابر شبهات کفران است.

378- اهمیت حفظ آبروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 12 - 12

12- خداوند ، خواهان حفظ آبروی مؤمنان و بر ملا نشدن کاستی های هر فرد بر دیگران

ولاتجسسوا

ص: 147

379- اهمیت حفظ شخصیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباید برای جلب نظر مشرکان، مؤمنان را از خود طرد کند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم

در سبب نزول این آیه آمده است که بزرگانی از مشرکان، حضور نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) را مشروط به عدم حضور مؤمنان فقیر و ضعیف دانستند و این آیات در رد درخواست آنان نازل گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 3

3 - جایز نبودن طرد محرومان جامعه در هیچ شرایطی؛ حتی به قیمت ایمان و گرایش افراد با نفوذ و دانه درشت جامعه به دین.

قالوا أنؤمن لک و اتبعک الأذولون... و ما أنا بطارد المؤمنین

380- اهمیت خوش بینی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 12

12 - لزوم احترام و خوش بینی نسبت به مؤمنان و تصدیق سخنان آنان

قل أذن خیر لکم... و يؤمن للمؤمنین

381- اهمیت رضایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 4

4 - اهمیت جلب رضایت مؤمنان، برای منافقان متخلف صدر اسلام

یحلفون لکم لترضوا عنهم

382- اهمیت شخصیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 10

10- گرایش دادن اشراف به توحید و معارف دین ، هرگز مجوز طرد مؤمنان محروم و تهی دست نیست .

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

ص: 148

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 30 - 2,3

2- طرد مؤمنان (نپذیرفتن آنان به جرگه و مجمع اهل ایمان) گناه و درپی دارنده عذاب الهی است .

من ینصرنی من الله إن طردتهم

«من الله» به معنای «من عذاب الله» است.

3- همگان ، حتی پیامبران الهی ، در صورت طرد مؤمنان و ارتکاب گناه ، مستحق کیفر و مجازات الهی اند .

من ینصرنی من الله إن طردتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 17

17- پایمال شدن حرمت مردان و زنان مؤمن در صورت جنگ در حدیبیه ، مایه ننگ برای مسلمانان

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنت . . . فتصییکم منهم معرّه

383- اهمیت عقیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 33 - 3

3 - مؤمنان نباید درباره ایمان و اعتقادات خود ، برای نقطه نظر های کافران ، ارزشی قائل شوند .

و ما أرسلوا علیهم حفظین

384- اهمیت مسکن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 93 - 4

4 - برخورداری مؤمنان از مسکن مناسب و کیفیت خوب زندگی ، در دیدگاه ادیان الهی ، امری پسندیده و نعمت خدادادی است .

و لقد بوأنا بنی اسرائیل مَبْؤاً صدق و رزقنهم من الطیبیت

385- اهمیت منافع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 4

4- فرمان جهاد و شرکت همگان در آن ، در جهت منافع مؤمنان و زیان تخلف از جهاد ، تنها متوجه خود آنان است ؛ نه خداوند .

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً .. ولا تضروه شيئاً

ص: 149

386- اهمیت مهربانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 16

16 - پاسداری از روابط عاطفی اهل ایمان نسبت به یکدیگر و نیز حفظ روابط عبادی آنان با خدا، ملاک و حکمتی برای جعل احکام دین

انما یرید الشیطن ان یوقع بینکم العدوه . . . و یصدکم عن ذکرالله و عن الصلوه

387- اهمیت نشاط مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 6

6 - شاداب ماندن جامعه ایمانی و جلوگیری از عوامل ناراحتی زا و اندوه آفرین، حکمت نهی الهی از نجوا های آلوده به گناه

إتّما النجوى من الشیطن لیحزن الذین ءامنوا

388- اهمیت هوشیاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 6 - 4

4 - جامعه مؤمنان، موظف به هشیاری و احتیاط در قبال اخبار مهم اجتماعی

یاأیها الذین ءامنوا إن جاءکم فاسق بنیا فتنینوا

خطاب «یاأیها الذین آمنوا» عام و متوجه جامعه ایمانی است و تعلیل «أن تصیبوا قوماً» می نمایاند که موضوع، بیش از آن که درباره مسائل فردی و جزئی باشد، در زمینه امور اجتماعی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 5

5 - لزوم هشیاری مؤمنان نسبت به مدعیان ایمان، برای جلوگیری از سوءاستفاده

یاأیها الذین ءامنوا إذا جاءکم المؤمنت مهاجرت فامتحنوهنّ

آیه شریفه به مؤمنان هشدار می دهد که ممکن است، زنانی با انگیزه های غیر دینی ادعای ایمان کنند. بنابراین در چنین مواردی که ادعای ایمان مجال سوء استفاده دارد، شما به صرف ادعا اکتفا نکنید؛ بلکه ایمان آنان را بیازمایید.

ص: 150

389- ایتار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 7،8

7 - تشویق مؤمنان به گذشتن از جان ، برای کسب رضایت خداوند

و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات اللّٰه

با توجه به اینکه آیه مزبور در مقام مدح چنین انسانهایی است، تشویق از آن استفاده می شود.

8 - وجود مؤمنان ایثارگر در جامعه برای مبارزه با فساد ، از نشانه های رأفت خداوند به بندگان

و اذا تولی سعی فی الأرض . . . و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات اللّٰه ... و ال

390- ایجاد مصونیت در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 19

19- ایجاد مصونیت و مقاومت روحی در مؤمنان ، شایسته ترین شیوه برای مقابله با هجوم کفر و جهل *

فی قلوبهم الحمیة . . . و ألزمهم کلمه التقوی و كانوا أحقّ بها و أهلها

خداوند، در قبال خشم و تعصب جاهلی مشرکان، در مؤمنان روح آرامش و مقاومت را تقویت کرده است. از این مطلب استفاده می شود

که در تعارض قوای کفر و ایمان، شایسته ترین و ممکن ترین راه، ایجاد مصونیت و مقاومت در جبهه مؤمنان است.

391- ایمان با پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 1

1 - ایمان آوردن کافران ، پس از مشاهده پیروزی مؤمنان و نزول عذاب ، غیرقابل پذیرش است .

قل یوم الفتح لاینفع الذین کفروا إیمنهم

بنابراین که «یوم الفتح» نظر به نصرت دنیوی مؤمنان داشته باشد، آیه، ناظر به نزول عذاب استیصال و به پیروزی قطعی رسیدن مؤمنان

خواهد بود.

392- ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 7,8,9,20

7- ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به خدا، ملائکه، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول .. و المؤمنون کلّ امن بالله و ملتکته و کتبه و رسله

کلمه «کلّ» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و ... دارند.

8 - ایمان مؤمنان به آنچه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب پروردگار نازل شده است .

ص: 151

امن الرسول بما انزل اليه من ربه و المؤمنون

بنابراینکه کلمه «المؤمنون» عطف بر «الرسول» باشد، نه اینکه مبتدا فرض شود. یعنی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به آنچه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده، ایمان دارند.

9- ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به فرد فرد انبیا و انکار نکردن هیچ یک از آنان

لا نفرّق بين احد من رسله

20- اعتقاد و یقین مؤمنان به معاد و بازگشت به سوی خداوند .

و اليك المصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 19

19 - اعتقاد و اقرار و اعتراف مؤمنان به ولایت الهی بر آنان

ربّنا .. انت مولينا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار پاسداری از ایمان خویش

يا ايها الذين ءامنوا عليكم انفسكم

«عليكم» اسم فعل و به معنای «الزموا» است. بنابراین جمله «عليكم انفسكم» یعنی همواره مراقب ایمان خویش باشید. چون فرمان به مراقبت بر خویشتن (عليكم انفسكم) پس از خطاب «يا ايها الذين ءامنوا» آمده است مراد از مراقبت، مراقبت بر ایمان و لوازم آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 40 - 3

3- باور اهل ایمان به سرپرستی خدا و یاری او، مایه نهراسیدن آنان از دشمنان دین و اجرای فرمان جهاد

فإن تولوا فاعلموا أن الله موليكم نعم المولى و نعم النصير

جمله «فاعلموا ..» علاوه بر رساندن مضمون خود به منظور تقویت روحیه مسلمانان برای جهاد با دشمنان فتنه انگیز ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 9

9 - آشکار شدن حقیقت ایمان مؤمنان ، در شرایط سختی و دشواری

فی ساعه العسره من بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 12

12 - اهل ایمان ، به مالکیت حقیقی خداوند بر امکانات دنیایی بشر توجه دارند .

و ممّا رزقنهم ینفقون

ص: 152

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 10

10 - باور مؤمنان به مجازات حتمی کافران از سوی خداوند ، مانع اقدام های شتابزده آنان در مقابله با کافران

یغفروا... لیجزی قومًا بما كانوا یکسبون

«لام» در «لیجزی» برای تعلیل است و فلسفه امر به خویشتن داری مؤمنان در برابر کافران را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 44

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 8

8 - ایمان ، ناخوشایندترین وصف مؤمنان ، در دیدگاه دشمن

و ما نعموا منهم إلا أن یؤمنوا بالله

393- ایمان مؤمنان دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 4

4 - عزت خداوند (مغلوب نشدن او در برابر هیچ چیز) و پسندیده بودن تمام کار های او ، دلیل ایمان آوردن کسانی بود که به دست

اصحاب « اخدود » سوختند .

و ما نعموا منهم إلا أن یؤمنوا بالله العزیز الحمید

394- ایمان مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تهدید ها و شکنجه ها ، بی تأثیر در بازدارى مؤمنان راستین از طریق ایمان و باور های دینی

إنا إلی ربنا منقلبون

395- ایمان مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 153

10 - مستضعفان مؤمن از قوم ثمود ، مردمانی پایدار و راسخ در ایمان خویش

قالوا إنا بما أرسلنا به مؤمنون

از اینکه مؤمنان قوم ثمود مقصود خویش را با جمله اسمیه و به همراه «إِنَّ» بیان کردند و با کلمه «ما»ی موصوله ایمان خویش را به تمامی رسالتهای صالح اعلان داشتند، معلوم می شود آنان در ایمان خویش بسیار جدی و پایدار بودند.

396- بادیه نشین مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 1

1 - وجود مؤمنان واقعی به خدا و قیامت در میان بادیه نشینان صدر اسلام ، علی رغم کفر و نفاق شدید عده ای دیگر از آنان

الأعراب أشد كفرةً و نفاقاً .. و من الأعراب من يؤمن بالله و اليوم الآخر

397- بدخواهان مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 11، 12

11 - وجود افرادی بدخواه و خواستار اشاعه فحشا و بدنامی اهل ایمان در جامعه نوپای صدر اسلام

إنّ الذين يحبّون أن تشيع الفحشه في الذين ءامنوا لهم عذاب أليم

12 - بدخواهان جامعه نوپای صدر اسلام ، افرادی ظاهرالصلاح و ناشناخته برای مردم مسلمان بودند .

إنّ الذين يحبّون أن تشيع الفحشه في الذين ءامنوا .. و الله يعلم و أنتم لا تعلم

جمله «والله يعلم و أنتم لا تعلمون» می تواند به تقدیر «والله يعلمهم و أنتم لا تعلمونهم؛ خدا آنان را می شناسد و شما آنان را نمی شناسید» باشد.

398- بدخواهی برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - آگاهی عمیق خداوند به همه امور بدگویی های آشکار و نهان و نیز به بدخواهی های درونی منافقان نسبت به اسلام و مؤمنان

و من الأعراب . . . يتربص بكم الدوائر . . . والله سمیع علیم

کلمه «سمیع» بیانگر بدگوییهای منافقان و واژه «علیم» بیانگر آرزوی قلبی آنها نسبت به اسلام و مسلمین است.

ص: 154

399- برادری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 14، 15

14 - اخوت و برادری اهل ایمان با یکدیگر

یا ایها الذین ءامنوا .. فمن عفی له من أخیه شیء

15 - قتل موجب خروج قاتل از زمره مسلمانان نمی شود و مایه قطع رابطه اخوت ایمانی او ، حتی با بازماندگان مقتول نخواهد شد .

یا ایها الذین ءامنوا .. فمن عفی له من أخیه شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 5 - 7

7 - مؤمنان ، با هم برادر دینی اند .

فإخونکم فی الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 1، 2

1 - مؤمنان ، به راستی برادر یکدیگراند .

إنّما المؤمنون إخوة

2 - اخوت و برادری ، بارزترین صفت در زندگی اجتماعی مؤمنان

إنّما المؤمنون إخوة

با توجه به این که حصر «إنّما» ناظر به خبر است، مطلب بالا استفاده می شود.

400- برپایی نماز مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 1

1 - اقامه نماز ، پرداخت زکات و یقین به آخرت از نشانه های مؤمنان راستین

هدی و بشری للمؤمنین . الذین یقیمون الصلوه... و هم بالأخره هم یوقنون

«الذین» در برداشت یاد شده، وصف احترازی است؛ یعنی، آیات قرآن برای آن دسته از مؤمنان، هدایتگر و بشارت بخش است که پایبند به اقامه نماز و پرداخت زکات باشند و به جهان آخرت نیز باور قطعی داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 23

23 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به برپایی نماز مأمور شدند .

وَأَقِمُوا الصلوه

ص: 155

401- برتری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 4

4 - مؤمنان نیکوکار در نگاه نظام ارزشی خدا با مفسدان برابر نیستند ، بلکه آنان برترند .

أم نجعل الذين آمنوا و عملوا الصلحت كالمفسدين في الأرض

402- برتری مؤمنان بر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 5

5- مؤمنان و موحدان ، هرگز همسان کافران و مشرکان نخواهند بود ، همان طور که بینایان و شنوایان هم طراز کران و کوران نمی باشند .

هل يستويان مثلاً

403- برتری مؤمنان بر مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 5

5- مؤمنان و موحدان ، هرگز همسان کافران و مشرکان نخواهند بود ، همان طور که بینایان و شنوایان هم طراز کران و کوران نمی باشند .

هل يستويان مثلاً

404- برگزیدگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 19

19 - مؤمنان استوار در نبرد اُحد و دیگر هنگامه های پیکار با کافران ، برگزیدگان خداوند برای گواهی بر اعمال مردم

و تلك الايام .. و ليعلم الله الذين امنوا و يتخذ منكم شهداء

ترک لام در «و يتخذ» ، اشاره به این معنا دارد که برگزیدن ، در پی مشخص شدن مؤمنان واقعی است . یعنی مؤمنان واقعی برای گواه بودن

برگزیده می شوند. گفتنی است که در برداشت فوق، متعلق حذف شده «شهداء»، اعمال مردم، گرفته شده است.

ص: 156

405- بشارت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 1

1 - بشارت اهل ایمان به بهشت با توصیف و بیان نعمت های آن از وظایف تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و بشر الذین ءامنوا . . . و هم فیها خلدون

«أَنْ لَهُمْ . . .» به تقدیر حرف «باء»، متعلق به «بشّر» است؛ یعنی: «بشّر الذین آمنوا بأنّ لهم . . .»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 10

10 - قرآن ، بشارت دهنده اهل ایمان به سعادت مندی آنان در دنیا و آخرت

و بشری للمؤمنین

«بشری» به خبری گفته می شود که در آن سرور و فرح باشد و در آیه شریفه به معنای بشیر (بشارت دهنده)، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 7

7 - بشارت الهی از آن مؤمنانی است که در برخورد با مشکلات و ناملازمات ، تسلیم قضای الهی باشند .

و بشر الصبرین . الذین إذا أصبتهم مصیبه قالوا إنا لله و إنا إليه رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 16

16 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور بشارت به مؤمنانی که تقوا و حدود الهی را در زندگی زناشویی و محیط خانواده مراعات می کنند و با یکدیگر رفتاری پسندیده دارند .

نساؤکم حرث لکم . . . و اعلموا انکم ملاقوه و بشر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ، تسلی بخش مؤمنان ، با نوید جایگزینی مؤمنانی حقیقی به جای مرتدان

یا ایها الذین ءامنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی اللّٰه بقوم یحبهم و یحبونه

بنابر اینکه جواب شرط «من یرتد . . .» ، جمله ای محذوف همانند «فلا تحزنوا بارتداد» باشد، تسلی بخش استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 34 - 10

10 - نوید الهی به نصرت مؤمنان در سایه صبر و مقاومت

ولقد کذبت . . . فصبروا علی ما کذبوا و اوذوا حتی اُتهم نصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 24

ص: 157

24 - عزت و حکمت الهی، تضمین کننده تحقق وعده ها و بشارت های او به مؤمنان

أولئك سيرحمهم الله إن الله عزيز حكيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 18

18 - مؤمنان راستین، شایسته دریافت بشارت خدا و رسولش

التَّابُونَ الْعَبْدُونَ... وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 14، 6

6 - بیم دادن به عامه مردمان (انذار) و مژده دادن به اهل ایمان (بشارت) رسالتی الهی بر عهده پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا

14 - برخورداری از جایگاه بلند و حسن سابقه در پیشگاه پروردگار، بشارت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان

وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ لَهُمْ قَدَمٌ صَدَقَ عِنْدَ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 4

4 - بشارت های خداوند به مؤمنان متقی، موجب رفع ترس و اندوه آنان است.

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ. لَهُمْ

جمله «لهم البشرى» می تواند تعلیل برای جمله «لا خوف عليهم ولا هم يحزنون» باشد؛ یعنی، چون اولیای خدا در دنیا دریافت بشارت می کنند، خوف و حزن از آنان رخت برمی بندد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 3، 5

3 - خداوند، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را به فرجامی نیکو بشارت داد.

و قل . . . إنا منتظرون

5- ابلاغ تهدید های خداوند به کفرپیشگان و رساندن بشارت های او به مؤمنان ، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

و قل . . . وانتظروا إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 4

4- تهدید کافران به عذاب دوزخ ، بشارتی به مؤمنان است .

و يبشّر المؤمنين . . . و أن الذين لا يؤمنون بالأخرة أعتدنا لهم عذاباً أليماً

جمله «و أن الذين لا يؤمنون بالأخرة» عطف بر جمله «أن لهم أجراً كبيراً» است؛ یعنی، خدا دو بشارت به مؤمنان می دهد: 1- اجر بزرگ برای آنان، 2- آماده کردن عذاب برای کافران.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 158

5- بشارت فرشتگان به مؤمنان راستین و بهشتیان در قیامت ، به فرارسیدن روز موعود (قیامت)

هذا یومکم الذی کنتم توعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 9 - 11

11 - نوید عزت و پیروزی به اهل ایمان و شکست و خواری کافران و مشرکان صدر اسلام

و من الناس من یجدل. .. ثانی عطفه... له فی الدنیا خزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 4

4 - سعادت اخروی ، بشارت اُکید خدا به مؤمنان

قد أفلح المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 2 - 4، 2

2 - تنها مؤمنان ، از هدایت ها و بشارت های قرآن بهره مندند .

هدی و بشری للمؤمنین

4 - پیام هدایت قرآن ، عام و برای همگان است و بشارت های آن ، خاص و ویژه مؤمنان .

هدی و بشری للمؤمنین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «للمؤمنین» قید برای «بشری» باشد. بنابراین «هدی» از آن جهت که فاقد قید است، افاده عموم می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 47 - 4، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف بود که مؤمنان را بشارت دهد به این که آنها از فضل بزرگ خدا، برخوردار خواهند بود.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا

4 - ایمان، موجب دریافت مژده ای ویژه برای برخورداری از تفضل خداوندی است.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا

چون بشارت دهی طبق آیه چهل و پنج از نقش ها و مسئولیت های عمومی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، این بشارت، مژده خاص و ویژه ای است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 1

1 - فضل و بخشش بی کران الهی در بهشت، بشارت خداوند به مؤمنان نیک کردار

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَع

«ذلک» اشاره به بهشت و تفضل الهی دارد که در آیه قبل ذکر شده است.

ص: 159

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 33 - 7

7- بیان هلاکت فرعونیان و نجات بنی اسرائیل از سوی خداوند ، پیامدار تهدید برای مشرکان و نویدی برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و لقد نجّنا بنی اسرائیل . . . بلّوا مبین

با توجه به این که آیات گذشته، در زمینه رویارویی مشرکان و مؤمنان بود؛ طرح سرگذشت فرعونیان و بنی اسرائیل، پیامدار مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 12

12 - معاد ، نویدی به مؤمنان صالح و هشدار به کافران بدکردار

من عمل صلحاً فلنفسه و من أساء فعلیها ثمّ إلی ربکم ترجعون

پیام آیه شریفه، نوید به نیکوکاران و هشدار به بدکاران است. تعبیر «ثمّ إلی ربکم...» نیز - که اشاره به معاد دارد - در راستای همین معنا آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 16 - 7

7 - مؤمنان در شرایط دشوار مکه ، مورد نوید خداوند به برخورداری از اقتدار و حکومت *

و لقد آتینا . . . الحکم

برداشت بالا با توجه به دو نکته زیر به دست می آید: الف) «الحکم» ممکن است به معنای حکومت و اقتدار باشد؛ ب) در آیات پیشین خداوند از مؤمنان مکه خواست تا در برابر مشکل آفرینی های مشرکان صبر پیشه کنند و در پی آن، سرگذشت بنی اسرائیل و برخورداری آنان از حکومت الهی را یاد آور شده است تا مؤمنان را امیدوار سازد که پس از تحمل مشکلات، نوبت حکومت فرا می رسد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 13

13- عدل الهی ، در محاسبه اعمال ، بشارتی به مؤمنان و هشدار به کافران

و لکلّ درجت ممّا عملوا .. و هم لایظلمون

«لکلّ» می تواند اشاره به هر گروه از مؤمن و کافر داشته باشد. براین اساس تعبیر «هم لایظلمون» برای مؤمنان نیک کردار، نویدی است که اعمالشان ضایع نخواهد شد و برای منکران معاد، هشدار است که ستمهایشان بی پاسخ نخواهد ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 8 - 3

3- ذلت و ناکامی نهایی کافران ، نویدی به مؤمنان مجاهد

و الذین کفروا فتعسّأ لهم و أضلّ أعمالهم

با توجه به ارتباط آیات - که جهت گیری اصلی آن، دعوت از مؤمنان به جهاد در راه خدا علیه کافران است - از جمله «فتعسّأ».

ص: 160

«.. مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 1

1- نوید الهی به ورود مؤمنان نیک کردار ، به باغ های بهشت با تکریم و اجلال

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّةٍ

واژه «یدخل» و اسناد فعل به خداوند، می رساند که مؤمنان با تکریم و اجلال و در سایه لطف و اراده الهی، گام در بهشت می نهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 30 - 10

10- علم الهی به تمامی اعمال خلق ، هشداری به بیماردلان منافق و نویدی به اهل ایمان

وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ

یادآوری علم فراگیر الهی بر تمامی اعمال خلق - چه مؤمن و چه منافق - در حقیقت هشداری است به منافقان که سرانجام، کیفر اعمال خود را خواهند دید و نویدی است به مؤمنان که صبر و مقاومت شان بر طریق ایمان، از دید خداوند مخفی نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 10

10 - نوید الهی ، به آمرزش گناهان و لغزش های مؤمنان

وَيَكْفُرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 7 - 8

8 - حاکمیت مطلق خداوند بر قوای هستی ، نویدی به مؤمنان و هشداری به منافقان و مشرکان

وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

یادآوری قدرت، پس از وعده و وعید، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 13، 5

5 - خداوند ، مؤمنان را به فتوحات و غنایمی علاوه بر فتح خیبر و غنایم آن ، نوید داد .

وعدکم اللّٰه مغانم کثیره تأخذونها فعجل لکم هذه

در صورتی که «هذه» به فتح خیبر اشاره داشته باشد؛ واژه «عجل» می رساند که فتح خیبر، پیش در آمد فتح های دیگر و غنایم فزون تری است.

13 - تحقق نوید الهی به فتح خیبر ، معجزه ای هدایتگر برای مؤمنان

فعجل لکم هذه . . . و لتکون ءایه للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 161

5- قوت کاستی ناپذیر خداوند ، نویدی به مؤمنان و تهدیدی برای کافران است .

ذوالقوه المتین . فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ

تأکید بر قدرت الهی (ذوالقوه المتین) از یک سو نوید به عبادت گران و از سوی دیگر تهدید برای ظالمانی است که در کیفر الهی استعجال دارند و مهلت الهی را به معنای ضعف او می پندارند.

406- بشارت به مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 9 - 4

4- قرآن ، بشارت دهنده به مؤمنان نیک کردار است .

و يبشّر المؤمنین الذین يعملون الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 5

5- قرآن ، بشارت دهنده مؤمنان نیک کردار ، به پاداشی شایسته و عظیم

و يبشّر المؤمنین الذین يعملون الصلحت أنّ لهم أجرًا حسنًا

نکره آوردن «أجرًا» برای بیان عظمت آن است.

407- بشارت به مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 7

7 - خداوند مؤمنان صدر اسلام را به پیروزی قطعی بر مشرکان ، در صورت درگیر شدن با آنان ، نوید داد .

قتلوهم يعذبهم الله بأيديكم . . . و ينصرکم عليهم

408- بشارت به مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 9

9 - شعيب (ع) ، مؤمنان به رسالت خویش را به داوری خداوند و پیروزی بر کافران نوید داد .

فاصبروا حتی یحکم الله بیننا

ص: 162

409- بشارت بهشت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 19

19 - بهشت ، مزدگانی مؤمنان راستین

إن الله اشترى من المؤمنين .. بأن لهم الجنة ... و بشر المؤمنين

410- بشارت پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 18 - 11

11- نوید فتح و پیروزی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تهدید مشرکان ، به شکست و نابودی از جانب خداوند

بل نقذف بالحقّ .. و لكم الویل ممّا تصفون

از لحن و آهنگ آیه شریفه - با توجه به این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل حق درگیر با مشرکان حق ستیز بوده اند - استفاده می شود که این آیه در صدد دادن بشارت پیروزی، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است. هم چنین تهدید و اخطار به مشرکان به شکست و نابودی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 173 - 5

5 - بشارت و دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، در خصوص پیروزی نهایی آنان بر کافران و مشرکان

و لقد سبقتم کلمتنا لعبادنا المرسلین .. و إنّ جنودنا لهم الغلبون

برداشت یاد شده از آن جا است که آیات شریفه - که در شرایط دوران مکه نازل شده است - در صدد دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت و نیز بشارت پیروزی به آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 5

5 - بشارت خداوند به پیروزی و سعادت مندی مؤمنان و تهدید او نسبت به شکست و بدبختی کافران

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

بنابر گفته مفسران، این آیه متضمن وعده و وعید است.

411- بشارت حکومت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 16 - 7

7- مؤمنان در شرایط دشوار مکه، مورد نوید خداوند به برخورداری از اقتدار و حکومت *

ولقد آتينا .. الحکم

برداشت بالا با توجه به دو نکته زیر به دست می آید: الف) «الحکم» ممکن است به معنای حکومت و اقتدار باشد؛ ب) در

ص: 163

آیات پیشین خداوند از مؤمنان مکه خواست تا در برابر مشکل آفرینی های مشرکان صبر پیشه کنند و در پی آن، سرگذشت بنی اسرائیل و برخورداری آنان از حکومت الهی را یاد آور شده است تا مؤمنان را امیدوار سازد که پس از تحمل مشکلات، نوبت حکومت فرا می رسد.

412- بشارت سعادت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 5

5- بشارت خداوند به پیروزی و سعادت مندی مؤمنان و تهدید او نسبت به شکست و بدبختی کافران

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

بنابر گفته مفسران، این آیه متضمن وعده و وعید است.

413- بشارت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 46 - 8

8- اصحاب اعراف با فریادی رسا سلامت و امنیت کامل را به مؤمنان راهی بهشت مژده می دهند .

و نادوا اصحاب الجنة أن سلم عليكم

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «سلم عليكم» جمله ای اخباری باشد.

414- بصیرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 100 - 4

4- لزوم هشیار بودن اهل ایمان ، در برابر توطئه ها و تلاش های اغواکننده دشمنان اسلام

يا ايها الذين امنوا ان تطيعوا فريقاً .. يردوكم بعد ايمانكم كافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 50 - 16

16 - مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بینا و راه یافته و تکذیب کنندگان او کور و گمراه هستند.

فمن آمن... والذین کذبوا... قل هل یتوی الأعمی و البصیر

چون موضوع آیات اثبات رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، می توان گفت مراد از «البصیر» مؤمنان به آن حضرت و مراد از «الأعمی» تکذیب کنندگان آن حضرت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 164

5 - انعام - 6 - 122 - 5,6,8

5 - مؤمن با نور الهی مسیر صحیح حرکت را در جامعه و بین مردم درمی یابد.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

6 - نور ایمان، روشنگر خطوط و افکار مختلف جامعه برای مؤمنان است.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

8 - مؤمن در جامعه، عنصری پویاست، نه بی تحرک و منزوی و فاقد تشخیص.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

بدیهی است که منظور از «مشی در میان مردم» راه رفتن در کوچه و بازار نیست، بلکه مراد حضور فعال در جامعه و تشخیص جریانهای حق و باطل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 11

11 - خداوند، مؤمنان تقوایسته را علاوه بر اعطای بصیرت و بخشش گناهان، از موهبت های دیگر نیز بهره مند خواهد کرد.

یجعل لکم فرقانا .. والله ذوالفضل العظیم

برداشت ف---وق مبتنی بر این احتمال است که جمله «وال--له . . .» مستانفه باشد نه بیانگر تعلیل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 9

9 - مؤمنان، مردمی واقع بین، خودشناس و بصیر و کافران، مردمی خود ناشناس و فاقد بصیرت

الذین کفروا لهم عذاب شدید والذین ءامنوا. .. أفمن زین له سوء عمله فرءاه حسناً

برداشت یاد شده براساس این احتمال است که آیه شریفه تصویر کننده چهره مؤمنان و کافران باشد که در آیه قبل از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 19 - 3

3 - کافران ، مردمی کوردل و تاریک بین و مؤمنان ، انسان هایی روشن ضمیر و اهل بصیرت

و ما یتوی الأعمی و البصیر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، درصدد بیان تمثیل برای وضعیت مؤمنان و کافران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 70 - 36 - 7

7 - مؤمنان ، انسان های زنده دل و برخوردار از حیات واقعی و معقول ، و کافران (چونان مردگان) محروم از آن

لینذر من کان حیّاً و یحقّ القول علی الکفرین

برداشت یاد شده از ارتباط میان صدر و ذیل آیه شریفه؛ یعنی، به قرینه مقابله میان انسان های زنده و کافران، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 165

5- مؤمنان نیک کردار، گروهی روشن بین و اهل بصیرت و کافران بدکردار، گروهی کوردل و غافل اند.

و ما یتوی الأعمی و البصیر و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و لا المسیء

«الأعمی» و «البصیر» تمثیلی برای مؤمنان نیک کردار و کافران بد کردار است.

415- بصیرت مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 19 - 6

6- آنان که الهی بودن قرآن و حقایق آن را پذیرفته اند، عالم و بصیرند.

أفمن یعلم أنما أنزل إلیک من ربک الحق کمن هو أعمی

416- بهترین عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 17

17 - محبت اهل بیت، برجسته ترین عمل نیک اهل ایمان

قل لا أسئلكم .. إلا الموده فی القربی و من یقترف حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مراد از «حسنه» مودت فی القربی باشد - چنان که از سیاق آیه استفاده می شود - و نیز با توجه به اهمیت مودت اهل بیت است که در فراز قبل مطرح شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین، شکر، صلاح جویی، توبه و تسلیم، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و وصینا الإنسن بولدیه إحسنًا .. نتقبّل عنهم أحسن ما عملوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

417- بهترین لذایذ مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 8

8 - پرتوی از خشنودی و رضوان الهی، برتر از همه لذت های دیگر برای مؤمنان در بهشت *

و رضون من الله أكبر

نکره آمدن «رضوان» می تواند برای تقلیل باشد؛ یعنی، حتی شمه ای و نسیمی از رضوان الهی، برتر از سایر لذتهاست.

ص: 166

418- بهشت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 7

7 - امید نیل به آمرزش الهی و بهشت ، برانگیزنده اهل ایمان برای شرکت در نبرد با دشمنان

یا ایها الذین امنوا .. و اطیعوا الله و الرسول ... سارعوا الی مغفره من ربک

چون آیات پیشین درباره نبرد و رویارویی با کافران بود، گویا آیات مورد بحث به منظور دستورالعملی است برای اینکه جامعه ایمانی را به گونه ای تربیت کند که دیگر همچون نبرد اُحد، دلبسته به دنیا نباشد و دچار دلهره و ترس نگردد تا همیشه بر دشمنان دین غالب شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 5

5 - بهشت مؤمنان دارای اعمال صالح ، جاودانه ، دارای نهر های جاری و سایه های پیوسته (هوای مطبوع و ملایم)

ان الذین امنوا و عملوا الصّالحات .. و ندخلهم ظلا ظلیلا

«ظلّ» به معنای سایه و «ظلیلا» تأکید آن و ظاهراً کنایه از مطبوعیت هوای بهشت است.

419- بی تفاوتی در حل مشکلات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 6

6 - انسان های بی تفاوت در قبال مشکلات و درگیری های جامعه اسلامی ، فاقد روح واقعی ایمان

إنّما المؤمنون إخوة فأصلحوا بین أخویکم

از فای «فأصلحوا» استفاده می شود که نتیجه ایمان و برادری واقعی، اقدام عملی در جهت ایجاد الفت و رفع مشکلات مؤمنان است. پس آن جا که ثمره مشهود نباشد، اصل ایمان مورد تردید قرار می گیرد.

420- بی مهری به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - تهی بودن دل از محبت خدا ، بی مهری نسبت به اهل ایمان ، احساس کوچکی در برابر کافران ، از نشانه های بیماری دل و ضعف ایمان

فتري الذين في قلوبهم مرض .. اذله على المؤمنين اعزه على الكافرين

ارتباط آیه مورد بحث با آیات پیش گویای این است که بیمار دلان (الذین فی قلوبهم مرض) از مصادیق مرتدان می باشند و چون صفات شمرده شده برای مؤمنان واقعی نقطه مقابل مرتدان قرار گرفته ؛ است معلوم می شود نبود این صفات در مدعیان اسلام، نشانه بیمار دلی آنان است.

ص: 167

421- بی نیازی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 16

16 - غنا و بی نیازی مؤمنان ، پرتوی از فضل الهی نسبت به آنان

فسوف یغنیکم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 20 - 4

4 - روشنگری های قرآن ، بی نیاز کننده مؤمنان از طرح ها و ایده های جاهلانه و هواپرستانه ظالمان

ولا تتبع أهواء الذين لا يعلمون .. هذا بصائر للناس

422- بینش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 5

5 - جهاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، نشأت یافته از درک صحیح و بینش عمیق آنان نسبت به ارزش جهاد

فهم لا یفقهون. لكن الرسول و الذین ءامنوا معه جهدوا

با توجه به فراز پیش (رضوا .. فهم لا یفقهون) مقصود این است که منافقان چون نمی فهمند، از جهاد می گریزند و لکن مؤمنان، به برکت درک عمیقی که دارند، به سوی عرصه های کارزار پیش می تازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 8

8 - تحمل دشواری ها در راه دین در نظر مؤمنان راستین ، تنها زمینه ساز برخورداری از مغفرت الهی است و نه تضمینی حتمی .

قالوا لاضیر .. إنا نطمع أن یغفر لنا ربنا

ساحران مؤمن، در عین اظهار آمادگی برای پذیرش هر دشواری، خود را در آن مرتبه ندیدند که حتماً مورد غفران قرار می گیرند؛ بلکه فقط

اظهار امیدواری کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 3

3 - مؤمنان واقعی ، پایبند به تکالیف فردی و اجتماعی و دارای بینشی ژرف در عقاید دینی

الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم بالأخره هم یوقنون

«نماز» برقرار ساختن پیوند عبودیت و بندگی با خدا و «زکات» ایجاد ارتباط با مردم پیرامون خود و دستگیری از نیازمندان جامعه است. بنابراین آوردن «پرداخت زکات» پس از «اقامه صلاه» بیانگر این حقیقت است که مؤمنان واقعی تنها به فکر

ص: 168

خود نیستند؛ بلکه با مردم جامعه خود نیز ارتباطی مسؤولانه دارند. گفتنی است که «یقین به آخرت» - که عبارت از اعتقاد قطعی است - بیانگر آن است که مؤمنان واقعی در مسائل اعتقادی دارای بینشی عمیق و تردیدناپذیراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 5

5- مؤمنان به آخرت، برخوردار از بینش درست نسبت به ارزش ها و ضد ارزش ها و به دور از تحیر و سرگردانی در زندگی

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ... فهم يعمهون

با استفاده از مفهوم آیه و نیز از تقابل میان آن و آیه پیشین، می توان گفت که مؤمنان به آخرت (برخلاف کافران) نه گرفتار بینش غلط در ارزش گذاری اند و نه گرفتار حیرت و سرگردانی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 6

6- قدرت و ثروت (هر چند بسیار و افسانه ای باشد) در نگاه اهل معرفت و مؤمنان دین شناس ، بسی کم ارزش تر از پاداش های الهی است .

وقال الذين أوتوا العلم ويلكم ثواب الله خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 37 - 7

7- صاحبان ایمان ، قبض و بسط های اقتصادی را ، از آیات خداوند تلقی می کنند .

أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ... إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 1

1- مؤمنان ، متکی به برهان و عقل و کافران ، دلخوش به پندار و هوای نفس

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ... وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ

در واژه «بینه» شناخت عقلی نهفته است. از مقابله آن با «أهواء»، مطلب بالا استفاده می شود.

423- پاداش اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 5

5 - پاداش اخروی مؤمنان صالح بیش از استحقاق آنان است .

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 6

ص: 169

6- وجود خانه های عالی و پاکیزه برای مؤمنان نیک کردار در « جنات عدن »

و مسکن طیبه فی جنت عدن

«جنات عدن» می تواند نامی خاص باشد و غیر از «جنات تجری . . .» به شمار آید. برداشت فوق برگرفته از این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 88 - 15

15 - حوران بهشتی ، از آن مؤمنان مجاهد و ایثارگر است .

و أولئک لهم الخیرت

منظور از «الخیرات» به قرینه آیه 70 سوره الرحمن (فیهن خیرات حسان) می تواند حوران بهشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 4 - 11

11 - عمل صالح ، شرط بهره مندی اهل ایمان از پاداش های اخروی

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 111 - 2

2- مؤمنان به کتاب های آسمانی ، در قیامت به پاداش کامل کردار خویش دست خواهند یافت .

و إنَّ کلاً لما لیوفینهم ربک أعملهم

مراد از «أعملهم» کیفر و پاداش اعمال می باشد. بنابراین «إنَّ کلاً...»؛ یعنی ، همانا پروردگارت پاداش و کیفر اعمال همگان را به طور کامل پرداخت خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 31 - 1,9

1- استقرار در باغ های بهشت ، از جمله پاداش های مؤمنان نیک کردار است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ

جمله «أُولَئِكَ..» یا خبر یکم برای «إِنَّ» در صدر آیه قبل است و یا خبر دوم و احتمال سوم آن است که جمله مستأنفه باشد در هر صورت، مشارالیه «أُولَئِكَ» «الذین امنوا...» در آیه قبل است. «عَدْنٌ» به معنای اقامت گزیدن و مستقر شدن است.

9- بهشت، مکانی بس آسایش آفرین، و نعمت های آن، پاداشی بس نیک برای مؤمنان است.

نعم الثواب و حسنرت مرتفقاً

«مرتفق» اسم مکان به معنای «متکا» (تکیگاه) است و چون هنگام استراحت، نوعاً، مرفق خود را روی زمین می گذارند، به محل استراحت و لمیدن «مرتفق» گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 12

ص: 170

12- ورود مؤمنان به بهشت عدن ، به خاطر ایمان آنان به غیب و تصدیق آن است .

جنت عدن التي وعد الرحمن عباده بالغيب

«باء» در «بالغیب» می تواند سببیه و متعلق به «وعد» باشد؛ یعنی، وعده خداوند به مؤمنان، به جهت ایمان آنان به غیب بوده است. روشن است که بنابراین وجه، تقدیر کلام «بتصدیق الغیب» خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 50 - 1

1 - مغفرت الهی و رزق گوارا، پاداش مؤمنان نیک کردار در جهان آخرت

فالذین ءامنوا و عملوا .. و رزق کریم

«رزق کریم» یعنی روزی طیب و گوارا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 111 - 1

1 - مؤمنان شکبیا، برخوردار از پاداش حتمی خداوند در قیامت

إني جزیتهم الیوم بما صبروا

«جزاء» (مصدر «جزیت») به معنای پاداش دادن است. «باء» در «بما صبروا» سببیه و «ما» موصول حرفی است؛ یعنی، «بسبب صبرهم». «فوز» (مصدر «فائزون») دستیابی به مقصود را می گویند. فعل «جزیت» دو مفعول بر می دارد. بنابراین «هم»، مفعول اول آن و «أنهم هم الفائزون» - به تأویل «فوزهم» - مفعول دوم آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 8

8 - پاداش های اخروی خداوند ، ویژه مؤمنان شایسته کردار

ثواب الله خیر لمن ءامن و عمل صلحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 5

5 - پاداش های اخروی خداوند به مؤمنان (بهشت و نعمت های آن) ، تفضل او است .

لیجزی الذین . . . من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 1

1 - فلسفه برپایی قیامت ، پاداش دادن به مؤمنان دارای عمل صالح است .

لتأتینکم . . . لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

«ل» در «لیجزی»، تعلیل برای فعل «تأتی» در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 10

ص: 171

10 - خداوند با کافران بدکردار در قیامت، بر مبنای عدل و با مؤمنان نیک کردار براساس فضل و لطف خویش برخورد خواهد کرد.

من عمل سیئه فلا یجزی إلا مثلها و من عمل صلحاً .. و هو مؤمن ... یرزقون فیها ب

برداشت یاد شده از آن جا است که مجازات گناه کاران، تنها به میزان گناه آنان است؛ ولی پاداش مؤمنان نیک کردار، بی شمار و افزون بر استحقاق آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 2

2 - اعطای پاداش به مؤمنان و نیک کرداران در قیامت، قبل از حسابرسی بدکرداران *

فأما الذین ءامنوا .. و أمّا الذین کفروا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تقدم در بیان، بیانگر تقدم خارجی نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 26,27

26 - احاطه علمی خداوند، به تمامی اعمال مؤمنان، تضمین کننده پاداش های اخروی آنها

و کلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبیر

یادآوری احاطه علمی خداوند به همه اعمال - پس از وعده پاداش برتر به همه مؤمنان - می تواند برای ایجاد و اطمینان در مؤمنان باشد و نیز آنان به این یقین داشته باشند که خداوند به هر عمل نیک آنان، آگاه است. همچنین اعمال نیک آنان - هر چند کوچک باشد - ضایع نخواهد شد.

27 - دستیابی مؤمنان به پاداش های موعود الهی در آخرت، در گرو پایدار ماندن آنان بر ایمان و انجام اعمال نیک است.

و کلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبیر

جمله «و الله بما تعملون خبیر» می تواند دربردارنده هشدار باشد. بر این اساس، هشدار الهی به مؤمنان مجاهد و انفاق گر - پس از این که به آنان وعده پاداش برتر اخروی داده است - می تواند بیانگر این حقیقت باشد که مؤمنان مواظب باشند و بدانند که دستیابی آنان به آن وعده های الهی، در صورتی قطعی است که آنها همچنان بر ایمان و صراط مستقیمی که در آن قرار دارند، باقی بمانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 5

5 - خداوند ، در قبال عمل کردن مؤمنان به توصیه او (جا باز کردن برای دیگران در مجالس) جایگاه اخروی آنان را وسیع خواهد کرد .

ففسحوا یفسح الله لکم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «یفسح الله لکم» ناظر به پاداش اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 5

5 - پاداش مؤمنان ، عادلانه و بی کم و کاست داده می شود .

فمن یؤمن برّبه فلا یخاف بخسًا ولا رهقًا

ص: 172

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 23 - 2

2 - مؤمنان در روز قیامت ، تنها به لطف و ثواب الهی چشم دوخته اند .

إلی ربّها ناظره

برداشت یاده شده، مبتنی بر حذف مضاف است و تقدیر آن چنین می باشد: «إلی ثواب ربّها ناظره».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 8

8 - خداوند در قیامت ، مؤمنان را با یادآوری مکرر پاداش های خویش ، آزار نداده و بر آنان منت نخواهد گذاشت .

لهم أجر غیر ممنون

در معانی «مَنْ» آورده اند که: منت گذاشتن بر کسی، به این است که احسان به او را بزرگ شمرده و به آن فخر کنند و درباره اش سخن را آغاز و تکرار کنند تا آن جا که شخص را متنفر سازند. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 1

1 - مؤمنان دارای عمل صالح ، برخوردار از بوستان هایی متعدد ، در آخرت

إِنَّ الذّین ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتٌ

424- پاداش بزرگ مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 6

6 - خداوند ، برای مؤمنانی که عمل صالح دارند ، پاداش بزرگی قرار داده است .

لهم أجر

نکره آوردن «أجر»، بیانگر عظمت آن است.

425- پاداش بی منت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 8

8 - پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، پاداشی بی منت و به دور از محاسبه و محدودیت

فلهم أجر غیر ممنون

در «قاموس» آمده است که «غیر ممنون»؛ یعنی، بدون محاسبه و صاحب «مصباح» می گوید: «مَنْتَ عَلِيهِ مَنَّاً»؛ یعنی، آنچه از نیکی ها برای کسی انجام داده ای، بر او شماره کردی. «راغب» در «مفردات»، این کار را مَنَّت زبانی و امری نکوهیده خوانده است.

ص: 173

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 5

5 - دستیابی مؤمنان دارای عمل صالح به پاداش بی منت و پایان ناپذیر ، حقیقتی انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب است .

فما یکذبک بعد بالدین

چنانچه «دین» به معنای جزا باشد (مفردات)، از مصادیق بارز آن اجری خواهد بود که در آیه قبل، به مؤمنان بشارت داده شد.

426- پاداش دعا برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 10

10 - « عن أبي جعفر (ع) فی قوله تبارک و تعالی « و يستحیب الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله » قال : هو المؤمن یدعوا لأخیه بظهر الغیب فیقول له الملك : آمین . و یقول الله العزیز الجبار و لک مثلاً ما سألت و قد أعطیت ما سألت بحبک إیّاه ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند تعالی: «و يستحیب الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله» روایت شده که فرمود: مراد مؤمنی است که پشت سر برادر دینی خود دعا می کند و فرشته برای او آمین می گوید و خدای عزیز جبار می فرماید (ای مؤمن) و برای تو است دو برابر آنچه برای برادرت خواستی و به خاطر این که برادرت را دوست داشتی آنچه را درخواست کردی به تو عطا کردم».

427- پاداش عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 7 - 6

6 - خداوند ، در قبال هر یک از اعمال مؤمنان ، بهترین پاداش را می دهد .

و الذین ءامنوا .. و لنجزینهم أحسن الذی كانوا یعملون

«أحسن» جانشین «مفعول مطلق محذوف» است. تقدیر آیه، چنین است: «و لنجزینهم جزاءً أحسن الذی...» (ما، پاداش آنان را، بهترین جزایشان، قرار خواهیم داد).

428- پاداش کامل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - پاداش مؤمنانی که عمل صالح دارند ، هرگز کاسته یا قطع نخواهد شد .

لهم أجر غير ممنون

ص: 174

از معانی «منّ» قطع است و معنای «نقص» نیز برای آن گفته شده است. (لسان العرب)

429- پاداش مضاعف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 13، 5

5- پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، دوچندان است .

إلّا من ءامن و عمل صلحاً فأولئك لهم جزاء الضعف

13 - « عن أمير المؤمنين (ع) : إنّ المؤمن يعمل لثلاث من الثواب إمّا لخير [الدنيا] . . . [و إمّا لخير الآخرة] فإنّ الله عزّوجلّ . . . إذا كان يوم القيامة حسبت لهم حسناتهم ثمّ أعطاهم بكلّ واحده عشر أمثالها إلى سبعمائة ضعف قال الله عزّوجلّ : . . . « أولئك لهم جزاء الضعف بما عملوا . . . » . . . ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده که مؤمن برای رسیدن به یکی از سه ثواب کار خیر انجام می دهد: یا برای رسیدن به خیر دنیا. .. و یا برای رسیدن به خیر آخرت. پس خدای عزّوجلّ... هرگاه قیامت برپا شود، برای مؤمنان حسناتشان را حساب می کند و برای هر یک حسنه، ده برابر تا هفتصد برابر پاداش می دهد. خدا می فرماید: ... (أولئك لهم جزاء الضعف بما عملوا...).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 23، 18

18 - دوستی عترت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موجب بهره مندی مؤمنان از پاداش مضاعف الهی

إلّا الموده فی القربی و من یقترب حسنه نزد له فیها حسناً

مراد از «من» در «من یقترب حسنه» به قرینه ذکر آن پس از «إلّا الموده فی القربی» مؤمنان دوستدار عترت هستند. گفتنی است که در برداشت یاد شده مراد از «نزد له فیها حسناً» - طبق نظر عده ای از مفسران - افزایش پاداش الهی در نظر گرفته شده است.

23 - پاداش مضاعف خداوند به اعمال نیک مؤمنان ، جلوه ای از غفران و سپاسگزاری او است .

و من یقترب . . . إنّ الله غفور شکور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 4

4 - پاداش افزون و اعطای نعمت ها بیش از انتظار مؤمنان به ایشان ، نمودی از فضل الهی است .

و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 7

7 - خداوند ، در دنیا - حداقل - دو برابر مقدار وامی را که مؤمنان به او می دهند (در راه او انفاق می کنند) ، به آنان باز می گرداند .

من ذا الذی یقرض اللّٰه .. فیضعفه له

ص: 175

«مضاعفه» (مصدر «يضاعف») به دو چندان کردن و بالاتر از آن گفته می شود (مفردات راغب).

430- پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 3

3- بهشت و نعمت های آن ، پاداش کسانی است که به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورده و اعمال صالح انجام دهند .

و بشر الذین ءامنوا .. أن لهم جنت تجری من تحت الأنهر

متعلق «آمنوا» به دلیل آیات قبل، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 1

1 - مسلمانان ، یهودیان ، نصرانی ها و صابئان ، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح ، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد .

إن الذین ءامنوا .. فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 1

1 - مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، که دارای اعمال صالح باشند ، اهل بهشت بوده و در آن جاودان خواهند بود .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک أصحاب الجنة هم فیها خالدون

مراد از ایمان در آیه مورد بحث - به قرینه آیه 75 (أفتطمعون أن يؤمنوا لكم) - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 3,6,1

1 - مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، بهره مندان از پاداش ویژه الهی

ان الذین امنوا و عملوا الصالحات و اقاموا الصلوه و اتوا الزکوه لهم اجرهم عند ربّه

کلمه «عند ربّهم» اشاره به پاداشی ویژه دارد.

3 - پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربّهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

6 - وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 176

2 - آل عمران - 3 - 57 - 8، 1

1 - مؤمنانِ دارای اعمال صالح ، بهره مند از پاداش کامل خداوند

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

8 - اجر کامل خداوند ، از آن مؤمنانی است که عامل به تمامی اعمال صالح باشند .

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

کلمه «الصالحات»، جمع و دارای الف و لام است که دلالت بر عموم می کند؛ یعنی تمام اعمال صالح را انجام دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 171 - 4، 7

4 - تضمین پاداش عملکرد مؤمنان ، از سوی خداوند

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

7 - شادمانی شهیدان از اینکه خداوند اجر مؤمنان را تباہ نمی سازد .

یستبشرون بنعمه .. انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

جمله «ان الله»، عطف بر کلمه «نعمه» است ؛ یعنی «یستبشرون بان الله لا یضیع».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 24

24 - پاداش بزرگ از آن مؤمنان تقوایسته

و ان تؤمنوا و تتقوا فلکم اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 10

10 - ترغیب مؤمنان از سوی خداوند به دعا و درخواست پاداش های موعود وی

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 7،11

7 - خداوند ، هرگز عمل مؤمن را ضایع نکرده و وی را از پاداش اعمالش بهره مند خواهد کرد .

اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلِ مِنْکُمْ

خطاب «منکم» می رساند که اگر انجام دهنده اعمال نیک مؤمن باشد، عمل او ضایع نخواهد شد و در دنیا و آخرت به ثمر خواهد نشست.

11 - عمل ، شرط برخوردارى مؤمن از پاداش های الهی است .

فَاَمَّا رَبِّنا وَاتِّنا ما وَعَدْتنا .. فَاَسْتَجَابْ لَهُمْ رَبِّهْمُ اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلِ مِنْکُمْ

جمله «اِنَّی لا اَضِیْعُ عَمَلِ عَامِلِ»، در حقیقت بیان شرطی است برای ثمردهی ایمان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 20،22،25،27

ص: 177

20 - آن گروه از اهل کتاب که به خدا، قرآن و کتب آسمانی خویش ایمان آورند؛ از پاداشی ویژه و والا بهره مند خواهند شد.

اولئک لهم اجرهم عند ربهم

کلمه «عند ربهم»، توصیف «اجرهم» است و می‌رساند که آن پاداش، پاداشی ویژه و ارزشمند است.

22 - نوید پاداش و تضمین آن، پرتوی از ربوبیت الهی نسبت به مؤمنان

لهم اجرهم عند ربهم

25 - خداوند پاداش مؤمنان را بدون تأخیر، به آنان عطا خواهد کرد.

لهم اجرهم عند ربهم انّ الله سریع الحساب

یادآوری سرعت حسابرسی پس از بیان پاداش دهی، بیانگر آن است که اعطای اجر از سوی خداوند، با تأخیر در حسابرسی مواجه نخواهد شد.

27 - پاداش مؤمنان از سوی خداوند، بر اساس درجه ایمان و عملکرد آنان است.

اولئک لهم اجرهم .. انّ الله سریع الحساب

اگر پاداش بر اساس عملکردها نبود، حسابرسی معنا نداشت؛ و با توجه به مشارالیه «اولئک» معلوم می‌شود که هم ایمان و هم عملکرد مؤمنان، موجب استحقاق پاداش برای آنان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 1

1 - بهشت، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح

و الذین امنوا و عملوا الصّالحات سندخلهم جنّات تجری من تحتها الانهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 9

9 - نوید الهی به پاداش نیک برای مجاهدان و نیز مؤمنان بازنشسته از جنگ

فضّل الله .. علی القاعدین درجه وکلاً وعد الله الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 1

1 - بهشت ، پاداش مؤمنان دارای اعمال صالح

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 146 - 9

9 - وعده خداوند به برخورداری مؤمنان ، از پاداشی بس بزرگ

و سوف یؤت الله المؤمنین أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 9،12

ص: 178

9 - مؤمنان سپاسگزار در برابر نعمت های خداوند ، بهره مند از پاداش های اویند .

إن شکرتم وءامنتم وکان اللّٰه شاکراً علیماً

شکر خداوند در حقیقت پاداش و ثواب اوست به بندگان. و این پاداش در مقابل همان سپاسگزاری و ایمان بندگان است.

12 - علم و آگاهی گسترده خداوند ، تضمین کننده پاداش دهی او به بندگان مؤمن و شاکر خویش

إن شکرتم وءامنتم وکان اللّٰه شاکراً علیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 152 - 5

5 - ایمان دارندگان به خدا و تمامی انبیا ، مورد وعده الهی به برخورداری از پاداش های فراوان

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله .. أولئک سوف یؤتیهم أجورهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 12

12 - مؤمنان به خدا ، قیامت و قرآن ، بر پا دارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، از پاداش بزرگ الهی ، برخوردار خواهند شد .

أولئک سنؤتیهم أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 1,2,6

1 - مؤمنان دارای عمل صالح ، برخوردار از اجر کامل و فضل خداوند در قیامت

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

2 - خداوند خود پاداش دهنده به مؤمنان دارای عمل صالح

فیوفیهم أجورهم

6 - فضل الهی ، منشأ افزایش پاداش اهل ایمان

فاما الذین ءامنوا .. و یزیدهم من فضله

«من» در «من فضله» نشویه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 8، 3، 2

2 - ایمان به خداوند و تمسک به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) موجب برخوردارى از رحمت و فضل الهی

فاما الذین ءامنوا باللّٰه و اعتصموا به فسیدخلم فی رحمہ منہ و فضل

بدان احتمال که ضمیر در «به» به «برهن» (پیامبر (صلی الله علیه و آله)) و «نور» (قرآن) در آیه قبل برگردد.

3 - نیل به مقام قرب الهی ، بهره مندی کامل از بهشت و نعمت های آن و برخوردارى از فضل الهی ، پاداش مؤمنان متمسک به خداوند

فاما الذین ءامنوا . . . فسیدخلم فی رحمہ منہ و فضل و یهدیهم إلیه

8 - ورود به بهشت و برخوردارى از فضل خدا و رسیدن به مقام قرب الهی ، پاداش مؤمنان به خدا و پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و

قرآن

ص: 179

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا .. يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 9 - 1

1 - وعده الهی به مؤمنان دارای عمل صالح ، به آمرزش و پاداش بزرگ

وعد الله الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفرة و اجر عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 85 - 3

3 - خداوند ، پاداش بخش مؤمنان و محسنان

فائبهم الله بما قالوا .. ذلك جزاء المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 43 - 16، 8

8 - نهر های جاری بهشت ، پاداش مؤمنان نیک کردار

تجری من تحتهم الأنهر

16 - بهشت تفضلی است از جانب خداوند به مؤمنان نیک کردار ، نه پاداشی همپایه عملکرد آنان

تلکم الجنة اورثتموها بما کنتم تعملون

خداوند از یک سو بهشت را پاداش عملکرد اهل ایمان دانسته (بما کنتم تعملون) و از سوی دیگر آن را میراث (دستیابی به چیزی بدون عوض) خوانده است تا به این حقیقت اشاره کند که اعطای بهشت همپایه اعمال مؤمنان نیست، بلکه تفضلی است از جانب خداوند به ایشان.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 4 - 6

6 - برخورداری از آمرزش خداوند و بهره مندی از روزی های نیکو ، پاداش مؤمنان حقیقی

لهم ... مغفره و رزق كريم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 28 - 7

7 - پيروزي و موفقيت مؤمنان در آزمونشان به وسيله مال و اولاد ، موجب بهره مندي آنان از پاداش بزرگ الهي است .

و اعلموا انما اموالكم و اولدكم فتنه و ان الله عنده اجر عظيم

بيان پاداش عظيم الهي پس از تأكيد بر اينكه ثروتها و فرزندان وسيله آزمون هستند، مي تواند بيانگر نکته اي باشد كه در برداشت فوق بدان اشاره شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 22 - 3,4,6

3 - نعمت هاي جاودان اخروي ، اجرت و مزدی است در برابر عملکرد مؤمنان مهاجر و مجاهد .

ص: 180

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. جنت لهم ... خلدین فیها ابدأً ان اللّٰه عنده اُج

«اُجر» اجرت و مزد در برابر عمل است.

4 - پاداش خداوند به مؤمنان مهاجر و مجاهد ، پاداشی بزرگ است .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. ان اللّٰه عنده اُجر عظیم

6 - مؤمنان مهاجر و مجاهد ، علاوه بر بهره مندی از رحمت و رضوان الهی و بهشت ، از پاداشی ویژه و بزرگ در پیشگاه خداوند برخوردارند .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. و جنت ... ان اللّٰه عنده اُجر عظیم

قرار گرفتن جمله «ان اللّٰه عنده اُجر عظیم» - که دارای معنایی عام و کلی است - پس از ذکر پاداشهای گوناگون مؤمنان مهاجر و مجاهد ، می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئک سیر حمهم اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 15

15 - بهشت جاودان ، بوستان های پوشیده از درخت ، خانه های دلپذیر و خشنودی خدا ، پاداش الهی به مؤمنان در برابر امر به معروف و نهی از منکر ، اقامه نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

و المؤمنون و المؤمنات .. یأمرون بالمعروف ... و یطیعون اللّٰه و رسوله ... وعد الل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 1

1 - خداوند ، خریدار جان و مال مؤمنان به بهای بهشت

ان اللّٰه اشتری من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 3,7

3 - ثبت هر گام مؤمنان در پیمودن مسیر الهی ، به منظور اعطای پاداش به آنان

و لا یقطعون وادياً إلا کتب لهم لیجزیهم

7 - جلوه فضل الهی ، در پاداش به مؤمنان مجاهد و انفاقگر

لیجزیهم الله أحسن ما كانوا یعملون

«جزای أحسن» - که به معنای پاداش دادن به بیش از حد استحقاق است - بیانگر تجلی فضل خدا در پاداش دهی به مؤمنان است. قابل ذکر است در برداشت فوق مفروض این است که «أحسن» مفعول دوم برای «یجزی» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 4 - 10

ص: 181

10 - دستیابی مؤمنان به پاداش و ایمان و اعمال شایسته خویش و گرفتاری کافران به کیفر کفر و بزهکاری خود ، فلسفه اساسی معاد و برپایی رستاخیز است .

ثم يعيده ليجزى الذين ءامنوا .. و الذين كفروا لهم شراب من حميم و عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 1

1- آخرت طلبان مؤمنی که تلاشی جدی در راه اهداف اخروی خویش بکنند به نتایج ارزشمند تلاشهایشان دست خواهند یافت .

و من أراد الآخره ... کان سعیهم مشکورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 1

1- ذوالقرنین ، به اعطای پاداش نیک ، به مؤمنان نیک کردار ، وعده داد .

و أمّا من ءامن و عمل صلحًا فله جزاء الحسنی

«جزاء» حال است و بیان این که رفتار نیکو (الحسنی) پاداش ایمان و عمل صالح شخص است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 2

2- محبوبیت در دل های مردم ، از جمله پاداش های خداوند به مؤمنان دارای کردار نیک .

إنّ الذين ءامنوا .. سیجعل لهم الرحمن وداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 96 - 1

1- سنت الهی بر ثبت اعمال مؤمنان برای پاداش و محرومیت هلاک شدگان از بازگشت به دنیا ، تا خروج یا جوج و مأجوج (انقراض دنیا) ادامه خواهد داشت .

فمن يعمل .. و حرم علی ... حتّی إذا فتحت یا جوج و مأجوج

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «حتی» معنای غایت را افاده کند. البته میان اهل ادب در افاده آن برای غایت، اختلاف نظر وجود دارد؛ ولی از سیاق و آهنگ آیه، غایت قابل استفاده است. براین اساس «حتی إذا فتحت...» غایت برای «فمن يعمل من الصالحات... و حرام قریه...» خواهد بود. گفتنی است که نوع مفسران بر آنند که مقصود از یأجوج و مأجوج، دوگروه از مردمی هستند که در آخر الزمان ظاهر می شوند و به تاختوتاز و فتوحات دست می زنند و پس از مرگ آنان، عمر دنیا به پایان می رسد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 1

1 - بهشت ، پاداش خدا به مؤمنان نیک کردار

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

ص: 182

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 56 - 4

4 - بهشت ، پاداشت مؤمنان نیک کردار

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 3

3 - صبر مضاعف اهل ایمان در برابر فشار های زیاد ایمان سوزان ، در پی دارنده پاداش مضاعف از سوی خدای سبحان است .

أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 10

10 - فلسفه آزمودن مؤمنان ، مشخص شدن مؤمنان راستین ، جهت پاداش دهی خداوند به آنان است .

وَلَقَدْ فَتَنَّا .. فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا

برداشت بالا، بنابر این احتمال است که تحقق عینی علم خداوند در آزمودن مؤمنان، به منظور اعطای پاداش به آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 8

8 - اعطای پاداش به مؤمنان ، پس از چشم پوشی از لغزش ها و گناهان آنان است .

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ .. وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ

ذکر جزا پس از ذکر پوشاندن گناهان (تکفیر)، می تواند به جهت نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 11 - 6

6 - وعده خداوند ، به برخورداری مؤمنان از پاداش ؛ و کیفر شدن منافقان

و ليعلمنّ الله الذين ءامنوا و ليعلمنّ المنفقين

مراد از علم خداوند به مؤمنان و منافقان، پاداش و کیفر دادن به آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 1، 10

1 - خداوند، بهشت را، برای مؤمنان دارای عمل صالح، تضمین کرده است.

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنبؤنّهم من الجنّه غرفاً

لام تأکید و نون ثقیله در «لنبؤنّ» دلالت بر ضمانت می کند.

10 - بهشت جاودان، برای مؤمنان دارای عمل صالح، پاداشی نیکو است.

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنبؤنّهم من الجنّه .. خلدین فیها نعم أجر ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 183

1 - بوستان عظیم بهشتی ، پاداش مؤمنان نیک کردار است .

فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ

نکره آورده شدن «روضه» دلالت بر عظمت آن می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند پاداش دهنده مؤمنانِ دارای عمل صالح در قیامت

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

4 - پاداش دهی خداوند به مؤمنانِ دارای عمل صالح ، فراتر از استحقاق عمل آنها است .

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. . مِنْ فَضْلِهِ

ذکر «من فضله» برای بیان این نکته است که پاداش در نظر گرفته شده برای مؤمنان، براساس استحقاق نیست، بلکه فزون تر از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بهشت های سرشار از نعمت ، پاداش مؤمنانِ دارای اعمال صالح است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. . لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ

2 - مؤمنان به آیات خدا و انجام دهندگان عمل صالح ، جایگاه شان بهشت است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ

به قرینه مقابله با آیه قبل، متعلق «آمنوا» در این آیه کسانی اند که به آیات الهی ایمان آورده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - جاودانگی در بهشت سراسر نعمت ، پاداش مؤمنانِ دارای عمل صالح است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. جنّـت النعيم خلدین فیها

3 - وعده خداوند به پاداش مؤمنان و کیفر معرضان از آیات خدا ، وعده ای حق و تخلف ناپذیر است .

فبشره بعذاب أليم .. لهم جنّـت النعيم ... وعد الله حقاً

«وعد» مفعول مطلق و «حقاً» تأکید آن است و دلالت بر حقانیت و تخلف ناپذیری آن می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 4، 1

1 - هیچ کس ، توان ندارد ارزش و اهمیت پاداش های الهی را برای مؤمنان راستین ، درک کند .

فلا تعلم نفس ما أخفى لهم من قرّه أعین

«نفس» شامل هر صاحب حیاتی از جمله انسان ها و ملائکه می شود. سیاق نفی مفید عموم است.

4 - نعمت های عظیم اخروی ، پاداش عمل مستمر خود مؤمنان است که در دنیا انجام می دهند .

فلا تعلم نفس ما أخفى لهم من قرّه أعین جزاء بما كانوا يعملون

ص: 184

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 1

1 - برابر نبودن مؤمن و فاسق ، در نظام پاداش الهی ، امری بدیهی و خدشه ناپذیر است .

أفمن كان مؤمناً كمن كان فاسقاً لا يستون

همزه «أفمن..» استفهام انکاری است و «لا یستون» نیز بر آن تأکید بیشتری می کند. گفتنی است: «کاف» در «کمن» تشبیه در جزا است و به قرینه آیات سابق و آیات بعدی (19 و 20)، مراد از نفی تساوی، می تواند عدم تساوی در پاداش و جزا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 1،4،5

1 - باغ های بهشتی مهیّا برای پذیرایی ، پاداش مؤمنان نیک کردار است .

أما الذين ءامنوا وعملوا الصلحت فلهم جنّات المأوی نزلاً

4 - باغ های بهشت ، تنها به عنوان پیش پذیرایی از مؤمنان نیک کردار است و نه پاداش کامل آنان .

فلهم جنّات المأوی نزلاً

«نزل» در لغت به چیزی گفته می شود که برای مهمان تهیه و آماده می شود (مفردات راغب). لازم به ذکر است که «نزلاً» حال برای «جنّات» و مفید معنای یاد شده است.

5 - پیشکش باغ های بهشت به مؤمنان نیک کردار ، پاداشی فوق تصور و روشنی بخش دیده آنان است .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم من قرّه أعین .. فلهم جنّات المأوی نزلاً

جمله «فلهم جنّات المأوی..» می تواند تأکیدی بر «ما أخفی لهم...» و نیز نمادی از آنچه در خفا، برای مؤمنان در نظر گرفته شده، باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 8 - 1

1 - فلسفه پیمان گرفتن خداوند از پیامبران ، پاداش دادن به مؤمنان و کیفر دادن به کافران است .

وإذا أخذنا من النبيّن ميثقهم .. لیسئل الصدقین عن صدقهم ... و أعدّ للكفرین

«لام» در «لیسئل...» لام تعلیل یا لام غایت است. مراد از «الصادقین» به قرینه مقابله با «الکافرین» مؤمنان اند. لازم به ذکر است که برداشت بالا - علاوه بر نکته یاد شده - مبتنی بر این است که مرجع ضمیر در «صدقهم» واژه «الصادقین» باشد و علت پرسش از صداقت مؤمنان، پاداش دادن به آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 44 - 5,6

5 - خداوند ، برای مؤمنان ، پیشاپیش ، پاداشی بزرگوارانه تدارک دیده است .

و أعدّ لهم أجرًا کریمًا

6 - تدارک پاداش کریمانه برای مؤمنان از سوی خداوند ، ناشی از رحمت او به آنها است .

و کان بالمؤمنین رحیمًا .. و أعدّ لهم أجرًا کریمًا

ص: 185

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 47 - 2

2 - پاداش ایمان مؤمنان ، از فضل خداوندی است .

و بشر المؤمنین بأنّ لهم من الله فضلاً كبيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 2

2 - مؤمنان دارای عمل صالح ، شایسته غفران و پاداش الهی اند .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفرة و أجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 2

2 - خداوند در پاداش دادن به مؤمنان نیک کردار ، هیچ گونه منتی بر آنان نخواهد گذاشت .

إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غير ممنون

برداشت بالا مبتنی بر این نکته است که «ممنون» از ماده «منت» اشتقاق یافته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 6

6 - توحید و استقامت در راه ایمان ، در پی دارنده بهشت و نعمت های گسترده برای مؤمنان

إنّ الذين قالوا ربّنا الله ثمّ استقموا . . . و لكم فيها ما تشتهي أنفسكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 13

13 - آموزش گناهان و سامان یافتن شؤون حیات ، پاداش الهی به مؤمنان صالح پیرو قرآن

و الذين ءامنوا . . . كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ و أصلح بهم

«أصلح بالهم» یا به معنای اصلاح مطلق شئون زندگی و یا اصلاح قلب و دل مؤمنان است، برداشت یاد شده براساس معنای اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 10

10- پاداش الهی به مؤمنان متقی ، به گونه ای رایگان و نه در قبال درخواست مال از ایشان

یؤتکم أجورکم و لایستلکم أموالکم

«لایستلکم أموالکم» در رابطه با جمله «یؤتکم أجورکم» است و دفع دخل مقدر می کند؛ یعنی، خداوند در قبال پاداش های خود، چیزی جز ایمان و تقوا از شما انتظار ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 3.4

ص: 186

3 - علم و حکمت الهی ، پشتوانه پاداش او به اهل ایمان *

و كان الله عليماً حكيماً . ليدخل المؤمنين و المؤمنات جنّات

در صورتی که میان ذیل آیه قبل (كان الله.. ..) با «لیدخل...» ارتباطی لحاظ شود، مطلب بالا را می توان نتیجه گرفت.

4 - ایمان ، معیار داوری خداوند درباره انسان و پاداش به مردان و زنان

ليدخل المؤمنين و المؤمنات جنّات

وصف «المؤمنين و المؤمنات»، مُشعر به علیّت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 19 - 3

3 - پاداش های مادی و معنوی خداوند ، به مؤمنان وفادار و مورد رضایت خویش

لقد رضی الله .. . فأنزل السکینه علیهم ... و مغانم کثیره يأخذونها

«أنزل السکینه» اشاره به پاداش معنوی و «مغانم..» نظر به پاداش های مادی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 10

10 - امداد های الهی در حق مؤمنان ، پاداشی به عملکرد شایسته آنان در جریان حدیبیه *

و كان الله بما تعملون بصیراً

ارتباط «كان الله.. ..» با صدر آیه، نتیجه می دهد که الطاف الهی در حق اهل ایمان، از آن جهت صورت گرفته است که خداوند بر اعمال

گذشته آنان، نظارت عمیق داشته و ایشان را شایسته آن موهبت ها دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 44

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 3 - 10

10 - پاداش های الهی به مؤمنان ، دارای مراتب

أجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 19

19 - پاداش کامل اعمال مؤمنان ، جلوه رحمت خاص الهی به اهل ایمان

لا یلتکم من أعملکم شیئاً إنَّ اللّٰهَ . . . رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 62 - 3

ص: 187

3 - مؤمنان به تناسب عملکرد خویش ، برخوردار از بهشت های متفاوت *

ولمن خاف مقام ربّه جنتان ... و من دونهما جنتان

در صورتی که «دو نهما» به معنای مرتبه پایین تر باشد، احتمال می رود که دو بهشت قبل مخصوص خائفان و این دو بهشت فروتر، از آن کسانی باشد که در مرتبه پایین تر قرار دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 13

13 - وعده پاداش بزرگ از سوی خداوند به مؤمنان انفاقگر

فالذین ءامنوا منکم و أنفقوا لهم أجر کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 5

5 - خداوند ، در قبال وامی که مؤمنان به او می دهند (انفاق در راه او) ، دو پاداش می دهد : پاداشی در دنیا و پاداشی در آخرت .

من ذا الذی یقرض الله .. فیضعفه له و له أجر کریم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که جمله «فیضعفه له»، ناظر به پاداش دنیوی و جمله «و له أجر کریم» ناظر به پاداش اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 15

15 - « فی المجمع بعد ذکر هذه الأیه « لهم أجرهم و نورهم » ای لهم ثواب طاعاتهم و نور ایمانهم الذی یهدون به إلی طریق الجتّه . . . رواه البراء بن عازب عن النبی (صلی الله علیه و آله) ;

در مجمع البیان بعد از ذکر آیه «لهم أجرهم و نورهم» آمده است: مقصود این است که برای آنان است پاداش طاعت و نور ایمانشان که به وسیله آن به راه بهشت هدایت می شوند و این معنا را براء بن عازب از نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) روایت نموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 4

4 - پاداش مؤمنان عمل کننده به توصیه الهی (توصیه به جا باز کردن برای دیگران در مجالس) ، حل مشکلات و گشایش در امور زندگی

آنان از سوی خداوند است .

ففسحوا يفسح الله لكم

در صورتی که مراد از «یفسح الله»، پاداش دنیوی باشد برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 7

7 - توجه و ایمان به پاداش بزرگ الهی برای مؤمنان ، بازدارنده انسان از وابستگی به اموال و اولاد و گناه به خاطر آنها

والله عنده أجر عظیم

ص: 188

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 4

4 - در دیدگاه مؤمنان جن، ایمان آورندگان به ربوبیت خدای یکتا، از نقصان حق خویش و یا ستم شدن در مجازات، بیم نداشته و در امان اند.

فمن يؤمن برّبه فلا يخاف بخسًا ولا رهقًا

«رَهَق» در معانی «سفاهت»، «گناه»، «کذب» و «ظلم» به کار می رود؛ ولی در این آیه معنای اخیر مراد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 4

4 - مؤمنانی که زیر شکنجه کافران جان دادند و در آتش آنان سوختند، مالک بوستان های بهشت خواهند شد.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

ارتباط این آیه با آیه قبل، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 6

6 - مؤمنان دارای عمل صالح، از پاداشی بزرگ برخوردار خواهند شد.

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

نکره بودن «أجر»، بر عظمت آن دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 1، 2

1 - استقرار در باغ های بهشت و جاودانگی در آن، پاداش تضمین شده خداوند برای مؤمنان نیکوکردار

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. جزاؤهم عند ربّهم جنّات عدن تجري من تحتها الأن

2 - پاداش مؤمنان شایسته کردار، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است.

431- پاداش مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 2، 1

1 - وعده دوبار اجر (اجر مضاعف) از سوی خداوند ، به ایمان آوردگان از اهل کتاب

الذین ءاتینهم الکتب .. أولئک یؤتون أجرهم مرتین

مفسران، تعبیر «مرتین» را کنایه از اجر مضاعف دانسته اند.

2 - صبر و بردباری ایمان آوردگان از اهل کتاب ، در برابر فشار های هم کیشان سابق خود و نیز تحمل آزار های مشرکان ، عامل برخوردار

شدن آنان از اجر دو برابر الهی

أولئک یؤتون أجرهم مرتین بما صبروا

ص: 189

«باء» در «بما صبروا» سببیه و «ما» مصدریه است؛ یعنی، «بسبب صبرهم». گفتنی است در این که اشخاص مورد بحث در برابر چه چیزی از خود صبر و تحمل نشان دادند، چند نظر اظهار شده است؛ از جمله آنها صبر آنان در برابر فشار اهل کتاب و مشرکان می باشد. برداشت یاد شده بر پایه همین احتمال است.

432- پاداش مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 12

12 - مؤمنانی که بر دشواری ها و سختی های راه ایمان صبر کنند ، از پاداشی گرانقدر برخوردار خواهند شد .

و بشر الصبرین

نیابردن متعلق بشارت و مشخص نکردن مزدگانی صابران، به فخامت و ارجمندی آن اشاره دارد. (اقتباس از المیزان).

433- پاداش مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 7

7- خداوند ، پاداش دهنده مؤمنان نیک کردار بر اساس بهترین عمل آنان

من عمل صالحًا . . . و هو مؤمن . . . و لنجزینهم أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 9 - 5

5- مؤمنانی که همواره به کردار نیک مشغولند ، از پاداشی بزرگ برخوردارند .

و يبشر المؤمنين الذين يعملون الصلحت ان لهم اجرا كبيرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 10, 5

5- قرآن ، بشارت دهنده مؤمنان نیک کردار ، به پاداشی شایسته و عظیم

و يبشّر المؤمنین الذین يعملون الصلحت أنّ لهم أجرًا حسنًا

نکره آوردن «أجرًا» برای بیان عظمت آن است.

10- مؤمنان دارای اعمال صالح ، از پاداشی نیک برخوردار خواهند شد .

و يبشّر المؤمنین الذین يعملون الصلحت أنّ لهم أجرًا حسنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 10

10- بهشت ، پاداش کامل مؤمنانی که کردار نیک داشته و از کار های بد توبه کنند .

فأولئك يدخلون الجنة ولا يظلمون شيئًا

ص: 190

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 2

2 - بهشت ، پاداش خداوند به مؤمنان نیک کردار

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

434- پاداش مؤمنان مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 57 - 6

6 - وعده خداوند ، به مؤمنان مهاجری که درصدد حفظ ارزش های دین خود بودند ، مبنی بر برخوردار کردنشان از پاداش

إِنَّ أَرْضِي وَسِعَهُ . . . كُلَّ نَفْسٍ ذَائِقَةَ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

برداشت بالا، بنابراین است که «ثم إلینا ترجعون» کنایه از اعطای پاداش به مؤمنان و مؤاخذه کافران باشد. در این آیه، به قرینه مقام، پاداش دهی، به مؤمنان مهاجر است.

435- پاسداری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 15

15 - مؤمنان راستین ، پاسداران همیشگی قوانین ، حدود و ارزش های الهی

و الحفظون لحدود الله

436- پاکي مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 19، 3

3 - مؤمنان ، پاک هستند و غیر آنان (منافقان) ، پلید و خبیث .

ما كان الله ليذر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب

19 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آگاه به پاکان و ناپاکان (مؤمن و منافق) اُمت خویش ، از طریق علم به غیب

و ما کان الله . . . و لکنّ الله یجتبی من رسله من یشاء

مراد از «من رسله» - چه برخی از رسولان باشند و چه تمامی آنان - قطعاً پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) از جمله آنان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 37 - 2

2 - کافران ستیزه گر با دین ، پلید هستند و اهل ایمان ، پاک .

ص: 191

437- پدران مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 14، 8، 4

4- بهره مندی پدران، همسران و فرزندان صالح از بوستان های ماندنی بهشت، در سایه لطف الهی به مؤمنان تائب و پیرو دین

و أدخلهم جنّات عدن التي وعدتهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذریّتهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند تنها به مؤمنان تائب و اهل عمل، وعده بهشت داده؛ ولی در عین حال فرموده است: پدران، همسران و فرزندان ایشان نیز - در صورت صالح بودنشان - وارد بهشت خواهند شد. یادآوری اینان در ردیف مؤمنان تائب - که وعده بهشت تنها به آنان اختصاص دارد - می تواند نوعی پاداش به ایشان و لطف الهی در حق آنان باشد.

8- بودن پدران، همسران و فرزندان در بهشت، از الطاف الهی در حق مؤمنان تائب و پیروان دین

و أدخلهم جنّات عدن التي وعدتهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذریّتهم

یاد کردن مسأله بودن پدران و .. در بهشت در کنار مؤمنان تائب، در عین آن که آنان از نظر مقام و کمال در حدی نیستند که مانند مؤمنان باشند (هرچند صلاحیت عمومی ورود به آن جا را دارند)، می تواند بیانگر اظهار لطف الهی به مؤمنان تائب باشد؛ زیرا وجود این افراد در کنار انسان، خود نعمتی بزرگ است.

14 - عزت و حکمت بی مانند خداوند، مقتضی دل بستن و امید داشتن به ورود مؤمنان تائب و پدران، همسران و فرزندان صالح آنان به بهشت جاویدان

ربّنا و أدخلهم جنّات ... إنك أنت العزيز الحكيم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنك أنت العزيز الحكيم» تعلیل برای جمله های پیشین است.

438- پذیرایی اخروی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 2

2- باغ های سرسبز آخرت، وسیله پذیرایی از مؤمنان نیک کردار است.

كانت لهم جنّات الفردوس نزلاً

یکی از معانی «نزل»، «غذا» و یا «امکانات دیگری است که برای پذیرایی از میهمان آماده می شود.».

439- پذیرایی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 1,4,5

ص: 192

1 - باغ های بهشتی مهیا برای پذیرایی ، پاداش مؤمنان نیک کردار است .

أما الذين آمنوا و عملوا الصلحت فلهم جنت المأوى نزلاً

4 - باغ های بهشت ، تنها به عنوان پیش پذیرایی از مؤمنان نیک کردار است و نه پاداش کامل آنان .

فلهم جنت المأوى نزلاً

«نزل» در لغت به چیزی گفته می شود که برای مهمان تهیه و آماده می شود (مفردات راغب). لازم به ذکر است که «نزلاً» حال برای «جنت» و مفید معنای یاد شده است.

5 - پیشکش باغ های بهشت به مؤمنان نیک کردار ، پاداشی فوق تصور و روشنی بخش دیده آنان است .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم من قره أعین . . . فلهم جنت المأوى نزلاً

جمله «فلهم جنت المأوى. . .» می تواند تأکیدی بر «ما أخفی لهم. . .» و نیز نمادی از آنچه در خفا، برای مؤمنان در نظر گرفته شده، باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 32 - 2

2 - تأمین نیازها و ارضای همه تمنیات اهل ایمان ، پیش پذیرایی خداوند از آنان هنگام ورود به بهشت

نزلاً من غفور رحیم

با توجه به معنای «نزل» (غذای هنگام نزول و پیش درآمد پذیرایی از میهمان) مطلب بالا استفاده می شود.

440- پرسش از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 29 - 1

1 - پرسش مداوم مشرکان از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان درباره زمان وقوع قیامت

و يقولون متى هذا الوعد إن كنتم صدقین

مضارع آورده شدن «يقولون» دلالت بر استمرار دارد.

441- پشیمان مؤمنان

3 - خداوند همواره پشتیبان اهل ایمان و یاور آنان در رویارویی با مشرکان ستیزه جو

ذلکم

بدان احتمال که «ذلکم» اشاره باشد به یاری اهل ایمان و امداد آنان از سوی خداوند در موقعیتهایی همانند موقعیت بدر.

ص: 193

442- پناهگاه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 11

11- غفران الهی ، پناهگاه مؤمنان از آثار سخت گناهان و عذاب دردناک

یغفر لکم . . . و یجرکم من عذاب الیم

در برداشت یاد شده عطف «یجرکم. . .» بر «یغفر لکم. . .» تفسیری دانسته شده است.

443- پیروزی اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 6

6 - قیامت ، روز فتح و پیروزی ایمان بر کفر است .

و یقولون متی هذا الفتح

در صورتی که مراد از «الفتح» روز قیامت باشد، نکته یاد شده، به دست می آید.

444- پیروزی بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 45 - 2

2- ناتوانی جبهه کفر با تجهیز تمامی امکانات ، برای غلبه بر اراده خداوند و جبهه ایمان

سیهزم الجمع و یولون الدبر

445- پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 4

4 - مجاهدان جنگ بدر با نداشتن ساز و برگ کافی در مقابل دشمنان ، توانستند با ایمان و توکل به خدا بر آنان پیروز شوند .

و على الله فليتوكل المؤمنون. ولقد نصركم الله ببدر و انتم اذله

جمله «و لقد نصرکم الله ببدر»، می تواند نمونه ای باشد از حقیقت بیان شده در آیه قبل؛ یعنی عامل نصرت شما در بدر، توکل شما بر خداوند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 126 - 5,6

5 - پیروزی جبهه مؤمنان ، پرتویی از عزّت و حکمت خداوند

و ما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم

ص: 194

6 - خداوند، تعیین کننده اصلی و نهایی پیروزی مؤمنان است؛ نه فرشتگان و یا توانایی های شخصی رزمندگان

و ما جعله الله الا بشري لكم .. و ما النصر الا من عند الله

بیان انحصار پیروزی آفرینی به خدا و نقش امداد ملائکه تنها به عنوان بشارت و اطمینان قلب، در حقیقت نفی هر گونه عاملی (توانایی نیروها از نظر عده و عده، امداد ملائکه و ..)، غیر از خواست الهی در پیروزیهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 6,7,15

6 - پیروزی مؤمنان در جنگ، موهبت خداوند و از جانب اوست.

فإن كان لكم فتح من الله

قید «من الله» ظاهراً قید توضیحی است. یعنی هرگاه مسلمانان پیروز شوند، این پیروزی از ناحیه خداوند است.

7 - غلبه مؤمنان در جنگ، فتح و پیروزی حقیقی است و پیروزی های کافران، بهره ای محدود و زودگذر است.

فإن كان لكم فتح من الله .. و إن كان للكفرین نصیب

خداوند از غلبه مؤمنان به فتح و پیروزی تعبیر فرموده و برای غلبه کافران از کلمه «نصیب» استفاده کرده تا به این معنا اشاره کند که غلبه کافران، فتح و پیروزی نیست. بلکه بهره ای اندک و زودگذر است.

15 - پیروزی نهایی مؤمنان بر کافران

و لن يجعل الله للكفرین علی المؤمنین سبیلاً

بنابر اینکه جمله «لن يجعل الله» اخبار باشد و نه انشاء. و چون این جمله پس از فرض غلبه کافران است (و ان كان للكفرین نصیب)، اشاره به این دارد که پیروزی نهایی و دایمی از آن مسلمانان خواهد بود؛ گرچه ممکن است در مقطعی غلبه با کافران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 56 - 5

5 - پیروزی اهل ایمان در گرو همبستگی آنان بر محور ولایت الهی

فان حزب الله هم الغلبون

به اصحاب و یارانی که همفکر شخصی باشند و از وی پیروی کنند، حزب آن شخص می گویند. (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 18 - 2

2 - ضرورت توجه اهل ایمان به فرجام شوم کافران ستیزه گر و نقش اصلی خدا در پیروزی های مؤمنان

ذکرم

حرف «کم» در «ذکرم» خطاب به اهل ایمان است. یعنی ای اهل ایمان سرنوشت مشرکان ستیزه جو همان است که بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 3,5

3 - یک گروه بیست نفری اهل ایمان باید بر یک گروه دویست نفری اهل کفر و لشکر صد نفری مؤمنان باید بر لشکر هزار نفری اهل کفر پیروز شود .

ص: 195

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَبْرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا

جمله های «یغلبوا مائتین» و «یغلبوا ألفا» خبری هستند. ولی مراد از آن به دلیل «الئن خفف الله عنکم» در آیه بعد معنایی دستوری است. زیرا تخفیف در محدوده تکالیف و دستورات مطرح است. بنابراین «یغلبوا ...» یعنی باید مقاومت کنید و پیروز شوید.

5- پیروزی بیست مؤمن مقاوم بر دویست دشمن و صد مؤمن مقاوم بر هزار دشمن نویدی تضمین شده از جانب خداوند

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَبْرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا

بیان دستور به پایداری و پیروزی بر دشمن در قالب جمله خبری می تواند نویدی به تحقق آن دستور در خارج باشد. بنابراین جمله «یغلبوا»، یعنی باید پیروز شوید که خواهید شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 14 - 2,7

2- خدا، خواستار شکست و ذلت دشمنان دین و پیروزی و عزت مؤمنان است .

قتلوهم یعذبهم الله بأیدیکم و یخزهم و ینصرکم علیهم

7- خداوند مؤمنان صدر اسلام را به پیروزی قطعی بر مشرکان، در صورت درگیر شدن با آنان، نوید داد.

قتلوهم یعذبهم الله بأیدیکم . . . و ینصرکم علیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 49 - 10

10- غلبه ایمان بر کفر و موفقیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت، از نویدها و بشارت های خداوند به آن حضرت

فاصبر إن العقبه للمتقین

بیان پیروزی اهل ایمان و از میان رفتن کفرپیشگان در شرح داستان نوح(ع) می رساند که مصداق مورد نظر برای «العاقبه» (فرجام نیک) پیروزی ایمان بر کفر است و از آن جا که خطاب متوجه پیامبر(صلی الله علیه و آله) است، جمله فوق ناظر به پیروزی اسلام بر کفر و موفقیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- رعد - 13 - 31 - 18

18- « عن أبي جعفر (ع) في قوله: « و لا يزال الذين كفروا تصيبهم بما صنعوا قارعه » و هي النقمه « أوتحلّ قريباً من دارهم » فتحلّ بقوم غيرهم فيرون ذلك و يسمعون به و الذين حلّت بهم عصاه كفار مثلهم و لا يتعظ بعضهم ببعض و لن يزالوا كذلك « حتى يأتي وعد الله » الذي وعد المؤمنين من النصر و يخزي الله الكافرين ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند: «و لا يزال . . .» روایت شده است که: آن [قارعه] عقوبت است و [درباره] «أوتحلّ قريباً من دارهم» [یعنی] عقوبت بر قومی دیگر فرود می آید و آنان می بینند و می شنوند و آنهایی که عقوبت بر آنان وارد شده، مانند ایشان گناهکار و کافرند و [لیکن] برخی از برخی دیگر پند نمی گیرند و همواره چنین هستند تا وعده خدا فرارسد و، حتی یأتی وعد الله، همان وعده ای که به مؤمنان داده است که آنان را پیروز کند و خداوند کافران را خوار می سازد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 37 - 7

7- هلاکت و شکست کافران و دین ستیزان و پیروزی مؤمنان، از آیات الهی است .

ص: 196

برداشت یاد شده به خاطر این است که از هلاکت کافران و پیروزی مسلمانان به «آیات» تعبیر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 9 - 11

11 - نوید عزت و پیروزی به اهل ایمان و شکست و خواری کافران و مشرکان صدر اسلام

و من الناس من یجدل .. ثانی عطفه... له فی الدنیا خزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 2

2 - تردیدزدایی خدا از مؤمنان و ایجاد اطمینان در آنان نسبت به پیروزی جبهه ایمان

إِنَّ اللَّهَ یُدْفَعُ عَنِ الذِّینِ ءَامَنُوا

تأکید جمله «یدافع عن الذین ءامنوا» به وسیله «إِنَّ» بیانگر مطلب بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 10

10 - تنها مؤمنان راستین و فرمانبر خدا و رسول او، رستگار و پیروزانند.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ ... وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 20، 7

7 - خداوند، کافران حاکم پیش از اسلام را، شکست داد و پیامبران و مؤمنان نیکوکار را، پیروز کرده و جایگزین آنان در سطح زمین قرار داد.

وعد الله الذین ءامنوا .. کما استخلف الذین من قبلهم

20 - عبادت خدای واحد و دوری از شرک، دلیل و سبب وعده کردن خداوند به مؤمنان صدر اسلام برای اعطای خلافت، پیروزی و

وعد الله الذین ءامنوا .. یعبدوننی لایشرکون بی شیئاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «یعبدوننی..» حال برای ضمائر غایب گذشته و یا جمله ای استینافیه بیانیه باشد؛ که در هر صورت بیانگر علت و دلیل اعطای خلافت پیروزی و امنیت به مؤمنان از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 15، 11

11 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای نصر و پیروزی بر مؤمنان است .

ولئن جاء نصر من ربک

15 - عناصر سست ایمان عافیت طلب ، در پیروزی مؤمنان ، نقشی نداشتند .

و من الناس من یقول ءامناً باللّٰه فإذا أوذی فی اللّٰه جعل فتنه الناس کعذاب اللّٰه و

ص: 197

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 6 - 7

7 - اکثر مردم عصر بعثت ، در پیروزی رومیان حتی در صورت وعده خداوند به یاری آنان ، دچار تردید بودند .

وعد الله .. و لكن اكثر الناس لا يعلمون

حرف «ال» در «الناس» برای عهد است و - به قرینه آیات بعد که ویژگی های اقتصادی قریش را بیان می کند - به مکیان عصر بعثت اشاره دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 4، 1

1 - مؤمنان ، به آینده پیروزمند خویش ، باور دارند .

و يقولون متى هذا الفتح

تعبیر «متی هذا الفتح» از سوی کافران، نشانه این معنا است که مؤمنان، درباره فتح و پیروزی خویش، سخنانی اظهار داشته اند. گفتنی است که آیه سی همین سوره، می تواند قرینه باشد بر این که مراد از فتح، پیروزی در همین دنیا است.

2 - کافران ، اعتقاد مؤمنان به پیروزی نهایی خویش را ، مسخره پنداشتند .

و يقولون متى هذا الفتح ان كنتم صدقين

4 - مؤمنان ، پیروزی نهایی بر کافران را ، به آنان گفته بودند .

و يقولون متى هذا الفتح ان كنتم صدقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 21 - 8

8 - توجّه به علم و قدرت الهی ، زمینه امیدواری مؤمنان به پیروزی راه ایمان

قد أحاط الله بها و كان الله على كل شيء قديرًا

از این که خداوند، پس از نوید دادن به قدرت و پیروزی مؤمنان در آینده، علم و قدرت خویش را به ایشان یادآور شده است؛ مطلب بالا را می توان نتیجه گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 22 - 1

1 - اطمینان بخشی خداوند به مؤمنان، در ناتوانی کافران از غلبه بر ایشان، پس از فتح خیبر و صلح حدیبیه

و لو قتلکم الذین کفروا لو لّوا الأدبر

برداشت بالا بر این اساس است که «لوقاتلکم..» نظر به آینده داشته باشد؛ یعنی، شما در آینده، همواره پیروز خواهید بود و هر که با شما بجنگد، منهزم خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 6

6 - رخ دادن درگیری هایی منتهی به پیروزی مؤمنان بر مکیان، قبل از انعقاد صلح حدیبیه *

من بعد أن أظفرکم علیهم

در صورتی که مراد از «بطن مگه» سرزمین حدیبیه باشد؛ احتمال می رود که تعبیر «من بعد أن أظفر» بیانگر درگیری های

ص: 198

محدودی باشد که قبل از انعقاد صلح حدیبیه، میان کافران و مؤمنان صورت گرفت و به پیروزی مؤمنان منتهی گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 28

28- نبرد پیروزمندانه مؤمنان علیه کفر ، عذاب دردناک الهی برای کافران

و لولا رجال مؤمنون . . . لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

در این آیه «لعذبنا»، مقابل صلح حدیبیه قرار گرفته است. از تقابل صلح و عذاب، دانسته می شود که مصداق بارز عذاب الهی برای کافران، دردی است که از شمشیر مؤمنان در میدان نبرد خواهند چشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 17

17- صلح حدیبیه و تن دادن مشرکان لجوج به پیمان ، فتحی برای مؤمنان

فجعل من دون ذلك فتحاً قريباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 29

29 - حزب خدا (مؤمنان راستین) ، تنها حزب ظفرمند و رستگار

ألا إن حزب الله هم المفلحون

قرآن قبلاً- درباره حزب شیطان فرمود: «ألا- إن حزب الشيطان هم الخاسرون» و درباره حزب خدا می فرماید: «ألا إن حزب الله هم المفلحون» (حزب خدا فرجامی جز پیروزی و رستگاری ندارند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 17

17 - در جنگ کفر و ایمان ، کفر همواره بازنده است .

فأيدنا الذين ءامنوا على عدوهم فأصبحوا ظهري

446- پیروزی مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 15

15- شکستو نابودی کفرپیشگان و پیروزی اهل ایمان ، از تهدید های خداوند به کافران و از وعده های او به مؤمنان عصر بعثت

حتی یأتی وعد الله

پیروزی مؤمنان متوکل

ص: 199

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 7

7 - خداوند ، مؤمنان متوکل بر وی را بر دشمنانشان پیروز و کار های آنان را حکیمانه سامان خواهد بخشید .

و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

جواب شرط «و من يتوكل على الله» حذف شده و جمله «فان الله . . .» جانشین آن شده و دلالت بر آن دارد که تقدیر جمله چنین است:
و من يتوكل على الله ي-----نصره و يحكم أمره ف--ان الله . . .

447- پیشگامی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 5

5 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله «فالسابقات سبقاً» يعني أرواح المؤمنين تسبق أرواحهم إلى الجنة . . . وأرواح الكافرين إلى النار ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «فالسابقات سبقاً» روایت شده است، مراد ارواح مؤمنان است که به سوی بهشت [بر یکدیگر] سبقت می گیرند. .. و [نیز] ارواح کافران که به سوی آتش [سبقت می گیرند].».

448- پیشگویی پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 16

16 - تحقق پیشگویی اعجازآمیز خداوند ، از پیروزی های آینده مؤمنان ، زمینه ساز هدایت ایشان به صراط مستقیم

وعدكم . . . و لتكون ءايه للمؤمنين و يهديكم صراطاً مستقيماً

«آیه» به معنای معجزه است؛ زیرا در پیشگویی قطعی از آینده، اعجاز نهفته است. مقدمه قرار گرفتن این معجزه برای هدایت مؤمنان را، می توان از تقدم «آیه» بر «یهدیکم» استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 21 - 5

5 - خبر های خداوند از آینده پیروزمند مؤمنان ، متکی به علم گسترده و همه جانبه او

وعدكم الله... و أخرى لم تقدروا عليها قد أحاط الله بها

از ارتباط «قد أحاط..» با مطالب قبل، برداشت بالا استفاده می شود.

449- تأثیر پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 109 - 7

ص: 200

7 - ترفندها و سوگند دروغین مشرکان مبنی بر ایمان آوردن در صورت نزول آیات، در برخی مؤمنان مؤثر بوده است.

و ما یشعرکم أنها إذا جاءت لا يؤمنون

«کم» خطاب به مؤمنین است و از این خطاب چنین بر می آید که احتمالاً برخی از مؤمنان تحت تأثیر خواسته مشرکان بودند و خواهان عملی شدن خواسته‌های آنان می شدند.

450- تأثیر پذیری مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 7

7 - تأثیر پذیری برخی از مؤمنان صدر اسلام از منافقان فتنه انگیز

یبعونکم الفتنه و فیکم سمعون لهم

«سماع» به کسی گفته می شود که تحت تأثیر دیگری بوده از او بشدت حرف شنوی داشته باشد. قابل ذکر است که برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «سماعون» کسانی باشند که خود منافق نبودند؛ ولی تحت تأثیر آنان بوده و از آنان حرف شنوی داشتند.

451- تألیف قلوب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 14، 15

14 - حاکمیت الهی بر قلب ها و ایجاد الفت میان مؤمنان ، نمودی از عزت و حکمت الهی

و لكن الله ألفت بینهم إنه عزیز حکیم

15 - تألیف قلوب مؤمنان ، کاری است حکیمانه .

ألف بین قلوبهم .. إنه عزیز حکیم

452- تأمین خواسته های مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 32 - 2

2- تأمین نیازها و ارضای همه تمنیات اهل ایمان ، پیش پذیرایی خداوند از آنان هنگام ورود به بهشت

نزلاً من غفور رحیم

با توجه به معنای «نُزُل» (غذای هنگام نزول و پیش درآمد پذیرایی از میهمان) مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 14، 13

13 - تمامی خواسته های مادی و معنوی مؤمنان نیک کردار ، در بهشت فراهم است .

ص: 201

لهم ما يشاءون عند ربهم

14 - اراده و خواست مؤمنان بهشتی ، مؤثر در پدید آمدن نعمت ها و خواسته های آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 3، 1

1 - خداوند ، دعا ها و خواسته های مؤمنان نیک کردار را اجابت می کند .

و يستجيب الذين آمنوا و عملوا الصلحت

3 - خداوند ، بیش از خواسته ها و دعا های مؤمنان نیک کردار ، به آنان عطا خواهد کرد .

و يزيدهم من فضله

453- تأمین منافع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 7

7 - تأمین و حفظ منافع یکایک مؤمنان ، در پرتو حاکمیت روح برادری بر تمامی اعضای جامعه *

فأصلحوا بين أخويكم

از تعبیر «أخويكم»، این نکته استفاده می شود که مؤمنان در یک جامعه، چونان برادران واقعی خود شما هستند که دوستی و صلح آنان مفید به حال شما و نزاع ایشان برهم زنده آرامش خود شما است.

454- تأیید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 32

32 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : ما من مؤمن إلا و لقلبه أذنان في جوفه أذن ينفث فيها الوسواس الخناس و أذن ينفث فيها الملك ، فيؤيد الله المؤمن بالملك فذلك قوله : « و أيدهم بروح منه » ؛

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: هیچ مؤمنی نیست، مگر آن که در درون قلب او دو گوش قرار دارد: گوشی که [شیطان] وسوسه گر و پنهانکار در آن می دمدمد و گوشی که فرشته در آن می دمدمد. خداوند، [شخص] مؤمن را با فرشته تأیید می کند و این سخن او است که فرمود: و آیدهم بروح منه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 16

16 - جبهه ایمان ، مورد تأییدات غیبی و امداد های الهی است .

فأيدنا الذين آمنوا على عدوهم

ص: 202

تأیید مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 14

14 - پیروان عیسی (ع) ، مورد تأیید و حمایت الهی در قبال دشمنانشان (کافران بنی اسرائیل)

فأیدنا الذین ءامنوا علی عدوهم

455- تبری از دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 6

6 - دوستی با خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تبری از دشمنان آنان ، از نشانه های ایمان راستین

و لم یتخذوا من دون الله و لا رسوله و لا المؤمنین ولیجه

456- تبری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 17 - 1

1 - پرهیز از عبادت و اطاعت طاغوت ها و سردمداران کفر و شرک ، از اوصاف مؤمنان و بندگان خالص خدا

والذین اجتنبوا الطغوت أن یعبدوها

«طاغوت» در اصل به هر متجاوز و رئیس گمراه گر گفته می شود. این کلمه در قرآن، هم به این معنا آمده و هم در بت و صنم به کار رفته است. چنانچه این واژه در آیه شریفه در معنای نخست به کار رفته باشد، مقصود از عبادت (أن یعبدوها) اطاعت خواهد بود. گفتنی است آیه شریفه درصدد توصیف مؤمنان و بندگان خالص خداوند است (که از آیات بعد نیز قابل استفاده است).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 17

17 - خداوند ، پدید آورنده زمینه بیزاری مؤمنان از کفر ، فسوق و عصیان

ولكنّ الله... وكره إليكم الكفر و الفسوق و العصيان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 2

2- نویدبخشی خداوند، به منتهی شدن برائت مؤمنان از مشرکان، به فرجامی نیک و مودت آفرین

عسى الله... موده

با توجه به این که آیات برائت از مشرکان، نگرانی تداوم جنگ و ستیز با ایشان را تداعی می کند؛ این آیه می تواند زداینده این نگرانی باشد.

ص: 203

457- تبعید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 37

37 - تبعید و بیرون راندن اهل مسجد الحرام (پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان) ، از سوی مشرکان مکه

و المسجد الحرام و اخراج اهله

458- تبلیغ مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 6

6 - انذار و تبلیغ اهل ایمان نباید به گونه ای باشد که موجب طرد آنان شود.

و أنذر به .. و لا تطرد الذين يدعون ربهم

از اینکه در آیه قبل انذار بیمناکان از قیامت مطرح بود، که شامل مؤمنان هم می شود، و در این آیه از طرد مؤمنان نهی شده، برداشت فوق استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 71 - 6

6 - همراهی مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تبلیغ دین و انذار کافران

و يقولون متى هذا الوعد إن كنتم صدقین

از این که کافران، در درخواست خود مؤمنان را مورد خطاب قرار داده اند، استفاده می شود که پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز در تبلیغ دین و دفاع از آن، شرکت گسترده داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 6

6 - مؤمنان ، وظیفه دار فراخواندن مردم به نجات و رستگاری

و يقوم مالی ادعوكم إلى النجوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملك - 67 - 25 - 6

6 - همراهی مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در تبلیغ دین و انذار کافران

إن كنتم صدقین

از این که در درخواست کافران، مؤمنان مورد خطاب قرار گرفته اند، استفاده می شود که پیروان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نیز در تبلیغ دین و دفاع از آن، شرکت گسترده ای داشته اند.

ص: 204

459- تبیین فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 24 - 4

4- مسؤولیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تبیین سر انجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 8

8- ترسیم فرجام کافران و مؤمنان ، از سوی خداوند با بیانی روشن و برهانی

كذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَلَهُمْ

«كذلك» اشاره به فلسفه و بیانی است که خداوند در این آیه، برای پوچی اعمال کافران و ثمربخشی اعمال مؤمنان، بیان فرموده است.

460- تثبیت ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 10

10- تثبیت ایمان مؤمنان و هدایت و بشارت به مسلمانان ، از اهداف نسخ و تغییر پیام های الهی و نزول تدریجی آیات قرآن

و إذا بدلنا آیه مکان آیه ... قل نزلہ ... لیثبت الذین ءامنوا و هدی و بشری

461- تحقیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 5

5 - خود بزرگ بینی و تحقیر مؤمنان راستین ، از صفات اهل نفاق است .

أَنزَمْنَ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- اهل ایمان ، در دنیا مورد تحقیر کفرپیشگان مستکبر هستند .

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 7

7- تهمت و تحقیر ، از ترفند ها و ابزار های طاغیان و دشمنان دین ، علیه دینداران و مؤمنان

رجالاً کنا نعدّهم من الأشرار

ص: 205

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 63 - 4

4- طاغیان ، از سر غرور و تکبر ، مؤمنان و توده های مردم دیندار را در دنیا به حساب نمی آوردند و با چشم حقارت به آنان می نگرستند .

أم زاغت عنهم الأبصر

برداشت یاد شده براساس احتمال دوم در ترکیب آیه شریفه است؛ یعنی، جمله «أم زاغت..» عطف بر «أتخذناهم سخریاً» باشد. در این صورت مفاد آن مربوط به دنیا بوده و چنین معنا می شود: «و یا به اندازه ای حقیر بودند که چشم های ما آنان را نمی دید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 11 - 2، 1

1- تلاش کافران مکه ، برای تحقیر مؤمنان و بی اهمیت جلوه دادن ایمان آنان

وقال الذین کفروا للذین ءامنوا لو کان خیرًا ما سبقونا ءإیة

2- برخورد تحقیرآمیز کافران ، با گرایش محرومان به دین ، نمودی از روحیه استکباری آنان است .

و استکبرتم .. . وقال الذین کفروا للذین ءامنوا لو کان

462- تحقیر مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 5

5 - اشراف مکه در صدر اسلام مؤمنان تهیدست را تحقیر می کردند.

أهؤلاء منّ اللّٰه علیهم من بیننا

463- تحقیر مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 6

6- توده های غیر مرفّه ، مردمی پست و حقیر در دیدگاه اشراف قوم نوح

ما نریک اتبعک إلاّ الذین هم أراذلنا

أرذل (مفرد أراذل) به معنای پست و حقیر - ر می باشد.

464- تحولات عقیدتی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 206

23 - تاريخ اديان الهی و سير تحولات اعتقادی پیروان آن ، در خور اندیشه و تأمل است .

لقد اخذنا ميثق بني اسرائيل . . . ثم انظر اني يؤفكون

465- تحیت اخروی بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 44 - 2، 1

1 - به هنگام لقاءالله ، بر مؤمنان ، با واژه « سلام » ، تحیت گفته می شود .

تحیتهم یوم یلقونه سلم

برداشت بالا ، بنابراین احتمال است که اضافه « تحیت » به ضمیر « هم » ، اضافه مصدر به مفعول اش باشد .

2 - تحیت بر مؤمنان ، به هنگام لقاءالله ، سلامتی و امنیت کامل داشتن است .

تحیتهم یوم یلقونه سلم

احتمال دارد که مراد از « سلام » ، معنای اصطلاحی آن باشد که نوعی تحیت گفتن است و احتمال دارد که معنای لغوی آن باشد . برداشت یاد شده بر اساس احتمال دوم است .

466- تحیت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 4، 5، 6

4 - دعا و تحیت فرشتگان بر مؤمنان

هو الذی یصلی علیکم و ملتکتہ

5 - دعا و تحیت فرشتگان به مؤمنان ، به سبب فراوانی ذکر و تسبیح خدا از سوی آنان است .

یأیها الذین ءامنوا اذکروا الله . . . و سبحوه ... هو الذی یصلی علیکم و ملتکت

6 - دعا و تحیت ملائکه بر مؤمنان ، زمینه ساز بیرون بردن آنان از ظلمت ها به نور است .

هو الذى يصلى عليكم و ملئكته ليخرجكم من الظلمت إلى النور

467- تحیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 7

7- مؤمنان ، باید بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به همان تحیتی که خدا به آن حضرت گفته است ، تحیت بگویند .

و إذا جاءوك حيّوك بما لم يحيّك به الله

ص: 207

468- تحیت مؤمنان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 44 - 4

4 - تحیت مؤمنان به هم ، هنگام لقاء الله ، با واژه « سلام » است .

تحیتهم یوم یلقونه سلم

برداشت بالا ، بنابراین است که اضافه «تحیت» به ضمیر «هم»، اضافه مصدر به فاعل اش باشد.

469- تداوم دشمنی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 5

5 - فرستادگان الهی و مؤمنان ، همواره در طول تاریخ با مخالفت ها و دشمنی ها رویه رو بوده اند .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

اعلام نصرت الهی برای تمامی رسولان و مؤمنان، گویای برداشت یاد شده است.

470- تداوم عمل مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 12

12- مؤمنان راستین ، بر انجام اعمال صالح مداومت دارند .

المؤمنين الذين يعملون الصلح

فعل مضارع «يعملون» و نیز جمع بودن «الصلحات» می تواند به مطلب بالا اشاره داشته باشد. لازم به ذکر است در برداشت یاد شده، «الذين» صفت توضیحی برای «المؤمنين» گرفته شده است.

471- تداوم نماز مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - اهمیت دادن به نماز ، مواظبت بر انجام دادن به موقع آن و پرهیز از سهل انگاری در ادای آن ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

والذین هم علی صلاتهم یحافظون

ص: 208

472- تدبر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 17 - 9

9- وجود همیشگی مؤمنانی که با تدبر در قرآن، از رهنمود های آن بهره می گیرند .

قد بیّنا لکم الآیت لعلکم تعقلون

به کارگیری «لعلّ» - که برای بیان امید است - نشان می دهد که زمین هرگز از وجود مؤمنانی که از قرآن استفاده کنند، خالی نمی شود.

473- تذکر به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 2 - 6

6 - یادآوری همواره تعالیم دین به مؤمنان، از اهداف نزول قرآن

کتاب أنزل إلیک . . . ذکری للمؤمنین

کلمه «ذکری» به معنای تذکر دادن و عطف بر «تذکر» است. یعنی: کتاب أنزل لانداز الناس و تذکیر المؤمنین.

474- تربیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 26 - 6

6 - مثال های قرآن مایه تربیت و رشد مؤمنان است .

فیعلمون أنه الحق من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 15

15- اندیشه و قلب مؤمنان راستین ، تحت تربیت و هدایت ویژه پروردگار

و الذین ءامنوا . . . و أصلح بالهم

چنانچه واژه «بال» در «أصلح بالهم» به معنای قلب و فکر باشد؛ از این که خداوند اصلاح قلب و اندیشه مؤمنان را به خود نسبت داده است، تربیت و هدایت ویژه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 3 - 5

5- مؤمنان، تحت تمرین و آزمون الهی، برای رسیدن به رشد و مرتبه تقوا

أولئك الذين امتحن الله قلوبهم للتقوى

بدیهی است که امتحان و آزمون در مورد خداوند، به معنای حقیقی آن نیست. در نتیجه مراد از امتحان، پدید آوردن زمینه های رشد و تعالی است و لام «للتقوی» برای بیان هدف و نتیجه است.

ص: 209

475- ترس از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 13 - 2،4

2 - ترس منافقان از مؤمنان ، بیشتر و جدی تر از ترس آنان از خداوند

لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ

4 - عقب نشینی منافقان از همگامی با کافران ، معلول ترس عمیق آنان از مؤمنان

لَنْ أُخْرَجُوا لِأَيِّخْرَجُونَ مَعَهُمْ .. لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل و این که «لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً» در مقام بیان علت عقب نشینی منافقان از یاری کافران باشد، مطلب بالا قابل برداشت است.

476- ترس مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 6

6 - پیشه ساختن صبر و برپایی نماز ، دو وسیله کارساز برای تحمل ترس ها ، گرسنگی ها ، زیان های مالی و جانی و کمبود های به وجود آمده برای سالکان راه ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ .. وَ لَنْبَلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ ... وَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 2

2 - وحشت برخی مؤمنان صدر اسلام از مرگ و شهادت در راه خدا

و لَقَدْ ... فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 19

19 - ترساندن مؤمنان از تجمع دشمن پس از جنگ احد ، توسط نعیم بن مسعود

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدِ جَمَعُوا لَكُمْ

امام باقر و امام صادق (ع) درباره «النَّاس» اول در آیه فوق فرمودند: اِنَّهٗ نعیم بن مسعود الاشجعی.

مجمع البیان، ج 2، ص 889؛ تفسیر تیان، ج 3، ص 52.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 3

3 - ترساندن مؤمنان از دشمن و بازداشتن آنان از جهاد ، عملی است شیطانی .

ص: 210

انّ النَّاسَ قد جمَعوا لکم فآخِشواهم .. انّما ذلکم الشَّیطان یخوِّف اولیاءه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 16

16 - مؤمنان ، باید همواره نسبت به ثمردهی ایمان و عمل خویش در مرز بیم و امید باشند .

یأیها الذین ءامنوا اتقوا الله .. جهدوا فی سبیله لعلکم تفلحون

کلمه «لعل» رسای به این حقیقت است که مؤمنان، هر چند مراحل تقوا و تقرب به خدا و جهاد را گذرانده باشند، نباید رستگاری و فلاح را برای خویش حتمی بشمارند و در نتیجه به عمل خویش مغرور شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 4

4 - وحشت شدید برخی از مؤمنان از حضور یافتن در جنگ بدر

کانما یساقون إلی الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 11

11 - مؤمنان ، همواره باید میان بیم و امید به سر برند و به اعمال نیک مغرور نشوند .

یأیها الذین ءامنوا ارکعوا .. لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 9

9 - مؤمنان و موحدان راستین ، دارای خوف و رجا در پیشگاه خداوند

إنّا نطمع أن یغفر لنا ربّنا خطی-نا

ساحران از سویی خود را خطاکار می دانستند و به همین جهت از عذاب الهی در هراس بودند. از سوی دیگر به خاطر پشیمانی در ایمان آوردن به موسی(ع)، امیدوار بودند که خداوند آنان را ببخشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 2

2 - عبادت شبانه با سجده و قیام ، دغدغه خاطر داشتن از روز قیامت و امید به رحمت الهی ، از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

أَمَّنْ هُوَ قَتَّاءَانَاءَ الْاَلِیْلِ سَاجِدًا وَّ قَائِمًا یَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ و یرجوا رحمة ربّه

آیه شریفه به قرینه مقابله با آیه قبل - که درباره انسان های کافر بود - درصدد بیان اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 18 - 3,5

3 - مؤمنان ، دارای بیم و نگرانی همراه با مراقبت ، نسبت به رستاخیز

ص: 211

و الذین ءامنوا مشفقون منها

«اشفاق» (مصدر «مشفقون») به معنای هراس داشتن توأم با عنایت و مراقبت نسبت به چیزی است.

5- مؤمنان، نسبت به فرجام اخروی خود بیمناک و نگران اند.

و الذین ءامنوا مشفقون منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 27 - 1

1 - ترس و نگرانی از عذاب پروردگار، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم من عذاب ربهم مشفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 28 - 4

4 - اطمینان نداشتن نسبت به ایمنی خود از عذاب الهی، دلیل هراسناکی مؤمنان راستین از عذاب پروردگار

انّ عذاب ربهم غیر مأمون

جمله «انّ عذاب ربهم...» اعتراضی و پاسخ از سؤال مقدر است که: چرا مؤمنان راستین از عذاب خداوند در هراس اند؟ پاسخ این است

که چون هیچ کس نسبت به رهایی خویش از عذاب پروردگار اطمینان کامل ندارد.

477- ترس مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 4

4- مؤمنان به موسی (ع)، از رؤسا و اشراف قوم خود و از اذیت و شکنجه های فرعون در وحشت شدیدی به سر می بردند.

فما ءامن لموسى إلا ذریه من قومه على خوف من فرعون و ملائهم أن یفتنهم

تکثیر «خوف» دلالت بر شدت آن می کند و از معانی فتنه عذاب و شکنجه است.

478- ترس مؤمنان صدر اسلام

17 - زندگی مؤمنان نیکوکار صدر اسلام در بیشترین دوران بعثت ، همراه با ترس و ناامنی از سوی دشمنان بود .

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليبدلنهم من بعد خوفهم أمنً

مقصود از خوف و ناامنی در آیه شریفه - به قرینه وعده جایگزین شدن آنان به جای کافران حاکم - ناامنی و ترسی است که از ناحیه کافران و دشمنان به وجود آمده بود و چون این آیات، در سال های پایانی دوران بعثت نازل گردیده بود، می رساند که مؤمنان، بیشترین دوران بعثت را به حالت ترس و اضطراب گذرانده اند.

ص: 212

479- ترک حمایت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 3

3 - سر باز زدن مؤمنان از حمایت یکدیگر ، موجب فتنه و فساد بزرگ در زمین خواهد شد .

إن الذين آمنوا .. أولئك بعضهم ... إلا تفعلوه تكن فتنه في الأرض وفساد كبير

480- تزکیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین ، شکر ، صلاح جویی ، توبه و تسلیم ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

ووصينا الإنسن بولديه إحسنًا .. نتقبّل عنهم أحسن ما عملوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 6

6 - مؤمن ، درصدد جبران لغزش های خویش ، قبل از توجه به کاستی های دیگران *

يقولون ربنا اغفر لنا ولإخواننا

تقدم «لنا» بر «لإخواننا» می تواند از آن جهت باشد که انسان، قبل از طلب بخشش برای خطاهای دیگران، باید خطاهای خویش را به یاد آورده و طلب استغفار کند.

481- تزئین تختهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 35 - 1

1 - مؤمنان ، در حالی کافران حاضر در صحنه قیامت را مسخره می کنند که خود بر تخت های تزئین یافته ، لمیده و ناظر کیفر کافران اند .

على الأرائك ينظرون

«أريكه» (مفرد «أرائك») به تخت تزئین یافته ای گفته می شود که در خیمه یا خانه ای نهاده شده باشد. هم چنین به جایگاه آرمیدن و لمیدن - اعم از تخت، یا تخت عروس و یا تخت خواب - اطلاق می شود (قاموس). متعلق «ینظرون» - به قرینه آیات قبل و بعد - وضعیت کافران است.

482- تزئین مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 213

1 - ایمان داشتن به قرآن و پیامبران و معارف نازل شده بر آنان ، صبغه ای است که خداوند اهل ایمان را با آن تطهیر و تزیین کرده است .

قولوا ءامنا باللّٰه .. صبغه اللّٰه

«صبغه» مصدر نوعی و به معنای رنگ آمیزی کردن است و در آیه شریفه مفعول مطلق برای فعل محذوف (صبغنا) می باشد. آوردن مصدر نوعی، اشاره به رسم یهود و نصارا دارد که به منظور تطهیر فرزندانشان آنان را با آبی مخصوص به نام «معمودیه» شستشو می دادند. مراد از «صبغه اللّٰه» - به قرینه آیات قبل - ایمان به خدا و ... است. بنابراین جمله «صبغه اللّٰه» چنین معنا می شود: خداوند، ما را با ایمان به خود و ... رنگ آمیزی (تطهیر) کرده است نه مانند رنگ آمیزی یهود و نصارا.

483- تسبیح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 10،15

10 - تسبیح مؤمنان به درگاه خدا ، همراه با حمد و سپاس به درگاه او است .

سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

15 - مؤمنان ، برای تسبیح و حمد خداوند ، استکباری از خود بروز نمی دهند .

و سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که متعلق «لایستکبرون» تسبیح و حمد باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 8

8 - مؤمنان ، موظف به تسبیح خداوند در هر صبح و شام

و تَسَبِّحُوهُ بِكُرْهِ وَأَصِيلاً

484- تسلیم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین ، شکر ، صلاح جویی ، توبه و تسلیم ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و وصینا الإنسن بولدیه إحسنًا .. نتقبّل عنهم أحسن ما عملوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

485- تشبیه به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 214

7- مؤمنان، انسان های زنده دل و برخوردار از حیات واقعی و معقول، و کافران (چونان مردگان) محروم از آن

لیندر من کان حیاً و یحقّ القول علی الکفرین

برداشت یاد شده از ارتباط میان صدر و ذیل آیه شریفه؛ یعنی، به قرینه مقابله میان انسان های زنده و کافران، به دست می آید.

486- تشخیص مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 3,4,5

3- آزمون الهی، به منظور جدا گشتن و متمایز شدن مؤمنان راستین از غیر ایشان است.

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين جهدوا منكم

4- جنگ ها و میدان های کارزار، عرصه های آزمون الهی و متمایز گشتن مؤمنان راستین از غیر ایشان

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين جهدوا منكم

5- عرصه های دوستی با مؤمنان و یا برقراری روابط پنهانی با دشمنان و بیگانگان، میدان آزمون الهی و جدا شدن مؤمنان راستین از غیر ایشان

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين .. لم يتخذوا من دون الله و لا رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 43 - 8

8- تکلیف جهاد، صحنه تمایز مؤمنان راستین از مدعیان دروغین ایمان

و جهدوا ... لم أذنت لهم حتى يتبين لك الذين صدقوا و تعلم الكذابين

487- تشخیص مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 8

8- آزمون های الهی، زمینه ساز تحقق عینی علم خداوند به مؤمنان راستین و مدعیان دروغین است.

و لقد فتنا .. فليعلمنّ الله الذين صدقوا و ليعلمنّ الكذابين

تعبیر «فليعلمنّ الله» بیان کننده آن است که علم ازلی خداوند، با آزمودن مؤمنان و شناخته شدن مؤمنان واقعی از مدعیان ایمان، به مرحله عینیت و تحقق می رسد.

488- تشویق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 215

1 - بقره - 2 - 184 - 18

18 - تشویق و ترغیب اهل ایمان به انفاق و دستگیری مستمندان

فمن تطوع خيراً فهو خير له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 10

10 - تشویق مؤمنان از سوی خداوند ، به انفاق های غیر واجب

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ

امام صادق (ع) درباره آیه «الَّذِينَ يَنْفِقُونَ . . .» فرمود: لیس من الزکوه

کافی، ج 3، ص 499، ح 9؛ نورالثقلین، ج 1، ص 290، ح 1154.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 15

15 - لزوم تمجید و تقدیر از مؤمنان واقعی و یادآوری فعالیت های ایشان در شرایط سخت

المؤمنین. الَّذِينَ اسْتَجَابُوا... وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 18

18 - ترغیب مؤمنان از سوی خداوند به رویارویی و جهاد با دشمنان دین

إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ... فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا أَنْ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ

جمله «اگر ایمان داری از دشمنان دین نهراسید»، خطاب به کسانی است که مدعی ایمان هستند و به هدف ترغیب آنان به رویارویی با دشمن ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ترغیب مؤمنان از سوی خداوند به دعا و طلب آمرزش و همراهی با ابرار و حسن عاقبت

رَبَّنَا فَاعْفُرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ

ستایش خردمندان به ویژگیهای یاد شده، به این منظور است که مؤمنان هم، خواستار موارد یاد شده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - ترغیب مؤمنان از سوی خداوند به دعا و درخواست پاداش های موعود وی

رَبَّنَا وَاتِّمْنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَيَّ رَسُولِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ترغیب مؤمنان از سوی خداوند ، به انجام کار های نیک

إن تبدوا .. فإن الله كان عفواً قديراً

4- ترغیب مؤمنان از سوی خداوند ، به گذشت از کسانی که به ایشان بدی کرده اند .

إن تبدوا .. أو تعفوا عن سوء فإن الله كان عفواً قديراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 34 - 5

5- ترغیب و دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از جانب خداوند به صبر و پایداری در برابر مخالفان

ولقد كذبت رسل من قبلك فصبروا .. حتى أتتهم نصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 60 - 12

12- ترغیب مؤمنان از جانب خداوند به انفاق در راه خدا ، تأمین هزینه های نبرد و تهیه تدارکات و امکانات رزمی

وما تنفقوا من شيء في سبيل الله يوف إليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 65 - 2

2- تشویق و تحریک اهل ایمان برای پیکار با کافران ، وظیفه ای الهی بر عهده پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يأيها النبي حرض المؤمنين على القتال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 27 - 5

5- ایجاد انگیزه و امید از جانب خداوند در مؤمنان خطاکار و نیز کافران ، برای توبه و بازگشت به حق

ثم يتوب الله .. والله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- از هدف های بیان سرگذشت نوح (ع) در قرآن، ترغیب پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل ایمان به صبر و مقاومت است .

تلك من أنباء الغیب نوحیها إلیك . . . فاصبر إن العقبه للمتقین

خداوند، با تفریع جمله «إصبر. . .» به وسیله حرف «فاء» بر نقل داستان نوح(ع)، به این نکته اشاره می کند که: مقصود از شرح ماجرای حضرت نوح (ع)، قصه سرایی نیست؛ بلکه هدف از آن، هدایت و تربیت مخاطبان قرآن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 5

5 - تشویق پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از سوی خدا، به صبر و پایداری در برابر دشمنان تبه کارشان همچون انبیای گذشته

و كذلك جعلنا لكلّ نبیّ عدوّاً من المجرمین و كفی برّك هادیّاً و نصیراً

ص: 217

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 56 - 9

9 - تشویق خداوند ، مؤمنان را به اهدای درود و سلام بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا

ذکر «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ...» به عنوان پیش درامد فرمان «صَلُّوا» و «سَلِّمُوا» می تواند به منظور این حقیقت باشد که مؤمنان، توجه به این پیدا کنند که خدا و فرشتگان بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) درود می فرستند تا آنان، تشویق به آن بشوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 11

11 - تشویق و ترغیب مؤمنان تقوایبیه به احسان از سوی خداوند

يَعْبَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ

یاد کردن پاداش احسان پس از توصیه به تقوایبیه، می تواند برای تشویق و ترغیب تقوایبیهگان به احسان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 10 - 11

11 - مؤمنان ، مورد تشویق خداوند ، برای پایداری بر پیمان های الهی و دینی خویش

وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِيسُوتُهُ أَجْرًا عَظِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 2

2 - ایجاد انگیزه و روحیه در مؤمنان ، برای تحمل مشکلات ، با تشویق های مادی

وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 3 - 3

3 - مؤمنان ، مورد تشویق خداوند به رعایت حرمت محضر پیامبر (صلی الله علیه و آله) در عالی ترین سطح

إِنَّ الَّذِينَ يَغْضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى

از این که در آیه شریفه، موضوع فروهشتن صدا و نرمش در گفتار مطرح شده است؛ به طریق اولی لزوم رعایت ادب در حرکات، رفتار و محتوای سخن استفاده می شود و توصیه به فروهشتن صدا نظیر «و لا تقل لهما أفّ» می باشد که مراتب بالاتر را از باب اولویت شامل می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 17 - 3

3 - تشویق مؤمنان از سوی خداوند ، به اهمیت دادن یاد او و نقش کلام او (قرآن) در دل ها

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا .. . اَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

ص: 218

489- تصدیق سخنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 12، 16

12 - لزوم احترام و خوش بینی نسبت به مؤمنان و تصدیق سخنان آنان

قل أذن خير لكم ... و يؤمن للمؤمنين

16 - از امام صادق (ع) روایت شده است: «... ان الله عز و جل يقول في كتابه: «يؤمن بالله و يؤمن للمؤمنين» يقول: يصدق الله و يصدق للمؤمنين...»؛

... خدای عز و جل در کتاب خود می فرماید: «يؤمن بالله و يؤمن للمؤمنين» و مراد این است که [رسول خدا گفته های] خدا و مؤمنان را تصدیق می کند.

490- تضمین آرامش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 12

12- تضمین الهی به مؤمنان، در انجام تمامی اعمال «عمره القضا» با امنیت و آرامش کامل

لتدخلن المسجد الحرام إن شاء الله آمنين.. لاتخافون

تعبیر «آمنین» و تکرار آن در قالب «لاتخافون»، می رساند که ورود مسلمانان به مکه، همراه با امنیت بوده و پایان مراسم عمره نیز، آمیخته با آرامش تضمین شده است.

491- تضمین پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 1

1- پاداش تلاش های مؤمنان نیک کردار، از سوی خداوند تضمین شده و بی کم وکاست به آنان داده می شود.

فمن يعمل من الصلحت و هو مؤمن فلا كفران لسعيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- قدرت مطلق و نامحدود الهی ، پشتوانه و تضمین کننده پاداش مؤمنان نیک کردار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تضمین بهشت برای اهل ایمان از سوی خداوند

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

تأکید جمله «اللّٰه یدخل...» به «إِنَّ» بیانگر مطلب فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 6

6- پاداش مؤمنان تقوایبشده ، تضمین شده از سوی خداوند

و إن تؤمنوا و تتقوا یؤتکم أجورکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 26

26 - احاطه علمی خداوند ، به تمامی اعمال مؤمنان ، تضمین کننده پاداش های اخروی آنها

و کلاً وعد اللّٰه الحسنی و اللّٰه بما تعملون خبیر

یادآوری احاطه علمی خداوند به همه اعمال - پس از وعده پاداش برتر به همه مؤمنان - می تواند برای ایجاد و اطمینان در مؤمنان باشد و نیز آنان به این یقین داشته باشند که خداوند به هر عمل نیک آنان، آگاه است. همچنین اعمال نیک آنان - هر چند کوچک باشد - ضایع نخواهد شد.

492- تطهیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 138 - 1

1 - ایمان داشتن به قرآن و پیامبران و معارف نازل شده بر آنان ، صبغه ای است که خداوند اهل ایمان را با آن تطهیر و تزیین کرده است .

قولوا ءامنّا باللّٰه .. صبغه اللّٰه

«صبغه» مصدر نوعی و به معنای رنگ آمیزی کردن است و در آیه شریفه مفعول مطلق برای فعل محذوف (صبغنا) می باشد. آوردن مصدر نوعی، اشاره به رسم یهود و نصارا دارد که به منظور تطهیر فرزندانیشان آنان را با آبی مخصوص به نام «معمودیه» شستشو می دادند. مراد از «صبغه اللّٰه» - به قرینه آیات قبل - ایمان به خدا و ... است. بنابراین جمله «صبغه اللّٰه» چنین معنا می شود: خداوند، ما را با ایمان به خود و ... رنگ آمیزی (تطهیر) کرده است نه مانند رنگ آمیزی یهود و نصارا.

493- تعاون مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 2

2 - مؤمنان، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

برخی از مفسران «إنتصار» را به معنای «تناصر» (تعاون و همیاری) گرفته اند؛ یعنی، مؤمنان راستین آناند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند - برای دفع آن - به یاری هم برمی خیزند.

ص: 220

494- تعدیل احساسات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 11

11- عواطف و احساسات مؤمنان راستین ، مبتنی بر ملاک و تحت کنترل ایشان

أشداء على الكفار رحماء بينهم

از آیه شریفه، استفاده می شود که مؤمن تک بعدی و بی ملاک نیست؛ بلکه در هر جا، مناسب آن رفتار می کند: در مقابل کافران به شدت و در مقابل مؤمنان با رحمت برخورد می کند.

495- تعقل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 77 - 3

3- هوشیاری ، فراست و ژرف اندیشی ، از اوصاف مؤمنان راستین

إن فی ذلک لآیت للمتوسّمین . . . إن فی ذلک لآیه للمؤمنین

از اینکه خداوند در آیه قبل داستان قوم لوط را آیه برای ژرف اندیشان هوشیار قرار داد و در این آیه همین داستان را آیه برای مؤمنان دانسته است، می توان استفاده کرد که ژرف اندیشان همان مؤمنان راستینند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 20

20 - مؤمنان ، برخورد از عقل و خرد و کافران فاقد آن

إن فی ذلک لذکرى لأولی الألب

برداشت بالا از ارتباط آیه شریفه با آیات گذشته به دست می آید؛ زیرا آیات پیش درباره اوصاف مؤمنان در مقابل کافران بود و در این آیه نیز یکی دیگر از اوصاف مؤمنان بیان شده است.

496- تعهد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- اهل ایمان ، دارای تعهد و احساس مسؤولیت نسبت به سرنوشت و نیاز دیگر مؤمنان

و أقاموا الصلوه و أمرهم شوری بینهم . . . و الذین إذا أصابهم

497- تفاوت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 9

ص: 221

9 - تفاوت مؤمنان مجاهد، از نظر عملکرد و پاداش

لا يضيع اجر المؤمنين. الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ... لِلَّذِينَ احْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا اِجْرَ ع

اگر «الَّذِينَ» صفت برای «المؤمنين» باشد، مؤمنان به دو گروه تقسیم شده اند: آنان که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را برای جهاد پذیرفتند، ولی از تقوا و احسان لازم برخوردار نبودند؛ و آنان که دعوت را پذیرفتند و دارای احسان و تقوا نیز بوده اند. «اجر عظیم»، مخصوص گروه دوم است و به دلیل «انَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ اجْرَ الْمُؤْمِنِينَ»، گروه اول نیز دارای پاداش هستند؛ اما نه پاداش عظیم.

498- تفاوت مؤمنان با فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 2، 1

1 - برابر بودن مؤمن و فاسق، در نظام پاداش الهی، امری بدیهی و خدشه ناپذیر است.

أَفْمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا لَّا يَسْتَوُونَ

همزه «أَفْمَن..» استفهام انکاری است و «لایستون» نیز بر آن تأکید بیشتری می کند. گفتنی است: «کاف» در «کمن» تشبیه در جزا است و به قرینه آیات سابق و آیات بعدی (19 و 20)، مراد از نفی تساوی، می تواند عدم تساوی در پاداش و جزا باشد.

2 - فرجام ناگوار کافران و عاقبت نیکوی مؤمنان، علامت برابر نبودن آنان با یکدیگر است.

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ... فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ... أَفْمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَم

«فاء» در «أَفْمَن» تفریع بر آیات سابق است که در آنها از کافران و مؤمنان و فرجام و عاقبتشان سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 8

8 - جایگاه خوب مؤمنان در بهشت، نمودی از عدم تساوی آنان با فاسقان است.

أَفْمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا... أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا... فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى

«أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا..» تشریح تفصیلی عدم تساوی دو گروهی است که در آیه پیش، از آن سخن گفته شده است.

499- تفاوت مؤمنان با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقسية قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقسية قلوبهم..)- جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام... كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

ص: 222

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 3

3 - وجود اختلاف اساسی میان دو انسان مؤمن خداترس و کافر خداگریز، از نظر شخصیت و سرنوشت

فویل للقسیه قلوبهم من ذکر اللّٰه .. أفمن یتقی بوجهه سوء العذاب یوم القیمه

«من» در آیه شریفه، اسم موصول بوده و مبتدا و خبر آن، جمله ای محذوف است و تقدیر کلام چنین می باشد: «أفمن یتقی بوجهه سوء العذاب .. کمن آمن منه». بنابراین می توان گفت آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 10

10 - وجود اختلاف های اساسی، میان دو انسان مؤمن و کافر از نظر سرنوشت

ضرب اللّٰه مثلاً رجلاً .. و رجلاً سلماً لرجل هل یتویان مثلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 22 - 3

3 - برابر انگاشتن مؤمن و کافر در پیشگاه خداوند، پنداری مغایر با هدفمندی و حقانیت نظام جهان

أم حسب الذین اجترحوا .. و خلق اللّٰه السموت والأرض بالحقّ

خداوند، هدفمندی و حقانیت نظام جهان را به دنبال طرح عدم تساوی صالح و ناصالح در پیشگاه داوری حق، یاد کرده و از یک مقوله و معنا دانسته است. بر این اساس آیه شریفه را می توان تفسیر و تعلیلی برای آنچه که در آیه قبل بیان شده، دانست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 6

6 - توجه به فرجام بسیار متفاوت مؤمنان و کافران، زمینه ساز گرایش انسان به ایمان

إنّ المجرمین فی ضللّ و سعر .. إنّ المتّقین فی جنّات و نهر . فی مقعد صدق عند مل

500- تفاوت مؤمنان با گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 3

3 - مؤمنان نیکوکار با افراد بدکردار ، از نظر شخصیت و سرنوشت برابر و هم سنگ نیستند .

و ما یستوی ... و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و لا المسیء

501- تفاوت مؤمنان و کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 223

5- مؤمنان و کافران، دارای روحیات و عملکرد متمایز و جدا از یکدیگر علی رغم زندگی مشترک آنان در یک جامعه

و هو الذی مرج البحرین هذا عذب فرات و هذا ملح أجاج . . . و حجرًا محجورًا

برداشت یاد شده، بر این اساس استوار است که تشبیه و تمثیل به کار رفته در آیه شریفه، ناظر به افراد یک جامعه باشد که برخی مؤمن اند و برخی دیگر کافر؛ ولی در عین حال این دو گروه، از نظر روحیات و رفتار، از هم جدا و متمایزاند.

502- تفضل بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 16، 17

16 - غنا و بی نیازی مؤمنان، پرتوی از فضل الهی نسبت به آنان

فسوف یغنیکم الله من فضله

17 - فضل الهی به مؤمنان، به مشیت و اراده او بستگی دارد.

فسوف یغنیکم الله من فضله إن شاء

503- تفضل به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 16

16 - بهشت تفضلی است از جانب خداوند به مؤمنان نیک کردار، نه پاداشی همپایه عملکرد آنان

تلکم الجنة اورثتموها بما کنتم تعملون

خداوند از یک سو بهشت را پاداش عملکرد اهل ایمان دانسته (بما کنتم تعملون) و از سوی دیگر آن را میراث (دستیابی به چیزی بدون عوض) خوانده است تا به این حقیقت اشاره کند که اعطای بهشت همپایه اعمال مؤمنان نیست، بلکه تفضلی است از جانب خداوند به ایشان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 47 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف بود که مؤمنان را بشارت دهد به این که آنها از فضل بزرگ خدا، برخوردار خواهند بود .

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 18

18 - برخوردارى مؤمنان ، از نعمت های فراوان و نامحدود بهشت ، رهین فضل الهی و فراتر از استحقاق ایشان است .

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 224

3 - خداوند ، بیش از خواسته ها و دعا های مؤمنان نیک کردار ، به آنان عطا خواهد کرد .

و یزیدهم من فضله

4 - پاداش افزون و اعطای نعمت ها بیش از انتظار مؤمنان به ایشان ، نمودی از فضل الهی است .

و یزیدهم من فضله

11 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) في قوله « و یزیدهم من فضله » الشفاعة لمن وجبت له النار ممن أحسن إليهم في الدنيا ;

از امام صادق(ع) روایت شده که رسول خدا راجع به این سخن خداوند « یزیدهم من فضله » (مراد از آنچه زاید بر اجابت دعای مؤمنان، به آنان داده می شود) حق شفاعت است که شفاعت می کنند برای کسانی که آتش برای آنها واجب شده ولی در دنیا از کسانی بوده اند که به آن مؤمنان نیکی کرده اند».

10 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله تبارك و تعالی « و یستحب الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله » قال : هو المؤمن یدعوا لأخيه بظهر الغیب فیقول له الملك : آمین . و یقول الله العزیز الجبار و لك مثلا ما سألت و قد أعطیت ما سألت بحبک إیّاه ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند تعالی : «و یستحب الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله» روایت شده که فرمود: مراد مؤمنی است که پشت سر برادر دینی خود دعا می کند و فرشته برای او آمین می گوید و خدای عزیز جبار می فرماید (ای مؤمن) و برای تو است دو برابر آنچه برای برادرت خواستی و به خاطر این که برادرت را دوست داشتی آنچه را درخواست کردی به تو عطا کردم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 13

13 - ورود مؤمنان به بهشت ، در پرتو تفضّل الهی و گذشت او از لغزش های آنان

لیدخل المؤمنین .. جنّ-ت ... و یکفّر عنهم سیئاتهم

نفس تکفیر سیئات، خود بیانگر تفضّل است و در عین حال تعبیر «یدخل» ممکن است بیانگر همین حقیقت باشد که همه مؤمنان، در آن حدی نیستند که به اقتضای اعمالشان، بهشتی باشند؛ بلکه باید فضل الهی، کاستی های آنان را جبران کند و آنان را وارد بهشت گرداند.

504- تقرب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بندگان راستین و مؤمن برخوردار از لطف و عنایت ویژه خداوند و دارای مقام و منزلتی خاص در پیشگاه او

قل لعبادی

برداشت فوق بر این اساس است که اضافه در «عبادی» تشریفیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 5

ص: 225

5- قرب و منزلت مؤمنان تائب و پیرو دین در پیشگاه خداوند و لطف ویژه الهی به آنان

جَنَّتْ عَدْنُ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 15

15 - مؤمنان نیک کردار ، برخوردار از قرب خداوند و مورد عنایت ویژه او در جهان آخرت

و الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. عِنْدَ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 2

2- اهل ایمان و عمل صالح ، بندگان خاص و مقرب خداوند

يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

از اضافه «عباده» به ضمیر راجع به «اللّه» - که اضافه تشریفیه است - برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 6

6 - مؤمنان تقوایی ، بهره مند از فیض حضور الهی در سرای جاودان *

عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 5

5 - تصدیق کنندگان پیامبران ، برخوردار از مقامی والا در نزد خداوند

إِنَّ الْمُتَّقِينَ .. فِي مَقْعَدِ صَدَقٍ

با توجه به مقابله «المتقین» با تکذیب کنندگان پیامبران استفاده می شود که عنوان «متقی» بر «تصدیق گران انبیا» اطلاق شده است و اینان از جایگاهی راستین برخوردارند.

505- تقرب مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 11

11- مؤمنان قوم نوح ، مردمی مقرب درگاه خدا و برخوردار از مقام لقای او

إنهم ملقوا ربهم

جمله «إنهم ملقوا ربهم» می تواند بیانگر حال فعلی پیروان نوح باشد؛ یعنی ، هم اکنون به مقام لقای پروردگار رسیدند و همچنین می تواند خبر از فرجام اخروی آنان دهد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

ص: 226

506- تقوای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 102 - 2

2 - پرهیز از اطاعت کافران و بر حذر بودن از نزاع و تفرقه ، نشانه تقوای اهل ایمان

ان تطيعوا فريقاً من الذين أوتوا الكتاب .. اتقوا الله حق تقاته

پرهیز از تفرقه و نزاع، از شأن نزول آیه «ان تطيعوا ..» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 16,18

16 - ضرورت خداترسی و پروا پیشگی اهل ایمان ، به شکرانه یاری خدا نسبت به آنان

و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله فاتقوا الله لعلکم تشکرون

متعلق «تشکرون»، به قرینه صدر آیه، می تواند همان پیروزی بر دشمن و نصرت الهی باشد.

18 - تقوای مؤمنان پیکارگر بدر ، موجب برخورداری آنان از نصرت الهی

و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله فاتقوا الله لعلکم تشکرون

بنابر اینکه جمله «فاتقوا الله»، تفریع برای «و لقد نصرکم الله بیدر» باشد. یعنی عامل پیروزی و جلب نصرت الهی در جنگ بدر، همان تقوای ایشان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 15

15 - ایجاد پیوند های اجتماعی در جامعه ایمانی ، نشانه پرهیزکاری مؤمنان

یا ایها الذین امنوا .. و رابطوا و اتقوا الله

بنابر اینکه معنای «رابطوا»، ایجاد پیوند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- اطاعت از خدا و رسول او، خدا ترسی و تقوای پیشگی، از نشانه های ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا... أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا... وَ مَنْ يَطْعِ اللَّهَ

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و آیه پیشین - که درصدد بیان اوصاف مؤمنان راستین است - به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 71 - 2

2 - تقوای مؤمنان، سبب می شود که خداوند، گناهان آنان را ببامرزد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ... وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 17 - 9، 1

1- هدایت بیش از پیش و روحیه تقوا، موهبت الهی به مؤمنان هدایت پذیر

ص: 227

و الذین اهدوا زادهم هدی و ااتیهم تقویهم

9- ازدیاد تقوای مؤمن ، همپایه ازدیاد هدایت و ایمان او است . *

زادهم هدی و ااتیهم تقویهم

بدان احتمال که تکرار ضمیر «هم» در آیه شریفه، اشاره به این داشته باشد که مؤمن همراه با افزایش هدایت، از تقوایی مناسب با آن مقام برخوردار می شود. و چه بسا اضافه «تقوا» به «هم» اشاره بدین نکته داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

و ألزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلها

507- تقوای مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 12

12 - تقوا شرط شایستگی مؤمنان نیک کردار برای بخشایش گناهانشان

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا إذا ما اتقوا

508- تقویت روحیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 7

7- دلداری و تقویت روحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تهدید مشرکان ، از جانب خداوند

ثمّ صدقنهم الوعد .. و أهلکنا المسرفین

ذکر وعده خداوند به پیروزی همه پیامبران و مؤمنان و نابودی دشمنان آنان، می تواند به منظور نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - دلدارى و تقويت روحيه مؤمنان و اصحاب پيامبر (صلى الله عليه و آله) از سوى خداوند

هم الذين يقولون... و لله خزائن السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - دلدارى و تقويت روحيه مؤمنان ، از سوى خداوند در قبال توطئه هاى منافقان

ليخرجنّ الأعزّ... و لله العزّه و لرسوله و للمؤمنين

ص: 228

509- تکالیف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 101 - 10

10 - اهل ایمان نسبت به احکامی که پاسخ آنها در قرآن و سنت نیامده ، تکلیفی ندارند

لاتسئلوا عن اشیاء .. عفا الله عنها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 5

5 - گوش سپاری به فرمان های خداوند و تسلیم در برابر آنها ، تکلیفی الهی بر عهده اهل ایمان

و اسمعوا

510- تکامل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 14

14 - مؤمنان ، برخوردار از تکامل و رشد معنوی ، در آخرت

و یهدیهم إلیه صراطاً مستقیماً

جمله فسیدخلهم با توجه به «سین» دلالت دارد بر اینکه رحمت و فضل در آخرت است، پس هدایت هم که پس از آنها ذکر شده است، در آخرت است و هدایت به سوی خدا، رشد و کمال معنوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 5

5 - الهام خداوند و ارشاد خاص وی ، مایه دستیابی مؤمنان به مراحل عالتر ایمان

و اذ اوحیت إلی الحواریون ان ءامنوا بی و برسولی قالوا ءامننا

الهام خداوند به حواریون - چنانچه گذشت - بعد از قصه مائده بوده است و جمله «واتقوا الله ان کنتم مؤمنین» در آن داستان و نیز کلمه

«حواریون» که به معنای یاران مخلص است حاکی از این است که آنان پیش از این الهام به عیسی (ع) ایمان داشته اند، بنابراین جمله «ءامنا» بیانگر نیل آنان به مراحل عالتر ایمان است.

511- تکامل مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 5

5 - بهره مندی مؤمنان از کمال معرفت و شناخت خداوند در بهشت

جنت النعیم. دعویهم فیها سبحنک اللّهم

ص: 229

512- تکبر بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 15

15 - دوستی با کافران (یهود، نصارا و...)، موجب فروتنی در مقابل آنان و گردنفریزی در مقابل اهل ایمان

من یرتد منکم عن دینه .. اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین

513- تکذیب شایعه علیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 3

3 - مؤمنان، وظیفه دار تکذیب صریح شایعه ها و تهمت های جنسی بی اساس علیه دیگر مؤمنان

لولا إذ سمعتموه .. وقالوا هذا إفک مبین

514- تکفیر گناه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 7 - 8، 1، 5

1 - خداوند، گناهان مؤمنان دارای عمل صالح را نادیده می گیرد.

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لنکفرنّ عنهم سیئاتهم

«تکفیر» مصدر فعل «نکفر» به معنای «پوشاندن» است (لسان العرب) و مراد از آن، نادیده گرفتن گناهان است.

5 - تکفیر و نادیده گرفته شدن گناهان مؤمنان دارای عمل صالح، وعده حتمی خداوند است.

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لنکفرنّ عنهم سیئاتهم

لام و نون تأکید «لنکفرنّ» دلالت بر قطعیت می کنند.

8 - اعطای پاداش به مؤمنان، پس از چشم پوشی از لغزش ها و گناهان آنان است.

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لنکفرنّ عنهم .. و لنجزینهم

ذکر جزا پس از ذکر پوشاندن گناهان (تکفیر)، می تواند به جهت نکته یاد شده باشد.

515- تکلیف اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 13

13 - لزوم اهتمام مؤمنان به اصلاح جامعه و تأمین نیازهای معیشتی آنان، همپای اهتمام به تکالیف عبادی و فردی

ص: 230

و المؤمنون ... يأمرون بالمعروف ... و يقيمون الصلوة و يؤتون الزكوة

امر به معروف و نهی از منکر، در راستای اصلاح جامعه و پرداخت زکات در جهت تأمین نیازهای مالی مؤمنان و اقامه نماز از عبادات فردی انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 12

12 - مؤمنان راستین، به اعمال فردی و اجتماعی و عبادی و مالی خود عمل می کنند .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا ... تَتَجَافَىٰ جُنُوبَهُمْ ... يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

فرازهای «تتجافی...» و «یدعون...» مربوط به اعمال فردی و عبادی و فراز «مما رزقناهم...» امری اجتماعی - مالی است.

516- تکلیف عبادی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 12

12 - مؤمنان راستین، به اعمال فردی و اجتماعی و عبادی و مالی خود عمل می کنند .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا ... تَتَجَافَىٰ جُنُوبَهُمْ ... يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

فرازهای «تتجافی...» و «یدعون...» مربوط به اعمال فردی و عبادی و فراز «مما رزقناهم...» امری اجتماعی - مالی است.

517- تکلیف فردی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 13

13 - لزوم اهتمام مؤمنان به اصلاح جامعه و تأمین نیازهای معیشتی آنان، همپای اهتمام به تکالیف عبادی و فردی

و المؤمنون ... يأمرون بالمعروف ... و يقيمون الصلوة و يؤتون الزكوة

امر به معروف و نهی از منکر، در راستای اصلاح جامعه و پرداخت زکات در جهت تأمین نیازهای مالی مؤمنان و اقامه نماز از عبادات فردی انسانهاست.

12 - مؤمنان راستین ، به اعمال فردی و اجتماعی و عبادی و مالی خود عمل می کنند .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا .. . تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ .. . يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

فرازهای «تتجافی ..» و «یدعون...» مربوط به اعمال فردی و عبادی و فراز «مما رزقناهم...» امری اجتماعی - مالی است.

518- تکلیف مالی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 12

12 - مؤمنان راستین ، به اعمال فردی و اجتماعی و عبادی و مالی خود عمل می کنند .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا ... تَتَجَافَىٰ جُنُوبَهُمْ ... يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

فرازهای «تتجافی...» و «یدعون...» مربوط به اعمال فردی و عبادی و فراز «مما رزقناهم...» امری اجتماعی - مالی است.

519- تکلیف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 153 - 1

1 - صبر پیشگی و برپایی نماز ، توصیه و فرمان خدا به مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 12

12 - اهل ایمان ، باید اعمال و وظایف الهی خویش (جهاد ، دفاع ، انفاق و ...) را به صورت نیکوی آن انجام دهند .

قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ... وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ... وَأَحْسِنُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 3

3 - ممانعت از نزدیک شدن مشرکان به مسجدالحرام ، بر اهل ایمان واجب است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 4

4- مؤمنان ، موظف به جهاد با مال (کمک های اقتصادی به لشکر اسلام و چشم پوشی از منافع مادی) همپای جهاد با جان

جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 95 - 9

9- مؤمنان ، مکلف به اجتناب و دوری جستن از هر گونه پلیدی (پلیدی مادی و روحی) و مبارزه با آن

إنهم رجس

«رجس» (پلید) بودن، به عنوان علت وجوب اعراض از منافقان ذکر شده و این امر می نمایاند که اصولا اجتناب از هر گونه رجس واجب است.

ص: 232

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، حق استغفار کردن برای مشرکان را ندارند.

ما کان للنبی و الذین ءامنوا أن یتستغفروا للمشرکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دارای مقام ولایت و مؤمنان موظف به پیروی بی چون و چرا از آن حضرت

ما کان... أن یتخلفوا عن رسول الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 57 - 7

7 - مؤمنان به آیات الهی، همواره، باید نگران اعمال گذشته خود و درصدد جبران و اصلاح آن باشند.

و من أظلم ممّن ذکّر بأیت ربّه فأعرض عنها و نسی ما قدّمت یداه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 6,7

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، موظف به تسبیح و حمد پروردگار، پیش از طلوع و غروب خورشید

و سبح بحمد ربّک قبل طلوع الشمس و قبل غروبها

«باء» در «بحمد ربّک» یا برای مصاحبت است و یا استعانت. در هر صورت، فرمان به حمد و تسبیح با هم است. خطاب «سبح» گرچه مربوط به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد، ولی آیات بعد، قرینه ای بر منحصر نبودن این تکالیف به آن حضرت است.

7 - تسبیح و حمد پروردگار در برخی از اوقات شب و در دو طرف روز، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و من ءانآی الّیل فسبح و أطراف النهار

«آناء» به معنای «ساعات و اوقات» است و «من» معنای تبعیض دارد. بنابراین «من آناء اللیل»؛ یعنی، پاره هایی از شب را به تسبیح و

تحمید بگذران. «بحمد ربّک» در صدر آیه، قرینه براین است که این تسییح نیز باید با حمد همراه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 30 - 3,6,1

1 - مردان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از نظر دوختن و خیره شدن به نامحرمان اند .

و قل للمؤمنین یغضّوا من أبصرهم

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: 1. «غَضَّ» (مصدر «یغضّوا») به معنای کاستن از نگاه و صدا است (مفردات راغب). مقصود از آن در آیه شریفه، اجتناب از نظر دوختن و خیره شدن به نامحرمان است، نه نگاه اولیه و ناخودآگاه. 2. «من» در «من أبصارهم» برای تبعیض است و مقصود، فرو بستن چشم از چیزهایی است که نگاه به آنها ناشایست و حرام است (مثل نگاه به نامحرمان).

3 - مردان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از چشم دوختن و خیره شدن به شرمگاه دیگرانند .

قل للمؤمنین یغضّوا من أبصرهم

مقصود از چشم فرو بستن (یغضّوا من أبصارهم) - به قرینه «و یحفظوا فروجهم» - می تواند چشم فرو بستن از عورت و

ص: 233

شرمگاه دیگران باشد.

6 - مردان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از آلودگی به فحشا و زنا

قل للمؤمنین . . . یحفظوا فروجهم

مقصود از جمله «و یحفظوا فروجهم» (مردان شرمگاه خود را حفظ کنند) - به قرینه آیات قبل که درباره حکم فحشا و قذف بود - می تواند خودداری از ارتکاب فحشا و زنا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 26، 28، 9، 6، 3، 1

1 - زنان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از نظر دوختن و خیره شدن به مردان نامحرم

و قل للمؤمنات یغضضن من أبصرهنّ

3 - زنان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از چشم دوختن به عورت و شرمگاه دیگران

و قل للمؤمنات یغضضن من أبصرهنّ

6 - زنان مؤمن ، وظیفه دار اجتناب از آلودگی به زنا و فحشا هستند .

و قل للمؤمنات . . . و یحفظن فروجهنّ

9 - زنان مؤمن ، موظف به پوشاندن زینت های خویش و محل آنها (بدن) از دید نامحرمان اند ؛ جز آنچه که خود به خود آشکار است (مثل سرمه ، انگشتر ، حنا و . . .) .

و قل للمؤمنات . . . و لایبدین زینتهنّ إلاّ ما ظهر منها

درباره مقصود از «زینتهنّ» (زینت زنان) دو دیدگاه وجود دارد: 1- مقصود محل زینت آلات است؛ زیرا آشکار کردن خود زینت آلات به تنهایی معنی ندارد. 2- مراد خود زینت آلات است، در حالی که بر روی بدن قرار دارد. در این صورت به طریق اولی آشکار کردن محل زیورآلات (بدن)، حرام خواهد بود. گفتنی است مقصود از استثنا در «إلاّ ما ظهر منها»، زیورآلاتی است که، به طور متعارف آشکارا استفاده می شود؛ مثل: انگشتر، سرمه، حنا و . . .

15 - زنان مؤمن ، موظف به پوشاندن سر ، گلو ، و سینه خود از نگاه نامحرمان

و لیضربن بخمرهنّ علی جیوبهنّ

«خمار» نام پوششی (روسری) است که زنان به وسیله آن، سر خود را می پوشانند (مفردات راغب) و «جیب» به آن قسمت از پیراهن گفته

می شود که گلو و قفسه سینه را بپوشاند (مصباح المنیر).

26 - زنان مؤمن ، موظف اند به هنگام راه رفتن ، به گونه ای گام بردارند که زیت هایشان (چون خلخال) بر نامحرمان آشکار نشود .

و لایضربن بأرجلهنّ لیعلم ما یخفین من زینتهنّ

28 - زنان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از هر گونه رفتار تحریک آمیز و جلب کننده توجه نامحرمان به سوی خویش

و لایضربن بأرجلهنّ لیعلم ما یخفین من زینتهنّ

لام در «لیعلم» برای تعلیل و بیان علت حرمت پای کوبیدن بر زمین است و در چنین مواردی، تعلیل موجب تعمیم حکم می شود. از این رو می توان استفاده کرد که هر آنچه موجب آشکار شدن زینت زنان شود، همین حکم را دارد و حرام خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 4، 1

1 - مؤمنان ، وظیفه دار برپایی نماز و پرداخت زکات

وعد الله الذین ءامنوا. .. و اقموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

ص: 234

4 - مؤمنان ، وظیفه دار اطاعت و فرمان بری همه جانبه از فرمان های رسول خدا

وعد الله الذين ءامنوا. .. و اطيعوا الرسول

حذف متعلق «اطيعوا» دليل اطلاق آن است؛ يعنى، اطاعت از رسول(صلى الله عليه و آله) شامل تمامى اوامر و نواهى او مى باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - فرقان - 25 - 69 - 5

5 - مشركان و كافران همچون مؤمنان ، مكلف به فروع دين اند .

يضعف له العذاب يوم القيمة

دو چندان شدن مجازات مشركان و كافران در صورت ارتكاب بزه كارى، مى تواند گويای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 41 - 2

2 - همواره به ياد خداوند بودن ، فرمان خداوند به مؤمنان است .

يأتئها الذين ءامنوا اذكروا الله ذكرا كثيرا

«ذِكْر» به معنای «در خاطر و ياد داشتن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 31 - 5

5 - مؤمنان ، بايد به كتاب هاى آسمانى پيشين ، همچون قرآن ، ايمان بياورند .

لن نؤمن بهذا القرآن و لا بالذى بين يديه

از اين كه كافران به صراحت و قاطعيت اعلام کرده اند كه به قرآن، تورات و انجيل ايمان نمى آورند، استفاده مى شود كه ايمان به كتاب هاى پيشين نيز لازم است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 10 - 5

5 - رعایت تقوای الهی ، امری لازم و واجب برای مؤمنان

الذین ءامنوا اتقوا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 14

14 - مؤمنان در برابر تلاش های پیامبران ، موظف به قدردانی و سپاسگزاری

قل لا أسئلكم علیه أجرًا إلاّ

آیه شریفه، اصل اجر و مزد خواهی در برابر رسالت را نفی نکرده؛ بلکه جنبه مادی آن را انکار نموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 27 - 13

13 - مؤمنان ، نباید به واسطه تنگنای معیشت به خداوند سوء ظن داشته باشند .

ص: 235

و لو بسط الله الرزق .. إنه بعباده خبير بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 5

5 - اقامه نماز و گسترش فرهنگ نماز خوانی ، از مهم ترین تکالیف الهی برای اهل ایمان

و الذین استجابوا لربهم و أقاموا الصلوه

با توجه به این که «استجابوا لربهم» اجرای تمامی تکالیف الهی را در بر دارد، ذکر اقامه نماز پس از آن، دلیلی بر اهمیت ویژه برپایی نماز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 1,3

1- همه مؤمنان ، موظف به اطاعت از خدا و رسول او

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ و أَطِيعُوا الرَّسُولَ

3- تأکید خداوند به اطاعت مؤمنان ، از فرمان جهاد و تأثیرناپذیری از کارشکنی منافقان *

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ و أَطِيعُوا الرَّسُولَ

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین که درباره جهاد و موضع منفی منافقان بود برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 1 - 1

1 - مؤمنان ، مورد نهی الهی از سبقت جستن بر خدا و رسول ، در گفتار و رفتار

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ و رَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 1,2

1 - نهی الهی ، از سخن گفتن مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) با صدایی فراتر از صدای آن حضرت

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ

2- مؤمنان ، موظف به رعایت ادب و احترام در محضر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 6 - 1

1 - مؤمنان ، موظف به بررسی درستی گزارش های شخص فاسق و اکتفا نکردن به صرف خبر دادن او

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 8

8- گردن نهادن گروه های مؤمن متخاصم به صلح ، تکلیفی الهی است .

ص: 236

فقتلوا التي تبغى حتى نفى إلى أمر الله

تعبیر «إلى أمر الله» - به جای تعبیر «إلى السلم» - بیانگر این معنا است که دستور صلح و مسالمت، صرفاً رهنمود اخلاقی نیست؛ بلکه تکلیفی شرعی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 15، 22، 1

1 - نهی الهی، از اقدام اهل ایمان به استهزا و تمسخر یکدیگر

يأيتها الذين آمنوا لا يسخر قوم من قوم

15 - لزوم پرهیز اهل ایمان، از بر چسب زدن و نسبت دادن القاب زشت به یکدیگر

و لا تتابزوا بالألقاب

«تتابزوا»، در لغت به معنای لقب دادن به یکدیگر است و معمولاً در مورد القاب زشت به کار می رود.

22 - لزوم پرهیز مؤمنان، از هر حرکت منفی و برهم زننده اخوت اجتماعی

إنما المؤمنون إخوة... لا يسخر قوم من قوم... و لا تلمزوا أنفسكم و لا تتابزوا

با الغای خصوصیت از موارد سه گانه یاد شده در آیه، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 41 - 6

6 - صبر بر ناگواری ها، عبادت در برابر پروردگار و ایمان به قیامت، تکلیف تمامی مؤمنان

فاصبر... و سبّح... و استمع يوم يناد المناد

هر چند واژه های «اصبر»، «سبّح» و «استمع» ظاهراً خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است؛ ولی در حقیقت تکلیفی است برای همگان و پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آن جهت که الگوی امت است، به تنهایی مخاطب قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 6

6 - انفاق ، وظیفه ای الهی برعهده مؤمنان

ءامنوا باللّٰه .. و أنفقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 1

1 - انفاق در راه خداوند ، وظیفه ای واجب بر مؤمنان

و ما لكم ألا تنفقوا فی سبیل اللّٰه

خطاب در آیه شریفه، متوجه مؤمنان و استفهام در «ما لكم» توییخی است. توییخ مؤمنان از سوی خداوند، به خاطر کوتاهی آنان در امر انفاق، بیانگر واجب بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادلہ - 58 - 8 - 7

7 - مؤمنان ، باید بر پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) به همان تحیتی که خدا به آن حضرت گفته است ، تحیت بگویند .

ص: 237

و إذا جاءوك حيّوك بما لم يحيك به الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 5, 8

1 - فرمان الهی به مؤمنان ، در اجتناب از دوستی با دشمنان خدا و دشمنان جامعه اسلامی

يأيها الذين ءامنوا لاتتخذوا عدوئى وعدوكم أولياء

5 - ممنوعیت پیوند دوستانه اهل ایمان ، با کافران و منکران دین و پیامبر

تلقون إليهم بالموّده وقد كفروا بما جاءكم من الحق

8 - نهی خداوند از دوستی اهل ایمان با کافران که باعث خروج ناخواسته پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از سرزمینشان (مکه) شده بودند .

لاتتخذوا . . . يخرجون الرسول و ایتاکم ان تؤمنوا بالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 14

14 - « عن أبي جعفر (ع) . . . ان الله أمر نبيّه (صلی الله علیه و آله) و المؤمنین بالبرائه من قومهم ماداموا كفّاراً فقال : « قد كانت لكم أسوه حسنه فى ابراهيم و الذين معه إذ قالوا لقومهم إنا برأوا منكم و ممّا تعبدون . . . » ;

از امام باقر(ع) روایت شده است: خداوند به رسول خود و مؤمنان امر فرموده تا از قوم خود، مادامی که در حال کفر هستند، برائت جویند [آن جا که] می فرماید: «برای شما در زندگی ابراهیم و کسانی که با او بودند الگوی خوبی است؛ زیرا آنان به قوم خود گفتند: إنا برأوا منكم و ممّا تعبدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 20

20 - مرد مؤمن ، موظف به رها ساختن همسر کافر خویش و جدا شدن از او

و لاتمسکوا بعصم الکوافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مؤمنان ، موظف به دوستی نکردن با گروه ها و جوامع مورد غضب الهی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 1

1 - انسان مؤمن ، باید به آنچه می گوید عمل کند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 9، 2

ص: 238

2- مؤمنان ، باید بر ایمان خویش به خدا و رسول او پایدار باشند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

فعل مضارع «تؤمنون» افاده استمرار می کند و بیانگر آن است که ایمان های مقطعی و متزلزل، فاقد ارزش است.

9- مؤمنان ، موظف به جهاد با مال (کمک های اقتصادی و چشم پوشی از منافع مادی در راه دین) ، همپای جهاد با جان

و تَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 5

5- مؤمنان ، وظیفه دار جدیت و تلاش برای شرکت در نماز جمعه

فَاسْعُوا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 8 - 6

6- خدامحوری ، باید برنامه مؤمنان در تمامی لحظه های زندگی باشد .

و تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 23،24،25

23- مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به برپایی نماز مأمور شدند .

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

24- مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به پرداخت زکات مأمور شدند .

وَأَتُوا الزَّكَاةَ

25- مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به انفاق و صدقه در راه خدا مأمور شدند .

وَأَقْرَضُوا اللَّهَ

به گفته مفسران، مقصود از قرض به خدا، انفاق و صدقه در راه او است.

520- تکیه گاه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 35 - 3

3- صحنه قیامت ، در چشم انداز مؤمنان آرمیده برتخت های بهشتی است .

فالیوم .. علی الأرائک ینظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 36 - 6

6- مؤمنان ، با آرمیدن بر تخت های بهشتی ، مراحل کیفر دادن کافران را نظاره می کنند .

ص: 239

ينظرون . هل توب الكفار ما كانوا يفعلون

در برداشت یاد شده، آیه مورد بحث مفعول برای «ينظرون» (در آیه قبل) گرفته شده است.

521- تلاش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 54 - 21

21 - راه خدا ، جهت و محور تلاش پیگیر مؤمنان

يجهدون فی سبیل الله

در برداشت فوق جهاد به معنای لغوی آن (تلاش و کوشش) گرفته شده است. نه خصوص نبرد. فعل مضارع (يجهدون) حکایت از تلاش مستمر و پیگیر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 8

8 - مؤمنان راستین ، در پی تقرب به خدا و جلب دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای خویشند .

و من الأعراب من یؤمن . . . و صلوات الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 18

18 - پیروان راستین پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، همواره در تلاش برای جلب رحمت و خشنودی خداوند

و الذین معه . . . یتتغون فضلاً من الله و رضوناً

522- تنزیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 40 - 7

7 - کسانی که قرآن را می پذیرند و به آن ایمان می آورند ، از رذیله فسادانگیزی منزّه هستند .

و منهم من يؤمن به . . . و ربك أعلم بالمفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 100 - 7

7- اهل ايمان ، از عقل و خرد برخوردار و از نادانی و سفاهت مبرا هستند .

و ما كان لنفس أن تؤمن . . . و يجعل الرجس على الذين لا يعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 106 - 7

ص: 240

7- مؤمنان واقعی، منزله از کمترین تردید در مورد حقانیت ایمان و عقیده خویش

و قلبه مطمئن بالإيمان

برداشت فوق، بر این اساس است که منظور از «مطمئن بودن به ایمان» اطمینان داشتن به حقانیت و درستی باورهای خود باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 10, 11

10 - انسان های مؤمن، نیک کردار و پرهیز کننده از ظلم به دیگران، بسیار اندک اند.

وإن كثيراً من الخلقاء ليغى... إلا الذين آمنوا وعملوا الصلحت و قليل ما

تکثير «قليل» و اضافه شدن «ما»ی مبهمه، بر مبالغه در قلت دلالت دارد.

11 - پرهیز از ظلم و دوری از ستم در روابط اقتصادی، ویژگی مؤمنان راستین است.

وإن كثيراً من الخلقاء ليغى... إلا الذين آمنوا وعملوا الصلحت و قليل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 4, 5

4 - اهل ایمان، نه متجاوزانند و نه تجاوز را از سوی دیگران می پذیرند.

و الذين إذا أصابهم البغى هم ينتصرون

«إنتصار» به معنای یاری طلبیدن است (مفردات راغب).

5 - سکوت و بی تفاوتی در برابر ظلم و ستم، دور از ساحت اهل ایمان

و الذين إذا أصابهم البغى هم ينتصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 2

2- منفی بافی و یأس آفرینی در زمینه جهاد، دور از ساحت مؤمنان واقعی

طاعه و قول معروف

بنابر این که «قول معروف» مبتدا برای خبر مقدر باشد؛ از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود که سست ایمان ها در پی هراس از شرکت در جهاد، به منفی بافی و ایجاد یأس در دیگران می پرداختند. خداوند در این آیه فرموده است: اولاً اهل اطاعت باشید و ثانیاً درباره جنگ و جهاد به نیکی سخن گوید. و یأس نیافرینید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 13

13 - ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، میرا از لجاجت ، خشم و تعصب جاهلی

إذ جعل الذين كفروا في قلوبهم الحمية الحمية الجهلية فأنزل الله سکینته

از مقابله رسول و مؤمنان با کافران متعصب جهالت پیشه، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 2

ص: 241

2 - شأن مؤمنان ، به دور از تمسخر و استهزای یکدیگر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ

وصف ایمان در «یا ایُّها الذین آمنوا» می رساند که ایمان با استهزای سازگار نیست.

523- تواضع با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به فروتنی و گسترانیدن بال های لطف و محبت برای پیروان مؤمن خویش

و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین

524- تواضع بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 30، 27، 12، 9

9 - عشق به خدا و محبوب وی شدن ، فروتنی در برابر اهل ایمان و سرفرازی در مقابل کافران ، از صفات مؤمنان واقعی

فسوف یأتی اللّٰه بقوم .. اعزه علی الکفرین

12 - ضرورت تواضع و افتادگی در برابر مؤمنان و صلابت و سرفرازی در برابر کافران

اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین

27 - تواضع در برابر اهل ایمان ، سرفرازی در قبال کافران ، جهاد در راه خدا و بی اعتنایی به ملامت دشمنان ، مایه جلب محبت الهی

یحبههم و یحبونه اذله علی المؤمنین .. و لایخافون لومه لائم

به نظر می رسد صفات یاد شده پس از «یحبههم و یحبونه» در ارتباط با «یحبههم» بیانگر علت است ؛ یعنی چون دارای این صفات هستند، خداوند آنها را دوست دارد.

28 - دلباختگان خداوند ، فروتن در برابر مؤمنان ، سرفراز در قبال کافران و مجاهدانی بی پروا از ملامت دشمنان دین

یحبونه اذله علی المؤمنین .. یجهدون فی سبیل اللّٰه و لایخافون لومه لائم

30 - حالت فروتنی در برابر مؤمنان و سرفرازی در قبال کافران ، عطیه و فضلی خدادای است .

اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین . . . ذلک فضل الله

525- نواضع برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 12

12- پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) وظیفه دار برخورد فروتنانه (خفض جناح) با مؤمنان

واخفض جناحک للمؤمنین

ص: 242

«خفص جناح» (بال گشودن) کنایه از فروتنی و تواضع است.

526- تواضع به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 2,4

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به فروتنی در برابر مؤمنان و ابراز مهر و محبت به آنان

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم

پیشی گرفتن در سلام از جانب پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها به عنوان یک وظیفه خاص و محدود مطرح نشده است، بلکه این موضوع به عنوان جلوه ای از تواضع و اخلاق متعالی مطرح شده است.

4- تواضع در برابر مؤمنان و همنشینی با آنان، از صفات لازم برای رهبران دینی جامعه است.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم

گر چه خطاب آیه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، ولی چون آن حضرت نمونه ای برای همه است، این ویژگی برای همه رهبران دینی ضروری است.

527- تواضع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 24

24- مؤمنان واقعی هرگز به خاطر ملامت دشمنان، از عشق به خدا دست بردار نیستند و از فروتنی در قبال مؤمنان و سرافرازی در برابر کافران، باز نمی مانند.

یحبههم و یحبونه... و لایخافون لومه لائم

بنابر اینکه جمله «و لایخافون...» در ارتباط با تمامی صفاتی باشد که در فرازهای پیشین بر شمرده شده نه خصوص «یجهدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 1,11,15

1- برخورداران از روحیه تواضع و حق پذیری، تنها گروندگان به آیات الهی اند.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

11 - مؤمنان ، در پیشگاه آیات الهی ، هیچ استکباری از خود بروز نمی دهند و تسلیم اند .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا .. وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

متعلق «استکبرون» در آیه، بیان نشده است. به قرینه سیاق، احتمال دارد که واژه «آیات» باشد.

15 - مؤمنان ، برای تسبیح و حمد خداوند ، استکباری از خود بروز نمی دهند .

وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که متعلق «لایستکبرون» تسبیح و حمد باشد.

ص: 243

528- توبه از استهزای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 20

20 - استهزا، طعن و نسبت دادن القاب زشت به مؤمنان، گناه و نیازمند توبه است.

لایسخر قوم... و لا تلمزوا... و لا تتابزوا... و من لم یتب

بنابراین که «و من لم یتب» نظر داشته باشد به تمام محتوای آیه و نه صرف کسانی که لقب بد بر مؤمنان می نهند، برداشت بالا استفاده می شود.

529- توبه از سوزاندن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 17

17 - اصحاب اخدود، چنانچه از گناه سوزاندن مؤمنان توبه می کردند، از عذاب جهنم رهایی می یافتند.

ثم لم یتوبوا فلهم عذاب جهنم

530- توبه سوزاندگان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 5

5 - توبه سوزاندگان مردان و زنان مؤمن، به ایمان آوردن و انجام دادن اعمال صالح است.

ثم لم یتوبوا... إن الذین آمنوا و عملوا الصلحت لهم جنّـت

تقابل «اصحاب اخدود»، با «الذین آمنوا و عملوا الصلحات»، بیانگر این است که مراد از «لم یتوبوا» (در آیه قبل)، ترک توبه از کفر است.

531- توبه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 102 - 11

11 - راوی گوید امام باقر (ع) فرمود: «الذین خلطوا عملاً صالحاً و آخر سیئاً»: فأولئک قوم مؤمنون یحدثون فی ایمانهم من الذنوب التي یرعیبها المؤمنون و یرکھونها فأولئک عسی اللہ أن یتوب علیهم؛

«آنان که عمل خوب و بد را در هم آمیختند» گروهی از مؤمنانند که در عین داشتن ایمان، مرتکب بعضی گناہان می شوند که مؤمنان آنها را عیب می دانند و ناخوش دارند اینانند که امید می رود خداوند توبه آنان را بپذیرد».

ص: 244

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 17 - 4

4- توبه و بازگشت به خدا، از اوصاف مؤمنان و بندگان خالص خداوند است.

وَأَنبِئُوا إِلَى اللَّهِ

«إنابه» (مصدر «أنابوا») به معنای رجوع است و «أنابوا إلى الله»؛ یعنی، بازگشت به خدا با توبه و اخلاص (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین، شکر، صلاح جویی، توبه و تسلیم، از جمله برترین اعمال مؤمنان

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا .. نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

532- توجه به مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 17

17- نظر به تهیدستان خداجوی و افکندن نگاه رفاقت و دوستی به چهره آنان، امری پسندیده و مطلوب خداوند است.

وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ

533- توحید عبادی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 138 - 4

4- اهل ایمان، از شرک در عبادت منزّه و میرا هستند.

وَنَحْنُ لَهُ عِبْدُونَ

برداشت فوق، از تقدیم «له» بر «عابدون»، که دلالت بر حصر دارد، استفاده شده است.

19 - خداوند ، به مؤمنان نیکوکار وعده داده است که در کمال امنیت و آرامش و بی هیچ ترسی از دشمنان دیانت ، تنها خدا را عبادت کنند .

وعد الله الذين آمنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليبدلنهم من بعد خوفهم أمناً

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که جمله «یعبدوننی. . .» استینافیه و بیانگر نتیجه و بازتاب تبدیل ترس و اضطراب به امنیت و آرامش باشد؛ یعنی، مؤمنان آن چنان در امنیت و آرامش قرار می گیرند که بی هیچ ترس و اضطرابی از ناحیه دشمنان دیانت، به عبادت خدای واحد می پردازند.

ص: 245

534- توحید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 59 - 10

10 - رغبت و اشتیاق مؤمنان راستین ، تنها به جانب خداست .

إنا إلى الله رغبون

«إلى الله» متعلق به «راغبون» است و تقدیم آن بر «راغبون» علاوه بر حفظ فاصله آیات، می تواند برای افاده حصر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 6

6 - توحید و استقامت در راه ایمان ، در پی دارنده بهشت و نعمت های گسترده برای مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَمُوا... و لکم فیها ما تشتهی أنفسکم

535- توصیه به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 153 - 1

1 - صبر پیشگی و برپایی نماز ، توصیه و فرمان خدا به مؤمنان

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلٰوةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 6

6 - توصیه الهی به تحت تأثیر قرار نگرفتن مؤمنان ، از سوگند دروغین منافقان متخلف از جنگ

فَاعْرَضُوا عَنْهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 28 - 2

2- به یاد سپردن روز محشر و دشواری های آن ، توصیه ای است به اهل ایمان .

و یوم نحسهم

برداشت فوق مبتنی بر این است که «یوم» مفعول به برای فعل مقدر (اذکروا) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 19

19 - اجتناب از هر گونه بیهوده گویی و باطل سرایی در مراسم حج ، توصیه خدا به اهل ایمان

و اجتنبوا قول الزور

ص: 246

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 32 - 3

3 - بزرگداشت و رعایت حرمت دام های قربانی (کوشش در حفظ و نگه داری آنها و پرهیز از سهل انگاری در حق آنها) ، توصیه خدا به اهل ایمان

و من يعظم شعئر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 1

1 - جهاد خالصانه و همه جانبه (جهاد با جان و مال) در راه خدا ، توصیه الهی به اهل ایمان

و جهدوا فی الله حق جهاده

تقیید «جاهدوا» به «حق جهاده»، ظهور در این معنا دارد که مؤمنان باید تمامی توان خود را در راه خدا به کار گیرند و هرچه دارند (جان و مال) در این راه نثار کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 2 - 3

3 - رعایت خضوع و تذلل در نماز ، توصیه خدا به اهل ایمان

قد أفلح المؤمنون . الذین هم فی صلاتهم خشعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 3

3 - اعراض و روی گردانی از لغو (بی فایده گویی و بیهوده کاری) ، توصیه خداوند به اهل ایمان

و الذین هم عن اللغو معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 3

3 - پرداخت زکات ، توصیه ای الهی به اهل ایمان

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم للزکوه فعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 3

3 - حفظ و نگه داری دامن از آلودگی های جنسی ، توصیه خدا به اهل ایمان

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 8 - 3

3 - امانت داری و پایبندی به پیمان ، توصیه خدا به اهل ایمان

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لأمن-تهم وعهدهم رعون

ص: 247

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 9 - 2

2 - اهمیت دادن به فریضه نماز و مراقبت بر انجام به موقع آن ، توصیه خداوند به اهل ایمان

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم على صلواتهم يحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 13

13 - استفاده از نعمت های الهی ، سپاس گزاری از خدا و انجام اعمال شایسته ، رسم و راه زندگی ترسیم شده از سوی خدا برای یکایک

پیامبران و همه مؤمنان

يَأْتِيهَا الرِّسَلُ كُلُّهَا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 13

13 - عفو و گذشت کریمانه از لغزش های دیگران ، توصیه الهی به اهل ایمان

و ليعفوا و ليصفحوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 7، 14

7 - دفع بدی دیگران با خوبی کردن به آنان ، رفتاری ارزشمند و توصیه خداوند به اهل ایمان

و يدروءن بالحسنه السيئه

«درء» (مصدر «یدرءون») به معنای دفع کردن است.

14 - انفاق تنها بخشی از دارایی ها و نه همه آن ، توصیه خداوند به اهل ایمان

و ممّا رزقنهم ینفقون

«من» در «مّمّا» اصطلاحاً «تبعیضیه» است. بنابراین «مّمّا رزقناهم...»؛ یعنی، «بعض ما رزقناهم...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 93 - 7

7 - رهنمود خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر زمینه سازی برای از بین بردن مظاهر شرک و شکستن بت ها

فراغ علیهم ضرباً بالیمین

یادآوری داستان بت شکنی ابراهیم(ع) و چگونگی مبارزه آن حضرت با مظاهر شرک در مکه (نیمه نخست بعثت)، می تواند به منظور درس آموزی و ارائه روش مبارزه با شرک و بت پرستی برای پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 5

5 - رهنمود الهی به مؤمنان، برای پرهیز از درگیری با جبهه کفر پیش از استحکام قوا و اقتدار کامل *

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لایرجون آیام الله

ص: 248

با توجه به مکی بودن آیه و شرایط سخت و امکانات محدود مؤمنان در آن مقطع، از آیه شریفه استفاده می شود که فرمان شکیبایی و پرهیز از درگیری، ناظر به شرایط ویژه آن مقطع تاریخی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 6

6 - خداوند ، خواهان تلاش مؤمنان در تحکیم پایه های دین و گرامی داشت رسول او

لتؤمنوا بالله ورسوله وتعزروه وتوقروه وتسبحوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 17 - 8

8 - خداوند ، خواهان اندیشه و تدبیر کردن مؤمنان در آیات قرآن ، رهنمود ها و مواعظ آن

قد بینا لكم الآيت لعلكم تعقلون

«عقل» (مصدر «تعقلون») به معنای تدبیر کردن است (مصباح المنیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 1

1 - خداوند ، مردان و زنان مؤمن را به انفاق کردن و پرداخت صدقه فرا می خواند .

إِنَّ الْمَصَدِّقِينَ وَالْمَصَدِّقَاتِ ... لَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 1

1 - توصیه مؤمنان ، از سوی خداوند به رعایت تقوای الهی و پایدار ماندن بر ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءامنوا برسوله

امر «آمنوا برسوله» - با توجه به این که خطاب در آن متوجه کسانی است که به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ایمان دارند - امر به تحصیل ایمان نیست؛ بلکه توصیه است به این که بر آن ایمان باقی بمانند و آن را از دست ندهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادلہ - 58 - 9 - 6

6 - رعایت تقوا، توصیه خداوند به اهل ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَاتَّقُوا اللَّهَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادلہ - 58 - 10 - 9

9 - توکل و اعتماد به خداوند، توصیه الہی به مؤمنان

وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 249

2 - خداوند به مؤمنان توصیه کرده که « هرگاه از آنان خواسته شود در مجالس جا را برای واردین بازکنند » ، جا بازنموده و از آن دریغ نکنند .

إذا قيل لكم تفسحوا في المجلس فافسحوا

7 - توصیه الهی به مؤمنان این است که هرگاه در مجالس بر اثر کثرت ازدحام ، از آنان خواسته شود « از جای خویش برخیزند » ، برخیزند (از دادن جای خود به تازه واردین دریغ نکنند) .

وإذا قيل انشروا فانشروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 11،1

1 - دعوت خداوند از اهل ایمان ، به رعایت تقوا

يأيتها الذين آمنوا اتقوا الله

11 - رعایت تقوا در حل پیروزی و اقتدار توصیه خداوند به مؤمنان *

يأيتها الذين آمنوا اتقوا الله ولتنتظروا .. و اتقوا الله

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که پس از آیات مربوط به غزوه بنی نضیر و پیروزی مسلمانان بر کافران و منافقان، سخن از بایستگی تقوا به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 1

1 - رهنمود الهی به مؤمنان عصر پیامبر ، در آزمودن ایمان زنان مهاجر ، قبل از پناه دادن به ایشان

يأيتها الذين آمنوا إذا جاءكم المؤمنات مهاجرات فامتحنوهنّ

شان نزول آیه شریفه، راجع به هجرت زنان از مکه به مدینه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 6،1

1 - شرکت در نماز جمعه ، توصیه خداوند به مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَاسْعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ

6 - تلاش و جدیت برای درک خطبه های نماز جمعه و اهمیت دادن به آن ، توصیه خداوند به مؤمنان

فاسعوا إلى ذكر الله

در صورتی که مراد از «ذکر الله» در آیه شریفه خطبه های نماز جمعه باشد؛ برآشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 10 - 3,5

3 - تلاش برای کسب روزی ، توصیه خداوند به مؤمنان

و ابتغوا من فضل الله

5 - ذکر و یاد فراوان خدا ، به هنگام کسب و کار و خرید و فروش ، توصیه الهی به مؤمنان

و ابتغوا من فضل الله و اذكروا الله كثيرا

ص: 250

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 4 - 11

11 - اعتماد نکردن به منافقان و برحذر بودن از آنان ، توصیه الهی به مؤمنان

فاحذرهم

چنان که قبلاً گذشت، خطاب در «رأیت» و «تسمع» اختصاص به فردی خاص ندارد؛ بلکه شامل هر بیننده و شنونده ای می شود. خطاب در «احذرهم» نیز چنین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 9 - 1,6

1 - همواره به یاد خدا بودن ، توصیه الهی به مؤمنان

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَلْهَكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

6 - دلبسته نشدن به مال و اولاد ، سفارش خداوند به مؤمنان

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَلْهَكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 1

1 - انفاق بخشی از امکانات و دارایی ها به نیازمندان ، توصیه خداوند به اهل ایمان

وَأَنْفَقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ

«من» در «مما رزقنا» تبعیضیه است؛ یعنی، «قسمتی از آنچه را که روزی تان کرده ایم، انفاق کنید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 12 - 1

1 - اطاعت از خدا و رسول او ، توصیه الهی به مؤمنان

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 13 - 4

4 - توصیه خداوند ، به توکل کردن مؤمنان بر او و نه بر دیگران

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 10، 9

9 - توصیه خداوند به مؤمنان ، مبنی بر عفو ، چشم پوشی و بخشودن دشمنی های همسران و فرزندان خویش

عدواً لكم . . . و إن تعفوا و تصفحوا و تغفروا

10 - عفو ، چشم پوشی و بخشودن دشمنی ها و خطا های مردمان ، توصیه خداوند به مؤمنان

و إن تعفوا و تصفحوا و تغفروا

ص: 251

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که آیه شریفه درصدد بیان یک اصل در برخورد با دیگران باشد؛ نه در خصوص برخورد با همسران و فرزندان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 8، 7، 5، 1

1 - توصیه خداوند به مؤمنان، مبنی بر رعایت تقوای الهی به میزان توان خویش

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

5 - توصیه خداوند به مؤمنان، مبنی بر گوش جان سپردن به رهنمود های قرآن

و اسمعوا

7 - اطاعت و فرمان بری، توصیه خداوند به مؤمنان

و أطعوا

8 - انفاق مال، توصیه خداوند به مؤمنان

و أنفقوا خیرًا

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «خیراً» مفعول برای «أنفقوا» و به معنای مال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 2، 1

1 - توصیه خداوند، به مؤمنان، مبنی بر خودسازی و صیانت خویش از عوامل و موجبات بدبختی و دوزخی شدن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ .. نَارًا

بنا به گفته مفسران، مقصود از محافظت خود از آتش، صیانت خویش از موجبات و عواملی است که منجر به آتش دوزخ می شود؛ مانند ترک واجبات و یا انجام محرمات.

2 - توصیه خداوند به مؤمنان، مبنی بر مراقبت از اعضای خانواده خود در برابر عوامل و موجبات بدبختی و دوزخی شدن آنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا .. أَهْلِيكُمْ نَارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 1

1 - توصیه خداوند به مؤمنان ، مبنی بر توبه خالص و صادقانه (توبه نصوح) به درگاه الهی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا

«نصوح» (از ماده «نُصَح» در مقابل «غش»)، صیغه مبالغه و به معنای خلوص و صدق است. بنابراین توبه نصوح؛ یعنی، توبه خالصانه و صادقانه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 3

3 - انجام دادن تمام کار های شایسته ، توصیه خداوند به مؤمنان

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

حرف «ال» در «الصلاحات»، آن را بر تمام اعمال صالح تعمیم داده است. از آن جا که هرگاه عموم حقیقی امکان پذیر نباشد، عموم عرفی مورد نظر است؛ مراد اعمال صالحی است که برای شخص مؤمن مقدور می باشد.

ص: 252

536- توصیه به مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 111 - 7

7- صبر و شکیبایی در برابر آزارهای روحی کافران، توصیه خداوند به مؤمنان صدر اسلام

فَاتَّخِذْ تَمَوِّهْمُ سَخِرِيًّا... وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ . اِنِّیْ جَزَيْتَهُمُ الْیَوْمَ بِمَا صَبَرُوا

ذکر فرجام خوش مؤمنان شکیبا در قیامت و اعلام رستگاری قطعی آنان، نشانگر تشویقی است از سوی خداوند به مؤمنان صدر اسلام؛ که در برابر آزارهای کافران مقاومت کنند و بدانند که خداوند آنان را فراموش نخواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 3,4

3- توصیه خداوند به مؤمنان، برای جبران کمبودها و نیازهای اقتصادی اصحاب نیازمند پیامبر (صلی الله علیه و آله)، جهت خنثی کردن توطئه منافقان در انفاق به آنان

لَا تَتَفَقَّحُوا عَلٰی مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ... وَ اَنْفَقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ

4- تقویت بنیه حکومتی جامعه اسلامی به وسیله انفاق، سفارش خدا به مؤمنان صدر اسلام

یَقُولُوْنَ لَنْ رَجِعْنَآ اِلَی الْمَدِیْنَةِ... وَ اَنْفَقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ

با توجه به ارتباط این آیه با آیات قبل که در مورد منافقان و جلوگیری آنان از انفاق در راستای براندازی حکومت اسلامی و... است؛ برداشت یاد شده استفاده می شود.

537- توصیه به همنشینی با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 28 - 5

5- پایداری بر همدلی و همزیستی با مؤمنان مخلص تهیدست، توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود.

وَ اصْبِرْ نَفْسَکَ مَعَ الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ

538- توصیه مؤمنان

15- خداوند ، خواهان بروز و ظهور نماز و نیایش مؤمنان ، در گستره جامعه *

تریهم رُكْعًا سَجْدًا

واژه «تراهم» می رساند که رکوع، سجود و نیایش مؤمنان، به گونه مخفی صورت نمی گیرد؛ بلکه آن چنان است که اگر شخصی به جامعه اسلامی نگاه کند، به آسانی روحیه نیایش و نمازگزاری را در آنان مشاهده می کند. از سوی دیگر لحن آیه

ص: 253

شریفه، تمجید از چنین روش و منش است.

539- توصیه های مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 1

1 - تنها مؤمنانی که کارهای شایسته انجام داده و یکدیگر را به پذیرش حق و شکیبایی توصیه می کنند، گرفتار خسارت نخواهند شد.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا

540- توطئه علیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 9 - 2

2 - ضربه زدن به اهل ایمان و توطئه علیه آنان، از اهداف منافقان در اظهار ایمان

يُخَدَعُونَ اللَّهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا

«خدع» به معنای پنهان کردن امری و اظهار کردن امری دیگر است به منظور ضربه زدن و ایجاد ناگواری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 1

1 - هم دستی و تشکل تری چند از مردمان عصر بعثت، برای تهمت زنی و شایعه سازی علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و برخی از مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ

«عصبه» در لغت به معنای گروهی متشکل و پشتیبان هم است که از ده نفر تا چهل نفر باشند. آمدن فعل «مجیء» به صورت جمع نیز، مؤید این است که تهمت زندگان به شکل دسته جمعی، به کار تهمت و شایعه سازی می پرداختند. گفتنی است آیه شریفه - براساس تاریخ و شأن نزول آن - در باره خانواده پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده است که مورد اتهام تری چند از بدخواهان قرار گرفته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 1 - 2

2- جامعه مؤمنان ، برخوردار از حمایت ویژه خداوند در برابر توطئه ها و ترفند های کافران

الذین كفروا و صدّوا عن سبيل الله أضلّ أعمالهم

از این که خداوند، تلاش های کافران و توطئه های آنان را نسبت به مؤمنان خنثی می کند؛ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 17

ص: 254

17- دلجویی و حمایت خداوند از مؤمنان ، در برابر توطئه های کافران دین ستیز

الذین كفروا .. أضلّ أعمالهم . و الذین ءامنوا ... کفر عنهم سیئاتهم و أصلح بال

از مجموع آیه شریفه، استفاده می شود که خداوند، در کنار تهدید و توییح کافران دین ستیز، در این آیه به دلجویی و حمایت از مؤمنان راستین پرداخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 10

10 - خداوند ، حامی مؤمنان در برابر توطئه های شیطانی منافقان

و لیس بضائرهم ... و علی اللّٰه فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 8

8 - دلداری و تقویت روحیه مؤمنان ، از سوی خداوند در قبال توطئه های منافقان

لیخرجنّ الأعرّ .. و لله العزّه و لرسوله و للمؤمنین

541- توطئه هلاکت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 56 - 3

3 - سوگند مؤکد بهشتیان برای هم نشینان دوزخی خود ، مبنی بر تلاش آنان در جهت هلاکت مؤمنان و معتقدان به معاد در دنیا

قال تالّٰه إن کدت لتردین

«ارداء» (مصدر «تردین») به معنای نابودکردن است.

542- توکل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 14،15

14 - لزوم اتکا و توکل اهل ایمان در همه امور ، تنها به خداوند

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

حذف متعلق توکل ، حکایت از عمومیت موارد توکل دارد؛ یعنی در همه کارها، تنها به خداوند توکل کنید.

15 - توکل و اتکا به خداوند حامی مؤمنان ، عامل تقویت کننده بنیه روحی آنان در شرایط دشوار

اذ همّت طائفتان منکم ان تفشلا و الله ولیّهما و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جمله «و علی الله . . .» پس از جمله «اذ همّت ... ان تفشلا»، رهنمودی به عامل از بین برنده سستی در هنگامه های دشوار است.

ص: 255

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 4

4 - مجاهدان جنگ بدر با نداشتن ساز و برگ کافی در مقابل دشمنان ، توانستند با ایمان و توکل به خدا بر آنان پیروز شوند .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون. و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله

جمله «و لقد نصرکم الله بیدر»، می تواند نمونه ای باشد از حقیقت بیان شده در آیه قبل؛ یعنی عامل نصرت شما در بدر، توکل شما بر خداوند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 126 - 9

9 - ضرورت اتکای اهل ایمان ، تنها به خداوند ، برای نیل به پیروزی

فلیتوکل المؤمنون . . . و ما التصّر الا من عند الله العزیز الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 6، 10

6 - مؤمنان ، بایستی تنها بر خداوند توکل کنند .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

تقدیم «علی الله» بر متعلقش «فلیتوکل» دلالت بر حصر دارد.

10 - توکل بر خداوند ، از ویژگی های مؤمنان

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 8

8 - اظهار توکل و اعتماد به خداوند ، عکس العمل مؤمنان در برابر شایعه حمله دشمن ، پس از نبرد احد

الذین قال لهم الناس . . . وقالوا حسبنا الله و نعم الوکیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 4,8

4 - اتکای مؤمنان راستین بر ولایت و حمایت خداوند ، در جهاد و اقدام به تکالیف

قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لنا هو مولینا

8 - مؤمنان ، باید تنها به خدا توکل کنند .

هو مولینا و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 5

5 - مؤمن راستین کسی است که در مقام عمل ، کلیه دستور های خداوند را بی چون و چرا انجام داده و امور حال و آینده خود را تنها به او سپرده و غیر او را تکیه گاه خود قرار ندهد .

وقال موسی یقوم ان کنتم ءامنتم بالله فعلیه توکلوا ان کنتم مسلمین

ص: 256

543- توکل مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 6

6 - مؤمنان واقعی ، تنها بر خداوند توکل می کنند .

و علی ربهم یتوکلون

544- تهجد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 2

2 - عبادت شبانه با سجده و قیام ، دغدغه خاطر داشتن از روز قیامت و امید به رحمت الهی ، از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

أمن هو قنت ءاناء الیل ساجدًا و قائمًا یحذر الآخره و یرجوا رحمہ ربّہ

آیه شریفه به قرینه مقابله با آیه قبل - که درباره انسان های کافر بود - درصدد بیان اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 50

50- « سألہ [الصادق (ع)] عبد اللہ بن سنان ، عن قول اللہ عزّوجلّ « سیماهم فی وجوہہم من أثر السجود » قال : هو السّہر فی الصلاہ

;

عبد اللہ بن سنان از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ «سیماهم فی وجوہہم من أثر السجود» پرسید، آن حضرت فرمود:
منظور [اثر] شب زنده داری با نماز است».

545- تهدید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 5

5 - تهدید اهل ایمان و ساختن چهره ای ناپسند از راه خدا ، از روش های دشمنان دین برای مبارزه با پیامبران و ادیان الهی

و تصدون عن سبيل الله من آمن به و تبغونها عوجاً

ص: 257

546- تهدید مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 7

7 - تهدید ها و شکنجه ها ، بی تأثیر در بازداري مؤمنان راستین از طریق ایمان و باور های دینی

إنا إلی ربنا منقلبون

547- تهدید مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 2,3

2 - کافران قوم شعیب بر سر هر کوی و برزن مؤمنان به خدا را مورد تهدید قرار می دادند و آنان را از سلوک راه خدا باز می داشتند .

و لا تقعدوا بکل صرط توعدون و تصدون عن سبیل اللّٰه من ءامن به

«ایعاد» مصدر «توعدون» به معنای تهدید کردن و به شکنجه و أمثال آن ترساندن است. «من ءامن» مربوط به فعل «توعدون» و «تصدون» است و به اصطلاح اهل ادب مفعولی است «متنازع فیه». گفتنی است که در برداشت فوق ضمیر در «به» به «اللّٰه» برگردانده شده است.

3 - شعیب از مردم خویش خواست تا دست از تهدید اهل ایمان بردارند و آنان را از پیمودن راه خدا باز ندارند .

و لا تقعدوا بکل صرط توعدون و تصدون عن سبیل اللّٰه من ءامن به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 2

2 - اشراف کفر پیشه مدین ، شعیب و مؤمنان به رسالتش را به تبعید دسته جمعی تهدید کردند .

لنخرجنک یشعیب و الذین ءامنوا معک من قریتنا

«معک» می تواند متعلق به «لنخرجنک» باشد. بر این مبنا «لنخرجنک» حاکی از تبعید دسته جمعی است.

548- تهمت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - هم دستی و تشکل تی چند از مردمان عصر بعثت ، برای تهمت زنی و شایعه سازی علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و برخی از مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ

«عصبه» در لغت به معنای گروهی متشکل و پشتیبان هم است که از ده نفر تا چهل نفر باشند. آمدن فعل «مجیء» به صورت جمع نیز، مؤید این است که تهمت زندگان به شکل دسته جمعی، به کار تهمت و شایعه سازی می پرداختند. گفتنی است آیه شریفه - براساس تاریخ و شأن نزول آن - در باره خانواده پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده است که مورد اتهام تی چند از بدخواهان قرار گرفته بودند.

ص: 258

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 10

10 - اشاعه فحشا در میان جامعه اسلامی و تهمت آلودگی جنسی به مؤمنان پاکدامن ، از ترفند های منافقان

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

تعبیر «فی الذین آمنوا» (در میان صفوف مؤمنان) بیانگر این نکته است که اشاعه دهندگان فحشا، خود از مؤمنان نیستند؛ بلکه در میان صفوف مؤمنان رخنه کرده اند و آنان را به فساد می کشانند. گفتنی است چون آیات پیشین درباره ماجرای «افک» بود که به دست منافقان انجام گرفت، می توان استفاده کرد که مقصود در «الذین یحبون...» همان منافقان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 10

10 - اشاعه فحشا و بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام کردن آنان ، فرمان برداری از شیطان و گام نهادن در راه او است .

و من يتبع خطوات الشيطان فإنه يأمر بالفحشاء والمنكر

نهی از پیروی شیطان - پس از محکومیت ماجرای «افک» و ممنوعیت اشاعه فحشا - می تواند هشداری باشد به رواج دهندگان فحشا که رفتارشان، رفتاری است شیطانی و در حقیقت گام نهادن در راه شیطان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 8

8 - بهتان به مؤمنان ، گناه روشن و آشکاری است .

و الذين يؤذون المؤمنين و... فقد احتملوا بهتًا و إثمًا مبينًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 7

7 - تهمت و تحقیر ، از ترفند ها و ابزار های طاغیان و دشمنان دین ، علیه دینداران و مؤمنان

رجالاً كَتَبْنَا نَعْدَهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ

549- تهمت حسد به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 13

13 - منع شدگان از شرکت در فتح خیبر ، متهم کننده مؤمنان به حسدورزی

فسیقولون بل تحسدوننا

550- تهمت دروغگویی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 259

5- کافران دین ستیز مکه ، پیامبراسلام و مؤمنان را در باره وعده های الهی دروغگو می پنداشتند .

و يقولون متی هذا الوعد ان کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 48 - 5

5 - کافران صدراسلام ، مؤمنان را دروغگو دانسته و عقیده آنان به برپایی قیامت را بی اساس می پنداشتند .

و يقولون متی هذا الوعد ان کنتم صدقین

551- نَهْمَتِ سَفَاهَتٍ بِهٖ مُؤْمِنَانَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 3,4,6

3 - مؤمنان راستین در دیدگاه منافقان ، مردمی سفیه و بی خردند .

قالوا أنؤمن كما آمن السفهاء

4 - بیمار دلی اهل نفاق ، منشأ متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی است .

فی قلوبهم مرض . . . قالوا أنؤمن كما آمن السفهاء

6 - منافقان ، با متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی ، دعوت به ایمان را پذیرا نبودند .

قالوا أنؤمن كما آمن السفهاء

552- نَهْمَتِ شَرَارَتٍ بِهٖ مُؤْمِنَانَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 5

5 - طغیان گران در دنیا ، مؤمنان را از اشرار به حساب می آوردند .

رجالاً کتّٰنا نعدّهم من الأشرار

553- تهمت گمراهی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 32 - 1

1 - گنه پیشگان کافر ، با مشاهده مؤمنان به نکوهش آشکار ایشان پرداخته ، آنان را ره گم کرده قلمداد می کنند .

و إذا رأوهم قالوا إن هؤلاء لضالون

جمله «إذا رأوهم ..»، بیانگر برخورد علنی کافران با مؤمنان است.

ص: 260

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 34 - 7,8

7 - قیامت ، روز ظهور حقایق و بر ملا شدن خطای کافران در گمراه دانستن مؤمنان

قالوا إنّ هؤلاء لضالّون .. فالیوم الذین ءامنوا من الکفار یضحکون

8 - تمسخر مؤمنان ، با ریشخند ، چشمک ، لطیفه سازی و گمراه دانستن آنان ، گناه و از نشانه های کفر است .

إنّ الذین أجرموا .. یضحکون ... یتغامزون ... فکھین ... من الکفار

554- تهمت یاوه گویی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 11,13

11 - اتهام یاوه سرایی ، حربه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بود .

لیقولنّ الذین کفروا إنّ انتم إلاّ مبطلون

باطل، در اصل، به معنای «بی ثبات و بی ریشه» است. گاهی، درباره کسی به کار برده می شود که مطلبی عاری از حقیقت بگوید (مفردات راغب).

13 - کافران ، سخنان مؤمنان پیرو پیامبر (صلی الله علیه و آله) را نیز عاری از حقیقت می دانستند .

ولئن جنتهم بأیه ليقولنّ الذین کفروا إنّ انتم إلاّ مبطلون

جمع آورده شدن مخاطب کافران (إن انتم ..) در خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) احتمال دارد از این جهت باشد که آنان، می خواستند با این موضع گیری، مدافع فکری برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) باقی نگذارند و گفته های مؤمنان را نیز پیشاپیش، مخدوش اعلام کنند.

555- ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 5,15,16

5- ایمان و عقیده مؤمنان بر پایه سخن پایدار و اصول خلل ناپذیر و جاودانه استوار است .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد.

15- «قال الصادق (ع) : ان الشيطان ليأتي الرجل من أوليائنا عند موته عن يمينه و عن شماله ليضلّه عمّا هو عليه فيأبى الله عزّوجلّ له ذلك و ذلك قول الله تعالى : « يثبّت الله الذين آمنوا بالقول الثابت في الحياة الدنيا و في الآخرة » ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: همانا شیطان برای گمراه کردن دوستان ما به هنگام مرگشان، از چپ و راست به آنان نزدیک می شود. پس خداوند - عزّوجلّ - از گمراهی او مانع می شود و این همان سخن خداوند است که می فرماید: «یثبّت الله الذین آمنوا بالقول الثابت...».

16- «قال أميرالمؤمنين (ع) صلوات الله عليه : إن ابن آدم . . . فإذا أدخل قبره أتاه ملكا القبر . . . فيقولان : من ربك و ما دينك و من نبيك ؟ فيقول : الله ربّي و ديني الإسلام و نبيي محمد (صلى الله عليه و آله) فيقولان له : ثبّتك الله فيما تحبّ و ترضى و هو قول الله عزّوجلّ : « يثبّت الله الذين آمنوا بالقول الثابت في الحياة الدنيا و في الآخرة » . . . ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده است که فرمود: همانا آدمی زاده را . . . آن گاه که وارد قبرش می کنند، دو فرشته نزدش می

آیند ... و می گویند: پروردگارت کیست؟ و دینت چیست؟ و پیامبرت کیست؟ پس پاسخ می گوید: «خداوند» پروردگارم و «اسلام» دین من و پیامبرم حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) است. پس به او می گویند: خداوند تو را در آنچه دوست می داری و به آن راضی هستی ثابت قدم و استوار کرده است و این همان سخن خداوند است که می فرماید: «يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 3

3- مؤمن ، دارای ثبات و استقرار در عقیده ، ولی کافر ، اسیر در چنگال های شک و تردید و بی ثبات است .

ما أظنّ . . . و ما أظنّ ... لكتأ هو الله ربّي

سخنان سمبل کفر و دنیاپرستی ، در آیه ، همواره ، تردید را با خود همراه دارد ، لذا در نقل سخن او ، دو بار واژه «ظنّ» و یک بار نیز «لئن» به کار گرفته شده ، ولی مرد سمبل ایمان ، با قاطعیّت عقیده خود را بیان کرده و راه عملی خود را مطرح ساخته است .

556- ثبات قدم مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 27 - 3

3- خداوند ، کسانی را که به سخنان استوار و جاودانه (قرآن) ایمان آورند ، در دنیا و آخرت ثابت قدم و خلل ناپذیر می کند .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق بر این اساس است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد؛ یعنی ، کسانی که به سخنان استوار ، که به قرینه آیه قبل می تواند همان «کلمه طیبه» باشد ، ایمان آورند از ناحیه خداوند مورد تأیید هستند .

557- ثبت عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 96 - 1

1- سنت الهی بر ثبت اعمال مؤمنان برای پاداش و محرومیت هلاک شدگان از بازگشت به دنیا ، تا خروج یا جوج و مأجوج (انقراض دنیا) ادامه خواهد داشت .

فمن يعمل ... و حرم علی ... حتّى إذا فتحت يأجوج و مأجوج

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «حتی» معنای غایت را افاده کند. البته میان اهل ادب در افاده آن برای غایت، اختلاف نظر وجود

دارد؛ ولی از سیاق و آهنگ آیه، غایت قابل استفاده است. براین اساس «حتّی إذا فتحت...» غایت برای «فمن يعمل من الصالحات... و حرام قریه...» خواهد بود. گفتنی است که نوع مفسران بر آنند که مقصود از یا جوج و مأجوج، دو گروه از مردمی هستند که در آخر الزمان ظاهر می شوند و به تاختوتاز و فتوحات دست می زنند و پس از مرگ آنان، عمر دنیا به پایان می رسد.

ص: 262

558- جاودانگی پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 7

7 - پاداش مؤمنان نیک کردار ، هرگز کاهش نیافته و پایان نمی پذیرد .

فلهم أجر غير ممنون

«مَنْ» (مصدر «ممنون»)، به معنای «قطع کردن» است و معنای «کاهش دادن» نیز برای آن گفته شده است. (صحاح اللغة)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 5

5 - دستیابی مؤمنان دارای عمل صالح به پاداش بی منت و پایان ناپذیر ، حقیقتی انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب است .

فما يكذبك بعد بالدين

چنانچه «دین» به معنای جزا باشد (مفردات)، از مصادیق بارز آن اجری خواهد بود که در آیه قبل، به مؤمنان بشارت داده شد.

559- جاودانگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 7

7 - جاودانگی مؤمنان دارای اعمال صالح در بهشت

و الذين امنوا .. خالدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 9 - 1

1 - جاودانگی در بهشت سراسر نعمت ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح است .

إنّ الذين آمنوا .. جنّات النعیم خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 11

11 - مؤمنانِ دارای عمل صالح ، در بهشت جاودانه اند .

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا . . یدخله جنّات... خلدین فیها أبدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 16

16 - مؤمنانِ دارای عمل صالح ، به صورت جاودانه در بهشت خواهند ماند .

ص: 263

خلدین فیها أبداً

560- جاودانگی مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 1

1 - حیات جاودان در باغ های بهشت با نهر های روان ، وعده الهی به زنان و مردان مؤمن

وعد الله المؤمنین .. تحتها الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 16

16 - آسودگی مؤمنان از دغدغه زوال نعمت های بهشتی و زندگی در آن

خلدین فیها أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 1

1 - بهشت ، جایگاه ابدی مؤمنان نیک کردار

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. فی جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 7

7 - زنان و مردان مؤمن ، برخوردار از حیات جاودان و پرنشاط در باغ های بهشت

لیدخل المؤمنین و المؤمنت جنت تجری من تحتها الأنهر خلدین فیها

561- جایگاه اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 27 - 8

8 - کافران با مشاهده مقام و جایگاه مؤمنان در قیامت به آن حسرت می خورند.

یلتینا نرد و لا نکذب بآیت ربنا و نکون من المؤمنین

562- جبران پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 8

ص: 264

8- خداوند ، همراه با مؤمنان و تدارک کننده پاداش اعمال آنان ، بی کموکاست

والله معكم ولن يتركم أعمالكم

«وتر» (مصدر «یتر») به معنای کاستن و کم کردن است.

563- جبران زیان مالی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 11 - 6

6 - جامعه اسلامی ، موظف به جبران خسارت های مالی وارد شده بر مؤمنان ، در طریق ایمان *

وإن فاتكم شیء من أزواجکم . . . فاتوا الذین ذهبت

564- جبران زیانهای مادی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 13، 12

12 - وعده خداوند به جبران خسارت های مادی مؤمنان صدر اسلام ، که در نتیجه قطع رابطه با مشرکان متوجه آنان می شد .

إنما المشركون نجس فلا يقربوا المسجد الحرام . . . وإن خفتم عیله فسوف یغنیکم الله

13 - جبران خسارت های وارده بر مؤمنان ، در نتیجه مبارزه با دشمنان اسلام ، وعده الهی به ایشان

إنما المشركون نجس فلا يقربوا المسجد الحرام . . . وإن خفتم عیله فسوف یغنیکم الله

565- جبران نقص عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 16

16 - جبران کاستی اعمال نیک مؤمنان ، از سوی خداوند

و من یقترب حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابر نظر عده ای از مفسران است که «نزد له فیها حسناً» را بدین معنا گرفته اند: اگر در انجام عمل نیک نقص و کاستی

باشد، خداوند آن را جبران نموده و بر حسن آن می افزاید.

566- جنگ با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 13،14

ص: 265

13 - رویارویی و نبرد با اهل ایمان ، ظلم است و محاربانِ با اهل ایمان ، ظالم هستند .

ليقطع طرفاً من الذين كفروا... فاتهم ظالمون

14 - دشمنان محارب با اهل ایمان ، مستحقّ عذاب الهی

او یعدّ بهم فاتهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 48 - 5

5 - لشکرکشی برای رویارویی با اهل ایمان ، عملی پسندیده در نظر شیطان زده کفرپیشگان مکه

إذ زين لهم الشيطان أعمالهم

از مصادیق مورد نظر برای کلمه «أعمالهم»، به قرینه آیات قبل و فرازهای بعد، لشکرکشی کافران مکه برای حضور در جنگ بدر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 11

11 - کافران بر اثر فقدان درک معارف الهی و ایمان نداشتن به حقایق دینی ، مردمی ناتوان در پیکار با اهل ایمان

بأنهم قوم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 2، 1

1 - اطمینان بخشی خدا به مؤمنان درباره ناتوانی منافقان و کافران از رویارویی مستقیم با آنان

لا يقتلونكم جميعاً إلا في قرى محصّنه

ضمایر فاعل «یقاتلون» به منافقان و کافران (یهود) - که در آیات قبل مورد اشاره قرار گرفته اند - باز می گردد و «جمعاً» نظر به اجتماع این دو گروه دارد.

2 - کافران (یهود) ، پس از غزوه بنی نضیر ، ناتوان از مقابله رویارو در میدان نبرد با مؤمنان *

لا يقتلونكم جميعاً إلا في قرى محصّنه

این آیات، پس از آیات غزوه بنی نضیر، آمده است؛ از این رو می تواند ناظر به برنامه های آینده یهود باشد هر چند آنان در گذشته نیز قدرت رویارویی مستقیم نداشته اند. روشن است که در این احتمال، ضمیر فاعل «یقاتلون» تنها به یهودیان بازگردد؛ نه آنان و منافقان (چنان که در برداشت قبل آمده است).

567- جهاد مالی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین، جهادگران با مال و جان خویش (علی رغم ذلت پذیری و جهادگریزی منافقان)

لكن الرسول و الذين ءامنوا معه جهدوا بأموالهم و أنفسهم

ص: 266

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 4

4 - جهاد و تحمل هزینه های جنگ ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و لا ینفقون . . . و لا یقطعون وادياً إلا کتب لهم لیجزیهم الله أحسن ما کانوا یعملون

«أحسن» می تواند منصوب به نزع خافض و به تقدیر «بأحسن ما کانوا یعملون» باشد، در این صورت «أحسن» وصف و عنوانی است برای انفاق و پیمودن راه برای جهاد در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 1

1 - جهاد خالصانه و همه جانبه (جهاد با جان و مال) در راه خدا ، توصیه الهی به اهل ایمان

و جهدوا فی الله حقّ جهاده

تقید «جاهدوا» به «حقّ جهاده»، ظهور در این معنا دارد که مؤمنان باید تمامی توان خود را در راه خدا به کار گیرند و هرچه دارند (جان و مال) در این راه نثار کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 6، 4

4 - ایثار مال و جان در راه حق ، همگام با ایمان ثابت و استوار ، نشانه مؤمنان واقعی است .

إنّما المؤمنون الذین . . . و جهدوا بأموالهم و أنفسهم

6 - جهاد با مال و جان در راه خدا ، نشانه یقین و استواری ایمان انسان

ثمّ لم یرتابوا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم

چنانچه «و جاهدوا» در مقام نشان دادن مصداق و نمود یقین مؤمنان باشد - که از «لم یرتابوا» استفاده می شود - برداشت بالا قابل استفاده است.

568- جهاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مبارزه اهل ایمان با متجاوزان و کسب آزادی از اسارت و رفع ظلم و تجاوز، از مصادیق پیکار در راه خدا

و ما لنا الا نقاتل فی سبیل اللّٰه و قد اخرجنا من ديارنا و ابنائنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 1

1 - نبرد در راه خدا، از ویژگی های بارز مؤمنان واقعی

الَّذین امنوا یقاتلون فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 267

19 - جهاد در راه خدا و نهراسیدن از سرزنش دشمنان ملامتگر، ویژگی مؤمنان واقعی

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

23 - مؤمنان واقعی هرگز به خاطر سرزنش ملامتگران دست از جهاد و مبارزه بر نمی دارند .

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 15 - 3

3 - جهاد و نبرد اهل ایمان همواره بر اساس ایمان و عقیده است .

يأيتها الذين ءامنوا إذا لقيتم الذين كفروا

قید «الذين كفروا» به جای مثلاً «عدوكم»، بیانگر این نکته است که درگیری اهل ایمان ریشه در کشورگشایی و مانند آن ندارد، بلکه عقاید آنان مایه جهاد آنان و یا هجوم دشمنان به سوی ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 40 - 3

3 - باور اهل ایمان به سرپرستی خدا و یاری او، مایه نهراسیدن آنان از دشمنان دین و اجرای فرمان جهاد

فإن تولوا فاعلموا أن الله مولیکم نعم المولی و نعم النصیر

جمله «فاعلموا ..» علاوه بر رساندن مضمون خود به منظور تقویت روحیه مسلمانان برای جهاد با دشمنان فتنه انگیز ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 1

1 - مؤمنانی که به مدینه هجرت نموده و در راه خدا جهاد کردند، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

و الذين ءامنوا و هاجروا .. أولئک هم المؤمنون حقا

حق، به معنای ثابت بودن و حقیقت داشتن است و «حقا» هم می تواند صفت برای مفعول مطلق محذوف باشد، یعنی (هم المؤمنون

ایمانا حقا) و هم می تواند مفعول مطلق برای فعل مقدر (احقه) باشد. به هر تقدیر بیانگر این است که دارندگان صفات یاد شده از ایمان حقیقی و راستین برخوردار هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 4

4 - اتکای مؤمنان راستین بر ولایت و حمایت خداوند ، در جهاد و اقدام به تکالیف

قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لنا هو مولینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، جهادگران با مال و جان خویش (علی رغم ذلت پذیری و جهادگریزی منافقان)

لکن الرسول و الذین ءامنوا معه جهدوا بأمولهم و أنفسهم

ص: 268

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 4

4 - جهاد و تحمل هزینه های جنگ ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و لا ینفقون . . . و لا یقطعون وادياً إلا کتب لهم لیجزیهم الله أحسن ما کانوا یعملون

«أحسن» می تواند منصوب به نزع خافض و به تقدیر «بأحسن ما کانوا یعملون» باشد، در این صورت «أحسن» وصف و عنوانی است برای انفاق و پیمودن راه برای جهاد در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 24

24 - عدم تعلق مشیت الهی بر نابودسازی کافران ، بدون تلاش و جهاد مؤمنان

و لو یشاء الله لانتصر منهم و لکن لیلوا

«لو» برای امتناع است؛ یعنی، اگر خداوند بخواهد که کافران بدون حضور در جبهه نبرد نابود شوند، می تواند آنان را نابود کند؛ اما او چنین نخواسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 7

7 - مؤمنان راستین ، اهل جهاد و شکیبا در برابر همه مشکلات زندگی

و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

وصف «الصابرین» علاوه بر صبر در جهاد، می تواند به همه زمینه های صبر و شکیبایی نظر داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 4،6

4 - ایثار مال و جان در راه حق ، همگام با ایمان ثابت و استوار ، نشانه مؤمنان واقعی است .

إنما المؤمنون الذین . . . و جهدوا بأموالهم و أنفسهم

6 - جهاد با مال و جان در راه خدا ، نشانه یقین و استواری ایمان انسان

ثم لم يرتابوا و جهدوا بأمولهم و أنفسهم

چنانچه «و جاهدوا» در مقام نشان دادن مصداق و نمود یقین مؤمنان باشد - که از «لم يرتابوا» استفاده می شود - برداشت بالا قابل استفاده است.

569- جهان بینی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 5

5 - جهان بینی مؤمنان صابر (از خدا بودن و به سوی او بازگشتن) دلیل صبر و استقامت آنان در برابر دشواری های راه ایمان

ص: 269

الذین إذا أصبتهم مصیبه قالوا إنا لله و إنا إليه رجعون

«الذین .. قالوا...» علاوه بر بیان اوصاف و ویژگی صابران، حکایتگر دلیل و علت صبر آنان نیز هست.

570- جهل اکثریت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 111 - 13

13 - اغلب درخواست کنندگان نزول معجزات از تأثیر نداشتن آن بر کافران آگاهی نداشتند.

ما کانوا لیؤمنوا إلا أن یشاء الله و لکن اکثرهم یجهلون

مرجع ضمیر در «اکثرهم» می تواند مؤمنانی باشد که خواهان نزول آیات و اجابت درخواست مشرکان بودند، چنانچه در آیات قبل نیز این احتمال یاد شد.

571- چشم روشنی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 5

5 - پیشکش باغ های بهشت به مؤمنان نیک کردار ، پاداشی فوق تصور و روشنی بخش دیده آنان است .

فلا تعلم نفس ما أخفی لهم من قره أعین .. فلهم جنّات المأوی نزلاً

جمله «فلهم جنّات المأوی..» می تواند تأکیدی بر «ما أخفی لهم...» و نیز نمادی از آنچه در خفا، برای مؤمنان در نظر گرفته شده، باشد.

572- حامی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 11

11 - حمایت و دلجویی خداوند از مؤمنان انفاق کننده و ایثارگر ، در برابر تمسخر منافقان

سخر الله منهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 9 - 4

4- مؤمنان نیک کردار ، در کنف حمایت و هدایت مستمر و دائم الهی

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت یهدیهم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 56 - 13

ص: 270

13- خداوند ، حامی و پشتیبان مؤمنان و توکل کنندگان بر او

إني توكلت على الله . . . إن ربي على صراط مستقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 7

7- مؤمنان ، برخوردار از حمايت های غيبی الهی در دور ماندن از كفر و معصيت اند .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 81 - 7

7- خداوند ، حامی مؤمن و تقدیر کننده خیر و مصلحت برای او است .

فكان أبواه مؤمنين . . . فأردنا أن يبدلهما ربّهما خيراً منه زكوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 1

1 - مؤمنان ، برخوردار از حمايت و پشتیبانی پیوسته خداوند

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا

«دفاع» (مصدر «يدافع») به معنای پشتیبانی و دفع کردن شرّ دشمن است؛ یعنی، خداوند بی تردید مؤمنان را مورد حمايت و پشتیبانی قرار می دهد و شرّ دشمنان دین را از آنان دفع می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 6

6 - حمايت خدا از ساحت مؤمنان در قبال کافران

فاتّخذتموهم سخرياً . . . وكنتم منهم تضحكون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 36 - 11

11 - خداوند ، بهترین و شایسته ترین مدافع و حامی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر تهدید و ارباب دشمنان

و یخوفونک بالذین من دونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 18

18 - مؤمنان تائب و پیرو راه الهی ، برخوردار از لطف و حمایت فرشتگان عرش الهی

الذین یحملون العرش . . . یستغفرون ... للذین تابوا و اتبعوا سبیلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 11

ص: 271

11- ایمان به حمایت الهی از جبهه حق، پشتوانه مؤمنان در مواجهه با خصومت های جبهه باطل

قل . . . کفی به شهیداً بینی و بینکم

خداوند، با تذکر دادن (کفی به شهیداً) به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از یک سو کافران را تهدید کرده و از سوی دیگر آن حضرت را دلداری داده است؛ زیرا توجه به نظارت و داوری خداوند، خصومت دشمنان را برای مؤمنان قابل تحمل و سهل می گرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 1 - 2

2- جامعه مؤمنان، برخوردار از حمایت ویژه خداوند در برابر توطئه ها و ترفند های کافران

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل اللّٰه أضلّ أعمالهم

از این که خداوند، تلاش های کافران و توطئه های آنان را نسبت به مؤمنان خنثی می کند؛ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 17

17- دلجویی و حمایت خداوند از مؤمنان، در برابر توطئه های کافران دین ستیز

الذین کفروا . . . أضلّ أعمالهم . و الذین ءامنوا . . . کفر عنهم سیئاتهم و أصلح بال

از مجموع آیه شریفه، استفاده می شود که خداوند، در کنار تهدید و توییح کافران دین ستیز، در این آیه به دلجویی و حمایت از مؤمنان راستین پرداخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 5

5- خداوند، خود متکفل حمایت از مؤمنان است .

فأخرجنا من کان فیها من المؤمنین

با توجه به این که فرشتگان عذاب، مأموریت خود را در نزول عذاب با فعل مجهول بیان داشته اند (إِنَّا أَرْسَلْنَا); ولی خداوند در این آیه نجات مؤمنان را به خود نسبت داده است. این تفاوت می تواند در جهت توجه دادن مؤمنان به حمایت ویژه الهی از ایشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - خداوند ، حامی مؤمنان در برابر توطئه های شیطانی منافقان

ولیس بضائرهم . . . و علی الله فلیتوکل المؤمنون

573- حامی مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 14

14 - پیروان عیسی (ع) ، مورد تأیید و حمایت الهی در قبال دشمنانشان (کافران بنی اسرائیل)

ص: 272

فأيدنا الذين آمنوا على عدوهم

574- حتمیت امتحان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 1

1- همه مؤمنان، در معرض آزمایشی حتمی از سوی خداوند

و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

ضمیر «کم» به اهل ایمان و یا مدعیان ایمان بازمی گردد و نه به همه انسان ها؛ زیرا تفکیک مجاهد از غیر مجاهد در قلمرو دین، معنا دارد و گرنه در مورد همه انسان ها ملاک تفکیک، ایمان و کفر است.

575- حتمیت امنیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 57 - 3

3- کافران، از جلوگیری از تحقق وعده الهی مبنی بر حاکمیت فراگیری اهل ایمان و پیروزی و امنیت آنان در هر جای دنیا، ناتوانند.

وعد الله الذین آمنوا... لیستخلفنهم فی الأرض... لاتحسبنّ الذین کفروا معجزین

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و دو آیه قبل، استفاده شده است.

576- حتمیت پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 19

19 - اجر و پاداش عمل نیک مؤمنان، در پیشگاه الهی محفوظ بوده و ضایع نخواهد شد.

إن الله لا یضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 30 - 1

1- پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، حتمی بوده و از جانب خداوند ، تضمین شده است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَنْصِفُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 7

7- وعده خداوند درباره اعطای پاداش بهترین عمل به اعمال مؤمنان ، وعده ای قطعی و تخلف ناپذیر است .

ص: 273

و الذين ءامنوا .. ولنجزينهم أحسن الذي كانوا يعملون

«لام» و «نون تأکید» در «لنجزينهم» دلالت بر حتمیت دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 7 - 3

3 - حاکمیت خداوند بر قوای هستی ، نشانگر قدرت او بر پاداش مؤمنان و کیفر منافقان و مشرکان

ليدخل المؤمنین و المؤمنت جنّـت .. و يعدّب المنفقيـن ... و المشركين ... و لله

از ارتباط این آیه با آیات پیشین - که درباره پاداش مؤمنان و کیفر منافقان و مشرکان بود - مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 12

12 - ضایع نشدن کمترین تلاش انسان مؤمن ، در پرتو اطاعت از خدا و رسول

و إن تطيعوا الله ورسوله لايلتکم من أعملکم شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 7

7 - پاداش مؤمنانی که عمل صالح دارند ، هرگز کاسته یا قطع نخواهد شد .

لهم أجر غير ممنون

از معانی «منّ» قطع است و معنای «نقص» نیز برای آن گفته شده است. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 5

5 - دستیابی مؤمنان دارای عمل صالح به پاداش بی متّ و پایان ناپذیر ، حقیقتی انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب است .

فما یکذّبک بعد بالدین

چنانچه «دین» به معنای جزا باشد (مفردات)، از مصادیق بارز آن اجری خواهد بود که در آیه قبل، به مؤمنان بشارت داده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 57 - 3

3 - کافران ، از جلوگیری از تحقق وعده الهی مبنی بر حاکمیت فراگیری اهل ایمان و پیروزی و امنیت آنان در هر جای دنیا ، ناتوانند .

وعد الله الذين ءامنوا .. ليستخلفنهم فى الأرض ... لاتحسبنّ الذين كفروا معجزين

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و دو آیه قبل، استفاده شده است.

ص: 274

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 30 - 3

3- فرارسیدن روز فتح نهایی مؤمنان ، قطعی است .

و انتظار

متعلق «انتظار» در آیه، بیان نشده است. احتمال دارد که مراد از انتظار، هلاکت کافران و در نتیجه پیروز شدن مؤمنان باشد که در آیه بیست و هشت - بنابر احتمالی - از آن سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 4

4- خط ایمان و جبهه مؤمنان ، برخوردار از پیروزی قطعی و نهایی

و أنتم الأعلون

«و أنتم الأعلون» ممکن است در مقام تعلیل باشد؛ به این که چون شما در نهایت پیروزید و به پیروزی نهایی ایمان بر کفر ایمان دارید، پس نباید در مبارزه با کافران، سستی کرده و با سازش بگرایید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 3 - 4

4- نصرت الهی در حق مؤمنان ، نصرتی حتمی و بدون شکست *

و ینصرک الله نصرًا عزیزًا

«نصرًا عزیزًا» می تواند قید توضیحی باشد؛ یعنی، اصولاً نصرت خداوند نصرتی بدون شکست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 28

28 - رستگاری و ظفرمندی ، فرجام قطعی حزب خدا (مؤمنان راستین)

ألا إنَّ حزب الله هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 4

4 - امداد های الهی و پیروزی بر دشمن ، وعده قطعی خداوند به جبهه ایمان و مجاهدان راه او

يَغْفِرْ لَكُمْ . . . وَأُخْرَىٰ تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 10

10 - تضمین عزت و پیروزی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، از سوی خداوند در قبال توطئه های منافقان

لِيُخْرِجَنَّ الْأَعَزَّةَ . . . وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

ص: 275

578- حتمیت حاکمیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 57 - 3

3 - کافران ، از جلوگیری از تحقق وعده الهی مبنی بر حاکمیت فراگیری اهل ایمان و پیروزی و امنیت آنان در هر جای دنیا ، ناتوانند .

وعد الله الذين ءامنوا .. ليستخلفنهم فى الأرض ... لاتحسبنّ الذين كفروا معجزين

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و دو آیه قبل، استفاده شده است.

579- حتمیت رستگاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 28

28 - رستگاری و ظفر مندی ، فرجام قطعی حزب خدا (مؤمنان راستین)

ألا إنّ حزب الله هم المفلحون

580- حتمیت نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 6,7

6 - وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان ، حق و تخلف ناپذیر است .

إنا لننصر رسلنا و الذين ءامنوا .. فاصبر إنّ وعد الله حقّ

7 - تخلف ناپذیر بودن وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی رهبران دینی و مؤمنان طرفدار آنان در برابر مشکلات و آزار های دشمنان دین است .

إنا لننصر رسلنا .. فاصبر إنّ وعد الله حقّ

برداشت بالا به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ» در مقام تعلیل برای «فاصبر» می باشد؛ یعنی، «صبر پیشه کن چون وعده خداوند به پیروزی و نصرت، حق است».

581- حجیت اجماع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 15

15 - اجماع مؤمنان ، حجت و تبعیت از آن لازم است . *

و يتبع غير سبيل المؤمنين . . . و نصله جهنم

ص: 276

582- حجیت سیره مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 13

13 - حجیت سیره عملی مؤمنان، در صورتی که مخالفت سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباشد.

و من یشاقق الرسول... و یتبع غیر سبیل المؤمنین

جمله «یتبع غیر سبیل المؤمنین»، بیانگر حجیت سیره مؤمنان است و جمله «من یشاقق الرسول»، حجیت سیره را مقید می کند به اینکه با سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا دلیل شرعی دیگر مخالفت نداشته باشد.

583- حرمت اختلاف افکنی در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 2

2 - حرمت انجام هر گونه عملی که مایه تأیید کفر و نفاق و تقویت کافران و منافقان محارب و زمینه زیان و تفرقه مؤمنان باشد.

والذین اتخذوا مسجداً... لا تقم فیہ أبداً

584- حرمت تبعید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 84 - 7

7 - بیرون کردن موحدان از کاشانه و دیارشان و آواره ساختن ایشان، از محرمات مؤکد الهی است.

ولا تخرجون أنفسکم من دیرکم

جمله «لا تخرجون...» ([همکیشان] خود را از خانه هایشان بیرون نمی کنید) همانند جمله «لا تسفکون...» جمله خبری است در مقام انشا؛ یعنی، «... بیرون نکنید». ایراد جمله خبری در مقام انشا برای رساندن تأکید است.

585- حرمت زیان به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - حرمت انجام هر گونه عملی که مایه تأیید کفر و نفاق و تقویت کافران و منافقان محارب و زمینہ زیان و تفرقه مؤمنان باشد .

والذین اتخذوا مسجداً .. لا تقم فیہ أبداً

ص: 277

586- حرمت قتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 84 - 6

6 - کشتن مؤمنان به آیین الهی، از محرمات مؤکد است .

لاتسفکون دماءکم

هر چند آیه بیانگر میثاقهای خدا با بنی اسرائیل است، ولی بیان آن در قرآن، نشانه آن است که رعایت آنها وظیفه همه مخاطبان قرآن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 3

3 - حرمت و ناروایی کشتن مومن از روی عمد

و ما کان لمؤمن ان یقتل مؤمناً الاً خطأً

587- حرمت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 1,3

1 - مؤمن، هرگز از روی عمد دستش به خون مؤمن دیگر آلوده نخواهد شد .

و ما کان لمؤمن ان یقتل مؤمناً الاً خطأً

3 - حرمت و ناروایی کشتن مومن از روی عمد

و ما کان لمؤمن ان یقتل مؤمناً الاً خطأً

588- حسابرسی اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 6

6 - « قاسم بن محمد عن علی قال : سمعت أبا عبد الله (ع) يقول : إنَّ الله تبارک و تعالی إذا أراد أن يحاسب المؤمن أعطاه كتابه بيمينه و حاسبه فيما بينه و بينه فيقول : عبدی ! فعلت كذا . . . قد غفرتها لك و ابدلتها حسنات . . . و هو قول الله عزَّوجلَّ « فأما من أوتي كتابه بيمينه فسوف يحاسب حساباً يسيراً » ;

قاسم بن محمد از علی [بن ابی حمزه] روایت نموده که گفت: از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود: خدای - تبارک و تعالی - زمانی که بخواهد مؤمنی را محاسبه کند، نامه عملش را به دست راست وی می دهد و او را در آنچه بین خود و او است محاسبه کرده، می فرماید: بنده من فلان کار را کردی؟ . . . من آن را برای تو بخشیدم و آن را به حسنه هایی تبدیل کردم . . . و این سخن خدای عزَّوجلَّ است «فأما من أوتي كتابه بيمينه . فسوف يحاسب حساباً يسيراً» .

ص: 278

589- حسابرسی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 3

2- مشرکان ، هیچ گاه درباره کردار پیامبر و مؤمنان ، مورد مؤاخذه قرار نمی گیرند .

قل لاتسئلون عمّا أجرنا

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، از کردار مشرکان بازخواست نمی شوند .

ولانسئل عمّا تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 1

1- گنه کاران ، دارای حسابی مجزّا از مؤمنان نیک کردار ، در پیشگاه الهی

أم حسب الذین . . . کالذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 3

3- شمول رحمت و حمایت خداوند ، نسبت به اهل ایمان و عمل صالح ، پس از حسابرسی آنان

کلّ أمّه تدعی إلى کتبها . . . فأما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیدخلهم ربّهم ف

590- حسرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 156 - 9

9- بی اعتنایی اهل ایمان به توطئه های تبلیغاتی کفرپیشگان ، ایجادکننده حسرت در دل های ایشان

لا تكونوا کالذین کفروا . . . لیجعل الله ذلک حسره فی قلوبهم

بنابر اینکه «لیجعل» متعلق به «لا تكونوا» باشد.

591- حسن سابقه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 10، 14

10 - اهل ایمان ، دارای پیشینه ای نیک و پرونده ای درخشان در نزد پروردگار

و بشر الذین ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم

«قدم صدق» کنایه از حسن پیشینه است.

14 - برخوردارى از جایگاه بلند و حسن سابقه در پیشگاه پروردگار ، بشارت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان

و بشر الذین ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم

ص: 279

592- حُسن ظن به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 8

8 - جامعه اسلامی ، وظیفه دار رعایت حسن ظن نسبت به یکدیگر

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنات بأنفسهم خيراً و قالوا هذا إفك مبين

593- حُسن فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 4,9

4 - کافران در روز قیامت در خواهند یافت که فرجام نیک از آن مؤمنان است.

فسوف تعلمون من تكون له عقبه الدار

9 - فرجام نیک از آن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است. و ظالمان محروم از آن می باشند.

فسوف تعلمون من تكون له عقبه الدار إنه لا يفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 2

2- فرجام نیکو (سعادت اخروی) از آن مؤمنان دارای عمل صالح است .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حُسن مئاب

«مئاب» مصدر میمی و به معنای بازگشت است و مراد از آن سرای آخرت می باشد. قابل ذکر است که «طوبی» مبتدا و «حُسن مئاب» عطف بر آن و «لهم» خبر برای آن دو می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 12

12- بیان عاقبت نیک مؤمنان دارای عمل صالح و فرجام شوم پیروان شیطان ، روشی است برای ایجاد انگیزش آدمیان به عاقبت اندیشی .

و برزوا لله جميعاً فقال الضعفاء للذين استكبروا... فهل أنتم مغنون عنا من عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 34 - 14

14 - مؤمنان راستين و مبرا از پندار هاي شرک آميز ، داراي آينده اي سعادت مند و سرشار از خوشبختي و شادكامي

و بشر المخبطين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 18 - 2

ص: 280

2- فرجام ناگوار کافران و عاقبت نیکوی مؤمنان ، علامت برابر نبودن آنان با یکدیگر است .

فذوقوا بما نسيتم لقاء يومكم . . . فلا تعلم نفس ما أخفى لهم . . . أفمن كان مؤمناً كم

«فاء» در «أفمن» تفریع بر آیات سابق است که در آنها از کافران و مؤمنان و فرجام و عاقبتشان سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 24 - 4

4- مسؤولیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تبیین سر انجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنا أرسلناك بالحق بشيراً و نذيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 2

2- نیک فرجامی و غفران لغزش های مؤمنان ، نتیجه پیروی از حق و پیام پروردگارشان

و الذين ءامنوا . . . ذلك بأن . . . و أن الذين ءامنوا اتبعوا الحق من ربهم

594- حسن نیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 14

14 - مؤمن ، به دور از نیت و اندیشه سوء نسبت به دیگر مؤمنان

الذين جاءو من بعدهم يقولون . . . و لاتجعل في قلوبنا غلاً للذين ءامنوا

آیه شریفه، در حقیقت رهنمودی است به مؤمنان که خویش را از هرگونه بدخواهی و کینه نسبت به اهل ایمان، دور نگه دارند.

595- حفظ آبروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 11

11 - حفظ آبرو و شخصیت افراد مؤمن ، امر لازمی است .

و الذين يؤذون المؤمنين . . . فقد احتملوا بهتتاً وإثمًا مبيناً

596- حفظ امانت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 27 - 8

8 - حفظ امانت اهل ايمان ، در نظام دستوری دين ، دارای اهمیتی ویژه و والا

ص: 281

يأيتها الذين ءامنوا لاتخونوا الله . . . و تخونوا أمتكم

از اینکه خیانت در امانتهای مردم در کنار خیانت به خدا و رسول یاد شده است، اهتمام خاص قرآن به لزوم حفظ امانت مردم معلوم می شود.

597- حفظ شخصیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 22، 20

20 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) نباید با طرد مؤمنان مستمند و فقیر از اطراف خویش، خود را در جرگه ظالمان قرار دهد.

فتطردهم فتكون من الظلمين

22 - طرد کردن مؤمنان به سبب نداشتن پایگاه اجتماعی، ستمگری است.

فتطردهم فتكون من الظلمين

598- حق پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 188 - 18

18 - تنها مؤمنان و دارندگان روحیه باور و تصدیق، تأثیر پذیر از انذار و بشارت انبیا و بهره مند از پیام های ایشان خواهند بود.

إن أنا إلا نذير و بشير لقوم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 12

12- مؤمنان، برخوردار از روح تسلیم در برابر حق

ليثبت الذين ءامنوا و هدّى و بشرى للمسلمين

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «للمسلمين» وصف دیگری برای «الذين ءامنوا» باشد نه بازگو کننده گروه دیگری از مردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - برخورداران از روحیه تواضع و حق پذیری ، تنها گروندگان به آیات الهی اند .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10، 1

1 - مؤمنان ، برخوردار از شرح صدر و روح تسلیم و انقیاد در برابر حق

ص: 282

أفمن شرح الله صدره للإسلام

«شرح» به معنای بسط و سعه است و شرح صدر به معنای بسط و گشادن سینه و قلب برای تحمل و پذیرش سخن حق است. «اسلام» در دو معنا به کار می رود 1- تسلیم و انقیاد، 2- دین اسلام. گفتنی است که برداشت بالا مبتنی بر معنای نخست اسلام است آیه شریفه نیز درصدد بیان اوصاف مؤمنان است.

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقاسية قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقاسية قلوبهم. ..) - جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام... كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 2

2- نیک فرجامی و غفران لغزش های مؤمنان ، نتیجه پیروی از حق و پیام پروردگارشان

و الذين آمنوا... ذلك بأن... وأن الذين آمنوا اتبعوا الحق من ربهم

599- حق پذیری مؤمنان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 27 - 9

9 - معتقدان به قیامت ، به دور از باطل گرایی و ایمن از زیان اخروی

يومئذ يخسر المبطلون

برداشت بالا، با استفاده از مفهوم آیه صورت گرفته است.

600- حقانیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 3

3 - پیروزی مؤمنان در جنگ بدر حجتی بر حقانیت اهل ایمان و هشدار و عبرتی برای کافران

إن تستفتحوا فقد جاءكم الفتح

مراد از «الفتح» پیروزی اهل ایمان در جنگ بدر است. و جمله «فقد جاءكم الفتح» پاسخ همان تمنای مشرکان است که خواهان پیروزی حامیان دین حق بودند.

601- حقوق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 283

1 - خداوند از انصار و مهاجران نخستین خواست تا کسانی را که در آینده ایمان می آورند و هجرت می کنند و به جهاد می پردازند، از خود بدانند و حقوق ولایت را درباره آنان رعایت کنند .

و الذين ءامنوا من بعد و هاجروا و جهدوا معكم فأولئك منكم

مخاطبان آیه، انصار و مهاجران نخستین هستند. مضاف إليه کلمه «بعد»، کلمه «ایمانکم» و یا «الهجرة الاولى» است. جمله «فأولئك منكم» اشاره به این دارد که تمام قوانین و حقایقی که درباره انصار و مهاجران نخستین بیان شده درباره آنان نیز عیناً وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 4

4 - از حقوق مؤمنان بر خداوند، نجات آنان از عذاب های دنیوی است .

كذلك حقاً علينا ننج المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 3

3 - مؤمنان، دارای ولایت و حق تصمیم گیری درباره امور مختلف خودند .

النبیّ أولى بالمؤمنین من أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 19

19 - «عن أبی عبد الله (ع) . . . ان جمیع ما بین السماء و الأرض لله عزّوجلّ و لرسوله و لأتباعهما من المؤمنین فما كان من الدنیا فی أیدی المشرکین و الکفار . . . ظلموا فی المؤمنین و غلبوهم علیه فما أفاء الله علی رسوله، فهو حقّهم أفاء الله علیهم و ردّه إلیهم . . . فما رجع إلی مکانه . . . فقد فاء» ;

از امام صادق (ع) روایت شده . . . تمام آنچه بین آسمان و زمین هست، از آن خدای عزّوجلّ و رسول او و پیروان مؤمنشان است . . . پس هر چه از [اموال] دنیا در دست مشرکان و کافران هست . . . ظلمی است که آنان بر مؤمنان روا داشته و [در استیلا بر آن اموال] بر مؤمنان غلبه کرده اند . . . پس آنچه را خداوند به رسول خود برگردانده، حق آنها بوده که او به آنها رد کرده است . . . چیزی را که به مکان خود برگردد [می گویند] «قد فاء» . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 23

23 - مرد مؤمن ، دارای حق مطالبه مهر همسرش از کافران ، در صورت پیوستن همسرش به جمع کافران

و سنلوا ما أنفقتم

چنان که از سیاق آیه استفاده می شود، مؤمن در صورتی مهریه همسر خویش را از کافران طلب می کند که همسر وی به جمع آنان پیوسته و در جامعه آنان پذیرفته شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 11 - 1

ص: 284

1 - پیش بینی قوانین اسلامی ، نسبت به حقوق مردان مؤمنی که به حکم اسلام ، همسر کافر خود را رها کرده اند .

وإن فاتکم شیء من أزوجکم

602- حقیقت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 26

26 - بروز حقیقت ایمان افراد و ظهور باطن آنان با آمدن حکم جهاد

فلما کتب علیهم القتال اذا فریق منهم یخشون الناس . . . وقالوا ربنا لم کتبت علی

603- حمایت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 68 - 10

10 - حمایت خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر اهل کتاب

والله ولیّ المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 9

9 - خداوند ، دوست و حامی مؤمنان است .

والله اعلم باعدائکم و کفی بالله ولیاً و کفی بالله نصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 142 - 6

6 - خداوند ، پشتیبان و حامی مؤمنان ، در برابر مکر و نیرنگ منافقان

إنّ المنافقین یخدعون الله و هو خدعهم

بنابر اینکه مراد از مکر با خداوند، مکر با مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 31

31 - خداوند ، حامی مؤمنان ، در برابر توطئه های یهودیان و دشمنان دین

كلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 2,3

2 - خداوند ، پشتیبانی کافی برای اهل ایمان

ص: 285

يَأَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبِكَ اللَّهُ وَ مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «من اتبعك» عطف بر ضمیر «ك» در «حسبك» باشد. یعنی خداوند برای کسانی که از تو پیروی کنند کافی است.

3 - پشتیبانی خداوند از اهل ایمان مشروط به پیروی آنان از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دستورات اوست .

حسبك الله و من اتبعك من المؤمنين

توصیف «من» موصوله با جمله «اتبعك» اشاره به شرط پشتیبانی خدا از مدعیان ایمان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 1

1 - کافران سزاوار حمایت از یکدیگر ، نه شایسته حمایت کردن از مؤمنان و یا برخوردار شدن از حمایت ایشان

و الذين كفروا بعضهم أولياء بعض

مقصود از ولایت کافران نسبت به یکدیگر و پشتیبانی آنان از همدیگر، به قرینه فراز بعد (إلا تفعلوه ..) نفی ولایت بین مؤمنان و کافران است. بنابراین جمله «إن الذين كفروا ...» به این معنی است که مسلمانان نباید عقد ولایی با کافران داشته باشند؛ نه آنان را حمایت کنند و نه از ایشان حمایت جویند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 5

5- حمایت از ایمان مؤمنان و تلاش برای مصون داشتن آن از ضعف و زوال ، از جمله مسؤلیت های خضر (ع) بود .

فخشینا أن یرهقههما طغیناً و کفراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 4

4 - رهبران الهی ، وظیفه دار مراقبت از جماعت مؤمنان و پیروان خویش

و اخفض جناحك لمن اتبعك من المؤمنين

«خفض جناح» می تواند کنایه از گردآوری امت در کنف خویش باشد؛ همانند کبوتری که جوجه های خود را در زیر بال و پر خود جای

می دهد.

604- حمد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 10،15

10 - تسبیح مؤمنان به درگاه خدا ، همراه با حمد و سپاس به درگاه او است .

سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

15 - مؤمنان ، برای تسبیح و حمد خداوند ، استکباری از خود بروز نمی دهند .

و سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که متعلق «لایستکبرون» تسبیح و حمد باشد.

ص: 286

605- حیات اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 16

16 - آسودگی مؤمنان از دغدغه زوال نعمت های بهشتی و زندگی در آن

خلدین فیها أبداً

606- حیات جاودانه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 12

12 - مؤمنان ، دارای حیات جاودان و آکنده از سعادت و رستگاری در آخرت

خلدین فیها أبداً ذلک الفوز العظیم

607- حیات معنوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 7

7 - توجه دادن مؤمنان به حیات معنوی خود و برخورداری از نور الهی، بازدارنده آنان از اطاعت مشرکان و گمراهان

وإن أظعموهم إنکم لمشركون. أو من كان میتا فأحیینه و جعلنا له نورا یمشی به فی ال

تمثیل مذکور برای بر حذر داشتن مسلمانان از اطاعت مشرکان است.

608- حیات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 10

10 - مؤمنان ، از حیات و شعور واقعی بهره مندند .

لا تسمع الموتی . . . و ما أنت بهد العمی عن ضللتهم إن تسمع إلا من یؤمن بأیتنا

نفی توان شنواندن کلام حق به کافران، با تعبیر «لاتسمع الموتی» و اثبات توان آن به مؤمنان، با تعبیر «إن تسمع إلا من یؤمن» حکایت از آن دارد که کافران، فاقد درک و شعور لازم اند و برعکس مؤمنان از آن برخوردارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 22 - 2

ص: 287

2- مؤمنان ، مردمی زنده دل و برخوردار از حیات حقیقی و شایسته شأن آدمی

و ما یتوی الأحياء ولا الأموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 5

5- حیات مؤمنان ، جلوه رحمت خداوند

أورحمنا

مطلب یاد شده، از تعبیر حیات مؤمنان به رحمت استفاده می شود.

609- خانواده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 2

2- سفر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به سوی مکه قبل از حدیبیه ، بدون همراهی خانواده هایشان *

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول و المؤمنون إلى أهلهم

تعبیر «إلى أهلهم»، این احتمال را تقویت می کند که خانواده سپاه اسلام در مدینه باقی مانده و در سفر همراهشان نبوده اند.

610- خانواده مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 7

7- الحاق اعضای مؤمن خانواده بهشتیان به ایشان ، تبلور لطف و فضل الهی در حق آنان

و الذين ءامنوا و اتبعتهم ذرّيتهم بايمن ألحقنا بهم ذرّيتهم

611- خدا و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مانده - 5 - 64 - 31

31 - خداوند ، حامی مؤمنان ، در برابر توطئه های یهودیان و دشمنان دین

كلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

ص: 288

612- خدانشناسی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 15

15 - مؤمنان دارای زمینه لازم برای درک آیات خداوند در طبیعت هستند.

و هو الذی أنزل .. . إن فی ذلکم لآیت لقوم یؤمنون

«ذلکم» اشاره به موارد مذکور در آیه، از قبیل نزول باران، رشد گیاهان، درختان میوه و تشابه و اختلاف آنها و .. است.

613- خدانشناسی مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 5

5 - بهره مندی مؤمنان از کمال معرفت و شناخت خداوند در بهشت

جنت النعیم. دعویهم فیها سبحنک اللّهم

614- خدمات اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 7

7 - رابطه با خدا، اساس خدمات اجتماعی مؤمنان

الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

تقدم نماز (رابطه فرد با خدا) بر زکات می تواند ناظر به مطلب یاد شده باشد.

615- خشوع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 3

3 - دل مؤمن، باید چنان نرم باشد که با یاد خدا و تلاوت قرآن کریم، تأثیرپذیر و خاشع گردد.

ألم يأن للذين ءامنوا أن تخشع قلوبهم لذكر الله و ما نزل من الحقّ

خداوند، در آیه شریفه، مؤمنان بی تفاوت را نکوهش کرده و به آنان هشدار می دهد تا فرصت باقی است و گرفتار قساوت قلب نشده اند؛ دل های خود را با یاد او و تلاوت آیاتش خاشع و نرم گردانند.

616- خشیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 289

4- اطاعت از خدا و رسول او، خدا ترسی و تقوای پیشگی، از نشانه های ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا... أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا... وَ مَنْ يَطْعِ اللَّهَ

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و آیه پیشین - که درصدد بیان اوصاف مؤمنان راستین است - به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 3

3- وجود اختلاف اساسی میان دو انسان مؤمن خداترس و کافر خداگریز، از نظر شخصیت و سرنوشت

فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبِهِمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ... أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

«من» در آیه شریفه، اسم موصول بوده و مبتدا و خبر آن، جمله ای محذوف است و تقدیر کلام چنین می باشد: «أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ... كَمَنْ آمَنَ مِنْهُ». بنابراین می توان گفت آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 16

16 - مؤمنان دارای عمل صالح، هراسان از فرجام خویش و نگران از کوتاهی در برابر عظمت خداوند

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ... ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

ترس از خداوند، به معنای نگرانی و هراس از فرجام خویش هنگام رویه رو شدن با او است.

617- خضوع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 1

1 - دل مؤمنان راستین، لرزان و بیمناک به هنگام یاد خدا

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 4

4 - مؤمنانِ نیکوکار ، با شنیدن آیات قرآن ، در برابر آن سر تسلیم فرود آورده ، خضوع می کنند .

فما لهم . . . و إذا قرئ عليهم القرآن لا يسجدون ... إلا الذين آمنوا و عملوا الص

618- خط مشی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 10

10 - حب و بغض خداوند ، باید تعیین کننده خط مشی مؤمنان باشد .

ص: 290

و لاتجدل .. إنَّ الله لا يحب من كان خواناً أثيماً

چون جمله «ان الله ..»، بیان علتی برای «لاتجدل» است و دلالت بر این دارد که دوستی و دشمنی خدا باید میزان حرکتها و توقفها قرار گیرد.

619- خطای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 31

31 - همه مؤمنان ، دارای نوعی لغزش و خطا و نیازمند به توبه اند .

و توبوا إلى الله جميعاً أيه المؤمنون

برداشت یاد شده، از خطاب عمومی «توبوا» و «ایه المؤمنون» همراه با واژه مخصوص تأکید (جمعاً) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 10، 11، 14

10 - حفظ امانت الهی از سوی مؤمنان نیز خالی از لغزش نیست .

إنّا عرضنا الأمانة علی .. و یتوب الله علی المؤمنین

ذکر «یتوب الله علی المؤمنین» می تواند اشعار به این نکته داشته باشد که آنان نیز در حفظ امانت ممکن است دچار لغزش شوند اما خداوند از آنان درگذرد.

11 - لغزش های مؤمنان قابل گذشت است .

و یتوب الله علی المؤمنین و المؤمنت

تعبیر «یتوب» (بازگردد خدا بر مؤمنان) به جای ذکر پاداش در مقابل «لیعذب» اشعار دارد به این که خداوند، امانت را عرضه کرده است تا بر مؤمنان پاداش دهد؛ اما آنان لغزش هایی پیدا می کنند و خداوند به آنها توفیق توبه می دهد.

14 - گذشت از لغزش مؤمنان ، برخاسته از آمرزشگری و رحمت خداوند است .

و یتوب الله علی المؤمنین .. و كان الله غفوراً رحیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مؤمنان ، هرگز از خطا و گناه مصون نبوده و نیازمند به توبه خالصانه به درگاه الهی اند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ

620- خطر تکبر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 7

7 - عجب و خودپسندی ، خطری در کمین ثروت مندان ؛ حتی کسانی که نعمت ها را وابسته به خداوند دیده و به ربوبیت او ایمان دارند .

ص: 291

رَبِّي أكرمَن

واژه «رَبِّي»، نشانگر مؤمن بودن گوینده آن به ربوبیت خداوند است. بنابراین گرچه «الإنسان» مطلق است؛ ولی سخن درباره خداپرستان است.

621- خطر عجب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 7

7- عجب و خودپسندی، خطری در کمین ثروت مندان؛ حتی کسانی که نعمت‌ها را وابسته به خداوند دیده و به ربوبیت او ایمان دارند.

رَبِّي أكرمَن

واژه «رَبِّي»، نشانگر مؤمن بودن گوینده آن به ربوبیت خداوند است. بنابراین گرچه «الإنسان» مطلق است؛ ولی سخن درباره خداپرستان است.

622- خلافت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 6,20

6- خداوند، پیامبران و مؤمنان نیکوکار پیش از اسلام را، خلیفه و جانشین خود در زمین قرار داده بود.

وعد الله الذین ءامنوا. .. کما استخلف الذین من قبلهم

20- عبادت خدای واحد و دوری از شرک، دلیل و سبب وعده کردن خداوند به مؤمنان صدراسلام برای اعطای خلافت، پیروزی و امنیت به آنان

وعد الله الذین ءامنوا. .. یعبدوننی لایشرون بی شیئاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «یعبدوننی. ..» حال برای ضمائر غایب گذشته و یا جمله ای استینافیه بیانیه باشد؛ که در هر صورت بیانگر علت و دلیل اعطای خلافت پیروزی و امنیت به مؤمنان از سوی خداوند است.

623- خواسته مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

28 - برخی مؤمنان خواستار آگاهی از غیب و نهان انسان ها بودند تا افراد مؤمن را از غیر مؤمن (طیب و خبیث) ، تمییز دهند .

و ما كان الله ليطلعكم على الغيب

در شأن نزول آیه آمده است که برخی مؤمنان، خواهان علامتی بودند تا با آنان منافقان را از مؤمنان بازشناسند. آنگاه خداوند آیه فوق را نازل فرمود.

ص: 292

624- خواسته های اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 13، 15

13 - مؤمنان در عرصه قیامت ، از خداوند خواستار اتمام و ازدیاد نور خویش اند .

يقولون ربنا أتمم لنا نورنا

15 - مؤمنان در عرصه قیامت ، خواستار آمرزش الهی اند .

و اغفر لنا

625- خواسته های مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 4

4 - مؤمنان بهشتی ، خواستار مشاهده و قرائت شدن نامه اعمالشان در عرصه قیامت

فيقول هاؤم اقرءوا كتبي

«هاؤم» اسم فعل امر و به معنای «خذوا» (بیاوید بگیریید) است.

626- خویشاوندان مؤمنان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 9 - 6

6 - « قاسم بن محمد عن عليّ قال : سمعت أبا عبد الله (ع) يقول : إنّ الله تبارك و تعالی إذا أراد أن يحاسب المؤمن أعطاه كتابه بيمينه و حاسبه . . . و هو قول الله عزّوجلّ « . . . و ينقلب إلى أهله مسروراً » قلت : أيّ أهل ؟ قال : أهله في الدنيا هم أهله في الجنّة إن كانوا مؤمنين ؛

قاسم بن محمد از علی [بن ابی حمزه] روایت نموده که گفت: از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود: خدای تبارک و تعالی، زمانی که بخواهد شخص مؤمن را محاسبه کند، نامه عملش را به دست راست او می دهد و او را محاسبه می کند . . . و این است سخن خدای عزّوجلّ «... و ينقلب إلى أهله مسروراً». گفتم: مراد کدام اهل است؟ فرمود: آنان که در دنیا اهل او بودند؛ اگر مؤمن باشند در آخرت نیز اهل او خواهند بود».

627- خيانت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 141 - 8

ص: 293

8 - منافقان ، خائن به جبهه اسلام و مؤمنان و خوش خدمت به کافراند .

قالوا ألم نستحوذ عليكم و نمنعكم من المؤمنين

«استحوذ» به معنای غلبه و استیلا است و مراد از جمله «و ان كان للكافرين .. الم نستحوذ» - با توجه به سیاق آیه - این است که منافقان پس از پیروزی کافران به آنان می گویند: در هنگامه جنگ ما بر شما استیلا داشتیم ولی شما را نکشتیم، بر این اساس جمله «نمنعکم من المؤمنین» به این معنا خواهد بود که بین شما و اهل ایمان حائل شدیم و نگذاشتیم آنان نیز به شما دسترسی پیدا کنند، تا پیروزی برای شما حاصل شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 5

5 - افشای اسرار جامعه اسلامی ، خیانت به خدا ، رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است .

لاتخونوا الله و الرسول

شأن نزول آیه درباره فردی از مسلمانان صدر اسلام است که برخی از اسرار نظامی جامعه را فاش کرد. بنابراین افشای اسرار نظامی جامعه ایمانی، از مصادیق مورد نظر برای خیانت به خدا و رسول است.

628- خیانت دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 8

8 - خصومت کنندگان با اهل ایمان ، مردمی خیانتکار و ناسپاس اند .

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ ... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

629- خیر اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 9

9 - مؤمنان راستین و مجاهد ، برخوردار از همه خیرات دنیا و آخرت

و أولئک لهم الخیرت

کلمه «الخیرات» جمع محلی به «ال» و مفید استغراق است.

630- خیر دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 9

9- مؤمنان راستین و مجاهد ، برخوردار از همه خیرات دنیا و آخرت

و أولئک لهم الخیرت

ص: 294

کلمه «الخیرات» جمع محلی به «ال» و مفید استغراق است.

631- خیرخواهی برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 81 - 7

7- خداوند ، حامی مؤمن و تقدیر کننده خیر و مصلحت برای او است .

فكان أبواه مؤمنين . . . فأردنا أن يبدلهما ربهما خيراً منه زكوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 17

17 - مؤمنان نمی توانند در برابر جامعه خویش بی تفاوت باشند ؛ بلکه باید برای دوستان و همکیشان خود ، خیرخواه و نسبت به کافران و دشمنان اصلاح ناپذیر ، آرزوی نابودی کنند .

رب اغفر لی . . . و للمؤمنین و المؤمنات و لا تزد الظالمین إلا تباراً

برداشت یاد شده، از دعای خیر نوح(ع) برای مؤمنان و نفرین علیه کافران و دشمنان دعوتش، استفاده می شود.

632- خیرخواهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 5

5- لزوم احساس مسئولیت مؤمنان ، نسبت به سعادت و فرجام خویشاوندان خود

قالوا إنا كنا قبل فی أهلنا مشفقین

از این که احساس مسئولیت نسبت به خانواده، عامل رهایی به بهشت معرفی شده است؛ اهمیت و ضرورت آن استفاده می شود.

633- درب دیوار میان مؤمنان و منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 15

15 - حصار کشیده شده میان مؤمنان و منافقان ، دارای یک درب است .

فصل پنجم بسور له باب

ص: 295

634- درخشندگی صورت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 23 - 1

1 - چهره تابناک مؤمنان در روز قیامت ، تنها متوجه خدا بوده و آنان مجذوب جمال اویند .

وجوه یومئذ ناضره . إلی ربّها ناظره

تقدیم «إلی ربّها» می تواند برای افاده حصر باشد.

635- درخواست بهشت برای فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 1

1 - وارد کردن مؤمنان تائب و پیرو راه خدا و نیز پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بوستان های ماندگار بهشت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش از درگاه الهی

ربّنا و ادخلهم جنّاتٍ .. و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذریّتهم

«مَنْ» در «و من صلح ..» می تواند عطف بر ضمیر «هم» در «ادخلهم...» و یا عطف بر ضمیر «هم» در «وعدتهم» باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

636- درخواست بهشت برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 1

1 - وارد کردن مؤمنان تائب و پیرو راه خدا و نیز پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بوستان های ماندگار بهشت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش از درگاه الهی

ربّنا و ادخلهم جنّاتٍ .. و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذریّتهم

«مَنْ» در «و من صلح ..» می تواند عطف بر ضمیر «هم» در «ادخلهم...» و یا عطف بر ضمیر «هم» در «وعدتهم» باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

637- درخواست بهشت برای والدین مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 1

1 - وارد کردن مؤمنان تائب و پیرو راه خدا و نیز پدران، همسران و فرزندان صالح آنان به بوستان های ماندگار بهشت، دعا و درخواست فرشتگان عرش از درگاه الهی

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ... وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ

«مَنْ» در «و من صلح...» می تواند عطف بر ضمیر «هم» در «أَدْخِلْهُمْ...» و یا عطف بر ضمیر «هم» در «وعدتْهم» باشد.

ص: 296

برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

638- درخواست بهشت برای همسران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 1

1 - وارد کردن مؤمنان تائب و پیرو راه خدا و نیز پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بوستان های ماندگار بهشت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش از درگاه الهی

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ .. وَ مِنْ صَلْحٍ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ

«مَنْ» در «و من صلح..» می تواند عطف بر ضمیر «هم» در «أَدْخِلْهُمْ...» و یا عطف بر ضمیر «هم» در «وعدتهم» باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

639- درخواست مصونیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 19

19 - درخواست مصونیت از عذاب دوزخ از سوی فرشتگان عرش ، برای مؤمنان تائب و پیرو راه خدا

وَقِهِمُ عَذَابَ الْجَحِيمِ

640- درخواست نجات مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 118 - 5

5 - نوح (ع) ، خواستار نزول عذاب بر کافران و نجات خود و مؤمنان از آن عذاب

فَاتِحَ بَيْنِي .. وَ نَجِّنِي وَ مِنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

641- درک برتری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- خداوند، فراخوان مردم به فهمیدن امتیاز مؤمنان بر کافران و توجه داشتن به آن

هل یستویان مثلاً أفلا تذکرون

ص: 297

642- درک مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 3

3- تنها اهل ایمان، نیکویی منافع حلال و عادلانه و نادرست بودن منافع حرام و ظالمانه را باور خواهند کرد.

بقیت الله خیر لکم إن کنتم مؤمنین

چون خیر بودن منافع حلال و عادلانه مشروط به ایمان نیست؛ یعنی، چه جامعه مؤمن باشد و چه نباشد، قسط و عدالت برای آنان خیر است، گفته شده «إن کنتم مؤمنین» شرط باور کردن و فهمیدن است؛ یعنی، اگر مؤمن شوید، می فهمید که منافع حلال خیر است و گرنه باور نخواهید کرد.

643- درمان بیماری روانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 9

9- راه یابی برخی بیماری های فکری، روحی و اخلاقی در مؤمنان و نیاز آنان به درمان خویش با قرآن

و نزل من القرآن ما هو شفاء و رحمه للمؤمنین

644- دشمن ستیزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 2

2- بغض و دشمنی (تبرًا) نسبت به کافران حق ستیز، از اوصاف مؤمنان راستین

الذین یجدلون فی آیت اللّٰه .. کبر مقتاً... عند الذین ءامنوا

تذکر خداوند به این که مؤمنان نیز نسبت به مجادله گران بغض و دشمنی دارند؛ در واقع در صدد مدح آنان و نیز بیان اوصاف پسندیده ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 1

1- شأن مؤمنان به دور از ضعف و سستی در جهاد و سزاوار پذیرش فرمان جهاد و استقبال از آن

طاعه و قول معروف

«طاعه و قول معروف» می تواند مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ یعنی، «طاعه و .. خیر لهم». از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که ترس و گریز از جهاد، شایسته مقام بندگان مطیع خداوند نیست.

645- دشمنان دین و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 298

31 - خداوند ، حامی مؤمنان ، در برابر توطئه های یهودیان و دشمنان دین

كلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

646- دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 208 - 11، 8

8 - شیطان ، دشمن همبستگی مؤمنان

ادخلوا فی السلم کافه و لا تتبعوا خطوات الشیطان انه لکم عدو مبین

11 - شیطان ، دشمن آشکار مؤمنان

انه لکم عدو مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 15، 14، 13

13 - کینه های نهانی و قلبی بیگانگان نسبت به مؤمنان ، شدیدتر و عمیقتر از آن چیزی است که از لابلائی گفتارشان آشکار می گردد .

قد بدت البغضاء من افواههم و ما تخفی صدورهم اکبر

14 - افشاگری عداوت های قلبی بیگانگان (کفار) با اسلام و اهل ایمان ، از سوی خداوند

و ما تخفی صدورهم اکبر

15 - بدخواهی ، توطئه گری و عداوت قلبی اهل کتاب نسبت به مؤمنان ، و خطر ایجاد روابط صمیمانه جامعه ایمانی با آنان

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا بطنانه من دونکم . . . صدورهم اکبر

بنابر اینکه مراد از «من دونکم»، اهل کتاب باشند؛ به قرینه آیات قبل .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 5، 3

3 - حسد و عداوت برخی اهل کتاب ، نسبت به مؤمنان

ان تمسکم . . . و ان تصبکم سیئه یفرحوا بها

5 - بدخواهی و حسادت منافقان با اهل ایمان *

اذا لقوکم قالوا امنا . . ان تمسکم حسنه تسوهم و ان تصبکم سیئه یفرحوا بها

برخی برآند که جمله «و اذا لقوکم قالوا امنا» درباره منافقان است. بنابر این ضمیر مفعولی «تسوهم» نیز به آنان برمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 3

3 - دشمنی و کینه توزی سخت مشرکان صدر اسلام نسبت به مؤمنان

ص: 299

لا یرقبون فی مؤمن إلاّ و لاذمه

«إلّ» به معنای قرابت و خویشاوندی و «ذمه» به معنای عهد و پیمان است؛ یعنی، مشرکان درباره هیچ مؤمنی، نه رعایت حق خویشاوندی می کنند و نه بر عهد و میثاق خود با وی پایبند می مانند و این بیانگر دشمنی و کینه شدید مشرکان نسبت به مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 6

6 - ستمگران ، طیف مخالف پیامبران و مؤمنان در طول تاریخ

إنا لننصر رسلنا .. فی الحیوه الدنیا و یوم یقوم الأشهد . یوم لاینفع الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 29 - 3

3- بیمار دلان منافق ، دارای کینه های عمیق نسبت به دین و مؤمنان

أم حسب الذین فی قلوبهم مرض أن لن ینخرج الله أضغثهم

«أضغان»، (جمع «ضغن») به معنای کینه های شدید و عمیق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 4

4- شیطان ، دشمن مؤمنان و در پی ناراحت و اندوهگین کردن آنان است .

إتّما النجوى من الشیطن لیحزن الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 1

1 - برخی از همسران و فرزندان مؤمنان ، همچون دشمن به مخالفت با آنان بر می خیزند .

یائها الذین ءامنوا إنّ من أزواجکم و أولدکم عدوّا لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فرعونیان و قوم ثمود، لشکریانی درگیر با راه خدا و دشمن مؤمنان بودند.

فرعون و ثمود

به قرینه بدل بودن فرعون برای «الجنود»، قوم فرعون و آل او نیز مورد نظر است و اکتفا به نام او، به جهت ریاستش بر آنان است. ثمود، نام قوم حضرت صالح است که در برابر او، به دشمنی برخاسته و ناقه الهی را پی کردند.

647- دشمنان مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 300

13 - رویارویی و دشمنی کافران بنی اسرائیل با پیروان حضرت عیسی (ع)

فأيدنا الذين آمنوا على عدوهم

648- دشمنان مؤمنان به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 19

19 - فرعون ، مصمم بر نابود ساختن و از بین بردن موسی (ع) و پیروان او ، و پایدار نشان دادن حکومت خود

و لتعلمنَّ آئنا أشدَّ عذابًا و أبقی

وعده عذاب و قتل مؤمنان و نیز ادعای باقی تر بودن (أبقی) از سوی فرعون، بیانگر این نکته است که وی به نابود کردن مؤمنان مصمم شده بود. گفتنی است در این برداشت، تمیز «عذاباً» به کلمه «أشدَّ» اختصاص یافته و کلمه «أبقی» خالی از تمیز، لحاظ شده است.

649- دشمنان مؤمنان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 2

2 - مؤمنان صدراسلام ، با مخالفت و دشمنی برخی از همسران و فرزندان خویش روبه رو بودند .

يأيتها الذين آمنوا إن من أزواجكم وأولادكم عدوًّا لكم

650- دشمنان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 82 - 2

2 - هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مورد کینه توزی یهودیان و مشرکان نسبت به مؤمنان

لتجدن اشد الناس عدوه للذين آمنوا اليهود و الذين اشركوا

651- دشمنی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 82 - 15

15 - جهل ، گردن فرازی و حق ناپذیری ، از ریشه های دشمنی و مخالفت با اسلام و اهل ایمان

اشد الناس عدوه للذين ءامنوا اليهود . . . وانهم لا يستكبرون

ص: 301

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 7

7 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت در صدر اسلام، در برابر مخالفت ها و دشمنی های کافران

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا

یادآوری یاری شدن پیامبران و مؤمنان طرفدار آنان در تاریخ، برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی که در مکه (وقت نزول این آیات) در اقلیت و تحت فشار و شکنجه دشمنان بودند؛ بیانگر حقیقت یاد شده است. گفتنی است توصیه شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به صبر و شکیبایی در چهار آیه بعد، تأییدکننده همین مطلب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 7, 3, 1

1 - برخی از همسران و فرزندان مؤمنان، همچون دشمنان به مخالفت با آنان بر می خیزند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

3 - ایمان به دین اسلام، ممکن است دشمنی برخی از مردم، حتی خویشاوندانی همچون همسر و فرزندان را برانگیزاند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

7 - جلوگیری مؤمنان از دین داری و انجام تکالیف دینی (همچون جهاد، هجرت و...)، دشمنی با آنان محسوب می شود.

عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ

برداشت یاد شده، با توجه به تاریخ و شأن نزول این آیه است. امام باقر (ع) می فرماید «وقتی برخی از مردان می خواستند هجرت کنند، پسر و همسرش دامن او را می گرفتند و می گفتند: تو را به خدا سوگند که هجرت نکن...»، (برگرفته از نورالثقلین، ج 5، ذیل آیه).

652- دشمنی با مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 2

2 - مؤمنان صدر اسلام، با مخالفت و دشمنی برخی از همسران و فرزندان خویش رویه رو بودند.

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

653- دشمنی فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 1

1 - برخی از همسران و فرزندان مؤمنان ، همچون دشمن به مخالفت با آنان برمی خیزند .

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

ص: 302

654- دشمنی فرزندان مؤمنان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 2

2 - مؤمنان صدراسلام، با مخالفت و دشمنی برخی از همسران و فرزندان خویش رویه رو بودند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

655- دشمنی کافران و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 69 - 6

6 - برخورد و درگیری جبهه کفر و جبهه ایمان (خداپرستان و بت پرستان) جریانی ریشه دار در تاریخ بشر

فیما کنتم فیه تختلفون

به کارگیری ماضی استمراری (کنتم تختلفون) بیانگر برداشت فوق است.

656- دشمنی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 8

8 - اتحاد و برادری میان مؤمنین ، از مصادیق « معروف » است و تفرقه و دشمنی اهل ایمان با یکدیگر ، از مصادیق « منکر » .

و اعتصموا بحبل اللّٰه جمیعاً و لا تفرّقوا . . . و لتکن منکم امه یدعون الی الخیر و

«ال» در «المعروف» و «المنکر»، می تواند عهد ذکری و اشاره به معروف ها و منکرها در آیه سابق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 13

13 - دشمنی و ستیز جبهه ایمان با شرک ، همیشگی و پایان ناپذیر است .

و بدا بیننا و بینکم العدوه و البغضاء أبداً

657- دشمنی همسران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 1

ص: 303

1 - برخی از همسران و فرزندان مؤمنان ، همچون دشمن به مخالفت با آنان بر می خیزند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

658- دشمنی همسران مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 2

2 - مؤمنان صدر اسلام ، با مخالفت و دشمنی برخی از همسران و فرزندان خویش روبه رو بودند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

659- دعا برای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 6

6 - حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مزار مؤمنان و دعا و استغفار آن حضرت برای آنان

و لاتصل . . . و لاتقم علی قبره

از اینکه خداوند حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) را بر سر قبر منافقان نهی کرده است، استفاده می شود که روش آن حضرت حضور یافتن بر مزار مسلمانان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 1

1 - وارد کردن مؤمنان تائب و پیر و راه خدا و نیز پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بوستان های ماندگار بهشت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش از درگاه الهی

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ . . . وَ مِنْ صَلْحٍ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ

«مَنْ» در «و من صلح...» می تواند عطف بر ضمیر «هم» در «أَدْخِلْهُمْ...» و یا عطف بر ضمیر «هم» در «وعدتْهم» باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - نکه داشتن مؤمنان تائب و صالحان ، از بدی ها و ناراحتی های روز قیامت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش الهی از خداوند

وقهم السيئات

الف و لام جنس در «السيئات» مفید استغراق و عموم است و مقصود از آن در آیه شریفه، بدی ها و ناراحتی هایی است که یا بر اثر گناهان و لغزش های خود انسان و یا به خاطر شرایط سخت روز قیامت برای آدمی پدید می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 304

9- دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مؤمنان و وساطت آن حضرت ، دارای ارزش و اعتبار نزد خداوند

و استغفر لذنبک و للمؤمنین و المؤمنات

از این که خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمان داده است که برای اهل ایمان دعا کند؛ استفاده می شود که دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای امت دارای تأثیری بسزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 21

21 - دعای شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مؤمنان ، دارای ارزش و تأثیری ویژه نزد خداوند

و استغفر لهِنَّ اللهُ

از این که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موظف به استغفار برای امت شده است - نه خود آنان - استفاده می شود که دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پیشگاه الهی ارج و تأثیر ویژه ای دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 12

12 - دعا و آموزش خواهی برای پدر و مادر ، اعضای خانواده و عموم مردان و زنان مؤمن ، عملی پسندیده و شایسته

ربّ اغفر لی و لولدی . و للمؤمنین و المؤمنات

660- دعا برای نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 118 - 2

2 - دعای نوح به درگاه خدا ، برای نجات خود و مؤمنان همراهش از شرّ قوم کفرپیشه خویش

ربّ إنّ قومی کذّبون . . . نجّنی و من معی من المؤمنین

متعلق «نجّنی» حذف شده است و تقدیر آن «نجّنی و .. من شرّهم» می باشد.

661- دؑا به مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 4

4 - دؑا و تحیت فرشتگان بر مؤمنان

هو الذی یصلی علیکم و ملئکتہ

ص: 305

662- دعای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 14

14 - مؤمنان ، خواستار مغفرت پروردگار

غفرانک ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 7،13،17،23،25

7 - درخواست مؤمنان از خداوند برای عدم مؤاخذه نسبت به خطا و فراموشی در تکالیف الهی

لا یکلّف الله نفساً الاّ وسعها .. ربّنا لا تؤاخذنا ان نسينا او اخطانا

13 - درخواست مؤمنان از خداوند ، مبنی بر تحمیل نکردن تکالیف مشقّبتبار و دشوار بر آنان

ربّنا ولا تحمل علينا اصرّاً کما حملته علی الذین من قبلنا

17 - مؤمنان ، خواستار عفو (رفع آثار گناه) ، غفران و رحمت پروردگار خویش

واعف عنّا و اغفر لنا و ارحمنا

23 - نصرت الهی ، خواسته مؤمنان از خداوند در مواجهه با کافران

فانصرنا علی القوم الکافرین

25 - اظهار نیازمندی مؤمنان به نصرت الهی در نبرد با کافران ، از ویژگی های آنان

فانصرنا علی القوم الکافرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 8،1،3

1 - نیایش مؤمنان با خدا در بهشت

فی جنت النعیم. دعویهم فیها سبحنک اللهم

3- ذکر « سبحانک اللّٰهم » سرفصل نیایش مؤمنان با خدا در بهشت

جنت النعیم. دعویهم فیها سبحنک اللّٰهم

8- حمد و ستایش خدا، پایان بخش نیایش مؤمنان در بهشت

وآخر دعویهم أن الحمد لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 85 - 2

2- چشمداشت به پاداش الهی، آرزوی بهشت و درخواست نعمت های آن از خداوند، امری شایسته و بایسته برای اهل ایمان

واجعلنی من ورثه جنة النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 46 - 3

3- ذکر « اللّٰهم »، سرفصل دعا و نیایش مؤمنان با خداوند

ص: 306

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 14

14- روحیه نیایش و حالت رکوع و سجود ، متجلی و مشهود در زندگی مؤمنان واقعی

تریهم رُكَّعًا سَجَّدًا

663- دعای مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 14

14 - دعا به درگاه خداوند و درخواست یاری از وی به هنگام مواجه شدن با مشکلات راه ایمان ، از خصلت های مؤمنان راستین است .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 3

3 - نیایش مؤمنان راستین به درگاه خدا در دل شب ، همراه با بیم و امید است .

یدعون ربهم خوفاً و طمعاً

664- دعای مؤمنان فقیر صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 7

7- گروهی از مؤمنان عصر بعثت ، با وجود محرومیت های مادّی ، همواره و در صبح و پسین ، بر دعا و نیایش خود به درگاه خداوند مراقبت داشتند .

الذین یدعون ربهم بالغدوة و العشیّ

«غده» - براساس یکی از معانی ذکر شده در «قاموس» - به فاصله زمانی بین نماز صبح و طلوع خورشید گفته می شود و «عشی» را،

برخی، «میان ظهر تا غروب» و برخی، «فاصله ظهر تا صبح فردا» معنی کرده اند. (ر.ک: المصباح المنیر).

665- دعوت از قاتلان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 12

12 - خداوند، گنه کاران - حتی قاتلان مردم مؤمن - را به توبه دعوت کرده است .

ص: 307

ثم لم يتوبوا

بیان اختصاص عذاب به کسانی که توبه نکرده اند، ترغیب به توبه است.

666- دعوت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 8

8 - خداوند ، فراخوان مؤمنان به صبر و تحمل مشکلات پیش آمده از نبرد با دشمنان

و اصبروا إن الله مع الصبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 1,2

1 - خداوند ، فراخوان مؤمنان به رعایت تقوا و پرهیز از مخالفت او

يأیها الذین ءامنوا اتقوا الله

2 - خداوند ، فراخوان مؤمنان به راستی و درستی در گفتار و عمل

يأیها الذین ءامنوا .. كونوا مع الصدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 11 - 12

12- انبیای الهی به اقوام خود اعلام کردند مؤمنان باید تنها خداوند را تکیه گاه خویش قرار بدهند و بر او توکل کنند .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 13

13- خداوند ، فراخوان مؤمنان و بندگان خالص خویش به انفاق اموال خود ، قبل از فرا رسیدن مرگ

قل لعبادی الذین ءامنوا .. و ینفقوا ... من قبل أن یأتی یوم لایبع فیہ ولا خلل

1 - فراخوانی اهل ایمان به اقامه نماز از سوی خداوند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا

«رکوع» (مصدر «ارکعوا») و نیز «سجود» (مصدر «اسجدوا») به معنای خضوع و اظهار تذلل می باشد؛ لکن رکوع اظهار تذلل به صورت خم شدن و سجود اظهار خضوع به صورت بر زمین گذاشتن پیشانی است. متعلق «ارکعوا» و «اسجدوا» حذف شده و تقدیر آن به قرینه «واعبدوا ربکم»، «ارکعوا و اسجدوا لربکم» می باشد. گفتنی است اظهار خضوع برای خداوند به صورت رکوع و سجود، در موارد دیگر «صلاه» نامیده شده است. بنابراین «ارکعوا و اسجدوا» کنایه از «صلّوا» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 30

30 - خداوند ، فراخوان تمامی مؤمنان به توبه و بازگشت به درگاه خویش

و توبوا إلى الله جميعاً أيه المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 1

1 - « حرف شنوا و مطیع هستیم » ، تنها سخن همیشگی مؤمنان راستین در برابر فرا خوانده شدن آنان به پذیرش حکم خدا و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إنما كان قول المؤمنين إذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم أن يقولوا سمعنا و

فعل مضارع «يقولوا» همراه با فعل «كان» بر استمرار و کلمه «إنما» - که اصطلاحاً آن را قصر افرادی می گویند - بر حصر دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور فراخواندن مؤمنان به تقوایبستگی و پرواداشتن از پروردگار

قل يعباد الذين ءامنوا اتقوا ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 13

13 - دعوت خداوند از اهل ایمان ، به انفاق بخشی از دارایی های خود و نه همه آن

و الذين استجابوا لربهم . . . و مما رزقنهم ينفقون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «مِنْ» در «مِمَّا» برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- دعوت خداوند ، از مؤمنان برای جهاد و یاری دین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- دعوت الهی از مؤمنان ، به انفاق ، مواجه با بخلورزی برخی از آنان

هَأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَدْعُونَ لَتَنْفُقُوا... فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ

2- دعوت الهی از مؤمنان ، به انفاق در مسیر جهاد *

تَدْعُونَ لَتَنْفُقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

با توجه به این که آیات پیشین درباره جهاد می باشد؛ ممکن است مراد از «فی سبیل الله» نیازهای مالی جهاد باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 4 - 1

1 - خداوند ، مؤمنان را به یاری خود فراخوانده است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ

4 - خداوند ، از مؤمنان می خواهد در یاری او مانند حواریون عیسی (ع) باشند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ .. قَالَ الْحَوَارِيُّونَ

667- دعوت به درک مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 7

7- خداوند ، فراخوان مردم به فهمیدن امتیاز مؤمنان بر کافران و توجه داشتن به آن

هَلْ يَسْتَوِيَان مَثَلًا أَفَلَاتَذَكَّرُونَ

668- دعوت‌های مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 72 - 4

4- فراخوانده شدن مردم صدر اسلام به توحید و تلاوت شدن آیات قرآن بر آنان از سوی مؤمنان

وإذا تتلى عليهم ءآيتنا .. بالذین يتلون عليهم ءآيتنا

669- دفاع از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 15

15 - مسلمانان نباید حتی به خاطر دفاع از مؤمنانی که مورد هجوم کافران قرار گرفتند پیمان خویش را با آن کافران نادیده انگارند و آن را نقض کنند .

فعلیکم النصر إلا علی قوم بینکم و بینهم میثق

670- دقت عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 2

ص: 310

2 - مؤمنان راستین ، انسان هایی سنجیده کار و درست گفتاراند 0

و الذین هم عن اللغو معرضون

671- دلایل بی گناهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 6 - 3

3 - ارائه وحی و کتاب های آسمانی از سوی فرشتگان ، مایه عذرخواهی و اثبات بی گناهی مؤمنان در پیشگاه خداوند

فالمقیت ذکرًا . عذرًا أو نذرًا

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از «عذرًا»، اعداز (عذر خواستن) مؤمنان در پیشگاه خداوند باشد.

672- دلایل رد دعای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 27 - 4

4 - عدم استجابت برخی از تقاضای های مادی مؤمنان ، از سوی خدا ، به دلیل زیانبار بودن آنها

و یتستجیب الذین ءامنوا .. و لو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الأرض

673- دلجویی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 11

11 - حمایت و دلجویی خداوند از مؤمنان انفاق کننده و ایثارگر ، در برابر تمسخر منافقان

سخر الله منهم و لهم عذاب الیم

674- دلجویی از مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به دلجویی از مؤمنان فقیر و ضعیف با ابلاغ سلام و رحمت الهی به آنان در برابر طعنه های کافران

أهؤلاء من الله عليهم من بيننا . . . وإذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا

در آیه قبل از طعنه های کافران به مؤمنان تهیدست اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) سخن به میان آمده، و در این آیه از آن مؤمنان با توصیف «الذین یؤمنون . . .» یاد شده است. محور ارتباط بین این دو آیه می تواند موضوع جبران تأثر مؤمنان باشد که در برداشت فوق به آن اشاره شده است.

ص: 311

675- دلدارى به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 169 - 2

2 - دلدارى خداوند به مؤمنان و بازماندگان شهدا

و لا تحسبنّ الذّین قتلوا فی سبیل اللّٰه امواتا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 9

9 - دلدارى خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، به دنبال همسویی جمعی از مؤمنان با کافران و تخلف آنان از جهاد

ما کان اللّٰه لیذر المؤمنین علی ما انتم علیه حتّٰی یمیز الخبیث من الطّیب

با توجه به آیات پیشین همانند: «هم للكفر یومئذ اقرب منهم للایمان»، استفاده می شود که مراد از خبیثان، منافقانی هستند که از نبرد با کافران سرباز زدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 5

5 - تسلیت و دلدارى خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، با بیان ایمان گروهی از اهل کتاب در برابر دشمنی گروهی دیگر

انّ من اهل الکتب لمن یؤمن باللّٰه

با توجه به ارتباط این آیه با آیات 180 تا 187 که از کارشکنیها و آزار و اذیتهای فراوان اهل کتاب سخن گفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 1

1 - خداوند ، تسلی بخش مؤمنان ، با نوید جایگزینی مؤمنانی حقیقی به جای مرتدان

یا ایها الذّین ءامنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی اللّٰه بقوم یحبهم و یحبونه

بنابر اینکه جواب شرط «من یرتد . . .»، جمله ای محذوف همانند «فلا تحزنوا بارتداد» باشد، تسلی بخش استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 50 - 3

3 - تسلی و دلجویی خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان با بیان چگونگی جان کندن کفرپیشگان

و لو تری إذ يتوفى الذين كفروا الملائكة

با توجه به اینکه خطاب در آیه متوجه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا هر انسان مؤمنی است، می توان گفت از اهداف بیان جان کندن کفرپیشگان تسلی خاطر اهل ایمان است. چنانچه «لو» در «لوتری ...» به معنای تمنی باشد، این معنا وضوح بیشتری خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 312

14 - دلدارى خداوند به مؤمنان ، به منظور رفع نگرانى آنان ، به دنبال تخلف كردن گروهى از شركت در جنگ تبوك

إنما يستنذنك الذين لا يؤمنون .. لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا ... والله ع

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - يونس - 10 - 73 - 8

8 - خداوند ، با بيان عاقبت نيك ياران حضرت نوح (ع) و فرجام شوم تكذيب كنندگانش ، پيامبر اكرم (صلی الله عليه و آله) و مؤمنان را دلدارى داده و مشركان را به عذاب استيصال تهديد نمود .

و اتل عليهم نبأ نوح .. فانظر كيف كان عقبه المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - رعد - 13 - 32 - 10

10 - دلدارى و تسلی دادن خداوند به پيامبر (صلی الله عليه و آله) و مؤمنان به او

و لقد استهزیء برسلك من قبلک .. ثم أخذتهم فكيف كان عقاب

از اهداف بيان استهزاگرى امتهای گذشته و به كيفر رساندن آنان - به قرينه مخاطب قرار دادن پيامبر (صلی الله عليه و آله) - تسلی دادن به آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - انبياء - 21 - 9 - 7

7 - دلدارى و تقويت روحیه پيامبر (صلی الله عليه و آله) و مؤمنان و تهديد مشركان ، از جانب خداوند

ثم صدقنهم الوعد .. وأهلكنا المسرفين

ذکر وعده خداوند به پیروزی همه پیامبران و مؤمنان و نابودی دشمنان آنان، می تواند به منظور نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - نور - 24 - 57 - 8

8 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر توطئه ها و ضربات دشمن

لاتحسبنّ الذين كفروا معجزين في الأرض و مأويهم النار و لبئس المصير

برداشت یاد شده، طبق گفته مفسران به خاطر این است که آیه شریفه، درصدد دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 20 - 11

11 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، در برابر کارشکنی ها و حق ناپذیری کافران و مشرکان

و جعلنا بعضكم لبعض فتنة أتصبرون و كان ربك بصيراً

یادآوری خداوند به بصیرت و بینایی خود، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از یاد کردن از مشرکان و آزمایش شدن آنان، می تواند برای دلجویی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 313

4 - دلداری و وعده خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر نصرت و راهبری آنان در برابر دشمنانشان

و كذلك جعلنا لكل نبي عدواً من المجرمين و كفى برّك هادياً و نصيراً

آیه شریفه، با بیان وضعیت پیامبران در انجام رسالتشان - که همواره بادشمنان تبه کار مواجه بودند - می تواند درصدد تعقیب دو هدف باشد: 1- دلجویی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر کارشکنی های دشمنان آنان. 2- تشویق و تحریک پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به صبر و پایداری در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 71 - 4

4 - خداوند، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان اندک او را در برابر مخالفت اکثریت کافران و مشرکان صدر اسلام، تسلی خاطر و دلداری داد.

و لقد ضلّ قبلهم أكثر الأولین

مفسران برآنند که یادآوری گمراهی اکثریت امت های گذشته، در شرایطی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و گروندگان اندک به آن حضرت در شرایط سخت مکه قرار داشتند و با مخالفت های بیشتر کافران و مشرکان رو به رو بودند، به منظور دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و گروندگان به ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 82 - 4

4 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت در برابر دشمنان و کارشکنی های مشرکان و کافران

فانظر كيف كان عقبه المنذرین . . . و لقد نادینا نوح . . . ثم أغرقنا الآخرين

برداشت یاد شده از آن جا است که ذکر داستان نوح (ع) و قومش، پس از توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر تأمل و درس آموزی از سرنوشت مردمی است که اخطارهای پیامبران را دریافت کردند؛ ولی به مخالفت با آنها پرداختند. این توصیه می تواند برای دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت باشد که در شرایط دشوار مکه به سر می بردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 123 - 2

2- سرگذشت الیاس پیامبر، درس آموز و تسلی بخش برای پیامبراسلام و مؤمنان

وإنّ الیاس لمن المرسلین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که یادآوری سرگذشت الیاس(ع) و قوم او برای پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان - که در شرایط سخت مکه قرار داشتند و با مخالفت های مشرکان روبه رو بودند - در واقع به منظور درس آموزی و دلداری آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 173 - 5

5- بشارت و دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، در خصوص پیروزی نهایی آنان بر کافران و مشرکان

و لقد سبقتم کلمتنا لعبادنا المرسلین . . . وإنّ جندنا لهم الغلبون

برداشت یاد شده از آن جا است که آیات شریفه - که در شرایط دوران مکه نازل شده است - در صدد دلداری به پیامبر(صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت و نیز بشارت پیروزی به آنان است.

ص: 314

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

أليس الله بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 17

17 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، در مورد نافرجام ماندن توطئه های کافران علیه جانشان

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه . . . و ما کید الکفرین إلا فی ضلل

مفسران بر این عقیده اند که آیه شریفه با بیان تاریخ موسی (ع) و مؤمنان به او و نیز فرعونیان، در صدد دلداری به پیامبر اسلام و مؤمنان است که وضعیتی مشابه آنان در مکه داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 7

7 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت در صدر اسلام، در برابر مخالفت ها و دشمنی های کافران

إنّا لننصر رسلنا و الذین ءامنوا

یادآوری یاری شدن پیامبران و مؤمنان طرفدار آنان در تاریخ، برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی که در مکه (وقت نزول این آیات) در اقلیت و تحت فشار و شکنجه دشمنان بودند؛ بیانگر حقیقت یاد شده است. گفتنی است توصیه شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به صبر و شکیبایی در چهار آیه بعد، تأییدکننده همین مطلب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 56 - 8

8 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان اندک او، در برابر کارشکنی ها و دشمنی های کافران و مشرکان

إِنَّ الَّذِينَ يَجْدُلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ . . . إِنَّ فِي صَدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرًا مَا هُمْ بِبَلِغِيهِ

از این آیه و آیات قبل و بعد آن، استفاده می شود که خداوند در صدد دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان اندک به آن حضرت در مکه می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 3

3- تسلیت و دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، در شرایط سخت و دشوار مکه

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 315

17- دلجویی و حمایت خداوند از مؤمنان ، در برابر توطئه های کافران دین ستیز

الذین كفروا .. اضلّ اعمالهم . والذین ءامنوا ... کفر عنهم سیئاتهم و اصلح بال

از مجموع آیه شریفه، استفاده می شود که خداوند، در کنار تهدید و توییح کافران دین ستیز، در این آیه به دلجویی و حمایت از مؤمنان راستین پرداخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 46 - 5

5- توجه به فرجام شوم کفر ، مانع گرایش انسان به آن و عامل دلگرمی مؤمنان

یوم لایغنی ... و لا هم ینصرون

آیه شریفه تهدیدی برای کافران و دلجویی برای اهل ایمان در قبال حق ستیزی کفرپیشگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 7 - 8

8- دلداری و تقویت روحیه مؤمنان و اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند

هم الذین یقولون .. ولله خزائن السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 8

8- دلداری و تقویت روحیه مؤمنان ، از سوی خداوند در قبال توطئه های منافقان

لیخرجنّ الأعزّ .. ولله العزّه و لرسوله و للمؤمنین

676- دلداری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 212 - 17

17 - وعده الهی به مؤمنان نسبت به برتری آنان در قیامت ، عامل تسلّی و مقاومت آنان در برابر استهزای کافران

و الذین اتقوا فوقهم يوم القیمه

به نظر می رسد جمله «و الذین اتقوا . . .» ، پس از عنوان کردن تمسخر تقوایپیشگان از سوی کافران، به منظور تسلّی آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 8

8 - توجه به سختی ها و مصائب گذشتگان ، تسلّی بخش مؤمنان در تحمل مشکلات

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما یأتکم مثل الذین

ص: 316

677- دوری مؤمنان از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 101 - 4

4- مؤمنان راستین ، با فضیلت و مقرب الهی ، در قیامت در مکانی به دور از آتش دوزخ قرار خواهند گرفت .

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ

678- دوستی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 7

7 - پذیرش احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و همسویی با مؤمنان ، شرط نجات از عذاب دوزخ

و من يشاقق الرسول من بعد ما تبين له الهدى ويتبع غير سبيل المؤمنين

با توجه به آیات قبل ، مخالفت و موافقت با احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از مصادیق مورد نظر در آیه شریفه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 2,6

2 - مدعیان ایمان در صورت قطع رابطه دوستی با اهل ایمان و نپذیرفتن ولایت آنان ، در شمار منافقانند .

بَشَرِ الْمُنَافِقِينَ .. الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

6 - مؤمنان ، وظیفه دار برقراری پیوند های دوستانه با یکدیگر

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 4

4 - مؤمنان ، موظف به برقراری روابط دوستانه با دیگر مؤمنان

يَأْيُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَاتَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

5 - عرصه های دوستی با مؤمنان و یا برقراری روابط پنهانی با دشمنان و بیگانگان ، میدان آزمون الهی و جدا شدن مؤمنان راستین از غیر ایشان

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ... لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولَهُ

6 - دوستی با خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تبری از دشمنان آنان ، از نشانه های ایمان راستین

و لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولَهُ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَهُ

679- دوستی با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 17

17- نظر به تهیدستان خداجوی و افکندن نگاه رفاقت و دوستی به چهره آنان ، امری پسندیده و مطلوب خداوند است .

و لاتعد عیناک عنهم

680- دوستی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 14، 9، 4، 3، 2

2 - خداوند ایجادکننده الفت و محبت میان مؤمنان صدر اسلام

و ألف بین قلوبهم

3- امتنان الهی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سبب ایجاد الفت در قلب مؤمنان نسبت به یکدیگر

و ألف بین قلوبهم .. ما ألفت بین قلوبهم

4- الفت و محبت عمیق مؤمنان صدر اسلام نسبت به یکدیگر ، از عوامل تقویت پایگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هو الذی أیدک بنصره و بالمؤمنین. و ألف بین قلوبهم

9- خداوند علاوه بر ایجاد محبت میان مؤمنان ، آنان را در یک منطقه گرداگرد پیامبر (صلی الله علیه و آله) مجتمع ساخت . *

و ألف بین قلوبهم .. و لكن الله ألف بینهم

برداشت فوق از مقایسه بین دو جمله «ألف بین قلوبهم» و «ألف بینهم» به دست آمده است. جمله نخست بیانگر تألیف قلوب است و جمله دوم بیانگر تألیف خود مؤمنان است. یعنی آنان را در کنار یکدیگر قرار داد و همگان را گرداگرد پیامبر (صلی الله علیه و آله) مجتمع ساخت.

14 - حاکمیت الهی بر قلب ها و ایجاد الفت میان مؤمنان ، نمودی از عزت و حکمت الهی

و لكن الله ألف بینهم إنه عزیز حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 1

1 - روح ولایت و دوستی ، حاکم بر جامعه مؤمنان

و المؤمنون و المؤمنت بعضهم أولياء بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 5 - 11

11 - مؤمنان ، با هم ، بر اساس دین ، دوستی دارند

فإخوانكم فى الدين و مولیکم

احتمال دارد منظور از «مولی» با توجه به ریشه لغوی آن، دوستی باشد. «موالیکم» عطف به «إخوانکم» است و قید «فى الدین» در «إخوانکم» می تواند برای «موالیکم» هم لحاظ شود.

ص: 318

681- دوستی مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 1

1 - مؤمنان عصر بعثت برخوردار از نعمت الفت و دوستی نسبت به یکدیگر

و ألف بین قلوبهم

682- دینداری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 1

1 - «حرف شنوا و مطیع هستیم»، تنها سخن همیشگی مؤمنان راستین در برابر فرا خوانده شدن آنان به پذیرش حکم خدا و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِذَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

فَعَلْ مَضْرَع «يقولوا» همراه با فعل «كان» بر استمرار و کلمه «إِذَا» - که اصطلاحاً آن را قصر افرادی می گویند - بر حصر دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 3

3 - مؤمنان واقعی، پایبند به تکالیف فردی و اجتماعی و دارای بینشی ژرف در عقاید دینی

الذين يقيمون الصلوة و يؤتون الزكوة و هم بالأخرة هم يوقنون

«نماز» برقرار ساختن پیوند عبودیت و بندگی با خدا و «زکات» ایجاد ارتباط با مردم پیرامون خود و دستگیری از نیازمندان جامعه است. بنابراین آوردن «پرداخت زکات» پس از «اقامه صلاه» بیانگر این حقیقت است که مؤمنان واقعی تنها به فکر خود نیستند؛ بلکه با مردم جامعه خود نیز ارتباطی مسئولانه دارند. گفتنی است که «یقین به آخرت» - که عبارت از اعتقاد قطعی است - بیانگر آن است که مؤمنان واقعی در مسائل اعتقادی دارای بینشی عمیق و تردیدناپذیراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 2

2 - مؤمنان، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

برخی از مفسران «إنتصار» را به معنای «تناصر» (تعاون و همیاری) گرفته اند؛ یعنی، مؤمنان راستین آناند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند - برای دفع آن - به یاری هم برمی خیزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 16

16 - حرکت مؤمنان راستین در طریق ایمان و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، براساس عشق و محبت به دین و نه تحمیل و تحکم

ص: 319

و لکنّ اللّٰه حبّٰب الیکم الایمن و زینّه فی قلوبکم

از این که خداوند در باز داشتن مؤمنان از تحمیل آرای شخصی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به «حبّ الیکم الایمان» تکیه کرده است؛ استفاده می شود که نیرو و جاذبه محبت، اصلی ترین و نیرومندترین محرک مؤمنان برای حرکت به سمت ایمان و اطاعت از رسول الله است.

683- دیوار میان مؤمنان و منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 14، 16، 17

14 - کشیده شدن حصار بلند و ضخیم ، میان مؤمنان و منافقان در قیامت

فصرب بینهم بسور

«سور» به دیوار شهر گفته می شود. نکره آمدن «سور» می تواند بیانگر بلندی و ضخامت آن باشد.

16 - مؤمنان در قیامت ، در داخل حصار (حصار میان آنان و منافقان) قرار می گیرند و منافقان در بیرون آن .

فصرب بینهم بسور له باب

17 - درون حصار کشیده شده میان مؤمنان و منافقان در قیامت ، محل رحمت خدا و خارج آن در احاطه عذاب الهی است .

باطنه فیہ الرحمه و ظهره من قبله العذاب

684- دیه قتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 16، 5

5 - ضرورت پرداخت خونبها - علاوه بر کفّاره - در صورت کشتن مؤمن از روی خطا

و من قتل مؤمنا خطأ .. و دیه مسلّمه الی اهله

16 - اگر خانواده مؤمن مقتول ، کافر و همپیمان با مسلمانان باشند ، پرداخت دیه به آنان لازم است .

و ان کان من قوم بینکم و بینهم میثاق فدیہ مسلّمه الی اهله

685- ذکر سرنوشت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 9

9- توجه به داستان پیامبران و سرنوشت اقوام مؤمن و کافر ایشان ، وادار کننده انسان به استقامت و پایداری بر توحید و پرستش خدا

فاستقم كما أمرت

برداشت فوق ، بر این اساس است که جمله «فاستقم . . .» بر داستان اقوام گذشته - که در آیات پیشین از آن سخن رفته است - تفریع شده باشد.

ص: 320

686- ذکر فضایل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 7

7- خداوند ، فراخوان مردم به فهمیدن امتیاز مؤمنان بر کافران و توجه داشتن به آن

هل یستویان مثلاً أفلا تذکرون

687- ذکر نظارت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 105 - 4

4- توجه انسان به نظارت خدا و رسول و مؤمنان بر اعمالش ، بازدارنده او از خطا و تشویق کننده به نیکبهاست .

قل اعملوا فسیری اللّٰه عملکم و رسوله و المؤمنون

688- رابطه با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 7

7- مؤمنان وظیفه دار ایجاد ارتباط دوستانه با یکدیگر

کان لم تکن بینکم وینه مودّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 4

4- مسلمانان ، موظف به همراهی و همگامی با مؤمنان صادق و راستین و پرهیز از معاشرت با منافقان

و کونوا مع الصّٰدقین

689- رازداری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

35- رازداری مؤمنان ، از اصول مهم امنیتی و حفاظتی در برابر دشمنان

ولايشعرونَّ بكم أحداً

ص: 321

690- راستین مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 2، 1

1 - مؤمنانی که به مدینه هجرت نموده و در راه خدا جهاد کردند ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

و الذین ءامنوا و هاجروا .. أولئک هم المؤمنون حقا

حق، به معنای ثابت بودن و حقیقت داشتن است و «حقا» هم می تواند صفت برای مفعول مطلق محذوف باشد، یعنی (هم المؤمنون ایمانا حقا) و هم می تواند مفعول مطلق برای فعل مقدر (احقه) باشد. به هر تقدیر بیانگر این است که دارندگان صفات یاد شده از ایمان حقیقی و راستین برخوردار هستند.

2 - مؤمنانی که مهاجران را در مدینه پناه دادند و از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران حمایت کرده و دین خدا را یاری دادند ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

و الذین ءاؤوا و نصرؤا أولئک هم المؤمنون حقا

691- رحمت اخروی بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 17

17 - درون حصار کشیده شده میان مؤمنان و منافقان در قیامت ، محل رحمت خدا و خارج آن در احاطه عذاب الهی است .

باطنه فيه الرحمة و ظهره من قبله العذاب

692- رحمت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 52 - 9

9 - قرآن ، گنجینه ای از رحمت های ویژه الهی برای مؤمنان به آن

هدی و رحمه لقوم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- نوح (ع)، واسطه شمول مغفرت و رحمت خداوند بر مؤمنان و پیروان او

إن ربی لغفور رحیم

به دلیل «ارکبوا» که خطاب به پیروان نوح است، متعلق «غفور» و «رحیم» نیز پیروان آن حضرت می باشد؛ یعنی: إن ربی لغفور لکم رحیم بکم. (خداوند آمرزنده شما و نازل کننده رحمت بر شماست). لازمه این سخن آن بود که نوح می فرمود: «ربکم» (پرورگار شما) نه «ربی». این جابه جایی بیانگر این نکته است که: خداوند به واسطه نوع(ع)، مغفرت و رحمت خویش را به پیروان او می گستراند.

ص: 322

8- بخشش گناهان بندگان وگسترش رحمت بر آنان ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربی لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 7

7- تهدید توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، جلوه رأفت و رحمت خداوند به مؤمنان است .

أفأمن الذین مکروا السیئات أن یخسف الله بهم .. . أو یأتیهم العذاب ... فإن ربکم

برداشت فوق، بر این اساس است که عبارت «فإن ربکم لرءوف رحیم» خطاب به مؤمنان باشد و ذکر آن پس از تهدیدهای گوناگون علیه توطئه گران، می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 64 - 9

9- قرآن ، کتاب هدایت و رحمت برای مؤمنان است .

و ما أنزلنا علیک الکتب .. . هدی و رحمه لقوم یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 6,7

6- آیات قرآن ، رحمتی بزرگ از جانب خدا برای اهل ایمان است .

و ننزل .. . رحمه للمؤمنین

7- تنها اهل ایمان و حق پذیران ، برخوردار از شفا و رحمت قرآند .

و ننزل من القرءان ما هو شفاء و رحمه للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 6

6 - مؤمنان نیکوکار در سایه برپایی نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مشمول رحمت خدا هستند .

وعد الله الذين آمنوا منكم و عملوا الصلحت. .. و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزكوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 1,2,3,9,12

1 - خداوند ، اعطا کننده رحمت ویژه خویش ، بر مؤمنان است .

هو الذى یصلی علیکم

به قرینه «و كان بالمؤمنین رحیمًا» مراد از صلوات خدا بر مؤمنان، اعطای رحمت است.

2 - اعطای رحمت ویژه خداوند به مؤمنان ، به منظور بیرون بردن آنان از ظلمت ها و رساندن شان به نور است .

هو الذى یصلی علیکم .. لیخرجکم من الظلمت إلى النور

3 - رحمت ویژه خداوند برای مؤمنان ، مقتضی ذکر و تسبیح فراوان او از سوی آنان

یأیها الذین ءامنوا اذکروا الله ذکرًا کثیرًا . و سبّحوه... هو الذى یصلی علیکم

9 - خداوند ، بر مؤمنان رحیم (مهربان) است .

ص: 323

و كان بالمؤمنين رحيمًا

12 - برخوردار کردن مؤمنان از رحمت ویژه ، برخاسته از عنایت و مهربانی خداوند به آنان است .

هو الذی یصلی علیکم .. و كان بالمؤمنين رحيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 44 - 6

6 - تدارک پاداش کریمانه برای مؤمنان از سوی خداوند ، ناشی از رحمت او به آنها است .

و كان بالمؤمنين رحيمًا .. و أعدّ لهم أجرًا كريمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 30 - 1,4,8,9

1 - مؤمنان نیک کردار ، مشمول رحمت پروردگار در قیامت

فأما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت فيدخلهم ربهم في رحمته

4 - مؤمنان نیک کردار ، مشمول رحمت حق در پی مشاهده نگرانی های همگانی قیامت *

و تری کلّ أمّه جاثیه .. فأما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت فيدخلهم

برداشت بالا بدان احتمال است که «فأما الذين ..» تفریع بر «تری کلّ أمّه جاثیه» باشد.

8 - شمول رحمت حق در قیامت نسبت به مؤمنان صلاح پیشه ، نمودی از ربوبیت او

فأما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت فيدخلهم ربهم في رحمته

به کار رفتن واژه «ربّ» و اضافه آن به «هم»، بیانگر مطلب یاد شده است.

9 - احاطه و فراگیری رحمت الهی ، نسبت به مؤمنان در قیامت

فیدخلهم ربهم في رحمته

تعبیر «یدخلهم ..» می رساند که شمول رحمت حق نسبت به مؤمنان نیک کردار، محدودیتی ندارد و آنان داخل در رحمت او و مستغرق در آن می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 10

10 - رحمت و لطف خداوند به مؤمنان و کیفر و عذاب ظالمان از سوی او، براساس علم و حکمت او است .

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا . يَدْخُلُ مِنْ يَشَاءِ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أ

برداشت یاد شده، بر این فرض مبتنی است که جمله «یدخل من یشاء..»، خبر برای «إِنَّ» در «إِنَّ اللَّهَ» و جمله «كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا»، معترضه و یا حال باشد. بر این اساس توصیف خداوند به علم و حکمت، اشاره به این دارد که کار خدا (رحمت یا عذاب)، مبتنی بر علم و حکمت است.

693- رد ولایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 2

ص: 324

2 - مدعیان ایمان در صورت قطع رابطه دوستی با اهل ایمان و نپذیرفتن ولایت آنان، در شمار منافقانند .

بشر المنفقین .. الذین یتخذون الکفرین اولیاء من دون المؤمنین

694- رستگاری اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 12

12 - مؤمنان، دارای حیات جاودان و آکنده از سعادت و رستگاری در آخرت

خلدین فیها أبداً ذلک الفوز العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 4,5

4 - فلاح و راستگاری اخروی برای مؤمنان شایسته کردار، از سوی خداوند تضمین شده است .

من .. ءامن و عمل صلحاً فعسی أن یکون من المفلحین

برخی از مفسران برآنند که کریمان عادت دارند که وعده هایشان را در قالب «عسی أن یکون..» بیان کنند. بنابراین «عسی» در این آیه، برای تحقیق است و نه ترجیحی. برداشت یاد شده بر پایه همین احتمال است.

5 - خداوند، خواهان امیدوار بودن مؤمنان شایسته کردار، به سعادت اخروی خویش

من .. ءامن و عمل صلحاً فعسی أن یکون من المفلحین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «عسی» برای ترجیحی باشد. در این صورت - چون ترجیحی درباره خداوند معنا ندارد - مراد ترجیحی از جانب مؤمنان خواهد بود؛ یعنی، «فلیتوقع الفلاح».

695- رستگاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 5

5 - مؤمنان دارای عمل صالح که شراب نوشیدند و از درآمد های قمار بهره جستند و زمان تحریم آن را درک نکردند - بر خلاف توهم گروهی از مسلمانان - اهل نجات و رستگاری هستند .

ليس على الذين ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فيما طعموا

در برخی از شأن نزولهای آمده که آیه «ليس على الذين . . .» رد پندار آن گروه از مسلمانان است که پس از تصریح به حرمت قمار و شراب و پلید شمردن آنها، نسبت به فرجام مؤمنان صالح حتی شهیدان راه خدا که شرابی نوشیدند و از عوائد قمار بهره جستند، تشکیک می کردند و آنان را از زمره رستگاران نمی شمردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 45 - 4

4 - سعادت و رستگاری مؤمنان در گرو جهاد و کثرت یاد خداست .

إذا لقيتم فئة فاثبتوا و اذكروا الله كثيرا لعلكم تفلحون

ص: 325

در برداشت فوق «فلاح» به معنای سعادت و رستگاری گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 7

7 - سعادت و رستگاری حقیقی ، از آن مؤمنان مهاجر و مجاهد در راه خداست .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أولئک هم الفائزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 12

12 - رستگاری و کامیابی واقعی ، تنها از آن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین و مجاهد است .

و أولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 5، 6، 1

1 - مؤمنان ، گروه رستگار و سعادت مندند .

قد أفلح المؤمنون

رسیدن به مراد و رستگار شدن را «فلاح» گویند.

5 - « یونس بن ظبیان عن أبی عبداللّٰه (ع) قال : کان یقول لی کثیراً یا یونس سلّم تسلّم ، فقلت له تفسیر هذه الآیه « قد أفلح المؤمنون » قال تفسیره قد أفلح المسلمون ، إنّ المسلمین هم النجباء یوم القیامه ؛

یونس بن ظبیان می گوید: امام صادق(ع) بارها به من فرمود: ای یونس تسلیم باش تا در امان باشی گفتم: تفسیر آیه «قد أفلح المؤمنون» [چیست؟] فرمود: یعنی، اهل تسلیم، ظفر یافتند. همانا اهل تسلیم روز قیامت شریف و بزرگواراند.

6 - « عن أبی جعفر (ع) قال : إنّ اللّٰه عزّوجلّ أعطی المؤمن . . . الفلح فی الآخره . . . ثمّ قرء . . . « قد أفلح المؤمنون » إلی قوله : « هم فیها خالدون » ؛

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود: همانا خداوند- عزّوجلّ - به مؤمن رستگاری را در آخرت عطا کرده است . سپس امام(ع) آیه «قد أفلح المؤمنون» را خواند تا «هم فیها خالدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 111 - 3

3 - مؤمنان صابر ، تنها گروه رستگار در قیامت

أَتَّهَمُ هُمُ الْفَائِزُونَ

ذکر ضمیر فصل (هم)، بیانگر حصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 10

10 - تنها مؤمنان راستین و فرمانبر خدا و رسول او ، رستگار و پیروزانند .

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ . . . وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

ص: 326

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 29

29 - حزب خدا (مؤمنان راستین) ، تنها حزب ظفرمند و رستگار

ألا إنّ حزب الله هم المفلحون

قرآن قبلاً- درباره حزب شیطان فرمود: «ألا- إنّ حزب الشيطان هم الخاسرون» و درباره حزب خدا می فرماید: «ألا إنّ حزب الله هم المفلحون» (حزب خدا فرجامی جز پیروزی و رستگاری ندارند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 10 - 8

8 - مؤمنان همواره به یاد خدا ، باید به سعادت و رستگاری خویش امیدوار باشند .

و اذكروا الله كثيراً لعلکم تفلحون

696- رشد اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 14

14 - مؤمنان ، برخوردار از تکامل و رشد معنوی ، در آخرت

و يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

جمله فسید خلم با توجه به «سین» دلالت دارد بر اینکه رحمت و فضل در آخرت است، پس هدایت هم که پس از آنها ذکر شده است، در آخرت است و هدایت به سوی خدا، رشد و کمال معنوی است.

697- رشد معنوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 9

9 - ارتقای درجه معنوی مؤمنان پرتوی از ربوبیت الهی است .

نطمع ان يدخلنا ربنا مع القوم الصالحين

698- رشد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 26 - 6

6 - مثال های قرآن مایه تربیت و رشد مؤمنان است .

فيعلمون أنه الحق من ربهم

ص: 327

699- رضایت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 18

18 - « قال أبو عبد الله (ع) الله راض عن المؤمن في الدنيا والآخرة والمؤمن وإن كان راضياً عن الله فإن في قلبه ما فيه لما يرى في هذه الدنيا من التمحيص فإذا عاين الثواب يوم القيامة رضى عن الله الحقّ حقّ الرضا وهو قوله « ورضوا عنه » وقوله « ذلك لمن خشى ربّه » أى أطاع ربّه ;

امام صادق (ع) فرمود: خداوند از مؤمن در دنیا و آخرت راضی است و مؤمن، گرچه از خدا راضی است؛ ولی در قلب او چیزهایی است به جهت آنچه به عنوان تمحیص (به سختی ها گرفتار ساختن برای امتحان و پاکی از گناه) در دنیا می بیند. پس چون پاداش اخروی را در قیامت مشاهده کند، از خداوند - که حق است - به طور کامل خشنود خواهد شد و این [معنای] سخن خداوند است « ورضوا عنه » و [اما این] گفته خداوند « ذلك لمن خشى ربّه »؛ یعنی، [این برای کسی است که] پروردگارش را اطاعت کند».

700- رضایت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 22

22 - خداوند ، از مؤمنان راستین راضی و خرسند است .

رضی الله عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 11، 13، 17، 18

11 - رضایت خداوند ، از مؤمنان شایسته کردار در جهان آخرت

رضی الله عنهم

13 - رضایت خداوند ، از مؤمنان صالح و رضایت آنان از او ، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم . . . رضی الله عنهم ورضوا عنه

17 - خشیت از خداوند ، شرط رضایت مندی او از مؤمنان دارای عمل صالح

رضی الله عنهم . . . ذلك لمن خشى ربّه

18 - « قال أبو عبد الله (ع) الله راض عن المؤمن في الدنيا والآخرة و المؤمن وإن كان راضياً عن الله فإن في قلبه ما فيه لما يرى في هذه الدنيا من التمحيص فإذا عاين الثواب يوم القيامة رضى عن الله الحقّ حقّ الرضا و هو قوله « ورضوا عنه » و قوله « ذلك لمن خشى ربّه » أى أطاع ربّه ;

امام صادق(ع) فرمود: خداوند از مؤمن در دنیا و آخرت راضی است و مؤمن، گرچه از خدا راضی است؛ ولی در قلب او چیزهایی است به جهت آنچه به عنوان تمحیص (به سختی ها گرفتار ساختن برای امتحان و پاکی از گناه) در دنیا می بیند. پس چون پاداش اخروی را در قیامت مشاهده کند، از خداوند - که حق است - به طور کامل خشنود خواهد شد و این [معنای] سخن خداوند است « ورضوا عنه » و [اما این] گفته خداوند « ذلك لمن خشى ربّه »؛ یعنی، [این برای کسی است که] پروردگارش را اطاعت کند».

ص: 328

701- رضایت به شکنجه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 6

6 - نظاره گران شکنجه مؤمنان ، در صورت رضایت به آن خود نیز شکنجه گر آنان قلمداد می شوند .

و هم علی ما يفعلون بالمؤمنین شهود

استناد «یفعلون» به شاهدان صحنه، گویای آن است که ناظران - هر چند دستور دهنده نباشند - شریک جرم شمرده می شوند.

702- رضایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 1

1 - سوگند توانمندان متخلف از جنگ تبوک ، به منظور جلب رضایت مؤمنان مجاهد

یحلفون لکم لترضوا عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 5

5 - شادمانی و رضایت مندی کامل مؤمنان بهشتی ، از نامه اعمال و کارنامه خویش در عرصه قیامت

فیقول هاؤم اقرءوا کتیبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 12، 13

12 - رضایت مؤمنان شایسته کردار ، از خداوند در آخرت

و رضوا عنه

13 - رضایت خداوند ، از مؤمنان صالح و رضایت آنان از او ، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم . . . رضی الله عنهم و رضوا عنه

703- رفع اندوه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 6,7

6- نجات و رهایی بخشیدن مؤمنان از غم و اندوه ، سنت خداوند است .

فاستجبنا له و نجّیناه من الغمّ و كذلك ننجی المؤمنین

ص: 329

جمله «کذلک ننجی المؤمنین» پس از ذکر نجات یونس (ع) - می تواند بیانگر یک قانون و سنت الهی باشد.

7- وعده خداوند به نجات مؤمنان از غم و گرفتاری ، در صورت دعای خالصانه آنان

فنادی . . . و کذلک ننجی المؤمنین

704- رفع ترس از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 14

14 - تبدیل و جایگزین کردن ترس و اضطراب به امنیت و آرامش ، وعده خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت . . . و لیبدلنهم من بعد خوفهم أمناً

705- رفع شک مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 10

10 - ذکر تعداد نگهبانان دوزخ در قرآن ، زداینده هرگونه شک و تردید ، از دل اهل کتاب و مؤمنان نسبت به حقانیت و درستی قرآن

و لایرتاب الذین اوتوا الکتب و المؤمنون

706- رفع مشکلات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 4

4 - پاداش مؤمنان عمل کننده به توصیه الهی (توصیه به جا باز کردن برای دیگران در مجالس) ، حل مشکلات و گشایش در امور زندگی آنان از سوی خداوند است .

فافسحوا یفسح الله لکم

در صورتی که مراد از «یفسح الله» ، پاداش دنیوی باشد برداشت بالا استفاده می شود.

707- رفع نگرانی از مؤمنان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 3

3 - رفع نگرانی از مؤمنان مدینه از سوی خداوند ، نسبت به آینده بازماندگان ایشان در مکه

عسى الله . . . مؤده

ص: 330

با توجه به این که شأن نزول آیات پیشین، حرکتی بود که از حاطب بن اُبی بلتعہ - به انگیزه مصونیت دادن خانواده اش در مکه - صورت گرفته بود؛ خداوند پس از نفی شیوه وی، با این نوید به او و امثالش، نوعی اطمینان بخشیده است.

708- رقت قلب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقاسية قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقاسية قلوبهم..) - جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام... كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

709- رکوع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 8

8 - پایداری بر رکوع و سجده و امر به معروف و نهی از منکر، از ویژگی های مؤمنان راستین

الركعون السجودن الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 14

14 - روحیه نیایش و حالت رکوع و سجود، متجلی و مشهود در زندگی مؤمنان واقعی

تريهم ركعًا سجّدًا

710- رنج دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 62 - 3

3- مؤمنان ، در دنیا از سخنان بیهوده مردم در آزارند .

لا يسمعون فيها لغواً

بیان تمام آنچه در بهشت انجام نمی گیرد نه ممکن است و نه مفید؛ ولی طرح بعضی از آن امور، مژده ای است به مؤمنان که آنچه در دنیا شما را آزار می داد، آن جا وجود ندارد.

ص: 331

711- رنجهای مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 9

9 - دل های مؤمنان صدر اسلام ، جریحه دار و آکنده از رنج و آزار مشرکان

و یشف صدور قوم مؤمنین

712- روابط اقتصادی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 11

11 - پرهیز از ظلم و دوری از ستم در روابط اقتصادی ، ویژگی مؤمنان راستین است .

وإنّ كثيراً من الخطاء لیبغی . . . إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و قلیل ما

713- روابط عاطفی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 4

4 - پیوند های عاطفی ، باقی میان مؤمنان و نسل ایشان در بهشت

ألحقنا بهم ذرّیتهم

نوید به ملحق شدن ذریه مؤمنان به آنان در بهشت، می رساند که مؤمنان در بهشت نیز به نسل خود دلبسته اند و از قرار گرفتن آنان در کنار خویش احساس لذت می کنند.

714- روابط مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 7

7 - مؤمنان ، موظّف به برقراری ارتباط و پیوند و هماهنگی با یکدیگر

یا ایّها الذّین امنوا . . و رابطوا

رابط به معنای پیوند است، بنابراین «رابطوا»، دلالت بر لزوم پیوند و ارتباط بین افراد جامعه ایمانی دارد؛ که از لوازم آن هماهنگی با یکدیگر است.

715- روحیه توبه در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 332

7 - توبه - 9 - 112 - 1

1 - مؤمنان راستین ، دارای روحیه توبه ، عبادت و ستایش خدا

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ

716- روحیه حمد در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 1

1 - مؤمنان راستین ، دارای روحیه توبه ، عبادت و ستایش خدا

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ

717- روحیه عبادت در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 1

1 - مؤمنان راستین ، دارای روحیه توبه ، عبادت و ستایش خدا

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ

718- روحیه قوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 14

14 - رستگاری و کامیابی واقعی در پرتو ایمان و جهاد است نه در سایه عافیت طلبی و ترک جهاد

رضوا بأن یكونوا مع الخوف . . . لكن الرسول ... جهدوا ... وأولئك هم المفلحون

«فلاح» به معنای دستیابی به کمال مطلوب است (مفردات راغب).

719- روزی اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مغفرت الهی و رزق گوارا، پاداش مؤمنان نیک کردار در جهان آخرت

فالذین ءامنوا و عملوا... و رزق کریم

«رزق کریم» یعنی روزی طیب و گوارا.

ص: 333

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 7

7 - مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً از روزی کریمانه ای در قیامت برخوردار خواهند بود .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک لهم .. رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 18

18 - خداوند ، روزی مؤمنانِ دارای عمل صالح را در قیامت به وجه نیک و شایسته خواهد داد .

قد أحسن الله له رزقاً

720- روزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 22

22 - خداوند به مؤمنان تقوایبیشه از راه های غیر قابل پیش بینی و متعارف ، روزی خواهد داد .

و الذین اتقوا .. و الله یرزق من یشاء بغير حساب

کلمه «بغير حساب»، می تواند به معنای راههای غیر قابل پیش بینی باشد؛ یعنی راههای غیر متعارف که در محاسبات عادی نمی گنجد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 6

6 - برخورداری از آموزش خداوند و بهره مندی از روزی های نیکو ، پاداش مؤمنان حقیقی

لهم .. مغفره و رزق کریم

721- روزی مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 11

11 - خداوند ، مؤمنان راستین را از روزی های نیکو و با کرامت بهره مند خواهد ساخت .

أولئك هم المؤمنون حقا لهم مغفرة ورزق كريم

722- روش برخورد با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 4

ص: 334

4- تنها راه شناخت شیوه برخورد با مؤمنان تهیدست ، وحی الهی است نه آرای هواپرستان غافل از خداوند

و لاتطع من ... وقل الحق من ربکم

723- روش برخورد دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 7

7- تهمت و تحقیر ، از ترفند ها و ابزار های طاغیان و دشمنان دین ، علیه دینداران و مؤمنان

رجالاً کنا نعدّهم من الأشرار

724- روش برخورد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 1

1- « حرف شنوا و مطیع هستیم » ، تنها سخن همیشگی مؤمنان راستین در برابر فرا خوانده شدن آنان به پذیرش حکم خدا و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إنما کان قول المؤمنین إذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم أن يقولوا سمعنا و

فعل مضارع «يقولوا» همراه با فعل «کان» بر استمرار و کلمه «إنما» - که اصطلاحاً آن را قصر افرادی می گویند - بر حصر دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 17 - 16

16- اهانت به پدر و مادر ، در شأن منکران معاد و نه معتقدان به حقانیت وعده های خداوند *

الذی قال لولديه أفّ لکما أتعداننی أن أخرج . . . ما هذا إلا أسطیر الأولین

آیات پیشین ، حاوی سفارش خداوند در زمینه احسان به والدین بود و در مقابل ، در این آیه به دو صفت ناشایست اشاره شده است: 1- بی احترامی به والدین ، 2- انکار معاد. از قرین آمدن این دو نکته می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

725- روش برخورد مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 10, 4, 3, 2, 1

1 - مواجه شدن ایمان آوردگان از اهل کتاب ، با یاوه گویی مخالفان نادان

الذین ءاتینهم الکتب من قبله .. و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

2- پرهیز ایمان آوردگان از اهل کتاب ، از مقابله به مثل کردن در برابر سخنان یاوه و بی ادبانه افراد نادان

و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

ص: 335

3 - ستایش خداوند از ایمان آوردگان اهل کتاب به خاطر رفتار پسندیده آنان در برابر یاوه گویان

و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

4 - سکوت در برابر یاوه گویان ، نمودی از بردباری ایمان آوردگان از اهل کتاب

أولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا .. و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

10 - رعایت ادب و حفظ مش بزرگوارانه از سوی ایمان آوردگان از اهل کتاب به هنگام جدا شدن از یاوه گویان و وانهادن آنان به حال خویش

و قالوا .. سلم عليكم

726- روش برخورد مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 4,5

4 - مؤمنان راستین ، به هنگام حضور در کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبری جامعه اسلامی ، برای حل و فصل امور مهم اجتماعی ، بدون اذن خواستن به دنبال کار دیگری نمی رفتند .

إنما المؤمنون الذين ءامنوا بالله ورسوله و إذا كانوا معه على أمر لم يذهبوا حتّ

5 - اجازه خواستن از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر امت اسلامی برای ترک حضور در امور اجتماعی و حل و فصل مسائل عمومی ، از اوصاف مؤمنان راستین است .

إنّ الذين يستنذنونك أولئك الذين يؤمنون بالله ورسوله

727- روش تشخیص مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 7,8,12

7 - جداسازی مؤمنان خداترس از گستاخان بی پروا ، هدف آزمایش های الهی

يأیها الذين ءامنوا .. لیعلم الله یخافه بالغیب

مراد از علم خدوند به ترس و پروای انسانها، تحقق بخشیدن و ایجاد آن در خارج است، بنابراین «لیعلم من یخافه» یعنی هدف از آزمایش

مسلمانان این است که ترس و پروای آنان از خداوند تحقق خارجی یابد.

8 - مشخص شدن مؤمنان واقعی از مؤمنان ادعایی از اهداف آزمایش الهی است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَلُونَكُمُ اللَّهُ . . . لِيَعْلَمَ اللَّهُ يَخَافَهُ بِالْغَيْبِ

12 - هدف از آزمایش مؤمنان مشخص شدن صفوف باورداران به غیب (قیامت و عذاب) از غیر آنان

لِيَلُونَكُمُ اللَّهُ . . . لِيَعْلَمَ اللَّهُ يَخَافَهُ بِالْغَيْبِ

قیامت و عذاب آخرت زمانی موجب ترس از خداوند می شود که آدمی به آن باور داشته باشد بنابراین تمایز خدا ترسان در واقع تمایز باورداران قیامت از غیر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 11 - 3

ص: 336

1 - مبتلا شدن مدعیان ایمان به فتنه و آزار و اذیت ، به منظور بازشناسی مؤمنان از منافقان است .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أودى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله .

3 - آزمون های الهی ، زمینه تحقق عینی علم خداوند به مؤمنان و منافقان است .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أودى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله .

تعبیر «و لیعلمنَّ الله ..» نشانه این حقیقت است که علم خداوند، در مرحله آزمودن مدعیان ایمان، به عینیت و فعلیت می رسد.

728- روش تشخیص مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 10، 6، 7

6 - فلسفه آزمودن مؤمنان ، بازشناسی مؤمنان راستین از مؤمنان دروغین است .

و لقد فتنّا الذین من قبلهم فلیعلمنَّ الله الذین صدقوا و لیعلمنَّ الکذبین

7 - تفکیک صفوف مؤمنان راستین از مدعیان دروغین ، فلسفه ابتلای مؤمنان به سختی ها است .

و لقد فتنّا الذین من قبلهم فلیعلمنَّ الله الذین صدقوا و لیعلمنَّ الکذبین

10 - فلسفه آزمودن مؤمنان ، مشخص شدن مؤمنان راستین ، جهت پاداش دهی خداوند به آنان است .

و لقد فتنّا .. فلیعلمنَّ الله الذین صدقوا

برداشت بالا، بنابر این احتمال است که تحقق عینی علم خداوند در آزمودن مؤمنان، به منظور اعطای پاداش به آنان باشد.

729- روش مبارزه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 10

10 - تسبیح و حمد مداوم پروردگار ، از راه های مقابله مؤمنان با تبلیغات کافران علیه خدا و دین

فاصبر علی ما یقولون و سبح

730- روشنایی سمت چپ مؤمنان

4- درخشش نور مؤمنان ، موجب روشن شدن راه ایشان از پیش رو ، سمت راست و سمت چپ آنان در قیامت

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمنهم

در آیه شریفه از فن «اكتفا» استفاده شده است؛ یعنی، با ذکر «بأیمانهم» از بیان «و بشمائلهم» اکتفا شده است. بنابراین تقدیر آیه چنین می شود: «یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمانهم و بشمائلهم».

ص: 337

731- روشنایی سمت راست مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 4

4 - درخشش نور مؤمنان، موجب روشن شدن راه ایشان از پیش رو، سمت راست و سمت چپ آنان در قیامت

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمنهم

در آیه شریفه از فن «اکتفا» استفاده شده است؛ یعنی، با ذکر «بأیمانهم» از بیان «و بشمانلهم» اکتفا شده است. بنابراین تقدیر آیه چنین می شود: «یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمانهم و بشمانلهم».

732- زکات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 2

2 - مؤمنان راستین، آنانی اند که زکات مال را همواره می پردازند.

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم للزکوة فعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 2

2 - دادن زکات، برنامه همیشگی مؤمنان راستین

و الذین یؤتون ما ءاتوا

با توجه به، به کارگیری فعل مضارع (یؤتون) - که مفید استمرار است - برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 6

6 - مؤمنان نیکوکار در سایه برپایی نماز، پرداخت زکات و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مشمول رحمت خدا هستند.

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت . . . و أقیموا الصلوة و ءاتوا الزکوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 1

1 - اقامه نماز، پرداخت زکات و یقین به آخرت از نشانه های مؤمنان راستین

هدی و بشری للمؤمنین . الذین یقیمون الصلوه... و هم بالأخره هم یوقنون

«الذین» در برداشت یاد شده، وصف احترازی است؛ یعنی، آیات قرآن برای آن دسته از مؤمنان، هدایتگر و بشارت بخش است که پایبند به اقامه نماز و پرداخت زکات باشند و به جهان آخرت نیز باور قطعی داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 24

ص: 338

24 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به پرداخت زکات مأمور شدند .

وَأَتُوا الزَّكَاةَ

733- زمینه آرامش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 20، 4

4 - صلح حدیبیه ، زمینه نزول آرامش بر قلب مؤمنان *

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا .. هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ

در صورتی که اضطراب مؤمنان، مربوط به قبل از صلح باشد؛ از ارتباط «أَنْزَلَ السَّكِينَةَ» با «إِنَّا فَتَحْنَا..» احتمال مطلب بالا می رود.

20 - توجّه به قدرت ، علم و حکمت گسترده خداوند ، مایه اطمینان قلب مؤمنان در طریق ایمان .

أَنْزَلَ السَّكِينَةَ .. وَ لِلَّهِ جُنُودَ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

«لله جنود..» دال بر حاکمیت و قدرت خداوند است و این که خداوند در پایان آیه به قدرت مطلقه و علم و حکمت گسترده خود اشاره کرده است؛ می تواند از آن جهت باشد که نفس توجّه مؤمنان به این حقیقت، خود وسیله ازدیاد ایمان و آرامش قلب آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 36 - 8

8 - توجّه مؤمنان به غلبه اراده خداوند بر قدرت کافران ، مایه امید و تسلی خاطر ایشان

وَ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ

734- زمینه آمرزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 4

4 - بیعت ویژه مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در جریان حدیبیه ، باعث غفران لغزش های گذشته آنان نزد خداوند *

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ

تعبیر «رضی اللہ عن المؤمنین» - به جای تعبیر «رضی عن بیعتکم» - این برداشت را افاده می کند که خود مؤمنان - علاوه بر عملشان - مورد رضایت الهی قرار گرفتند.

735- زمینه اختلاف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 12 - 9

ص: 339

9- رواج بدگمانی در جامعه مؤمنان ، تهدیدی برای اخوت ایمانی آنان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ... يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ

با توجه به ارتباط این آیه با آیه «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»، برداشت یاد شده قابل استفاده است.

736- زمینه استقامت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 2

2- ایمان به پیروزی راه ایمان و شکست نهایی کافران ، مقتضی صلابت و جدیت مؤمنان در نبرد با جبهه کفر

الذین كفروا .. أضلّ أعمالهم ... فإذا لقيتم الذین كفروا فضرب الرقاب

فاء در «فإذا لقيتم» مفید ترتب و نتیجه است؛ یعنی، اکنون که دانستید تلاش کافران بی ثمر خواهد ماند (أضلّ أعمالهم) و فرجام مؤمنان به صلاح خواهد گرایید (أصلح بالهم) پس دلگرم باشید و با یقین به پیروزی نبرد کنید (فإذا لقيتم.. فضرب الرقاب).

737- زمینه اطمینان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 53 - 4،5

4- تلاش گسترده منافقان صدر اسلام برای اثبات حسن نیت خود و جلب نظر و اطمینان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به سوی خویش

و أقسموا بالله جهد أيمانهم لئن أمرتهم ليخرجنّ

سوگند مؤکد، دلیل بر وجود چنین تلاشی است.

5- منافقان ، همواره در صدد نشان دادن حسن نیت خود و جلب نظر و اطمینان مؤمنان به خویش اند .

و أقسموا بالله جهد أيمانهم لئن أمرتهم ليخرجنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 20

20 - توجّه به قدرت ، علم و حکمت گسترده خداوند ، مایه اطمینان قلب مؤمنان در طریق ایمان .

أَنْزَلَ السَّكِينَةَ .. وَ لِلَّهِ جُنُودَ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

«لله جنود..» دال بر حاکمیت و قدرت خداوند است و این که خداوند در پایان آیه به قدرت مطلقه و علم و حکمت گسترده خود اشاره کرده است؛ می تواند از آن جهت باشد که نفس توجّه مؤمنان به این حقیقت، خود وسیله ازدیاد ایمان و آرامش قلب آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 30

30 - توجه مؤمنان به عالمانه و حکیمانه بودن احکام دین ، اطمینان بخش خاطر آنان

ص: 340

ذلكم حکم اللّٰه يحکم بينکم و اللّٰه علیم حکیم

از مطرح شدن علم و حکمت خداوند، پس از بیان احکام و مخاطب قرار گرفتن مؤمنان نسبت به این حقیقت که علم و حکمت الهی باهم آمیخته است، برداشت یاد شده به دست می آید.

738- زمینه امتحان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 110 - 3

3- آزار و شکنجه دشمنان اسلام نسبت به مؤمنان ، زمینه آزمایش ایمان آنان

إلّا من أكره و قلبه مطمئن بالإيمان .. ثمّ إن ربك للذین هاجروا من بعد ما فتن

در واژه «فتنوا» - که در این آیه در معنای امتحان و آزمایش به کار رفته است - معنای رنج و عذاب نهفته است؛ چه اینکه ریشه این فعل به معنای گداختن طلا برای خالص ساختن آن است (مفردات راغب). گفتنی است آیه 106 - که درباره شکنجه و آزار شدن مسلمانان و حکم تقیه است تأیید کننده همین برداشت است.

739- زمینه امنیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 21

21 - عبادت خالصانه خدای یکتا ، زمینه ساز حاکمیت ، پیروزی و امنیت مؤمنان

وعد اللّٰه الذین ءامنوا .. یعبدوننی لایشركون بی شیئاً

740- زمینه امیدواری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 21 - 8

8 - توجّه به علم و قدرت الهی ، زمینه امیدواری مؤمنان به پیروزی راه ایمان

قد أحاط اللّٰه بها و كان اللّٰه علی كلّ شیء قديرًا

از این که خداوند، پس از نوید دادن به قدرت و پیروزی مؤمنان در آینده، علم و قدرت خویش را به ایشان یادآور شده است؛ مطلب بالا را

می توان نتیجه گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 36 - 8

8 - توجه مؤمنان به غلبه اراده خداوند بر قدرت کافران ، مایه امید و تسلی خاطر ایشان

و کم أهلكنا قبلهم من قرن هم أشدّ منهم بطشاً فنقبوا فی البلد هل من محیص

ص: 341

741- زمینه انتقامجویی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 36 - 4

4 - تلاش شیطان ، در واداشتن مؤمنان و پیامبر (صلی الله علیه و آله) به انتقام جویی

ادفع بالتی هی أحسن . . . وإما ینزعنک من الشیطن نزع

تأکید در فعل «ینزعنک» اشعار به تلاش شیطان دارد و از آن جا که این آیه در پی توصیه به شیوه برخورد نیکو و به دور از انتقام جویی در برابر بدرفتاری دیگران آمده است، مطلب بالا استفاده می شود.

742- زمینه پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 8

8 - غرض از عرضه امانت الهی بر انسان ها ، اعطای پاداش به مؤمنان است .

إنا عرضنا الأمانة ... ليعذب ... ویتوب الله علی المؤمنین و المؤمنات

743- زمینه پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 45 - 3

3 - پایداری اهل ایمان در صحنه های پیکار همراه با یاد مداوم خدا ، زمینه ساز پیروزی آنان بر دشمنان دین

فأثبتوا و اذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون

«لعلکم» علاوه بر اینکه متعلق بر «اذکروا الله» است، می تواند متعلق به «فأثبتوا» نیز باشد. در این صورت مراد از «فلاح»، پیروزی در جنگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 21

21 - عبادت خالصانه خدای یکتا، زمینه ساز حاکمیت، پیروزی و امنیت مؤمنان

وعد الله الذین ءامنوا .. یعبدوننی لایشرون بی شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 6

6- وعده خداوند به پیروزی و ثبات قدم مؤمنان، در صورت اقدام به جهاد و حمایت از دین

یأیها الذین ءامنوا إن تنصروا الله .. ویثبت أقدامکم

ص: 342

744- زمینه تأثیر پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 8

8 - مؤمنان مجاهد، در معرض قرار گرفتن در موضع انفعالی و متأثر شدن در برابر قدرت و مکتب بسیار دشمنان و کافران مخالف

فلا یغررک تقلبهم فی البلد

برداشت یاد شده از هشدار خداوند، به دست می آید.

745- زمینه تأمین منافع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 5 - 6

6 - رعایت حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دارای خیر و منفعت برای خود مؤمنان

و لو أنّهم صبروا... لکان خیراً لهم

746- زمینه تزلزل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 106 - 5

5 - بهانه جویی و اتهام کافران نباید سبب نگرانی و تزلزل مؤمنان گردد.

و ليقولوا درست... اتبع ما أوحى الیک

فرمان به اتباع از وحی، پس از اشاره به شبهات کافران، تأکید بر لزوم استقامت مؤمنان در برابر شبهات کافران است.

747- زمینه تشخیص مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 5

5 - جنگ های سخت و پرمشقت، عرصه های جدا شدن مؤمنان راستین از غیر ایشان

لو كان عرضاً قريباً وسفراً قاصداً لاتبعوك ولكن بعدت عليهم الشقه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 90 - 8

8 - ميدان جهاد ، صحنه تمايز مؤمنان راستين از منافقان بي ايمان

ص: 343

وقعد الذين كذبوا الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 5

5- تکالیف دشوار و میدان جهاد ، صحنه آزمون انسان ها و تمایز مؤمنان واقعی از مدعیان ایمان

قل للمخلفين من الأعراب استدعون إلى قوم أولى بأس شديد

748- زمینه تشخیص مؤمنان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 6

6- بازشناسی و جداسازی مؤمنان معتقد به آخرت ، از تردید داران درباره آن ، فلسفه توانایی دادن به ابلیس در گمراه کردن مردم

و ما كان له عليهم من سلطان إلا لنعلم من يؤمن بالأخرة ممن هو منها في شك

«نعلم» در این آیه، متضمن معنای تشخیص و تمییز است.

749- زمینه تشخیص مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 6

6- جنگ تبوک ، از عوامل متمایز شدن صف مجاهدان و مؤمنان راستین از صف منافقان

رضوا بأن يكونوا مع الخوالم .. لكن الرسول ... جهدوا

«جاهدوا» (به صورت فعل ماضی) به عنوان گزارش از جنگی است که مسلمانان پشت سر گذاشته اند که مفسران آن را جنگ تبوک دانسته اند و خداوند، پس از این جنگ است که چهره منافقان را افشا می کند.

750- زمینه توفیق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 2

2 - غرض از عرضه امانت الهی به انسان ها ، عذاب منافقان و مشرکان و اعطای توفیق به مؤمنان است .

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَلْفَيْنَا ظَهْرَ النَّاسِ فَذُكِرْتُمْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا مَّا يَصِفُونَ

لام در «لِيعَذَّبَ» برای تعلیل است و درصدد بیان این نکته است که این امانت، عرضه شده تا صفوف از هم تفکیک شود و کسانی که پابند به آن خواهند ماند و کسانی که پابند نخواهند بود، روشن شوند و در نتیجه، اهل عذاب از غیر آنها روشن گردد.

ص: 344

751- زمینه توکل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 217 - 4

4- قدرت شکست ناپذیر و رحمت گسترده الهی ، مقتضی توکل و اعتماد مؤمنان بر او

و توکل علی العزیز الرحیم

752- زمینه ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 6

6- وعده خداوند به پیروزی و ثبات قدم مؤمنان ، در صورت اقدام به جهاد و حمایت از دین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَصَرَّوْا اللّٰهَ . . . وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ

753- زمینه حاکمیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 21

21- عبادت خالصانه خدای یکتا ، زمینه ساز حاکمیت ، پیروزی و امنیت مؤمنان

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا

754- زمینه حبط عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 7

7- امکان حبط اعمال مؤمنان ، با عدم رعایت حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لَا تَرْفَعُوا . . . وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ . . . أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ

755- زمینه خطای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 11

11 - امکان گرفتار آمدن مؤمنان به لغزش و خطا ; حتی با داشتن مراتب بالای ایمانی *

ص: 345

لِزِدَادُوا إِيمَانًا... لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ... وَيَكْفُرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

بنابراین که مراد از «سَيِّئَات» صرفاً گناهان و لغزش های قبل از ایمان نباشد؛ بلکه مطلق لغزش های قبل از ایمان و بعد از آن را دربرگیرد، مطلب بالا استفاده می شود.

756- زمینه دلداری به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 133 - 2

2- سرگذشت لوط پیامبر ، درس آموز و تسلی بخش پیامبراسلام و مؤمنان

و إِنَّ لَوْطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

یادآوری سرگذشت لوط(ع) برای پیامبراسلام و مؤمنان در شرایط دشوار مکه، بیانگر مطلب یادشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 139 - 2

2- سرگذشت یونس پیامبر ، درس آموز و تسلی بخش پیامبراسلام و ایمان آورندگان به آن حضرت

و إِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

برداشت بالا، به خاطر این نکته است که یادآوری سرگذشت یونس(ع) و قومش، برای پیامبر و مؤمنان - که در شرایط سخت مکه قرار داشتند و با مخالفت های مشرکان روبه رو بودند - در واقع به منظور درس آموزی و دلداری به آنان است.

757- زمینه رحمت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 3

3- شمول رحمت حق نسبت به مؤمنان ، در پرتو وجود پیامبران

نَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ... فَأُنَجِّينَهُ وَمَنْ مَعَهُ

از این که نوح(ع)، مستقل از پیروانش و مقدم بر آنان یاد شده است، مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 170 - 4

4 - شمول رحمت حق نسبت به مؤمنان ، در پرتو وجود پیامبران

ربّ نجّی و أهلی . . . فنّجّینه و أهله أجمعین

از این که لوط(ع)، مستقل از کسان خود و مقدم بر آنان یاد شده است، مطلب بالا به دست می آید.

ص: 346

758- زمینه رستگاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 32

32 - توبه و بازگشت از گناه و خطا ، زمینه ساز فلاح و رستگاری مؤمنان

و توبوا إلى الله جميعاً أيه المؤمنون لعلكم تفلحون

برداشت یاد شده، به خاطر این نکته است که «لعلّ» برای تعلیل و جمله «لعلکم تفلحون» استثنافیه تعلیلیه است؛ یعنی به این سبب توبه کنید که به سعادت و رستگاری برسید.

759- زمینه زیان به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 7

7 - شیطان بدون اذن خداوند ، نمی تواند کمترین آسیبی به مؤمنان برساند .

و ليس بضائرهم شيئاً إلا بإذن الله

760- زمینه سستی روابط عاطفی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 13

13- انعطاف پذیری در برابر کافران و منکران دین ، سست کننده بنیان رحمت و مودت میان مؤمنان

أشداء على الكفار رحماء بينهم

این برداشت، وجه دیگر برداشت قبل است.

761- زمینه صبر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 7

7 - تخلف ناپذیر بودن وعده خداوند به نصرت پیامبران و مؤمنان ، مقتضای صبر و شکیبایی رهبران دینی و مؤمنان طرفدار آنان در برابر مشکلات و آزار های دشمنان دین است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رَسُلَنَا .. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

برداشت بالا به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ» در مقام تعلیل برای «فاصبر» می باشد؛ یعنی، «صبر پیشه کن چون وعده خداوند به پیروزی و نصرت، حق است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 49 - 3

ص: 347

3- تسبیح و حمد پروردگار ، در تکاپوی روزانه و آرامش شب و سحرگاهان ، شکیبایی آفرین برای مؤمنان *

و اصبر . . . و سبِّح بحمد ربِّک حین تقوم . و من الیل فسبِّحه و ادبر النجوم

برداشت یاد شده با توجه به نکات زیر است: 1- «حین تقوم» اشاره به تلاش های روزانه «و من الیل. . .» نظر به لحظه های آرام شب داشته باشد. 2- آیه شریفه را با «و اصبر. . .» - که در آیه قبل آمده - ملاحظه کنیم.

762- زمینه عذر خواهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 6 - 3

3- ارائه وحی و کتاب های آسمانی از سوی فرشتگان ، مایه عذر خواهی و اثبات بی گناهی مؤمنان در پیشگاه خداوند

فالمَلِیْقِیْتُ ذَکْرًا . عذْرًا أَوْ نَذْرًا

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از «عذراً»، اعداز (عذر خواستن) مؤمنان در پیشگاه خداوند باشد.

763- زمینه علم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 12

12- پی بردن مسلمانان ، پس از حدیبیه به وجود عناصری مؤمن ؛ اما مخفی در قلب محیط شرک (مکه)

و لولا رجال مؤمنون . . . لم تعلموهم

تعبیر «لم تعلموهم»، بیانگر عدم اطلاع قبلی مسلمانان از وجود مؤمنانی در مکه است و نفس همین تعبیر، تذکری به مسلمانان نسبت به وجود مؤمنان ناشناخته در مکه است.

764- زمینه عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1- خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسر له یسری» به «سنیسره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

از تکرار «أطيعوا» و نهی «لاتبطلوا» در مورد مؤمنان، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 11

11 - امکان گرفتار آمدن مؤمنان به لغزش و خطا؛ حتی با داشتن مراتب بالای ایمانی *

لizardوا ایمناً .. لیدخل المؤمنین ... و یکفّر عنهم سیئاتهم

بنابراین که مراد از «سیئات»، صرفاً گناهان و لغزش های قبل از ایمان نباشد؛ بلکه مطلق لغزش های قبل از ایمان و بعد از آن را دربرگیرد، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 349

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 2

2- اهل ایمان ، در معرض خطر ایجاد ارتباط دوستانه با دشمنان خدا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ

نهی معمولاً در جایی صورت می گیرد که زمینه ابتلا و ارتکاب به عملی وجود دارد؛ به ویژه که شأن نزول خبر از چنین مشکلی می دهد.

769- زمینه محبت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 10

10 - صداقت در ایمان مقتضی محبت و ایثار به مؤمنان و رنجدیدگان در مسیر دین

أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ . وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ يَتَّخِذُونَ مِنْ هَاجِرٍ إِلَيْهِمْ وَ...

770- زمینه نگرانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 106 - 5

5- بهانه جویی و اتهام کفران نباید سبب نگرانی و تزلزل مؤمنان گردد.

وَلِيَقُولُوا دَرَسْتُ .. اتَّبِعْ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ

فرمان به اتباع از وحی، پس از اشاره به شبهات کفران، تأکیدی بر لزوم استقامت مؤمنان در برابر شبهات کفران است.

771- زمینه ورود مؤمنان به مسجدالحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 16

16- صلح حدیبیه ، تدبیر الهی و زمینه ساز ورود مؤمنان به مسجدالحرام ، با امنیت و آرامش

فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَعَجَلْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتَحًا قَرِيبًا

«ذلک» اشاره به «لتدخلن» و «فتحاً قریباً» نظر به صلح حدیبیه دارد؛ یعنی، خداوند می دانست که جز در سایه صلحی، همانند صلح حدیبیه، امنیت مسلمانان برای ورود به مسجد الحرام و انجام عمره، میسر نمی شد.

ص: 350

772- زندگی دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 7

7 - زندگانی مؤمنان نیک کردار در دنیا ، همراه با ایجاد ناامنی از سوی مستکبران و اندوهبار از سرزنش آنان *

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمته ادخلوا الجنة لا خوف عليكم

مطرح ساختن تحقیر مؤمنان از سوی کافران و سپس بیان دو موهبت از میان تمامی مواهب بهشتی اشاره به این دارد که اولاً زندگانی مؤمنان در دنیا آمیخته به ناامنی و حزن است و ثانیاً این حزن عمدتاً از سوی کافران مستکبر ایجاد می شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 1

1- مؤمنان به خدای یکتا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن که دارای عمل صالح باشند ، از بهترین و پاک ترین زندگی های دنیوی بهره مندند .

الذين آمنوا وعملوا الصلحت طوبى لهم

متعلق «آمنوا» به قرینه آیات گذشته توحید ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است. «طوبی» اسم تفضیل مؤنث اظیب و به معنای بهترین و پاک ترین می باشد و مراد از آن به قرینه مقابله آن با «مئاب» حیات و زندگانی برتر و پاک تر دنیوی است.

773- زندگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 11

11 - برابر نبودن زندگی و سرنوشت مشرکان با مؤمنان ، امری روشن در عقل و فطرت آدمی

ضرب الله مثلاً رجلاً .. ورجلاً سلماً لرجل هل يستویان مثلاً

از آمدن «هل» استفهامیه - که برای طلب تصدیق وضع شده و بیشتر در مواردی به کار می رود که مورد تصدیق مخاطب قرار دارد - برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- زندگی و مرگ مؤمنان نیک کردار، غیرقابل قیاس با زندگی و مرگ گناه پیشگان

أم حسب الذین اجترحوا السيئات أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصلحت سواء محیاه

774- زیانکاری مؤمنان به باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 52 - 10، 9

9 - باطل باوران و کافران به خدا، قطعاً، زیان کارند .

و الذین ءامنوا بالباطل و کفروا بالله أولئک هم الخسرون

ص: 351

10 - ایمان به باطل و کفر به خدا، خسارتبار است .

و الذین ءامنوا بالبطل .. أولئک هم الخسرون

775- زیانهای جانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 6

6 - پیشه ساختن صبر و برپایی نماز، دو وسیله کارساز برای تحمل ترس ها، گرسنگی ها، زیان های مالی و جانی و کمبود های به وجود آمده برای سالکان راه ایمان

يأیها الذین ءامنوا استعینوا بالصبر والصلوه .. و لنبلونکم بشیء من الخوف ... و ا

776- زیانهای مالی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 6

6 - پیشه ساختن صبر و برپایی نماز، دو وسیله کارساز برای تحمل ترس ها، گرسنگی ها، زیان های مالی و جانی و کمبود های به وجود آمده برای سالکان راه ایمان

يأیها الذین ءامنوا استعینوا بالصبر والصلوه .. و لنبلونکم بشیء من الخوف ... و ا

777- زیبایی عجله اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 6

6 - منظره حرکت شتابان زنان و مردان مؤمن در قیامت، به سوی بهشت با چهره هایی چونان چراغ فروزان، بس زیبا و چشم نواز برای بینندگان

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمنهم

در صورتی که مراد «تری» هر فرد بیننده باشد، به نظر می رسد آیه شریفه در مقام تصویر صحنه ای است که نظر هر بیننده ای را در آن روز به خود جلب می کند.

778- زیبایی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 22 - 1

1 - مؤمنان ، دارای چهره هایی شاداب و زیبا در عرصه قیامت

ص: 352

«ناضره» در معانی زیبایی و نعمت به کار می رود (قاموس المحيط). «ناضره» (مؤنث «ناضره») به معنای زیبا و برخوردار از نعمت است و مقصود از آن - به قرینه مقام - شادابی و درخشندگی چهره های مؤمنان در عرصه قیامت است.

779- زیبایی نورانیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 6

6- منظره حرکت شتابان زنان و مردان مؤمن در قیامت، به سوی بهشت با چهره هایی چونان چراغ فروزان، بس زیبا و چشم نواز برای بینندگان

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین أیدیهم و بأیمنهم

در صورتی که مراد «تری» هر فرد بیننده باشد، به نظر می رسد آیه شریفه در مقام تصویر صحنه ای است که نظر هر بیننده ای را در آن روز به خود جلب می کند.

780- زیرکی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 6

6- ضرورت هشجاری مؤمنان در برابر اهل کتاب به هنگام تظاهر آنان به اسلام

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا .. و الله اعلم بما كانوا یکتومون

781- سابقه مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 11

11 - مؤمنان به شعیب (ع) پیش از ایمان به وی هم مسلک با مردم مدین در پیروی از آیین غیر الهی

أو لتعودن فی ملتنا

عَوْد (مصدر لتعودن) به معنای بازگشتن است. بنابراین «لتعودن» دلالت می کند که مؤمنان به شعیب (ع) تا پیش از ایمان به وی با مردم

مدین هم مسلک بودند. قابل ذکر است که اطلاق این معنا بر شعیب(ع) از باب تغلیب است.

782- سجده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 8

ص: 353

8 - پایداری بر رکوع و سجده و امر به معروف و نهی از منکر ، از ویژگی های مؤمنان راستین

الرکعون السجدون الأمر بالمعروف و الناهون عن المنکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 2

2 - عبادت شبانه با سجده و قیام ، دغدغه خاطر داشتن از روز قیامت و امید به رحمت الهی ، از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

أمن هو قنت ءاناء الیل ساجداً و قائماً یحذر الآخره و یرجوا رحمہ ربّه

آیه شریفه به قرینه مقابله با آیه قبل - که درباره انسان های کافر بود - درصدد بیان اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 14

14 - روحیه نیایش و حالت رکوع و سجود ، متجلی و مشهود در زندگی مؤمنان واقعی

تریهم رکعاً سجداً

783 - سخن پسندیده مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 6

6 - تمجید خداوند از ایمان آوردگان از اهل کتاب به خاطر رفتار ، گفتار نیک آنان در مقابل گفتار و کردار بد دیگران

و یدروءن بالحسنه السیئه

«حسنه» و «سیئه» به معنای «بدی» و «نیکی» است و «ال» در آن دو برای جنس است. بنابراین مراد از «الحسنه» مطلق نیکی (رفتار و گفتار نیک) است و مراد از «السیئه» مطلق بدی (گفتار و کردار بد) می باشد.

784 - سخن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 3

3- لزوم هماهنگی گفتار و کردارِ مؤمنان ، در راستای طاعت خداوند *

طاعه و قول معروف

در صورتی که «طاعه و قول معروف» مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ از مجزا آمدن «طاعه» و «قول معروف» استفاده می شود که آنچه خداوند از انسان می خواهد، صرف طاعت عملی نیست؛ بلکه باید سخن انسان همراه با عمل وی، نیک و پسندیده باشد و در ضمن طاعت، اظهار ناراحتی نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 354

10- اعمال مؤمنان ، چونان سخنان و اقرار های آنان ، مورد آزمون الهی است . *

و نبلوا أخبارکم

کلمه «اخبار» می تواند به معنای اعمال مؤمنان باشد که معمولاً در منظر دید همگان قرار می گیرد. در این صورت از ارتباط «نبلوا أخبارکم» با صدر آیه، استفاده می شود که اولاً مدعیان ایمان، آزمایش می شوند تا اهل عمل و صبر شناخته شوند و ثانیاً اهل عمل و جهاد و صبر نیز آزمایش می شوند تا مراتب خلوص و ارزش هر عمل مشخص گردد.

785- سخن مؤمنان درباره محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 70 - 8

8 - در مقاطعی ، سخنانی از مؤمنان درباره پیامبر (صلی الله علیه و آله) صادر می شد که زینده نبود . *

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذُوا مُوسَى . . . اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا

تکرار خطاب «یا ایها الذین آمنوا» در دو آیه، به منظور تشویق مؤمنان به پرهیز از اذیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) و نیز گفتن سخنانی استوار و حق، اشعار دارد به این که آنان، گاهی سخنانی بیهوده درباره پیامبر(صلی الله علیه و آله) می گفته اند.

786- سرزنش تحقیر مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 28 - 35

35- تحقیر تهیدستان خداخواه و فرومایه دیدن موضع طبقاتی آنان ، بینشی ضد الهی و بیرون از حد اعتدال است .

و لاتطع من . . . کان أمره فرطًا

787- سرزنش سوء ظن به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 7

7 - بدگمانی نسبت به مؤمنان ، امری ناپسند و مورد سرزنش خداوند

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنت بأنفسهم خيرًا وقالوا هذا إفاك مبين

788- سرزنش طرد مؤمنان فقير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 29 - 10

ص: 355

10- گرایش دادن اشراف به توحید و معارف دین ، هرگز مجوز طرد مؤمنان محروم و تهی دست نیست .

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا

789- سرزنش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 106 - 13

13 - بازخواست و سرزنش مؤمنانی که پس از اتحاد در پرتو دین ، به پراکندگی و تفرقه گراییدند .

و لا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا من بعد ما جاءهم اليّنات . . . اكفرتم بعد ايم

ارتداد (اكفرتم . . .)، به قرینه آیه قبل، همان تفرقه و اختلاف مسلمانان پس از اتحاد آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 124 - 10

10 - سرزنش مؤمنان به خاطر وجود یأس در میان آنان

الن يكفيكم ان يمدّكم ربّكم بثلثه الاف من الملائكه

لحن آیه با کلمه استفهام، دلالت بر توییخ کسانی دارد که در نبردها و رویارویی با دشمنان دین، علی رغم وعده های الهی به امداد آنان، دچار دلهره و یأس می شوند و سستی میورزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 49 - 7

7 - زندگانی مؤمنان نیک کردار در دنیا ، همراه با ایجاد ناامنی از سوی مستکبران و اندوهبار از سرزنش آنان *

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمه ادخلوا الجنة لا خوف عليكم

مطرح ساختن تحقیر مؤمنان از سوی کافران و سپس بیان دو موهبت از میان تمامی مواهب بهشتی اشاره به این دارد که اولاً زندگانی مؤمنان در دنیا آمیخته به ناامنی و حزن است و ثانیاً این حزن عمدتاً از سوی کافران مستکبر ایجاد می شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - گنه پیشگان کافر ، با مشاهده مؤمنان به نکوهش آشکار ایشان پرداخته ، آنان را ره گم کرده قلمداد می کنند .

وإذا رأوهم قالوا إن هؤلاء لضالون

جمله «إذا رأوهم ..» ، بیانگر برخورد علنی کافران با مؤمنان است.

790- سرزنش مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 3

3 - برخی از مؤمنان به سبب مخالفتشان با حرکت به سوی جنگ بدر ، مورد سرزنش و توبیخ خداوند قرار گرفتند .

ص: 356

يجدلونك فى الحق بعد ما تبين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 16 - 5

5- مؤمنان بى تفاوت، كه دل هایشان با یاد خدا و تلاوت آیات او نرم و خاشع نمى شود، مورد نکوهش خدا هستند.

ألم يأن للذين ءامنوا أن تخشع قلوبهم لذكر الله و ما نزل من الحقّ

استفهام در «ألم يأن..» برای توبيخ و نکوهش است.

791- سرزنش مؤمنان عافيت طلب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 8

8- عناصر عافيت طلب، به خاطر تحمل نکردن آزار و اذيت های وارد شده، سرزنش شده اند.

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

792- سرزنشهای اخروى مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شورى - 42 - 45 - 9

9- گمراهان ستمكار، در روز قيامت، مورد سرزنش اهل ايمان خواهند بود.

وقال الذين ءامنوا إنّ الخسرين الذين خسروا أنفسهم

793- سرنوشت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 2

2- آیات روشننگرِ سرنوشت دو طایفه مؤمنان و كافرين، همراه حق و به دور از شائبه بطلان و انحراف

يوم تسودّ .. تلك ايات الله تتلوها عليك بالحق

بنابراینکه «بالحق»، قید باشد برای آیات و «باء»، به معنای مصاحبت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 129 - 10

10 - مالکیّت و حاکمیّت خداوند بر سرنوشت مؤمنان و کافران (پیروزی یا شکست)

ليقطع طرفاً من الّذين كفروا . . . ليس لك من الامر شيء . . . ولله ما في السموات و

ص: 357

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 18

18 - تنها خداوند آگاه به سرنوشت مؤمنان در پایداری آنان بر توحید و یا بازگشتشان به کفر و شرک است .

و ما یکون لنا أن نعود فيها إلا أن يشاء الله ربنا وسع ربنا كل شيء علماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 20 - 3

3 - برابر و یکسان نبودن مؤمنان و کافران ، از نظر شخصیت و سرنوشت

ولا الظلمت ولا النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 21 - 2

2 - برابر و یکسان نبودن مؤمنان با کافران ، از نظر شخصیت و سرنوشت .

ولا الظلّ ولا الحرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 1

1 - وجود اختلاف اساسی میان دو انسان کافر و مؤمن ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أمن هو قنت ءاناء الیل ساجداً وقائماً

«من» در آیه شریفه اسم موصول بوده و مبتدا و خبر آن جمله ای محذوف است. تقدیر کلام چنین می شود: «أمن هو قانت ءاناء الیل... کمن هو عاص أو کافر؛ آیاکسی که شب زنده دار (مؤمن) است، مانند کسی است که عاصی و یا کافر است». بر این اساس می توان گفت: آیه شریفه، درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقسيه قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقاسيه قلوبهم.. .) - جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام.. . كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 3

3 - وجود اختلاف اساسی میان دو انسان مؤمن خداترس و کافر خداگریز ، از نظر شخصیت و سرنوشت

فويل للقسيه قلوبهم من ذكر الله .. أفمن يتقى بوجهه سوء العذاب يوم القيمة

«من» در آیه شریفه، اسم موصول بوده و مبتدا و خبر آن، جمله ای محذوف است و تقدیر کلام چنین می باشد: «أفمن يتقى بوجهه سوء العذاب.. . كمن آمن منه». بنابراین می توان گفت آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان

ص: 358

مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 10

10 - وجود اختلاف های اساسی ، میان دو انسان مؤمن و کافر از نظر سرنوشت

ضرب الله مثلاً رجلاً .. و رجلاً سلماً لرجل هل یستویان مثلاً

794- سرور اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 15 - 2

2 - مؤمنان نیک کردار ، در بهشت ، در سرور و شادمانی مستمر بسر می برند .

فهم فی روضه یحبرون

«حبر» در لغت به معنای اثر تحسین برانگیز است (مفردات راغب) و «فی روضه یحبرون» یعنی در باغی شادمانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 7

7 - زنان و مردان مؤمن ، برخوردار از حیات جاودان و پرنشاط در باغ های بهشت

لیدخل المؤمنین و المؤمنات جنّات تجری من تحتها الأنهار خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 22 - 1

1 - مؤمنان ، دارای چهره هایی شاداب و زیبا در عرصه قیامت

وجوه یومئذ ناضره

«ناضره» در معانی زیبایی و نعمت به کار می رود (قاموس المحيط). «ناضره» (مؤنث «ناضر») به معنای زیبا و برخوردار از نعمت است و مقصود از آن - به قرینه مقام - شادابی و درخشندگی چهره های مؤمنان در عرصه قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 39 - 4

4 - ایمان و دوری از گناه ، مایه بشاش و خندان بودن چهره مؤمنان در قیامت

وجوه ... ضاحکه مستبشره

به قرینه آخرین آیه این سوره (أولئك هم الكفرة الفجرة)، مراد از «وجوه» در این آیات، چهره های کسانی است که کافر نبوده و از فسق و فجور پاک و منزّه اند.

ص: 359

795- سرور مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 34 - 14

14 - مؤمنان راستین و مبرا از پندار های شرک آمیز ، دارای آینده ای سعادت مند و سرشار از خوشبختی و شادکامی

و بشر المختبین

796- سرور مؤمنان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 4 - 5,6

5 - قرآن از برانگیخته شدن احساسات شادمانه مؤمنان صدر اسلام در روز پیروزی رومیان بر ایرانیان ، خبر داده است .

و هم من بعد غلبهم سیغلبون . . . و یومئذ یفرح المؤمنون

6 - پیروزی رومیان بر ایرانیان ، عامل سرور و شادمانی مؤمنان عصر بعثت شد .

و یومئذ یفرح المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 5 - 2

2 - برخورداری رومیان از امداد های الهی در نبرد پیروزمند خویش با ایرانیان ، مایه سرور و شادمانی مؤمنان عصر بعثت شد .

و یومئذ یفرح المؤمنون بنصر الله

«بنصر الله» می تواند متعلق به «یفرح» در آیه قبل باشد؛ یعنی، مؤمنان به سبب این که پیروزی رومیان به امدادهای خداوند است، شادمان می شوند.

797- سستی در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 5

5- سستی اهل ایمان در پیکار با دشمنان دین ، موجب از میان رفتن ابهت و قوت جامعه اسلامی

و لاتنزعوا فتفشلوا و تذهب ریحکم

798- سعادت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 10

10 - قرآن ، بشارت دهنده اهل ایمان به سعادت‌مندی آنان در دنیا و آخرت

و بشری للمؤمنین

ص: 360

«بشری» به خبری گفته می شود که در آن سرور و فرح باشد و در آیه شریفه به معنای بشیر (بشارت دهنده)، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 5

5- تنها مؤمنان صابر ، به موفقیت دست یافته و به هدف های خویش (سعادت دنیا و آخرت) خواهند رسید . *

و أولئك هم المهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 7

7- جهاد در راه خدا ، عامل سعادت و نیک بختی مؤمنان در حیات اخروی

يأيها الذين ءامنوا ما لكم إذا قيل لكم انفروا في سبيل الله .. أرضيتم بالحياه ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 12

12 - مؤمنان ، دارای حیات جاودان و آکنده از سعادت و رستگاری در آخرت

خلدين فيها أبداً ذلك الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 105 - 6

6- موحدان و مؤمنان به رسالت پیامبران ، تشکیل دهنده گروه سعادت‌مندان قیامتند .

فمنهم شقى و سعيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 2

2- فرجام نیکو (سعادت اخروی) از آن مؤمنان دارای عمل صالح است .

الذين ءامنوا و عملوا الصلحت طوبى لهم و حسن متاب

«مئاب» مصدر میمی و به معنای بازگشت است و مراد از آن سرای آخرت می باشد. قابل ذکر است که «طوبی» مبتدا و «حسن مئاب» عطف بر آن و «لهم» خبر برای آن دو می باشد.

799- سعادت دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 10

10 - قرآن ، بشارت دهنده اهل ایمان به سعادت‌مندی آنان در دنیا و آخرت

و بشری للمؤمنین

«بشری» به خبری گفته می شود که در آن سرور و فرح باشد و در آیه شریفه به معنای بشیر (بشارت دهنده)، است.

ص: 361

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 5

5 - تنها مؤمنان صابر ، به موفقیت دست یافته و به هدف های خویش (سعادت دنیا و آخرت) خواهند رسید . *

و أولئك هم المهتدون

800- سعادت طلبی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 3

3 - انسان مؤمن ، در اندیشه سعادت نسل خویش در پرتو ایمان *

ألحقنا بهم ذرّيتهم

نوید در جایی صورت می گیرد که آدمی در انتظار و اشتیاق امر مورد نوید باشد. این که خداوند ملحق شدن نسل مؤمنان را به آنان نوید داده، نشانگر آن است که اشخاص مؤمن در آرزوی سعادت نسل خویش اند و این آرزویی به جا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 5

5 - لزوم احساس مسئولیت مؤمنان ، نسبت به سعادت و فرجام خویشاوندان خود

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

از این که احساس مسئولیت نسبت به خانواده، عامل رهایی به بهشت معرفی شده است؛ اهمیت و ضرورت آن استفاده می شود.

801- سعادت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 170 - 9

9 - لزوم توجه و علاقمندی به سعادت مؤمنان

و يستبشرون بالَّذين لم يلحقوا بهم من خلفهم إلا خوف عليهم

خداوند در مقام ستایش از شهیدان، حالت سرور و شادمانی آنان را نسبت به سعادت دیگر مؤمنان و همزمانشان یاد کرده است؛ بنابراین چنین صفت و حالتی، پسندیده و مورد ترغیب خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 45 - 4

4 - سعادت و رستگاری مؤمنان در گرو جهاد و کثرت یاد خداست .

إذا لقيتم فئة فاثبتوا و اذكروا الله كثيرا لعلكم تفلحون

در برداشت فوق «فلاح» به معنای سعادت و رستگاری گرفته شده است.

ص: 362

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 7

7 - سعادت و رستگاری حقیقی ، از آن مؤمنان مهاجر و مجاهد در راه خداست .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أولئک هم الفائزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 34 - 14

14 - مؤمنان راستین و میرا از پندار های شرک آمیز ، دارای آینده ای سعادت مند و سرشار از خوشبختی و شادکامی

و بشر المحبتین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 1

1 - مؤمنان ، گروه رستگار و سعادت مندند .

قد أفلح المؤمنون

رسیدن به مراد و رستگار شدن را «فلاح» گویند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 37 - 5

5 - سعادت و نیک بختی ، تنها از آن پذیرندگان هدایت پیامبران است .

رَبِّي أَعْلَمُ بِمَن جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِنْدِهِ وَ مِنْ تَكْوِينِهِ لَهٗ عَقِبَةُ الدَّارِ

تعبیر «عاقبه الدار» کنایه از سعادت و فرجام نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 11 - 1

1 - سعادت و نیک فرجامی مؤمنان ، معلول ولایت و سرپرستی خداوند بر ایشان

ينصركم ويثبت أقدامكم . . . ذلك بأن الله مولى الذين آمنوا

802- سلام اخروی بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 44 - 1

1 - به هنگام لقاءالله، بر مؤمنان، با واژه «سلام»، تحیت گفته می شود.

تحیتهم یوم یلقونه سلم

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که اضافه «تحیت» به ضمیر «هم»، اضافه مصدر به مفعول اش باشد.

ص: 363

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 12، 6، 7، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) وظیفه دار پیشی جستن در سلام بر مؤمنانی که به محضر او می آیند.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به دلجویی از مؤمنان فقیر و ضعیف با ابلاغ سلام و رحمت الهی به آنان در برابر طعنه های کافران

أهؤلاء من الله عليهم من بيننا . . . و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا

در آیه قبل از طعنه های کافران به مؤمنان تهیدست اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) سخن به میان آمده، و در این آیه از آن مؤمنان با توصیف «الذین يؤمنون . . .» یاد شده است. محور ارتباط بین این دو آیه می تواند موضوع جبران تأثر مؤمنان باشد که در برداشت فوق به آن اشاره شده است.

7 - «سلام عليكم»، هیئت سلام کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان هنگام روپرو شدن با آنان

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

12 - ابلاغ سلام و رحمت خداوند به مؤمنان به آیات او، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

جمله «فقل سلام عليكم» دارای دو احتمال است: یکی اینکه «به آنان سلام کن» و دوم اینکه «سلام خداوند را به آنان برسان». برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 46 - 7

7 - اصحاب اعراف با فریادی رسا بر مؤمنانی که در انتظار ورود به بهشتند، درود می فرستند .

و نادوا اصحاب الجنة أن سلم عليكم

جمله «سلم عليكم» می تواند جمله ای انشایی باشد و می تواند اخبار از وجود امنیت و سلامت برای مؤمنان گرفته شود. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

804- سلام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 31

31 - سلام کردن مؤمنان به یکدیگر ، مایه برکت و خیر فراوان و پاکیزگی است .

فسلموا علی أنفسکم تحیه من عند الله مبرکه طیبه

805- سلام مؤمنان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 364

4- تحیت مؤمنان به هم ، هنگام لقاءالله ، با واژه « سلام » است .

تحیتهم یوم یلقونه سلم

برداشت بالا، بنابراین است که اضافه «تحیت» به ضمیر «هم»، اضافه مصدر به فاعل اش باشد.

806- سلامت عقل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 21

21- مؤمنان ، برخوردار از عقل سلیم و خردناب و کافران فاقد آن هستند .

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ

این که خداوند فرمود: تنها صاحبان خردناب پندپذیراند، اشاره به گروه مؤمنان و کافران دارد؛ زیرا آیات یاد شده درصدد توصیف این دو گروه است.

807- سلامتی اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 44 - 2

2- تحیت بر مؤمنان ، به هنگام لقاءالله ، سلامتی و امنیت کامل داشتن است .

تحیتهم یوم یلقونه سلم

احتمال دارد که مراد از «سلام»، معنای اصطلاحی آن باشد که نوعی تحیت گفتن است و احتمال دارد که معنای لغوی آن باشد. برداشت یاد شده بر اساس احتمال دوم است.

808- سنت پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 23 - 3، 1

1 - پیروزی جبهه مؤمنان راستین و مقاوم و شکست دشمنان آنان ، سنت همیشگی خداوند

سنّه الله الّتی قد خلت من قبل

سنّت در این آیه، نظر به آیه قبل دارد که درباره پیروزمندی مؤمنان بر کافران است.

3 - سنت الهی در پیروز ساختن جبهه ایمان بر سپاه کفر ، دارای نمود های عینی در گذشته تاریخ

سنّه الله الّتی قد خلت من قبل

ص: 365

809- سوء ظن به فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 9

9- اعراب متخلف از دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بدگمان به خداوند و فرجام مؤمنان

بل ظننتم أن لن ينقلب .. و ظننتم ظنّ السوء

پندار بد اعراب، یا از آن جهت بوده که گمان می کردند خداوند، پیامبرش را یاری نخواهد کرد - و این بدگمانی به خدا است - و یا از آن جهت بوده که آینده ای تیره برای مؤمنان در ذهن خود ترسیم کرده بودند.

810- سوء ظن در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 12 - 9

9- رواج بدگمانی در جامعه مؤمنان، تهدیدی برای اخوت ایمانی آنان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ... يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ

با توجه به ارتباط این آیه با آیه «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»، برداشت یاد شده قابل استفاده است.

811- سوزاندن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 2,3

2- اصرار و مداومت اصحاب اخدود، بر مقابله با مؤمنان و آزار دادن و سوزاندن آنان

يفعلون

فعل مضارع، هرگاه درباره کارهای گذشته به کار رود، استمرار را می رساند.

3- در دیدگاه اصحاب اخدود، ایمان مردم، جرمی سنگین و موجب کیفر سوزاندن بود.

ما يفعلون بالمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 4

4 - مؤمنانی که زیر شکنجه کافران جان دادند و در آتش آنان سوختند ، مالک بوستان های بهشت خواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

ارتباط این آیه با آیه قبل، بیانگر برداشت یاد شده است.

812- سوگند به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 366

7- « [فی المجمع] فی قوله « ووالد و ما ولد » . . . قیل آدم و ما ولد من الأنبياء و الأوصياء و اتباعهم عن أبي عبدالله (ع) ;

[در مجمع البيان] درباره قول خدا «و والد و ما ولد» آمده است: گفته شده که مقصود آدم و فرزندانش از پیامبران و اوصیا و پیروانشان می باشد و این معنا از امام صادق(ع) روایت شده است.»

813- سوگند به مؤمنان سوخته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 3 - 7

7- سوگند خداوند به مؤمنانی که در ملاء عام شکنجه شده و در برابر چشمان دشمن ، سوزانده می شوند .

و مشهود

داستان اصحاب «اخذود» - که پس از این آیه مطرح شده است - به ویژه آیه «و هم علی ما يفعلون بالمؤمنین شهود» قرینه بر احتمالی است که درباره مصداق «مشهود» گفته شده است. در این نظر تقدیر آن «مشهود علیهم» است.

814- سوگند به مؤمنان شکنجه شده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 3 - 7

7- سوگند خداوند به مؤمنانی که در ملاء عام شکنجه شده و در برابر چشمان دشمن ، سوزانده می شوند .

و مشهود

داستان اصحاب «اخذود» - که پس از این آیه مطرح شده است - به ویژه آیه «و هم علی ما يفعلون بالمؤمنین شهود» قرینه بر احتمالی است که درباره مصداق «مشهود» گفته شده است. در این نظر تقدیر آن «مشهود علیهم» است.

815- سیاحت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 6, 5

5- مؤمنان راستین ، دارای حرکت و جنب و جوش در راستای بندگی خدا و نه مردمی راکد و زمین گیر

گاهی واژه «السائح» درباره آبی به کار می رود که همواره در گذرگاهی جاری باشد، توصیف اهل ایمان به این صفت می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

6 - مؤمنان راستین ، سیرکنندگان در زمین برای شناخت نشانه های خدا و تعقل در آنها

«سیح و سیاحت» (مصدر السائحون) به معنای سیر و سفر کردن است و توصیف مؤمنان به سائحون می تواند ناظر به مطلب

816- سیره مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 13

13 - استفاده از نعمت های الهی ، سپاس گذاری از خدا و انجام اعمال شایسته ، رسم و راه زندگی ترسیم شده از سوی خدا برای یکایک پیامبران و همه مؤمنان

يَأْتِيهَا الرِّسْلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 2

2 - دادن زکات ، برنامه همیشگی مؤمنان راستین

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا

با توجه به، به کارگیری فعل مضارع (یؤتون) - که مفید استمرار است - برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 3

3 - انجام کار های خیر ، سیره همیشگی مؤمنان راستین است ، نه امری مقطعی و موقت .

أُولَئِكَ يَسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ

از به کارگیری فعل مضارع (یسارعون) - که بیانگر استمرار است - برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 13

13 - در پاسخ بدی ، خوبی کردن و انفاق بخشی از دارایی ها ، باید برنامه همیشگی اهل ایمان باشد و نه مقطعی .

وَيُدْرِعُونَ بِالْحَسَنَةِ . . . وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

برداشت یاد شده با توجه به فعل های «یدرءون» و «ینفقون» - که حکایت از تجدد و استمرار دارد - استفاده شده است.

817- سیمای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی ، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

ص: 368

818- شایعه علیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 1

1 - هم دستی و تشکل تنی چند از مردمان عصر بعثت ، برای تهمت زنی و شایعه سازی علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و برخی از مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ

«عصبه» در لغت به معنای گروهی متشکل و پشتیبان هم است که از ده نفر تا چهل نفر باشند. آمدن فعل «مجیء» به صورت جمع نیز، مؤید این است که تهمت زندگان به شکل دسته جمعی، به کار تهمت و شایعه سازی می پرداختند. گفتنی است آیه شریفه - براساس تاریخ و شأن نزول آن - در باره خانواده پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده است که مورد اتهام تنی چند از بدخواهان قرار گرفته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 15 - 8

8 - پذیرش و انتشار شایعه های ناروا علیه مؤمنان و جامعه اسلامی ، بدون توجه به درستی و نادرستی و پیامد های آنها ، امری خطیر و گناهی بزرگ در پیشگاه خداوند

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَ تَقُولُونَ ... تحسبونه هيئاً و هو عند الله عظيم

819- شبهه افکنی در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 71 - 5

5 - تلاش کافران برای ایجاد شبهه و تردید در مؤمنان نسبت به باورهایشان

و يقولون متى هذا الوعد إن كنتم صدقين

تعبیر «إن كنتم صادقین» به صیغه جمع، نشان می دهد که روی سخن کافران با مؤمنان بوده است نه صرفاً پیامبر (صلی الله علیه و آله). بنابراین بیان این سؤالات، می تواند به منظور به بن بست کشاندن اهل ایمان طرح شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 25 - 5

5 - تلاش کافران ، برای ایجاد شبهه و تردید در باور های مؤمنان

و يقولون متى هذا الوعد ان كنتم صادقين

تعبیر «ان كنتم صادقين» - به صیغه جمع - نشان می دهد كه روی سخن کافران، با مؤمنان بوده است؛ نه صرفاً پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله). بنابراین طرح این پرسش ها، می تواند برای به بن بست کشاندن اهل ایمان و ایجاد تهدید در باورهای آنان صورت گرفته باشد.

ص: 369

820- شجاعت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 19

19 - جهاد در راه خدا و نهراسیدن از سرزنش دشمنان ملامتگر ، ویژگی مؤمنان واقعی

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 10

10 - برخی از مؤمنان ، بر خلاف منافقان ، از جهاد و کشته شدن ، ترسی ندارند .

وإن يأت الأحزاب يودّوا لو أنّهم بادون في الأعراب . . . من المؤمنين رجال ... قضى ن

به قرینه مقابله، احتمال دارد که آیه، در صدد بیان روحیه مؤمنان در مقابل منافقان باشد. در آیات سابق، از منافقانی یاد شده است که از جهاد فرار می کردند و یا دوست داشتند که در صحنه جهاد، حضور نداشته باشند. در این آیه، از مؤمنانی یاد می کند که به عهد خود وفادار ماندند و تا پای جان ایستادند و این نشان می دهد که آنان، ترسی ندارند.

821- شخصیت اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 9

9 - در جامعه اسلامی ، مؤمنان به منزله یک پیکراند .

ظنّ المؤمنون و المؤمنات بأنفسهم خيراً

برداشت یاد شده از تعبیر «بأنفسهم» (به خودشان) - که هر یک از مردان و زنان مؤمن را نفس دیگری قرار داده - استفاده شده است.

822- شخصیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 5

5 - مؤمنان راستین ، شخصیت خویش را بر اساس تقوا و تحصیل رضایت خدا بنا می کنند .

أفمن أسس بنيانه على تقوى من اللّٰه ورضون خير

مراد از «بنیانه» می تواند اعمال و دستاوردهای فرد نباشد، بلکه منظور بنیان و هویت خود شخص باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 20 - 3

3 - برابر و یکسان نبودن مؤمنان و کافران ، از نظر شخصیت و سرنوشت

ص: 370

و لا الظلمت و لا النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 21 - 2

2- برابر و یکسان نبودن مؤمنان با کافران ، از نظر شخصیت و سرنوشت .

و لا الظلّ و لا الحرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 1

1 - وجود اختلاف اساسی میان دو انسان کافر و مؤمن ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أمن هو قنت ءاناء الیل ساجدًا و قائمًا

«من» در آیه شریفه اسم موصول بوده و مبتدا و خبر آن جمله ای محذوف است. تقدیر کلام چنین می شود: «أمن هو قنت ءاناء الیل... کمن هو عاص أو کافر؛ آیاکسی که شب زنده دار (مؤمن) است، مانند کسی است که عاصی و یا کافر است». بر این اساس می توان گفت: آیه شریفه، درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقاسية قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقاسية قلوبهم ..) - جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام ... کمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 3

3 - وجود اختلاف اساسی میان دو انسان مؤمن خداترس و کافر خداگریز ، از نظر شخصیت و سرنوشت

فویل للقسیه قلوبهم من ذکر الله .. أفمن یتقی بوجهه سوء العذاب یوم القیمه

«من» در آیه شریفه، اسم موصول بوده و مبتدا و خبر آن، جمله ای محذوف است و تقدیر کلام چنین می باشد: «أفمن یتقی بوجهه سوء العذاب.. .. کمن آمن منه». بنابراین می توان گفت آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 3

3 - مؤمنان نیکوکار با افراد بدکردار ، از نظر شخصیت و سرنوشت برابر و هم سنگ نیستند .

و ما یتوی .. و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و لا المسیء

ص: 371

823- شرایط پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 9 - 6

6- داشتن عمل صالح ، شرط بهره مندی مؤمنان از پاداش بزرگ الهی

و یبشّر المؤمنین الذین یعملون الصلحت أن لهم أجرًا کبیرًا

824- شرایط نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 4

4- شمول نصرت و امداد های الهی به مؤمنان ، منوط به تلاش خود آنان در راه خداوند است .

یا ایها الذین ءامنوا إن تنصروا لله ینصرکم

825- شرایط ولایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 2

2 - شرکت در جهاد با مال و جان از سوی مجاهدان و یاری مهاجران از سوی انصار ، شرط برخورداری هر یک از ولایت مقرر شده از جانب خدا

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. أولیاء بعض

مشارالیه «أولئک» و مرجع ضمیر در «بعضهم»، «الذین» اول و دوم، با تمام صفاتی که برای آنان ذکر شد، است. یعنی مؤمنان مهاجر - مثلا - اگر جهاد نکنند و یا مؤمنان ساکن در مدینه اگر مهاجران را یاری ندهند از حقوق ولایت برخوردار نیستند.

826- شرح صدر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 125 - 5

5 - شرح صدر نور الهی در قلب مؤمنان است. *

و جعلنا له نورا یشمی . . . فمن یرد الله أن یهدیه یشرح صدره

«فاء» در «فمن یرد . . .» عطف و تقریب بر آیات قبل است. در آیه 122 (أو من كان میتا . . .) مردم به دو دسته تقسیم شدند: حیات یافتگان دارای نور و فروماندگان در ظلمت. در این آیه با نتیجه گیری از مجموع آیات، هدایت یافتگان دارای شرح صدر و گمراهان مبتلا به تنگی صدر شمرده شده اند. محتمل است شرح صدر همان نوری باشد که در آیه 122 مطرح شده است.

ص: 372

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10، 1

1 - مؤمنان ، برخوردار از شرح صدر و روح تسلیم و انقیاد در برابر حق

أفمن شرح الله صدره للإسلام

«شرح» به معنای بسط و سعه است و شرح صدر به معنای بسط و گشادن سینه و قلب برای تحمل و پذیرش سخن حق است. «اسلام» در دو معنا به کار می رود 1- تسلیم و انقیاد، 2- دین اسلام. گفتنی است که برداشت بالا مبتنی بر معنای نخست اسلام است آیه شریفه نیز درصدد بیان اوصاف مؤمنان است.

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقاسية قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقاسية قلوبهم..) - جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام... كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

827- شعار مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 6

6 - استرجاع ، شعار مؤمنان صبور به هنگام مواجه شدن با مصیبت ها و سختیهاست .

و بشر الصبرين. الذين إذا أصبتهم مصيبة قالوا إنا لله وإنا إليه راجعون

«استرجاع» گفتن «إنا لله وإنا إليه راجعون» است.

828- شعور مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 10

10 - مؤمنان ، از حیات و شعور واقعی بهره مندند .

لاتسمع الموتى . . . و ما أنت بهد العمى عن ضللتهم إن تسمع إلا من يؤمن بأيتنا

نفی توان شنواندن کلام حق به کافران، با تعبیر «لاتسمع الموتى» و اثبات توان آن به مؤمنان، با تعبیر «إن تسمع إلا من يؤمن» حکایت از آن دارد که کافران، فاقد درک و شعور لازم اند و برعکس مؤمنان از آن برخوردارند.

829- شفاعت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 18

18 - در مجمع البیان آمده است : « قيل إن معنى قدم صدق شفاعه محمد (صلى الله عليه وآله) لهم يوم القيامة . . . وهو المروى عن ابى

ص: 373

عبداللہ (ع)؛

گفته شده که معنای «قدم صدق» شفاعت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) برای مؤمنان در روز قیامت می باشد . . . و این معنا از امام صادق (ع) روایت شده است».

830- شفاعت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 19

19 - مؤمنان دارای عمل صالح ، بهره مند از نعمت بهشت و دارای حق شفاعت برای کسانی که در دنیا به ایشان نیکی کرده اند .

فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) درباره «اجورهم» در آیه فوق فرمود: یدخلهم الجنة و درباره «یزیدهم من فضله» فرمود: الشفاعة فیمن وجبت لهم النار ممن صنع الیهم المعروف فی الدنيا.

الدر المنثور، ج 2، ص 752.

831- شفای قلب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 8

8 - مرگ و ذلت مشرکان پیمان شکن صدر اسلام و پیروزی سپاه اسلام ، شفابخش سینه دردمند مؤمنان آسیب دیده از تجاوز

یعدبهم اللہ بأیدیکم و یخزهم و ینصرکم علیهم و یشف صدور قوم مؤمنین

832- شفای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 7

7- تنها اهل ایمان و حق پذیران ، برخوردار از شفا و رحمت قرآند .

وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 44 - 8

8- قرآن ، شفابخش امراض روحی و زداينده بيمارى هاى نفسانى اهل ايمان

قل هو للذين ءامنوا .. شفاء

ص: 374

833- شک مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 5

5 - مؤمنان ، پس از صلح حدیبیه ، گرفتار بحران روحی و تردید در ماهیت و نتایج این معاهده *

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ . . . هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ

بردشت بالا بدان احتمال است که مؤمنان پس از صلح حدیبیه، در تحلیل و بررسی آن گرفتار تردید شده باشند که: آیا به راستی این صلح، یک پیروزی بود یا مایه شکست؟ خداوند در چنین شرایطی، قلب ها را اطمینان بخشید و صلح حدیبیه را «فتح مبین» نام نهاد.

834- شکر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 16

16 - ضرورت خداترسی و پروا پیشگی اهل ایمان ، به شکرانه یاری خدا نسبت به آنان

و لقد نصرکم اللّٰه بیدر و انتم اذله فاتقوا اللّٰه لعلکم تشکرون

متعلق «تشکرون»، به قرینه صدر آیه، می تواند همان پیروزی بر دشمن و نصرت الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 9

9 - مؤمنان سپاسگزار در برابر نعمت های خداوند ، بهره مند از پاداش های اویند .

إن شکرتم وءامنتم وکان اللّٰه شاکراً علیماً

شکر خداوند در حقیقت پاداش و ثواب اوست به بندگان. و این پاداش در مقابل همان سپاسگزاری و ایمان بندگان است.

835- شکر نعمت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 12

12 - مؤمنان با ایمان خویش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین الهی سپاسگزار نعمت هدایت هستند.

أهلَاءِ مَنْ أَلَّهَ عَلَيْهِمْ .. أَلَيْسَ أَلَّهَ بِأَعْلَمَ بِالشَّكْرِينَ

ص: 375

836- شکرگزاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 10

10 - تسبیح مؤمنان به درگاه خدا، همراه با حمد و سپاس به درگاه او است .

سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 3

3- احسان به والدین، شکر، صلاح جویی، توبه و تسلیم، از جمله برترین اعمال مؤمنان

ووصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا .. نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا

ارتباط این آیه با آیه پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

837- شکست مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 5

5 - منافقان، همواره منتظر بروز شکاف و اختلاف در صفوف مؤمنان و شکست و نابودی آنان بودند .

قالوا بلى و لکنکم ... تربصتم

«تربص» (مصدر «تربصتم») به معنای انتظار چیزی را کشیدن است. حذف مفعول «تربصتم» بیانگر آن است که منافقان، آرزوی بروز

همه گونه گرفتاری را برای مؤمنان و جامعه اسلامی داشتند.

838- شکست ناپذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 8

8 - نیروهای شرک و کفر هر چند فراوان باشند، توان شکست اهل ایمان را ندارند .

ولن تغنی عنکم فنتکم شیئا ولو کثرت

839- شکنجه گران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 6

6- نظاره گران شکنجه مؤمنان ، در صورت رضایت به آن خود نیز شکنجه گر آنان قلمداد می شوند .

و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

استناد «یفعلون» به شاهدان صحنه، گویای آن است که ناظران - هر چند دستور دهنده نباشند - شریک جرم شمرده می

ص: 376

840- شکنجه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 10

10 - جاودانگی عذاب جهنم و نبود مرگ در آن ، دلیل پاینده تر بودن عذاب کافران از شکنجه و آزاری است که آنان بر مؤمنان روا می داشتند .

والله خیر و أبقى . إنه من یأت ... لایموت فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 4 - 1

1 - گروهی از جباران ، برای تعذیب مؤمنان ، در زمین حفره عمیقی ایجاد کردند .

أصحاب الأُخدود

«اخذود»؛ یعنی، شکاف طولانی و عمیقی که در زمین ایجاد شود. اصل و ریشه آن «خذ» است؛ یعنی، مقداری از صورت که طرف راست و چپ بینی قرار گرفته است (مفردات راغب). «أصحاب الأُخدود»؛ یعنی، کسانی که حفره را ایجاد کردند. این احتمال که مراد، مؤمنان معذب در «اخذود» باشد، با ضمیرهایی که در آیات بعد آمده، ناسازگار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 7،8

7 - اصحاب اخدود ، هنگام سوزاندن مؤمنان ، آزارها و شکنجه های دیگری نیز بر آنان وارد می ساختند .

علی ما یفعلون بالمؤمنین

تعبیر «ما یفعلون» - که مفهومی وسیع تر از سوزاندن مؤمنان دارد - نشانگر برداشت یاد شده است.

8 - نظاره گر بودن اصحاب اخدود بر جنایت های خویش درباره مؤمنان ، جایی برای انکار آن در قیامت باقی نمی گذارد .

و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

منظور از تحمل شهادت - که آیه شریفه بر آن دلالت دارد - ممکن است این باشد که آزار دهندگان، از انکار آن در قیامت ناتوان خواهند

بود؛ زیرا خود گواه کردار خویش بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 4

4 - مؤمنانی که زیر شکنجه کافران جان دادند و در آتش آنان سوختند ، مالک بوستان های بهشت خواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

ارتباط این آیه با آیه قبل، بیانگر برداشت یاد شده است.

ص: 377

841- شکنجه مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 5

5 - مؤمنان به موسی (ع) به جرم ایمان، در معرض شکنجه و آزار فرعون و اشراف قوم خود قرار داشتند .

إلا ذرية من قومه على خوف من فرعون و ملایهم أن یفتنهم

842- شکنجه مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 10

10 - برخی از مردان و زنان مؤمن در عصر بعثت، به جهت ایمان خود، گرفتار شکنجه کافران شدند .

إنّ الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنت

قید «ثمّ لم یتوبوا» - که ترغیب به توبه است - با شأن نزول هایی که درباره ارتباط آیه به مؤمنان صدر اسلام نقل شده، سازگارتر است؛ زیرا در مورد گذشتگان ترغیب به توبه وجهی ندارد؛ هر چند که اصل موضوع درباره آنان نیز صادق است.

843- شگفتی کم فروشی مؤمنان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 4 - 5

5 - کم فروشی، گناهی در خور منکران معاد است و صدور آن از باورداران آخرت مایه شگفتی است .

ألا یظنّ أولئک أنّهم مبعوثون

844- شؤن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 1

1 - خیانت به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، حرام و به دور از شأن اهل ایمان

يأيها الذين ءامنوا لاتخونوا الله و الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - قصص - 28 - 55 - 6

6 - مقابله به مثل کردن در برابر یاوه گویی جاهلان ، امری نکوهیده در بینش الهی و به دور از شأن مؤمنان

و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

ص: 378

845- شهادت طلبی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 1,9

1 - شهادت طلبی برخی مؤمنان صدر اسلام پس از جنگ بدر و نگرانی و حیرت آنها به هنگام بروز جنگ احد

و لقد كنتم تمنّون الموت من قبل ان تلقوه فقد رايتموه و انتم تنظرون

9 - اشتیاق مؤمنان به حضور در میدان جهاد و شهادت ، پس از آگاهی از درجات شهدای بدر

و لقد كنتم تمنّون الموت من قبل

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: فانّ المؤمنین لما اخبرهم الله بالآذی فعل بشهادتهم یوم بدر و منازلهم من الجنّه رغبوا فی ذلك فقالوا اللهم ارنا القتال نستشهد فیہ.

تفسیر قمی، ج 1، ص 119؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 319، ح 1.

846- شهادت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 26

26 - عن عبدالرحیم عن ابی جعفر (ع) قال: قرأ هذه الآیة « ان الله اشتری من المؤمنین أنفسهم . . . » . . . فقال: . . . من مات من المؤمنین ردّ حتی یقتل . . . ;

عبدالرحیم می گوید امام باقر (ع) آیه «ان الله اشتری من المؤمنین أنفسهم . . . » را قرائت کرد . . . سپس فرمود: . . . هر مؤمنی که بمیرد، برگردانده می شود تا کشته شود . . . ».

847- شهادت مؤمنان دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 9 - 6

6 - پایداری مؤمنان در عصر اصحاب اخدود ، بر ایمان خویش تا نیل به شهادت ، در محضر خداوند بوده و به آن رسیدگی خواهد شد .

و الله على كل شيء شهيد

بیان گواه بودن خداوند، برای مجرمان تهدید و برای مؤمنان وعده به پاداش است.

848- شیطان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 7، 1

1 - شیطان همواره در صدد ایجاد دشمنی و کینه توزی میان اهل ایمان

ص: 379

انما يريد الشيطان ان يوقع بينكم العداوة والبغضاء

7 - شیطان همواره در صدد بازداري مؤمنان از یاد خدا و برپایی نماز

انما يريد الشيطان . . . في الخمر و الميسر و يصدكم عن ذكر الله و عن الصلوه

849- صبر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 15، 14

14 - امید مؤمنان به امداد الهی ، پشتوانه صبر و مقاومت آنها

متی نصر الله الا ان نصر الله قريب

جویای یاری خدا بودن (متی نصر الله) در حین شدت مصائب و مقاومت در برابر آنها، بیانگر نقش امیدواری به یاری خدا در تحمل مشکلات است.

15 - لزوم تحمل سختی ها بر مؤمنان

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما ياتكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 14

14 - شکیبایی مؤمنان در برابر مشکلات ، پایداری آنان در مقابل دشمن و حفاظت از مرز های اسلامی ، نشانه تقوای پیشگی است .

يا ايها الذين امنوا اصبروا و صابروا و رابطوا و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 4

4 - مؤمنان راستین ، شخصیت هایی صبور در برابر مصیبت ها و ناملايمات زندگی

و بشر المختبين . . . و الصبرين على ما اصابهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 10

10 - مؤمنان راستین ، محکم و بردبار در هنگامه های سخت و دشوار زندگی

لولا أن ربطنا علی قلبها لتکون من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 3

3 - صبر مضاعف اهل ایمان در برابر فشار های زیاد ایمان سوزان ، در پی دارنده پاداش مضاعف از سوی خدای سبحان است .

أولئك یؤتون أجرهم مرتّین بما صبروا

ص: 380

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 7

7- مؤمنان راستین ، اهل جهاد و شکیبا در برابر همه مشکلات زندگی

و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

وصف «الصابرین» علاوه بر صبر در جهاد، می تواند به همه زمینه های صبر و شکیبایی نظر داشته باشد.

850- صبر مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 2

2- صبر و بردباری ایمان آوردگان از اهل کتاب ، در برابر فشار های هم کیشان سابق خود و نیز تحمل آزار های مشرکان ، عامل برخوردار شدن آنان از اجر دو برابر الهی

أولئك یؤتون أجرهم مرتین بما صبروا

«باء» در «بما صبروا» سببه و «ما» مصدریه است؛ یعنی، «بسبب صبرهم». گفتنی است در این که اشخاص مورد بحث در برابر چه چیزی از خود صبر و تحمل نشان دادند، چند نظر اظهار شده است؛ از جمله آنها صبر آنان در برابر فشار اهل کتاب و مشرکان می باشد. برداشت یاد شده بر پایه همین احتمال است.

851- صداقت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 2

2- مؤمنان راستین ، انسان هایی سنجیده کار و درست گفتاراند

و الذین هم عن اللغو معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 3

3- کافران ، به صداقت و راستگویی مؤمنان ، باور نداشتند .

و يقولون متى هذا الفتح إن كنتم صدقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 8 - 4

4 - مؤمنان ، دارای صفت صداقت و درستکاری اند .

لیسنل الصدقین عن صدقهم

مراد از «الصادقین» به قرینه مقابله با «الکافرین» مؤمنان اند. تعبیر از مؤمنان به «الصادقین» می تواند به خاطر نکته یاد شده باشد.

ص: 381

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 71 - 3

3 - راست و درست گفتاری ایمان آوردگان ، سبب می شود که اعمال آنان از سوی خداوند رو به صلاح رود .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. و قولوا قولاً سديداً . يصلح لكم أعمالكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 3

3- لزوم هماهنگی گفتار و کردار مؤمنان ، در راستای طاعت خداوند *

طاعة و قول معروف

در صورتی که «طاعة و قول معروف» مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ از مجزا آمدن «طاعة» و «قول معروف» استفاده می شود که آنچه خداوند از انسان می خواهد، صرف طاعت عملی نیست؛ بلکه باید سخن انسان همراه با عمل وی، نیک و پسندیده باشد و در ضمن طاعت، اظهار ناراحتی نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 7

7 - خداوند ، آگاه از خلوص و صداقت باطنی مؤمنان در بیعت رضوان

لقد رضی اللّٰه .. فعلم ما فی قلوبهم

مراد از «ما» در «ما فی قلوبهم» - به قرینه «رضی اللّٰه ..» می تواند صداقت و خلوص مؤمنان باشد؛ زیرا این امور است که رضایت و خشنودی را در پی دارد.

852- صداقت مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 2

2 - صداقت توده های مردم در ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین اسلام

ءامنوا كما ءامن الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 25

25 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به انفاق و صدقه در راه خدا مأمور شدند .

و أقرضوا الله

به گفته مفسران، مقصود از قرض به خدا، انفاق و صدقه در راه او است.

ص: 382

854- صفات پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 101 - 1

1- خداوند، به کسانی که منزلت نیکو و خصلت پسندیده دارند (مؤمنان راستین)، وعده دوری و نجات از آتش دوزخ داده است.

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنَىٰ أُولَٰئِكَ عِنْدَنا مَبْعُودُونَ

«الحسنی» مؤنث «أحسن» و صفت برای موصوف محذوفی چون «المنزله» و «الخصله» است و به قرینه مقابله با آیه قبل - که در باره کافران و مشرکان بود - آیه شریفه در باره مؤمنان راستین است.

855- صفات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 2

2 - امید داشتن به رحمت الهی - نه خود را مستحق آن شمردن - ، از ویژگی های مؤمنان و مهاجران مجاهد

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 9

9 - مؤمنان به خدا و قیامت از ازدواج زن مُطَلَّقه ، ممانعت نمی کنند .

فَلَا تَعْضَلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ . . . ذَلِكُمْ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 1

1 - مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، بهره مندان از پاداش ویژه الهی

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِ

کلمه «عند ربهم» اشاره به پاداشی ویژه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 18، 15

15 - اطاعت از خدا و انبیا و طلب مغفرت ، از ویژگی های مؤمنان

و قالوا سمعنا و اطعنا غفرانک ربّنا

18 - احساس و اظهار عجز از جانب مؤمنان ، نسبت به انجام وظایف خود در برابر پروردگار

و قالوا سمعنا و اطعنا غفرانک ربّنا

طلب آموزش از سوی مؤمنان با وجود پذیرش دستورات الهی و اطاعت، حاکی از عجز ایشان نسبت به وظایف خویش در برابر خداوند است.

ص: 383

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 8،10،14،15،20

8 - مؤمنان در صورت انجام ندادن تکالیف الهی، بر اثر فراموشی یا خطا و اشتباه، خود را مستحق مؤاخذه می دانند.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

درخواست گذشت از مؤاخذه، اعترافی ضمنی به استحقاق مؤاخذه است.

10 - التزام مؤمنان به ترک معاصی و انجام تکالیف الهی

وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا .. رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

توجه به پیشامد خطا و نسیان در تکالیف الهی و درخواست عفو در مورد آن، گویای مراقبت مؤمنان از اعمال و رفتار خویش است.

14 - توجه مؤمنان به تاریخ گذشتگان و درس آموزی از آن

رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا أَصْرَ كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا

15 - درخواست مؤمنان از خداوند مبنی بر تحمیل نکردن عقوبت های طاقت فرسا بر آنان

و لَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ

چون در بخشهای قبلی تکالیف مشقّتبار مطرح شده و نفی گردیده است (لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا)، الزاماً این بخش از آیه می تواند مشقّت و دشواری در غیر تکالیف باشد که همان عقوبت و عذاب است.

20 - عفو، غفران و رحمت نسبت به مؤمنان، از شؤون ولایت الهی

وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّتَ مَوْلَانَا

جمله «انت مولینا» به منزله دلیل برای درخواست مطالب قبلی است؛ یعنی خدایا چون تو مولای ما هستی عفو کن و ..

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 15

15 - یاری کردن دین خدا، مشخصه ایمان آورندگان به خدا و تسلیم شدگان در برابر اوست.

نحن انصار الله امنا بالله و اشهد بانّا مسلمون

جمله «امنا بالله...» به منزله برهانی است از جانب حواریون برای دعوی یاری خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 10

10 - توکل بر خداوند ، از ویژگی های مؤمنان

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 6,7,15,17

6 - مؤمنان واقعی ، از زیادی دشمن و آمادگی آنها برای جنگ ، هراسی به خود راه نمی دهند .

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ .. فزادهم إيماناً

7 - اجتماع دشمنان دین برای نبرد با مؤمنان پیرو خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) ، موجب افزایش ایمان و اعتقاد آنان به حَقانیت راهشان می گردد .

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ .. فزادهم إيماناً

ص: 384

مراد از ضمیر فاعلی در «زادهم»، اجتماع دشمنان است که از «انّ النَّاسَ قد جمعوا لکم» استفاده می شود. یعنی اجتماع مشرکان برای نبرد، باعث افزونی ایمان پیروان خدا و رسول شد.

15 - امیدواری مؤمنان به نصرت الهی و پیروزی در غزوه حمراءالاسد

وقالوا حسبنا الله و نعم الوکیل

اکثر مفسران این آیه و آیات پیشین را درباره غزوه حمراءالاسد می دانند. مشرکان فاتح نبرد احد در راه بازگشت به مکه از اینکه کار مسلمانان را یکسره نکردند، پشیمان شدند و آهنگ هجوم به مدینه را داشتند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از اطلاع، مسلمانان را برای دفاع تا حمراءالاسد حرکت داد. این غزوه به غزوه حمراءالاسد معروف شد.

17 - نهراسیدن از کثرت دشمن و توکل بر خدا در رویارویی با آنان، از نشانه های مؤمنان پیرو خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

الَّذین استجابوا لله و الرسول . . . و قالوا حسبنا الله و نعم الوکیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 8,9

8 - کارآمد نبودن تبلیغات سوء و جنگ روانی، در بازداشتن مؤمنان از شرکت در غزوه حمراءالاسد یا بدر صغرا

الَّذین قال لهم النَّاسُ . . . فانقلبوا بنعمه من الله و فضل

زیرا در عین تبلیغات سوء دشمن، مؤمنان برای شرکت در نبرد حرکت کردند.

9 - مؤمنان واقعی، در پی جلب رضایت کامل الهی

و اتَّبَعُوا رضوان الله

«رضوان»، یعنی رضایت بسیار (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 17

17 - شجاعت و شهامت در برابر دشمنان دین، از نشانه های ایمان و ویژگی مؤمنان

فلا تخافوهم و خافون ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 1

1 - نبرد در راه خدا، از ویژگی های بارز مؤمنان واقعی

الَّذِينَ آمَنُوا يقاتلون في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 146 - 2

2 - منافقان در صورت توبه، اصلاح گذشته، تمسک به خدا و اطاعت خالصانه از او، در زمره مؤمنان واقعی قرار می گیرند.

الا الذين تابوا .. فأولئك مع المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 9

9 - عشق به خدا و محبوب وی شدن، فروتنی در برابر اهل ایمان و سرفرازی در مقابل کافران، از صفات مؤمنان واقعی

ص: 385

فسوف يأتي الله بقوم .. اعزه على الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 71 - 15

15 - عملکرد، مواضع اجتماعی و خصلت های مؤمنان و منافقان، کاملاً متفاوت و متضاد است.

المنفقون و المنفقت .. يأمرن بالمنكر ... و المؤمنون و المؤمنات ... يأمرن بالمع

با توجه به تقابل این آیه با آیه 67 - که در مورد خصلتهای منافقان بود - برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 79 - 2,4

2 - انفاق از روی میل و رغبت، خصلت مؤمنان راستین

يلمزون المطوعين من المؤمنين

«تطوع» (مصدر مطّوعين) به معنای دادن چیزی همراه با میل و رغبت است. «المطوعين في الصدقات»؛ یعنی، کسانی که صدقات را با طیب نفس و با میل و رغبت می پردازند.

4 - تلاش عملی و قرار دادن تمامی توان جسمی خود برای رفع نیاز حاجتمندان جامعه - در صورت نبود امکانات مالی - از اوصاف مؤمنان راستین است.

و الذين لا يجدون إلا جهدهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 81 - 13

13 - مؤمنان راستین، پذیرای هر سختی و دشواری در راه خدا

وقالوا لاتنفروا في الحر

از اینکه خداوند منافقان را به خاطر گریز از جهاد در هوای گرم، به بهانه سختی و دشواری آن، مذمت کرده است، استفاده می شود که مؤمنان راستین از چنین خصلتی به دور بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - خشنودی قلبی از خدا و پذیرش قوانین و مقررات الهی از روی میل و رغبت - و نه از روی اکراه و بی میلی - از اوصاف مؤمنان راستین است .

و السبقون الأولون . . . و الذين اتبعوهم بإحسان رضی الله عنهم و رضوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 1,5,6,20

1 - مؤمنان راستین ، دارای روحیه توبه ، عبادت و ستایش خدا

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ

5 - مؤمنان راستین ، دارای حرکت و جنب و جوش در راستای بندگی خدا و نه مردمی راكد و زمین گیر

السَّحُونَ

ص: 386

گاهی واژه «السائح» درباره آبی به کار می رود که همواره در گذرگاهی جاری باشد، توصیف اهل ایمان به این صفت می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

6 - مؤمنان راستین ، سیرکنندگان در زمین برای شناخت نشانه های خدا و تعقل در آنها

السائحون

«سیح و سیاحت» (مصدر السائحون) به معنای سیر و سفر کردن است و توصیف مؤمنان به سائحون می تواند ناظر به مطلب فوق باشد.

20 - «عن جعفر بن محمد (ع) انه سئل عن قول الله تعالى : «ان الله اشترى من المؤمنين أنفسهم و أموالهم بآن لهم الجنة . . . » هذا لكل من جاهد في سبيل الله أم لقوم دون قوم؟ فقال ابو عبد الله (ع) : . . . أنزل الله عز و جل عليه بعقب ذلك : «التائبون العابدون الحامدون . . . » فابان الله عز و جل بهذا صفة المؤمنين الذين اشترى منهم أنفسهم و أموالهم . . . ;

روایت شده که از امام صادق (ع) سؤال شد: اینکه خدای تعالی می فرماید: «به تحقیق خدا از مؤمنان نفسها و مالهایشان را خریده است که در مقابل به آنان بهشت بدهد» آیا شامل همه کسانی است که در راه خدا جهاد می کنند یا برای گروه خاصی است و نه همه گروهها؟ امام فرمود: . . . خدای عز و جل به دنبال آیه مزبور، این آیه را بر رسول خود نازل فرمود: «التائبون العابدون الحامدون . . . » و بدین وسیله صفات مؤمنانی را که نفسها و مالهایشان را خریده است بیان نمود . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 5

5 - صدق و راستی ، از ارزش های والای انسانی و مهمترین صفت مؤمنان راستین

يأبها الذين ءامنوا . . . و كونوا مع الصدقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 100 - 7

7 - اهل ایمان ، از عقل و خرد برخوردار و از نادانی و سفاهت مبرا هستند .

و ما كان لنفس أن تؤمن . . . و يجعل الرجس على الذين لا يعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 77 - 3

3- هوشیاری ، فراست و ژرف اندیشی ، از اوصاف مؤمنان راستین

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ . . . إِن فِي ذَلِكَ لَآيَةٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ

از اینکه خداوند در آیه قبل داستان قوم لوط را آیه برای ژرف اندیشان هوشیار قرار داد و در این آیه همین داستان را آیه برای مؤمنان دانسته است، می توان استفاده کرد که ژرف اندیشان همان مؤمنان راستینند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 3

3- مؤمن ، دارای ثبات و استقرار در عقیده ، ولی کافر ، اسیر در چنگال های شک و تردید و بی ثبات است .

ما أَظُنُّ . . . و ما أَظُنُّ . . . لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي

سخنان سمبل کفر و دنیاپرستی ، در آیه ، همواره ، تردید را با خود همراه دارد ، لذا در نقل سخن او ، دو بار واژه «ظنّ» و یک بار نیز «لئن» به کار گرفته شده ، ولی مرد سمبل ایمان ، با قاطعیّت عقیده خود را بیان کرده و راه عملی خود را مطرح ساخته

ص: 387

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 6, 5

5 - مداومت در اقامه نماز و مواظبت بر انجام درست و کامل آن ، یکی دیگر از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

و المقیمى الصلوه

«إقامه» (مصدر «مقیمین») به معنای انجام دادن درست و کامل است. به کارگیری وصف (مقیمین) بیانگر این نکته است که خواندن نماز، خصلتی است که از مؤمنان جدا نمی شود. بنابراین معنای «المقیمى الصلوه» چنین می شود: آنان که همواره نماز را درست و کامل به جا می آورند؛ نه آن را ترک می کنند و نه در انجام درست و کامل آن، کوتاهی میورزند.

6 - انفاق مال و دستگیری از نیازمندان ، از برنامه های زندگی مؤمنان راستین

و بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ . . . و مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

به کارگیری فعل مضارع (ینفقون) بیانگر این حقیقت است که انفاق و رسیدگی به کار نیازمندان، کار یک روز و یا چند روز مؤمنان راستین نیست؛ بلکه برنامه ای است که آنان در طول زندگی، خود را موظف به انجام آن می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 2

2 - مؤمنان راستین ، انسان هایی سنجیده کار و درست گفتاراند 0

و الذین هم عن اللغو معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 2

2 - مؤمنان راستین ، آنانی اند که زکات مال را همواره می پردازند .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم للزکوة فعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 2

2 - مؤمنان راستین ، انسان هایی عقیف و پاک دامن اند .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 1,4

1 - « حرف شنوا و مطیع هستیم » ، تنها سخن همیشگی مؤمنان راستین در برابر فرا خوانده شدن آنان به پذیرش حکم خدا و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

فَعَلْنَا مِطَاعًا وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ (سوره نوره - آیه 1) - که اصطلاحاً آن را قصر افرادی می گویند - بر حصر دلالت می کند.

4 - لیبیک گفتن به دعوت خدا و رسول او و پذیرش بی چون و چرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی ، از نشانه های

ص: 388

ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 52 - 4

4 - اطاعت از خدا و رسول او ، خدا ترسی و تقوایبستگی ، از نشانه های ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا .. أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ... وَ مَنْ يَطِيعِ اللَّهَ

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و آیه پیشین - که درصدد بیان اوصاف مؤمنان راستین است - به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 11

11 - پرهیز از ظلم و دوری از ستم در روابط اقتصادی ، ویژگی مؤمنان راستین است .

وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي ... إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 2

2 - عبادت شبانه با سجده و قیام ، دغدغه خاطر داشتن از روز قیامت و امید به رحمت الهی ، از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

أَمَّنْ هُوَ قِنْتُ ءَانَاءِ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ

آیه شریفه به قرینه مقابله با آیه قبل - که درباره انسان های کافر بود - درصدد بیان اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 17 - 4 ، 1

1 - پرهیز از عبادت و اطاعت طاغوت ها و سردمداران کفر و شرک ، از اوصاف مؤمنان و بندگان خالص خدا

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا

«طاغوت» در اصل به هر متجاوز و رئیس گمراه گر گفته می شود. این کلمه در قرآن، هم به این معنا آمده و هم در بت و صنم به کار رفته

است. چنانچه این واژه در آیه شریفه در معنای نخست به کار رفته باشد، مقصود از عبادت (أن يعبدوها) اطاعت خواهد بود. گفتنی است آیه شریفه درصدد توصیف مؤمنان و بندگان خالص خداوند است (که از آیات بعد نیز قابل استفاده است).

4- توبه و بازگشت به خدا، از اوصاف مؤمنان و بندگان خالص خداوند است.

وأنابوا إلى الله

«إنابه» (مصدر «أنابوا») به معنای رجوع است و «أنابوا إلى الله»؛ یعنی، بازگشت به خدا با توبه و اخلاص (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 14

14 - «عن موسى بن جعفر (ع) . . . ما من مؤمن یرتکب ذنباً إلا ساء ذلک و ندم علیه . . . فإن لم یندم علی ذنب یرتکبه

ص: 389

فليس بمؤمن ولم تجب له الشفاعة و كان ظالماً و الله تعالى يقول : « ما للظالمين من حميم و لا شفيع يطاع » ;

از امام کاظم (ع) روایت شده است: .. هیچ مؤمنی نیست که پس از ارتکاب گناه ناراحت و پشیمان نشود... و اگر بر گناه خود پشیمان نشود، مؤمن نیست و شفاعت برای او نخواهد بود و او ظالم است. خداوند تعالی می فرماید: ماللظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 2

2- بغض و دشمنی (تبراً) نسبت به کافران حق ستیز ، از اوصاف مؤمنان راستین

الذین یجدلون فی آیت الله.. کبر مقتاً... عند الذین ءامنوا

تذکر خداوند به این که مؤمنان نیز نسبت به مجادله گران بغض و دشمنی دارند; در واقع در صدد مدح آنان و نیز بیان اوصاف پسندیده ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 37 - 9

9- چشم پوشی از خطای دیگران ، به هنگام خشم ، از صفات مهم اهل ایمان

للذین ءامنوا .. الذین ... و إذا ما غضبوا هم یغفرون

اهمیت این صفت، از تخصیص به ذکر یافتن آن، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 4

4- اهل ایمان ، نه متجاوزانند و نه تجاوز را از سوی دیگران می پذیرند .

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

«إنتصار» به معنای یاری طلبیدن است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 10

10- مؤمن واقعی، در پی اعمال نیک است؛ نه غوطهور در لذت و هوسرانی.

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و الذین کفروا یتمتعون و یأکلون کما تأکل الآن

خداوند، مؤمنان را متصف به «عملوا الصالحات» کرده و کافران را مشمول «یتمتعون و یأکلون کما تأکل الأنعام» دانسته است. از این تقابل، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

ص: 390

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 2

2- اخوت و برادری، بارزترین صفت در زندگی اجتماعی مؤمنان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

با توجه به این که حصر «إِنَّمَا» ناظر به خبر است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 41 - 3

3- مؤمن، همواره در اندیشه قیامت و مطمئن به تحقق وعده های الهی

و استمع یوم یناد المناد من مکان قریب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 60 - 3

3- مؤمنان راستین، دور از سرمستی، و گریان و اندوهناک در برابر انذار های الهی

و تضحکون و لاتبکون

از توییح کافران به خاطر سرمستی و سرخوشی، استفاده می شود که مؤمنان - بر خلاف ایشان - از خوف انذارهای الهی، گریان و از سرمستی ها به دوراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 3

3- دل مؤمن، باید چنان نرم باشد که با یاد خدا و تلاوت قرآن کریم، تأثیرپذیر و خاشع گردد.

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ

خداوند، در آیه شریفه، مؤمنان بی تفاوت را نکوهش کرده و به آنان هشدار می دهد تا فرصت باقی است و گرفتار قساوت قلب نشده اند؛ دل های خود را با یاد او و تلاوت آیاتش خاشع و نرم گردانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 24 - 1

1 - تعیین کردن مقدار معینی از اموال خود برای انفاق ، از اوصاف مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین فی أموالهم حقّ معلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 1

1 - اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین فی أموالهم ... للسائل و المحروم

ص: 391

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 26 - 1

1 - تصدیق روز جزا و اعتقاد به حساب رسی بندگان ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین یصدّقون بیوم الدین

یکی از کاربردهای واژه «دین»، جزا و حساب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 27 - 1

1 - ترس و نگرانی از عذاب پروردگار ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم من عذاب ربّهم مشفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 29 - 1

1 - پاکدامنی و دوری از آلودگی های جنسی ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین هم لفروجهم حفظون

«فروج» (جمع «فَرَج») کنایه از شرمگاه و «حفظ» (مصدر «حافظون») به معنای صیانت و نگه داری است؛ یعنی، آنان که دامن های خود را [پاک] نگه می دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 32 - 1

1 - رعایت امانت و پایبندی به عهد و پیمان خویش ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم لأمن-تهم وعهدهم رعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 33 - 1

1 - ادای شهادت و گواهی ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم بشهدتهم قائمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 34 - 1

1 - اهمیت دادن به نماز ، مواظبت بر انجام دادن به موقع آن و پرهیز از سهل انگاری در ادای آن ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم علی صلاتهم یحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 26 - 5

5 - « عن الحارث بن الدلهات مولى الرضا (ع) قال : سمعت أبا الحسن (ع) يقول : لا يكون المؤمن مؤمناً حتى يكون فيه

ص: 392

ثلاث خصال سنّه من ربّه و سنّه من نبیّه و سنّه من ولیّه ، فالسنّه من ربّه : کتمان سرّه ، قال الله عزّوجلّ : « عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه أحداً إلاّ من ارتضى من رسول » . . . ;

حارث بن دلهاث گوید: از امام رضا(ع) شنیدم که می فرمود: مؤمن، مؤمن نیست مگر این که سه خصلت در او باشد: سنتی از پروردگارش و سنتی از پیامبرش و سنتی از ولیّ و امامش. اما سنت پروردگارش، نهان داشتن سرّ خویش، خدای عزّوجلّ فرمود: «عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه أحداً إلاّ من ارتضى من رسول»...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 48 - 4

4 - نماز ، نشانه ایمان و از اوصاف مؤمنان است .

و إذا قیل لهم اركعوا لایركعون

856- صفات مؤمنان به نظارت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 6

6 - کسانی که خداوند را ناظر خویش می دانند ، از تبلیغات هدایت پیشگان و دعوت کنندگان به تقوا جلوگیری نمی کنند .

أرءیت إن كان علی الهدی . أو أمر بالتّقوی ... ألم یعلم بأنّ الله یری

857- صفات مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 5، 2، 1

1 - ایمان به خدا و رسول او ، دو رکن ایمان و از اوصاف مؤمنان راستین است .

إنّما المؤمنون الذین ءامنوا بالله و رسوله

حصر در «إنّما المؤمنون...» اضافی و از باب قصر موصوف بر صفت است و براساس آنچه که در شأن نزول آن آمده آیه شریفه، در ارتباط با منافقان نازل شده است. بر این اساس پیام آیه چنین خواهد بود: «ایمان حقیقی، دارای دو رکن اساسی است: ایمان به خدا و ایمان به رسول او، و مؤمنان راستین دارای چنین اوصافی اند».

2 - حضور در کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبری جامعه اسلامی برای امور مهم اجتماعی و مشاوره و کنکاش پیرامون یک مسأله

عمومی ، از اوصاف مؤمنان راستین

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا

«أمر جامع» به مسأله ای گفته می شود که در خور این باشد که مردم به خاطر آن اجتماع کنند و به مشاوره و فراگیری و حل و فصل آن بپردازند. کلمه «مع» نیز افاده کننده معنای مشارکت است.

5 - اجازه خواستن از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر امت اسلامی برای ترک حضور در امور اجتماعی و حل و فصل مسائل عمومی ، از اوصاف مؤمنان راستین است .

إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَنْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

ص: 393

858- صلابت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 18,19,23,24

18 - اراده خداوند بر حیات جاودانه و فروغ پیوسته اسلام، در پرتو حضور مؤمنان با صلابت و سرافراز

فسوف يأتي الله يقوم.. اعزه على الكفرين يجهدون في سبيل الله

19 - جهاد در راه خدا و نهرا سیدن از سرزنش دشمنان ملامتگر، ویژگی مؤمنان واقعی

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

23 - مؤمنان واقعی هرگز به خاطر سرزنش ملامتگران دست از جهاد و مبارزه بر نمی دارند.

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

24 - مؤمنان واقعی هرگز به خاطر ملامت دشمنان، از عشق به خدا دست بردار نیستند و از فروتنی در قبال مؤمنان و سرافرازی در برابر کافران، باز نمی مانند.

يحبهم و يحبونه... و لا يخافون لومه لائم

بنابر اینکه جمله «و لا يخافون...» در ارتباط با تمامی صفاتی باشد که در فرازهای پیشین بر شمرده شده نه خصوص «يجهدون».

859- صلاحیت پدران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 6

6 - صلاحیت و شایستگی، شرط ورود پدران، همسران و فرزندان مؤمنان به بهشت

و أدخلهم جنّات... و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

860- صلاحیت فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 6

6- صلاحیت و شایستگی ، شرط ورود پدران ، همسران و فرزندان مؤمنان به بهشت

و أدخلهم جنّاتٍ . . . و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذریّتهم

861- صلاحیت همسران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 6

ص: 394

6- صلاحیت و شایستگی ، شرط ورود پدران ، همسران و فرزندان مؤمنان به بهشت

و أدخلهم جنّات ... و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

862- صلح با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 2

2- تن دادن مکيان به صلح ، با همه کفر و عناد خویش نسبت به مؤمنان ، نمودی از اراده و تدبیر نافذ خداوند

و هو الذی کفّ ... هم الذین کفروا

علی رغم کفر و ستیز مشرکان با اسلام، به تدبیر الهی زمینه ای پدید آمد که آنان به صلح تن دادند و شرشان از سر مسلمانان دفع گردید.

863- صلوات بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 103 - 18

18 - جواز فرستادن صلوات (درود) بر غیر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

صل علیهم

864- صورت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 40 - 6

6 - تفاوت چهره مؤمن و کافر در قیامت

وجوه ... و وجوه

مراد از «وجوه» در این آیه - به قرینه آخرین آیه سوره (أولئک هم الکفره الفجره) - چهره کافران است. در نتیجه مراد از «وجوه» در آیات

پیشین، چهره مؤمنان خواهد بود.

865- صورت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 22 - 1

1 - مؤمنان ، دارای چهره هایی شاداب و زیبا در عرصه قیامت

و جوه یومئذ ناضره

ص: 395

«نضره» در معنای زیبایی و نعمت به کار می رود (قاموس المحيط). «ناضره» (مؤنث «ناضر») به معنای زیبا و برخوردار از نعمت است و مقصود از آن - به قرینه مقام - شادابی و درخشندگی چهره های مؤمنان در عرصه قیامت است.

866- ضامن پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 8 - 8

8 - داوری بی نظیر خداوند ، پشتوانه اجر بی پایان مؤمنان شایسته کردار

فلهم أجر غیر ممنون .. أليس الله بأحكم الحكمين

867- ضعف مالی مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85

7 - ضعف مالی و امکانات اجتماعی مؤمنان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مقایسه با منافقان

و لاتعجبک أموالهم و أولدهم

تعجب از امکانات رفاهی و مفاخر اجتماعی منافقان، نشان از ضعف مالی و امکانات مؤمنان در مقایسه با آنان دارد.

868- ضعف نظامی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 5

5 - نیروی نظامی مؤمنان در جنگ بدر ، نیرویی بس ضعیف و ناتوان در مقایسه با جبهه کفر

يقول المنفقون .. غر هؤلاء دينهم و من يتوكل على الله

بیان حمایت خداوند از مؤمنان در کارزار بدر با جمله «و من يتوكل .. » پس از بیان نظریه منافقان و بیمار دلان (ضعف قوای نظامی

مسلمانان) اندیشه آنان را تأیید می کند. یعنی اظهار نظر منافقان به حسب دید ظاهری صحیح است، ولی آنچه مورد غفلت واقع شده، تأثیر

بسزای حمایت الهی از مؤمنان متوکل است. یعنی اگر حمایت الهی نباشد، همان است که منافقان اظهار می دارند.

869- طرد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 6،22

6 - انذار و تبلیغ اهل ایمان نباید به گونه ای باشد که موجب طرد آنان شود.

ص: 396

و أنذر به . . . ولا تطرد الذين يدعون ربهم

از اینکه در آیه قبل انذار بیمناکان از قیامت مطرح بود، که شامل مؤمنان هم می شود، و در این آیه از طرد مؤمنان نهی شده، برداشت فوق استفاده شده است.

22 - طرد کردن مؤمنان به سبب نداشتن پایگاه اجتماعی، ستمگری است.

فتطردهم فتكون من الظلمين

870- طرد مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 23

23 - کسانی که از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواهان طرد مؤمنان مستمند و ضعیف بودند، ستمگرند.

فتطردهم فتكون من الظلمين

در صورتی که ال در «الظالمین» عهد باشد، گزینش عنوان ستمگر برای مذکورین در آیه (درخواست کنندگان طرد) تصریح به ستمگر بودن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 8,9

8- مطرود شدن مؤمنان تهی دست از پیرامون نوح (ع) ، از شرایط سران و اشراف قوم نوح برای ایمان آوردن به آن حضرت

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا

9- مخالفت شدید و قاطعانه نوح (ع) با درخواست نابه جای سران و اشراف (طرد مؤمنان تهی دست)

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا

آوردن جمله اسمیه و «با» ی زایده ، حکایت از تأکید فراوان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 1,2

1 - پاسخ منفی نوح (ع) به درخواست اشراف مبنی بر طرد محرومان از پیرامون خویش

أؤمن لك و اتبعك الأذلون . . . و ما أنا بطارد المؤمنين

2 - اعلام قطعی نوح (ع) به طرد نکردن مؤمنان از اطراف خویش در هیچ شرایطی

و ما أنا بطارد المؤمنين

871- طعن بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 7

7 - بندگان مؤمن خدا، همواره در معرض طعن و ریشخند کافران

و کنتم منهم تضحکون

ص: 397

872- طعن به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 7,8

7 - طعنه زدن به مؤمنان انفاقگر و استهزای آنان ، از خصلت منافقان است .

الذین یلمزون المطّوعین

8 - استهزای الهی نسبت به منافقانی که مؤمنان انفاقگر و ایثار کننده را طعن زده و استهزا می کردند .

سخر الله منهم

873- طعن به مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به دلجویی از مؤمنان فقیر و ضعیف با ابلاغ سلام و رحمت الهی به آنان در برابر طعنه های کافران

أهؤلاء من الله عليهم من بیننا . . . و إذا جاءك الذین یؤمنون بأیتنا

در آیه قبل از طعنه های کافران به مؤمنان تهیدست اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) سخن به میان آمده، و در این آیه از آن مؤمنان با توصیف «الذین یؤمنون . . .» یاد شده است. محور ارتباط بین این دو آیه می تواند موضوع جبران تأثر مؤمنان باشد که در برداشت فوق به آن اشاره شده است.

874- طغیانگران و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 5

5 - طغیانگران در دنیا، مؤمنان را از اشرار به حساب می آوردند .

رجالاً کتّٰا نعدّهم من الأشرار

875- طهارت مؤمنان

29 - هدف از تشریح وضو، غسل و تیمم، طهارت مؤمنان و اتمام نعمت الهی به آنان است، نه ایجاد حرج و مشقت.

إذا قمتم إلى الصلوة فاغسلوا... و لكن یرید لیطهرکم ولیتم نعمته علیکم

ص: 398

876- ظالمان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 113 - 7

7- ستمگران هرگز اهل ایمان را در رسیدن به هدف های توحیدی شان یاری نخواهند کرد .

و لا تتركوا إلى الذين ظلموا . . . ما لكم من دون الله من أولياء

877- ظلم به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 3

3 - گرفتار نشدن کفرپیشگان به عذاب الهی ، ستمی است از جانب خدا بر بندگان مؤمن

ذلك بما قدمت أيديكم و أن الله ليس بظلم للعبيد

برداشت فوق مبتنی بر این است که «أن الله . . .» عطف بر «ما قدمت» و بیانگر علتی دیگر برای گرفتار سازی کافران به عذاب حریق باشد. بر این اساس مفهوم آیه چنین می شود: اگر خدا کفرپیشگان را عذاب نکند ستم کرده است. و چون عذاب نکردن آنان ستمی به خود آنان محسوب نمی شود، باید گفت این ستم نسبت به بندگان مؤمن است.

878- ظلم ستیزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 5، 2، 1

1 - مؤمنان ، اهل ایستادگی و مقاومت در برابر ظلم و تجاوز

لذین ءامنوا . . . و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

«إنتصار» (مصدر «ینتصرون») می تواند به معنای ایستادگی در برابر ظالم و زیر بار ظلم او نرفتن باشد: «انتصر الرجل إذا امتنع من ظالمه»، (لسان العرب).

2 - مؤمنان ، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

برخی از مفسران «انتصار» را به معنای «تناصر» (تعاون و همیاری) گرفته اند؛ یعنی، مؤمنان راستین آناند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند - برای دفع آن - به یاری هم برمی خیزند.

5 - سکوت و بی تفاوتی در برابر ظلم و ستم، دور از ساحت اهل ایمان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

ص: 399

879- ظهور صداقت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 8 - 2

2- فلسفه پیمان گرفتن خداوند از پیامبران ، این است که میزان صداقت مؤمنان بروز کند .

و إذا أخذنا من النبيّن ميثقهم .. ليسئل الصدّيقين عن صدقهم

آنچه از پرسش مذکور در آیه، به ذهن خطور می کند، این است که مؤمنان، مورد سؤال قرار می گیرند تا صداقت شان معلوم شود.

880- عاقل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 195 - 3,4,5,6,22

3- خردمندان مؤمن ، مورد لطف و عنایت پروردگار هستند .

فاستجاب لهم ربّهم

اجابت سریع دعای خردمندان مؤمن و نیز اضافه تشریفیه در «ربّهم» (پروردگارشان)، دلالت بر عنایت و لطف خاصّ خداوند به آنان دارد.

4- خردمندان مؤمن ، مشمول مغفرت الهی هستند .

ربّنا فاغفر لنا .. فاستجاب لهم ربّهم

5- همراهی و همگامی خردمندان مؤمن با ابرار تا به هنگام مرگ ، تضمین شده از سوی خداوند

و توقّنا مع الابرار .. فاستجاب لهم

6- تضمین تحقق وعده های الهی به خردمندان مؤمن و تضمین رهایی آنان از خواری در قیامت

ربّنا اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه .. فاستجاب لهم ربّهم

22- مهاجر آواره و آزار دیده در راه خدا، و جهادگر و جان باخته ، مصداق مؤمن خردمند

لایات لاولی الالباب .. فالذین هاجروا و اخرجوا من ديارهم ... و قاتلوا و قتلوا

اجابت دعای خردمندان به دلیل اعمال آنان است. «اتی لا اضیع ...» و جمله «فالذین» به دلیل «فا»، بیانگر آن اعمال است.

881- عبادت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 138 - 3

3 - اهل ایمان ، پرستش کنندگان خداوند هستند .

و نحن له عبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 2

ص: 400

2- عبادت شبانه با سجده و قیام، دغدغه خاطر داشتن از روز قیامت و امید به رحمت الهی، از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

أَمَّنْ هُوَ قَنْتَ ءَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ

آیه شریفه به قرینه مقابله با آیه قبل - که درباره انسان های کافر بود - درصدد بیان اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 16

16 - اقدامات خردمندانه و حرکت های خیرخواهانه اجتماعی اهل ایمان، مکمل عبادت های فردی آنان است.

وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 20

20- صلابت در برابر کافران، مهرورزی با مؤمنان و استمرار بر عبادت، زمینه برخورداری جامعه اسلامی از فضل و رضای الهی

أَشْدَاءَ... رَحْمَاءَ... رُكْعًا سَجْدًا يَبْتَغُونَ

می توان گفت: «بیتغون...» نتیجه و حاصل سه برنامه مؤمنان (1- اشداء، 2- رحماء، 3- رُكْعًا سَجْدًا) است.

882- عبرت پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 3 - 7

7- داستان موسی و فرعون، دربردارنده درس عبرت برای انسان های مؤمن و حق پذیر

تَلَّوْا عَلَیْكَ مِنْ نَبِیِّ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ یُّؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 41 - 2

2- سرگذشت ایوب (ع) درس آموز و سازنده برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و اذکر عبدنا ایوب

توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر یاد کردن سرگذشت ایوب (ع) می تواند به منظور درس آموزی و سازندگی باشد.

883- عبرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 45 - 2

2- سرگذشت ابراهیم، اسحاق و یعقوب (علیهم السلام)، درس آموز و سازنده برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

ص: 401

و اذکر عبدنا ابرهیم و اسحق و یعقوب

توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر یادآوری سرگذشت حضرت ابراهیم (ع) و .. می تواند به منظور درس آموزی و سازندگی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 2

2- سرگذشت اسماعیل، الیسع و ذالکفل (علیهم السلام)، درس آموز و سازنده برای پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و اذکر اسمعیل و الیسع و ذالکفل

توصیه خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر یادآوری سرگذشت اسماعیل (ع) و .. می تواند به منظور درس آموزی و سازندگی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 18

18 - رخداد جریان حدیبیه و ثمرات آن، الگویی برای مؤمنان در جهت پیشبرد اهداف اسلام*

و لتکون ءایه للمؤمنین و یهدیکم صراطاً مستقیماً

مراد از «صراط مستقیم» شیوه درست حرکت جهادی و تبلیغی دین است؛ یعنی، مسلمانان می توانند از جریان حدیبیه نتیجه بگیرند که چگونه استواری بر حمایت از رهبری و تدبیر صحیح در پذیرش صلح در شرایط نابرابری قوا، می تواند زمینه را برای پیروزی های آینده هموار سازد.

884- عبودیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 5

5 - مؤمنان راستین، دارای حرکت و جنب و جوش در راستای بندگی خدا و نه مردمی را کد و زمین گیر

السُّحُون

گاهی واژه «السائح» درباره آبی به کار می رود که همواره در گذرگاهی جاری باشد، توصیف اهل ایمان به این صفت می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 2

2 - مؤمنان ، بندگان خاص خدايند .

يعبادى الذين ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شورى - 42 - 23 - 2

2 - اهل ايمان و عمل صالح ، بندگان خاص و مقرب خداوند

يبيّر الله عباده الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

ص: 402

از اضافه «عباده» به ضمیر راجع به «الله» - که اضافه تشریفیه است - برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی ، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

885- عبودیت مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 9

9- مؤمنان دارای عمل صالح ، به مقام عبودیت خداوند نائل شده اند .

من ... ءامن و عمل صلحاً فأولئك يدخلون الجنة ... جنّت عدن التي وعد الرحمن عبدا

886- عجز از درک عزت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 13

13 - درک عزتمندی خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، بیرون از توان ذهنی منافقان جاهل

ولله العزّه ... ولكنّ المنافقين لا يعلمون

887- عجله اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 5

5 - شوق دیدار بهشت ، باعث حرکت شتابان مؤمنان در قیامت و دویدن آنان در مسیر منتهی به آن

يوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم بین ایدیهم

حرکت سریع و دوان دوان مؤمنان به سوی بهشت، حکایت از اشتیاق شدید آنان به دیدار آن و رساندن هر چه زودتر خود به آن جایگاه
همیشگی دارد.

ص: 403

888- عجله مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 1 - 3

3 - دخالت عجولانه و بی مورد برخی از مؤمنان ، در احکام خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) *

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدَمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

برداشت بالا بدان احتمال است که نهی در آیه شریفه، نظر به مواردی داشته باشد که قبل از آن صورت گرفته است؛ چنان که از شأن نزول ها چنین استفاده می شود.

889- عدالت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 6

6 - تنها ، مؤمنان نیکوکار از ظلم در حق شریکان و معاشرین خود پرهیز می کنند .

وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

890- عذاب سوزانندگان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 2

2 - شکنجه گران و سوزانندگان مؤمنان ، علاوه بر عذاب جهنم ، به عذاب سوزانی سخت تر از آن ، گرفتار خواهند شد .

فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ الْحَرِيقِ

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر - علاوه بر عذاب جهنم - دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

891- عذاب شکنجه گران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - شکنجه گران و سوزانندگان مؤمنان، علاوه بر عذاب جهنم، به عذاب سوزانی سخت تر از آن، گرفتار خواهند شد.

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر - علاوه بر عذاب جهنم - دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

9 - گناه شکنجه دادن و سوزاندن مرد و زن مؤمن، برابر و عذاب اخروی آن یکسان است.

ص: 404

الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنت . . . فلهم عذاب جهنم

892- عذاب قاتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 5

5- عذاب کسی که مؤمنی را از روی عمد بکشد ، آماده و مهیاست .

و من یقتل مؤمنا متعمداً . . . واعد له عذاباً عظیماً

893- عزت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 15

15 - مؤمنان رنجیده از ستم گمراهان ، سرافراز و مقتدر ، در صحنه قیامت

و قال الذین ءامنوا إنّ الخسرین الذین خسروا. . . یوم القیمه

از ملامت و سرزنش مؤمنان نسبت به کافران، اقتدار و سربلندی مؤمنان استفاده می شود؛ آنانی که مصداق «لمن صبر و غفر» هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 3 - 2

2- کافران و مستکبران ، مردمی زیون و دون پایه و مؤمنان و مستضعفان انسان هایی شریف و صاحب منزلت در روز رستاخیز

إذا وقعت الواقعة . . . خافضه رافعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 9

9- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان همراه او ، به دور از هرگونه خذلان و رسوایی و برخوردار از کرامت و عزت در قیامت

یوم لایخزی الله النبی و الذین ءامنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - جایگاه مؤمنان در آخرت، نشانه عزّت و کرامت آنان و جایگاه کافران، پست و ذلّت آفرین است .

هم أصحاب المشئمه

راست و چپ، کنایه از عظمت و پستی جایگاه است؛ زیرا در جوامع انسانی، مرسوم است که سمت راست، نشانه کرامت و سمت چپ رمز شوم بودن است؛ وگرنه راست و چپ حقیقی، وابسته به اعتبارات و با در نظر گرفتن مرکزیتی خاص است که در این آیات، از آن سخنی به میان نیامده است.

ص: 405

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 15 - 9

9 - مؤمنان راستین در پیشگاه خدا، بسیار عزیز و محترم هستند .

إنما نحن مستهزون. الله يستهزئ بهم

خداوند در مقام پاسخ، به استهزاگری منافقان نسبت به مؤمنان خود در مقام پاسخ و دفاع برآمده و با ابتدا به نام جلاله «الله» خود را استهزا کننده آنان قرار داده است. این نحوه برخورد گویای نکاتی از جمله: مقام و عزت مؤمن در پیشگاه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 14

14 - مؤمنان، برخوردار از عزت الهی

أيتغون عندهم العزة فإن العزة لله جميعاً

اگر مؤمنان از عزت الهی برخوردار نباشند، باید دوستی با آنان نیز ممنوع باشد، چون ملاک رد دوستی با کافران، فقدان عزت در میان آنان شمرده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 11

11 - سنت الهی حاکم بر جوامع بشری، در جهت غلبه یافتن دین خدا و عزت مؤمنان، و شکست کفر و خواری کفرپیشگان است .

وأن الله مخزي الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 2

2 - خدا، خواستار شکست و ذلت دشمنان دین و پیروزی و عزت مؤمنان است .

قتلوهم يعذبهم الله بأيديكم ويخزهم وينصركم عليهم

15 - « عن أبي عبدالله (ع) قال : إنَّ الله عزَّوجلَّ فَوَّضَ إلى المؤمن أُمُورَهُ كُلَّهَا ولم يفوِّضَ إليه أن يكونَ ذليلاً أما تسمع قول الله عزَّوجلَّ يقول : « ولله العزَّة و لرسوله و للمؤمنين » . . . »

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: خدای عزوجل تمام امور مؤمن را به شخص وی واگذار نموده؛ ولی [اختیار] ذلیل بودن و ذلت کشیدن را به او نداده است. آیا نشنیده ای سخن خدای عزوجل را که می فرماید: «ولله العزّه و لرسوله و للمؤمنین»...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 35 - 3

3 - مؤمنان بهشتی ، در اوج عزت و احترام به سر می برند .

أولئك في جنّات مكرمون

895- عصیان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 3

3 - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به لغزش و نافرمانی کردن به خاطر دلپستگی و وابستگی به مال و فرزند

إنّما أموالکم و أولدکم فتنه

896- عطایای خدا به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 17 - 1

1- هدایت بیش از پیش و روحیه تقوا ، موهبت الهی به مؤمنان هدایت پذیر

و الذین اهدوا زادهم هدی و اءتاهم تقویهم

897- عظمت پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 3

3 - پاداش الهی به مؤمنان ، بسی بزرگ است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و أجر کبیر

898- عظمت رستگاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - دستابی به بهشت ، کامیابی بس بزرگ برای مؤمنان

ذک هو الفوز العظیم

ص: 407

899- عظمت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 13 - 1

1 - اهل ایمان ، دارای ابّهت و هیمنه ، در قلب منافقان

لأنتم أشدّ رهبة فی صدورهم

900- عفت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 2

2 - مؤمنان راستین ، انسان هایی عقیف و پاک دامن اند .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 29 - 1

1 - پاکدامنی و دوری از آلودگی های جنسی ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین هم لفروجهم حفظون

«فروج» (جمع «فَرَج») کنایه از شرمگاه و «حفظ» (مصدر «حافظون») به معنای صیانت و نگه داری است؛ یعنی، آنان که دامن های خود را [پاک] نگه می دارند.

901- عفو از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 13

13 - ورود مؤمنان به بهشت ، در پرتو تفضّل الهی و گذشت او از لغزش های آنان

لیدخل المؤمنین . . . جنّات . . . و یکفّر عنهم سیئاتهم

نفس تکفیر سیئات، خود بیانگر تفضّل است و در عین حال تعبیر «یدخل» ممکن است بیانگر همین حقیقت باشد که همه مؤمنان، در آن حدی نیستند که به اقتضای اعمالشان، بهشتی باشند؛ بلکه باید فضل الهی، کاستی های آنان را جبران کند و آنان را وارد بهشت گرداند.

902- عفو مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 11

11 - لزوم عفو از خطای مؤمنانِ مجاهد در راه خدا

ص: 408

ان الذین امنوا .. و اللّٰه غفور رحیم

عبداللّٰه بن جحش و همراهانش، به خاطر قتال در ماه حرام، مرتکب خطا شدند، ولی خداوند از خطای آنان گذشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 14، 11

11 - لغزش های مؤمنان قابل گذشت است .

و یتوب اللّٰه علی المؤمنین و المؤمنت

تعبیر «یتوب» (بازگردد خدا بر مؤمنان) به جای ذکر پاداش در مقابل «لیعذب» اشعار دارد به این که خداوند، امانت را عرضه کرده است تا بر مؤمنان پاداش دهد؛ اما آنان لغزش هایی پیدا می کنند و خداوند به آنها توفیق توبه می دهد.

14 - گذشت از لغزش مؤمنان ، برخاسته از آمرزشگری و رحمت خداوند است .

و یتوب اللّٰه علی المؤمنین .. و کان اللّٰه غفوراً رحیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 15 - 4

4 - مؤاخذه سخت کافران و چشم پوشی از خطای مؤمنان ، برخاسته از سلطه خداوند بر تمام هستی است .

إنّ بطش ربّک .. و هو الغفور الودود . ذوالعرش

903- عفوهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 6

6 - برخورداری مؤمنان از روحیه عفو و گذشت ، نباید به مداهنه و سکوت در برابر متجاوزان منتهی شود .

و إذا ما غضبوا هم یغفرون .. إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

از ارتباط دو آیه، استفاده می شود که عفو و مغفرت مؤمنان، در غیر مورد ظلم و تجاوز است.

904- عقیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 10

10 - وحدت عقیدتی و آرمانی همه انبیای الهی از دیدگاه مؤمنان

و المؤمنون کل امن باللّه . . . و کتبه و رسله لا نفرّق بین احد من رسله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 38

38 - حوادث ایام جنگ ، سختی ها و مصیبت های در راه خدا ، زمینه خالص شدن اندیشه مؤمنان از عقاید جاهلیت و پالایش درون آنان

از خواسته های دنیایی و مادی

ص: 409

يُظَنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ . . . و لِيَتَلَى اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ و لِيَمْحَصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ

«لِيَمْحَصَ» از ماده تمحیص به معنای خالص سازی از عیبهات و نقصهاست و این جمله بیانگر هدفی دیگر از اهداف شکست در نبرد احد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 12

12 - تضادّ و دوگانگی بینش اهل ایمان و کفرپیشگان ، در تفسیر عوامل حیات و مرگ

و قالوا . . . ما ماتوا و ما قتلوا . . . و الله يحيى و يميت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 6، 1

1 - اعتقاد مؤمنان راستین به نرسیدن هیچ خوشی و ناخوشی به آنان ، جز بر اساس تقدیر الهی

قل لن يصيبنا إلا ما كتب الله لنا

6 - مؤمنان راستین ، همه مقدرات الهی ، حتی سختی ها ، را در جهت منافع و مصالح خویش می دانند .

قل لن يصيبنا إلا ما كتب الله لنا هو مولينا

به کارگیری «لام» انتفاع (لنا) برای عموم رخدادهای (خوشیها و ناخوشیها) بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 7، 2، 1

1 - مؤمنان راستین ، پیروزی با شهادت را - که در جنگ نصیبشان شود - خیر و نیک می شمارند .

قل هل تربصون بنا إلا إحدى الحسنيين

2 - ارزش ها و ملاک های ارزش گذاری در بینش مؤمنان و منافقان ، متفاوت است .

إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل . . . قل لن يصيبنا إلا ما كتب الله لن

7 - در بینش مؤمنان جریان همه امور ، تحت اراده و مشیت الهی است .

نحن نتربص بكم أن يصيبكم الله بعذاب من عنده أو بأيدينا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 2

2- توجه به ماهیت پست منافقان و عاقبت شوم آنان ، موجب مهم جلوه نکردن مال و اولاد فراوان آنان در نظر اهل ایمان

فلا تعجبک أمولهم ولا أولدهم

«فا»ی تفریع در «فلا- تعجبک»، نهی از اعجاب را متفرع بر مطالبی کرده که در آیات گذشته در زمینه ماهیت منفی منافقان و فرجام شومشان، بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 3

3- تنها اهل ایمان ، نیکویی منافع حلال و عادلانه و نادرست بودن منافع حرام و ظالمانه را باور خواهند کرد .

بقیت الله خیر لکم إن کنتم مؤمنین

ص: 410

چون خیر بودن منافع حلال و عادلانه مشروط به ایمان نیست؛ یعنی، چه جامعه مؤمن باشد و چه نباشد، قسط و عدالت برای آنان خیر است، گفته شده «إن كنتم مؤمنین» شرط باور کردن و فهمیدن است؛ یعنی، اگر مؤمن شوید، می فهمید که منافع حلال خیر است و گرنه باور نخواهید کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 4

4- اعمال و عقاید مؤمنان ، موجب دستیابی آنان به فرجامی نیک خواهد شد .

إنا عملون . . . إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 71 - 5

5 - تلاش کافران برای ایجاد شبهه و تردید در مؤمنان نسبت به باورهایشان

و يقولون متی هذا الوعد إن كنتم صدقین

تعبیر «إن كنتم صادقین» به صیغه جمع، نشان می دهد که روی سخن کافران با مؤمنان بوده است نه صرفاً پیامبر (صلی الله علیه و آله). بنابراین بیان این سؤالات، می تواند به منظور به بن بست کشاندن اهل ایمان طرح شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 9

9 - مؤمنان ، خداوند را از هر نقصی ، مبرا و منزّه می دانند .

سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 1,2

1 - مؤمنان ، به آینده پیروزمند خویش ، باور دارند .

و يقولون متی هذا الفتح

تعبیر «متی هذا الفتح» از سوی کافران، نشانه این معنا است که مؤمنان، درباره فتح و پیروزی خویش، سخنانی اظهار داشته اند. گفتنی

است که آیه سی همین سوره، می تواند قرینه باشد بر این که مراد از فتح، پیروزی در همین دنیا است.

2- کافران، اعتقاد مؤمنان به پیروزی نهایی خویش را، مسخره پنداشتند.

و يقولون متی هذا الفتح إن كنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 29 - 5

5- مشرکان، پیروان مؤمن پیامبر (صلی الله علیه و آله) را سهیم و هم رأی او در رسالت می دانستند.

متی هذا الوعد إن كنتم صدقین

جمع آورده شدن «صادقین»، به این خاطر است که مؤمنان نیز مخاطب مشرکان بوده اند. مخاطب قرار دادن مؤمنان و پرسش از زمان وقوع قیامت از آنان، بیانگر نکته یاد شده است.

ص: 411

905- عقیده مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 90 - 6

6 - مؤمنان به رسالت شعیب (ع) مصمم بر آیین توحید و متابعت شعیب (ع) در خروج از شهر مدین

لئن اتبعتم شعیباً

906- علایق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 7

7 - خداوند محبوبترین حقیقت هستی ، در نزد مؤمنان موحد است .

والذین ءامنوا أشد حبا لله

مقصود از «الذین ءامنوا» - به قرینه فراز قبل و نیز آیات گذشته - موحدانی هستند که تنها خداوند را عبادت می کنند و هیچ کس و هیچ چیز را همانند او نمی دانند. «أشد» افعال تفضیل است و مفضل علیه آن ذکر نشده تا شامل هر چیز و هر کس بشود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 59 - 10

10 - رغبت و اشتیاق مؤمنان راستین ، تنها به جانب خداست .

إنا إلی الله رغبون

«إلی الله» متعلق به «راغبون» است و تقدیم آن بر «راغبون» علاوه بر حفظ فاصله آیات، می تواند برای افاده حصر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 18

18 - غفران و رحمت الهی ، محبوب و مطلوب همه اهل ایمان

ألا تحبّون أن یغفر الله لکم

برداشت یاد شده، بر این اساس است که استفهام در «أَلَا تَحِبُّونَ» تقریری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 13

13 - خداوند ، جلوه دهنده و محبوب سازنده ایمان ، در قلب مؤمنان

و لَكِنَّ اللَّهَ حَبِّبٌ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ

ص: 412

907- علم به فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 169 - 2

2- ادعای مشرکان، مبنی بر پذیرش آیین توحیدی و بندگی خالصانه خدای یکتا، در صورت آگاه شدن شان از سرنوشت خوب و سعادت‌مندانۀ مؤمنان و یکتاپرستان گذشته

لو أنّ عندنا ذكراً من الأولين . لكتنا عباد الله المخلصين

توضیح مربوط به برداشت بالا، در ذیل برداشت شماره 5 در آیه قبل (168) آمد.

908- علم خدا به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 2

2- آگاهی همه جانبه و برتر خداوند، از انسان های هدایت یافته و مؤمن

و هو أعلم بالمهتدين

909- علم خدا به مؤمنان آینده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 24 - 6

6- « عن أبي جعفر (ع) قال : « و لقد علمنا المستقدمين منكم و لقد علمنا المستأخرين » قال : هم المؤمنون من هذه الأمة ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «و لقد علمنا المستقدمين منكم و لقد علمنا المستأخرين» روایت شده است که فرمود: آنان [پیشینیان و متأخران] مؤمنان از این امتند».

910- علم خدا به مؤمنان پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 24 - 6

6- « عن أبي جعفر (ع) قال : « ولقد علمنا المستقدمين منكم ولقد علمنا المستأخرين » قال : هم المؤمنون من هذه الأمة ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «و لقد علمنا المستقدمين منكم و لقد علمنا المستأخرين» روایت شده است که فرمود: آنان [پیشینیان و متأخران] مؤمنان از این امتند».

ص: 413

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 13

13 - آگاهی مؤمنان به ارزش ایمان ، مانع خودکم بینی

یا ایها الذین امنوا .. و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

چون فرض شده که مخاطبین آیه مؤمن هستند و مؤمن برتر است و نباید در مقابل کافران احساس ضعف کند (ولا تهنوا ..) ; بنابراین ضعف و اندوه مؤمنان، ناشی از غفلت آنان به ارزش ایمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 3

3 - مؤمنان ، برخوردار از نعمت دانش و معرفت

و ليعلم الذین أوتوا العلم أنه الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 9، 7

7 - اذعان داوود و سلیمان (ع) به وجود کسانی عالم تر و برتر از ایشان در میان بندگان مؤمن خدا

وقالا الحمد لله الذی فضلنا علی کثیر من عباده المؤمنین

9 - علم و آگاهی فزون تر ، از ملاک های برتری مؤمنان بر یکدیگر

وقالا الحمد لله الذی فضلنا علی کثیر من عباده المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 6

6 - مؤمنان ، برخوردار از معرفت و نور هدایت الهی

فهو علی نور من ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 52 - 9

9- مؤمنان ، مردمی دانا به منشأ روزی ها و آگاه به وجود آیات و نشانه های خداوند در فراخی و تنگی رزق و روزی

أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

912- عمل به تکلیف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 2

2- مؤمنان راستین ، آنانی اند که زکات مال را همواره می پردازند .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم للزكوة فعلون

ص: 414

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین ، در عین انجام تکالیف الهی ، از فرجام کار خویش نگران اند .

و قلوبهم و جله اَنَّهُم اِلَى رَبِّهِمْ رَجْعُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 3

3 - مؤمنان واقعی ، پایبند به تکالیف فردی و اجتماعی و دارای بینشی ژرف در عقاید دینی

الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم بالآخره هم یوقنون

«نماز» برقرار ساختن پیوند عبودیت و بندگی با خدا و «زکات» ایجاد ارتباط با مردم پیرامون خود و دستگیری از نیازمندان جامعه است. بنابراین آوردن «پرداخت زکات» پس از «اقامه صلاه» بیانگر این حقیقت است که مؤمنان واقعی تنها به فکر خود نیستند؛ بلکه با مردم جامعه خود نیز ارتباطی مسؤولانه دارند. گفتنی است که «یقین به آخرت» - که عبارت از اعتقاد قطعی است - بیانگر آن است که مؤمنان واقعی در مسائل اعتقادی دارای بینشی عمیق و تردیدناپذیراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 9

9 - انسان مؤمن ، موظف به انجام تکلیف خویش است ، نه مأمور به نتیجه .

وَأَفْوَضْ أَمْرِ إِلَى اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 12

12 - مؤمنان راستین ، آماده جهاد و پذیرای تکالیف دشوار دین

و یقول الذین ءامنوا لولا نَزَّلَتْ سوره فإِذَا نَزَّلَتْ سوره محكمه و ذکر فیها القتال رأیت

از این که خداوند، ترس از جهاد را، بیمار دلی، معرفی کرده است، می توان نتیجه گرفت که مؤمنان راستین از جهاد بیم ندارند، بلکه از آن استقبال می کنند.

913- عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 4

4 - جهاد و تحمل هزینه های جنگ ، از جمله برترین اعمال مؤمنان

و لا ینفقون . . . و لا یقطعون وادياً إلا کتب لهم لیجزیهم الله أحسن ما کانوا یعملون

«أحسن» می تواند منصوب به نزع خافض و به تقدیر «بأحسن ما کانوا یعملون» باشد، در این صورت «أحسن» وصف و عنوانی است برای انفاق و پیمودن راه برای جهاد در راه خدا.

ص: 415

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 16، 17

16 - جبران کاستی اعمال نیک مؤمنان ، از سوی خداوند

و من یقترب حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابر نظر عده ای از مفسران است که «نزد له فیها حسناً» را بدین معنا گرفته اند: اگر در انجام عمل نیک نقص و کاستی باشد، خداوند آن را جبران نموده و بر حسن آن می افزاید.

17 - محبت اهل بیت ، برجسته ترین عمل نیک اهل ایمان

قل لا أسئلكم .. إلا الموده فی القربی و من یقترب حسنه نزد له فیها حسناً

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مراد از «حسنه» مودت فی القربی باشد - چنان که از سیاق آیه استفاده می شود - و نیز با توجه به اهمیت مودت اهل بیت است که در فراز قبل مطرح شده بود.

914- عمل پسندیده مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 6

6 - تمجید خداوند از ایمان آوردگان از اهل کتاب به خاطر رفتار ، گفتار نیک آنان در مقابل گفتار و کردار بد دیگران

و یدروءن بالحسنه السیئه

«حسنه» و «سیئه» به معنای «بدی» و «نیکی» است و «ال» در آن دو برای جنس است. بنابراین مراد از «الحسنه» مطلق نیکی (رفتار و گفتار نیک) است و مراد از «السیئه» مطلق بدی (گفتار و کردار بد) می باشد.

915- عمل خیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 3

3 - انجام کار های خیر ، سیره همیشگی مؤمنان راستین است ، نه امری مقطعی و موقت .

أولئك یسرعون فی الخیرت

از به کارگیری فعل مضارع (یسارعون) - که بیانگر استمرار است - برداشت فوق استفاده می شود.

916- عمل صالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 7

7- جاودانگی مؤمنان دارای اعمال صالح در بهشت

و الذین امنوا... خالدین فیها

ص: 416

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 2

2 - راهیابی مؤمنان به بهشت ، منوط به انجام بخشی از اعمال صالح ؛ و نه مشروط به انجام تمامی کار های نیک

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن

بنابر اینکه «من» برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 19، 2، 1

1 - مؤمنان دارای عمل صالح ، برخوردار از اجر کامل و فضل خداوند در قیامت

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

2 - خداوند خود پاداش دهنده به مؤمنان دارای عمل صالح

فیوفیهم أجورهم

19 - مؤمنان دارای عمل صالح ، بهره مند از نعمت بهشت و دارای حق شفاعت برای کسانی که در دنیا به ایشان نیکی کرده اند .

فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

رسول خدا(صلی الله علیه و آله) درباره «اجورهم» در آیه فوق فرمود: یدخلهم الجنة و درباره «یزیدهم من فضله» فرمود: الشفاعة فیمن وجبت لهم النار ممن صنع الیهم المعروف فی الدنيا.

الدر المنثور، ج 2، ص 752.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 1

1 - وعده الهی به مؤمنان دارای عمل صالح ، به آمرزش و پاداش بزرگ

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفرة و اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 18

18 - برخوردارى مؤمنان از نعمت هاى الهى در بهشت ، نتیجه کردار نیک و مستمر آنان است .

و نودوا آن .. بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 6

6- هر یک از اعمال صالح مؤمنان به وسیله خداوند ، ثبت و نوشته خواهد شد .

فمن يعمل من الصلحت .. إنا له کتبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 3،5،7،1

ص: 417

1 - فلسفه برپایی قیامت ، پاداش دادن به مؤمنان دارای عمل صالح است .

لتأتینکم . . لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

«ل» در «لیجزی»، تعلیل برای فعل «تأتی» در آیه قبل است.

3 - خداوند ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح را خواهد داد .

لیجزی الذین ءامنوا

ضمیر فاعلی «لیجزی» به «عالم الغیب» بازمی گردد.

5 - مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً مشمول آمرزش خداونداند .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک لهم مغفره

7 - مؤمنان دارای عمل صالح ، قطعاً از روزی کریمانه ای در قیامت برخوردار خواهند بود .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک لهم . . . رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 2

2- بهترین و ارزشمندترین عمل نیک مؤمن ، معیار و ملاک سنجش و پاداش الهی به دیگر اعمال نیک وی *

أولئک الذین نتقبّل عنهم أحسن ما عملوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که در آیه شریفه چیزی در تقدیری باشد؛ به این صورت: «نتقبّل عنهم حسناتهم بأحسن ما عملوا»؛ زیرا مسلماً تعبیر «أحسن» بدان معنا نیست که خداوند بهترین اعمال را قبول می کند و اعمال دیگر را نادیده می گیرد؛ هر چند نیک باشد! از طرفی آیه شریفه در مقام امتنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 10

10- مؤمن واقعی ، در پی اعمال نیک است ؛ نه غوطهور در لذت و هوسرانی .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و الذین كفروا يتمتعون و يأكلون كما تأكل الأن

خداوند، مؤمنان را متصف به «عملوا الصالحات» کرده و کافران را مشمول «يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ» دانسته است. از این تقابل، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26,44

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 7,11

ص: 418

7 - خداوند ، گناهان و بدی های مؤمنان دارای عمل صالح را زدوده و می آمرزد .

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا یكفر عنه سیئاته

11 - مؤمنان دارای عمل صالح ، در بهشت جاودانه اند .

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا .. یدخله جنّات... خلدین فیها أبدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 18

18 - خداوند ، روزی مؤمنان دارای عمل صالح را در قیامت به وجه نیک و شایسته خواهد داد .

قد أحسن الله له رزقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 6,7

6 - خداوند ، برای مؤمنانی که عمل صالح دارند ، پاداش بزرگی قرار داده است .

لهم أجر

نکره آوردن «أجر»، بیانگر عظمت آن است.

7 - پاداش مؤمنانی که عمل صالح دارند ، هرگز کاسته یا قطع نخواهد شد .

لهم أجر غیر ممنون

از معانی «منّ» قطع است و معنای «نقص» نیز برای آن گفته شده است. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 6,7,8

6 - مؤمنان دارای عمل صالح ، از پاداشی بزرگ برخوردار خواهند شد .

إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فلهم أجر غیر ممنون

نکره بودن «أجر»، بر عظمت آن دلالت دارد.

7 - پاداش مؤمنان نیک کردار ، هرگز کاهش نیافته و پایان نمی پذیرد .

فلهم أجر غیر ممنون

«مَنَّ» (مصدر «ممنون»)، به معنای «قطع کردن» است و معنای «کاهش دادن» نیز برای آن گفته شده است. (صحاح اللغه)

8 - پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، پاداشی بی منت و به دور از محاسبه و محدودیت

فلهم أجر غیر ممنون

در «قاموس» آمده است که «غیر ممنون»؛ یعنی، بدون محاسبه و صاحب «مصباح» می گوید: «مَنَّتَ علیه مَنَّاً»؛ یعنی، آنچه از نیکی ها برای کسی انجام داده ای، بر او شماره کردی. «راغب» در «مفردات»، این کار را مَنَّت زبانی و امری نکوهیده خوانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 5

5 - دستیابی مؤمنان دارای عمل صالح به پاداش بی منت و پایان ناپذیر ، حقیقتی انکارناپذیر و غیر قابل تکذیب است .

ص: 419

فما یکذبک بعد بالدين

چنانچه «دين» به معنای جزا باشد (مفردات)، از مصادیق بارز آن اجری خواهد بود که در آیه قبل، به مؤمنان بشارت داده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 8 - 8 - 8

8 - داوری بی نظیر خداوند ، پشتوانه اجر بی پایان مؤمنان شایسته کردار

فلهم أجر غیر ممنون . . . أليس الله بأحكم الحكمين

917- عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 1

1 - بیان آثار و نتایج رفتار انسان ها - مؤمن و کافر - در قیامت ، از آیات حق الهی

یوم تسودّ . . . تلك ايات الله تتلوها عليك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 9

9 - تفاوت مؤمنان مجاهد ، از نظر عملکرد و پاداش

لا يضيع اجر المؤمنين. الذين استجابوا لله... للذين احسنوا منهم واتقوا اجرع

اگر «الَّذِينَ» صفت برای «المؤمنين» باشد، مؤمنان به دو گروه تقسیم شده اند: آنان که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را برای جهاد پذیرفتند، ولی از تقوا و احسان لازم برخوردار نبودند؛ و آنان که دعوت را پذیرفتند و دارای احسان و تقوا نیز بوده اند. «اجر عظیم»، مخصوص گروه دوم است و به دلیل «ان الله لا يضيع اجر المؤمنين»، گروه اول نیز دارای پاداش هستند؛ اما نه پاداش عظیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 7,34

7 - خداوند ، هرگز عمل مؤمن را ضایع نکرده و وی را از پاداش اعمالش بهره مند خواهد کرد .

اَتَى لَا اَضِيْعُ عَمَلٍ عَامِلٍ مِنْكُمْ

خطاب «منکم» می رساند که اگر انجام دهنده اعمال نیک مؤمن باشد، عمل او ضایع نخواهد شد و در دنیا و آخرت به ثمر خواهد نشست.

34 - ضایع نشدن اعمال مؤمنان و ثمردهی آن ، به بهره مندی از پاداش های الهی (مغفرت و بهشت) است .

اَتَى لَا اَضِيْعُ عَمَلٍ عَامِلٍ . . . ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 7

ص: 420

7 - خداوند ، مؤمنان متوکل بر وی را بر دشمنانشان پیروز و کار های آنان را حکیمانه سامان خواهد بخشید .

و من يتوکل علی اللّٰه فان اللّٰه عزیز حکیم

جواب شرط «و من يتوکل علی اللّٰه» حذف شده و جمله «فان اللّٰه . . .» جانشین آن شده و دلالت بر آن دارد که تقدیر جمله چنین است:
و من يتوکل علی اللّٰه ی-----نصره و یحکم أمره ف--ان اللّٰه . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 20

20 - هشدار خداوند به مؤمنان نسبت به چگونگی اعمالشان در قبال فرمان های خداوند

و اللّٰه بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 15, 22

15 - عملکرد ، مواضع اجتماعی و خصلت های مؤمنان و منافقان ، کاملاً متفاوت و متضاد است .

المنفقون و المنفقت . . . یأمرون بالمنکر . . . و المؤمنون و المؤمنات . . . یأمرون بالمع

با توجه به تقابل این آیه با آیه 67 - که در مورد خصلتهای منافقان بود - برداشت فوق استفاده می شود.

22 - ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات . . . أولئک سیرحهم اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 4

4- اعمال و عقاید مؤمنان ، موجب دستیابی آنان به فرجامی نیک خواهد شد .

إنا عملون . . . إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 3

3- لزوم هماهنگی گفتار و کردار مؤمنان ، در راستای طاعت خداوند *

طاعه و قول معروف

در صورتی که «طاعه و قول معروف» مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ از مجزا آمدن «طاعه» و «قول معروف» استفاده می شود که آنچه خداوند از انسان می خواهد، صرف طاعت عملی نیست؛ بلکه باید سخن انسان همراه با عمل وی، نیک و پسندیده باشد و در ضمن طاعت، اظهار ناراحتی نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 10

10- اعمال مؤمنان ، چونان سخنان و اقرار های آنان ، مورد آزمون الهی است . *

و نبلوا أخبارکم

کلمه «أخبار» می تواند به معنای اعمال مؤمنان باشد که معمولاً در منظر دید همگان قرار می گیرد. در این صورت از ارتباط «نبلوا أخبارکم» با صدر آیه، استفاده می شود که اولاً مدعیان ایمان، آزمایش می شوند تا اهل عمل و صبر شناخته شوند و

ص: 421

ثانیاً اهل عمل و جهاد و صبر نیز آزمایش می شوند تا مراتب خلوص و ارزش هر عمل مشخص گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 24، 26

24 - خداوند ، به تمامی اعمال مؤمنان آگاه است .

و الله بما تعملون خبير

خطاب در آیه شریفه، متوجه مؤمنان است و مفهوم «ما» در «بما تعملون» عام و دربرگیرنده همه اعمال می باشد.

26 - احاطه علمی خداوند ، به تمامی اعمال مؤمنان ، تضمین کننده پاداش های اخروی آنها

و كلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبير

یادآوری احاطه علمی خداوند به همه اعمال - پس از وعده پاداش برتر به همه مؤمنان - می تواند برای ایجاد و اطمینان در مؤمنان باشد و نیز آنان به این یقین داشته باشند که خداوند به هر عمل نیک آنان، آگاه است. همچنین اعمال نیک آنان - هر چند کوچک باشد - ضایع نخواهد شد.

918- عوامل آرامش اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 1

1 - مؤمنان ی که دارای اعمالی صالح باشند ، در قیامت از هرگونه تباهی و کاستی در ثمره کار خویش مصون خواهند بود .

و من يعمل من الصلحت و هو مؤمن فلا یخاف ظلماً و لا هضماً

«هضم»؛ یعنی، ناقص کردن و کاستن (مصباح). بنابراین «لایخاف ظلماً و لا هضماً»؛ یعنی، نه کسی ستمی بر او روا می دارد تا به ناحق او را مؤاخذه کند و نه نقصان و کاستی در جزای عمل او پدید می آید.

919- عوامل آرامش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 9

9- توحید ربوبی و اعتقاد به حاکمیت یگانه خدا بر هستی ، آرامش بخش روح و اندیشه مؤمنان راستین

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

به کار رفتن واژه «ربّ» به جای دیگر اوصاف الهی و نیز ارتباط «قالو ربّنا الله» با «فلا خوف...»، می رساند که اعتقاد به توحید ربوبی و این که امور تنها در پرتو تدبیر او صورت می گیرد، نقش اساسی در آرامش خاطر مؤمنان مقاوم دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 12 - 6

6 - وعده رویارویی قهرآمیز و سریع خداوند با کافران و گرفتار ساختن آنان در قبضه قدرت خود، مایه آرامش و تسلائی خاطر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ

ص: 422

خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به هنگام بیان مؤاخذه کافران، بیانگر تأثیر مثبت این خبر در روحیه آن حضرت و پیروان ایشان است.

920- عوامل اذیت مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 10، 12

10 - خودکامگی، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و اذیت پیروانش بود.

فما آمن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملایهم أن یفتنهم و إن فرعون ل

12 - خودکامگی و سلطه مداری فرعون، عامل ایجاد اختناق و خفقان در سرزمین مصر بود.

فما آمن... إلا ذریه... علی خوف من فرعون و ملایهم أن یفتنهم و إن فرعون لعال ف

921- عوامل ازدیاد ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 124 - 10

10 - افزایش ایمان مؤمنان و بروز شادمانی در چهره آنان، با نزول و شنیدن آیه های قرآن

فأما الذین ءامنوا فزادتهم ایمناً و هم یستبشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 9

9 - ذکر تعداد نگهبانان دوزخ در قرآن، موجب افزایش و تقویت ایمان مؤمنان گردید.

و یزداد الذین ءامنوا ایمناً

مفسران گفته اند: افزایش ایمان مؤمنان، بر اثر شنیدن تعداد نگهبانان دوزخ در قرآن، ممکن است به این جهت باشد که اهل کتاب، به حقیقت یاد شده اذعان داشته و به آن یقین کرده اند.

922- عوامل استقامت مؤمنان

6 - یادآوری سرنوشت شوم تکذیب کنندگان آیات حق ، هشدار جدی برای مشرکان عصر بعثت و مایه تحکیم روحیه استقامت و

پایداری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

فانتقمنا منهم فانظر كيف كان عقبه المكذبين

923- عوامل امنیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 1

1 - مؤمنان ی که دارای اعمالی صالح باشند ، در قیامت از هرگونه تباهی و کاستی در ثمره کار خویش مصون خواهند بود .

و من يعمل من الصلحت و هو مؤمن فلا يخاف ظلماً و لا هضمًا

«هضم»؛ یعنی، ناقص کردن و کاستن (مصباح). بنابراین «لایخاف ظلماً و لا هضمًا»؛ یعنی، نه کسی ستمی بر او روا می دارد تا به ناحق او را مؤاخذه کند و نه نقصان و کاستی در جزای عمل او پدید می آید.

924- عوامل امیدواری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 7

7- اعلام پیروزی قطعی حق بر باطل ، مایه امید مؤمنان و یأس مشرکان و باطل گرایان

وقل جاء الحقّ و زهق البطل إن البطل كان زهوقًا

اعلام صریح بر شکست قطعی باطل، در پی بیان تلاشهای کافران جهت اخراج پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مکه، می تواند برای تقویت بنیه روانی مؤمنان و ایجاد یأس در دل مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 14

14 - عزت و حکمت بی مانند خداوند ، مقتضی دل بستن و امید داشتن به ورود مؤمنان تائب و پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بهشت جاویدان

ربّنا و أدخلهم جنّاتٍ... إنك أنت العزيز الحكيم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنك أنت العزيز الحكيم» تعلیل برای جمله های پیشین است.

925- عوامل اندوه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مؤمنان راستین ، دور از سرمستی ، و گریان و اندوهناک در برابر انذارهای الهی

و تضحکون و لاتبکون

از توبیخ کافران به خاطر سرمستی و سرخوشی، استفاده می شود که مؤمنان - بر خلاف ایشان - از خوف انذارهای الهی، گریان و از سرمستی ها به دوراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 4,5

4 - شیطان ، دشمن مؤمنان و در پی ناراحت و اندوهگین کردن آنان است .

ص: 424

إِنَّمَا النُّجُوعُ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

5- شیطان، از راه نجوا های منافقان، در صدد اندوهگین کردن مؤمنان بود.

إِنَّمَا النُّجُوعُ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

926- عوامل اندوه مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 4 - 7

7- شکست رومیان، حادثه ای حزن انگیز برای مؤمنان صدر اسلام بود.

غلبت الروم... و یومئذ یفرح المؤمنون

احتمال دارد که شادمانی مسلمانان، به خاطر این باشد که مسلمانان مکه، از شکست رومیان، به عنوان جبهه جناح مؤمنان، اندوهگین شده بودند و خداوند به آنان اعلام می کند که اندوه شان بر طرف خواهد شد.

927- عوامل پاکی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 100 - 8

8- ایمان، مایه طهارت مؤمنان و پاکیزه کننده آنان از هرگونه رجس و پلیدی است.

و ما كان لِنَفْسٍ أَنْ تُوْمِنَ... و يجعل الرجس على الذين لا يعقلون

928- عوامل پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 17 - 1

1- امداد های الهی عامل اصلی و اساسی کشته شدن کافران در جنگ بدر و پیروزی اهل ایمان

فلم تقتلوهم و لكن الله قتلهم

جمله «فلم تقتلوهم...» متفرع بر آیاتی است که امداد های الهی را در جنگ بدر بر می شمرد؛ یعنی توجه به قضایای جنگ بدر و

امدادهای الهی بیانگر این است که در حقیقت خداوند مشرکان را کشت و آنان را شکست داد.

929- عوامل تقویت روحیه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 6

6- یادآوری سرنوشت شوم تکذیب کنندگان آیات حق ، هشدار جدی برای مشرکان عصر بعثت و مایه تحکیم روحیه

ص: 425

استقامت و پایداری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

فانتقمنا منهم فانظر كيف كان عقبه المكذبين

930- عوامل تقویت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 11 - 13

13- اتکا و توکل بر خداوند از رهنمود های انبیا برای تقویت جبهه مؤمنان در مقابل ستیزه جویی کافران

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

اینکه رسولان الهی پس از پاسخ گویی به شبهات مخالفان، اعلام می کنند که مؤمنان باید بر خداوند اتکا داشته باشند، در واقع رهنمودی است از سوی آنان که در برابر مخالفان و دشمنان باید به خدا متکی بود.

931- عوامل تقویت مؤمنان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 21 - 40

40- کشف ماجرای اصحاب کهف، عامل تقویت موضع موحدان و معتقدان به معاد بود.

إذ یتزعون... قال الذین غلبوا علی أمرهم

در بیان آنچه مورد نزاع و اختلاف مردم بود، دو احتمال بیان شد: اگر «إذ یتزعون...» نظر به اختلاف آنان در باره معاد داشته باشد، «الذین غلبوا...» آن دسته از مردم خواهند بود که معاد را پذیرا بودند و با بیداری اصحاب کهف، به دلیلی محکم و ملموس، در برابر خصم خود، دست یافته بودند.

932- عوامل ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 1

1- خداوند، مؤمنان را با سخنی استوار و برهانی تردیدناپذیر، ثابت قدم و مطمئن می سازد.

یثبت الله الذین ءامنوا بالقول الثابت فی الحیوه الدنیا و فی الآخره

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «یثبت» و برای سببیت باشد.

933- عوامل ثروتمندی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 15

ص: 426

15 - « [عن أبي عبد الله (ع) قال : ما كان ولد آدم مؤمن إلا فقيراً ولا كافر إلا غنياً ، حتى جاء إبراهيم (ع) فقال : « ربنا لاتجعلنا فتنه للذين كفروا » فصبر الله في هؤلاء أموالاً و حاجه وفي هؤلاء أموالاً و حاجه ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: هیچ مؤمنی از فرزندان آدم نبود، مگر این که فقیر بود، و هیچ کافر نبود مگر این که غنی بود؛ تا این که زمان ابراهیم(ع) فرا رسید. آن حضرت به خداوند عرض کرد: «پروردگارا ما را مایه فتنه کافران قرار مده». پس خداوند در کافران هم مال و هم نیاز و در مؤمنان نیز هم مال و هم نیاز قرار داد».

934- عوامل حاکمیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 8

8 - حاکمیت مؤمنان بر زمین در گرو استعانت آنان از خدا و صبر ایشان در طریق ایمان است .

استعينوا بالله و اصبروا إن الأرض لله يورثها من يشاء من عباده

چون موسی(ع) پیش از بشارت به نابودی فرعونیان و حاکمیت یافتن بنی اسرائیل مردمش را به استعانت جستن از خدا و صبر فراخوانده است، معلوم می شود این دو فضیلت از شرایط تحقق آن وعده است.

935- عوامل دلداری به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 148 - 5

5 - ایمانِ ثمربخش قوم یونس و فرجام نیک آنان ، مایه عبرت و موجب دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

ف--امنوا فمتّعنهم إلی حین

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه درصدد دلداری به پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی است که در شرایط سخت و طاقت فرسای مکه قرار داشتند. در واقع این آیه، آنان را (همچون یونس(ع)) به ادامه رسالت الهی فرا می خواند.

936- عوامل دوستی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 13، 8

8 - ایجاد الفت و محبت میان مؤمنان عصر بعثت ، امری خدایی و غیر قابل دستیابی به وسیله امکانات مادی

و ألف بين قلوبهم لو أنفقت ما فى الأرض جميعا ما ألفت بين قلوبهم ولكن الله ألف

13 - ایجاد الفت و محبت بين مؤمنان ، پرتوى از عزت و حکمت خداوند

و ألف بين قلوبهم . . . و لكن الله ألف بينهم إنه عزيز حكيم

ص: 427

937- عوامل رحمت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 13

13 - سعه صدر پیامبر (صلی الله علیه و آله) در گوش دادن به سخنان مردم ، مایه رحمت برای مؤمنان

و يقولون هو اذن قل اذن خير لكم . . . و رحمه للذين ءامنوا منكم

938- عوامل رنج مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 74 - 7

7- زندگی در جامعه آلوده و فاسد ، مایه رنج و محنت مؤمنان و غیر قابل تحمل برای آنان است .

و نَجَّيْنَهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَثَ

939- عوامل سرور مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 15 - 2

2 - مرگ و ذلت مشرکان متجاوز ، فرونشانی شعله های خشم در سینه های مؤمنان صدر اسلام

قتلوهم يعذبهم الله . . . و يذهب غيظ قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - يونس - 10 - 58 - 2

2 - تنها نعمتی که برخورداری از آن ، باید مایه خوشحالی و شادمانی مؤمنان باشد ، قرآن است .

قد جاءكم موعظه من ربكم . . . قل بفضل الله و برحمته فبذلك فليفرحوا

940- عوامل سرور مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - افزایش ایمان مؤمنان و بروز شادمانی در چهره آنان ، با نزول و شنیدن آیه های قرآن

فأما الذين ءامنوا فزادتهم إيماناً وهم يستبشرون

ص: 428

941- عوامل سعادت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 8

8 - صلاح و سعادت مؤمنان ، در پرتو پیروی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) (رهبری الهی)

لو يطيعكم في كثير من الأمر لعنتم

مفهوم آیه شریفه ایمن ماندن جامعه از مشقت ها و صدمات در صورت عدم تحمیل آرای شخصی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و امنیت جامعه مایه صلاح و سعادت آن است.

942- عوامل شفای قلب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 8

8 - مرگ و ذلت مشرکان پیمان شکن صدر اسلام و پیروزی سپاه اسلام ، شفابخش سینه دردمند مؤمنان آسیب دیده از تجاوز

يعذبهم الله بأيديكم ويخزهم وينصركم عليهم ويشف صدور قوم مؤمنين

943- عوامل صبر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 5

5 - جهان بینی مؤمنان صابر (از خدا بودن و به سوی او بازگشتن) دلیل صبر و استقامت آنان در برابر دشواری های راه ایمان

الذين إذا أصبتهم مصيبة قالوا إنا لله وإنا إليه راجعون

«الذين .. قالوا...» علاوه بر بیان اوصاف و ویژگی صابران، حکایتگر دلیل و علت صبر آنان نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 7

7 - باور به داوری برتر خدا مایه صبر مؤمنان در برابر کفرپیشگان حق ستیز

فاصبروا حتى يحكم الله بيننا و هو خير الحكمين

هدف شعيب(ع) از بیان داوری برتر خدا پس از دعوت مؤمنان به صبر تا فرارسیدن قضاوت الهی، ایجاد زمینه صبر در آنان بود.

944- عوامل فتر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 15

ص: 429

15 - « [عن] أبي عبدالله (ع) قال : ما كان ولد آدم مؤمن إلا فقيراً ولا كافر إلا غنياً ، حتى جاء إبراهيم (ع) فقال : « ربنا لاتجعلنا فتنه للذين كفروا » فصبرالله في هؤلاء أموالاً و حاجه وفي هؤلاء أموالاً و حاجه ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: هیچ مؤمنی از فرزندان آدم نبود، مگر این که فقیر بود، و هیچ کافر نبود مگر این که غنی بود؛ تا این که زمان ابراهیم(ع) فرا رسید. آن حضرت به خداوند عرض کرد: «پروردگارا ما را مایه فتنه کافران قرار مده». پس خداوند در کافران هم مال و هم نیاز و در مؤمنان نیز هم مال و هم نیاز قرار داد».

945- عوامل کظم غضب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 15 - 2

2 - مرگ و ذلت مشرکان متجاوز ، فرونشان شعله های خشم در سینه های مؤمنان صدر اسلام

قتلوهم يعذبهم الله... و يذهب غيظ قلوبهم

946- عوامل گریه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین ، دور از سرمستی ، و گریان و اندوهناک در برابر انذار های الهی

و تضحكون و لاتبكون

از توییح کافران به خاطر سرمستی و سرخوشی ، استفاده می شود که مؤمنان - بر خلاف ایشان - از خوف انذارهای الهی ، گریان و از سرمستی ها به دوراند.

947- عوامل محبت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 6

6 - ایمان ، عامل محبت میان مؤمنان ، از هر مرز و بوم

تبوءو الدار و الايمن... یحبون من هاجر اليهم

برداشت یاد شده از آن جا است که هجرت مهاجران، انگیزه ایمانی داشته و زمینه سازی انصار برای آنان نیز با همین انگیزه صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 5

5- مودت فراگیر اجتماعی، در پرتو ایمان و حاکمیت توحیدی، فرجام تلاش، مجاهدت ها و مقاومت های اهل ایمان در برابر مشرکان

ص: 430

عسى الله أن يجعل بينكم . . . مؤدّه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - بروج - 85 - 15 - 7

7 - جود و فيض گسترده خداوند ، مایه آمرزش گناه مؤمنان و دوست داشتن آنان است .

هو الغفور الودود . . . المجید

948- عوامل محرومیت از دعای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 84 - 13

13 - نفاق و کفر و مرگ در حال فسق ، مایه محرومیت از فیض نماز و دعای اهل ایمان

و لاتصل . . . إنهم كفروا بالله و رسوله و ماتوا و هم فسقون

949- عوامل مؤثر در سرنوشت مؤمنان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - روم - 30 - 4 - 8

8 - شکست و پیروزی روم ، امری سرنوشت ساز برای مؤمنان و مشرکان عصر بعثت بوده است .

و يومئذ يفرح المؤمنون

بیان شکست رومیان مسیحی در برابر ایرانیان و نیز پیشگویی شکست ایرانیان از رومیان و سرور و فرح مؤمنان از پیروزی رومیان، حکایت

از این می کند که چنین تحولاتی برای گروه های یاد شده، مهم و سرنوشت ساز بوده است.

950- عوامل نصرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - فرقان - 25 - 31 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، مقتضی راهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و نصرت و یاری آنان

و كفى برّك هاديًا و نصيرًا

951- عوامل هدايت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 9 - 7

ص: 431

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضی دستگیری و هدایت پیوسته مؤمنان نیک کردار

إن الذين آمنوا .. يهديهم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، مقتضی راهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و نصرت و یاری آنان

و كفى برّك هاديًا و نصيرًا

952- عهد با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 4

4 - اطاعت مطلق از خداوند ، پیمان الهی از مؤمنان

و اذكروا .. میثقه الذی و ائتکم به اذ قلتم سمعنا و اطعنا

953- عهد خدا با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 1 - 5 - 14

14 - حلیت خوردن گوشت برخی از چهارپایان (شتر ، گاو و گوسفند) و حرمت برخی دیگر و حرمت صید و شکار در حال احرام ، از

عهد ها و پیمان های الهی با مؤمنان

اوفوا بالعقود أحلت لكم بهیمة الانعم الا ما یتلی علیکم غیر محلی الصيد

954- عهد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 7

7 - پیمان مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بر اطاعت کامل از وی

اذكروا .. میثقه الذی واثقکم به اذ قلتتم سمعنا و اطعنا

برخی بر آنند که مراد از «میثاق» در این آیه، به قرینه دو جمله «سمعنا و اطعنا»، پیمانهای است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به هنگام بیعت عقبه و بیعت رضوان و .. از مؤمنان گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 9

9 - بعضی از مؤمنان صاحب عهد با خدا، در انتظار فرارسیدن موقعیتی مناسب، برای عمل کردن به آن عهدند.

ص: 432

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا اللّٰه . . . و منهم من ینتظر

955- عیب جوئی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 10، 13

10 - شیوه دوگانه منافقان در عیب جوئی از مؤمنان توانمند و مؤمنان تهیدست

الذین یلمزون المطوعین . . . فیسخرن منهم

برداشت فوق بر این اساس است که «یلمز» درباره توانمندان و «یسخرن» درباره تهیدستان باشد و ضمیر «منهم» به «الذین یجدون . . .» برگردد؛ یعنی، منافقان، مؤمنان توانمند و اهل انفاق را مورد طعن و مؤمنان تهیدست انفاقگر را مورد استهزا و ریشخند قرار می دادند.

13 - خرده گیری و مسخره کردن مؤمن گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب سخت الهی است .

فیسخرن منهم سخر اللّٰه منهم و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 30 - 1

1 - گناه پیشگان کافر، با چشمک زدن و اشاره به یکدیگر، هنگام عبور بر مؤمنان نیکوکار، به عیب جوئی از آنان می پردازند .

و إذا مرّوا بهم یتغامزون

«غمز»؛ یعنی، عیب جوئی از دیگران با پلک زدن و اشاره دست (مفردات راغب). ضمیر «مرّوا» به مجرمان برمی گردد. برخی احتمال داده اند که ضمیر به مؤمنان برگردد و مراد این باشد که هنگام عبور مؤمنان بر کافران، آنان با چشمک زدن و علامت دادن به یکدیگر به عیب جوئی از مؤمنان می پردازند.

956- عیسی (ع) و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 9

9 - تلاش عیسی (ع) برای تشکل بخشیدن و سازماندهی به جبهه مؤمنان، علیه جبهه کفر

فلما احسّ . . . قال من انصاری الی اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 53 - 5

5- مؤمنان از برخورد های ناروا و غیر منطقی مشرکان با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بسیار خشمگین بودند .

ص: 433

و قل لعبادی یقولوا التی هی أحسن

در شأن نزول آیه آمده است: مؤمنان، وقتی مشاهده می کردند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب مشرکان مورد آزار و اذیت قرار می گیرد، از آن حضرت اجازه جهاد و برخورد می خواستند که این آیه نازل شد (مجمع البیان).

958- غضب مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 15 - 1

1 - دل های مؤمنان صدر اسلام نسبت به مشرکان پیمان شکن ، آکنده از خشم بود .

ألا تقتلون قوماً نكثوا أيمانهم . . . و یشف صدور قوم مؤمنین . و یذهب غیظ قلوبهم

959- فرجام اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 26

26- تفاوت فرجام اخروی مؤمنان و کافران ، بازتاب تمایز عملکرد دنیوی آن دو

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . و الذین کفروا یتمتعون و یأکلون ... الجنّه ال

در این جا خداوند نخست به تمایزهای دنیوی اهل ایمان با کافران پرداخته و سپس تفاوت فرجام اخروی آنان را بیان داشته است. از این ارتباط موجود در آیات، پیوند تنگاتنگ میان عملکرد دنیوی هر گروه با فرجامشان استفاده می شود.

960- فرجام رنجهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 16

16- بهشت ، پایان رنج و تلاش مؤمنان و دوزخ فرجام لذت جویی و فساد کافران

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّـت . . و الذین کفروا... النار مثوی لهم

در این آیات، میان زندگی، اهداف و فرجام مؤمنان و کافران، مقایسه صورت گرفته است. مؤمنان اهل جهاد و عمل صالح اند و در پی دشواری های آن، از بهشت برخوردار خواهند شد. اما کافران اهل رفاه و لذت جویی اند و در پی آن گرفتار آتش خواهند بود.

961- فرجام مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

1 - بقرہ - 2 - 119 - 5

ص: 434

5 - مسؤولیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، راهنمایی انسان ها و تبیین سرانجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنا أرسلناك بالحق بشيراً و نذيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 2

2 - یکسان نبودن سرنوشت مؤمنان جوینده خشنودی خداوند ، با هموارکنندگان غضب و خشم الهی بر خویش

افمن اتبع رضوان الله كمن بآء بسخط من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 19

19 - مرگ مؤمن به دلیل اینکه راه رسیدنش به بهشت است ، برای او خیر می باشد .

و ما عند الله خير للابرار

امام باقر (ع) فرمود: .. الموت خير للمؤمن لان الله يقول «و ما عند الله خير للابرار».

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 212، ح 178 ; تفسیر برهان، ج 1، ص 333، ح 11.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 13

13 - بازگشت همه آدمیان - چه هدایت یافتگان و چه اهل کفر - تنها به سوی خداست .

إلى الله مرجعكم جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 1

1 - بهشت جاودان ، جایگاه کسانی که به آیات الهی ایمان آورند و اعمال نیک انجام دهند .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت .. اولئك اصحب الجنة هم فيها خالدون

متعلق «ءامنوا» به دلیل آیه 40، آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 188 - 17

17 - بشارت دادن به مردم و آگاه ساختن آنان از فرجام مبارک اهل ایمان، از وظایف اساسی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إن أنا إلا نذیر و بشیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 11

11 - برخورداری انسان از حق انتخاب ایمان و کفر، به معنای بی تفاوتی ایمان و کفر در فرجام اخروی او، نیست.

فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر إنا أعتدنا للظلمین نارًا

امر در «فلیکفر» برای تهدید است و جمله «إنا أعتدنا..» گویای این معنا است که اختیار انسان در انتخاب ایمان یا کفر،

ص: 435

بدان معنا نیست که او، بر انتخاب خویش، مؤاخذه و یا تشویق نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 1

1- بوستان های فردوس ، منزل گاهی تضمین شده برای نیک کردارانِ مؤمن به آیات الهی و قیامت است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. نَزَلًا

متعلق ایمان در «آمنوا» به قرینه آیات قبل - که درباره کفر به آیات و لقای پروردگار بود - ایمان به آیات و قیامت است. «فردوس» یعنی «وادی سرسبز». برخی از زبان شناسان، آن را کلمه ای رومی می دانند که به زبان عرب وارد شده است (تاج العروس) کلمه «نزل» در معانی «منزل» و «وسایل پذیرایی» و... استعمال می شود. برداشت یاد شده، براساس معنای نخست است. فعل ماضی (کانت) درباره حوادث آینده، بر وقوع حتمی و تضمین شده آن حوادث دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین ، در عین انجام تکالیف الهی ، از فرجام کار خویش نگران اند .

وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ إِلَيْ رَبِّهِمْ رَجْعُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 6

6 - خداوند ، توانا بر جدا ساختن سرنوشت مؤمنان واقعی از فرجام کافران محکوم به هلاکت

أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ .. وَأُنَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 3

3 - منزل گاه واقعی مؤمنان ، باغ های بهشت است .

فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى

«مأوی» اسم مکانی از ریشه «أوی» به معنای «پناه گاه» است. اضافه شدن «جَنّات» به «المأوی» حکایت از جایگاه حقیقی بودن آن برای

مؤمنان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 168 - 5

5 - مشرکان ، مدعی بی اطلاعی از سرنوشت خوب و بد مؤمنان و یکتاپرستان گذشته بودند .

لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأُولِينَ

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که «ذکر» در آیه شریفه به معنای «علم» باشد و مقصود از «الأولین» موحدان و مؤمنان گذشته باشد. بر این اساس معنا و پیام آیه چنین می شود: اگر ما از سرنوشت مؤمنان و موحدان گذشته آگاه بودیم و از جایگاه خوب آنان مطلع می شدیم، همچون آنان توحید الهی و بندگی خدای یکتا را می پذیرفتیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 436

28 - رستگاری و ظفر مندی ، فرجام قطعی حزب خدا (مؤمنان راستین)

ألا إن حزب الله هم المفلحون

962- فرجام مؤمنان به نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 8

8 - خداوند ، با بیان عاقبت نیک یاران حضرت نوح (ع) و فرجام شوم تکذیب کنندگانش ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را دلداری داده و مشرکان را به عذاب استیصال تهدید نمود .

و اتل عليهم نبأ نوح .. فانظر كيف كان عقبه المنذرین

963- فرجام مؤمنان شهید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 5

5 - مؤمنان با کشته شدن در راه خدا به جوار او بار خواهند یافت .

إنا إلى ربنا منقلبون

964- فرجام مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 9

9 - اطمینان مؤمنان صدر اسلام به سرنوشت نیک خویش و هلاکت و نابودی منافقان

نحن نترصد بكم .. بعذاب من عنده أو بأيدنا فترصدوا إنا معكم مترصدون

965- فرزندان مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- بهره مندی پدران ، همسران و فرزندان صالح از بوستان های ماندنی بهشت ، در سایه لطف الهی به مؤمنان تائب و پیرو دین

و أدخلهم جنّات عدن الّتی وعدّتهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند تنها به مؤمنان تائب و اهل عمل، وعده بهشت داده؛ ولی در عین حال

ص: 437

فرموده است: پدران، همسران و فرزندان ایشان نیز - در صورت صالح بودنشان - وارد بهشت خواهند شد. یادآوری اینان در ردیف مؤمنان تائب - که وعده بهشت تنها به آنان اختصاص دارد - می تواند نوعی پاداش به ایشان و لطف الهی در حق آنان باشد.

8 - بودن پدران ، همسران و فرزندان در بهشت ، از الطاف الهی در حق مؤمنان تائب و پیروان دین

و أدخلهم جنات عدن التي وعدتهم ومن صلح من آبائهم وأزوجهم وذريتهم

یاد کردن مسأله بودن پدران و .. در بهشت در کنار مؤمنان تائب، در عین آن که آنان از نظر مقام و کمال در حدی نیستند که مانند مؤمنان باشند (هرچند صلاحیت عمومی ورود به آن جا را دارند)، می تواند بیانگر اظهار لطف الهی به مؤمنان تائب باشد؛ زیرا وجود این افراد در کنار انسان، خود نعمتی بزرگ است.

14 - عزت و حکمت بی مانند خداوند ، مقتضی دل بستن و امید داشتن به ورود مؤمنان تائب و پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بهشت جاویدان

ربنا وأدخلهم جنات .. إنك أنت العزيز الحكيم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنك أنت العزيز الحكيم» تعلیل برای جمله های پیشین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 13، 12

12 - « عن أبي عبد الله (ع) في قول الله عز وجل : « والذين آمنوا واتبعتهم ذريتهم بإيمان ألحقنا بهم ذريتهم » قال : قصرت الأبناء عن عمل الأباء فألحقوا الأبناء بالأباء لتقر بذلك أعينهم ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدای عزوجل «والذين آمنوا واتبعتهم ذريتهم بإيمان ألحقنا بهم ذريتهم» روایت شده که فرمود: فرزندان از نظر عمل از پدرانشان کمترند؛ ولی برای چشم روشنی پدران مؤمن، فرزندان را به پدرانشان ملحق می کنند».

13 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : إن الله تبارك و تعالی كفل إبراهيم (ع) و ساره أطفال المؤمنين يغذونهم بشجرة من الجنة . . . فإذا كان يوم القيامة ألبسوا و طيبوا و اهدوا إلى آبائهم و هو قول الله عزوجل « والذين آمنوا و اتبعتم ذريتهم بإيمان ألحقنا بهم ذريتهم ;

از امام صادق(ع) روایت شده که خداوند - تبارک و تعالی - اطفال مؤمنان را تحت تکفل ابراهیم(ع) و ساره قرار داده که آنان را به وسیله درختی از بهشت غذا می دهند. .. هرگاه قیامت فرارسد به آنان لباس پوشانده و آنها را معطر می کنند و به عنوان هدیه برای پدرانشان می برند... و این گفتار خدای عزوجل است «والذين آمنوا واتبعتهم ذريتهم بإيمان ألحقنا بهم ذريتهم».

966- فرصت طلبی مؤمنان عافیت طلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - عافیت طلبان ، در پی بهره گیری از ثمره زحمت های دیگران اند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى في الله جعل فتنه الناس كعذاب الله و

ص: 438

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 103 - 1,3

1- بهشتیان و مؤمنان راستین ، از ناله و اندوه بزرگ قیامت در امان بوده و غمگین نخواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنَىٰ... لَيَحْزَنَهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ

«فزع» به معنای انقباض و گرفتگی ناشی از شیء ترسناک و از جنس «جزع» (ناله و افغان) است (مفردات راغب).

3- بهشتیان و مؤمنان راستین ، به هنگام برپایی قیامت مورد استقبال فرشتگان قرار خواهند گرفت .

و تتلقیهم الملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 5,6

5- « یونس بن ظبیان عن أبی عبداللہ (ع) قال : کان یقول لی کثیراً یا یونس سلّم تسلّم ، فقلت له تفسیر هذه الآیه « قد أفلح المؤمنون » قال تفسیره قد أفلح المسلمون ، إِنَّ المسلمین هم النجباء یوم القیامه ؛

یونس بن ظبیان می گوید: امام صادق(ع) بارها به من فرمود: ای یونس تسلیم باش تا در امان باشی گفتم: تفسیر آیه «قد أفلح المؤمنون» چیست؟ فرمود: یعنی، اهل تسلیم، ظفر یافتند. همانا اهل تسلیم روز قیامت شریف و بزرگواراند.»

6- « عن أبی جعفر (ع) قال : إِنَّ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ أَعْطَى الْمُؤْمِنَ... الْفَلَاحَ فِي الْآخِرَةِ... ثُمَّ قَرَأَ... « قد أفلح المؤمنون » إلی قوله : « هم فیها خالدون » ؛

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود: همانا خداوند- عزوجل - به مؤمن رستگاری را در آخرت عطا کرده است . سپس امام(ع) آیه «قد أفلح المؤمنون» را خواند تا «هم فیها خالدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 32 - 2

2- تأمین نیازها و ارضای همه تمنیات اهل ایمان ، پیش پذیرایی خداوند از آنان هنگام ورود به بهشت

نزلاً من غفور رحیم

با توجه به معنای «نُزُل» (غذای هنگام نزول و پیش درآمد پذیرایی از میهمان) مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 18، 9

9 - مؤمنان نیک کردار ، ایمن در قیامت و برخوردار از بوستان های بهشت

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فی روضات الجنّات

از تقابل «تری الظالمین» با «و الذین ءامنوا» مطلب یاد شده استفاده می شود.

18 - برخورداری مؤمنان ، از نعمت های فراوان و نامحدود بهشت ، رهین فضل الهی و فراتر از استحقاق ایشان است .

لهم ما یشاءون عند ربّهم ذلک هو الفضل الکبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 1، 4، 8، 9

1 - مؤمنان نیک کردار ، مشمول رحمت پروردگار در قیامت

ص: 439

فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ

4- مؤمنان نیک کردار ، مشمول رحمت حق در پی مشاهده نگرانی های همگانی قیامت *

و ترى كلّ أمّة جائیه .. فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ

برداشت بالا بدان احتمال است که «فَأَمَّا الَّذِينَ ..» تفریع بر «تری كلّ أمّة جائیه» باشد.

8- شمول رحمت حق در قیامت نسبت به مؤمنان صلاح پیشه ، نمودی از ربوبیت او

فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ

به کار رفتن واژه «ربّ» و اضافه آن به «هم»، بیانگر مطلب یاد شده است.

9- احاطه و فراگیری رحمت الهی ، نسبت به مؤمنان در قیامت

فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ

تعبیر «یدخلهم ..» می رساند که شمول رحمت حق نسبت به مؤمنان نیک کردار، محدودیتی ندارد و آنان داخل در رحمت او و مستغرق در آن می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 9، 7

7- زنان و مردان مؤمن ، برخوردار از حیات جاودان و پرنشاط در باغ های بهشت

لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا

9- ورود مؤمنان به بهشت جاودان ، همراه با تکریم و اجلال از سوی خداوند *

لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ

فعل متعدی «یدخل» و اسناد آن به خداوند، می تواند دربردارنده احتمال بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 18

18- مؤمنان در قیامت ، مشمول رحمت خداوند و منافقان محکوم به عذاب الهی اند .

یوم یقول المنفقون . . . باطنه فيه الرحمه و ظهره من قبله العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 11، 12

11 - خداوند ، در قیامت به مؤمنان تقوایبشه نوری عطا خواهد کرد که در پرتو آن از ظلمات قیامت گذر کنند .

و يجعل لكم نورًا تمشون به

12 - مؤمنان تقوایبشه ، مشمول مغفرت و آمرزش خداوند در قیامت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا . . . و يغفر لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 3

3 - انفاق گران متقی و مؤمن ، دارای آخرتی سرشار از آسایش

فَأَمَّا من أعطى . . . فسنيّسره لليسرى

آیات بعد - که از «عسرى» سخن گفته است - با جمله «و ما یغنى عنه ماله إذا تردّى» مصداق «عسرى» را زمان هلاکت

ص: 440

شخص و بی فایده بودن مال معرفی کرده است که بر جهان آخرت تطبیق می کند. بنابراین می توان گفت: «یسری» - که در مقابل آن است - نیز شامل آخرت می باشد. آیه «وإن لنا لآخرة والأولى» نیز شاهد تعمیم آن بر جهان آخرت است.

968- فضایل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 12

12 - رأفت الهی به مؤمنان ، با خرید جانشان در برابر رضایت خویش

و من الناس . . . و الله رءوف بالعباد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 12

12 - جایگاه بلند مؤمنان تقوا پیشه نسبت به کافران ، در روز قیامت

و الذین اتقوا فوقهم يوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 15

15 - تنها پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، دارای صلاحیت و اهلیت برای مسجدالحرام هستند ; نه مشرکان و کفار *

و اخراج اهله منه اکبر عندالله

با توجه به اینکه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان را اهل مسجدالحرام شمرده است; شاید کنایه از اهلیت آنان برای مسجدالحرام و نا اهلی کفار برای آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 5

5 - اهمیت و ارزش هجرت و جهاد در راه خدا ، و برتری مهاجران مجاهد بر سایر مؤمنان

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل الله

به نظر می‌رسد تکرار موصول، دلالت بر ارزشمندی ایمان داشته باشد؛ اگر چه همراه با جهاد و هجرت نباشد؛ اما آنگاه که توأم با هجرت و جهاد باشد، ارزش و اهمیتی برتر می‌یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 4

4 - منزلت والای مؤمنان دارای عمل صالح، نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

ظاهراً اضافه «رب» به ضمیر، تشریفیه است. چنانچه آلوسی گفته که در تعبیر «عند ربهم»، افزونی لطف و شرافت به چشم می‌خورد.

ص: 441

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 27

27 - خداوند دارای فضل و رحمتی خاص ، نسبت به مؤمنان

و الله ذو فضل على المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 164 - 1

1 - بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نعمتی بزرگ برای مؤمنان

لقد منّ الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا

فعل «منّ» از مصدر «مَنَّ» به معنای نعمت بزرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 27

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 2

2 - ارزشمندی ایمان و مؤمن ، در پیشگاه خداوند

يا ايها الذين امنوا

در خطاب مستقیم خداوند، نوعی تشریف و تفخیم نهفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 14

14 - خداوند ، همواره به بندگان مؤمن ، مهربان است .

انّ الله كان بكم رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 9

9 - خداوند ، دوست و حامی مؤمنان است .

والله اعلم باعدائكم و كفى بالله ولياً و كفى بالله نصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 4

4 - خداوند ، واردکننده مؤمنان به بهشت

سندخلهم جنّات . . . و ندخلهم ظلا ظليلا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 8,9

ص: 442

8 - اهل ایمان ، رهروان راه رسول خدا

و من یشاقق الرسول . . . و یتبع غیر سبیل المؤمنین

9 - انتخاب روشی برای پیمودن راه دین ، غیر روش و سلوک مؤمنان ، مخالفت با رسول خداست .

و من یشاقق الرسول . . . و یتبع غیر سبیل المؤمنین

بر اساس این احتمال که جمله «و یتبع . . .» بیان مصداقی از مضمون جمله «یشاقق الرسول» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 4

4 - مؤمنان دارای اعمال صالح ، خارج از نفوذ ولایت شیطان هستند .

و من یتخذ الشیطن ولیاً . . . و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

چون پذیرندگان ولایت شیطان، اهل دوزخ شمرده شدند و در مقابل، مؤمنان صالح به بهشت وعده داده شده اند، معلوم می شود که مؤمنان هرگز ولایت شیطان را نپذیرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 14

14 - مؤمنان ، برخوردار از عزت الهی

أیتغون عندهم العزّه فإن العزّه لله جميعاً

اگر مؤمنان از عزت الهی برخوردار نباشند، باید دوستی با آنان نیز ممنوع باشد، چون ملاک رد دوستی با کافران، فقدان عزت در میان آنان شمرده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 12

12 - مؤمنان به خدا ، قیامت و قرآن ، بر پا دارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، از پاداش بزرگ الهی ، برخوردار خواهند شد .

أولئک سنؤتیهم أجراً عظیماً

1 - خداوند ، مؤمنان متمسک به وی را از رحمت ویژه و فضل و هدایت خاص خویش ، بهره مند خواهد کرد .

فاما الذین ءامنوا باللّٰه و اعتصموا به .. و یهدیهم إلیه صراطاً مستقیماً

هدایت، فضل و رحمت خداوند، شامل همه بندگان می شود. بنابراین ذکر آنها به عنوان پاداش بیانگر رحمت، فضل و هدایت خاص است؛ گفتنی است در برداشت فوق ضمیر «به» به «اللّه» برگردانده شده است.

14 - مؤمنان ، برخوردار از تکامل و رشد معنوی ، در آخرت

و یهدیهم إلیه صراطاً مستقیماً

جمله فسید خلمم با توجه به «سین» دلالت دارد بر اینکه رحمت و فضل در آخرت است، پس هدایت هم که پس از آنها ذکر شده است، در آخرت است و هدایت به سوی خدا، رشد و کمال معنوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - 4 - مائده - 5 - 11 - 4

4 - دفع توطئه های دشمنان اسلام ، از نعمت های خداوند بر مؤمنان

اذکروا نعمت الله علیکم اذ همم . . . فکف ایديهم عنکم

جمله «اذ . . . فکف» بیان «نعمت» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 1

1 - مؤمنانی که ایمانشان از هر گونه شرک پیراسته باشد، از موهبت امنیت الهی برخوردار و از خشم و عذاب او مصون هستند.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم أولئک لهم الأمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 125 - 5

5 - شرح صدر نور الهی در قلب مؤمنان است. *

و جعلنا له نورا یمشی . . . فمن یرد الله أن یهدیه یشرح صدره

«فاء» در «فمن یرد . . .» عطف و تقریب بر آیات قبل است. در آیه 122 (أو من کان میتا . . .) مردم به دو دسته تقسیم شدند: حیات یافتگان

دارای نور و فروماندگان در ظلمت. در این آیه با نتیجه گیری از مجموع آیات، هدایت یافتگان دارای شرح صدر و گمراهان مبتلا به تنگی

صدر شمرده شده اند. محتمل است شرح صدر همان نوری باشد که در آیه 122 مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 10

10 - استفاده مؤمنان از زینتها و نعمتها، مقصود اصلی از آفرینش آنهاست.

قل هی للذین ءامنوا فی الحیوه الدنیا

ذکر نکردن «لغیرهم» پس از «للذین ءامنوا»، علی رغم مقصود بودن آن، برای رساندن این معناست که زینتها و طیبات بالإصالة برای

مؤمنان آفریده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 7

7 - تصدیق کنندگان انبیا و تقواییشان راستکردار در قیامت ایمن از عقوبت‌های الهی و به دور از هر گونه اندوه هستند.

فمن اتقى و أصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

مراد از نبودن خوف (لا خوف) به دلیل آیه بعد، ایمنی از گرفتار شدن به آتش دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 37 - 2

2 - کافران ستیزه‌گر با دین، پلید هستند و اهل ایمان، پاک.

ص: 444

لیمیز اللہ الخبیث من الطیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 11، 1

1 - تعمیر و رسیدگی به امور مساجد ، تنها در صلاحیت مؤمنان راستین است .

إنما یعمّر مسجد اللّٰه من ءامن باللّٰه و الیوم الآخر . . . و لم یخش إلا اللّٰه

11 - از ابوسعید خدری روایت شده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود : « إذا رأیتم الرجل یعتاد المسجد فاشهدوا له بالایمان

قال اللّٰه : إنما یعمّر مسجد اللّٰه من ءامن باللّٰه و الیوم الآخر ;

هرگاه مردی را دیدید که به مسجد عادت دارد، به ایمان او شهادت بدهید؛ زیرا خداوند فرمود: همانا مساجد خدا را کسانی آباد می کنند که ایمان به خدا و روز واپسین دارند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 2، 1

1 - سرزنش خداوند نسبت به مسلمانانی که شغل آب دهی به حاجیان و سرپرستی مسجدالحرام را با جهاد در راه خدا برابر انگاشته و خویشن را همطراز با مؤمنان اهل پیکار در راه خدا می پنداشتند .

أجعلتم سقایه الحاجّ و عماره المسجدالحرام کمن ءامن باللّٰه و الیوم الآخر و جهد فی

2 - همسنگ قرار دادن کافر و مشرک نیک کردار با مؤمن مجاهد ، عملی ناصواب و شایسته ملامت و توبیخ است .

أجعلتم سقایه الحاجّ و عماره المسجدالحرام کمن ءامن باللّٰه و الیوم الآخر و جهد فی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 1

1 - تقدیر و تمجید خداوند از مؤمنان مهاجر و مجاهد صدر اسلام

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 22 - 2

2- مؤمنان هجرت کننده و مجاهد، برخوردار از زندگی جاودان در باغ های سرشار از نعمت، در سرای بهشت

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا... و جنت لهم فیها نعیم مقیم. خلدین فیها ابدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 71 - 20

20- وعده خداوند به بهره مند ساختن مؤمنان راستین، از رحمت خاص خویش در قیامت

و المؤمنون و المؤمنات... أولئک سیر حمهم اللّٰه

تعبیر «سیر حمهم» که اختصاص به آینده دارد به جای «یرحم» می تواند اشاره به قیامت داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 72 - 1

ص: 445

1 - حیات جاودان در باغ های بهشت با نهر های روان ، وعده الهی به زنان و مردان مؤمن

وعد الله المؤمنين . . . تحتها الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 5

5 - مؤمنان راستین ، شخصیت خویش را بر اساس تقوا و تحصیل رضایت خدا بنا می کنند .

أفمن أسس بنيانه على تقوى من الله ورضون خير

مراد از «بنیانه» می تواند اعمال و دستاوردهای فرد نباشد، بلکه منظور بنیان و هویت خود شخص باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 26

26 - عن عبدالرحيم عن ابي جعفر (ع) قال : قرأ هذه الآية « ان الله اشترى من المؤمنين أنفسهم . . . » . . . فقال : . . . من مات من المؤمنين ردّ حتى يقتل . . . ;

عبدالرحيم می گوید امام باقر (ع) آیه «إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم . . . » را قرائت کرد . . . سپس فرمود: . . . هر مؤمنی که بمیرد، برگردانده می شود تا کشته شود . . . ».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 18

18 - مؤمنان راستین ، شایسته دریافت بشارت خدا و رسولش

التّيبون العبدون . . . وبشّر المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 17، 10

10 - اهل ایمان ، دارای پیشینه ای نیک و پرونده ای درخشان در نزد پروردگار

وبشّر الذين ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم

«قدم صدق» کنایه از حسن پیشینه است.

17 - « عن ابی عبداللّٰه (ع) فی قول اللّٰه تبارک و تعالی « و بشر الذین آمنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم » فقال : هو رسول اللّٰه (صلی اللّٰه علیه و آله) ;

از امام صادق (ع) درباره سخن خدای تبارک و تعالی که فرمود: «به کسانی که ایمان آورده اند بشارت بده که برای آنان نزد پروردگارشان قدم صدق هست»، روایت شده که آن (قدم صدق) رسول خداست».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 4

4 - مؤمنان نیک کردار ، در کنف حمایت و هدایت مستمر و دائم الهی

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت یهدیهم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 446

7- از آیات و نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از هشدار های پیامبران ، تنها کسانی که زمینه ایمان دارند ، بهره مند خواهند شد .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 5,2

2- حالت موحدان و مؤمنان به قرآن ، همانند انسان های بیبا و شنواست .

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

5- مؤمنان و موحدان ، هرگز همسان کافران و مشرکان نخواهند بود ، همان طور که بینایان و شنوایان هم طراز کران و کوران نمی باشند .

هل یستویان مثلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 7

7- اهل ایمان ، شایسته برخوردار شدن از رحمت الهی اند .

نَجینا هودًا والذین ءامنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 8

8- اهل ایمان ، شایسته برخوردار شدن از رحمت الهی اند .

نَجینا صلحًا و الذین ءامنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 3

3- تنها اهل ایمان ، نیکویی منافع حلال و عادلانه و نادرست بودن منافع حرام و ظالمانه را باور خواهند کرد .

بقیّت الله خیر لکم ان کنتم مؤمنین

چون خیر بودن منافع حلال و عادلانه مشروط به ایمان نیست؛ یعنی، چه جامعه مؤمن باشد و چه نباشد، قسط و عدالت برای آنان خیر است، گفته شده «إن كنتم مؤمنین» شرطِ باور کردن و فهمیدن است؛ یعنی، اگر مؤمن شوید، می فهمید که منافع حلال خیر است و گرنه باور نخواهید کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 6

6- اهل ایمان ، شایسته برخوردار شدن از رحمت الهی اند .

نجینا شعیبًا والذین ءامنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 447

11- تنها مؤمنان از مواعظ سوره هود سود می برند و متذکر حقایق و معارف الهی می شوند .

موعظه و ذکری للمؤمنین

روشن است که سوره هود و داستانهای نقل شده در آن ، برای همگان موعظه و تذکار است. بنابراین لام در «للمؤمنین» لام انتفاع است و حکایت از آن دارد که تنها اهل ایمان از حقایق بیان شده در این سوره بهره می برند و از تذکارهای آن سود می جویند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- تنها مؤمنان به قرآن ، از هدایت ها و رحمت آفرینی های آن بهره مند می شوند .

ولکن . . . هدی و رحمه لقوم یؤمنون

دلیل این برداشت نظیر سخنی است که در توضیح برداشت شماره 2 از همین آیه آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت ، اجابت کنندگان دعوت الهی اند .

لذین استجابوا لربهم الحسنی

آیات گذشته بیانگر این است که مراد از «الذین استجابوا» موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- آنان که ایمان آورده و دلهایشان به یاد خدا آرامش می یابد ، از کسانی اند که خداوند آنها را به سوی خویش هدایت کرده است .

و یهدی إلیه من أناب. الذین آمنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله

6- « عن أبي عبد الله - عليه السلام - في قوله تعالى : « الذین آمنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله ألا بذكر الله تطمئن القلوب » قال : قال رسول الله (صلی الله علیه و آله) لعلى بن ابی طالب (ع) : تدری فی من نزلت ؟ . . . فی من صدق لی و آمن بی و أحببک و عترتک من بعدک و سلّم الأمر لک و للأئمة من بعدک ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که درباره سخن خدا: «الذین آمنوا و تطمئنّ قلوبهم . . .» فرمود: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) به علی بن ابی طالب(ع) فرمود: آیا می دانی [این آیه] درباره چه کسی نازل شده؟ ... درباره کسی نازل شده که مرا تصدیق کند و به من ایمان بیاورد و تو و عترت تو را که بعد از تو هستید، دوست بدارد و امر [ولایت] را به تو و ائمه(ع) بعد از تو تسلیم کند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 1

1- مؤمنان به خدای یکتا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن که دارای عمل صالح باشند، از بهترین و پاک ترین زندگی های دنیوی بهره مندند .

الذین آمنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم

متعلق «آمنوا» به قرینه آیات گذشته توحید، پیامبر(صلی الله علیه و آله) و قرآن است. «طوبی» اسم تفضیل مؤنث اطیب و به معنای

ص: 448

بهترین و پاک ترین می باشد و مراد از آن به قرینه مقابله آن با «مئاب» حیات و زندگانی برتر و پاک تر دنیوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 17

17- « عن أبي عبد الله (ع) قال : إن المؤمن إذا أُخرج من بيته شيعة الملائكة إلى قبره . . . وإن كان كافراً خرجت الملائكة تشيعة إلى قبره تلعنونه . . . ثم يدخل عليه ملكا القبر . . . فيقولان له : من ربك؟ فيتلجلج ويقول : قد سمعت الناس يقولون فيقولان له : لادريت و يقولان له : ما دينك؟ فيتلجلج فيقولان له : لادريت و يقولان له : من نبيك؟ فيقول : قد سمعت الناس يقولون فيقولان له لادريت و يسأل عن إمام زمانه . . . و هو قول الله عزوجل : « . . . و يضلّ الله الظالمين و يفعل الله ما يشاء » ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: آن گاه که [جنازه] مؤمن را از منزلش بیرون می برند، ملائکه او را تا قبرش تشییع می کنند . . و اگر کافر باشد فرشتگان او را تا قبرش تشییع و لعنت می کنند . . . سپس دو فرشته قبر، بر او وارد می شوند . . . پس به او می گویند: پروردگارت کیست؟ پس او [در پاسخ] مردد می شود و می گوید: شنیده ام مردم [این گونه] می گویند. پس به او می گویند: [آیا] ندانستی؟ به او می گویند دینت چیست؟ باز مردد می شود و آنان به او می گویند: [آیا] ندانستی؟ پس به او می گویند: پیامبر تو کیست؟ پس پاسخ می دهد: شنیده ام که [این گونه] مردم می گویند. پس به او می گویند [آیا] ندانستی؟ و از او درباره امام زمانش سؤال می کنند: . . . و این سخن خداوند عزوجل است: . . . يضلّ الله الظالمين و يفعل الله ما يشاء».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 31 - 2

2- بندگان راستین و مؤمن برخوردار از لطف و عنایت ویژه خداوند و دارای مقام و منزلتی خاص در پیشگاه او

قل لعبادی

برداشت فوق بر این اساس است که اضافه در «عبادی» تشریفیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 7

7- تنها اهل ایمان و حق پذیران ، برخوردار از شفا و رحمت قرآند .

و نزل من القرآن ما هو شفاء و رحمه للمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 7

7- مؤمنان ، برخوردار از حمایت های غیبی الهی در دور ماندن از کفر و معصیت اند .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 10

10- اشخاص مؤمن ، وعده الهی در مورد بهشت را - علی رغم پنهان بودن آن از دیده ها در دنیا - پذیرفته و باور دارند .

جنت عدن التي وعد الرحمن عباده بالغيب

ص: 449

در این برداشت یاد شده «بالغیب . . .»، حال برای ضمیر محذوف گرفته شده است که به «التی» برمی گردد. در این صورت حرف «با» به معنای ملامت است؛ یعنی، وعده خدا به بندگان، در مورد بهشت هایی است که از دیده ها پنهان است و آنان گرچه بهشت های عدن را ندیده اند؛ ولی به آن ایمان دارند. این نحوه بیان، حاوی نوعی تمجید از مؤمنان به وعده الهی می باشد. هم چنین اگر «بالغیب» حال برای «عباده» گرفته شود و مراد غایب بودن بندگان از بهشت های عدن باشد، همین معنا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

5- خداوند، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و كلّهم آتیه يوم القیمة فرداً . إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت سیجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و كلّهم آتیه يوم القیامة فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 3

3 - مؤمنان، برخوردار از نعمت دانش و معرفت

و لیعلم الذین أوتوا العلم أنّه الحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 1

1 - مؤمنان، گروه رستگار و سعادت مندند .

قد أفلح المؤمنون

رسیدن به مراد و رستگار شدن را «فلاح» گویند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 8 - 2

2 - مؤمنان راستین، انسان هایی امانت دار و پایبند به عهد و پیمان

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم لأمن-تهم وعهدهم رعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 10 - 3

3 - خشوع در نماز ، اجتناب از لغو (گفتار بیهوده و کردار عبث) ، پرداخت زکات ، عفت و پاک دامنی ، امانت داری ، پایبندی به عهد و پیمان و اهمیت دادن به نماز و انجام به موقع آن ، تضمین کننده رستگاری اخروی و دستیابی مؤمنان به بهشت

قد أفلح المؤمنون . الذين هم ... أولئك هم الورثون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 450

12 - نور - 24 - 20 - 1

1 - مؤمنان ، از فضل و رحمت خدا برخوردارند .

و لولا فضل الله عليكم و رحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 13،14

13 - مؤمنان ، از فضل و رحمت خدا برخوردارند .

و لولا فضل الله عليكم و رحمته

14 - طهارت ، پاکی ، رشد و بالندگی اهل ایمان ، جلوه ای از فضل و رحمت الهی بر آنان

و لولا فضل الله عليكم و رحمته ما زکی منکم من أحد أبداً

«زکاء» در لغت به دو معنا آمده است: 1- نمو و رشد، 2- صلاح و پاکی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 10

10 - تنها مؤمنان راستین و فرمانبر خدا و رسول او ، رستگار و پیروزاند .

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ . . . وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 29

29 - مؤمنان ، دارای جایگاهی ویژه نزد پروردگارانند و سلام آنان به یکدیگر ، از ارزش خاصی برخوردار است .

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ طَيِّبَةٌ

از این که خداوند درود مسلمانان به یکدیگر را، سلام خود دانسته است، می توان به برداشت فوق دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 102 - 3،4

3 - ظهور ارزش واقعی ایمان و مؤمنان در صحنه قیامت

فلو أنّ لنا کره فنکون من المؤمنین

4 - قرار گرفتن در زمره مؤمنان، زمینه ساز برخورداری از شفاعت و مودّت دوستان در قیامت

فما لنا من شفیعین . ولا صدیق حمیم . فلو أنّ لنا کره فنکون من المؤمنین

آرزوی دوزخیان مبنی بر بازگشت به دنیا و قرار گرفتن شان در زمره مؤمنان، بدان جهت است که این امر باعث می شود آنان با برخوردار شدن از شفاعت شافعان و مودّت دوستان، از حسرت کنونی بیرون آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 172 - 2

2 - تهی گشتن جامعه از تمامی افراد مؤمن و صالح، زمینه ساز ابتلای آن به عذاب الهی

فنجینه و أهله أجمعین . إلاّ عجوزاً فی الغبرین . ثمّ دمّرنا الآخرین

از آن جا که پس از خروج لوط(ع) و خاندان مؤمن وی، عذاب بر قوم او نازل گردید، مطلب یاد شده به دست می آید.

ص: 451

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 2 - 2

2 - تنها مؤمنان ، از هدایت ها و بشارت های قرآن بهره مندند .

هدی و بشری للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 8

8 - مغرور نشدن مردان الهی به علم و کمالات خود و احتمال وجود کسانی برتر از ایشان در میان بندگان مؤمن خدا

وقالا الحمد لله الذي فضلنا على كثير من عباده المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 77 - 4

4 - تنها مؤمنان و حق جویان ، زمینه دار بهره مندی از هدایتگری ها و رحمت آفرینی های قرآن

وإنه لهدى ورحمه للمؤمنين

قید «للمؤمنين» می رساند که دیگران شایستگی بهره‌وری از قرآن را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 3 - 8

8 - تنها حق جویان و اهل ایمان ، زمینه دار بهره مندی از روشنگری های قرآن

تلك آيات الكتب المبين . نتلوا عليكم ... لقوم يؤمنون

قید «لقوم يؤمنون» می رساند که دیگران شایستگی بهره‌وری از قرآن را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 51 - 11

11 - مؤمنان ، از رحمت و پندآموز بودن قرآن ، بهره می برند .

إنّ في ذلك لرحمه و ذكرى لقوم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 37 - 12، 6، 7

6 - مؤمنان دارای عمل صالح ، همواره در غرفه های بهشت ، در امنیت خواهند بود .

إلّا من ءامن و عمل صالحًا . . و هم في الغرفت ءامنون

7 - در بهشت ، غرفه های گوناگون و متعددی برای یک مؤمن دارای عمل صالح هست .

و هم في الغرفت ءامنون

12 - « عن أبي بصير قال : ذكرنا عند أبي جعفر (ع) من الأغنياء من الشيعة فكأنه كره ما سمع فيهم قال : يا أبا محمد إذا كان المؤمن غنيًا و صولاً له معروف إلى أصحابه أعطاه الله أجر ما ينفق في البرّ ، أجره مرتين ضعفين لأنّ الله تعالى يقول في كتابه « و ما أموالكم و لا أولادكم بالّتي تقرّبكم عندنا زلفى إلّا من آمن و عمل صالحاً فأولئك لهم جزاء الضعف بما عملوا و

ص: 452

هم فی الغرفات آمنون» ;

از ابی بصیر روایت شده که نزد امام باقر(ع) صحبت از [بدگویی] اغنیای شیعه شد و گویا امام(ع) از شنیدن سخنان ما ناخشنود گردید و فرمود: ای ابامحمد! (کنیه ابوبصیر) آن گاه که مؤمن ثروتمند و اهل صله رحم باشد و نیکی به یاران کند، خداوند پاداش آنچه را که در نیکی انفاق نموده است، دو برابر عطا نماید؛ چون خداوند - تبارک و تعالی - در قرآنش می فرماید: (و ما أموالکم و لا اولادکم بالتی..).».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 2

2 - مؤمنان دارای عمل صالح ، شایسته غفران و پاداش الهی اند .

و الذین آمنوا و عملوا الصلحت لهم مغفرة و أجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 9

9 - مؤمنان ، مردمی واقع بین ، خودشناس و بصیر و کافران ، مردمی خود ناشناس و فاقد بصیرت

الذین کفروا لهم عذاب شدید و الذین آمنوا.. أفمن زین له سوء عمله فراءه حسناً

برداشت یاد شده براساس این احتمال است که آیه شریفه تصویر کننده چهره مؤمنان و کافران باشد که در آیه قبل از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 22 - 2

2 - مؤمنان ، مردمی زنده دل و برخوردار از حیات حقیقی و شایسته شأن آدمی

و ما یستوی الأحياء و لا الأموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 6

6 - تنها ، مؤمنان نیکوکار از ظلم در حق شریکان و معاشرین خود پرهیز می کنند .

و إن کثیراً من الخلطاء لیبغی بعضهم علی بعض إلا الذین آمنوا و عملوا الصلحت

8 - مؤمنان ، برخلاف کافران ، تنها در گرفتاری به یاد خدا نیستند ؛ بلکه در همه حال (خوشی و ناخوشی) رو به خدا می آورند .

وإذا مسَّ الإنسانُ ضرراً دعا ربّه .. أمّن هو وقت آناء الّیل ساجداً .. ویرجوا

برداشت بالا از ارتباط میان آیه شریفه با آیه پیش به دست می آید.

21 - مؤمنان ، برخوردار از عقل سلیم و خردناب و کافران فاقد آن هستند .

إنّما یتذکّرُ أولوا الألباب

این که خداوند فرمود: تنها صاحبان خردناب پندپذیراند، اشاره به گروه مؤمنان و کافران دارد؛ زیرا آیات یاد شده درصدد

توصیف این دو گروه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 3

3 - بندگان مؤمن ، مورد لطف و عنایت ویژه خداوند .

يعباد الذين آمنوا

برداشت بالا از تعبیر «يعباد» (ای بندگان من) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 20

20 - مؤمنان ، برخورد از عقل و خرد و کافران فاقد آن

إنّ في ذلك لذكرى لأولى الألباب

برداشت بالا از ارتباط آیه شریفه با آیات گذشته به دست می آید؛ زیرا آیات پیش درباره اوصاف مؤمنان در مقابل کافران بود و در این آیه نیز یکی دیگر از اوصاف مؤمنان بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 6، 1

1 - مؤمنان ، برخوردار از شرح صدر و روح تسلیم و انقیاد در برابر حق

أفمن شرح الله صدره للإسلام

«شرح» به معنای بسط و سعه است و شرح صدر به معنای بسط و گشادن سینه و قلب برای تحمل و پذیرش سخن حق است. «اسلام» در دو معنا به کار می رود 1- تسلیم و انقیاد، 2- دین اسلام. گفتنی است که برداشت بالا مبتنی بر معنای نخست اسلام است آیه شریفه نیز درصدد بیان اوصاف مؤمنان است.

6 - مؤمنان ، برخوردار از معرفت و نور هدایت الهی

فهو على نور من ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- مؤمنان، مردمی دانا به منشأ روزی‌ها و آگاه به وجود آیات و نشانه‌های خداوند در فراخی و تنگی رزق و روزی

أَنَّ اللَّهَ يَسْطُرُ الرَّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 18

18 - مؤمنان تائب و پیرو راه الهی، برخوردار از لطف و حمایت فرشتگان عرش الهی

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ... يَسْتَغْفِرُونَ... لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 8، 5، 4

ص: 454

4- بهره مندی پدران، همسران و فرزندان صالح از بوستان های ماندنی بهشت، در سایه لطف الهی به مؤمنان تائب و پیرو دین

و أدخلهم جنّات عدن التي وعدتهم و من صلح من آبائهم و أزوجهم و ذریّتهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند تنها به مؤمنان تائب و اهل عمل، وعده بهشت داده؛ ولی در عین حال فرموده است: پدران، همسران و فرزندان ایشان نیز - در صورت صالح بودنشان - وارد بهشت خواهند شد. یادآوری اینان در ردیف مؤمنان تائب - که وعده بهشت تنها به آنان اختصاص دارد - می تواند نوعی پاداش به ایشان و لطف الهی در حق آنان باشد.

5- قرب و منزلت مؤمنان تائب و پیرو دین در پیشگاه خداوند و لطف ویژه الهی به آنان

جنّات عدن التي وعدتهم و من صلح من آبائهم و أزوجهم و ذریّتهم

8- بودن پدران، همسران و فرزندان در بهشت، از الطاف الهی در حق مؤمنان تائب و پیروان دین

و أدخلهم جنّات عدن التي وعدتهم و من صلح من آبائهم و أزوجهم و ذریّتهم

یاد کردن مسأله بودن پدران و .. در بهشت در کنار مؤمنان تائب، در عین آن که آنان از نظر مقام و کمال در حدی نیستند که مانند مؤمنان باشند (هرچند صلاحیت عمومی ورود به آن جا را دارند)، می تواند بیانگر اظهار لطف الهی به مؤمنان تائب باشد؛ زیرا وجود این افراد در کنار انسان، خود نعمتی بزرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 9 - 2

2- مؤمنان تائب و صالحان، مشمول رحمت الهی در قیامت در سایه دعا و درخواست فرشتگان

وقهم السيّئات و من تق السيّئات يومئذ فقد رحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 2,3

2- مؤمنان و پیروان پیامبران، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إنّا لننصر رسلنا و الذين آمنوا

3- نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت.

إنّا لننصر .. في الحيوه الدنيا و يوم يقوم الأشهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 11

11 - مؤمنان موحد ، در صحنه قیامت دارای کرامت و برخوردار از اختیار

أفمن یلقى . . . أم من یأتی

تقابل فعل معلوم «یأتی» با فعل مجهول «یلقى»، افاده می کند که حرکت مؤمنان یکتاپرست در قیامت، جبری و ناخواسته نیست. برخلاف منحرفان از آیات الهی که آنان حقیر و مجبوراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 20

20 - پذیرش کمترین عمل نیک مؤمنان از سوی خداوند ، نشانی از ارج گذاری او به بندگان خود

ص: 455

و من یقترب حسنه . . . إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 11، 1

1 - مؤمنان با علاقه و شیفتگی، دعوت پروردگار خویش را پاسخ می دهند و فرمان او را اطاعت می کنند .

لِلَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ

به کار رفتن «استجابوا» - که دلالت بر طلب می کند - نشانگر آن است که مؤمنان به دنبال اجرای تکالیف الهی اند؛ نه آن که با سختی آن را انجام دهند. و از این مطلب شیفتگی و علاقه آنان نسبت به تکالیف استفاده می شود.

11 - مؤمنان، اهل انفاق و بهرهور ساختن دیگران از امکانات خدا دادی خویش

لِلَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 2، 1

1 - مؤمنان، اهل ایستادگی و مقاومت در برابر ظلم و تجاوز

لِلَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

«إنتصار» (مصدر «ينتصرون») می تواند به معنای ایستادگی در برابر ظالم و زیر بار ظلم او نرفتن باشد: «انتصر الرجل إذا امتنع من ظالمه»، (لسان العرب).

2 - مؤمنان، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

برخی از مفسران «إنتصار» را به معنای «تناصر» (تعاون و همیاری) گرفته اند؛ یعنی، مؤمنان راستین آنانند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند - برای دفع آن - به یاری هم برمی خیزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 8

8 - مؤمنان نیک کردار، بهره مند از رحمت و هدایت الهی در دنیا و گناه پیشگان محروم از آنند .

و هدی و رحمه لقوم یوقنون . . . أن نجعلهم کالذین ءامنوا و عملوا الصلحت

منظور از تفاوت مؤمنان صالح با گناه پیشگان در دنیا - به قرینه آیه قبل - ممکن است تمایزشان در بهره‌وری از رحمت و هدایت الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 3

3 - شمول رحمت و حمایت خداوند ، نسبت به اهل ایمان و عمل صالح ، پس از حسابرسی آنان

کلّ أمّه تدعی الی کتبها . . . فأما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیدخلهم ربّهم ف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 15

15- اندیشه و قلب مؤمنان راستین ، تحت تربیت و هدایت ویژه پروردگار

ص: 456

و الذین ءامنوا .. و أصلح بالهم

چنانچه واژه «بال» در «أصلح بالهم» به معنای قلب و فکر باشد؛ از این که خداوند اصلاح قلب و اندیشه مؤمنان را به خود نسبت داده است، تربیت و هدایت ویژه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 1، 11

1- نوید الهی به ورود مؤمنان نیک کردار، به باغ های بهشت با تکریم و اجلال

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنّاتٍ

واژه «یدخل» و اسناد فعل به خداوند، می رساند که مؤمنان با تکریم و اجلال و در سایه لطف و اراده الهی، گام در بهشت می نهند.

11- بهره‌وری مؤمنان، از امکانات دنیا، در محدوده صلاح و ارزش های انسانی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. و الذین کفروا یتمتّعون و یأکلون کما تأکل الآن

آنچه در آیه شریفه مورد ملامت قرار گرفته، بهره‌وری از دنیا به گونه حیوانی است؛ و نه مطلق بهره‌وری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 1

1- مؤمنان، متکی به برهان و عقل و کافران، دلخوش به پندار و هوای نفس

أفمن كان على بينة من ربه .. و اتبعوا أهواءهم

در واژه «بینه» شناخت عقلی نهفته است. از مقابله آن با «أهواء»، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 17 - 1

1- هدایت بیش از پیش و روحیه تقوا، موهبت الهی به مؤمنان هدایت پذیر

و الذین اهتدوا زادهم هدًى و ءاتاهم تقویهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- لزوم هماهنگی گفتار و کردار مؤمنان ، در راستای طاعت خداوند *

طاعه و قول معروف

در صورتی که «طاعه و قول معروف» مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ از مجزا آمدن «طاعه» و «قول معروف» استفاده می شود که آنچه خداوند از انسان می خواهد، صرف طاعت عملی نیست؛ بلکه باید سخن انسان همراه با عمل وی، نیک و پسندیده باشد و در ضمن طاعت، اظهار ناراحتی نکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- مؤمنان راستین ، اهل جهاد و شکیبا در برابر همه مشکلات زندگی

و لنبلوکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

ص: 457

وصف «الصابرين» علاوه بر صبر در جهاد، می تواند به همه زمینه های صبر و شکیبایی نظر داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 15

15 - مؤمنان و دارندگان روحیه حق پذیری و ایمان ، بهره مند از آیات و نشانه های الهی

و لتكون آية للمؤمنين

لام در «للمؤمنين» برای انتفاع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 23 - 2

2 - مؤمنان وفادار به ایمان ، براساس سنت الهی ، برخوردار از موهبت های مادی و معنوی خداوند

لقد رضی اللّٰه عن المؤمنین .. . وعدکم اللّٰه مغانم کثیره ... سنّ اللّٰه الّتی قد خ

از ارتباط آیات به دست می آید که آنچه خداوند از آن به عنوان «سنّ اللّٰه» یاد کرده است؛ می تواند اعطای موهبت های معنوی (لقد رضی اللّٰه عن المؤمنین) و نعمت های مادی (وعدکم اللّٰه مغانم ..) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 25

25- برخورداری جامعه از رحمت الهی ، در پرتو وجود مؤمنان راستین

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذاباً ألیماً

خداوند، به سبب وجود مؤمنانی ناشناخته میان مکیان، رحمت صلح را نصیب آنان گردانید و عذاب جنگ را از آنان دور داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

وألزمهم کلمه التقوی وکانوا أحقّ بها وأهلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 18، 14

14- روحیه نیایش و حالت رکوع و سجود ، متجلی و مشهود در زندگی مؤمنان واقعی

تریهم رگعا سجداً

18- پیروان راستین پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، همواره در تلاش برای جلب رحمت و خشنودی خداوند

و الذین معه . . . یبتغون فضلاً من الله ورضوناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 11

11 - مؤمنان ، همچون اعضای یک پیکر ، برخوردار از روحی یگانه (نفسی واحد)

ولا تلمزوا أنفسکم

ص: 458

در آیه به جای آن که گفته شود: «لا تلمزوا المؤمنین»، آمده است: «لا تلمزوا أنفسکم». از این تفاوت تعبیر معلوم می شود که مؤمنان «نفس» یکدیگر شمرده می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 20, 19

19 - پاداش کامل اعمال مؤمنان ، جلوه رحمت خاص الهی به اهل ایمان

لا یلتکم من أعملکم شیئاً إنَّ الله... رحیم

20 - غفران و چشم پوشی از لغزش های اهل ایمان ، جلوه رحمت خاص الهی به مؤمنان

إنَّ الله غفور رحیم

با توجه به این که واژه «رحیم» به معنای رحمت خاصه الهی در حق مؤمنان است؛ از ارتباط «غفور» و «رحیم» می توان به مطلب بالا ره برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 18 - 5

5- «عن أبی عبد الله (ع) قال: إنَّ المؤمنین إذا اعتنقا غمرتهما الرحمة... فإذا أقبلت علی المسائله قالت الملائکه بعضها لبعض تنحوا عنهما فإنَّ لهما سرّاً و قد ستر الله علیهما. قال اسحاق: فقلت: جعلت فداک فلا یکتب علیهما لفظهما و قد قال الله عزّوجلّ: «ما یلفظ من قول إلاّ لیدیه رقیب عتید...»؟ قال یا اسحاق إنَّ الله تبارک و تعالی إنّما أمر الملائکه أن تعتزل عن المؤمنین إذا التقیا إجلالاً لهما... و یحفظه علیهما عالم السرّ و أخفی...»

از امام صادق (ع) روایت شده است: هر گاه دو نفر مؤمن معانقه کردند، رحمت خدا آنان را فرا می گیرد و هر گاه برای گفتگو روبه رو شدند، فرشتگان بعضی به بعضی دیگر می گویند: از نزد آن دو کنار بروید؛ زیرا آن دو سرّی دارند که خداوند آن را مستور داشته است. اسحاق بن عمار می گوید: به امام (ع) گفتم: فدایت شوم پس لفظ آنان نوشته نمی شود با این که خداوند فرموده است: «ما یلفظ من قول إلاّ لیدیه رقیب عتید...»؟ امام فرمود: خداوند - تبارک و تعالی - فرشتگان را امر فرموده که از مؤمنان هنگام ملاقات با یکدیگر (که جز رضای خدا منظور نبوده)، از نزد آنان کنار روند و این امر برای تجلیل از مؤمنان است... ولی الفاظ آنان را [خود خداوند] که عالم نهران و نهران تر [از اسرار] است، محفوظ می دارد...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 4

4 - وجود انسان های مؤمن هر چند اندک در میان جامعه کافر ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان است .

فأخرجنا .. من المؤمنين ... و تركنا فيها آيه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - طور - 52 - 21 - 7

7 - الحاق اعضاى مؤمن خانواده بهشتيان به ايشان ، تبلور لطف و فضل الهى در حق آنان

والذين آمنوا و اتبعتهم ذريتهم بايمن ألحقنا بهم ذريتهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - واقعه - 56 - 8 - 3

ص: 459

3 - « عن أبي جعفر (ع) قال: إنَّ الله خلق الخلق على ثلاث طبقات و أنزلهم ثلاث منازل و بيّن ذلك في كتابه حيث قال: « وأصحاب الميمنه ما أصحاب الميمنه... » و أمّا ما ذكرت من أصحاب الميمنه فهم المؤمنون حقّاً... » ;

از امام باقر(ع) روایت شده که خداوند مردم راسه گونه آفریده و آنان را در سه رتبه قرار داده است. و این مطلب را در کتاب خود بیان کرده است; آن جا که می‌فاید: «فأصحاب الميمنه ما أصحاب الميمنه...» و اما اصحاب الميمنه [که در قرآن] یاد شده آنان مؤمنان حقیقی [و راستین] هستند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 11

11 - بهشت ، برای کسانی آماده شده است که به خداوند و پیامبران او ایمان دارند .

أعدت للذين ءامنوا بالله ورسله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 29، 27، 23

23 - رضایت خداوند از مؤمنان راستین ، باعث دستیابی آنان به بوستان های بهشت

و يدخلهم جنّات... رضی الله عنهم

جمله «رضی الله عنهم» تعلیل برای «یدخلهم جنّات» است; یعنی، خداوند بدان جهت مؤمنان راستین را وارد بوستان های بهشت می کند که از آنان راضی و خرسند است.

27 - مؤمنان راستین ، حزب خدا هستند .

أولئك حزب الله

29 - حزب خدا (مؤمنان راستین) ، تنها حزب ظفرمند و رستگار

ألا إنّ حزب الله هم المفلحون

قرآن قبلاً درباره حزب شیطان فرمود: «ألا- إنّ حزب الشيطان هم الخاسرون» و درباره حزب خدا می فرماید: «ألا إنّ حزب الله هم المفلحون» (حزب خدا فرجامی جز پیروزی و رستگاری ندارند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 16

16 - جبهه ایمان ، مورد تأییدات غیبی و امداد های الهی است .

فأيدنا الذين آمنوا على عدوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 9

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان همراه او ، به دور از هرگونه خذلان و رسوایی و برخوردار از کرامت و عزت در قیامت

يوم لا يخزي الله النبي و الذين آمنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 1

1 - تنها کسانی گام های بلند انفاق را بر می دارند که از زمره مؤمنان باشند .

ص: 460

ثُمَّ كَانِ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

فعل «كان» یا عطف بر فعل «اقتحم» است؛ یعنی، «فلا-اقتحم العقبه و لا- كان مؤمنًا» و یا عطف بر جمله «فلا-اقتحم العقبه»؛ یعنی، «فلا-اقتحم العقبه بعد كونه مؤمنًا...». در هر دو صورت، جمله «ثُمَّ كَانِ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا...» بیانگر مصداقی دیگر از مصداقی «عقبه» است؛ ولی شرافت افزون تر آن، سبب شده است که در ردیف «فكّ رقبه» و «إطعام» شمرده نشود؛ بلکه با جمله ای مستقل، بر اصل کلام عطف گرفته شود، بنابراین پیمودن «عقبه»، زمانی برای افراد محقق می شود که از مؤمنان باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 7 - 3، 1

1 - افراد مؤمن و دارای عمل صالح ، بهترین مردم و برترین موجودات اند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

3 - مؤمنان نیک کردار ، گرفتار عذاب ابدی جهنم نخواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. فِي نَارِ جَهَنَّمَ ... إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 16

16 - مؤمنان دارای عمل صالح ، هراسان از فرجام خویش و نگران از کوتاهی در برابر عظمت خداوند

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. ذَلِكُمْ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

ترس از خداوند، به معنای نگرانی و هراس از فرجام خویش هنگام روبه رو شدن با او است.

969- فضایل مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 8

8 - اتفاق بخشی از دارایی ها ، از اوصاف مؤمنان اهل کتاب

و مِمَّا رَزَقْنَهُمْ يُنْفِقُونَ

970- فضایل مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 14

14 - پیروان عیسی (ع)، مورد تأیید و حمایت الهی در قبال دشمنانشان (کافران بنی اسرائیل)

فأئدنا الذین ءامنوا علی عدوهم

ص: 461

971- فضایل مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 36 - 6

6 - ایمان آورندگان به قرآن و پیام وحی ، ایمن از سلطه شیاطین

و من يعيش عن ذکر الرحمن نقيضاً له شيطاناً

برداشت یاد شده بنابر این نکته است که مراد از «ذکر»، قرآن باشد. شاهد آن، آیات پیشین است که در مورد قرآن بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 6

6 - مؤمنان به قرآن ، به راه حق و درستی دست یافته اند .

فمن أسلم فأولئك تحروا رشداً

972- فضایل مؤمنان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 27 - 9

9 - معتقدان به قیامت ، به دور از باطل گرایی و ایمن از زیان اخروی

يومئذ يخسر المبطلون

برداشت بالا، با استفاده از مفهوم آیه صورت گرفته است.

973- فضایل مؤمنان دوران اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 2

2 - مؤمنان عصر اصحاب اخدود ، مردمی شایسته و به دور از عیب و نقص

و ما تقموا منهم إلا أن يؤمنوا بالله

استثنای «إلا أن يؤمنوا»، از باب تأکید کردن مدح با جمله ای به ظاهر مذمت است که از وجوه بلاغت در کلام به شمار می آید. بنابراین مفاد آیه شریفه، این است که مؤمنان، به کلی از عیب و نقص مبرا بودند.

974- فضایل مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 22

22 - خداوند ، از مؤمنان راستین راضی و خرسند است .

رضی الله عنهم

ص: 462

975- فضایل مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 6

6- مؤمنان دارای اعمال شایسته ، تنها انسانهایی که سرمایه عمر خویش را تباه نساخته و از زیان کاری در دنیا و آخرت مصونند .

أولئك الذين خسروا أنفسهم .. إن الذين آمنوا ... أولئك أصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 7

7- مؤمنان دارای عمل صالح ، مورد عنایت پروردگار خویش بوده و ورود و جاودان ماندنشان در بهشت برخاسته از ربوبیت اوست .

أدخل الذين آمنوا .. جنّات ... خلدین فیها یأذن ربّهم

اضافه شدن «ربّ» به ضمیر «هم»، که مرجع آن «الذین آمنوا» است، مشعر به معنای یاد شده است.

976- فضایل مؤمنان عالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 12

12 - مؤمنان دانشمند و فرهیخته ، بسی ارزشمندتر از دیگران در پیشگاه خداوند

یرفع الله الذین آمنوا منکم و الذین أوتوا العلم درجت

چنان که گفته شد، تعبیر «الذین آمنوا» دربرگیرنده اهل علم نیز هست. بنابراین اختصاص به ذکر یافتن آنان، حاکی از این است که مؤمنان اهل علم، با مؤمنان فاقد علم در پیشگاه خداوند برابر نیستند و دانشمندان، از جایگاهی برتر برخوردارند.

977- فضایل مؤمنان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 21

21 - از امام صادق (ع) درباره سخن ابراهیم : « و ارزق أهله من الثمرات . . . » روایت شده که فرمود : « من الثمرات القلوب ای حبیبهم

إلى الناس لينتابوا إليهم و يعودوا إليهم ;

مراد ثمرات دلهاست بدین گونه که محبت مؤمنان از اهل مکه را در دل مردم بینداز تا مشتاق مؤمنان مکه گشته، به سوی آنان بازگردند».

ص: 463

978- فعالیت اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 16

16 - اقدامات خردمندانه و حرکت های خیرخواهانه اجتماعی اهل ایمان ، مکمل عبادت های فردی آنان است .

و أقاموا الصلوة و أمرهم شوری بینهم و مما رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 2

2 - مؤمنان ، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

برخی از مفسران «انتصار» را به معنای «تناصر» (تعاون و همیاری) گرفته اند؛ یعنی، مؤمنان راستین آناند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند - برای دفع آن - به یاری هم برمی خیزند.

979- فقر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 10

10 - فقر مؤمنان صدر اسلام ، و تمرکز ثروت ها در جبهه کفر *

زین للذین کفروا . . . و یسخرون . . . و الله یرزق

تزین دنیا نزد کافران، تمسخر مؤمنان توسط آنان، وعده الهی به برتری مؤمنان در قیامت و برخورداری آنان از نعمتهای بی حساب، دلایل استناد این برداشت است.

980- فلسفه ابتلای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 80 - 14

14- مصون ماندن ایمان مؤمن ، فلسفه مبتلا شدن وی به برخی از گرفتاری ها و کاستی ها است .

فکان أبواه مؤمنین فخشینا أن یرهقهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 7

7- تفکیک صفوف مؤمنان راستین از مدعیان دروغین ، فلسفه ابتلای مؤمنان به سختی ها است .

و لقد فتنا الذین من قبلهم فلیعلمنّ الله الذین صدقوا و لیعلمنّ الکذبین

ص: 464

981- فلسفه امتحان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 6،10

6 - فلسفه آزمودن مؤمنان ، بازشناسی مؤمنان راستین از مؤمنان دروغین است .

و لقد فتنا الذين من قبلهم فليعلمن الله الذين صدقوا و ليعلمن الكذابين

10 - فلسفه آزمودن مؤمنان ، مشخص شدن مؤمنان راستین ، جهت پاداش دهی خداوند به آنان است .

و لقد فتنا .. فليعلمن الله الذين صدقوا

برداشت بالا، بنابر این احتمال است که تحقق عینی علم خداوند در آزمودن مؤمنان، به منظور اعطای پاداش به آنان باشد.

982- فلسفه خلافت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 22

22 - عبادت خالصانه خداوند یکتا ، فلسفه و هدف نهایی خلافت ، حاکمیت و استقرار امنیت در زمین برای مؤمنان است .

وعد الله الذين ءامنوا .. ليستخلفنهم... وليبدلنهم من بعد خوفهم أمنا يعبدو

برداشت فوق، مبتنی بر این است که جمله «یعبدوننی» استینافیه بیانیه باشد که همواره برای پاسخ گویی به سؤال مقدر است و پاسخ گوی این سؤال مقدر باشد که اعطای خلافت و حاکمیت دین و امنیت به مؤمنان به چه هدفی است و فلسفه آن چیست؟ پاسخ آن، عبادت خالصانه و منزه از شرک است.

983- فلسفه قتل مؤمنان به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 4

4 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان از سوی فرعونیان ، برای جلوگیری از گسترش دعوت موسی (ع) کافی و کارساز نبود .

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه .. و قال فرعون ذروني أقتل موسی

تصمیم شخص فرعون مبنی بر کشتن موسی(ع)، پس از اقدام او و درباریانش به کشتن مؤمنان طرفدار موسی(ع)، گویای حقیقت یاد شده است.

984- قبض روح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 3 - 6

6- [فی المجمع] فی قوله تعالی « و السابحات سبحاً » انّها الملائکه یقبضون ارواح المؤمنین یسلّونها سلاً رقیقاً . . . عن علی (ع) ;

در مجمع البیان از امام علی(ع) روایت شده که درباره قول خدای تعالی «و السابحات سبحاً» فرمود: آنان فرشتگانی اند که

ص: 465

روح مؤمنان را قبض می کنند و آن را به آرامی و مدارا از بدن هایشان بیرون می آورند».

985- قبول توبه سوزانندگان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 13

13 - توبه گنه کاران ، حتی شکنجه گران و سوزانندگان مردم با ایمان ، پذیرفته می شود .

ثمّ لم يتوبوا فلهم عذاب جهنّم

986- قبول توبه شکنجه گران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 13

13 - توبه گنه کاران ، حتی شکنجه گران و سوزانندگان مردم با ایمان ، پذیرفته می شود .

ثمّ لم يتوبوا فلهم عذاب جهنّم

987- قبول توبه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 12 - 25

25 - پذیرش توبه مؤمنان ، جلوه رحمت خاص الهی ، نسبت به ایشان *

إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

از ارتباط «توّاب» با «رحیم»، مطلب بالا به دست می آید با توجه به این که گفته شده است: «رحیم» رحمت الهی در خصوص مؤمنان است.

988- قبول عذر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 16

16 - پذیرش عذر مؤمنان برای معافیت از جهاد ، تبلور غفران و رحمت الهی

ليس على الضعفاء . . . والله غفور رحيم

ص: 466

989- قبول عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 20

20 - پذیرش کمترین عمل نیک مؤمنان از سوی خداوند ، نشانی از ارج گذاری او به بندگان خود

و من یقترف حسنه . . . إنّ الله غفور شکور

990- قتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 34، 2، 4

2 - ناسازگاری ایمان با کشتن مؤمن از روی عمد

و ما کان لمؤمن ان یقتل مؤمناً الاّ خطأً

چون جمله «ما کان . . .»، جمله ای خبری است، دلالت می کند که مؤمن هرگز مؤمنی را از روی عمد نخواهد کشت. یعنی اگر مؤمنی کشته شد، معلوم می شود قاتل او ایمان نداشته است؛ هر چند اظهار ایمان کند.

4 - کسی که از روی عمد دستش به خون مؤمنی آلوده گردد، در حقیقت مؤمن نیست .

و ما کان لمؤمن ان یقتل مؤمناً الاّ خطأً

34 - امام ، عهده دار آزادسازی برده ای مؤمن به عنوان کفاره قتل خطائی مسلمانی که در سرزمین شرک به دست مسلمین کشته شود .

فان کان من قوم عدولکم و هو مؤمن فتحریر رقبه مؤمنه

امام صادق (ع) در مورد وظیفه امام نسبت به مسلمانی که در سرزمین شرک به دست مسلمین کشته شده، فرمود: یعتق مکانه رقبه مؤمنه و ذلک قول الله عزّ و جل: «فان کان من قوم عدولکم . . .».

من لا یحضره الفقیه، ج 4، ص 110، ح 1، ب 36 مسلسل 373؛ نورالثقلین، ج 1، ص 532، ح 485.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

34 - خودداری از اطعام مؤمن گرسنه ، به منزله کشتن وی و غذا دادن به او به منزله احیای اوست .

و من احياها فکانما احيا الناس جميعاً

از امام صادق(ع) روایت شده که درباره اطعام مؤمن فرمود: .. من احیی مؤمن فکانما احیا الناس جميعاً، فان لم تطعموه فقد اتموه و ان اطعمتموه فقد احییتموه.

کافی، ج 2، ص 20، ح 20؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 152.

991- قدرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 467

6 - توانایی های اهل ایمان در سرکوبی دشمنان دین ، پرتویی از قدرت الهی

ليقطع طرفاً .. ليس لك من الامر شيء

با وجود اینکه مسلمانان، دشمن را ذلیل و اسیر کردند و سرانجام آنها را از دستیابی به اهدافشان ناامید ساختند، ولی خداوند تمامی موارد را به خویش نسبت می دهد تا بفهماند که کار آنان و تواناییهایشان، در واقع از آن خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 5

5 - نیرو و قدرت مؤمنان ، وسیله تحقق اراده الهی در نابودی و عذاب منافقان

أن يصيبكم الله بعذاب من عنده أو بأيدينا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 57 - 1

1 - کافران ، از شکست دادن و به سستی کشاندن نیروی الهی و جبهه حق - در هر جای دنیا- ناتوانند .

لاتحسبنّ الذين كفروا معجزين في الأرض

در آیه شریفه، متعلق «معجزین» (این که کافران چه چیز را به ناتوانی می کشانند - ذکر نشده است؛ ولی با توجه به این که کافران، همواره درصدد تضعیف جبهه حق و دین الهی اند، مقصود از آن نیروی الهی و جبهه حق است. گفتنی است ظرف «فی الأرض» می رساند که این ناتوانی در همه جای دنیا وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 22 - 2

2 - مسلمانان ، قادر به دفع هجوم کافران ، در صورت عدم انعقاد صلح حدیبیه و ناگزیری از جنگ *

ولو قتلکم الذين كفروا لولوا الأذبر

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «لوقاتکم» نظر به گذشته داشته باشد؛ یعنی، خداوند گرچه فتح مبین (صلح حدیبیه) را برای شما رقم زد و در پرتو آن ثمرات زیادی را برای شما به بار آورد؛ اما اگر این صلح هم صورت نمی گرفت و کافران به نبرد با شما بر می خاستند، شما با قدرت ایمانی و رهبری پیامبر(صلی الله علیه و آله) آنان را منهزم می ساختید.

992- قدرت مؤمنان در مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 56 - 9

9 - مؤمنان در مدینه ، برخوردار از قدرت و شوکت بسیار در مقایسه با منافقان

و يحلفون بالله انهم لمنكم . . . و لكنهم قوم يفرقون

بیم منافقان و تلاش آنان برای مؤمن جلوه دادن خود، نشانه ای از قدرت و شوکت مؤمنان است.

ص: 468

993- قدرت مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 6

6 - مؤمنان صدر اسلام در برهه ای از عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای استعداد و توان پیروز شدن بر لشکری تا ده برابر نفرات ایشان

إن یکن . . . یغلبوا ألفا

چون در آیه بعد تخفیف در حکم جهاد و مقاومت را به تحقق ضعف تعلیل کرده است، معلوم می شود خداوند با توجه به توان و استعداد اهل ایمان بر آنان واجب کرده بود که در مقابل لشکری تا ده برابر خود مقاومت کنند.

994- قذف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 5، 6، 2، 1

1 - قذف کنندگان و اتهام زندگان به زنان پاکدامن، نجیب و مؤمن، مورد نفرین در دنیا و آخرت

إنّ الذین یرمون المحصنات الغفلت المؤمنت لعنوا فی الدنیا و الآخره

«محصنات» به معنای زنان عقیف و پاکدامن است (لسان العرب). مقصود از «غافلات» (زنان غافل) ممکن است زنانی باشند که آن قدر از آلودگی جنسی به دوراند که گویا به کلی از چنین مسائلی بی خبراند و ممکن است زنانی باشند که از آنچه به آنان نسبت ناروا داده اند (فحشا)، کاملاً بی خبراند و در هر دو صورت به چنین زنانی زنان نجیب گفته می شود.

2 - قذف زنان پاکدامن، نجیب و مؤمن (نسبت دادن زنا به آنان)، در پی دارنده خشم الهی و محرومیت از رحمت او

إنّ الذین یرمون المحصنات الغفلت المؤمنت لعنوا فی الدنیا و الآخره

«لعن» (مصدر «لعنوا»)، به معنای طرد کردن و دور ساختن فرد از خیر و نیکی است (لسان العرب). و هم چنین طرد برخاسته از خشم و غضب می باشد (مفردات راغب).

5 - عذاب بزرگ خداوند، پیامد و کیفر قذف کردن زنان عقیف و مؤمن است .

إنّ الذین یرمون المحصنات . . . لهم عذاب عظیم

6 - قذف و اتهام به زنان پاکدامن، نجیب و مؤمن، از گناهان کبیره است .

إنّ الذين يرمون المحصنات .. لعنوا في الدنيا و الأخره و لهم عذاب عظيم

برداشت یاد شده، از آن جا است که در آیه شریفه، قذف کنندگان و تهمت به زنان مورد طرد و لعن در دو عرصه دنیا و آخرت قرار گرفته اند و به عذاب بزرگ الهی تهدید شده اند.

995- قرآن و مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 3

3 - تلاوت قرآن بر مؤمنان راستین ، فزاینده ایمان در نهاد آنان

و إذا تليت عليهم آياته زادتهم إيمانا

«تلیت» به قرینه کلمه «علی» از تلاوت، که به معنای قرائت است، گرفته شده است. بنابراین مراد از «آیت»، آیات قرآن است.

ص: 469

996- قضاوت اخروی بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 69 - 1

1 - قیامت ، روز داوری میان مؤمنان و مشرکان

اللّٰه یحکم بینکم یوم القیمه

خطاب در آیه یاد شده از جانب خدا به عموم مؤمنان و مشرکان است. «حکم» (مصدر «یحکم») به معنای قضاوت و داوری کردن است؛ یعنی، «خدا در قیامت، میان شما مؤمنان و مشرکان داوری خواهد کرد...».

997- قضاوت بین کافران و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 56 - 6، 2

2 - قیامت ، روز داوری میان جبهه کفر و ایمان

یحکم بینهم

6 - ورود اهل ایمان به بهشت پس از پایان داوری خدا میان آنان و کافران

یحکم بینهم فالذین ءامنوا .. فی جنّـت النعیم

998- قضاوت بین مؤمنان و کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 78 - 2

2 - داوری میان مؤمنان و کافران به قرآن ، وعده حتمی خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وإنّه لهدّی ورحمه للمؤمنین . إنّ ربّک یقضی بینهم

در صورتی که آیه یاد شده مرتبط با آیه قبل - که درباره قرآن است - باشد عبارت «یقضی بینهم» به معنای «یقضی بین من آمن بالقرآن و بین من کفر به» خواهد بود. برداشت یاد شده بر پایه این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 30

30 - داوری نهایی میان مؤمنان و کافران ، شایسته خداوند آگاه بر تمامی هستی است .

وسع ربنا كل شيء علماً .. ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 7

ص: 470

7- نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب ، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق .. فأخذتهم الرجفة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 110 - 8

8- مصالح جوامع بشری و تدبیر امور انسان ها ، مایه تقدیر خداوند بر داوری نکردن او میان حق گرایان و باطل اندیشان ، در عرصه حیات دنیاست .

لولا کلمه سبقت من ربک لقضی بینهم

برداشت فوق ، از کلمه «رب» - که به معنای مدبر و مربی است - استفاده می شود؛ یعنی ، تقدیر یاد شده (لولا کلمه سبقت ..) در راستای تدبیر امور انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 1

1- خداوند در قیامت ، میان مؤمنان به کتاب های آسمانی و انکار کنندگان آن قضاوت خواهد کرد .

و لولا کلمه سبقت .. و إن کلاً لما لیوفیتهم ربک أعملهم

مراد از «کلاً» - به قرینه «فاختلف فیہ» در آیه قبل - مؤمنان به کتابهای آسمانی و انکار کنندگان آن است و به قرینه «لولا .. لقضی بینهم» معلوم می شود که خداوند در صحنه قیامت، پیش از پاداش دهی و به کیفرسانی، میان انسانها داوری خواهد کرد.

999- قلب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 2

2 - یاد خدا از سوی هر کس ، دارای تأثیری عمیق در قلب و روح مؤمنان

إذا ذکر الله وجلت قلوبهم

مجهول آوردن فعل «ذکر» دلالت می کند که یاد خدا از سوی هر کسی که باشد آن اثر شگرف را برای مؤمنان واقعی در پی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 3

3 - خداوند ، هدایت گر قلب انسان های مؤمن

و من یؤمن بالله یهد قلبه

1000- قلب مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 471

1 - دل مؤمنان راستین ، لرزان و بیمناک به هنگام یاد خدا

إنما المؤمنون الذين إذا ذكر الله وجلت قلوبهم

1001- قیاس کافران با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 19 - 4

4 - برابر و هم سنگ نبودن کافران با مؤمنان

و ما یستوی الأعمی و البصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 20 - 3

3 - برابر و یکسان نبودن مؤمنان و کافران ، از نظر شخصیت و سرنوشت

و لا الظلمت و لا النور

1002- قیاس مؤمنان با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 21 - 2

2 - برابر و یکسان نبودن مؤمنان با کافران ، از نظر شخصیت و سرنوشت .

و لا الظلّ و لا الحرور

1003- قیاس مؤمنان با مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 4

4 - مؤمنان نیکوکار در نگاه نظام ارزشی خدا با مفسدان برابر نیستند ، بلکه آنان برترند .

أم نجعل الذين ءامنوا و عملوا الصلحت كالمفسدين فى الأرض

1004- كافرين مدين و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 86 - 2

ص: 472

2 - کافران قوم شعیب بر سر هر کوی و برزن مؤمنان به خدا را مورد تهدید قرار می دادند و آنان را از سلوک راه خدا باز می داشتند .

و لا تقعدوا بكل صرط توعدون و تصدون عن سبيل الله من آمن به

«ایعاد» مصدر «توعدون» به معنای تهدید کردن و به شکنجه و أمثال آن ترساندن است. «من آمن» مربوط به فعل «توعدون» و «تصدون» است و به اصطلاح اهل ادب مفعولی است «متنازع فیه». گفتنی است که در برداشت فوق ضمیر در «به» به «الله» برگردانده شده است.

1005- کافران و شکست مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 30 - 5

5 - کافران ، همواره در کمین شکست و اضمحلال جامعه مؤمنان اند .

إنهم منتظرون

متعلق انتظار کافران، به قرینه دشمنی آنان با مؤمنان، می تواند انتظار شکست مؤمنان باشد.

1006- کافران و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 18

18 - خداوند ، هیچگونه غلبه فکری و منطقی برای کافران بر انبیا و مؤمنان قرار نداده است .

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

امام رضا(ع) در توضیح آیه فوق فرمود: لن يجعل الله لكافر على مؤمن حجه . . . لن يجعل الله لهم على انبيائه(ع) سبيلا من طريق الحجه.

عيون اخبار الرضا، ج 2، ص 202، ح 5، ب 46؛ نورالثقلين، ج 1، ص 564، ح 630.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 2، 1

1 - کفرپیشگان مستکبر در دنیا سوگند یاد می کنند که خداوند مؤمنان را در آخرت مشمول هیچ رحمتی نخواهد کرد .

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمه

کلمه «رحمه» نکره است و چون پس از نفی واقع شده، معنای عموم از آن استفاده می شود. قابل ذکر است که مراد کافران از «رحمت»، رحمت‌های اخروی است. یعنی بر فرض اینکه آخرتی باشد، خداوند رحمتش را شامل حال مؤمنان نخواهد کرد. فعل مضارع «لا ينال» و نیز معقول نبودن نفی تمامی رحمتها در دنیا این معنا را تأیید می کند.

2 - اهل ایمان ، در دنیا مورد تحقیر کفرپیشگان مستکبر هستند .

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمه

ص: 473

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 3

3 - مؤمنان به رسالت انبیا در معرض مشکل آفرینی کفرپیشگان و موظف به صبر و استقامت

إن کان طائفه منکم ءامنوا بالذی أرسلت به . . . فاصبروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 48 - 5

5 - لشکرکشی برای رویارویی با اهل ایمان ، عملی پسندیده در نظر شیطان زده کفرپیشگان مکه

إذ زین لهم الشیطن أعمالهم

از مصادیق مورد نظر برای کلمه «أعمالهم»، به قرینه آیات قبل و فرازهای بعد، لشکرکشی کافران مکه برای حضور در جنگ بدر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 73 - 1

1 - کافران سزاوار حمایت از یکدیگر ، نه شایسته حمایت کردن از مؤمنان و یا برخوردار شدن از حمایت ایشان

و الذین کفروا بعضهم أولیاء بعض

مقصود از ولایت کافران نسبت به یکدیگر و پشتیبانی آنان از همدیگر، به قرینه فراز بعد (إلا تفلوه . . .) نفی ولایت بین مؤمنان و کافران است. بنابراین جمله «إن الذین کفروا . . .» به این معنی است که مسلمانان نباید عقد ولایی با کافران داشته باشند؛ نه آنان را حمایت کنند و نه از ایشان حمایت جویند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 1

1 - یادآوری برخورد های مستکبرانه کافران با مؤمنان در دنیا ، در پی نجات خواهی آنان از دوزخ و رد آن از سوی خداوند

ربنا أخرجنا منها .. قال اخسئوا ... إنه کان فریق من عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 3

3 - کافران ، به صداقت و راستگویی مؤمنان ، باور نداشتند .

و يقولون متى هذا الفتح إن كنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 53 - 1

1 - اظهار تردید کردن کافران در زنده شدن انسان ها پس از مرگ ، هنگام رو به رو شدن با مؤمنان

إني كان لي قرين .. أءذا متنا و كنا ترابًا و عظمًا أءنا لمدینون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 22 - 3، 1

ص: 474

1 - اطمینان بخشی خداوند به مؤمنان ، در ناتوانی کافران از غلبه بر ایشان ، پس از فتح خیبر و صلح حدیبیه

و لو قتلکم الذین کفروا لو لّوا الأذیر

برداشت بالا بر این اساس است که «لو قاتلکم...» نظر به آینده داشته باشد؛ یعنی، شما در آینده، همواره پیروز خواهید بود و هر که با شما بجنگد، منهزم خواهد شد.

3 - کافران منهزم شده در جنگ با مؤمنان ، فاقد کمترین حامی و پشتیبان

لو لّوا الأذیر ثمّ لا یجدون ولیّاً و لا نصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 31 - 1

1 - کافران ، از خاطره های دیدار خود با مؤمنان ، طنز ساخته و در جمع خانواده خویش به لطیفه گویی و خنداندن یکدیگر می پردازند .

و إذا انقلبوا إلی أهلهم انقلبوا فکھین

«فکه» (صفت مشبّه) به معنای خوش دل و خندان یا به معنای کسی است که با همراهان خود سخنی گوید که آنان را بخنداند (قاموس). در برداشت یاد شده، معنای دوم مورد نظر است.

1007- کرامت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 11

11 - مؤمنان موحد ، در صحنه قیامت دارای کرامت و برخوردار از اختیار

أفمن یلقى .. أم من یأتی

تقابل فعل معلوم «یأتی» با فعل مجهول «یلقى»، افاده می کند که حرکت مؤمنان یکتاپرست در قیامت، جبری و ناخواسته نیست. برخلاف منحرفان از آیات الهی که آنان حقیر و مجبوراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 19 - 5

5 - جایگاه مؤمنان در آخرت ، نشانه عزّت و کرامت آنان و جایگاه کافران ، پست و ذلّت آفرین است .

راست و چپ، کنایه از عظمت و پستی جایگاه است؛ زیرا در جوامع انسانی، مرسوم است که سمت راست، نشانه کرامت و سمت چپ رمز شوم بودن است؛ وگرنه راست و چپ حقیقی، وابسته به اعتبارات و با در نظر گرفتن مرکزیتی خاص است که در این آیات، از آن سخنی به میان نیامده است.

1008- کرامت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 152 - 4

ص: 475

4 - کسانی که به تمامی پیامبران الهی ایمان دارند ، از مقام و کرامتی والا ، برخوردارند .

و الذين آمنوا بالله ورسله و لم يفرقوا بين أحد منهم أولئك

اشاره به مؤمنان با کلمه «أولئك»، حکایت از مقام رفیع آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 35 - 3

3 - کرامت و مقام والای مؤمنان در پیشگاه خداوند

يأيها الذين آمنوا

خطاب مستقیم خداوند، نشانه کرامت مخاطبان است.

1009 - کفران دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 8

8 - خصومت کنندگان با اهل ایمان ، مردمی خیانتکار و ناسپاس اند .

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ .. إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

1010 - کمال مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 1

1 - مؤمنانی که کارهای شایسته انجام می دهند ، کمال های برتر خویش را از دست نداده ، از پستی ها دور مانده اند .

أحسن تقویم .. أسفل سفلین . إلا الذين آمنوا و عملوا الصلحت

1011 - کمی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 106 - 3

3- موحدانى كه توحيدشان خالص و از هر گونه شرک پيراسته باشد اندکند .

و ما يؤمن أكثرهم بالله إلاّ وهم مشرکون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 24 - 10

10 - انسان هاى مؤمن ، نيك كردار و پرهيز كننده از ظلم به ديگران ، بسيار اندک اند .

وإنّ كثيراً من الخلقاء ليبغى . . . إلاّ الذين ءامنوا وعملوا الصلحت وقليل ما

ص: 476

تکثیر «قلیل» و اضافه شدن «ما»ی مبهمه، بر مبالغه در قلت دلالت دارد.

1012- کمی مؤمنان اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 190 - 5

5- وجود اقلیتی مؤمن در میان مردم «ایکه»

و ما کان اکثرهم مؤمنین

1013- کمی مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 41 - 5

5- ایمان به قرآن در میان مردم، در نیمه نخست رسالت (مگه) بسیار اندک بود.

قلیلاً ما تؤمنون

1014- کمی مؤمنان به لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 36 - 1

1- وجود تنها یک خانواده مؤمن، در میان قوم لوط

فما وجدنا فیها غیر بیت من المسلمین

1015- کمی مؤمنان به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 18،23

18- تنها تعداد بسیار اندکی از قوم نوح، به یکتایی خداوند ایمان آوردند و رسالت نوح را پذیرفتند.

و ما امن معه إلاّ قلیل

کلمه «قلیل» دلالت بر اندک بودن تعداد مؤمنان دارد و قرآن آن را با قیدی همانند «منهم» نیاورد تا به این نکته اشاره کند که: تعداد مؤمنان فی نفسه اندک بودند نه در قیاس با کفرپیشگان و لذا در برداشت با کلمه بسیار، بر قلت مؤمنان تأکید شد (اقتباس از المیزان).

23- «عن أبي عبدالله (ع) : لما أراد الله عزوجل هلاك قوم نوح . . . كان الذين آمنوا به من جميع الدنيا ثمانين رجلاً فقال الله عزوجل : « . . . و ما آمن معه إلا قليل » . . . ;

ص: 477

از امام صادق(ع) روایت شده است: هنگامی که خدای عزوجل اراده کرد قوم نوح را هلاک کند . . . کسانی که به او ایمان آورده بودند در همه دنیا هشتاد مرد بودند. پس خداوند عزوجل فرمود: ... و ما آمن معه إلاّ قليل ...».

1016- کمی مؤمنان به وعده های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 13 - 13

13 - اندکی از مردم به حقانیت وعده های الهی ، اعتقاد دارند .

و لكنّ أكثرهم لا يعلمون

مفعول «لا يعلمون» حذف شده و تقدیر آن چنین است: «و لكنّ أكثر الناس لا يعلمون أنّ وعد الله حقّ». مفهوم آن این است که تنها اندکی از مردم به حقانیت وعده های الهی یقین دارند.

1017- کمی مؤمنان قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 103 - 4

4 - وجود اقلیتی مؤمن و موحد در میان قوم ابراهیم

و ما كان أكثرهم مؤمنين

ضمیر «هم» در آیه، به قوم ابراهیم بازمی گردد.

1018- کمی مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 158 - 7

7 - وجود اقلیتی مؤمن در میان ثمودیان

و ما كان أكثرهم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تنها گروهی اندک از قوم عاد و ثمود، ایمان آورده، تقوا پیشه کردند.

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

از این که خداوند، استکبار و کوردلی را به عموم مردم عاد و ثمود نسبت داده است، می توان استفاده کرد که بیشتر آنان کافر شدند و فقط تعدادی اندک از آنان مؤمن بودند.

ص: 478

1019- کمی مؤمنان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 139 - 9

9 - وجود اقلیتی مؤمن در میان قوم عاد

و ما کان اکثرهم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 1

1 - تنها گروهی اندک از قوم عاد و ثمود، ایمان آورده، تقوا پیشه کردند.

و نَجینا الذین ءامنوا و کانوا یتقون

از این که خداوند، استکبار و کوردلی را به عموم مردم عاد و ثمود نسبت داده است، می توان استفاده کرد که بیشتر آنان کافر شدند و فقط تعدادی اندک از آنان مؤمن بودند.

1020- کمی مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 121 - 5

5 - وجود اقلیتی مؤمن در میان قوم نوح

و ما کان اکثرهم مؤمنین

1021- کنیزان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 29

29 - کنیز گرفتن، احکامی تعیین شده دارد.

قد علمنا ما فرضنا علیهم فی . . . و ما ملکتم ایمنهم

1022- کيفر طرد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 30 - 3,6

3- همگان ، حتى پیامبران الهی ، در صورت طرد مؤمنان و ارتکاب گناه ، مستحق کيفر و مجازات الهی اند .

من ينصرنى من الله إن طردتهم

6- استحقاق عذاب الهی به خاطر طرد مؤمنان ، حقیقتی که همگان به دریافت و فهم آن توانايند .

من ينصرنى من الله إن طردتهم أفلاتذکرون

ص: 479

1023- کیفر قتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 2, 7, 1

1 - خلود در جهنم، غضب و لعنت الهی، کیفر کشتن مؤمن از روی عمد

و من یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها و غضب الله علیه و لعنه

2 - عذاب بزرگ الهی در انتظار کسی که مؤمنی را از روی عمد به قتل برساند .

و من یقتل مؤمناً .. و اعد له عذاباً عظیماً

7 - توبه کشتن مؤمن، از روی خشم و غضب و یا به انگیزه های دنیایی، قصاص است .

و من یقتل مؤمناً متعمداً

امام صادق (ع) درباره توبه در قتل عمدی مؤمن از روی غضب یا به انگیزه های دنیایی فرمود: .. و ان کان قتله لغضب او لسبب شیء من امر الدنيا فان توبته ان یقاد منه ...

کافی، ج 7، ص 276، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 533، ح 490.

1024- کیفر قذف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 25 - 1

1 - کسانی که به زنان پاکدامن و مؤمن تهمت زنا می زنند، در قیامت بی هیچ تخفیف و ترحمی و به صورت کامل، کیفر کارشان را دریافت خواهند کرد .

الذین یرمون المحصنات .. یومئذ یوفیهم الله دینهم

ضمیر «هم» در «یوفیهم» و «دینهم» به «قذف کنندگان» (الذین یرمون المحصنات) بازمی گردد و «توفیه» (مصدر «یوفی») به معنای پرداخت به صورت تام و کامل است و مقصود از «دین» - به قرینه این که آیه شریفه در باره قیامت است - جزا می باشد.

1025- کینه در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 5

5 - وجود برخی از کینه ها در سینه مؤمنان قبل از ورود به بهشت و زدودن آن با ورود به بهشت *

و نزعنا ما فی صدورهم من غل

ص: 480

1026- گرایشهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 5

5 - امکان مجذوب شدن انسان ها ، حتی مؤمنان در برابر امکانات مادی فراوان دیگران

فلا تعجبک أمولهم و لا أولدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 4

4 - امکان مجذوب شدن مؤمنان ، در برابر امکانات مادی فراوان دیگران

و لا تعجبک أمولهم و أولدهم

خطاب در «لا تعجبک» می تواند ناظر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و می تواند ناظر به فرد فرد مؤمنان باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

1027- گرسنگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 6

6 - پیشه ساختن صبر و برپایی نماز ، دو وسیله کارساز برای تحمل ترس ها ، گرسنگی ها ، زیان های مالی و جانی و کمبود های به وجود آمده برای سالکان راه ایمان

يأيها الذين ءامنوا استعينوا بالصبر والصلوة .. و لنبلونكم بشيء من الخوف ... و ا

1028- گمراهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 1

1 - گمراهی و کفر (ارتداد) مؤمنان ، علی رغم تلاوت آیات الهی بر آنان و حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میانشان ، مایه شگفتی است .

و كيف تكفرون وانتم تتلى عليكم آيات الله و فيكم رسوله

مراد از استفهام، تعجب است.

1029- گناه استهزای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 20

20 - استهزا، طعن و نسبت دادن القاب زشت به مؤمنان، گناه و نیازمند توبه است .

ص: 481

لایسخر قوم... و لا تلمزوا... و لا تنازوا... و من لم یتب

بنابراین که «و من لم یتب» نظر داشته باشد به تمام محتوای آیه و نه صرف کسانی که لقب بد بر مؤمنان می نهند، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 29 - 2

2- پوزخند به مؤمنان، گناه و از نشانه های کفر است .

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ

مراد از «الذین أُجْرِمُوا» - به قرینه «من الکفار» در آیات بعد - کافران اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 34 - 8

8- تمسخر مؤمنان، باریشخند، چشمک، لطیفه سازی و گمراه دانستن آنان، گناه و از نشانه های کفر است .

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا... يَضْحَكُونَ... يَتَغَامَزُونَ... فَكِهِينَ... مِنَ الْكُفَّارِ

1030- گناه شکنجه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 9

9- گناه شکنجه دادن و سوزاندن مرد و زن مؤمن، برابر و عذاب اخروی آن یکسان است .

الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنت... فلهم عذاب جهنم

1031- گناه طرد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 30 - 2

2- طرد مؤمنان (نپذیرفتن آنان به جرگه و مجمع اهل ایمان) گناه و درپی دارنده عذاب الهی است .

من ی نصرنی من الله إن طردتهم

«من الله» به معنای «من عذاب الله» است.

1032- گناه قتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 3

3 - کشتن عمدی مؤمن ، از گناهان بسیار بزرگ

ص: 482

و من یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها و غضب الله علیه و لعنه و اعدّ

برداشت فوق را فرمایش امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: قتل النفس من الكبائر لانّ الله عز و جل یقول: «و من یقتل مؤمناً متعمداً .. و اعدّ له عذاباً عظیماً».

علل الشرایع، ص 478، ح 2، ب 228؛ نورالثقلین، ج 1، ص 534، ح 494.

1033- گناه هتک آبروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 15 - 7

7 - شکستن حرمت و آبروی اهل ایمان، امری خطیر و گناهی بزرگ در پیشگاه خداوند

إذ تلقونه بألسنتکم و تقولون بأفواهکم ما لیس لکم به علم و تحسبونه هیئاً و هو عن

1034- گناهکاران و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 33 - 1،4

1 - گنه پیشگان کافر، شایسته قضاوت کردن و اظهار نظر درباره راه مؤمنان، نیستند .

و ما أرسلوا علیهم حفظین

4 - گنه پیشگان کافر، در برخورد با مؤمنان، چنان خود را در مقام قیّم و نگهبان می نشانند که گویا هدایت آنان را مأموریت خود می دانند .

و ما أرسلوا علیهم حفظین

1035- گناهکاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 2

2 - مؤمنان ، هرگز از خطا و گناه مصون نبوده و نیازمند به توبه خالصانه به درگاه الهی اند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَكْفُرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ

1036- گواهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 1

ص: 483

1 - مؤمنان باید همواره برای خدا قیام کنند و بر اساس حق ، شهادت دهند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

«قَوَام» صیغه مبالغه است و دلالت بر دوام دارد، یعنی عادت شما باید قیام برای خدا باشد. و «قسط» به معنای عدل و حق است.

1037- لذایذ اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 35 - 2

2 - تماشای کیفر های کافران در قیامت ، برای مؤمنان لذت بخش است .

على الأرائك ينظرون

1038- لعن بر بدخواهان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 10

10 - آرزومندان نزول بلا و نگون بختی برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، مورد طرد و لعن خداوند هستند .

يتربص بكم الدوائر عليهم دائره السوء

ظاهراً جمله «عليهم دائره السوء» در مقام نفرین می باشد نه صرفاً إخبار از آینده.

1039- لغزش در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 3

3 - مؤمنان در معرض تخلف از دستورات خدا و رسول و نیازمند هشدار

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. و لا تولوا عنه

1040- لغزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - انسان ها ، حتی مؤمنان حقیقی ، در معرض لغزش و نیازمند مغفرت خداوند *

أولئك هم المؤمنون حقا لهم ... مغفرة و رزق كريم

ص: 484

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 9، 10

9 - خداوند ، بخشنده گناهان و لغزش های مؤمنان حقیقی و راستین

لهم مغفره و رزق کریم

10 - همه انسان ها ، حتی مؤمنان حقیقی ، از خطا و گناه مصون نیستند و نیازمند مغفرت الهی هستند .

أولئك هم المؤمنون حقا لهم مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 7 - 4

4 - مؤمنان ، از لغزش و گناه ، مصون نیستند .

و الذین ءامنوا .. لنکفرنّ عنهم سیئاتهم

«سیئات» مطرح شده در آیه، می تواند مربوط به قبل از ایمان و می تواند مربوط به بعد از ایمان باشد. نکته بالا، بنابر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 6

6 - انسان های مؤمن نیز در معرض لغزش و نیازمند آموزش اند . *

الذین ءامنوا .. أولئك لهم مغفره

این که خداوند فرموده است: برای مؤمنان قطعاً مغفرتی وجود دارد، به ملازمه دلالت بر وجود لغزش می کند و اگر نه آمرزیدن معنا نداشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 12

12 - لغزش های مؤمنان ، مانع ورود آنان به بهشت نخواهد بود .

و یکفر عنهم سیئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 3

3 - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به لغزش و نافرمانی کردن به خاطر دل‌بستگی و وابستگی به مال و فرزند

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ

1041- لغزشگاه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 19 - 2

2 - مؤمنان ، در معرض از یاد بردن خدا و نیازمند هشدار الهی برای پایبندی به تقوا

ص: 485

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ .. وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ

1042- مادر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 5

5- همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در حکم مادر مؤمنان اند .

و أزوجه أمهتهم

1043- مالکیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 4

4- مؤمنانی که زیر شکنجه کافران جان دادند و در آتش آنان سوختند ، مالک بوستان های بهشت خواهند شد .

إنّ الذين ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

ارتباط این آیه با آیه قبل، بیانگر برداشت یاد شده است.

1044- مالکیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 19

19- «عن أبی عبد الله (ع) . . . ان جميع ما بين السماء والأرض لله عزّوجلّ و لرسوله و لأتباعهما من المؤمنین فما كان من الدنيا فی أیدی المشرکین و الکفار . . . ظلموا فیہ المؤمنین و غلبوهم علیه فما أفاء الله علی رسوله ، فهو حقّهم أفاء الله علیهم و ردّه إلیهم . . . فما رجع إلی مکانه . . . فقد فاء ؛

از امام صادق (ع) روایت شده . . . تمام آنچه بین آسمان و زمین هست، از آن خدای عزّوجلّ و رسول او و پیروان مؤمنشان است . . . پس هر چه از [اموال] دنیا در دست مشرکان و کافران هست . . . ظلمی است که آنان بر مؤمنان روا داشته و [در استیلا بر آن اموال] بر مؤمنان غلبه کرده اند . . . پس آنچه را خداوند به رسول خود برگردانده، حق آنها بوده که او به آنها رد کرده است . . . چیزی را که به مکان خود برگردد [می گویند] «قد فاء» . . .

1045- مبارزه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 5

5 - درگیری مؤمنان با مجرمان در طول تاریخ بوده است.

ص: 486

وإن الشيطان... ليجدلوكم... وكذلك جعلنا في كل قرية أكبر مجرميها

1046- مبعوضان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 35 - 14

14 - متكبران تجاوزگر ، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند .

كبر مقتاً عند الله وعند الذين ءامنوا كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

1047- متخلفان غزوه تبوك و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 95 - 1

1 - سوگند دروغ منافقان متخلف از جنگ تبوك ، به منظور گذشت کردن مؤمنان از تخلف آنان و متعرض نشدن به آنها

سيحلفون بالله لكم إذا انقلبتم إليهم لتعرضوا عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 96 - 1

1 - سوگند توانمندان متخلف از جنگ تبوك ، به منظور جلب رضایت مؤمنان مجاهد

يحلفون لكم لترضوا عنهم

1048- مثل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 24 - 2

2- حالت موحدان و مؤمنان به قرآن ، همانند انسان های بينا و شنواست .

مثل الفريقين كالأعمى والأصم والبصير والسميع

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - مؤمنان و موحدان ، همچون بردگانی اند که تنها یک مالک داشته و فقط از او فرمان می برند .

ضرب الله مثلاً .. ورجلاً سلماً لرجل

ص: 487

1049- مجادله اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 3

3 - نزاع و مجادله دو گروه حق و باطل و مؤمن و کافر ، به پیشگاه پروردگار در قیامت

ثم إنکم یوم القیمه عند ربکم تختصمون

1050- مجادله با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 2

2- مجادله مشرکان مکه با مؤمنان ، در مسأله معاد

فأتوا بآبائنا إن کنتم صدقین

تعبیر «فأتوا» (با صیغه جمع) می رساند که مخاطب مشرکان، تنها پیامبر(صلی الله علیه و آله) نبوده؛ بلکه مؤمنان نیز مورد خطاب آنان بودند.

1051- مجاهدان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 28، 8

8 - خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه ، محبوب خدا و دوستدار وی ، متواضع در برابر مؤمنان و سرفراز بر کافران

فسوف یأتی الله بقوم . . . و لایخافون لومه لائم

28 - دلباختگان خداوند ، فروتن در برابر مؤمنان ، سرفراز در قبال کافران و مجاهدانی بی پروا از ملامت دشمنان دین

یحبونه اذله علی المؤمنین . . . یجهدون فی سبیل الله و لایخافون لومه لائم

1052- محافظت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- گنه پیشگان کافر، در برخورد با مؤمنان، چنان خود را در مقام قیّم و نگهبان می نشانند که گویا هدایت آنان را مأموریت خود می دانند .

و ما أُرسلوا علیهم حفّظین

ص: 488

1053- محافظت از مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 8

8 - نگرانی و احساس خطر نوح (ع)، درباره به خطر افتادن ایمان مؤمنان و نسل های آینده جامعه، از سوی کافران حق ناپذیر و گمراه گر قوم خود

إِنك إِنْ تَذَرَهُمْ يَضَلُّوا عِبَادَكَ وَ لَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا

1054- محبت اهل مکه به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 10

10 - رحمت و غفران گسترده الهی، پشتوانه بخشایش گناه اهل مکه و پیدایش مودت میان آنان و مؤمنان

عسى الله أن يجعل بينكم . . . والله غفور رحيم

از ارتباط میان «والله غفور رحيم» با صدر آیه - که نوید به اصلاح روابط مؤمنان مدینه و مکیان ستیزه جو را دربردارد - استفاده می شود که آن عداوت ها، پایان خواهد یافت و معاندان به سوی توبه روی خواهند آورد و رحمت و غفران گسترده الهی آنان را دربر خواهد گرفت و در پرتو این رحمت و آمرزش، مودت حاصل خواهد شد.

1055- محبت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به فروتنی در برابر مؤمنان و ابراز مهر و محبت به آنان

وَ إِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَمٌ عَلَيْكُمْ

پیشی گرفتن در سلام از جانب پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها به عنوان یک وظیفه خاص و محدود مطرح نشده است، بلکه این موضوع به عنوان جلوه ای از تواضع و اخلاق متعالی مطرح شده است.

1056- محبت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 10

10 - محبت مؤمنان نسبت به اهل بیت ، پاداشی تعیین شده از جانب خداوند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قل لا أسئلكم

ص: 489

1057- محبوب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 7

7 - خداوند محبوبترین حقیقت هستی ، در نزد مؤمنان موحد است .

و الذین ءامنوا أشد حبا لله

مقصود از «الذین ءامنوا» - به قرینه فراز قبل و نیز آیات گذشته - موحدانی هستند که تنها خداوند را عبادت می کنند و هیچ کس و هیچ چیز را همانند او نمی دانند. «أشد» افعال تفضیل است و مفضل علیه آن ذکر نشده تا شامل هر چیز و هر کس بشود.

1058- محبوبیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1,2,7

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است .

إنّ الذین ءامنوا .. سیجعل لهم الرحمن وداً

«وداً» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لهم»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

2- محبوبیت در دل های مردم ، از جمله پاداش های خداوند به مؤمنان دارای کردار نیک .

إنّ الذین ءامنوا .. سیجعل لهم الرحمن وداً

7- محبوبیت یافتن مؤمنان نیک کردار در دل ها ، جلوه ای از رحمت گسترده خداوند است .

إنّ الذین ءامنوا .. سیجعل لهم الرحمن وداً

1059- محدوده اختیارات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 36 - 1

1 - هیچ مرد و زن مؤمنی حق ندارد که در برابر فرمان خداوند و پیامبرش ، تصمیم دیگری بگیرد .

و ما كان لمؤمن ولا مؤمنة إذا قضى الله ورسوله أمراً أن يكون لهم الخيره من أمرهم

1060- محدوده مسؤوليت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 52 - 16

16 - مؤمنان وظيفه دار محاسبه اعمال و برخوردارهاى پیامبر با ديگران نيستند.

و ما من حسابك عليهم من شىء

ص: 490

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 23 - 3

3 - تکلیف مؤمنان و مبلغان دینی ، در برابر انسان های لجوج و حق ناپذیر ، تنها انذار و هشدار است .

إن أنت إلا نذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 9

9 - انسان مؤمن ، موظف به انجام تکلیف خویش است ، نه مأمور به نتیجه .

وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ

1061- محدودیت قدرت دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 15

15 - قدرت و حاکمیت دشمنان پیامبران و مؤمنان ، موقت و محدود به زندگی دنیایی است .

إنّما تقضى هذه الحیوه الدنیا

1062- محمد(صلی الله علیه و آله) و منافع مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 11

11 - ترتیب اثر دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها به سخنانی بود که در جهت منافع مؤمنان باشد .

و یقولون هو أذن قل أذن خیر لکم . . . و یؤمنن للمؤمنین

برداشت فوق با توجه به «لام» در «للمؤمنین»، که برای افاده منفعت است، استفاده می شود.

1063- محمد(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) گر چه به همه سخنان از تمامی طیف ها ، گوش فرامی داد ؛ ولی در مرحله تصدیق و پذیرش ، تنها سخنان خدا و مؤمنان را باور داشت .

و يقولون هو أذن قل أذن خير لكم يؤمن بالله و يؤمن للمؤمنين

برداشت فوق بر این اساس است که اضافه «أذن» به «خیر» اضافه حقیقیه باشد ؛ بدین معنا که پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها شنوای سخنان نیک است و به هر سخنی ترتیب اثر نمی دهد، بلکه تنها سخنان خدا (وحی) و سخنان مؤمنان راستین را باور می

ص: 491

کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 19

19 - ولایت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بر مؤمنان ، نشأت یافته از مقام رسالت آن حضرت

و یطیعون الله و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 86 - 6

6 - حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در صحنه های نبرد پیشاپیش مؤمنان و در کنار آنان

جهدوا مع رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 103 - 19

19 - دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حق مؤمنان ، مورد استجابت خداوند و دارای تأثیر قطعی است .

صل علیهم . . . و الله سمیع علیم

یاد شدن صفت «سمیع علیم» پس از «صل علیهم» اشاره به مستجاب شدن دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) است؛ زیرا ارزش و اهمیت شنیدن به ترتیب اثر دادن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به مؤمنان ، بسیار رؤوف و مهربان بود .

رسول من أنفسکم . . . بالمؤمنین رؤوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 104 - 13

13 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) آشتی ناپذیری خود با جبهه شرک و رها نکردن جبهه مؤمنان را نه تنها خواسته خود، بلکه دستوری صریح از جانب خداوند اعلام داشت .

قل یا ایها الناس إن کنتم فی شک من دینی فلا أعبد الذین تعبدون . . . و أمرت أن أکون م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 5

5- ابلاغ تهدید های خداوند به کفرپیشگان و رساندن بشارت های او به مؤمنان ، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

و قل . . . وانتظروا إنا منتظرون

ص: 492

1064- محمد(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 3, 2

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) با تهیدستان مؤمن ، معاشرت داشت .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم

واژه «اصبر» چنان چه دارای مفعول باشد، امر به حبس کردن و تثبیت است. این تعبیر و نیز جمله «لاتعد عیناک عنهم» این نکته را می رساند که شیوه پیامبر(صلی الله علیه و آله) در برخورد با تهیدستان، شیوه ای مطلوب بوده و خداوند، او را به پایداری بر آن و ترک انصراف از دیدار آنان ترغیب می کند.

3- رفاه مندان عصر بعثت ، برای منصرف ساختن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از معاشرت با تهیدستان مؤمن ، تلاش می کردند .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم .. و لاتطع من أغفلنا قلبه

1065- مخالفان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 5

5 - منافقان ، از نظر رفتار و مواضع سیاسی و اجتماعی در قطب مخالف مؤمنان قرار دارند .

و یقولون ءامنا .. و اطعنا ثم یتولّی ... فریق منهم معرضون ... إنّما کان قول الم

«داوری» از مهم ترین مسائل اجتماعی است و در آیات پیشین، منافقان به عنوان مخالفان داوری پیامبر(صلی الله علیه و آله) و متمردان از حکم آن حضرت معرفی شدند؛ ولی در آیه یاد شده، مؤمنان به عنوان انسان های مطیع و تن دهنده به حکم و داوری پیامبر(صلی الله علیه و آله) شناسانده شدند اند. بنابراین می توان استفاده کرد که مؤمنان و منافقان، در مواضع اجتماعی در جهت مخالف هم قرار دارند.

1066- مدارا با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 7

7- ذوالقرنین ، به رعایت نرمش و مدارا در صدور فرمان و ابلاغ خواسته های حکومتی خویش به مؤمنان ، نوید داد .

و سنقول له من أمرنا يسرًا

1067- مدارا در قبض روح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 3 - 5,6

5- فرشتگان، به هنگام قبض روح برخی از مردم، بسان شناکندگان، وظیفه خود را به آرامی و با مدارا انجام می دهند.

و السبحت سبحًا

ص: 493

در نظر برخی از اهل لغت، حرکت در اعماق آب را، «عَوْم» و حرکت روی آب و بدون فرورفتن را «سباحه» می گویند (تاج العروس). تعبیر «السباحات» - به قرینه «الناشاطات» در آیه قبل - ناظر به حرکت آرام ملانکه، در قبض روح مؤمن است که به حرکت در آب تشبیه شده است.

6- [فی المجمع] فی قوله تعالی « و السباحات سباحاً » انّها الملائکه یقبضون ارواح المؤمنین یسلّونها سلاً رقیقاً . . . عن علی (ع) ;

در مجمع البیان از امام علی (ع) روایت شده که درباره قول خدای تعالی «و السباحات سباحاً» فرمود: آنان فرشتگانی اند که روح مؤمنان را قبض می کنند و آن را به آرامی و مدارا از بدن هایشان بیرون می آورند».

1068- مدبر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 10

10- تدبیر امور انسان های مؤمن و کافر ، تحولات جوامع بشری و سرنوشت آنها ، به دست خدا و در اختیار اوست .

اهبط بسلم منا . . . و أمم ستمتعهم ثم یمسّهم منا عذاب الیم

1069- مدح مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 52 - 2

2 - تمجید خداوند از ایمان آوردگان اهل کتاب

الذین ءاتینهم الکتب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 9،6

6 - تمجید خداوند از ایمان آوردگان از اهل کتاب به خاطر رفتار ، گفتار نیک آنان در مقابل گفتار و کردار بد دیگران

و یدروءن بالحسنه السیّئه

«حسنه» و «سیّئه» به معنای «بدی» و «نیکی» است و «ال» در آن دو برای جنس است. بنابراین مراد از «الحسنه» مطلق نیکی (رفتار و گفتار نیک) است و مراد از «السیّئه» مطلق بدی (گفتار و کردار بد) می باشد.

9- ستایش الهی از ایمان آوردگان از اهل کتاب ، به خاطر خصلت انفاق گری آنان

و مّا رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 3

3- ستایش خداوند از ایمان آوردگان اهل کتاب به خاطر رفتار پسندیده آنان در برابر یاوه گویان

و إذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

ص: 494

1070- مدح مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 110 - 1

1- تمجید خداوند از مؤمنانی که در کوران مشکلات، از ایمان نبریدند و با هجرت و جهاد، صبر پیشه کردند.

ثم إن ربك للذین هاجروا من بعد ما فتنوا

1071- مراتب اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 2

2- وجود تفاوت درجات، در بهشت برای مؤمنان و در دوزخ برای کافران*

و لکلّ درجت مّمّا عملوا

برداشت بالا- بنابراین است که «لکلّ» به معنای هر یک از مؤمنان و هر یک از کافران باشد که در آیات پیشین به عنوان «مسلم» و «منکر معاد» از آنان یاد شد.

1072- مراتب مقامات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 10

10- «عن أبوعمر و الزبیری عن أبي عبدالله (ع) قال: قلت له: إن للإيمان درجات و منازل، . . .؟ قال: نعم، قلت له: صفه لی . . . قال . . . : ثم ذکر ما فضلّ الله عزّوجلّ به أولیائه بعضهم علی بعض فقال عزّوجلّ: . . . «انظر کیف فضّلنا بعضهم علی بعض و للأخیره أكبر درجات و أكبر تفضیلاً» . . . فهذا ذکر درجات الإیمان و منازل عند الله عزّوجلّ؛

ابوعمر و زبیری گوید: به امام صادق (ع) عرض کردم: [آیا] برای ایمان درجات و منازلی است . . .؟ حضرت فرمود: بله، به حضرت گفتم: برایم توصیف کن . . .، فرمود: . . . سپس [قرآن] آن چیزی که به وسیله آن خداوند بعضی از اولیایش را بر برخی دیگر برتری داده، یادآور شده و فرموده: . . . «انظر کیف فضّلنا بعضهم علی بعض و للأخیره أكبر درجات و أكبر تفضیلاً» . . . پس این است از موارد ذکر درجات و منازل ایمان در نزد خداوند عزّوجلّ».

1073- مراتب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 1

1- هر یک از مؤمنان و کافران، دارای درجات و مراتب مختلف، متناسب با عملکرد خود

و لکلّ درجت ممّا عملوا

ص: 495

«لکل» ممکن است نظر به دو دسته داشته باشد: 1- مؤمنان نیک کردار، 2- کافران منکر معاد و ممکن است ناظر به هر مؤمن در مقایسه با دیگر مؤمنان و هر کافر در مقایسه با دیگر کافران باشد. برآشت یاد شده بر اساس احتمال نخست است.

1074- مراد از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 15

15 - « عن جميل قال كان الطيار يقول لى . . . فدخلت انا و هو على ابى عبدالله (ع) فقال الطيار : جعلت فداك أرايت ما ندب الله عز و جل إليه المؤمنین من قوله « يا أيها الذین آمنوا » أدخل فی ذلك المنافقون معهم ؟ قال : نعم و الضلال و کل من أقر بالدعوه الظاهره . . . ; جميل می گوید: من و طیار وارد بر امام صادق (ع) شدیم، طیار به آن حضرت عرض نمود: فدایت شوم، آیا منافقین مشمول خطاب «یا ایها الذین آمنوا» هستند؟ امام فرمود: بله، حتی گمراهان و هر کس دعوت آشکار اسلام را پذیرفته، داخل این آیه می شود . . .».

1075- مرگ مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 19

19 - مرگ مؤمن به دلیل اینکه راه رسیدنش به بهشت است ، برای او خیر می باشد .

و ما عند الله خیر للابرار

امام باقر (ع) فرمود: . . . الموت خیر للمؤمن لانّ الله یقول «و ما عند الله خیر للابرار».

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 212، ح 178؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 333، ح 11.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 7

7 - زندگی و مرگ مؤمنان نیک کردار ، غیر قابل قیاس با زندگی و مرگ گناه پیشگان

أم حسب الذین اجترحوا السيئات أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصلحت سواء محیاه

1076- مسافرت مؤمنان به مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 2

2 - سفر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به سوی مکه قبل از حدیبیه ، بدون همراهی خانواده هایشان *

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول و المؤمنون إلى أهلهم

ص: 496

تعبیر «إلى أهلكم»، این احتمال را تقویت می کند که خانواده سپاه اسلام در مدینه باقی مانده و در سفر همراهشان نبوده اند.

1077- مسؤل هدایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 33 - 4

4- گنه پیشگان کافر، در برخورد با مؤمنان، چنان خود را در مقام قیّم و نگهبان می نشانند که گویا هدایت آنان را مأموریت خود می دانند.

و ما أرسلوا علیهم حفظین

1078- مسؤلیت اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 83 - 14

14 - احسان به پدر و مادر، از مهمترین تکلیف های اجتماعی اهل ایمان است.

لا تعبدون إلا الله و بالوالدین إحساناً

از آن جا که احسان به پدر و مادر پس از لزوم پرستش خدا بیان شده است، اهمیت خاص آن معلوم می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 38 - 4

4- ضرورت تلاش تمامی اهل ایمان برای اجرای حدود الهی

فاقطعوا

چون خطاب متوجه عموم مؤمنان است، با آنکه اجرا کننده حد سرقت تنها برخی از آنان می باشند، معلوم می شود همه اهل ایمان باید برای اجرای حد سرقت تلاش کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 2

2 - حضور در کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبری جامعه اسلامی برای امور مهم اجتماعی و مشاوره و کنکاش پیرامون یک مسأله عمومی، از اوصاف مؤمنان راستین

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا

«أمر جامع» به مسأله ای گفته می شود که در خور این باشد که مردم به خاطر آن اجتماع کنند و به مشاوره و فراگیری و حل و فصل آن بپردازند. کلمه «مع» نیز افاده کننده معنای مشارکت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 9

ص: 497

9 - مؤمنان ، وظیفه دار هدایت مردم و نشان دادن راه درست زندگی به آنان

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 6 - 4

4 - جامعه مؤمنان ، موظف به هشپاری و احتیاط در قبال اخبار مهم اجتماعی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا

خطاب «یا ایها الذین آمنوا» عام و متوجه جامعه ایمانی است و تعلیل «أن تصیبوا قوماً» می نمایاند که موضوع، بیش از آن که درباره مسائل فردی و جزئی باشد، در زمینه امور اجتماعی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 2

2 - همه مؤمنان ، دارای مسؤولیت ، در قبال جریان های اجتماعی و مسائل امت اسلام

وإن طائفتان من المؤمنین اقتتلوا فأصلحوا بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 5

5 - مؤمنان ، در نظام برادری دینی ، دارای مسؤولیت در قبال یکدیگر

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 17

17 - مؤمنان نمی توانند در برابر جامعه خویش بی تفاوت باشند ؛ بلکه باید برای دوستان و همکیشان خود ، خیرخواه و نسبت به کافران و دشمنان اصلاح ناپذیر ، آرزوی نابودی کنند .

رَبِّ اغْفِرْ لِي . . . وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا

برداشت یاد شده، از دعای خیر نوح(ع) برای مؤمنان و نفرین علیه کافران و دشمنان دعوتش، استفاده می شود.

1079- مسؤولیت پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 3

3- اهل ایمان ، دارای تعهد و احساس مسؤولیت نسبت به سرنوشت و نیاز دیگر مؤمنان

و أقاموا الصلوة و أمرهم شوری بینهم . . . و الذین إذا أصابهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 12

ص: 498

12- مؤمنان راستین، آماده جهاد و پذیرای تکالیف دشوار دین

و يقول الذين ءامنوا لولا نزلت سورة فإذا أنزلت سورة محكمة و ذكر فيها القتال رأيت

از این که خداوند، ترس از جهاد را، بیماردلی، معرفی کرده است، می توان نتیجه گرفت که مؤمنان راستین از جهاد بیم ندارند، بلکه از آن استقبال می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 5

5- لزوم احساس مسؤولیت مؤمنان ، نسبت به سعادت و فرجام خویشاوندان خود

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

از این که احساس مسؤولیت نسبت به خانواده، عامل رهیابی به بهشت معرفی شده است؛ اهمیت و ضرورت آن استفاده می شود.

1080- مسؤولیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 2

2- ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق ، وظایفی ضروری بر عهده بندگان

الذين يؤمنون بالغيب . . . ينفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 63 - 13

13 - فراگیری کتاب آسمانی و تنظیم عقاید و اعمال بر محور آن ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

خذوا ما آتینکم بقوه و اذکروا ما فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 83 - 16، 13

13 - نیکی کردن به پدر ، مادر ، یتیمان و مساکین از وظایف ضروری اهل ایمان است .

و بالولدين إحساناً و ذى القربى و اليتى و المسكين

فرمانهای موجود در آیه، هر چند که به عنوان میثاقهای خدا با بنی اسرائیل مطرح شده است، ولی بیان آن در قرآن نشانه این است که: عمل کردن به آن فرمانها وظیفه همگان خصوصاً اهل ایمان است.

16 - معاشرت نیکو با همگان حتی با کافران ، از وظایف اهل ایمان است .

وقولوا للناس حسناً

مراد از «الناس» می تواند افراد همان ملتی باشد که مخاطب جمله «قولوا» است و می تواند مراد از آن افراد ملت‌های دیگر باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 499

16 - پایبندی به همه دستورات کتاب آسمانی ، وظیفه مؤمنان به آن کتاب است .

أفتؤمنون ببعض الكتب و تكفرون ببعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 3،10

3 - به کارگیری « انظرنا » به جای « راعنا » فرمان خداوند به اهل ایمان در خطابشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (برای درخواست مهلت)

لا تقولوا رعنا و قولوا انظرنا

« انظرنا » به معنای ما را مهلت ده، است. (مجمع البيان)

10 - پذیرش فرمان های پیامبر (صلی الله علیه و آله) وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

يأيها الذين ءامنوا .. اسمعوا

برداشت فوق بر این اساس است که «سمع» به معنای اطاعت کردن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 10،11

10 - اهل ایمان نباید از دشمنان دین در هراس بوده و از آنان بترسند .

فلا تخشوهم

11 - مسلمانان نباید به خاطر هراس از دشمنان دین و به بهانه احساس خطر از ناحیه آنها ، در اجرای احکام الهی کوتاهی کنند .

فولوا و جوهكم شطره .. إلا الذين ظلموا منهم فلا تخشوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 6،11،14

6 - برپایی نماز ، پرداخت زکات ، وفای به عهد ، صبر در مشکلات و استقامت در نبرد از وظایف اهل ایمان و از مسائل اساسی دین

ليس البر أن تولوا وجوهكم . . . و لكن البر من . . . و أقام الصلوه . . . والصبرين في ال

11 - صرف کردن مال برای آزاد سازی بردگان وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

و لكن البر من ءامن . . . و ءاتی المال علی حبه . . . فی الرقاب

«رقاب» جمع رقبه و به معنای بردگان می باشد و «فی الرقاب» عطف بر «ذوی القربی» است. وجود حرف «فی» در عنوان بردگان - بر خلاف دیگر عناوین یاد شده - گویای این است که: مقصود از «ءاتی المال علی حبه . . . فی الرقاب» پرداخت مال برای آزاد کردن آنان است نه پرداخت مال به خود آنان.

14 - اهل ایمان به هنگام گرفتار شدن به فقر و تنگدستی و نیز روی آوری مشکلات و ناهنجاری ها ، باید صبور و پایدار باشند .

و الصبرین فی البأساء و الضراء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 500

1 - بقره - 2 - 193 - 3

3 - نبرد با کافران ، تا حاکمیت یافتن دین خدا در پهنه گیتی ، فرمان خداوند به اهل ایمان

و قتلوهم حتی لا تكون فتنه و يكون الدين لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 194 - 11

11 - اهل ایمان ، موظف به رعایت تقوا حتی در پاسخگویی به تجاوزات دشمن

فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدى عليكم و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 1،2،12

1 - انفاق و رفع نیاز های جامعه اسلامی وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

و أنفقوا

2 - تأمین هزینه های جهاد از وظایف اهل ایمان است .

قتلوا فی سبیل الله . . . و أنفقوا فی سبیل الله

از مصارف انفاق مطرح شده در آیه - به قرینه آیات گذشته - تأمین هزینه های جهاد است.

12 - اهل ایمان ، باید اعمال و وظایف الهی خویش (جهاد ، دفاع ، انفاق و . . .) را به صورت نیکوی آن انجام دهند .

قتلوا فی سبیل الله . . . و أنفقوا فی سبیل الله ... و أحسنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 208 - 1،2،14

1 - لزوم تسلیم همه جانبه و همگانی مؤمنان ، در برابر اسلام و مقررات آن

یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه

جمله «و لا تتبعوا خطوات الشیطان» ، قرینه می شود که مراد از «سلم» ، تبعیت و تسلیم در برابر اسلام و مقررات خداوند است ؛ نه فقط

صلح بین افراد.

2- ایجاد صلح و وحدت در جامعه اسلامی، از وظایف همه مؤمنان

یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه

بنابراینکه «سلم» به معنای صلح باشد، لازمه صلح در میان مؤمنین، عدم اختلاف و در نتیجه وحدت و هماهنگی آنان است.

14- نغمه هایی که باعث تفرقه و اختلاف میان مسلمین شود، نغمه هایی شیطانی است.

یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه ولا تتبعوا خطوات الشیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 224 - 6

6 - مسؤولیت مؤمنان در برابر جامعه

و تصلحوا بین الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 501

3 - شناخت حوادث تاریخی و عبرت گرفتن از آنها، وظیفه مؤمنان

الم تر الى الذین

رؤیت در آیه شریفه به معنای دیدن با چشم نیست؛ چون آن واقعه، گذشته است و قابل دیدن برای مخاطب نیست. بنابراین «الم تر ...» تحریک است برای شناخت و درک سرگذشته پیشینیان تا درس و عبرتی باشد برای اندیشه کنندگان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مؤمنان، موظّف به انفاق از دستاورد های پاکیزه و برداشت های خود از زمین هستند.

يا ايّها الذّين امنوا انفقوا من طيّبات ما كسبتم و ممّا اخرجنا لكم من الارض

5 - لزوم پرهیز مؤمنان از تمایل به چیز های نامرغوب و بی ارزش برای انفاق

و لا تيمّموا الخبيث منه تنفقون

«لا تيمّموا» از «تيمّم» به معنای قصد و تمایل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مؤمنان، موظف به رعایت تقوا (پرهیز از مخالفت با خدا) هستند.

يا ايّها الذّين امنوا اتقوا الله

9 - پرهیز از رباخواری و چشمپوشی از سود های ربوی، از وظایف مؤمنان

يا ايّها الذّين امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقى من الربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - التزام مؤمنان به ترک معاصی و انجام تکالیف الهی

وقالوا سمعنا و اطعنا . . . ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا او اخطانا

توجه به پیشامد خطا و نسیان در تکالیف الهی و درخواست عفو در مورد آن، گویای مراقبت مؤمنان از اعمال و رفتار خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 100 - 1

1 - پاسداری از مرز های ایمان و عقاید دینی ، مسؤولیت همگانی مؤمنان

یا ایها الذین امنوا ان تطیعوا . . . یردّوکم بعد ایمانکم کافرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 102 - 1,7

1 - لزوم رعایت تقوای الهی به شایستگی تمام ، برای اهل ایمان

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله حق تقاته

ص: 502

7- لزوم پاسداری اهل ایمان از اسلام خویش تا لحظه مرگ، در برابر هجوم کفر و ارتداد

ان تطيعوا فريقاً من الذين اوتوا الكتاب يردوكم . . . ولا تموتن الا و انتم مسلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 103 - 2

2- لزوم اتحاد همه اهل ایمان و پرهیز آنان از هر گونه تفرقه در میان صفوفشان

و اعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 104 - 1

1- ضرورت وجود جمعی از اهل ایمان، برای دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر

و لتكن منكم ائمه . . . عن المنكر

بنابراینکه «من» در «منکم»، تبعیضیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 112 - 2,10

2- به ذلت کشانیدن اهل کتاب (یهود) در هر زمان و مکان، وظیفه اهل ایمان

ضربت عليهم الذلة أين ما تقفوا

بنابر اینکه جمله «ضربت عليهم...»، به قرینه استثنای «الا بحبل...» و جمله «این ما تقفوا»، تعیین وظیفه باشد، و نه اخبار از یک امر خارجی.

10- اهل ایمان، موظف به جلوگیری از توسعه و رشد اقتصادی اهل کتاب (یهود)، تا مرحله به مسکنت و درماندگی کشانیدن آنان

و ضربت عليهم المسكنه

بنابر اینکه جمله «ضربت...»، تشریحی باشد نه اخبار از امر خارجی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 142 - 7

7 - ضرورت استقامت مؤمنان در جهاد و هنگامه شدائد و سختیها

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ويعلم الصابرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 5

5 - یادآوری پیکار احد و علل شکست مسلمانان در آن ، وظیفه مؤمنان

اذ تصعدون و لا تلون علی احد

بنابر اینکه «اذ تصعدون» متعلق به «اذکروا» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 503

3 - آل عمران - 3 - 156 - 1

1 - ضرورت پرهیز مؤمنان از همسویی با کافران در پندار و تفکر، گفتار و کردار

یا ایها الذین امنوا لا تکنوا کالذین کفروا وقالوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 15

15 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای حقوقی بر مردم و آنان وظیفه دار رعایت آن حقوق هستند .

فاعف عنهم و استغفر لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 6

6 - مؤمنان ، بایستی تنها بر خداوند توکل کنند .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

تقدیم «علی الله» بر متعلقش «فلیتوکل» دلالت بر حصر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 12

12 - مؤمنان نباید از دشمنان دین - هر چند لشگری انبوه باشند - هراسناک شوند .

انّ الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم .. فلا تخافوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 -

1,3,4,5,7,8,12,20,21,22,23,25

1 - مؤمنان ، موظف به صبر در برابر مشکلات

یا ایها الذین امنوا اصبروا

3 - مؤمنان ، موظف به پایداری و مقاومت در برابر دشمنان سرسخت و ستیزه جو

یا ایها الذین امنوا .. صابروا

«صابروا» از باب مفاعله، دلالت بر مقاومت طرفینی دارد و این معنا غالباً بین دو خصم تصوّر می شود.

4 - لزوم بردباری و تحمّل متقابل ، در بین مؤمنان

یا ایها الذین امنوا اصبروا و صابروا

جمله «صابروا»، می تواند به این معنا باشد که مؤمنان موظفند مشکلات به وجود آمده از ناحیه یکدیگر را تحمّل کنند و نسبت به هم شکّیا و بردبار باشند.

5 - مؤمنان ، موظفند یکدیگر را به صبر و شکّیایی در برابر مشکلات ترغیب کنند .

یا ایها الذین امنوا اصبروا و صابروا

به نظر می رسد الف مفاعله در «صابروا»، برای متعدّی کردن «صَبَرَ» به کار رفته باشد؛ بنابراین «صابروا»، یعنی دیگران را به صبر وادارید.

7 - مؤمنان ، موظف به برقراری ارتباط و پیوند و هماهنگی با یکدیگر

یا ایها الذین امنوا .. و رابطوا

ص: 504

رابطه به معنای پیوند است، بنابراین «رابطوا»، دلالت بر لزوم پیوند و ارتباط بین افراد جامعه ایمانی دارد؛ که از لوازم آن هماهنگی با یکدیگر است.

8 - حراست و پاسداری از حدود و ثغور وطن اسلامی، وظیفه همگانی مؤمنان

یا ایّها الذّین امنوا .. و رابطوا

«رابطوا»، در برداشت فوق به معنای اصطلاحی آن (مرزبانی و حفظ ثغور)، گرفته شده است.

12 - مؤمنان، موظف به رعایت تقوای الهی

و اتّقوا الله

20 - صبر در انجام فرائض و در برابر مصائب و آماجگی برای پیروی از دستورات ائمه، وظیفه مؤمنان

یا ایّها الذّین امنوا اصبروا و صابروا

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: اصبروا علی الفرائض و صابروا علی المصائب و رابطوا علی الأئمه.

کافی، ج 2، ص 81، ح 3؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 334، ح 2 و 6 و 11.

21 - مقاومت در برابر دشمن بر اساس تقیه و آماجگی برای پیروی از دستورات پیشوایان، وظیفه مؤمنان

یا ایّها الذّین امنوا اصبروا و صابروا و رابطوا

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: ... و صابروهم علی التّقیّه و رابطوا علی من تقتدون به ...

معانی الاخبار، ص 369، ح 1؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 334، ح 3.

22 - خودداری از گناه، امر به معروف و نهی از منکر و آماجگی برای دفاع از ائمه (ع)، وظیفه مؤمنان

یا ایّها الذّین امنوا اصبروا و صابروا و رابطوا و اتّقوا الله

امام صادق (ع) درباره «اصبروا» فرمود: عن المعاصی. و درباره «و اتّقوا الله»، فرمود: امروا بالمعروف و انهوا عن المنکر. و درباره «رابطوا» فرمود: ... و نحن الرباط الادنی فمن جاهد عتّا فقد جاهد عن النّبی (صلی الله علیه و آله) ...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 212، ج 179؛ بحار الانوار، ج 24، ص 216، ح 8.

23 - مقاومت در برابر دشمنان و زیر نظر داشتن توطئه آنان، وظیفه مؤمنان

یا ایها الذین امنوا اصبروا و صابروا و رابطوا

امام صادق (ع) درباره قول خداوند «اصبروا و صابروا...»، فرمود: معناه... و صابروا علی عدوکم و رابطوا عدوکم.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 96؛ نور الثقلین، ج 1، ص 428، ح 508.

25 - صبر بر انجام نماز های پنجگانه و صبر در جنگ مسلحانه با دشمنان و پاسداری در راه خداوند، وظیفه مؤمنان

یا ایها الذین امنوا اصبروا و صابروا

پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) درباره «... اصبروا و صابروا و رابطوا...» فرمود: اصبروا علی الصلوات الخمس، و صابروا علی قتال عدوکم بالسیف، و ربطوا فی سبیل الله لعلکم تفلحون.

الدّر المنثور، ج 2، ص 418.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 1

1 - مؤمنان، موظف به اطاعت از خدا و رسول و اولوالامر

ص: 505

يا ايّها الّذين امنوا اطيعوا الله و اطيعوا الرّسول و اولى الامر منكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 71 - 2

2- آمادگی نظامی و دشمن شناسی ، از وظایف اهل ایمان

يا ايّها الّذين امنوا خذوا حذرکم فانفروا ثبات او انفروا جميعاً

کوچ گروهی یا دسته جمعی، بعد از بررسی کیفیت مقابله با دشمن انتخاب می شود. و لازمه آن شناسایی دشمن، قبل از رویارویی با اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 7

7 - مؤمنان وظیفه دار ایجاد ارتباط دوستانه با یکدیگر

كان لم تکن بینکم وینه مودّه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 6

6 - نجات کودکان از محیط کفر و شرک ، از وظایف مؤمنان

و الولدان . . . الظالم اهلها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 1

1 - مؤمن ، هرگز از روی عمد دستش به خون مؤمن دیگر آلوده نخواهد شد .

و ما كان لمؤمن ان يقتل مؤمناً الاّ خطأً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 1,2,3

1 - مؤمنان ، وظیفه دار پرهیز از کشتن افراد مشکوک در مسیر سفر برای جهاد قبل از احراز کفر آنان

یا ایها الذین امنوا اذا ضربتم فی سبیل اللّٰه فتبینوا

از سیاق آیه و شأن نزول وارد شده چنین استفاده می شود که مسلمانان به هنگام حرکت به سوی نبرد در بین راه اگر به افرادی مشکوک مواجه می شدند، به گمان اینکه آن افراد از قوای دشمن هستند، ممکن بود آنان را به قتل برسانند ؛ خداوند اهل ایمان را امر می کند که بدون تحقیق، شخص مشکوک را نکشید.

2 - مؤمنان ، هنگام روانه شدن برای جهاد ، باید نسبت به اسلام و کفر افراد و نیرو های مقابل تحقیق نمایند .

یا ایها الذین امنوا اذا ضربتم فی سبیل اللّٰه فتبینوا

متعلّق «فتبینوا»، به قرینه «ولا تقولوا . . .»، کفر و ایمان افرادی است که مسلمانان به هنگام جهاد با آنان مواجه می شوند.

3 - سفرها و مأموریت های جنگی مؤمنان ، باید همراه با تحقیق و تأمل کافی در همه امور مربوط به جنگ باشد . *

یا ایها الذین امنوا اذا ضربتم فی سبیل اللّٰه فتبینوا

به نظر می رسد متعلّق حذف شده از «تبینوا»، تمام اموری است که در رابطه با جنگ مطرح می باشد و تمیز کافر از مؤمن،

اشاره به مصداقی است که باید مدّ نظر باشد و مورد تبیین قرار گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 11

11 - مؤمنان تحت ستم ، موظف به هجرت برای رهایی از استضعاف

قالوا کنا مستضعفین فی الارض قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 9

9 - اهل ایمان ، وظیفه دار مهاجرت به سوی رسول خدا

و من ینخرج من بیته مهاجراً الی الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 103 - 7

7 - نماز ، وظیفه ای ثابت و واجب برای اهل ایمان

ان الصلوه کانت علی المؤمنین کتباً موقوتاً

«کتاب» به معنای واجب و ثابت است. مؤید برداشت فوق، فرمایش امام باقر(ع) است که درباره «کتاباً موقوتاً» در آیه فوق فرمود: یعنی مفروضاً....

کافی، ج 3، ص 294، ح 10؛ نورالثقلین، ج 1، ص 545، ح 545.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 8

8 - کافران ، همچون مؤمنان ، مکلف به فروع و در قبال آن مسؤول و معاقبند . *

من یعمل سوءاً یجز به

از مصادیق مورد نظر برای «من یعمل . . .» اهل کتاب هستند. بنابراین اگر آنها مرتکب گناه شوند، همچون مسلمانان عقوبت خواهند شد و این معنا بیانگر مکلف بودن اهل کتاب بر احکام فرعی اسلام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 2, 1

1 - تمامی مؤمنان، موظف به اقامه قسط و عدل و رعایت آن در روابط اجتماعی خویشند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ بِالْقِسْطِ

قیام به قسط، به معنای عمل به عدل و نگرهبانی و مواظبت بر عدالت است.

2 - عدالتخواهی، باید منش همیشگی مؤمنان باشد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ بِالْقِسْطِ

«قوم»، صیغه مبالغه از «قیام» است؛ یعنی برپا دارنده دایمی عدل و قسط در حد کمال و تمام.

ص: 507

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 2,4

2 - ایمان ، دارای درجات و مراتب متکامل و مؤمنان ، موظف به تحصیل درجات عالی آن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ءَامِنُوا

دعوت مؤمنان به ایمان «یا ایها الذین ءامنوا ءامنوا»، می تواند اشاره به این باشد که ایمان دارای مراتب است. و مؤمن در هر مرتبه ای از ایمان که باشد، موظف است برای نیل به مرتبه بالاتر تلاش کند.

4 - دعوت خداوند از مؤمنان ، به ثبات و پایداری در طریق ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ

برداشت فوق توجیه دیگری است برای دعوت مؤمنان به ایمان، یعنی ای اهل ایمان بر ایمان خویش همواره پایدار باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 6

6 - مؤمنان ، وظیفه دار برقراری پیوند های دوستانه با یکدیگر

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 4,5

4 - مؤمنان ، موظف به برقراری روابط دوستانه با دیگر مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

5 - اهل ایمان ، وظیفه دار تشکیل حکومتی بر مبنای ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

چنانچه «ولّی» به معنای سرپرست باشد، جمله «لا تتخذوا...»، دلالت بر حرمت پذیرش ولایت کافران دارد، و «من دون المؤمنین»، حکایت از ضرورت تشکیل و پذیرش حکومتی بر پایه ایمان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 1

1 - حفظ شعایر الهی ، از وظایف مؤمنان

یا ایها الذین ءامنوا لاتحلوا شعر الله

«احلال» «مصدر تحلوا» به معنای مباح شمردن است و مباح شمردن شعایر الهی به این است که حرمت و احترام آنها حفظ نشود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 9، 1

1 - مؤمنان ، موظف به یادآوری نعمت ها و پیمان های الهی

واذکروا نعمه الله علیکم و میثقه

9 - رعایت تقوا ، وظیفه همه مؤمنان

واتقوا الله

ص: 508

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 3, 1

1 - مؤمنان باید همواره برای خدا قیام کنند و بر اساس حق ، شهادت دهند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

«قوام» صیغه مبالغه است و دلالت بر دوام دارد، یعنی عادت شما باید قیام برای خدا باشد. و «قسط» به معنای عدل و حق است.

3 - مؤمنان باید همواره مجریان عدالت باشند .

كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

بر مبنای باب تنازع می توان گفت که «بالقسط» علاوه بر تعلق به کلمه «شهداء»، به کلمه «قوامین» نیز ارتباط دارد. آیه 135 از سوره نساء، این معنا را تأیید می کند.

7 - لزوم نظارت مؤمنان بر اجرای قسط در جامعه *

كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

«شاهد» در لغت به معنای حاضر آمده است. بنابراین حضور مؤمنان به قسط، به معنای نظارت آنان بر اجرای قسط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 11 - 8, 1

1 - یادآوری و توجه به نعمت های الهی ، از وظایف مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

8 - مؤمنان باید تنها بر خدا توکل نمایند .

و عَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 23 - 18

18 - اهل ایمان ، وظیفه دار شناسایی ، طراحی و به کارگیری شیوه های مناسب برای دستیابی به پیروزی بر دشمنان

ادخلوا عليهم الباب فاذا دخلتموه فانكم غلبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 35 - 10، 12، 1

1 - مؤمنان ، موظف به پرهيزگارى و رعايت تقوا

يا ايها الذين ءامنوا اتقوا الله

10 - جهاد و مبارزه در راه خدا ، از وظائف مؤمنان

يا ايها الذين ءامنوا . . و جهدوا فى سبيله

12 - خداوند ، همواره بايد محور حركت ها و برنامه هاى مؤمنان باشد .

اتقوا الله و ابتغوا إليه الوسيله و جهدوا فى سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 509

4 - مائده - 5 - 38 - 5

5 - اهل ايمان ، موظف به زمينه سازي اجرائي حدود توسط حاکمان *

و السارق و السارقه فاقطعوا ايديهما

با اينکه اجرائي حد در محدوده وظيفه حاکم شرعي است، خداوند همه مؤمنان را مخاطب قرار داد تا به اين نکته اشاره کند که مؤمنان بايد زمينه اجرائي حکم را فراهم سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 51 - 13

13 - مؤمنان ، وظيفه دار تيري و بيزاري نسبت به دشمنان

لاتتخذوا اليهود و النصرى اولياء .. و من يتولهم منكم فانه منهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 59 - 6

6 - مؤمنان به خدا و قرآن ، وظيفه دار ايمان به تمامي کتب آسماني

هل تتقون منا الا ان ءامنا بالله و ما انزل الينا و ما انزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 61 - 6

6 - ضرورت هشيارى مؤمنان در برابر اهل کتاب به هنگام تظاهر آنان به اسلام

و اذا جاءكم قالوا ءامنا .. و الله اعلم بما كانوا يكتمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 87 - 1،4،15

1 - اهل ايمان نبايد خويشتن را از بهرهورى مواهب پاکيزه و حلال الهى منع کنند .

يايها الذين ءامنوا لاتحرموا طيبات ما احل الله لكم

برداشت فوق بر این مبناست که تحریم در «لاتحرموا...»، تحریم عملی باشد یعنی خودداری کردن و استفاده نبردن از حلالهای الهی بدون اعتقاد به حرمت آن

4 - مؤمنان نبایستی مواهب پاکیزه و حلال الهی را با قسم و امثال آن بر خویش تحریم کنند .

یا ایها الذین ءامنوا لاتحرموا طیبت ما احل الله لکم

با توجه به ارتباط این بخش از آیات و بیان احکام قسم در آیه 89 می توان گفت مراد از «لاتحرموا...» نهی از تحریم طیبات به وسیله قسم و امثال آن است گفتنی است که بر این مبنا مراد از تحریم، تحریم حقیقی و واقعی (حرام کردن) خواهد بود.

15 - لزوم پرهیز اهل ایمان از ارتکاب محرمات الهی

یا ایها الذین ءامنوا... لاتعتدوا

می توان گفت مراد از «لاتعتدوا» به قرینه جمله قبل «لاتحرموا طیبت ما احل الله»، ارتکاب محرمات است، و چون ارتکاب محرمات زیانبارتر از تحریم حلالها است از آن به تجاوز و تعدی تعبیر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 510

4 - مانده - 5 - 88 - 8،123

8 - اهل ایمان موظف به رعایت تقوا

و اتقوا الله الذی انتم به مؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 90 - 5،7

5 - اهل ایمان وظیفه دار اجتناب از شرابخواری ، قماربازی و مظاهر شرک

یایها الذین ءامنوا انما الخمر و المیسر . . . فاجتنبوه

7 - اهل ایمان وظیفه دار دوری جستن از پلید ها و کردار های شیطانی

رجس من عمل الشیطن فاجتنبوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 92 - 1،5

1 - اهل ایمان وظیفه دار اطاعت از خداوند و رسول او

و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول

5 - گریز از شیطان و پرهیز از کردار های شیطانی وظیفه اهل ایمان

یایها الذین ءامنوا انما الخمر و المیسر و الانصاب و الازلم . . . و احذروا

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که متعلق «واحذروا» - به قرینه آیه قبل -، پیروی از شیطان و انجام کارهای شیطانی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 93 - 7

7 - لزوم تقوای پیشگی اهل ایمان در سه بعد رفتاری ، اعتقادی و اخلاقی

إذا ما اتقوا و ءامنوا و عملوا الصلحت ثم اتقوا و ءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

با توجه به تکرار «اتقوا» به همراه هر یک از جملات «عملوا الصلحت» (بعد رفتاری) و «ءامنوا» (بعد اعتقادی) و «احسنوا» (بعد اخلاقی)،

می توان گفت مراد از «اتقوا» در هر فراز، فرمان به تقوایی مناسب با سایر جملات آن فراز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 11، 9، 2، 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار پاسداری از ایمان خویش

یاایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

«علیکم» اسم فعل و به معنای «الزموا» است. بنابراین جمله «علیکم انفسکم» یعنی همواره مراقب ایمان خویش باشید. چون فرمان به مراقبت بر خویشتن (علیکم انفسکم) پس از خطاب «یاایها الذین ءامنوا» آمده است مراد از مراقبت، مراقبت بر ایمان و لوازم آن است.

2 - پاسداری از ایمان با پیروی از تعالیم قرآن و دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، توصیه و فرمان خداوند به مسلمانان

تعالوا إلی ما أنزل اللّٰه و إلی الرسول . . . یاایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

مراد از فرمان به مراقبت از ایمان - به قرینه آیه قبل - همان روی آوردن به قرآن و تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 511

9 - مؤمنان وظیفه دار پاسداری از حریم ایمان جامعه خویش

یا ایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

«انفس» می تواند ناظر به هر فرد نسبت به خودش باشد و می تواند به هر فرد نسبت به فرد و یا افراد دیگر باشد. همانند (فسلموا علی انفسکم، نور 61) بر این مبنا «علیکم انفسکم» یعنی مراقب ایمان یکدیگر باشید.

11 - اهل ایمان بر رفتار و کردار ناروای گمراهان و عقاید ناصواب ایشان مؤاخذه نخواهند شد .

یا ایها الذین ءامنوا .. لایضركم من ضل إذا هتدیتم إلى الله مرجعكم جميعاً

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «لایضركم ..» در ارتباط با عذابهای الهی مطرح باشد بر این مبنا جمله «علیکم انفسکم لایضركم ...» یعنی مراقب ایمان خویش باشید، شما بر بی ایمانی کافران و اعمالشان مؤاخذه نخواهید شد و بدین سبب ضرری از ناحیه آنان متوجه شما نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 106 - 3

3 - سهل انگاری در وصیت به هنگام مشاهده آثار مرگ - هر چند در سفر و دیار کافران - امری ناشایست برای اهل ایمان

إذا حضر احدکم الموت حین الوصیه

«حین الوصیه» بدل از «اذا» می باشد، یعنی هنگام مشاهده آثار مرگ هنگام پرداختن به وصیت است نه انجام کاری دیگر و این گویای تأکید الهی بر امر وصیت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 5

5 - گوش سپاری به فرمان های خداوند و تسلیم در برابر آنها ، تکلیفی الهی بر عهده اهل ایمان

و اسمعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 3

3 - پرهیز از بحث و مجادله با یاوه گویان و مغالطه گران در مورد دین و آیات الهی، وظیفه مؤمنان است.

و إذا رأيت الذين يخوضون في آياتنا فأعرض عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 6

6 - رها کردن و بی اعتنایی به کسانی که دین خدا را بازیچه و سرگرمی انگاشته اند، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است.

و ذر الذین اتخذوا دینهم لعبا و لهوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 114 - 13

13 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در اینکه معجزه طلبی مشرکان از سر حقیقی نیست، نباید به خود تردید راه دهند.

فلا تكونن من الممترین

متعلق «مترین» باید چیزی متناسب با مضمون آیه باشد. پیام اصلی آیه آن است که معجزه طلبی کافران و مخالفتهای اهل

ص: 512

کتاب با پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سر حقیقی نیست. بنابراین «لا تکونن من الممترین» یعنی تردیدی در این مسأله نداشته باش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 150 - 13

13 - مؤمنان نباید در افکار و اعمال و سنتها از مشرکان و منکران معاد تقلید کنند.

و لا تتبع أهواء الذين... و هم بر بهم يعدلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 4

4 - حفظ وحدت جامعه ایمانی از وظایف اهل ایمان است.

إن الذين فرقوا دينهم وكانوا شيعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 3

3 - مؤمنان به رسالت انبیا در معرض مشکل آفرینی کفرپیشگان و موظف به صبر و استقامت

إن كان طائفة منكم ءامنوا بالذی أرسلت به... فاصبروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 2

2 - مؤمنان وظیفه دار استعانت از خدا و پیشه سازی صبر و مقاومت در برابر مشکلات راه ایمان

استعينوا بالله و اصبروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 171 - 11

11 - فراگیری کتاب آسمانی و تنظیم عقاید و اصول بر محور آن ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

خذوا ما آتینکم بقوه و اذکروا ما فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 10

10 - مؤمنان وظیفه دارند برای از میان بردن کدورت ها ، درگیری ها و اختلافات خویشان تلاش کنند .

و أصلحو ذات بینکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 15 - 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار پایداری و استقامت به هنگام هجوم و لشکرکشی دشمنان دین (جهاد دفاعی)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمُ الْأُدْبَارَ

کلمه «زحفا» (که به معنای لشکرکشی است) می تواند حال برای «الذین کفروا» باشد ؛ یعنی آنگاه که کافران به سوی شما

ص: 513

لشکرکشی می کنند. و همچنین می تواند حال برای فاعل «لقیمتم» باشد؛ یعنی آنگاه که شما برای جهاد به سوی کافران حرکت می کنید. در برداشت فوق وجه اول ملاحظه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 18 - 2

2 - ضرورت توجه اهل ایمان به فرجام شوم کافران ستیزه گر و نقش اصلی خدا در پیروزی های مؤمنان

ذلکم

حرف «کم» در «ذلکم» خطاب به اهل ایمان است. یعنی ای اهل ایمان سرنوشت مشرکان ستیزه جو همان است که بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار اطاعت از خدا و رسول و پرهیز از نافرمانی آن حضرت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار اجابت و پذیرش دعوت خدا و رسول او هستند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 25 - 3,4

3 - اهل ایمان موظف به مبارزه با فتنه هایی که شعله های آن دامنگیر کل جامعه است .

و اتقوا فتنه لاتصیبین الذین

عامل فتنه در مورد بحث - چنانچه گذشت - گناه و ستمکاری است و مرتکب این گناه به دلیل «ظلموا منکم» تنها برخی از افراد جامعه هستند. بنابراین امر به اتقا (اتقوا فتنه) نسبت به مخاطبان متفاوت خواهد بود. یعنی نسبت به گنهکاران و ستم پیشگان، پرهیز از خود گناه است و نسبت به آنان که مرتکب نمی شوند، جلوگیری از ارتکاب آن است.

4 - مؤمنان وظیفه دار اهتمام بیشتر در پرهیز از گناهانی که آثار شوم آن فراگیر جامعه ایمانی است .

و اتقوا فتنه لاتصیبین الذین ظلموا منکم خاصه

بدیهی است هیچ گناه و ستمی را نباید مرتکب شد. بنابراین نهی از ارتکاب گناهی که فتنه ای فراگیر دارد، حاکی از تأکید بیشتر نسبت به پرهیز از چنین گناهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 3، 1

1 - خیانت به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، حرام و به دور از شأن اهل ایمان

یأیها الذین ءامنوا لاتخونوا اللّٰه و الرسول

3 - حفظ امانت های مسلمانان و پرهیز از خیانت در آن ، وظیفه ایمانی مؤمنان

ص: 514

يأيتها الذين ءامنوا لاتخونوا الله و الرسول و تخونوا أمتنكم

در برداشت فوق «تخونوا أمتنكم» عطف بر «تخونوا الله» گرفته شده است. بنابراین حرف نهی «لا» در معطوف نیز لحاظ شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 1

1 - خداوند ، مؤمنان را به رعایت تقوا و پرهیز از مخالفت با وی فراخوانده است .

يأيتها الذين ءامنوا إن تتقوا الله يجعل لكم فرقانا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 1،4

1 - نبرد با کافران تا برکنده شدن فتنه های آنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

و قتلوهم حتی لاتكون فتنه

4 - نبرد با کافران تا حاکمیت یافتن دین خدا در جهان ، فرمان خداوند به اهل ایمان

و قتلوهم حتی . . . یكون الدین کله لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 40 - 1

1 - اهل ایمان باید با باور به یاری خداوند و سرپرستی او ، به جهاد با کافران فتنه انگیز بپردازند .

و إن تولوا فاعلموا أن الله مولیکم نعم المولی و نعم النصیر

متعلق «تولوا» دست برداشتن از فتنه انگیزی است ؛ یعنی «إن تولوا عن الانتهاء فلم یتروا الفتنه». و جواب شرط، به قرینه آیه قبل، جمله ای همانند «فقاتلوهم» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 17

17 - اهل ایمان باید عقاید و باور های دینی خویش را بر دلیل و برهان روشن استوار سازند .

و یحیی من حی عن بینہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 45 - 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار پایداری در نبرد با دشمنان دین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا

«لقاء» مصدر «لقيتم» به معنای رو در رو شدن و برخورد کردن است و مراد از آن به مناسبت سیاق آیه، برخورد نظامی، یعنی پیکار و نبرد، می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 2

ص: 515

2- لزوم پرهیز اهل ایمان از نزاع و کشمکش با یکدیگر

و لاتنزعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 47 - 4

4- گرایش به خصمت های کفرپیشگان ، امری نکوهیده برای اهل ایمان

و لاتکونوا کالذین خرجوا من دیرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 57 - 4

4- متلاشی ساختن جبهه کافران محارب و پراکنده ساختن آنان ، تکلیفی بر عهده اهل ایمان

فإما تتقنهم فی الحرب فشردهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 7

7- اهل ایمان باید توان رزمی برتر خویش را به دشمنان دین بنمایانند .

ترهبون به عدو الله

وحشت دشمن از توان نظامی مستلزم این است که آنان بر توان نظامی اهل ایمان آگاه شوند. بنابراین مسلمانان باید توان خویش را به گونه ای به آنان بنمایانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 4، 3، 1

1 - اهل ایمان موظف به پیکار با کفرپیشگان

یأیها النبی حررض المؤمنین علی القتال

از «من الذین کفروا» در ذیل آیه بدست می آید که مراد از «القتال» پیکار با کافران است.

3 - یک گروه بیست نفری اهل ایمان باید بر یک گروه دویست نفری اهل کفر و لشکر صد نفری مؤمنان باید بر لشکر هزار نفری اهل کفر پیروز شود .

إن یکن منکم عشرون صبرون یغلبوا مائتین و إن یکن منکم مائه یغلبوا ألفا

جمله های «یغلبوا مائتین» و «یغلبوا ألفا» خبری هستند. ولی مراد از آن به دلیل «الثن خفف الله عنکم» در آیه بعد معنایی دستوری است. زیرا تخفیف در محدوده تکالیف و دستورات مطرح است. بنابراین «یغلبوا ...» یعنی باید مقاومت کنید و پیروز شوید.

4 - اهل ایمان موظف به پایداری در برابر لشکریان کفر تا پیروزی بر آنان ؛ حتی در صورت ده برابر بودن نیروی انسانی کافران

حرض المؤمنین علی القتال إن یکن منکم عشرون صبرون یغلبوا مائتین

تغییر نکردن نسبت در دو فراز یاد شده، یعنی بیست در مقابل دویست و صد در مقابل هزار، بیانگر این است که ضرورت مقاومت مخصوص بیست و دویست نفر نیست، بلکه تحقق نسبت (یک بر ده) ملاک حکم است.

ص: 516

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 3

3 - یاری رسانی و پناه دادن به مهاجران راه خدا ، وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

و الذین ءاؤوا و نصرؤا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 6

6 - تمرکز یافتن و تشکل داشتن ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

و الذین ءامنؤا من بعد و هاجرؤا

به نظر می رسد از اهداف اساسی قرآن در الزام مسلمانان صدر اسلام به هجرت، با توجه به شرایط آن دوران، تمرکز بخشیدن به اهل ایمان و تشکل دادن به نیروهای پراکنده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 6

6 - دستیابی مؤمنان به ارزش ها و آرمان های مکتبی ، در پرتو تلاش و جهاد خود آنان میسر است .

قتلؤهم یعذبهم اللّٰه بأیدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 10

10 - مؤمنان راستین با وجود برخورداری از ایمان و اعمال شایسته ، تنها باید امیدوار به هدایت و ره یافتگی خویش باشند نه مطمئن و مغرور به آن .

من ءامن باللّٰه .. فعسی أولئک أن یکونؤا من المہتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 18

18 - لزوم امید بستن مؤمنان به فضل الهی و قطع دل بستگی از غیر خدا

فسوف یغنیکم الله من فضله إن شاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 1

1 - مؤمنان ، موظف به بسیج شدن برای نبرد در راه خدا ، به هنگام صدور فرمان جنگ

یأیها الذین ءامنوا ما لکم إذا قیل لکم انفروا فی سبیل الله اناقلتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 4

4 - مؤمنان ، موظف به جهاد با مال (کمک های اقتصادی به لشکر اسلام و چشم پوشی از منافع مادی) همپای جهاد با جان

جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل الله

ص: 517

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 8

8 - مؤمنان ، باید تنها به خدا توکل کنند .

هو مولینا و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 6،7

6 - لزوم بی تفاوت بودن مؤمنان نسبت به عملکرد و سرنوشت یکدیگر

و المؤمنون و المؤمنت بعضهم أولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر

7 - امر به معروف و نهی از منکر ، مهمترین وظیفه مؤمنان و بارزترین مشخصه جامعه اسلامی

و المؤمنون و المؤمنت .. یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر

از اینکه در رأس همه کارها و ارزشها، از امر به معروف و نهی از منکر یاد شده است، اهمیت برتر آن استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 9

9 - لزوم خیرخواهی مؤمنان برای دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر الهی

إذا نصحوا لله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 3،7

3 - خداوند ، خواهان اعتماد نکردن رهبر و مؤمنان بر عذرتراشی های توانمندان متخلف از جهاد

قل لا تعتذروا لن نؤمن لکم

7 - باز بودن راه توبه برای متخلفان از جهاد ، با وجود مأموریت مؤمنان به نپذیرفتن عذرتراشی آنان *

لن نؤمن لکم .. و سیری الله عملکم ورسوله

جمله «سیری الله . . .» می تواند بیانگر این جهت باشد که اگر چه مؤمنان نباید برای عذرخواهی متخلفان از جهاد واقعی بنهند، ولی این بدان معنا نیست که آنان راهی به سوی توبه نداشته باشند؛ بلکه توبه آنان منوط به عملکرد آینده شان است که خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آن ناظر خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 7

7 - حفظ جان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، وظیفه همه مؤمنان و مقدم بر حفظ جان خودشان

ولا یرغبوا بانفسهم عن نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 65 - 3

3 - مؤمنان در مقابل جنجال تبلیغاتی دشمنان، نباید اندوهی به خود راه دهند .

ص: 518

و لا یحزنک قولہم

اگر چه مخاطب جمله «لا یحزنک» وجود مبارک پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است، ولی با توجه به ذکر «إن العزہ لله جمیعاً» که می تواند در مقام تعلیل باشد، می تواند از مورد، الغای خصوصیت کرد و آن را تعمیم داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 7

7 - مؤمنان باید تسلیم خدا و متکی به او بوده و از هیچ قدرتی نهراسند .

إن کنتم ءامنتم باللّٰہ فعلیہ توکلوا إن کنتم مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - ہود - 11 - 112 - 2,3

2- مؤمنان همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به استقامت و پایداری بر توحید و پرستش خدا موظف بودند .

فاستقم . . . و من تاب معک

«من تاب» عطف بر ضمیر مستتر در «فاستقم» است؛ یعنی: «ولیستقم من تاب معک».

3- استقامت در ابلاغ دین و گسترش توحید، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به اوست .

فاستقم كما أمرت و من تاب معک

جمله «تو و پیروانت پایداری و استقامت کنید» می تواند به این معنا باشد: بر توحید و احکام دین پایبند و ثابت قدم بمانید؛ مبدا سختیها و مشکلات شما را از مسیر حق منحرف سازد. و نیز می تواند گویای این باشد: در ابلاغ توحید و دین پایداری کنید و از دعوت ملول و خسته نشوید. برداشت فوق ناظر به معنای دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - ہود - 11 - 121 - 3

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به آن حضرت، موظف به پایداری بر مواضع خویش (ابلاغ رسالت الهی و مبارزه با شرک و فساد)

إنا عملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 10

10- منوط بودن هدایت مردم به مشیت خدا، از معارفی که اهل ایمان باید بدان باور داشته باشند.

أفلم یأیئس الذین ءامنوا أن لو یشاء الله لهدی الناس جمیعاً

فعل «یأیس» متضمن معنای «یعلم» است و عبارت «أن لو یشاء الله . . .» مفعول برای آن فعل (یعلم) می باشد و متعلق «یأیس» محذوف است که به قرینه سیاق «من اهتدائهم» می باشد. بنابراین جمله «أفلم یأیس . . .» چنین معنا می شود: پس آیا اهل ایمان ندانسته اند که اگر خدا می خواست همه انسانها را هدایت می کرد، پس آیا مأیوس نشده اند از اینکه آن کفرپیشگان (آنان که با وجود قرآن ایمان نیاورده اند) هدایت شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 1 - 3

3- مؤمنان، وظیفه دار صبر و شکیبایی و پرهیز از درخواست تحقق سریع وعده های خداوند

ص: 519

أَتَى أَمْرَ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

با توجه به اینکه «لا تستعجلوه» مخاطب و «یشرکون» غایب است، به نظر می رسد مخاطب فعل اول مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 12

12- مؤمنان ، باید امکانات و نعمت های دنیوی را رحمتی از جانب خدا بدانند .

و إِمَّا تَعْرِضْنَ عَنْهُمْ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوها

توصیه به پیامبر(صلی الله علیه و آله) (و یا مؤمنان) برای برخورد شایسته با مستمندان در صورت عدم امکان کمک به آنها با تعبیر «ابتغاء رحمة من ربك ترجوها» می تواند إشعار به این نکته داشته باشد که مؤمنان باید به خدادادی بودن امکانات توجه داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 29 - 1, 2

1- مؤمنان ، وظیفه دار رعایت اعتدال و میانه روی در انفاق به دیگران و مصرف اموال و امکانات در زندگی شخصی

و لا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك و لا تبسطها كلَّ البسط

2- مؤمنان ، وظیفه دار پرهیز از بخل و خودداری از ادای حق خویشان و مستمندان

وَأْتِ ذَاقِ الْقُرْبَى حَقَّهُ . . . و لا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 48 - 2

2- مؤمنان ، باید به شگرد های تبلیغی دشمنان ، توجه لازم را داشته باشند .

انظر كيف ضربوا لك الأمثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 53 - 2

2- مؤمنان ، موظف به انتخاب بهترین شیوه ها در گفتار و برخوردشان با مشرکان و کافران

و قل لعبادی یقولوا التی هی أحسن

برداشت فوق، مبتنی بر شأن نزولی است که در آن آمده است: مؤمنان در برابر اهانت و آزارهای مشرکان، تصمیم به برخورد شدید گرفتند (مجمع البیان ج، 6 ص 5) و خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را موظف فرمود که به آنان اعلام کند: بهترین گفتار را انتخاب کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 54 - 8

8- مؤمنان، نباید به ایمان خویش مغرور بوده و به سعادت ابدی خود مطمئن باشند.

رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِنَّ يَشَأُ يَرْحَمَكُم أَوْ إِن يَشَأُ يُعَذِّبَكُم

بنابراینکه خطاب «رَبِّكُمْ» مؤمنان باشند ممکن است تعریضی باشد به مؤمنان که مبدا تصور کنند با داشتن ایمان، سعادتشان قطعی است و بر این اساس با سایر بندگان خدا تندی کنند. صدر آیه «رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ» (خداوند آگاهترین به

ص: 520

وضعیت شماسست) می تواند به این معنای از آیه کمک نماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 6

6- وادار ساختن همسر و فرزندان به نماز و انفاق ، از مسؤولیت های مردان مؤمن

و کان یاامر أهله بالصلوه والزكوه

از معانی «أهل» زوجه و اهل خانه است (مصباح).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 9 - 12

12 - جبهه ایمان ، وظیفه دار تلاش بی امان برای به ذلت کشاندن جبهه کفر

و من الناس من یجدل .. له فی الدنيا خزی

برداشت یاد شده بر این اساس است که جمله «له فی الدنيا خزی» می تواند انشا در قالب اخبار باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 36 - 3

3 - بزرگداشت و حفظ حرمت شعائر دینی و الهی ، وظیفه ای الهی برعهده تمام مؤمنان است .

و البدن جعلنها لكم من شعئر الله

این سخن خدا که: «ما شتران قربانی را جزء شعائر دینی قرار دادیم» در واقع توصیه است به این که باید در حفظ شعائر الهی و بزرگداشت آنها بکوشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 11

11 - مؤمنان ، همواره باید میان بیم و امید به سر برند و به اعمال نیک مغرور نشوند .

یأیها الذین ءامنوا ارکعوا .. لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 3.8

3 - مؤمنان ، وظیفه دار تکذیب صریح شایعه ها و تهمت های جنسی بی اساس علیه دیگر مؤمنان

لولا إذ سمعتموه .. وقالوا هذا إفك مبين

8 - جامعه اسلامی ، وظیفه دار رعایت حسن ظن نسبت به یکدیگر

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنات بأنفسهم خيراً وقالوا هذا إفك مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 4

4 - منزوی ساختن و بی مهری کردن به قذف کنندگان و اتهام زندگان به زنان پاکدامن ، وظیفه ای الهی بر عهده اهل ایمان

إنّ الذين يرمون المحصنت .. لعنوا في الدنيا

ص: 521

جمله «لعنوا فی الدنیا» می تواند بیانگر وظیفه اهل ایمان نسبت به قذف کنندگان باشد که در برداشت فوق، بدان اشاره شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 28 - 3

3 - مؤمنان در صورت مواجه شدن با بی میلی صاحب خانه و درخواست مراجعت، باید عذر او را موجه دانسته و بازگردند.

فإن لم تجدوا فيها أحداً فلا تدخلوها حتى يؤذن لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 6

6 - مؤمنان، وظیفه دار بر آوردن نیاز های اولیه و طبیعی بردگان و خدمت گذاران خویش

و أنكحوا... و الصالحين من عبادكم وإمائكم

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که از مورد آیه، الغای خصوصیت شود؛ چرا که ازدواج از مصادیق نیازهای اساسی و طبیعی انسان است و به نظر می رسد که نیاز به ازدواج، خصوصیتی ندارد و شامل هر نوع نیازی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 58 - 7

7 - زنان و مردان مؤمن، حق ندارند با وضعیت و پوشش متناسب با خواب و خلوت، در انتظار خدمت کاران خویش ظاهر شوند.

ليستئذنكم الذين ملكت أيمنكم... من قبل صلوه الفجر... و من بعد صلوه العشاء ثلث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 30 - 6

6 - قرآن، کتابی است با عظمت و مؤمنان وظیفه دار حراست از حرمت و منزلت آن

وقال الرسول يربّ إنّ قومي اتّخذوا هذا القرآن مهجوراً

برداشت فوق، از اسم اشاره «هذا» در «هذا القرآن» - که بر تعظیم و تحخیم دلالت دارد - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - مؤمنان نباید به خاطر عبادت و رفتار خوب خود، به عجب و غرور گرفتار آیند و خویشتن را بی نیاز از تضرع و دعا بیندارند .

والذین یبیتون لربهم . . . یقولون ربنا اصرف عنا عذاب جهنم انّ عذابهاکان غراماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 13

13 - در پاسخ بدی، خوبی کردن و انفاق بخشی از دارایی ها، باید برنامه همیشگی اهل ایمان باشد و نه مقطعی .

و یدروءن بالحسنه . . . و ممّا رزقنهم ینفقون

ص: 522

برداشت یاد شده با توجه به فعل های «یدرءون» و «ینفقون» - که حکایت از تجدد و استمرار دارد - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 4

4 - ایمان آورندگان به خدا، باید سختی ها و پیامد های ناگوار احتمالی ایمان شان را، تحمل کنند.

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

آیه، به دنبال سرزنش کسانی است که ایمانی زبانی و سطحی دارند و چون به خاطر ایمان شان، سختی می بینند، آن را تحمل نمی کنند. از سرزنش افراد یاد شده، استفاده می شود که مؤمنان، باید در راه ایمان شان سختی ها را بر خود هموار کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 5

5 - مؤمنان، در انتخاب مسکن، باید نقطه ای را انتخاب کنند که ارزش های دینی شان محفوظ باشد.

إِنَّ أَرْضِي وَسَعَةِ فَإِيّـى فاعبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 15

15 - مؤمنان، در قبال نیاز های اقتصادی جامعه، تعهد دارند.

يدعون ربّهم... و ممّا رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 6

6 - رعایت احترام همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مؤمنان، لازم است.

و أزوجه أمّھتھم

به منزله مادر معرفی شدن همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله) در آیه، به قرینه آیه پنجاه و سه - که در آن، ازدواج با همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله) حرام شده است - همان حرمت ازدواج است. این که از حرمت ازدواج با آنان، از چنین تعبیری استفاده شده است، به خاطر یادآوری حرمت ویژه ای همانند مادران، برای همسران پیامبر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 9 - 1

1 - مؤمنان ، باید نعمت های خداوندی را یادآور شوند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 36 - 1

1 - هیچ مرد و زن مؤمنی حق ندارد که در برابر فرمان خداوند و پیامبرش ، تصمیم دیگری بگیرد .

و ما كان لمؤمن ولا مؤمنة إذا قضى الله ورسوله أمراً أن يكون لهم الخيرة من أمرهم

ص: 523

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 41 - 1

1 - مؤمنان ، موظف به ذکر فراوان خداوند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 42 - 1

1 - مؤمنان ، موظف به تسبیح خداوند در هر صبح و شام اند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ... وَ سَبِّحُوهُ بَكْرَةً وَأَصِيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 53 -

1.6,10,11,12,22,26,36

1 - مؤمنان ، مجاز نیستند بدون اجازه ، وارد خانه های پیامبر (صلی الله علیه و آله) شوند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ

6 - مؤمنان ، در صورتی که وارد خانه پیامبر (صلی الله علیه و آله) شدند ، نباید منتظر صرف غذا در آنجا باشند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَظْرِينَ

«إِنَّاء» در لغت به معنای «وقت و ساعت» است (مفردات راغب). مراد از «غیر ناظرین إناه» منتظر بودن برای فرارسیدن وقت غذا است.

10 - مؤمنان ، موظف بودند پس از صرف غذا در میهمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از خانه آن حضرت پراکنده شوند .

فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا

11 - مؤمنان ، نباید میهمانی در خانه پیامبر (صلی الله علیه و آله) را طولانی می کردند و به گفتگو و مذاکره می پرداختند .

فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا ... وَلَا مَسْتَنِينَ لِحَدِيثٍ

12 - حضور در میهمانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) آداب ویژه ای داشت که باید مؤمنان آن را رعایت می کردند .

إلى طعام غير نظرين إنيه . . . إذا دعيتم فادخلوا فإذا طعمتم فانتشروا ولا مستنسين

22 - مؤمنان ، با توجه به حیای پیامبر (صلی الله علیه و آله) خود ، باید به گونه ای عمل می کردند که موجبات آزار آن حضرت را فراهم نمی آوردند .

إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ

26 - مؤمنان ، موظف بودند که در صورتی که از همسران پیامبر چیزی را می خواستند ، از پشت پرده مطالبه کنند .

وإذا سألتموهنّ متعاً فسلوهنّ من وراء حجاب

مرجع ضمیر «هنّ» ، واژه «ازواج» است که در آیات پیش آمده است. لازم به ذکر است که برداشت بالا، بنابراین احتمال است که مراد از سؤال، به قرینه مقام، خواستن «متاع» باشد.

36 - هیچ مؤمنی حق نداشت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را آزار و اذیت کند .

إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ . . . و ما كان لكم أن تؤذوا رسول الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 56 - 11، 7

ص: 524

7 - بر مؤمنان واجب و وظیفه است که بر پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) درود و صلوات هدیه کنند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ

11 - مؤمنان ، باید در مقابل فرمان های پیامبر (صلی الله علیه و آله) تسلیم و منقاد باشند .

و سَلِّمُوا تَسْلِيمًا

بنابراین احتمال که «سَلِّمُوا» به معنای «انقیاد و تسلیم بودن» باشد، نکته بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 9

9 - بر آحاد جامعه اسلامی ، روا و جایز است که ادامه دهندگان به فساد را پس از فرمان حاکم اسلامی ، با رعایت مراحل و شرایط ، به قتل برسانند .

لئن لم ينته المنافقون . . . أينما ثقفوا أخذوا وقتلوا تقتيلاً

در آیه پیش وقتی سخن از تهدید منافقان و بیماردلان و .. به میان آمد، خداوند فرمود: «اگر آنان، ادامه بدهند پیامبر(صلی الله علیه و آله) را بر آنها چنان مسلط خواهد کرد که ادامه زندگی برای شان ممکن نباشد» و در این آیه، فعل های «أخذوا» و «قتلوا» را مجهول آورده و برای انجام دادن وظیفه یاد شده، کسی را معرفی نکرده است. به نظر می رسد، با توجه به مهدورالدم اعلام شدن گروه های یاد شده، در آیه، به مسلمانان اجازه می دهد که آن افراد را به قتل برسانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 70 - 4، 1

1 - مؤمنان ، وظیفه دارند که تقوا را پیشه کنند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

4 - مؤمنان ، موظف اند که در گفتار خود ، سخن ، درست و استوار بگویند .

و قولوا قولاً سدیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 6

6 - مؤمنان ، وظیفه دار فراخواندن مردم به نجات و رستگاری

و يقوم مالی ادعوکم إلى النجوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 23 - 4

4- لزوم توجه مؤمنان به ابعاد حفاظتی در مبارزه خویش علیه کفر

فأسر... لیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 3 - 5

5 - لزوم توجه مؤمنان به حاکمیت اراده پیروزمند الهی ، در هر فتح و گشایش

إنا فتحنا... لیغفر لک الله... وینصرک الله

ص: 525

خداوند با نسبت دادن مکرر پیشامدهای مثبت «صلح حدیبیه» و یا «فتح مکه» به خود، در حقیقت به مؤمنان تذکر می دهد که در اوج این پیروزی ها، از نقش اراده الهی غافل نباشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 8

8 - مؤمنان ، موظف به تسبیح خداوند در هر صبح و شام

و تسبیح بکره و اصیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 8

8 - لزوم توجه مؤمنان به الهی بودن تمامی پیروزی ها و پیشرفت های آنان

و هو الذی کفّ ایدیهم عنکم

خداوند در این آیه و آیات پیشین پیروزی ها و موفقیت های مؤمنان را به خود نسبت داده است. بنابراین مؤمنان باید پیروزی ها را از خدا بدانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 5

5 - مؤمنان ، موظف به تلاش برای افزودن بر درجات ایمان خویش و بسنده نکردن به درجه ای از آن

ءامنوا باللّه و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 2,3

2 - صدقه و انفاق در راه خداوند ، باید برنامه همیشگی مؤمنان باشد ؛ نه به صورت مقطعی و موقت .

إنّ المصدّقین و المصدّقت

تکیه بر وصف (اسم فاعل)، بیانگر آن است که صدقه دادن در بینش الهی، در صورتی ارزشمند خواهد بود که به صورت خصلتی برای مؤمنان درآید.

3 - تلاش برای رفع احتیاج نیازمندان ، وظیفه ای بر عهده زنان و مردان مؤمن

إِنَّ الْمَصَدِّقِينَ وَالْمَصَدِّقَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 13

13 - جامعه ایمانی ، پس از پناه دادن به زنان مهاجر ، موظف به پرداخت مهریه آنان به همسرشان

وَأَتَوْهُمْ مَا أَنْفَقُوا

آیه شریفه بیانگر این نکته است که پس از آزمون ایمان زنان مهاجر، باید به ایشان پناه داد؛ ولی از سوی دیگر خرج هایی را که مرد کافر پیش از این برای آن زن متحمل شده است (مهریه)، باید به وی بازگرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 526

3 - یاری کردن خداوند ، باید برنامه همیشگی مؤمنان باشد ؛ نه امری مقطعی .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ

جمله «کونوا أنصار الله»، دلالت بر دوام و استمرار می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 10 - 4

4 - مؤمنان ، همواره باید به یاد خدا باشند .

و اذكروا الله كثيرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 5,4

4 - مؤمنان در صورت روبه رو شدن با دشمنی و مخالفت همسران و فرزندان خویش ، باید از آنان پرهیز کرده و دوری جویند .

إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ .. عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ

5 - مؤمنان ، باید در برابر دشمنی و مخالفت همسران و فرزندان خویش ، هشیار بوده و آنان را زیر نظر داشته باشند .

عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ

فرمان بر حذر بودن (فاحذروهم) ممکن است به معنای لزوم هشیاری و زیر نظر گرفتن آنان باشد که با غفلت از این امر، مبادا دچار خسارت و ضربه شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 2,1

1 - توصیه خداوند ، به مؤمنان ، مبنی بر خودسازی و صیانت خویش از عوامل و موجبات بدبختی و دوزخی شدن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ .. نَارًا

بنا به گفته مفسران، مقصود از محافظت خود از آتش، صیانت خویش از موجبات و عواملی است که منجر به آتش دوزخ می شود؛ مانند

ترک واجبات و یا انجام محرمات.

2 - توصیه خداوند به مؤمنان، مبنی بر مراقبت از اعضای خانواده خود در برابر عوامل و موجبات بدبختی و دوزخی شدن آنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا... أَهْلِيكُمْ نَارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 43 - 74 - 4

4 - « عن عقيل الخُزاعي، أن أمير المؤمنين (ع) . . . يقول: تعاهدوا الصلوة و حافظوا عليها و استكثروا منها و تقرّبوا بها فإنّها كانت على المؤمنين كتاباً موقوتاً و قد علم ذلك الكفّار حين سُئلوا ما سلّكم في سقر؟ قالوا: لم نك من المصلّين؛

از عقيل خزاعي روايت شده كه اميرالمؤمنين(ع) فرمود: . . . مواظب نماز باشيد و بر آن محافظت نماييد و انجام آن را افزون كنيد و با نماز به [خدا] تقرّب جوئيد. چون نماز، وظيفه ثابت و معينى براى مؤمنان است؛ اين را كافرين نيز مى دانند؛ آن زمان كه از آنان سؤال شود: «چه چيز شما را به دوزخ وارد ساخت؟» گويند: ما از نمازگزاران نبوديم...».

ص: 527

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 2

2 - مؤمنان ، تنها در صورتی دشوارترین راه های انفاق را می پیمایند که یکدیگر را به شکیبایی و مهرورزی سفارش کنند .

ثمّ كان من الذين ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

«مرحمة»، مصدر میمی و به معنای «رحمت» (رقت، مغفرت و عطف داشتن) است (قاموس). تکرار «تواصوا» برای تأکید بوده و ممکن است اشاره به این نکته باشد که سفارش به صبر و توصیه به محبت، دو وظیفه مستقل و در عرض هم است و با ترک یکی، زمینه دیگری از بین نرفته و تکلیف ساقط نمی شود.

1081 - مسؤولیت مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 9

9 - اختلاف و نزاع در جامعه ایمانی بر سر دنیا و غنایم آن ، به دور از شأن مؤمنان واقعی

يسئلونك عن الأنفال . . . إنما المؤمنون . . . وجلت قلوبهم . . . وعلی ربهم

بیان ویژگیهای یاد شده پس از اشاره به اختلاف و نزاع مسلمانان بر سر غنایم جنگی، اشاره به این دارد که رسیدن به مقام بلند ایمان، آدمی را از شیفتگی به مال دنیا و متأثر شدن از آن و در نتیجه نزاع کردن بر سر آن، باز خواهد داشت.

1082 - مسؤولیت مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 2

2 - مؤمنان صالح ، وظیفه دار بر عهده گرفتن امور مساجد

إنما یعمّر مسجد اللّٰه من ءامن باللّٰه . . . ولم یخس إلا اللّٰه

1083 - مسؤولیت مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 2

2- مؤمنان صدر اسلام ، مأمور دست رد زدن بر سینه توانمندان متخلف از جنگ تبوک و بی اثر شمردن عذرتراشی آنان

قل لا تعتذروا لن نؤمن لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 123 - 1

1- فرمان الهی به مؤمنان در اسلام مبنی بر مبارزه و پیکار با جوامع کفرپیشه همجوار خویش

يأيتها الذين ءامنوا قتلوا الذين يلونكم من الكفار

ص: 528

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 2

2- مؤمنان صدر اسلام، وظیفه دار تکذیب شایعه های بی اساس بدخواهان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و خانواده آن حضرت

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنت بأنفسهم خيراً و قالوا هذا إفاک مبین

1084- مسیحیان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 145 - 10

10 - یهود و نصارا در صدد گرایش دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به پیروی از احکام و قوانین دینی خویش

و لئن اتبعت اهواءهم

1085- مشارکت اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 2

2 - حضور در کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبری جامعه اسلامی برای امور مهم اجتماعی و مشاوره و کنکاش پیرامون یک مسأله

عمومی، از اوصاف مؤمنان راستین

إنّما المؤمنون الذین ءامنوا باللّٰه و رسوله و إذا كانوا معه علی أمر جامع لم یذهبوا

«أمر جامع» به مسأله ای گفته می شود که در خور این باشد که مردم به خاطر آن اجتماع کنند و به مشاوره و فراگیری و حل و فصل آن

پردازند. کلمه «مع» نیز افاده کننده معنای مشارکت است.

1086- مشرکان صدر اسلام و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 2

2- مشرکان صدر اسلام در رابطه با هیچ مؤمنی به عهد و پیمانی پایبند نبودند .

لا یرقبون فی مؤمن إلاّ و لاذمه

«ذمه» به معنای عهد و پیمان است. قابل ذکر است که کلمه «مؤمن» و «ذمه» هر دو نکره در سیاق نفی بوده و مفید عموم می باشند.

ص: 529

1087- مشرکان مکہ و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 2

2- مجادله مشرکان مکہ با مؤمنان ، در مسأله معاد

فأتوا بابائنا إن كنتم صدقین

تعبیر «فأتوا» (با صیغه جمع) می رساند که مخاطب مشرکان، تنها پیامبر(صلی الله علیه و آله) نبوده؛ بلکه مؤمنان نیز مورد خطاب آنان بودند.

1088- مشرکان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 82 - 2

2 - هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مورد کینه توزی یهودیان و مشرکان نسبت به مؤمنان

لتجدن اشد الناس عدوه للذین ءامنوا الیهود و الذین اشركوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 3

3 - دشمنی و کینه توزی سخت مشرکان صدر اسلام نسبت به مؤمنان

لا یرقبون فی مؤمن إلا و لاذمه

«إل» به معنای قرابت و خویشاوندی و «ذمه» به معنای عهد و پیمان است؛ یعنی، مشرکان درباره هیچ مؤمنی، نه رعایت حق خویشاوندی می کنند و نه بر عهد و میثاق خود با وی پایبند می مانند و این بیانگر دشمنی و کینه شدید مشرکان نسبت به مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 4

4 - مشرکان ، با تمسخر و استهزا، از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان خواستار تعیین زمان وقوع عذاب استیصال و تسریع در آن بودند .

و يقولون متى هذا الوعد إن كنتم صدقين

1089- مشکلات دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 7

7- زندگانی مؤمنان نیک کردار در دنیا ، همراه با ایجاد ناامنی از سوی مستکبران و اندوهبار از سرزنش آنان *

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمه ادخلوا الجنة لا خوف عليكم

مطرح ساختن تحقیر مؤمنان از سوی کافران و سپس بیان دو موهبت از میان تمامی مواهب بهشتی اشاره به این دارد که اولاً

ص: 530

زندگانی مؤمنان در دنیا آمیخته به ناامنی و حزن است و ثانیاً این حزن عمدتاً از سوی کافران مستکبر ایجاد می شده است.

1090- مشکلات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 153 - 2

2- ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پی دارنده مشکلات و ناملایماتی برای ایمان آورندگان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

توصیه به صبر و نماز و استعانت از آنها، پس از بیان رسالت پیامبر و مخاطب قرار دادن مؤمنان، این نکته را به مخاطبان القا می کند که ایمان به رسالت پیامبر، مستلزم مشکلات و ناملایماتی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 4

4 - مبتلا شدن به پیکار با دشمنان و پیامد های آن (ترس ، گرسنگی ، زیان های مالی و جانی و کم محصولی) از مشکلات راه ایمان است .

لَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ... وَلَنبَلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ

بیان کردن آزمون با ترس، گرسنگی و... پس از مطرح کردن جهاد و کشته شدن در راه خدا، گویای این است که: مقصود از «الخوف و...» ترسها و گرسنگیهایی است که از مبتلا شدن به دشمنان دین به وجود می آید؛ یعنی، ایمان به رسالت مستلزم پیکار با دشمنان دین است و پیامد پیکار ترس، گرسنگی و... می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 7

7- بشارت الهی از آن مؤمنانی است که در برخورد با مشکلات و ناملایمات ، تسلیم قضای الهی باشند .

و بشر الصبرین. الذين إذا أصبتهم مصيبة قالوا إنا لله وإنا إليه راجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 16

16 - دشواری ها و سختی های پیش آمده برای اهل ایمان به هنگام نبرد با دشمنان ، دارای حکمت و مصلحت

ان تكونوا تالمون . . و كان الله عليماً حكيماً

توصیف خداوند به «حکیم»، پس از بیان علم خداوند به دردها و مصیبت‌های اهل ایمان، برای رساندن این معناست که این رنجها و گرفتاریها دارای حکمت و مصلحت است و لذا از آن جلوگیری نمی کند، نه اینکه از دید خداوند مخفی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 3

3 - مؤمنان به رسالت انبیا در معرض مشکل آفرینی کفرپیشگان و موظف به صبر و استقامت

إن كان طائفة منكم ءامنوا بالذی أرسلت به . . فاصبروا

ص: 531

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6 - حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 3

3 - مؤمنان ، قبل از صلح حدیبیه ، دارای شرایطی بحرانی و اضطراب روحی *

هو الذي أنزل السكينة في قلوب المؤمنين

نزول آرامش، زمانی صادق است که قبل از آن، اضطراب و ناآرامی وجود داشته باشد.

1091- مصالح مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 2

2 - عدم شرکت بی ایمان ها و سست باوران (منافقان) در جنگ تبوک ، به خیر و صلاح مؤمنان بود نه مایه ضرر آنان .

لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 6

6 - مؤمنان راستین ، همه مقدرات الهی ، حتی سختی ها ، را در جهت منافع و مصالح خویش می دانند .

قل لن يصيبنا إلا ما كتب الله لنا هو مولينا

به کارگیری «لام» انتفاع (لنا) برای عموم رخدادها (خوشیها و ناخوشیها) بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 126 - 7

7- منفعت برتر و خیر مؤمنان به هنگام دعوت به اسلام، در صبر و عدم تعجیل در انتقام از دشمنان و مقابله به مثل با آنان است .

ادع إلى سبيل ربك . . . وإن عاقبتم فعاقبوا . . . ولئن صبرتم لهو خیر للصبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 81 - 5,7

5- برخی از بلاها و رخداد های ناگوار، دربردارنده مصلحت و خیر مؤمن است .

و أمّا الغلم . . . فأردنا أن يبدلهما ربّهما خيراً منه زكوه و أقرب رحمًا

7- خداوند، حامی مؤمن و تقدیر کننده خیر و مصلحت برای او است .

ص: 532

فكان أبواه مؤمنين . . فأردنا أن يبدلهما ربّهما خيراً منه زكوه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 77 - 10

10 - کاربرد اعجاز پیامبران در جهت مصالح مؤمنان

فاضرب لهم

باز شدن راهی خشک در دریا، به منظور اثبات حقانیت رسالت موسی(ع) بر منکران آن انجام نگرفت؛ بلکه منظور از آن نجات بنی اسرائیل و هلاکت فرعونیان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - ممتحنه - 60 - 6 - 11

11 - برنامه برائت از مشرکان و نهی از مودت با ایشان، در جهت مصالح خود مؤمنان و نه خداوند

و من يتولّ فإنّ الله هو الغنيّ الحميد

با توجه به این که این آیات، در ادامه نهی مؤمنان از مودت مشرکان است، تعبیر «و من يتولّ...» بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - جمعه - 62 - 9 - 9

9 - فریضه نماز جمعه و رها کردن داد و ستد به هنگام اقامه آن، در جهت تأمین مصالح و منافع خود مؤمنان است.

إذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا إلی ذکر الله. . . ذلکم خیر لکم

1092- مصونیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبیاء - 21 - 103 - 1

1- بهشتیان و مؤمنان راستین، از ناله و اندوه بزرگ قیامت در امان بوده و غمگین نخواهند شد.

إنّ الذین سبقت لهم منّا الحسنی . . . لایحزنهم الفزع الأكبر

«فزع» به معنای انقباض و گرفتگی ناشی از شیء ترسناک و از جنس «جزع» (نالہ و افغان) است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 8 - 5

5 - مؤمنان ، ایمن از دشواری های قیامت

يقول الكفرون هذا يوم عسر

با توجه به مفهوم آیه شریفه و این که تنها کافران می گویند: «هذا يوم عسر»، استفاده می شود که مؤمنان چنین برداشتی ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 533

15 - تنها مؤمنان دارای عمل صالح، از خسارت عرصه قیامت در امان خواهند بود.

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا یكفر عنه سیئاته . . . ذلک الفوز العظیم

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، روز قیامت را روز خسارت بار نام گذاشته است؛ ولی تنها گروهی که دارای ایمان و عمل صالح باشند از این قاعده مستثنا شده اند.

1093- مصونیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 99 - 8، 3، 1

1- شیطان، از هرگونه سلطه گری بر مؤمنان متوکل بر خدا ناتوان است.

الشیطن الرجیم . إنه لیس له سلطن علی الذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

لفظ «سلطان» چون با «تنوین» آمده و بعد از حرف نفی قرار گرفته است، دلالت بر نفی مطلق می کند.

3- تنها مؤمنان متوکل بر خداوند، از سلطه شیطان در امانند.

إنه لیس له سلطن علی الذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

برداشت فوق، با توجه به این است که آیه در مقام بیان نقش شیطان نسبت به تمامی انسانهاست و استثنا کردن مؤمنان متوکل - به صورت جمله وصفیه - دلیل بر حصر است. گفتنی است آیه بعد (إنما سلطانه علی الذین یتولونه...) مؤید همین برداشت است.

8- «أبو بصیر عن أبی عبدالله (ع) قال: قلت له: «فإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطان الرجیم انه لیس له سلطن علی الذین آمنوا و علی ربهم یتوکلون»؟ فقال: یا ابا محمد یسلط والله من المؤمن علی بدنه و لایسلط علی دینه . . .»

ابو بصیر گوید: از امام صادق (ع) در باره «فإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطان الرجیم انه لیس له سلطن علی الذین آمنوا و علی ربهم یتوکلون» سؤال کردم، پس حضرت فرمود: ای ابا محمد! به خدا سوگند [شیطان] بر بدن مؤمن مسلط می شود، ولی بر دین او مسلط نمی شود. . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 100 - 4

4- تنها مؤمنان و متوکلان بر خدا، رهیده از سلطه شیطانند.

ليس له سلطان على الذين . . . إنما سلطنه على الذين يتولونه و الذين هم به مشركون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 80 - 14، 7

7- مؤمنان، برخوردار از حمايت هاى غيبى الهى در دور ماندن از كفر و معصيت اند .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما

14- مصون ماندن ايمان مؤمن، فلسفه مبتلا شدن وى به برخى از گرفتارى ها و كاستى ها است .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما

ص: 534

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 9

9 - مؤمنان دارای عمل صالح ، از عذاب الهی در امان اند .

و ما نحن بمعذبين ... و ما أمولکم ... تقرّبکم عندنا... إلا من ءامن ... و هم ...

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «آمنون» در این آیه، تعریض به «ما نحن بمعذبين» در آیه 35 باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 9 - 4، 1

1 - نگه داشتن مؤمنان تائب و صالحان ، از بدی ها و ناراحتی های روز قیامت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش الهی از خداوند

و قهم السيئات

الف و لام جنس در «السيئات» مفید استغراق و عموم است و مقصود از آن در آیه شریفه، بدی ها و ناراحتی هایی است که یا بر اثر گناهان و لغزش های خود انسان و یا به خاطر شرایط سخت روز قیامت برای آدمی پدید می آید.

4 - نجات مؤمنان و صالحان از بدی ها و ناراحتی های روز قیامت ، برخاسته از رحمت و لطف الهی است ; نه از استحقاق آنان .

و من تق السيئات يومئذ فقد رحمته

یادآوری و تصریح فرشتگان به این که حفظ مؤمنان از ناراحتی های قیامت نشانگر این است که آنان مورد رحمت و لطف الهی قرار گرفته اند; می تواند حکایت از حقیقت یاد شده داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 1

1 - مؤمنانی که عمل صالح دارند ، از عذاب الهی در امان اند .

فبشرهم بعذاب أليم . إلا الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

«إلا» برای استثنای منقطع به کار رفته است و معنای «لکن» را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - خداوند ، مؤمنان نیکوکار را از گرفتاری به عذاب مصون داشته و با آنان مهربان است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ

«غفر» (ریشه «غفور»); یعنی، پوشاندن لباسی که شخص را از آلودگی‌ها محفوظ دارد و غفران خداوند، ایجاد مصونیت از عذاب برای بندگان است (مفردات راغب). جمله «هو الغفور» در ارتباط با «إِنَّ بَطْشَ...» - که تهدید کافران بود - نویدی به مؤمنان و بیانگر مصونیت آنان، از گرفتاری به دام عذاب است.

1094- مصونیت مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 535

6- مؤمنان دارای اعمال شایسته ، تنها انسانهایی که سرمایه عمر خویش را تباه نساخته و از زیان کاری در دنیا و آخرت مصونند .

أولئك الذين خسروا أنفسهم . . . إن الذين ءامنوا . . . أولئك أصحاب الجنة

1095- مصیبت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 166 - 1

1 - مصیبت اهل ایمان به هنگام درگیری با کافران در جنگ احد ، با رخصت خداوند

و ما اصابکم يوم التقى الجمعان فباذن الله

1096- معاشرت با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 2

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) با تهیدستان مؤمن ، معاشرت داشت .

و اصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم

واژه «اصبر» چنان چه دارای مفعول باشد، امر به حبس کردن و تثبیت است. این تعبیر و نیز جمله «لاتعد عیناک عنهم» این نکته را می رساند که شیوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در برخورد با تهیدستان، شیوه ای مطلوب بوده و خداوند، او را به پایداری بر آن و ترک انصراف از دیدار آنان ترغیب می کند.

1097- معامله خدا با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 20

20 - « عن جعفر بن محمد (ع) انه سئل عن قول الله تعالى : « ان الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم بأن لهم الجنة . . . » هذا لكل من جاهد في سبيل الله أم لقوم دون قوم ؟ فقال ابو عبد الله (ع) : . . . أنزل الله عز وجل عليه بعقب ذلك : « التائبون العابدون الحامدون . . . » فابان الله عز وجل بهذا صفة المؤمنين الذين اشترى منهم أنفسهم وأموالهم . . . ؛

روایت شده که از امام صادق (ع) سؤال شد: اینکه خدای تعالی می فرماید: «به تحقیق خدا از مؤمنان نفسها و مالهایشان را خریده است که در مقابل به آنان بهشت بدهد» آیا شامل همه کسانی است که در راه خدا جهاد می کنند یا برای گروه خاصی است و نه همه گروهها؟ امام فرمود: .. خدای عز و جل به دنبال آیه مزبور، این آیه را بر رسول خود نازل فرمود: «التائبون العابدون الحامدون ...» و بدین وسیله صفات مؤمنانی را که نفسها و مالهایشان را خریده است بیان نمود ...».

ص: 536

1098- مقابله به مثل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 34 - 2

2 - مؤمنان در قیامت ، همسان برخورداری که در دنیا از کافران دیده اند ، با آنان رفتار خواهند کرد .

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ .. فاليوم الذين ءامنوا من الكفّٰ

1099- مقام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 11، 4

4 - سرپرستی و مدیریت در جامعه اسلامی ، مخصوص مؤمنان است .

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

11 - حاکمیت و سرپرستی کافران بر امور مؤمنان ، زمینه انحطاط و بی ارزشی مؤمنان در پیشگاه خدا

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

خروج از ولایت خدا، مستلزم انحطاط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 68 - 6، 7، 8

6 - سزاوارترین مردم به انتساب و پیوند دینی به حضرت ابراهیم (ع) ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانند ؛ نه یهود و نصارا .

ما كان ابرهيم يهودياً ولا نصرانياً .. انّ اولى الناس بابرهيم للذين اتبعوه

7 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به او ، همانند حضرت ابراهیم ، موحد و حنیف و تسلیم محض خداوند

ولكن كان حنيفاً مسلماً .. انّ اولى الناس ... وهذا النبى و الذين امنوا

8 - عظمت و جلالت مقام پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به او نزد خداوند

و هذا النبى و الذين امنوا

از اختصاص به ذکر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان با آنکه «للدین اتبعوه» شامل آنان نیز می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 100 - 5

5 - توجه و لطف خاص خداوند به اهل ایمان

یا ایها الذین امنوا ان تطیعوا

با توجه به آیات قبل که خطاب مستقیم به اهل کتاب ندارد، ولی نسبت به اهل ایمان، خطاب مستقیم شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 12

12 - ستایش خداوند ، از مؤمنین اهل کتاب

من اهل الکتب امه . . . یؤمنون بالله

ص: 537

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 10، 9

9 - اعلام برتری مؤمنان بر دیگران ، برانگیزنده آدمی به ایمان واقعی

و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

خداوند برتری مسلمانان را در گرو ایمان واقعی آنان دانسته است. و چون انسانها ذاتاً خواهان برتری بر دشمنانشان هستند، برای رسیدن به ایمان واقعی انگیزه پیدا می کنند.

10 - نقش توجّه دادن اهل ایمان به برتریشان بر دیگران ، در تقویت روحیه آنان

و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

12 - ضرورت توجّه دادن مؤمنان به برتری آنان بر دیگران

و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

1100- مقامات اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 20

20 - وعده خداوند به بهره مند ساختن مؤمنان راستین ، از رحمت خاص خویش در قیامت

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئک سیر حمهم اللّٰه

تعبیر «سیر حمهم» که اختصاص به آینده دارد به جای «یرحم» می تواند اشاره به قیامت داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 8

8- آخرت طلبان مؤمن ، دارای مقامی بس ارجمند و برخوردار از درجات و مراتب بلند در روز رستاخیز

و من أراد الآخره و سعی لها سعیها و هو مؤمن .. و للآخره أكبر درجت و أكبر تفضیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مؤمنان دارای عمل صالح، از درجات و مراتب بلندی در آخرت برخوردارند.

و من یأته مؤمن ا... لهم الدرجت العلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - خلود در بهشت عدن، تبلور درجات عالی مؤمنان دارای عمل صالح در آخرت

لهم الدرجت العلی . جنّت عدن ... خلدین

«جنّات عدن» بدل برای «الدرجات العلی» است؛ یعنی، آن درجات بلند، همان باغ های بهشت عدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 101 - 4

4- مؤمنان راستین ، با فضیلت و مقرب الهی ، در قیامت در مکانی به دور از آتش دوزخ قرار خواهند گرفت .

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 103 - 4

4- بهشتیان و مؤمنان راستین ، برخوردار از مقام و منزلتی والا در روز رستاخیز

و تَتَلَقَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

استقبال فرشتگان از مؤمنان و بهشتیان، حاکی از منزلت و مقام والای آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 9

9- پیوستن مؤمنان ، به درجه عالی پدران بهشتی خود ، تفضل الهی و نه مایه کم شدن از مقام پدر آنان و کاسته شدن از عمل آنان

أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلْتَنَّهُمْ مِن عملهم من شيء

جمله «ما ألتناهم..» معادل «ما نقصناهم» است و ضمیرهای «هم» به «الذین آمنوا» بازمی گردد. مقصود این است که خداوند، در ملحق کردن ذریه بهشتیان به آنان، از منزلت و درجه پدران چیزی نمی کاهد؛ بلکه بر درجه ذریه می افزاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 10

10 - خداوند ، درجات اخروی مؤمنان ، به خصوص اهل علم را ، که در مجالس - در صورت ازدحام جمعیت - از جای خود برمی خیزند و آن را در اختیار دیگران قرار می دهند ، بالا خواهد برد .

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم و الذین أوتوا العلم درجات

1101- مقامات اخروی مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 18

18- عقیده مندان به نزول قرآن از جانب خداوند و خیر بودن آن ، دارای جایگاهی خوب در عالم آخرت

وقیل للذین اتقوا ماذا أنزل ربکم قالوا خیرًا . . . و لنعم دار المتّقین

1102- مقامات اخروی نیاکان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 9

ص: 539

9 - پیوستن مؤمنان ، به درجه عالی پدران بهشتی خود ، تفضل الهی و نه مایه کم شدن از مقام پدر آنان و کاسته شدن از عمل آنان

أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلْتَنَّهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ

جمله «ما ألتناهم..» معادل «ما نقصناهم» است و ضمیرهای «هم» به «الذین آمنوا» بازمی گردد. مقصود این است که خداوند، در ملحق کردن ذریه بهشتیان به آنان، از منزلت و درجه پدران چیزی نمی کاهد؛ بلکه بر درجه ذریه می افزاید.

1103- مقامات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 1 - 10

10 - عبدالله بن سنان می گوید از امام صادق (ع) از معنای «بسم الله الرحمن الرحيم» سؤال کردم، آن حضرت فرمود: «الباء بهاء الله و السین سناء الله و المیم مجد الله - و روی بعضهم ملک الله - والله إله کل شیء» [و الرحمن لجميع العالم و الرحيم بالمؤمنين خاصة ;

«بای» بسم الله، نشانگر خوبی و حسن خداوند و «سین» اشاره به رفعت او و «میم» اشاره به مجد و عظمت اوست. و بعضی روایت کرده اند که: [میم] اشاره به ملک و سلطنت خداوند است و «الله» معبود همه چیز است [و] «رحمان» نظر به رحمت او در باره همه عالم و «رحیم» نظر به رحمت او فقط درباره مؤمنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 15 - 9

9 - مؤمنان راستین در پیشگاه خدا ، بسیار عزیز و محترم هستند .

إنما نحن مستهزون. الله يستهزئ بهم

خداوند در مقام پاسخ، به استهزاگری منافقان نسبت به مؤمنان خود در مقام پاسخ و دفاع برآمده و با ابتدا به نام جلاله «الله» خود را استهزا کننده آنان قرار داده است. این نحوه برخورد گویای نکاتی از جمله: مقام و عزت مؤمن در پیشگاه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 84 - 6,7

6 - کشتن مؤمنان به آیین الهی ، از محرمات مؤکد است .

لاتسفکون دماءکم

هر چند آیه بیانگر میثاقهای خدا با بنی اسرائیل است، ولی بیان آن در قرآن، نشانه آن است که رعایت آنها وظیفه همه مخاطبان قرآن می باشد.

7 - بیرون کردن موحدان از کاشانه و دیارشان و آواره ساختن ایشان، از محرّمات مؤکّد الهی است .

و لاتخرجون أنفسکم من دیرکم

جمله «لاتخرجون . . .» ([همکیشان] خود را از خانه هایشان بیرون نمی کنید) همانند جمله «لاتسفکون . . .» جمله خبری است در مقام انشا؛ یعنی، «... بیرون نکنید». ایراد جمله خبری در مقام انشا برای رساندن تأکید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 540

3 - بهره وری مؤمنان از روزی ها و نعمت های خداوند ، مقصود اصلی از اعطای آنها به انسانهاست . *

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

قرآن در توصیه به اهل ایمان - مبنی بر بهره گیری از نعمتها - (کلوا من طيبات ما رزقناکم) تصریح کرده که خداوند آن نعمتها را روزی ایشان قرار داده است ولی در توصیه به عموم مردم در آیه 168 (کلوا مما فی الأرض) بیان نداشت که خداوند امکانات زمین را روزی همگان قرار داده است. از مقایسه میان این دو تعبیر و تفاوت یاد شده می توان به برداشت فوق دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 152 - 4

4 - کسانی که به تمامی پیامبران الهی ایمان دارند ، از مقام و کرامتی والا ، برخوردارند .

و الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَمْ يَفْرُقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ

اشاره به مؤمنان با کلمه «أولئك»، حکایت از مقام رفیع آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 3

3 - کرامت و مقام والای مؤمنان در پیشگاه خداوند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا

خطاب مستقیم خداوند، نشانه کرامت مخاطبان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 87 - 5

5 - مؤمنان ، شایسته ترین انسان ها برای بهره جویی از مواهب پاکیزه خداوند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحْرَمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ

مخاطب قرار دادن اهل ایمان - نه همه مردم - و سپس توصیه به بهره برداری از طیبیات، اشاره به این است که تنها مؤمنان شایسته ترین افراد برای بهره مندی از مواهب الهی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 89 - 2

2 - تفضل الهی بر اهل ایمان با برداشتن مؤاخذه و بازخواست از سوگندهای لغو و بی هدف .

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ

لحن امتثالی جمله «لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ» می رساند که عدم مؤاخذه نسبت به سوگندهای لغو و بی هدف، برخاسته از تفضل و لطف خدا به مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 27 - 8

8 - کافران با مشاهده مقام و جایگاه مؤمنان در قیامت به آن حسرت می خورند.

ص: 541

یلتینا نرد و لا نکذب بآیت ربنا و نکون من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 5

5 - کسانی که ایمان آورند و کار شایسته انجام دهند، نه از آینده خویش بیمناک و نه بر گذشته خویش غمناک هستند.

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

غالباً «خوف» در مورد ترس از آینده و «حزن» در مورد اندوه بر گذشته به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 7

7 - مؤمنان در پیشگاه خداوند ارزشمندند؛ هر چند که فقیر و فاقد موقعیت اجتماعی باشند.

أهؤلاء من اللّٰه علیهم من بیننا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 11، 5، 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به فروتنی در برابر مؤمنان و ابراز مهر و محبت به آنان

و إذا جاءک الذین یؤمنون بآیتنا فقل سلم علیکم

پیشی گرفتن در سلام از جانب پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها به عنوان یک وظیفه خاص و محدود مطرح نشده است، بلکه این موضوع به عنوان جلوه ای از تواضع و اخلاق متعالی مطرح شده است.

5 - خداوند، مؤمنان به آیات خود را در سلامت و امنیت واقعی قرار می دهد.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بآیتنا فقل سلم علیکم

سلام خداوند لفظ و کلام نیست، بلکه فعلی از افعال اوست که همان نزول سلامتی و امنیت از جانب اوست. راغب اصفهانی در این مورد گوید: «السلامه التعری من الأفات الظاهره و الباطنه ... کل ذلك من الناس بالقول، و من اللّٰه تعالی بالفعل».

11 - پروردگار عالم بر خود واجب کرده که مؤمنان به آیاتش را مشمول رحمت خویش گرداند.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 160 - 10

10 - سئل أبو عبدالله (ع) . . . عن قول الله عز و جل: «من جاء بالحسنة فله عشر امثالها»، يجرى لهؤلاء ممن لا يعرف منهم هذا الأمر؟ فقال: إنما هذه للمؤمنين خاصة . . .

امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از اینکه آیا آیه «من جاء بالحسنة . . .» شامل آنان که شناختی به ولایت ندارند، می شود؟ فرمود: این آیه فقط برای مؤمنان (شیعیان) است . . .

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 46 - 4

4 - اعرافیان ، مؤمنانی با منزلتی بزرگ در پیشگاه خداوند و دارای مرتبه ای برتر از دیگر مؤمنان

و علی الاعراف رجال يعرفون كلاً بسيمهم و نادوا اصحاب الجنة أن سلم عليكم

ص: 542

از اینکه اصحاب اعراف در مکانی قرار دارند که مشرف به همگان هستند و هر شخص و یا طایفه ای را با علامتهای آنان می شناسند و در صحنه قیامت با بهشتیان سخن می گویند و امنیت کامل را به آنان بشارت می دهند و فرمان دخول به بهشت را به آنان اعلام می دارند، می توان فهمید که آنان نسبت به دیگر مؤمنان، از مقامی برتر برخوردار هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 4

4 - مؤمنان راهی بهشت با فرمان اصحاب اعراف به آن جایگاه رفیع وارد خواهند شد .

ادخلوا الجنة

ظاهر این است که جمله «اهؤلاء الذین . . .» دنباله سخنان اصحاب اعراف با کافران مستکبر باشد. یعنی: قالوا... هؤلاء الذین... بر این تقدیر جمله «ادخلوا...» نیز سخن اعرافیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 24

24 - لزوم پرهیز از تحقیر مؤمنان وظیفه شناس در برابر دشمنان دین

فلا تشمت بی الأعداء

هارون با تفریع جمله «فلا تشمت . . .» به وسیله حرف «فاء»، بر کوتاهی نورزیدن خویش در مبارزه با عوامل فساد، این نکته را گوشزد کرد که چون وظیفه خویش را انجام داده است، شایسته نیست در برابر دشمنان مؤاخذه و تحقیر شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 6

6 - مؤمنان مهاجر و مجاهد در راه خدا، دارای برترین مرتبه و بزرگترین درجه در پیشگاه خداوند

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 3,6

3 - برخورداری از مقام رضوان (رضایت کامل خدا از انسان) از موهبت های خاص خداوند به مؤمنان مهاجر و مجاهد

هاجروا و جهدوا فی سبیل اللّٰه .. یبشّرهّم ربّهّم ... و رضون

6- برخوردارى مؤمنان مهاجر و مجاهد از رحمت ویژه خدا و مقام رضوان ، نعمتى است بسیار ارجمندتر از دستیابى آنان به باغ ها و بوستان های بهشت .

هاجروا و جهدوا فی سبیل اللّٰه .. یبشّرهّم ربّهّم بر حمه منه و رضون و جنت

تقدیم «رحمه» و «رضوان» بر «جنات» رساننده برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 79 - 12

12 - مؤمن ، دارای حرمتی والا در پیشگاه خداوند

فیسخرون منهم سخر اللّٰه منهم و لهم عذاب أليم

ص: 543

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 14، 11

11 - مؤمنان ، برخوردار از منزلتی والا و جایگاهی بلند در پیشگاه خداوند

و بشر الذین ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم

«قدم صدق» می تواند کنایه از ارزش والای مؤمنان در نزد پروردگار باشد.

14 - برخوردار از جایگاه بلند و حسن سابقه در پیشگاه پروردگار ، بشارت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان

و بشر الذین ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 5

5 - مؤمنان در پیشگاه الهی ، از جایگاه ویژه برخوردار بوده و از الطاف خاص او بهره مند هستند .

ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا کذلک حقاً علینا ننج المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 104 - 14

14 - مؤمنان ، در پیشگاه خداوند از جایگاه عظیمی برخوردارند .

أمرت أن أكون من المؤمنین

از اینکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) خود را فردی از مؤمنان معرفی می کند، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 2

2- بندگان راستین و مؤمن برخوردار از لطف و عنایت ویژه خداوند و دارای مقام و منزلتی خاص در پیشگاه او

قل لعبادی

برداشت فوق بر این اساس است که اضافه در «عبادی» تشریفیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 75 - 5

5 - مؤمنان دارای عمل صالح در پیشگاه پروردگارشان شأن و مقامی رفیع دارند .

و من یأته . . . فأولئک لهم الدرجت

اسم اشاره «أولئک» که برای اشاره بعید به کار می رود، حاوی تکریم و بزرگداشت مؤمنان از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 9 - 6، 1

1 - ایمان آوردنگان دارای عمل صالح ، از سوی خداوند ، در زمره صالحان قرار خواهند گرفت .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لندخلنهم فی الصلحین

6 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را ، در جایگاه صالحان ، وارد خواهد کرد .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لندخلنهم فی الصلحین

ص: 544

«لندخلنّهم في مدخل الصالحين».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 2

2 - مؤمنان ، بندگان خاص خدايند .

يعبادى الذين ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 7

7 - مؤمنان راستين ، تحت عنايت و توجه ویژه پروردگارند .

يدعون ربّهم

اضافه «ربّ» به ضمير «هم» - که مرجع آن مؤمنان است - با توجه به اين که پروردگار، ربّ همه انسان ها است، می تواند به نکته ياد شده اشاره داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 11

11 - مؤمنان ، در پيش گاه خداوند ، شخصيتى برجسته دارند .

و كان بالمؤمنين رحيماً

آوردن اسم ظاهر به جای ضمير، می تواند به خاطر تمجيد و ستايش از مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 7

7 - ايمان ، گوهرى بس ارزشمند و مؤمنان داراي مقامى والا نزد پروردگار

و يؤمنون به

مفسران گفته اند: يادآورى ايمان فرشتگان به خدا - با آن که اين حقيقتى روشن برای همگان است - می تواند به منظور بيان مطلب ياد

شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 2

2- اهل ایمان و عمل صالح ، بندگان خاص و مقرب خداوند

يَسِّرُ اللَّهُ عِبَادَةَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

از اضافه «عباده» به ضمیر راجع به «اللّه» - که اضافه تشریفیه است - برداشت یاد شده استفاده می شود.

1104- مقامات مؤمنان به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 545

5- تصدیق کنندگان پیامبران ، برخوردار از مقامی والا در نزد خداوند

إِنَّ الْمُتَّقِينَ... فِي مَقْعَدِ صَدَق

با توجه به مقابله «المتقین» با تکذیب کنندگان پیامبران استفاده می شود که عنوان «متقی» بر «تصدیق گران انبیا» اطلاق شده است و اینان از جایگاهی راستین برخوردارند.

1105- مقامات مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 3

3 - مؤمنان حقیقی ، برخوردار از درجاتی والا در پیشگاه خداوند

لهم درجات عند ربهم

کلمه «درجت»، که به صورت نکره آورده شده، حکایت از والایی آن درجات و مراتب قرب دارد؛ به گونه ای که برای انسانها ناشناخته است.

1106- مقامات مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 3

3 - مؤمنانی که از سر باور به «از خدا بودن و به او بازگشتن» مصایب راه ایمان را تحمل می کنند، از مقامی والا در پیشگاه خداوند برخوردارند.

قالوا إنا لله و إنا إليه راجعون. أولئك عليهم صلوات من ربهم

1107- مقامات مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 9

9- مؤمنان دارای عمل صالح ، به مقام عبودیت خداوند نائل شده اند .

من . . . ءامن وعمل صلحًا فأولئك يدخلون الجنة . . . جنّت عدن التي وعد الرحمن عباد

1108- مقامات مؤمنان عامل

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 6

ص: 546

6 - مؤمنانی که کار شایسته انجام دهند، نه ترس بر آنان مسلط گردد و نه اسیر اندوه دایم شوند.

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

از معانی حرف «علی» استیلا و غلبه است. در این جمله استیلائی ترس بر مؤمنان نفی شده است، نه اینکه هیچگاه در معرض آن قرار نمی گیرند. همچنین «لا یحزنون»، بیانگر نفی استمرار حزن بر آنان است نه تلقی مطلق حزن.

1109- مقامات مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 18، 11

11- مؤمنان قوم نوح، مردمی مقرب درگاه خدا و برخوردار از مقام لقای او

إنهم ملقوا ربهم

جمله «إنهم ملقوا ربهم» می تواند بیانگر حال فعلی پیروان نوح باشد؛ یعنی، هم اکنون به مقام لقای پروردگار رسیدند و همچنین می تواند خبر از فرجام اخروی آنان دهد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

18- اشراف و سران کفرپیشه قوم نوح، ناآگاه به مقام بلند مؤمنان و پیروان آن حضرت

و لکنی أریکم قومًا تجهلون

به قرینه «إنهم ملقوا ربهم» می توان گفت که: مفعول «تجهلون» مقام والا و ارجمند مؤمنان به نوح(ع) است. براین اساس «أراکم...»؛ یعنی، می دانم که شما به مقام والا و مؤمنان (لقای آنان با خدا) آگاهی ندارید.

1110- مقامات مؤمنان نخستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 3، 2

2 - کسانی که در آینده ایمان آورند، هجرت کنند و در صف مجاهدان به جهاد بپردازند، همانند مؤمنان و مهاجران نخستین، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند.

أولئک هم المؤمنون حقًا... و الذین ءامنوا من بعد... فأولئک منکم

3 - کسانی که پس از مؤمنان و مهاجران نخستین ایمان آورند، همانند مؤمنان نخستین از مغفرت خدا و روزی های با کرامت او بهره مند خواهند شد.

لهم مغفره و رزق كريم. و الذين ءامنوا من بعد ... فأولئك منكم

1111- مقايسه كافرين با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 15 - 25

25- مقايسه راه و فرجام مؤمنان با كافرين ، زمينه ساز گرايش انسان ها به ايمان

مثل الجنّة التي وعد المتّقون فيها أنهر . . كمن هو خلد في النار و سقوا ماء حم

ص: 547

خداوند، مقایسه فرجام مؤمنان و کافران را در استخدام هدایت بشر قرار داده است.

1112- مکر با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 9 - 3،5

3 - منافقان با اظهار ایمان، در پی نیرنگ زدن به خدا و فریب دادن اهل ایمان هستند.

و من الناس من يقول ءامنا .. یخدعون الله و الذین ءامنوا

جمله «و ما یخدعون إلا أنفسهم» می رساند که: منافقان به خدا و اهل ایمان نیرنگ نزدند و نخواهند زد. بنابراین «یخدعون الله...»; یعنی آنان در صدد نیرنگ زدن هستند.

5 - خدعه و نیرنگ با خدا و مؤمنان، خودفریبی و نیرنگ زدن به خویشان است.

و ما یخدعون إلا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 142 - 5

5 - نیرنگ با مؤمنان، نیرنگ با خداست.

إنّ المنفقین یخدعون الله و هو خدعهم

با توجه به آیه قبل که نوعی از مکر منافقان با مؤمنان را بیان کرده، گویا همان مکر و حيله را در این آیه - برای عنایتی خاص - مکر با خداوند شمرده است.

1113- ملاک تشخیص مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 166 - 6،7

6 - مشخص شدن مؤمنان واقعی، از اهداف رخصت خداوند در شکست نبرد احد و مصیبت های وارده در آن

و ما اصابکم .. و لیعلم المؤمنین

جمله «و لیعلم ..»، عطف بر جمله ای مقدر است؛ یعنی «و ما اصابکم ... لیکون کذا و کذا و لیعلم المؤمنین». لذا در برداشت فوق، مشخص شدن مؤمنان، از اهداف شکست آنان در نبرد احد شمرده شد.

7- رنج ها و شکست های جامعه ایمانی، وسیله آزمایشی برای معلوم نمودن صف مؤمنان استوار از غیر ایشان

و ما اصابکم یوم التقی الجمعان فباذن الله و لیعلم المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 167 - 2

2- هنگامه های دشوار (شکست ها، رنج ها و مصیبت ها)، ابزاری برای شناسایی جناح منافقان و سست ایمانان، از مؤمنان واقعی و استوار

و ما اصابکم .. و لیعلم الذین نافقوا

ص: 548

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 10

10 - شرایط سخت جهاد ، میدان امتحان و تمایز مراتب معنوی مؤمنان

اتبعوه فی ساعه العسره من بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

1114- ملاک تعیین مراتب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 4

4- اراده خداوند به تعیین مراتب مؤمنان ، براساس عمل ایشان و نه علم ازلی خود

والله یعلم أعمالکم . و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین

روشن است که خداوند، عالم به تمامی غیب است و اعمال آدمیان را قبل از وقوع آن می داند و چه بسا تعبیر «والله یعلم أعمالکم» نظر به علم قبل از عمل نیز داشته باشد. از این رو «حتی نعلم...» را بدان معناگرفت که خداوند، حقیقتاً نمی داند و پس از فعل انسان علم پیدا می کند. بنابر این جمع بین «والله یعلم» و «لنبلونکم حتی نعلم...» می تواند این باشد که خداوند، مراتب مؤمنان را براساس علم ازلی معین نمی سازد؛ بلکه پس از آزمایش داوری می کند.

1115- ملائکه و مرگ و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 50 - 6

6- فرشتگان مرگ انسان های مؤمن و کافر را از یکدیگر تمییز می دهند و به کفر و ایمانشان آگاهند . *

و لو تری إذ یتوفی الذین کفروا الملائکه یضربون وجوههم و أدبرهم

1116- منازعه اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 3

3 - نزاع و مجادله دو گروه حق و باطل و مؤمن و کافر ، به پیشگاه پروردگار در قیامت

ثم إنكم يوم القيمة عند ربكم تختصمون

1117- منافقان صدر اسلام و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 549

7 - تأثیر پذیری برخی از مؤمنان صدر اسلام از منافقان فتنه انگیز

بیغونکم الفتنه و فیکم سمعون لهم

«سَمَاع» به کسی گفته می شود که تحت تأثیر دیگری بوده از او بشدت حرف شنوی داشته باشد. قابل ذکر است که برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «سَمَاعون» کسانی باشند که خود منافق نبودند؛ ولی تحت تأثیر آنان بوده و از آنان حرف شنوی داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 1,5

1 - طعن و خرده گیری منافقان صدر اسلام، از مؤمنانی که از سر میل و رغبت و بیش از مقدار واجب، انفاق می کردند .

الذین یلمزون المطّوعین من المؤمنین . . . فیسخرن منهم

«لمز» (مصدر یلمزون) به معنای عیب جویی، خرده گیری و طعن است و «سخره» و «سخریه» (مصدر یسخرن) به معنای استهزا و ریشخند می باشد.

5 - تمسخر و ریشخند منافقان صدر اسلام نسبت به مؤمنان ایثارگر تهیدست

والذین لایجدون إلا جهدهم فیسخرن منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 53 - 4

4 - تلاش گسترده منافقان صدر اسلام برای اثبات حسن نیت خود و جلب نظر و اطمینان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به سوی خویش

و أقسموا بالله جهد أیمانهم لئن أمرتهم لیخرجنّ

سوگند مؤکد، دلیل بر وجود چنین تلاشی است.

1118- منافقان و رضایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 1

1 - سوگند های دروغ منافقان به خداوند نزد مؤمنان ، برای جلب رضایت آنان

يحلِفون بالله لكم ليرضوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 4،6

4 - اهمیت جلب رضایت مؤمنان ، برای منافقان متخلف صدر اسلام

يحلِفون لكم لترضوا عنهم

6 - جلب رضایت مؤمنان از سوی منافقان ، مستلزم رضایت الهی از آنان نیست .

فإن ترضوا عنهم فإن الله لا يرضى عن القوم الفسقين

ص: 550

1119- منافقان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 9 - 2

2 - ضربه زدن به اهل ایمان و توطئه علیه آنان ، از اهداف منافقان در اظهار ایمان

يُخٰدِعُونَ اللّٰهَ وَ الَّذِيْنَ ءَامَنُوا

«خُدع» به معنای پنهان کردن امری و اظهار کردن امری دیگر است به منظور ضربه زدن و ایجاد ناگواری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 3,4,5,6

3 - مؤمنان راستین در دیدگاه منافقان ، مردمی سفیه و بی خردند .

قَالُوْا اٰنۡؤْمِنۡ كَمَا ءَامَنَ السُّفٰهَآءُ

4 - بیمار دلی اهل نفاق ، منشأ متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی است .

فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ . . . قَالُوْا اٰنۡؤْمِنۡ كَمَا ءَامَنَ السُّفٰهَآءُ

5 - خود بزرگ بینی و تحقیر مؤمنان راستین ، از صفات اهل نفاق است .

اٰنۡؤْمِنۡ كَمَا ءَامَنَ السُّفٰهَآءُ

6 - منافقان ، با متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی ، دعوت به ایمان را پذیرا نبودند .

قَالُوْا اٰنۡؤْمِنۡ كَمَا ءَامَنَ السُّفٰهَآءُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 14 - 1

1 - منافقان ، به هنگام حضورشان در میان مؤمنان ، تظاهر به ایمان کرده و خود را مسلمان جلوه می دهند .

وَ اِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا قَالُوْا ءَامَنَّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - شدت و کینه خشم منافقان نسبت به مؤمنان *

و اذا لقوكم قالوا امنا و اذا خلوا عَصُوا عَلَيْكُمْ الْأُنَامِلَ مِنَ الْغِيظِ

تظاهر به ایمان در برخورد با مؤمنان و ابراز دشمنی در پنهان، حکایت از آن دارد که آیه احتمالا درباره منافقان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 3، 2

2 - حضور مؤمنان واقعی در کارزار بدر، در مقابل دشمنی به مراتب قویتر، برخاسته از پایبندی آنان به اسلام، حتی در دیدگاه منافقان و سست ایمانها

إِذْ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ . . . غر هؤلاء دينهم

ص: 551

«غر هؤلاء دینهم» که سخن منافقان و سست ایمانهاست، بیانگر این است که آنان نیز حضور مؤمنان در کارزار بدر برخاسته از اندیشه دینی ایشان می دانستند.

3 - منافقان و سست ایمان ها ، حضور مؤمنان را در جنگ بدر ناشی از فریب خوردگی آنان می پنداشتند .

غر هؤلاء دینهم

«غرور» (مصدر غرّ) به معنای فریب دادن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 56 - 1

1 - سوگند دروغ منافقان صدر اسلام به خداوند ، برای اثبات ایمان خویش و همراهی خود با مؤمنان

و یحلفون بالله إنهم لمنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 57 - 7

7 - علاقه و تلاش شدید منافقان به یافتن پناهگاه و محل مناسب برای زندگی (خارج از محیط اسلامی) دلیل بی ایمانی و همگام نبودنشان با مؤمنان

و ما هم منکم . . . لویجدون ملجئاً . . . لولوا إلیه و هم یجمحون

جمله «لویجدون . . .» می تواند به منزله دلیل و ارائه شاهی برای «و ما هم منکم» در آیه قبل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 3,5

3 - سوء استفاده منافقان از باور ها و اعتقادات مؤمنان و ارزش های مکتب اسلام

یحلفون بالله لکم لیرضوکم

سوگند منافقان به خدا (یحلفون بالله) - که در نزد مؤمنان دارای ارزش ویژه ای است - مفید برداشت فوق است.

5 - منافقان از برملا شدن افکار و اهدافشان برای مؤمنان ، نگران بودند . *

يحلّفون بالله لكم ليرضوكم

از قسم خوردن منافقان، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 11

11 - حمایت و دلجویی خداوند از مؤمنان انفاق کننده و ایثارگر، در برابر تمسخر منافقان

سخر الله منهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 9

9 - منافقان بادیه نشین و از انفاق گریز، دارای موضع ضعیف در قبال مؤمنان صدر اسلام

و من الأعراب . . . و یتربص بکم الدوائر

آرزوی بلا و بدبختی کردن برای مؤمنان (یتربص بکم الدوائر) بیانگر ضعف آنان است زیرا اگر دارای قدرت بودند با شمشیر و

ص: 552

زور، علیه قوانین اسلامی می شوریدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 12

12 - سوء استفاده منافقان از ارزش ها و مقدسات مؤمنان در جهت اهداف خائنانه خویش

اتخذوا مسجداً .. و ليحلفن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 13

13 - منافقان، زیان زننده به جامعه اسلامی، مروج کفر، تفرقه افکن میان مؤمنان، ظالم و دوزخی اند.

اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تقریقاً .. و إرساداً ... فانهار به فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 53 - 5

5 - منافقان، همواره در صدد نشان دادن حسن نیت خود و جلب نظر و اطمینان مؤمنان به خویش اند.

و أقسموا بالله جهد أيمانهم لئن أمرتهم ليخرجنّ

1120- منافقان و مؤمنان ثروتمند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 10

10 - شیوه دوگانه منافقان در عیب جویی از مؤمنان توانمند و مؤمنان تهیدست

الذين يلْمزون المطّوعين ... فيسخرن منهم

برداشت فوق بر این اساس است که «یلمز» درباره توانمندان و «یسخرن» درباره تهیدستان باشد و ضمیر «منهم» به «الذين یجدون ..»

برگردد؛ یعنی، منافقان، مؤمنان توانمند و اهل انفاق را مورد طعن و مؤمنان تهیدست انفاقگر را مورد استهزا و ریشخند قرار می دادند.

1121- منافقان و مؤمنان فقیر

10 - شیوه دوگانه منافقان در عیب جویی از مؤمنان توانمند و مؤمنان تهیدست

الذین یلمزون المطّوعین . . . فیسخرن منهم

برداشت فوق بر این اساس است که «یلمز» درباره توانمندان و «یسخرن» درباره تهیدستان باشد و ضمیر «منهم» به «الذین یجدون . . .» برگردد؛ یعنی، منافقان، مؤمنان توانمند و اهل انفاق را مورد طعن و مؤمنان تهیدست انفاقگر را مورد استهزا و ریشخند قرار می دادند.

ص: 553

1122- منت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 7

7 - امتنان الهی بر مؤمنان ، با رساندن ایشان به غنایم خیر و کوتاه ساختن دست دشمنان از آنان

فَعَجَّلْ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 2

2 - منت نهادن خداوند بر مؤمنان ، به خاطر مصون ماندن از گزند مشرکان ، با وجود حضور در قلب سرزمین آنان

و هو الذی کفّ أیدیهم عنکم . . . بیطن مکه

مراد از «بطن مکه» محل صلح حدیبیه است که سرزمینی نزدیک به مکه می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 4

4 - امتنان الهی بر مؤمنان ، به سبب افکندن محبت ایمان و بیزاری از کفر در قلب آنان

و لکنّ اللّهُ حَبَّ إِلَیْکُمُ الْإِیْمَنُ . . . و کرّه إِلَیْکُمُ الْکُفْرُ . . . فضلاً من اللّهِ و نع

1123- منحرفان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 105 - 6

6 - منحرفان ، ناتوان از گمراه سازی مسلمانانی که به تعالیم قرآن پایبند بوده و از دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروی کنند .

لَا یضُرْکُمْ مِنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَیْتُمْ

برداشت فوق بر این اساس است که حرف «لا» در «لَا یضُرْکُمْ» نافیّه باشد.

1124- منشأ آرامش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 16

16 - آرامش و امنیت یافتن مؤمنان به آیات خداوند، پرتویی از رحمت اوست.

فقل سلم علیکم کتب ربکم علی نفسه الرحمه

جمله «کتب ربکم» به منزله تعلیل برای «سلام علیکم» می باشد. یعنی رحمت الهی عامل سلامت یافتن مؤمنان است.

ص: 554

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 14، 6، 9

6 - مؤمنان ، برخوردار از آرامش روحی به هنگام مشکلات و بحران ها ، در پرتو امداد الهی

هو الذی أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین

9 - اعطای روح آرامش و اطمینان از سوی خدا به مؤمنان ، مایه فزونی ایمان ایشان

أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین لیزدادوا ایمناً مع إيمانهم

14 - نزول اطمینان و آرامش بر قلب مؤمنان در بحران ها ، نمودی از حاکمیت خداوند بر قوای جهان

أنزل السکینه . . . ولله جنود السموت والأرض

بیان «لله جنود...» - در پی «أنزل السکینه» - می تواند بیانگر این نکته باشد که با وجود حاکمیت خداوند بر قوای جهان، اطمینان بخشیدن به قلب مؤمنان، امری سهل و آسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 1

1 - نزول آرامش از سوی خداوند بر مؤمنان ، مایه افزایش ایمان و زمینه ساز ورود آنان به بهشت

أنزل السکینه . . . لیزدادوا ایمناً... لیدخل المؤمنین و... جنّات

«لیدخل...» نتیجه اطمینان عطا شده از ناحیه خداوند و فزونی ایمان مؤمنان است که در آیات پیشین طرح شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 9

9 - نزول آرامش از سوی خداوند بر قلب مؤمنان ، در شرایط نگران کننده قبل از صلح حدیبیه

فعلّم ما فی قلوبهم فأنزل السکینه علیهم

از تعبیر «فأنزل السکینه» وجود نوعی نگرانی در آن شرایط حساس استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - نزول آرامش بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از سوی خدا، در قبال تعصب و ورزی جاهلانه مشرکان در حدیبیه

فأنزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین

21- ایجاد روح آرامش و تقوا در پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به هنگام نیاز آنان، متکی به علم فراگیر خداوند بر هستی

فأنزل الله... و ألزمهم کلمه التقوی... و کان الله بکلّ شیء علیماً

از ارتباط «و کان الله...» با عبارت قبل آیه (فأنزل الله...)، مطلب بالا استفاده می شود.

1125- منشأ آموزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 7

7 - خداوند، گناهان و بدی های مؤمنان دارای عمل صالح را زدوده و می آمرزد.

ص: 555

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صلحًا یكفر عنه سیئاته

1126- منشأ از دیاد ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 17

17 - از دیاد و تقویت ایمان اهل کتاب و مؤمنان ، بر اثر یادآوری بعضی از حقایق الهی ، جلوه ای از هدایت گری خداوند

کذلک .. و یهدی من یشاء

1127- منشأ استقامت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 2

2 - مؤمنان ، نیازمند امداد الهی در بحران ها و سختی ها ، برای پایداری و استقامت

هو الذی أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین

1128- منشأ اطمینان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 2

2 - تردیدزدایی خدا از مؤمنان و ایجاد اطمینان در آنان نسبت به پیروزی جبهه ایمان

إنّ اللّٰه یدفع عن الذین ءامنوا

تأکید جمله «یدافع عن الذین ءامنوا» به وسیله «إنّ» بیانگر مطلب بالا است.

1129- منشأ امنیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 16

16 - آرامش و امنیت یافتن مؤمنان به آیات خداوند ، پرتویی از رحمت اوست.

فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمه

جمله «كتب ربكم» به منزله تعليل برای «سلام عليكم» می باشد. یعنی رحمت الهی عامل سلامت یافتن مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 3

ص: 556

3 - مصون ماندن مؤمنان از گزند اهل مکّه در جریان حدیبیه ، نمودی از سنت الهی در یاری اهل ایمان

سنّه الله . . . و هو الذی کفّ أیدیهم عنکم و أیدیکم عنهم بیطن مکّه

1130- منشأ پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 58 - 2

2 - خدا ، عهده دار پاداش مؤمنان مهاجر

و الذین هاجروا فی سبیل الله . . . لیرزقنهم الله رزقاً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 18

18 - خداوند ، پاداش عمل مؤمنان را بر اساس تفضل خویش و کیفر کافران را بر پایه عدل می دهد .

رجال . . . لیجزیهم الله أحسن ما عملوا و یزیدهم من فضله . . . و الذین کفروا . . . فوف

برداشت یاد شده، از مقایسه میان دو گونه برخورد خداوند با مؤمنان و کافران به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 9 - 7

7 - عزت و حکمت الهی ، مقتضی کیفر کافران و پاداش مؤمنان است .

فبشره بعذاب أليم . . . لهم جنّات النعیم . . . و هو العزیز الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 3

3 - خداوند ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح را خواهد داد .

لیجزی الذین ءامنوا

ضمیر فاعلی «لیجزی» به «عالم الغیب» بازمی گردد.

1131- منشأ پاکی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 14

14 - طهارت ، پاکی ، رشد و بالندگی اهل ایمان ، جلوه ای از فضل و رحمت الهی بر آنان

و لولا فضل الله علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أبداً

«زکاء» در لغت به دو معنا آمده است: 1- نمو و رشد، 2- صلاح و پاکی.

ص: 557

1132- منشأ پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 7

7- همراهی امداد های الهی با مؤمنان مجاهد ، مایه پیروزی و برتری آنان

و أنتم الأعلون و الله معکم

تذکر به همراهی خداوند با مؤمنان، در پی تشویق آنان به ادامه جنگ و یادآوری برتری و پیروزی آنان، مطلب بالا را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 15

15 - فتح و پیروزی مؤمنان در پرتو امداد الهی ، جلوه ای از حاکمیت خدا بر عوامل و امکانات جهان هستی

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا . . . و لله جنود السموت و الأرض

«لله جنود...» ممکن است در مقام تعلیل برای «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ...» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 5,8

5 - ورود مسلمانان به سرزمین مکه و آسیب ندیدن از ناحیه دشمن ، ظفری الهی برای ایشان

و هو الذی کفّ . . . من بعد أن أظفرکم علیهم

8 - لزوم توجه مؤمنان به الهی بودن تمامی پیروزی ها و پیشرفت های آنان

و هو الذی کفّ أیدیهم عنکم

خداوند در این آیه و آیات پیشین پیروزی ها و موفقیت های مؤمنان را به خود نسبت داده است. بنابراین مؤمنان باید پیروزی ها را از خدا بدانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 11

11 - تعلق اراده الهی، بر عزت و پیروزی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و لله العزه و لرسوله و للمؤمنین

1133- منشأ پیروزی مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 15

15 - غلبه یافتن پیروان حضرت عیسی (ع) بر کافران بنی اسرائیل، در نتیجه تأییدات و امداد های الهی

فأیدنا الذین ءامنوا . . . فأصبحوا ظهیرین

ص: 558

1134- منشأ تقوای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 15,21

15 - تثبیت روح تقوا در پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، در جریان حدیبیه به اراده الهی

و أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى

21- ایجاد روح آرامش و تقوا در پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، به هنگام نیاز آنان ، متکی به علم فراگیر خداوند بر هستی

فَأَنْزَلَ اللَّهُ .. و أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى ... و كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

از ارتباط «و كان الله..» با عبارت قبل آیه (فأنزل الله...)، مطلب بالا استفاده می شود.

1135- منشأ تقویت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 13

13 - خداوند ، مؤمنان را به وسیله روحی از جانب خود تأیید و تقویت می کند .

وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ

«تأیید» (مصدر «أيد») به معنای قوی و نیرومند کردن است. در ضمیر «منه» دو احتمال وجود دارد: الف) به خدا بازگردد. ب) به ایمان

مربوط باشد. برداشت بالا بر پایه احتمال اول است.

1136- منشأ تکامل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 14

14 - طهارت ، پاکی ، رشد و بالندگی اهل ایمان ، جلوه ای از فضل و رحمت الهی بر آنان

و لَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا

«زکاء» در لغت به دو معنا آمده است: 1- نمو و رشد، 2- صلاح و پاکی.

1137- منشأ توحید عبادی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 24 - 7

7- طرد شرک از سوی مؤمنان و گرایش آنان به پرستش خدای یگانه ، مرهون هدایت و راهنمایی خداوند

و هدوا إلى صراط الحمید

ص: 559

1138- منشأ ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 14

14- ثابت قدم کردن مؤمنان و افزایش گمراهی ستم پیشگان از سوی خداوند ، بسته به مشیت اوست .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ

1139- منشأ جهاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 88 - 5

5- جهاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، نشأت یافته از درک صحیح و بینش عمیق آنان نسبت به ارزش جهاد

فهم لایفقهون. لكن الرسول و الذين ءامنوا معه جهدوا

با توجه به فراز پیش (رضوا .. فهم لایفقهون) مقصود این است که منافقان چون نمی فهمند، از جهاد می گریزند و لکن مؤمنان، به برکت درک عمیقی که دارند، به سوی عرصه های کارزار پیش می تازند.

1140- منشأ دوستی در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 71 - 3

3- ایمان ، مایه پیدایش روح دوستی در میان اهل ایمان

و المؤمنون و المؤمنت بعضهم أولياء بعض

1141- منشأ رفع شک مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- حج - 22 - 38 - 2

2- تردیدزدایی خدا از مؤمنان و ایجاد اطمینان در آنان نسبت به پیروزی جبهه ایمان

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا

تأكيد جملہ «یدافع عن الذین ءامنوا» به وسیلہ «إِنَّ» بیانگر مطلب بالا است.

1142- منشأ روزی مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 18

ص: 560

18 - خداوند ، روزی مؤمنانِ دارای عمل صالح را در قیامت به وجه نیک و شایسته خواهد داد .

قد أحسن الله له رزقاً

1143- منشأ شرک ستیزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 24 - 7

7 - طرد شرک از سوی مؤمنان و گرایش آنان به پرستش خدای یگانه ، مرهون هدایت و راهنمایی خداوند

و هدوا إلى صراط الحمید

1144- منشأ مشکلات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 18

18 - گشایش در کار مؤمنان و تفضل به آنان از جانب خداوند ، بر پایه علم گسترده او به مصالح و نیاز های آنان است .

یغنهم الله من فضله و الله وسع علیم

1145- منشأ موفقیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 8

8 - لزوم توجه مؤمنان به الهی بودن تمامی پیروزی ها و پیشرفت های آنان

و هو الذی کفّ أیدیهم عنکم

خداوند در این آیه و آیات پیشین پیروزی ها و موفقیت های مؤمنان را به خود نسبت داده است. بنابراین مؤمنان باید پیروزی ها را از خدا بدانند.

1146- منشأ نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - اقدام خداوند بر نجات دادن رهروان راه خود در سخت ترین شرایط

و أنجینا موسی و من معه أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 561

5- خداوند ، نجات دهنده مؤمنان تقوایبیشه از گرداب های سخت و بلا های فراگیر

أنا دمرنهم و قومهم أجمعين . . . و أنجينا الذين ءامنوا و كانوا يتتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- تقدیر عذاب برای کافران و نیز نجات مؤمنان ، متکی به اراده الهی است .

فأنجينه و أهله إلاّ امرأته قدّرتها من الغبرين

برداشت یاد شده با توجه به انتساب فعل «أنجينا» و «قدّرتنا» به خداوند است.

1147- منشأ نجات مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- خداوند ، مؤمنان تقوایبیشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

مراد از «الذين آمنوا» - به قرینه سیاق - مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

1148- منشأ نجات مؤمنان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- خداوند ، مؤمنان تقوایبیشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

مراد از «الذين آمنوا» - به قرینه سیاق - مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

1149- منشأ هدایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 3

3 - خداوند ، هدایت گر قلب انسان های مؤمن

و من يؤمن بالله يهد قلبه

ص: 562

1150- موانع اذیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 5

5- توجه به عزت و پسندیده بودن خداوند ، زمینه ساز پیدایش ایمان و پرهیز از آزارسانی به مؤمنان است .

أن يؤمنوا بالله العزيز الحمید

1151- موانع استهزای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 5

5- توجه به ارزش های نهفته در وجود مؤمنان ، مانع حقیر شمردن و استهزای آنان

لا یسخر قوم من قوم عسی أن یكونوا خیراً منهم

1152- موانع پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 10

10 - منافقان ، مانع پیروزی مؤمنان

قالوا ألم نستحوذ علیکم و نمنعکم من المؤمنین

«نمنعکم من المؤمنین»، یعنی جان و مال شما را از دست مؤمنین حفظ کردیم و نگذاشتیم مؤمنین بر شما پیروز شوند.

1153- موانع تبلیغ مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 43 - 3

3- مخالفت های کافران با پیام وحی و تأخیر کیفر دنیایی آنان ، نبایستی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را در تبلیغ دین سست گرداند .

فَإِذَا نَذِهْبِيَّ . . فاستمسك بالذی أوحی إلیک

از تفریح این آیه بر آیات پیشین - که مسأله اعراض کافران از وحی و کیفر آنان را مطرح کرده بود - مطلب یاد شده استفاده می شود.

1154- موانع تحقیر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 563

5- توجه به ارزش های نهفته در وجود مؤمنان ، مانع حقیر شمردن و استهزای آنان

لایسخر قوم من قوم عسی آن یکنونوا خیراً منهم

1155- موانع لغزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 10 - 5

5- رحمت ، فضل ، توبه پذیری و حکمت خداوند ، جلوگیری مؤمنان از سقوط بر اثر لغزش ها و نادانی هایشان

و لولا فضل الله علیکم ورحمته و انّ الله تواب حکیم

جواب «لولا» محذوف است و آنچه می تواند محذوف باشد - به قرینه آیات پیشین و نیز آیه 21 همان مضمونی است که در برداشت یاد شده آمده است.

1156- موجبات آمرزش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 15 - 7

7- جود و فیض گسترده خداوند ، مایه آمرزش گناه مؤمنان و دوست داشتن آنان است .

هو الغفور الودود .. المجید

1157- موجبات امیدواری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 19

19- قدرت مطلق و بی پایان خداوند ، مقتضی امید و دل بستگی مؤمنان به استجابت دعایشان در درگاه الهی

يقولون ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انك على كل شیء قدير

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «انک علی کل شیء قدير» در مقام تعلیل برای دعاها و درخواست های مؤمنان از

خداوند است.

1158- موضوعگیری اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 15

15 - عملکرد، مواضع اجتماعی و خصلت های مؤمنان و منافقان، کاملاً متفاوت و متضاد است.

ص: 564

المنفقون و المنفقت . . . يأمرن بالمنكر ... و المؤمنون و المؤمنات ... يأمرن بالمع

با توجه به تقابل این آیه با آیه 67 - که در مورد خصلتهای منافقان بود - برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 5

5 - منافقان ، از نظر رفتار و مواضع سیاسی و اجتماعی در قطب مخالف مؤمنان قرار دارند .

و يقولون ءامنّا. . . و اطعنا ثمّ يتولّون ... فريق منهم معرضون ... إنّما كان قول الم

«داوری» از مهم ترین مسائل اجتماعی است و در آیات پیشین، منافقان به عنوان مخالفان داوری پیامبر(صلی الله علیه و آله) و متمردان از حکم آن حضرت معرفی شدند؛ ولی در آیه یاد شده، مؤمنان به عنوان انسان های مطیع و تن دهنده به حکم و داوری پیامبر(صلی الله علیه و آله) شناسانده شدند اند. بنابراین می توان استفاده کرد که مؤمنان و منافقان، در مواضع اجتماعی در جهت مخالف هم قرار دارند.

1159- موضعگیری سیاسی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 5

5 - منافقان ، از نظر رفتار و مواضع سیاسی و اجتماعی در قطب مخالف مؤمنان قرار دارند .

و يقولون ءامنّا. . . و اطعنا ثمّ يتولّون ... فريق منهم معرضون ... إنّما كان قول الم

«داوری» از مهم ترین مسائل اجتماعی است و در آیات پیشین، منافقان به عنوان مخالفان داوری پیامبر(صلی الله علیه و آله) و متمردان از حکم آن حضرت معرفی شدند؛ ولی در آیه یاد شده، مؤمنان به عنوان انسان های مطیع و تن دهنده به حکم و داوری پیامبر(صلی الله علیه و آله) شناسانده شدند اند. بنابراین می توان استفاده کرد که مؤمنان و منافقان، در مواضع اجتماعی در جهت مخالف هم قرار دارند.

1160- موعظه به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 17 - 1

1 - پرهیز از تأثیرپذیری در برابر شایعه ها و دامن زدن به آنها و نیز اجتناب از تهمت زدن به دیگران و بازی با حیثیت آنان ، اندرزی الهی به مؤمنان

يعظكم الله أن تعودوا لمثله أبدا إن كنتم مؤمنين

8 - برخورد شایسته با زنان مطلقه ، ادای حق آنان و انتخاب دو شاهد عادل بر امر طلاق یا رجوع ، از موعظه های الهی به مردان و زنان مؤمن

لاتخرجنهنّ من بیوتهنّ . . . و اقیموا الشّهده لله ذلکم یوعظ به

ص: 565

«ذلک» اشاره به مجموعه رهنموهای الهی در دو آیه این سوره است.

1161- موفقیت مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 5 - 6

6 - امیدواران به لقاءالله ، مؤمنان راستین سرفراز برآمده از آزمون الهی اند .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا و هم لا یفتنون . و لقد فتنا ... فلیعلمنّ ا

ذکر «من کان یرجو لقاءالله..» پس از بیان آزمون حتمی مدعیان ایمان، جهت بازشناسی مؤمنان راستین، می تواند اشاره به این حقیقت داشته باشد که آنان، امیدوار به لقاءالله اند. در ضمن، با این بیان، تشویقی هم از آنان به عمل آمده است.

1162- موفقیت مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 5

5 - تنها مؤمنان صابر ، به موفقیت دست یافته و به هدف های خویش (سعادت دنیا و آخرت) خواهند رسید . *

و أولئک هم المہتدون

1163- موفقیت اجتماعی مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 7

7 - ضعف مالی و امکانات اجتماعی مؤمنان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مقایسه با منافقان

و لاتعجبک أموالهم و أولدهم

تعجب از امکانات رفاهی و مفاخر اجتماعی منافقان، نشان از ضعف مالی و امکانات مؤمنان در مقایسه با آنان دارد.

1164- مولای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- خداوند، ولیّ (سرپرست و حامی) مؤمنان

بأنّ الله مولى الذين آمنوا

ص: 566

1165- مؤاخذة مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 11

11 - اهل ایمان بر رفتار و کردار ناروای گمراهان و عقاید ناصواب ایشان مؤاخذة نخواهند شد .

يايها الذين ءامنوا .. لا يضرکم من ضل إذا هتديتم إلى الله مرجعکم جميعاً

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «لا يضرکم...» در ارتباط با عذابهای الهی مطرح باشد بر این مبنا جمله «عليکم انفسکم لا يضرکم...» یعنی مراقب ایمان خویش باشید، شما بر بی ایمانی کافران و اعمالشان مؤاخذة نخواهید شد و بدین سبب ضرری از ناحیه آنان متوجه شما نمی شود.

1166- مؤمنان اشرافی قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 1

1 - گروهی از اشراف قوم هود به وی ایمان آوردند و گروهی دیگر با انکار رسالت او در برابرش جبهه گیری کردند .

قال الملاء الذين كفروا من قومه

1167- مؤمنان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 8

8 - جمعی از مردم اقوام گذشته ، به پیامبران ایمان آوردند و جمعی دیگر ، آنان را تکذیب کردند .

لقد أرسلنا .. رسلاً ... فانتقمنا من الذين أجرموا

«فاء» در «فانتقمنا» فصیحه است و حکایت از این می کند که پس از آمدن انبیا، جمعی ایمان آوردند و جمعی، تکذیب کردند و خداوند، از گروه دوم، انتقام گرفت. لازم به ذکر است که «و کان حقاً...» نیز مؤید نکته یاد شده است.

1168- مؤمنان امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - خداوند ، پیامبران و مؤمنان نیکوکار پیش از اسلام را ، خلیفه و جانشین خود در زمین قرار داده بود .

وعد الله الذين ءامنوا. .. كما استخلف الذين من قبلهم

ص: 567

1169- مؤمنان انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 5

5 - مؤمنان عصر بعثت متشکل از سه گروه : مهاجران (مؤمنانی که از مکه و یا اطراف آن به مدینه هجرت کردند) ، انصار (مؤمنانی که مهاجران را پناه دادند) و مؤمنان غیر مهاجر

إن الذين آمنوا وهاجروا... و الذين ءاؤوا و نصرؤا... و الذين ءامنوا

«ایواء» (مصدر آووا) به معنای منزل دادن و پناه دادن است و مفعول آن ضمیری است محذوف که به «الذين ءامنوا...» برمی گردد.

1170- مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 23 - 11

11 - پذیرش حقیقت اسلام از سوی برخی از عالمان اهل کتاب در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ثم يتولى فريق منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 68 - 10

10 - حمایت خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر اهل کتاب

والله وليّ المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 110 - 20

20 - ایمان آوردن عده کمی از اهل کتاب به اسلام، و کفر بیشتر آنان بدان

منهم المؤمنون و اکثرهم الفاسقون

بنابر اینکه منظور از ایمان، ایمان به اسلام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 111 - 12

12 - گروندگان از اهل کتاب (عبداللّه بن سلام و یارانش) به اسلام، مورد سرزنش و آزار سران یهود

لن یضروکم إلا اذی

در شأن نزول آمده است: عبداللّه بن سلام و یارانش پس از ایمانشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مورد سرزنش رؤسای یهود قرار گرفتند.
(مجمع البیان).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 113 - 2،4

ص: 568

2 - برخی از اهل کتاب ، منکر آیات الهی ، قاتل انبیا و اهل عصیان و تعدی و برخی دیگر پذیرای طاعت خدا ، اهل تلاوت آیات الهی و سجده کننده در پیشگاه او هستند .

ذلک بانہم کانوا یکفرون .. لیسوا سواً من اهل الکتب ... و ہم یسجدون

4 - برخی از اهل کتاب به خاطر گرایش های ایمانی و رفتار پسندیده ، مصون از ذلت و درماندگی و غضب الهی

ضربت علیہم الذلۃ .. لیسوا سواً من اهل الکتب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 1,6,7,12

1 - ایمان به خدا و روز قیامت ، امر به معروف ، نهی از منکر و شتاب در کار های خیر ، از ویژگی های برخی اهل کتاب

من اهل الکتب .. یؤمنون باللہ و الیوم الاخر و یأمرون بالمعروف و ینہون عن المنکر

6 - گروهی از اهل کتاب که اطاعت خدا نمودند و به هنگام شب آیات الهی را تلاوت کردند و سجده به درگاهش نمودند ، از زمره صالحان هستند .

من اهل الکتب امہ قائمہ .. و اولئک من الصالحین

7 - گروهی از اهل کتاب که مؤمن به خدا و روز واپسین و امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر و شتاب کنندگان به نیکی ها هستند ، از تبار صالحان هستند .

من اهل الکتب امہ .. یؤمنون باللہ ... و اولئک من الصالحین

12 - ستایش خداوند ، از مؤمنین اهل کتاب

من اهل الکتب امہ .. یؤمنون باللہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 -

1,5,10,11,12,16,17,20

1 - ایمان واقعی گروهی از عالمان اهل کتاب به خداوند ، قرآن و کتب آسمانی خویش

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ .. خَاشِعِينَ لِلَّهِ

سوداگری با آیات الهی از اموری است که اغلب با عالمان و دانشمندان دینی سنخیت دارد؛ جمله «لَتَيِّبَنَّهَ لِلنَّاسِ»، در آیه 187 این معنا را تأیید می کند.

5 - تسلیت و دلداداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، با بیان ایمان گروهی از اهل کتاب در برابر دشمنی گروهی دیگر

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن بالله

با توجه به ارتباط این آیه با آیات 180 تا 187 که از کارشکنیها و آزار و اذیتهای فراوان اهل کتاب سخن گفته است.

10 - سوداگری نکردن با آیات الهی، ویژگی اهل کتاب مؤمن به خدا و قرآن و دیگر کتب آسمانی

لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

11 - پرهیز از دین فروشی گروهی از اهل کتاب، علی رغم سوداگری با آیات الهی از سوی برخی دیگر

انّ من اهل الكتب .. خاشعین لله لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

12 - پرهیز برخی اهل کتاب از دین فروشی و سوداگری با آیات الهی (تورات و انجیل)، مایه ایمان آنان به قرآن

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن .. خاشعین لله لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

جمله «لا- یشترون ..»، حال برای فاعل «یؤمن» است (یعنی مؤمنان اهل کتاب) و توصیف آنان به جمله ذکر شده، می تواند اشاره به علت و زمینه ایمان آنان به قرآن باشد.

16 - تمجید خداوند از عالمان مؤمن اهل کتاب، به خاطر ایمان به قرآن و سوداگری نکردن بر سر آیات الهی

ص: 569

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن . . لا يشترون بايات الله ثمناً قليلاً اولئك لهم اجرهم

17 - ايمان اهل كتاب به قرآن ، نشانه ارزشگذاری صحيح آنان نسبت به آيات الهی (تورات و انجيل)

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن بالله و . . لا يشترون بايات الله ثمناً قليلاً

20 - آن گروه از اهل كتاب كه به خدا ، قرآن و كتب آسمانی خویش ايمان آورند ؛ از پاداشی ویژه و والا بهره مند خواهند شد .

اولئك لهم اجرهم عند ربهم

كلمه «عند ربهم»، توصيف «اجرهم» است و می رساند كه آن پاداش، پاداشی ویژه و ارزشمند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 55 - 2، 1

1 - ايمان برخی از اهل كتاب (يهود) به پيامبر اسلام (صلى الله عليه وآله)

فمنهم من امن به و منهم

بدان احتمال كه مراد از «التاس» در آيه قبل پيامبر (صلى الله عليه وآله) باشد و ضمير «به» به آن ارجاع شود.

2 - ايمان برخی از اهل كتاب (يهود) به پيامبران خاندان ابراهيم

فقد اتينا ال ابراهيم . . فممنهم من امن به

بنابر اينكه ضمير در «به» به مجموعه كتاب، حكمت و ملك عظيم برگردانده شود. يعنى: «فممنهم من آمن بما اتينا ال ابراهيم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 1

1 - اقدام ايمان آوردگان از اهل كتاب ، به اقرار مجدد ايمان خویش به هنگام تلاوت آيات قرآن بر ایشان

الذين اتينهم الكتب . . وإذا يتلى عليهم قالوا آمنا به

مقصود از «إذا يتلى عليهم . .» اين است كه هر بار كه آياتی از قرآن نازل می شود و بر آنان تلاوت می گردد، اظهار می دارند كه «آمنا به».

1171- مؤمنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - مؤمنان بنی اسرائیل (اهل پذیرش حق) ، پذیرای صندوق معهود ، به عنوان نشانه ای بر حقیقت طالوت در زمامداری

انّ فی ذلک لایه لکم ان کنتم مؤمنین

«ایمان» در آیه شریفه به معنای ایمان به خداوند و رسول و در مقابل کفر نیست؛ چون مخاطبین آیه از اهل ایمانند؛ بلکه به معنای لغوی آن است؛ یعنی آنانکه اهل باور و پذیرای حق هستند، مقابل کسانی که روحی لجوج و قلبی پیوسته ناباور دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 23 - 2

ص: 570

2- وجود یارانی خداترس و دارای حس مسؤولیت در میان قوم موسی (ع)

قال رجالان من الذین یخافون .. ادخلوا علیهم الباب

برداشت فوق بر این اساس است که مفعول محذوف «یخافون»، «اللّه» باشد، یعنی «یخافون اللّه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 80 - 3

3- گروهی از بنی اسرائیل پایبند به احکام الهی و بر حذر از ایجاد روابط ولایی و دوستی با کافران مشرک

تری کثیراً منهم یتولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 83 - 3

3- مؤمنان و گرویدگان به موسی (ع)، همگی از قشر جوان بنی اسرائیل بودند.

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه

«ذریه» به معنای «ابناء و اولاد» به کار می رود، با توجه به جو وحشت و ارباب که فرعون در میان بنی اسرائیل به وجود آورده بود و معمولاً در چنین شرایطی پیران به حکم مصلحت اندیشی کنار می کشند، می توان گفت که مراد از «ذریه»، جوانان بنی اسرائیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 11

11- بنی اسرائیل، در پذیرش رسالت عیسی (ع) و پیروی از آن حضرت، دو دسته شدند: دسته ای مؤمن و گروهی کافر.

فامت طائفه من بنی اسرائیل و کفرت طائفه

1172- مؤمنان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 3

3- مؤمنان به غیب (خدا و...) و معتقدان به رسالت و باورداران به آخرت، هدایت یافتگانند.

الذین یؤمنون . . . أولئک علی هدی من ربهم

مشارالیه «أولئک» (اهل تقوا) ممکن است به صورت اجمالی ملاحظه شود. در این صورت کلمه «المتقین» مشارالیه خواهد بود. و ممکن است جنبه تفصیلی آن در نظر گرفته شود؛ در این لحاظ، صفات بیان شده برای «متقین» مشارالیه «أولئک» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 9

9- یوسف (ع) نمونه ای بارز از مؤمنان تقوایسته و باورداران به سرای آخرت

و لأجر الأخره خیر للذین ءامنوا و كانوا یتقون

ص: 571

از مصداقهای مورد نظر برای «الذین آمنوا ..» به قرینه آیات قبل ، یوسف(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 17، 14

14 - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقص ما أنت قاض إثمًا تقضى هذه الحيوه الدنيا

چنانچه «هذه الحياه» مفعولٌ به برای «تقضى» باشد، مراد از «قضا»، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی «قضا» به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

17 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند .

فاقص ... إثمًا تقضى هذه الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 5

5 - مؤمنان به آخرت ، برخوردار از بینش درست نسبت به ارزش ها و ضد ارزش ها و به دور از تحیر و سرگردانی در زندگی

إنّ الذین لایؤمنون بالأخره ... فهم یعمهون

با استفاده از مفهوم آیه و نیز از تقابل میان آن و آیه پیشین، می توان گفت که مؤمنان به آخرت (برخلاف کافران) نه گرفتار بینش غلط در ارزش گذاری اند و نه گرفتار حیرت و سرگردانی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 4

4 - باورداران به آخرت ، از ابلیس تبعیت نمی کنند .

فاتبعوه ... و ما کان له علیهم من سلطن إلاّ لنعلم من یؤمن بالأخره

1173- مؤمنان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 118 - 6

6 - مؤمنان به آیات خداوند به احکام و قوانین او گردن می نهند.

فكلوا مما ذكر اسم الله عليه إن كنتم بآيته مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 156 - 17

17 - موحدان ، پرداخت کنندگان زکات و مؤمنان به آیات الهی ، مصون از عذاب های الهی هستند .

عذابی أصيب به من أشاء ورحمتی . . . فسأکتبها للذین ... بایتنا یؤمنون

ص: 572

جمله «سأکتبها» به منزله تفسیری است برای «من أشاء». یعنی بیان می کند که چه کسانی مصون از عذاب الهی هستند و مشیت الهی بر عذاب نکردن آنان تعلق نمی گیرد و چه کسانی در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی هستند. منطوق جمله «سأکتبها» بیانگر طایفه اول و مفهوم آن بیانگر طایفه دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 178 - 4

4 - تصدیق کنندگان آیات الهی ، هدایت یافتگان ، و تکذیب کنندگان آیات الهی ، ضلالت پیشگاند .

الذین کذبوا بآیتنا .. من یهد الله فهو المهتدی و من یضلل

با توجه به آیه قبل معلوم می شود مصداق مورد نظر برای ضلالت، تکذیب آیات خداوند است و مصداق هدایت، تصدیق آیات و ایمان به آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 107 - 1

1- بوستان های فردوس ، منزل گاهی تضمین شده برای نیک کرداران مؤمن به آیات الهی و قیامت است .

إنّ الذین ءامنوا .. نزلاً

متعلق ایمان در «آمنوا» به قرینه آیات قبل - که درباره کفر به آیات و لقای پروردگار بود - ایمان به آیات و قیامت است. «فردوس» یعنی «وادی سرسبز». برخی از زبان شناسان، آن را کلمه ای رومی می دانند که به زبان عرب وارد شده است (تاج العروس) کلمه «نزل» در معانی «منزل» و «وسایل پذیرایی» و... استعمال می شود. برداشت یاد شده، براساس معنای نخست است. فعل ماضی (کانت) درباره حوادث آینده، بر وقوع حتمی و تضمین شده آن حوادث دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 3

3 - ساحر مؤمن مصر ، تحت تأثیر آیات و بینات الهی ، قرار گرفتند و خدا را بر فرعون ترجیح دادند .

لن نؤثرک علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 13، 9

9 - مؤمنان، به آیه های الهی، ایمان دارند و در برابر خداوند تسلیم اند.

من یؤمن بآیتنا فهم مسلمون

13 - کسانی که پدیده های عالم را به عنوان آیه های خداوند باور دارند، به پیام های آسمانی، گوش فرا می دهند.

إن تسمع إلاّ من یؤمن بآیتنا فهم مسلمون

مراد از «آیات» ممکن است آیات آفاقی و یا انفسی باشد و احتمال دارد آیات تشریحی باشد. برداشت، بنابر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 2

2 - مؤمنان به آیات خدا و انجام دهندگان عمل صالح، جایگاه شان بهشت است.

ص: 573

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ النَّعِيمِ

به قرینه مقابله با آیه قبل، متعلق «آمنوا» در این آیه کسانی اند که به آیات الهی ایمان آورده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 11، 1

1 - برخورداران از روحیه تواضع و حق پذیری، تنها گروندگان به آیات الهی اند.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

11 - مؤمنان، در پیشگاه آیات الهی، هیچ استکباری از خود بروز نمی دهند و تسلیم اند.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا... وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

متعلق «یستکبرون» در آیه، بیان نشده است. به قرینه سیاق، احتمال دارد که واژه «آیات» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 3

3 - تقوایبشگان، به آیات الهی ایمان آورده و در برابر اراده الهی تسلیم اند.

إِلَّا الْمُتَّقِينَ . يَعْبَادُوا... الَّذِينَ ءَامَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ

1174- مؤمنان به ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 26 - 2، 1

1 - حضرت لوط (ع) به دعوت ابراهیم (ع) در پی فراخوانی او به توحید، ایمان آورد.

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ... فَأَمَّنْ لَهُ لُوطٌ

2 - حضرت لوط (ع) پس از ایمان آوردن به حضرت ابراهیم (ع) تصمیم گرفت به سرزمین دیگری هجرت کند.

فَأَمَّنْ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي

بنابراین احتمال که مرجع ضمیر فاعلی «قال» به قرینه «فأمن له لوط» حضرت لوط (ع) باشد، نکته بالا، قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 2

2- از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«تلاوت به معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را به معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «به» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و نیز می تواند به الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر به این است که مراد از ضمیر «به» قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و تلاوت به معنای پیروی کردن باشد.

ص: 574

1176- مؤمنان به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 55 - 5

5 - وجود دو گروه مؤمن و اخلا لگر در برابر دعوت پیامبران در طول تاریخ

فمنهم من امن به و منهم من صدّ عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 89 - 14

14 - در هر عصری عده ای از مردم به هیچ نحو به تعالیم انبیا پشت نکرده و به آنان کفر نمیورزند.

فقد و کلنا بها قوما لیسوا بها بکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 7

7 - تصدیق کنندگان انبیا و تقوای پیشگان راستکردار در قیامت ایمن از عقوبت‌های الهی و به دور از هر گونه اندوه هستند.

فمن اتقی و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

مراد از نبودن خوف (لا خوف) به دلیل آیه بعد، ایمنی از گرفتار شدن به آتش دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 105 - 6

6- موحدان و مؤمنان به رسالت پیامبران ، تشکیل دهنده گروه سعادت‌مندان قیامتند .

فمنهم شقی و سعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 8

8 - جمعی از مردم اقوام گذشته ، به پیامبران ایمان آوردند و جمعی دیگر ، آنان را تکذیب کردند .

لقد أرسلنا .. رسلاً ... فانتقمنا من الذين أجرموا

«فاء» در «فانتقمنا» فصیحه است و حکایت از این می کند که پس از آمدن انبیا، جمعی ایمان آوردند و جمعی، تکذیب کردند و خداوند، از گروه دوم، انتقام گرفت. لازم به ذکر است که «و کان حقاً...» نیز مؤید نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 6

6 - کسانی که به خدا و همه پیامبران او ایمان دارند ، در زمره صدیقان و شهدا (گواهان) ، قرار می گیرند .

و الذين ءامنوا بالله ورسله أولئك هم الصديقون والشهداء

«شهید» (مفرد «شهداء») به معنای گواه است.

ص: 575

1177- مؤمنان به انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 20 - 6

6 - حبیب نجار ، مردی آشنا به پیامبران عصر خویش و مؤمن و پیرو ایشان

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی قال یقوم اتّبعوا المرسلین

دفاع حبیب نجار از پیامبران و توصیه به پیروی از آنان، گویای برداشت یاد شده است.

1178- مؤمنان به بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 10

10- اشخاص مؤمن ، وعده الهی در مورد بهشت را - علی رغم پنهان بودن آن از دیده ها در دنیا - پذیرفته و باور دارند .

جنت عدن التی وعد الرحمن عباده بالغیب

در این برداشت یاد شده «بالغیب . . .»، حال برای ضمیر محذوف گرفته شده است که به «التی» برمی گردد. در این صورت حرف «با» به معنای ملابست است؛ یعنی، وعده خدا به بندگان، در مورد بهشت هایی است که از دیده ها پنهان است و آنان گرچه بهشت های عدن را ندیده اند؛ ولی به آن ایمان دارند. این نحوه بیان، حاوی نوعی تمجید از مؤمنان به وعده الهی می باشد. هم چنین اگر «بالغیب» حال برای «عباده» گرفته شود و مراد غایب بودن بندگان از بهشت های عدن باشد، همین معنا استفاده می شود.

1179- مؤمنان به پادشاهی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 1

1 - دسته ای از مردم ، پادشاه های موعود الهی را تصدیق کرده ، برای رسیدن به آن تلاش می کنند .

و صدّق بالحسنی

مراد از «الحسنی» - به قرینه فعل های «صدّق» و «کذّب» - پادشاه های نیکو و وعده به آنها است؛ بنابراین مراد از آن، «المثوبه الحسنی» یا «العده الحسنی» و نظایر آن است. جمله «صدّق بالحسنی» بیان یکی از مصداق های «سعی» در آیات پیشین است؛ از این رو شامل تصدیق عملی نیز می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

فسنیه لیسری

ص: 576

فعل «یَسِّر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سَنَسِّر له الیسری» به «سَنَسِّرُه لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

1180- مؤمنان به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 110 - 3

3- قوم موسی در حقانیت تورات اختلاف کرده؛ گروهی آن را پذیرفتند و گروهی آن را انکار کردند.

و لقد آتینا موسی الکتب فاختلف فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 4

4- جامعه جن، مؤمن به موسی (ع) و کتاب آسمانی او

إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا

انذارگران جن برای گرایش دادن قوم خویش به قرآن، تصدیق گری آن برای تورات را یادآور شده اند. این سخن در صورتی ثمربخش است که جامعه جن، به تورات معتقد باشد.

1181- مؤمنان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 3

3 - مؤمنان به غیب (خدا و...) و معتقدان به رسالت و باورداران به آخرت، هدایت یافتگانند.

الذین یؤمنون... أولئک علی هدی من ربهم

مشارالیه «أولئک» (اهل تقوا) ممکن است به صورت اجمالی ملاحظه شود. در این صورت کلمه «المتقین» مشارالیه خواهد بود. و ممکن است جنبه تفصیلی آن در نظر گرفته شود؛ در این لحاظ، صفات بیان شده برای «متقین» مشارالیه «أولئک» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - وجود مؤمنان واقعی به خدا و قیامت در میان بادیه نشینان صدر اسلام ، علی رغم کفر و نفاق شدید عده ای دیگر از آنان

الأعراب أشد كفرةً ونفاقاً .. و من الأعراب من يؤمن بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 6

ص: 577

6 - کسانی که به خدا و همه پیامبران او ایمان دارند ، در زمره صدیقان و شهدا (گواهان) ، قرار می گیرند .

و الذين آمنوا بالله ورسله أولئك هم الصديقون و الشهداء

«شهید» (مفرد «شهداء») به معنای گواه است.

1182- مؤمنان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 4

4 - در دیدگاه مؤمنان جن ، ایمان آورندگان به ربوبیت خدای یکتا ، از نقصان حق خویش و یا ستم شدن در مجازات ، بیم نداشته و در امان اند .

فمن يؤمن برّبه فلا يخاف بحسّا ولا رهقًا

«رهق» در معانی «سفاقت»، «گناه»، «کذب» و «ظلم» به کار می رود؛ ولی در این آیه معنای اخیر مراد است.

1183- مؤمنان به شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 12

12 - شعیب (ع) و مؤمنان به رسالتش ، انسانهایی تسلیم در برابر مشیت های خداوند

و ما يكون لنا أن نعود فيها إلا أن يشاء الله ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 3

3- گروهی از مردم مدین ، توحید را پذیرفتند و به رسالت شعیب (ع) ایمان آوردند .

نجينا شعيبًا والذين آمنوا معه

1184- مؤمنان به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 8

8 - مستضعفان مؤمن قوم نمود با پاسخی قاطع به کفرپیشگان ، ایمان و باور خویش را به صالح و تمامی رسالت های وی اعلان کردند .

أتعلمون . . . قالوا إنا بما أرسل به مؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 76 - 1

ص: 578

1 - مجادله کفرپیشگان مستکبر قوم ثمود با مستضعفان مؤمن به صالح

استضعفوا لمن . . . مؤمنون. قال الذین استکبروا إنا بالذی ءامنتم به کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 5

5- گروهی از قوم ثمود، توحید را پذیرفتند و به رسالت صالح (ع) ایمان آوردند.

نجینا صلحاً و الذین ءامنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 49 - 5

5 - خانواده صالح، جملگی مؤمنان به وی و مورد خشم عمیق کافران

لنبيته و أهله

1185- مؤمنان به عالم غیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 3

3 - مؤمنان به غیب (خدا و . . .) و معتقدان به رسالت و باورداران به آخرت، هدایت یافتگانند.

الذین يؤمنون . . . أولئک علی هدی من ربهم

مشارالیه «أولئک» (اهل تقوا) ممکن است به صورت اجمالی ملاحظه شود. در این صورت کلمه «المتقین» مشارالیه خواهد بود. و ممکن است جنبه تفصیلی آن در نظر گرفته شود؛ در این لحاظ، صفات بیان شده برای «متقین» مشارالیه «أولئک» می باشد.

1186- مؤمنان به عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 37 - 2

2- گروهی از مردم زمان مریم به عیسی (ع) و گفته های او ایمان آوردند و گروهی کفر ورزیدند.

فاختلف الأحزاب من بينهم فويل للذين كفروا

1187- مؤمنان به غیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 10

10- اشخاص مؤمن ، وعده الهی در مورد بهشت را - علی رغم پنهان بودن آن از دیده ها در دنیا - پذیرفته و باور دارند .

ص: 579

در این برداشت یاد شده «بالغیب . . .»، حال برای ضمیر محذوف گرفته شده است که به «التي» برمی گردد. در این صورت حرف «با» به معنای ملابست است؛ یعنی، وعده خدا به بندگان، در مورد بهشت هایی است که از دیده ها پنهان است و آنان گرچه بهشت های عدن را ندیده اند؛ ولی به آن ایمان دارند. این نحوه بیان، حاوی نوعی تمجید از مؤمنان به وعده الهی می باشد. هم چنین اگر «بالغیب» حال برای «عباده» گرفته شود و مراد غایب بودن بندگان از بهشت های عدن باشد، همین معنا استفاده می شود.

1188- مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 2

2 - از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«تلاوت به معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را به معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «به» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و نیز می تواند به الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر به این است که مراد از ضمیر «به» قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و تلاوت به معنای پیروی کردن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 40 - 4,5,7

4 - هرگز تمامی مردم روی زمین ، به قرآن ایمان نخواهند آورد .

و منهم من یؤمن به و منهم من لا یؤمن به

5 - مردم روزی زمین همواره نسبت به قرآن دو دسته هستند : مؤمن و کافر .

و منهم من یؤمن به و منهم من لا یؤمن به

7 - کسانی که قرآن را می پذیرند و به آن ایمان می آورند ، از رذیله فسادانگیزی منزه هستند .

و منهم من یؤمن به . . . و ربک أعلم بالمفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 12

12- آنان که از بصیرت الهی برخوردارند ، به قرآن ایمان می آورند .

أفمن كان على بينة .. أولئك يؤمنون به

مراد از ضمیر در «به» به دلیل آیات گذشته (أم يقولون افتراه ..) و نیز بخشهای بعدی آیه ، قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 19 - 8

8- تنها خردمندان حقایق قرآن و الهی بودن آن را درمی یابند و آن را باور می کنند .

إنما يتذكر أولوا الألباب

ص: 580

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 52 - 1

1 - ایمان آوردن برخی از اهل کتاب صدر اسلام به قرآن

الذین آتینهم الکتب ... به یؤمنون

عبارت «الذین آتیناهم الکتب» اشاره به گروهی از اهل کتاب دارد؛ نه همه آنان، زیرا بدیهی است که همه اهل کتاب در صدر اسلام به قرآن ایمان نیاوردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 47 - 8

8 - تعداد کمی از مشرکان مکه، به قرآن، ایمان آوردند.

و من هؤلاء من یؤمن به

«من» در «من هؤلاء» تبعیض است و «هؤلاء» اشاره به مشرکان مکه دارد. گفتنی است که تعبیر «من هؤلاء» - همان گونه که برخی گفته اند - دلالت بر قلت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 6 - 10

10 - گروهی از مردم، در برخورد با آیات قرآن کریم، آن را می پذیرند و گروهی دیگر، از آن روی گردانده و به سخنان بیهوده روی می آورند.

تلک آیت الکتب ... هدی ... للمحسنین ... و من الناس من یشتری لهو الحدیث

آیه، عطف معنوی به آیات پیش و یا عطف قصه به قصه است و گویا، در صدد بیان این نکته است که مردم، در برخورد با قرآن، دو دسته اند: گروهی از آنان محسنان اند که هدایت پذیرند و گروهی دیگر، از آن گریزانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، آورنده کتاب آسمانی قرآن و دین الهی و تصدیق کننده و مؤمن به آن بود.

و الذی جاء بالصدق و صدق به

در این که «الذی» در دو جمله « جاء بالصدق و صدق به» چیست، چند احتمال وجود دارد: 1- مقصود در هر دو جمله یک شخص و آن پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) است. 2- مراد پیامبران الهی می باشد و «الذی» - هر چند به صیغه مفرد است - ولی به قرینه این که با صیغه جمع (أولئک هم المتقون) بدان اشاره گشته، از آن جنس اراده شده است. 3- مقصود از «الذی» در جمله دوم (و صدق به) بر مبنای احتمال نخست، پیروان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و بر مبنای احتمال دوم، پیروان پیامبران الهی است. گفتنی است برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 11

11- سرزنش مشرکان عرب از سوی خداوند ، به سبب کفرورزی به قرآن ، علی رغم ایمان برخی غیر عرب به حقانیت آن *

و شهد شهد من بنی اسرائیل علی مثله فامن و استکبرتم

ص: 581

این احتمال در آیه وجود دارد که تذکر قرآن به ایمان فردی از بنی اسرائیل؛ از آن جهت برای مشرکان عرب سرزنش بار باشد که بنی اسرائیل در اصل عرب نبودند و عوامل نژادی و زبانی، مقتضی آن بوده تا در برابر قرآن خاضع نشوند. با این وصف برخی از آنان به قرآن ایمان آوردند؛ در حالی که مشرکان عرب - که قرآن به لغت آنان نازل شده - از پذیرش آن امتناع ورزیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 6

6- پی بردن جنیان به حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با استماع کلام وحی

فلما حضروه قالوا أنصتوا فلما قضی ولوا إلی قومهم منذرین

تعبیر «ولوا إلی...» نشان می دهد خود جنیان، اندازها را پذیرفتند و به آن ایمان آوردند.

1189- مؤمنان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 95 - 6

6- گریز باور داران به قیامت از مرگ و ناپسند شمردن آن، به خاطر ارتکاب گناهان و ترس از عذاب اخروی است.

و لن یتمنوه أبداً بما قدمت أیدیهم

«باء» در «بما قدمت» سببیه است. بنابراین جمله «لن یتمنوه...» گویای این حقیقت است که گناهان از عوامل ترس از مرگ است. گفتنی است که چون جمله فوق درباره باورداران به خدا و قیامت است، علت یاد شده مخصوص آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 99 - 1

1 - وجود مؤمنان واقعی به خدا و قیامت در میان بادیه نشینان صدر اسلام، علی رغم کفر و نفاق شدید عده ای دیگر از آنان

الأعراب أشد کفراً و نفاقاً... و من الأعراب من یؤمن بالله و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- رعد - 13 - 18 - 2

2- موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت، اجابت کنندگان دعوت الهی اند.

للذین استجابوا لربهم الحسنی

آیات گذشته بیانگر این است که مراد از «الذین استجابوا» موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 1

1- بوستان های فردوس ، منزل گاهی تضمین شده برای نیک کرداران مؤمن به آیات الهی و قیامت است .

إِنَّ الذِّينَ ءَامَنُوا .. نَزَلًا

متعلق ایمان در «آمنوا» به قرینه آیات قبل - که درباره کفر به آیات و لقای پروردگار بود - ایمان به آیات و قیامت است.

ص: 582

«فردوس» یعنی «وادی سرسبز». برخی از زبان شناسان، آن را کلمه ای رومی می دانند که به زبان عرب وارد شده است (تاج العروس) کلمه «نزل» در معانی «منزل» و «وسایل پذیرایی» و... استعمال می شود. برداشت یاد شده، براساس معنای نخست است. فعل ماضی (کانت) درباره حوادث آینده، بر وقوع حتمی و تضمین شده آن حوادث دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 18 - 6

6 - اهل ایمان ، آگاه به حقانیت رستاخیز و وقوع حتمی آن

و يعلمون أنّها الحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 6 - 4

4 - امیدواران به لطف خدا و معتقدان به روز جزا ، بهره مند از الگوهای شایسته و الهی

لقد كان لكم فيهم . . . لمن كان يرجوا الله

1190- مؤمنان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 5

5 - کسانی از یهود و نصارا به کتاب آسمانی خویش ایمان دارند که از آن به خوبی و شایستگی پیروی می کنند .

الذين ءاتينهم الكتب يتلونه حق تلاوته أولئك يؤمنون به

در برداشت فوق، ضمیر «به» به «الکتاب» - که مقصود از آن تورات و انجیل است - برگردانده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 110 - 6

6- خداوند ، حیات دنیا را عرصه داوری خویش میان گروندگان به کتاب های آسمانی و منکران آنها ، قرار نداده است .

لولا كلمة سبقت من ربك لقضى بينهم

مراد از «کلمه» امری است که خداوند مقدر کرده و آن بقای انسانها و سپری کردن حیات دنیوی است. آیاتی نظیر «ولکم فی الأرض مستقر و متاع الی حین؛ شما انسانها تا مدتی (تا سپری شدن حیات دنیا) در زمین مستقر خواهید بود و از اسباب معیشت بهره خواهید برد. بقره/36.» گویای آن تقدیر و کلمه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 2، 1

1- خداوند در قیامت، میان مؤمنان به کتاب های آسمانی و انکار کنندگان آن قضاوت خواهد کرد.

و لولا کلمه سبقت . . . و إن کلاً لما لیوفیتهم ربک أعملهم

مراد از «کلاً» - به قرینه «فاختلف فیه» در آیه قبل - مؤمنان به کتابهای آسمانی و انکار کنندگان آن است و به قرینه «لولا . . . لقضی بینهم» معلوم می شود که خداوند در صحنه قیامت، پیش از پاداش دهی و به کیفرسانی، میان انسانها داوری

ص: 583

خواهد کرد.

2- مؤمنان به کتاب های آسمانی ، در قیامت به پاداش کامل کردار خویش دست خواهند یافت .

وإنّ كلاًّ لما لیوفیتهم ربك أعملهم

مراد از «أعمالهم» کیفر و پاداش اعمال می باشد. بنابراین «إنّ كلاًّ...»: یعنی ، همانا پروردگارت پاداش و کیفر اعمال همگان را به طور کامل پرداخت خواهد کرد.

1191- مؤمنان به لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 3

3 - از میان قوم لوط تنها خانواده و بستگانش به وی ایمان آوردند .

فانجینه و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 5

5 - خانواده و کسان لوط (ع) ، تنها مؤمنان به وی و پیراسته از کردار زشت قوم لوط

ربّ نجّنی و أهلی ممّا یعملون

از این که لوط (ع) تنها برای خود و کسانش در خواست نجات کرد، روشن می شود که تنها آنان به وی ایمان آورده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 6

6 - از خویشاوندان لوط افرادی به وی ، ایمان آورده بودند .

لننجیته و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 15

15 - جمعی از خویشان لوط (ع) به وی، ایمان آورده بودند .

إِنَّا مَنجُوكَ وَأَهْلَكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 4

4 - لوط (ع)، دارای طرفدارانی مؤمن، به رغم کفر فراگیر جامعه وی

فَأُخْرِجْنَا مِنْهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

ص: 584

1192- مؤمنان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 2

2- موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت، اجابت کنندگان دعوت الهی اند.

للذین استجابوا لربهم الحسنی

آیات گذشته بیانگر این است که مراد از «الذین استجابوا» موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 6

6- پی بردن جنیان به حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با استماع کلام وحی

فلما حضروه قالوا أنصتوا فلما قضی ولوا إلى قومهم منذرین

تعبیر «ولوا إلى...» نشان می دهد خود جنیان، اندازها را پذیرفتند و به آن ایمان آوردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 1

1- مؤمنان صلاح پیشه و معتقد به حقانیت راه محمد (صلی الله علیه و آله)، مورد غفران و لطف الهی

والذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . کفر عنهم سیئاتهم و أصلح بالهم

1193- مؤمنان به معاد در دوران اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 21 - 19

19- برخی از ساکنان شهر مسکونی اصحاب کهف، به هنگام بیدار شدن آنان، به حقانیت معاد معتقد بودند.

أعثرنا علیهم . . . إذ یتزعون بینهم أمرهم

1194- مؤمنان به موسی (ع)

2- در پس تحقق معجزه موسی (ع) و شکست ساحران ، تنها گروه اندکی از بنی اسرائیل به وی گرویده و ایمان آوردند .

فما آمن لموسی إلا ذریه من قومه

برداشت فوق بر اساس ارجاع ضمیر «من قومه» به «موسی» است ; ضمناً تنکیر «ذریه» دلالت بر تقلیل می کند.

3- مؤمنان و گرویدگان به موسی (ع) ، همگی از قشر جوان بنی اسرائیل بودند .

فما آمن لموسی إلا ذریه من قومه

«ذریه» به معنای «ابناء و اولاد» به کار می رود، با توجه به جو وحشت و ارباب که فرعون در میان بنی اسرائیل به وجود آورده بود و معمولاً در چنین شرایطی پیران به حکم مصلحت اندیشی کنار می کشند، می توان گفت که مراد از «ذریه»،

جوانان بنی اسرائیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 11

11 - در دیدگاه فرعون، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود.

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إله لكبيركم الذي علمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 7

7 - ساحران مؤمن، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 5، 7

5 - فرمان فرعون، هامان و قارون، بر کشتن فرزندان ذکور مؤمنان همراه موسی (ع)

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه

7 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان، تنها راه پیشگیری از رواج آیین موسی، در نگاه فرعون، هامان و قارون

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که نخستین واکنش فرعون و .. در برابر ایمان آورندگان به موسی (ع)، قتل پسران آنان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 3

3 - نفوذ آیین موسی (ع) در میان خاندان فرعون و ایمان آوردن مردی از آنان

قال رجل مؤمن من ءال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 4

4- جامعه جن، مؤمن به موسی (ع) و کتاب آسمانی او

إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا

انذارگران جن برای گرایش دادن قوم خویش به قرآن، تصدیق گری آن برای تورات را یادآور شده اند. این سخن در صورتی ثمربخش است که جامعه جن، به تورات معتقد باشد.

ص: 586

1195- مؤمنان به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 4

4 - مؤمنان به رسالت نوح (ع) ، همراه و همسفر او در کشتی

فانجینه و الذین معه فی الفلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 8

8 - نوح (ع) ، مأمور جای دادن حیوانات و مؤمنان خاندانش در کشتی ، با ظهور اولین نشانه های طوفان

فإذا جاء أمرنا .. فاسلك فیها من كل زوجین اثنين و أهلک إلا من سبق علیه القول

1196- مؤمنان به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 5

5 - مادر موسی (ع) ، به پیام خداوند ایمان داشت و به حفظ جان موسی (ع) از جانب او مطمئن بود .

إذ أوحینا .. أن اقدفیه ... یاخذہ عدو

به قرینه « القیت علیک محبه » و نیز آیات دیگر قرآن؛ مادر موسی (ع) به محتوای وحی الهی عمل کرد و موسی (ع) را به نیل سپرد. این کار گواه اطمینان مادر موسی (ع) به آن است که پیام دریافت شده وحی الهی بوده و نیز نشان از ایمان کامل او دارد.

1197- مؤمنان به وعده خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 10

10- اشخاص مؤمن ، وعده الهی در مورد بهشت را - علی رغم پنهان بودن آن از دیده ها در دنیا - پذیرفته و باور دارند .

جنت عدن التي وعد الرحمن عباده بالغیب

در این برداشت یاد شده «بالغیب . . .»، حال برای ضمیر محذوف گرفته شده است که به «التی» برمی گردد. در این صورت حرف «با» به معنای ملامت است؛ یعنی، وعده خدا به بندگان، در مورد بهشت هایی است که از دیده ها پنهان است و آنان گرچه بهشت های عدن را ندیده اند؛ ولی به آن ایمان دارند. این نحوه بیان، حاوی نوعی تمجید از مؤمنان به وعده الهی می باشد. هم چنین اگر «بالغیب» حال برای «عباده» گرفته شود و مراد غایب بودن بندگان از بهشت های عدن باشد، همین معنا استفاده می شود.

1198- مؤمنان به وعده های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 1

1 - دسته ای از مردم ، پاداش های موعود الهی را تصدیق کرده ، برای رسیدن به آن تلاش می کنند .

و صدق بالحسنى

مراد از «الحسنی» - به قرینه فعل های «صدق» و «كذب» - پاداش های نیکو و وعده به آنها است؛ بنابراین مراد از آن، «المثوبه الحسنی» یا «العده الحسنی» و نظایر آن است. جمله «صدق بالحسنی» بیان یکی از مصداق های «سعی» در آیات پیشین است؛ از این رو شامل تصدیق عملی نیز می شود.

1199- مؤمنان به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 12، 4

4- گروهی از قوم عاد ، توحید را پذیرفتند و به رسالت هود (ع) ایمان آوردند .

والذین ءامنوا معه

12- « عن أبي عبدالله (ع) قال : لما بعث الله عزوجل هوداً (ع) أسلم له العقب من ولد سام وأما الآخرون . . . فأهلكوا بالريح العقيم . . . »

از امام صادق(ع) روایت شده است: هنگامی که خداوند هود(ع) را مبعوث فرمود، باقی ماندگان از نسل سام به او گرویدند اما دیگران .. به وسیله باد عقیم و بی حاصل هلاک شدند ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 15 - 19

19 - « عن الصادق (ع) قال : لَمَّا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ هُودًا (ع) أَسْلَمَ لَهُ الْعَقَبُ مِنْ وَدِ سَامٍ وَأَمَّا الْآخَرُونَ فَقَالُوا : « مِنْ أَشَدِّ مَنَّا قُوَّةً » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که چون خداوند هود(ع) را به رسالت مبعوث کرد نسل باقی مانده از سام(بن نوح) به او ایمان آورده و تسلیم او شدند. و اما دیگران گفتند: من اشد منّا قوه».

1200- مؤمنان به یهودیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 6

6- شریعت موسی، برای جن و انس و مشترک میان آنان

قالوا یقومنا إنا سمعنا کتباً أنزل من بعد موسی

از سخنان انذارگران جن، استفاده می شود که آنان قبل از قرآن، به موسی(ع) و کتاب آسمانی او ایمان داشته اند.

ص: 588

1201- مؤمنان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 14

14 - مؤمنانی که دارای اعمال صالح نباشند ظالم هستند . *

لذا گروه یاد شده در زمره ظالمین قرار می گیرد.

1202- مؤمنان پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 21

21 - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

1203- مؤمنان ثابت قدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 98 - 10

10 - عن أبی بصیر عن أبی جعفر (ع) قال: قلت: «هو الذی أنشأکم من نفس واحدة فمستقر و مستودع» قال: ... المستقر ما استقر الإیمان فی قلبه فلا ینزع منه ابدا و المستودع الذی یتودع الإیمان زمانا ثم ینسلبه ...

ابو بصیر می گوید از امام باقر (ع) درباره «هو الذی أنشأکم ...»، سؤال کردم، فرمود: ... «مستقر» کسی است که ایمان در دل او استقرار یافته و هیچگاه از آن جدا نشود. و «مستودع» کسی است که مدتی ایمان نزد او به ودیعت نهاده شده و سپس از او گرفته شود ...

1204- مؤمنان خالص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 8

8 - مؤمنانی که ایمان خویش را به هیچگونه شرک و ظلمی نیامیزند، برخوردار از هدایت کاملند.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا . . . أولئک لهم الأمن و هم مهتدون

در آیه شریفه، مؤمنانی که ایمانشان خالی از هر گونه ظلم باشد، هدایت یافته شمرده شده اند. با توجه به اینکه مؤمن در هر مرتبه ای که باشد، از هدایتی نسبی برخوردار است، به نظر می رسد مراد از «هم مهتدون» هدایت کامل این گروه باشد.

ص: 589

1205- مؤمنان در آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 13

13 - استفاده از زینتها و روزیهای پاکیزه در حیات آخرت در انحصار اهل ایمان خواهد بود.

قل هی للذین ءامنوا .. خالصه یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 15

15 - مؤمنان نیک کردار ، برخوردار از قرب خداوند و مورد عنایت ویژه او در جهان آخرت

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 6

6 - مؤمنان تقواییشه ، بهره مند از فیض حضور الهی در سرای جاودان *

عند ربک للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 11، 12

11 - رضایت خداوند ، از مؤمنان شایسته کردار در جهان آخرت

رضی الله عنهم

12 - رضایت مؤمنان شایسته کردار ، از خداوند در آخرت

و رضوا عنه

1206- مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بهشت ، پاداش مؤمنان دارای عمل صالح

و الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

4 - خداوند ، واردکننده مؤمنان به بهشت

سندخلهم جنّات . . . و ندخلهم ظلا ظليلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 7، 5، 3، 1

1 - بهشت ، پاداش مؤمنان دارای اعمال صالح

و الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ

ص: 590

3 - خداوند ، وارد کننده مؤمنان دارای اعمال صالح به بهشت

و الذين آمنوا وعملوا الصلحتم سندخلهم جنت

5 - مؤمنان دارای اعمال صالح ، در بهشت ، جاودان و پاینده اند .

و الذين آمنوا .. سندخلهم جنت تجرى من تحتها الأنهر خلدین فیها ابدأ

7 - بهشت ، وعده حتمی و تخلف ناپذیر خداوند به مؤمنان دارای اعمال شایسته

سندخلهم جنت .. وعد الله حقاً

«وَعَدَ اللَّهُ» و «حقاً»، مفعول مطلق برای فعل محذوف است. یعنی «وعد الله وعداً حقاً» و حق بودن وعده به این است که تخلف نشود و در موعد مقرر انجام پذیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 8

8 - ورود به بهشت و برخورداری از فضل خدا و رسیدن به مقام قرب الهی ، پاداش مؤمنان به خدا و پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

فاما الذين آمنوا بالله واعتصموا .. يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 7

7 - سکونت مؤمنان در بهشت همیشگی و دایمی است .

خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 18، 5

5 - وجود برخی از کینه ها در سینه مؤمنان قبل از ورود به بهشت و زدودن آن با ورود به بهشت *

ونزعنا ما فی صدورهم من غل

18 - برخورداری مؤمنان از نعمت های الهی در بهشت ، نتیجه کردار نیک و مستمر آنان است .

و نودوا آن . . . بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 44 - 2

2 - اعلان تحقق وعده های الهی (بهشت و مواهب آن) ، به اهل ایمان گزارشی از سوی بهشتیان به گرفتاران در آتش دوزخ

و نادى . . . ان قد وجدنا ما وعدنا ربنا حقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 15

15 - بهشت جاودان ، بوستان های پوشیده از درخت ، خانه های دلپذیر و خشنودی خدا ، پاداش الهی به مؤمنان در برابر امر به معروف و

نهی از منکر ، اقامه نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

و المؤمنون و المؤمنات . . . یأمرون بالمعروف . . . و یطیعون الله و رسوله . . . وعد الل

ص: 591

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 89 - 1

1 - باغ ها و نهر های روان و زندگی جاودان ، مهیا شده از جانب خدا برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان مجاهد

أعد الله لهم جنت تجري من تحتها الأنهر خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 11

11 - از امام صادق (ع) روایت شده است : « . . . ان الله تبارک و تعالی . . . یوم القیامه . . . یهدی اهل الإیمان و العمل الصالح إلى

جنته . . . قال عزّ و جل : « إن الذین آمنوا و عملوا الصالحات یهدیهم ربهم بإیمانهم تجری من تحتهم الأنهار فی جنات النعیم » . . . ;

. . . خدای تبارک و تعالی . . . روز قیامت . . . اهل ایمان و عمل صالح را به سوی بهشت خود راهنمایی می کند . . . خدای عزوجل فرمود:

به تحقیق کسانی که ایمان آورده اند و دارای اعمال صالح هستند، پروردگارش آنان را در پرتو ایمانشان هدایت می کند. از زیر [قصرهای]

آنان در باغهای پر نعمت، نهرها جاری است . . . ».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 14

14 - از امام باقر (ع) روایت شده است : « . . . و إذا اراد المؤمن شیئاً أو اشتهی انما دعواه فیها إذا أراد ، أن یقول : « سبحانک اللهم »

فاذا قالها تبادرت إليه الخدم بما اشتهی من غیر ان یكون طلبه منهم أو امر به و ذلك قول الله عز و جل : « دعواهم فیها سبحانک اللهم

و تحیتهم فیها سلام » یعنی الخدام قال : « و آخر دعواهم أن الحمد لله رب العالمین » یعنی بذالك عند ما یقضون من لذاتهم من

الجماع و الطعام و الشراب یحمدون الله عز و جل عند فراغتهم . . . ;

. . . هر گاه مؤمن [در بهشت] چیزی را اراده کرد یا بدان میل پیدا کرد، دعا [و گفتار] او در آن جا این است که می گوید: «سبحانک

اللهم». پس وقتی این ذکر را گفت، خادمان آنچه را او خواسته برایش حاضر می کنند بدون اینکه آن را طلبیده یا دستور داده باشد و این

است معنای قول خدا «دعواهم فیها سبحانک اللهم». [و اینکه خدا می فرماید] «تحیتهم فیها سلام»؛ یعنی، تحیت مؤمنان در بهشت،

سلام خادمان بهشتی است. امام فرمود: «و آخر دعواهم أن الحمد لله رب العالمین»؛ یعنی، مؤمنان هنگامی که از لذت آمیزش و

خوردنیها و آشامیدنیها، بهره مند شدند، با گفتن «الحمد لله رب العالمین» خدای عزوجل را حمد می گویند . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 3

3- بهشت جایگاه مؤمنان و پوشیده از درختان انبوه است .

جَنّ - ت تجرى من تحتها الأنهر

«جنات» به جایی گفته می شود که مملو از درخت باشد، به گونه ای که زمین را با درختان خود بپوشانند. جمع آورده شدن «جنات» هم می تواند مؤید این مطلب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 3 - 3

ص: 592

3- درنگِ جاودانه مؤمنان در بهشت، نتیجه مداومت آنان بر اعمال نیک است.

يعملون الصلحت .. مكثين فيه أبداً

ذکر «ماکثین فیہ أبداً» پس از جمله «يعملون الصالحات» - که بر استمرار دلالت دارد - می تواند نشاندهنده این مطلب باشد که جاودانگی آنان در بهشت، نتیجه مداومت شان بر اعمال نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 31 - 1

1- استقرار در باغ های بهشت، از جمله پاداش های مؤمنان نیک کردار است.

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. أولئک لهم جنّـت عدن

جمله «أولئک..» یا خبر یکم برای «إنّ» در صدر آیه قبل است و یا خبر دوم و احتمال سوم آن است که جمله مستأنفه باشد در هر صورت، مشارالیه «أولئک» «الذین امنوا...» در آیه قبل است. «عدن» به معنای اقامت گزیدن و مستقر شدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 108 - 1

1- مؤمنان نیک کردار، در باغ های بهشت برین، جاودانه اند.

جنّـت الفردوس نزلاً . خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 6، 1

1 - تضمین بهشت برای اهل ایمان از سوی خداوند

إنّ الله یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّـت

تأکید جمله «الله یدخل..» به «إنّ» بیانگر مطلب فوق است.

6 - مؤمنان در بهشت، با دستبندهایی از طلا و مروارید آراسته می شوند.

یحلّون فیها من أساور من ذهب و لؤلؤاً

«لؤلؤ» به معنای مروارید و «أساور» (جمع «أسوره») معرّب دستواره و معادل دستبند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 56 - 6

6 - ورود اهل ایمان به بهشت پس از پایان داوری خدا میان آنان و کافران

يحکم بینهم فالذین ءامنوا .. فی جنّـت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 58 - 6

6 - مؤمنان دارای عمل صالح ، در بهشت ، جاودانه خواهند بود .

والذین ءامنوا و عملوا الصلحت لنبوّئّهم من الجنّـه .. خلدین فیها

ص: 593

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 15 - 2

2 - مؤمنان نیک کردار ، در بهشت ، در سرور و شادمانی مستمر بسر می برند .

فهم فی روضه یحبرون

«حبر» در لغت به معنای اثر تحسین برانگیز است (مفردات راغب) و «فی روضه یحبرون» یعنی در باغی شادمانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 1

1 - بهشت های سرشار از نعمت ، پاداش مؤمنان دارای اعمال صالح است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 9 - 4

4 - وعده ورود مؤمنان دارای عمل صالح به بهشت و خلود در آن ، وعده ای تخلف ناپذیر است .

لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ خَالِدِينَ فِيهَا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 3,8

3 - منزل گاه واقعی مؤمنان ، باغ های بهشت است .

فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى

«مأوی» اسم مکانی از ریشه «أوی» به معنای «پناه گاه» است. اضافه شدن «جَنّات» به «الماوی» حکایت از جایگاه حقیقی بودن آن برای مؤمنان می کند.

8 - جایگاه خوب مؤمنان در بهشت ، نمودی از عدم تساوی آنان با فاسقان است .

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا .. أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى

«أما الذين آمنوا..» تشریح تفصیلی عدم تساوی دو گروهی است که در آیه پیش، از آن سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 3

3 - زنان و مردان مؤمن نیک کردار، اهل بهشت اند.

من عمل صلحًا من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 4

4 - تمامی تمایلات و خواسته های مؤمنان قابل دستیابی برای آنان در بهشت

و لكم فیها ما تشتهی أنفسکم و لكم فیها ما تدعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 594

2- تأمین نیازها و ارضای همه تمنیات اهل ایمان ، پیش پذیرایی خداوند از آنان هنگام ورود به بهشت

نزلاً من غفور رحیم

با توجه به معنای «نَزْلُ» (غذای هنگام نزول و پیش درآمد پذیرایی از میهمان) مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 13، 9

9- مؤمنان نیک کردار ، ایمن در قیامت و برخوردار از بوستان های بهشت

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فی روضات الجنّات

از تقابل «تری الظالمین» با «و الذین ءامنوا» مطلب یاد شده استفاده می شود.

13 - تمامی خواسته های مادی و معنوی مؤمنان نیک کردار ، در بهشت فراهم است .

لهم ما یشاءون عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 2

2- ره یافتن مؤمنان نیک کردار به بهشت ، نمودی از ولایت الهی بر آنان

ذلک بأنّ اللّٰه مولىّ الذین ءامنوا . . . إنّ اللّٰه یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصلح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 13، 12

12 - لغزش های مؤمنان ، مانع ورود آنان به بهشت نخواهد بود .

و یکفر عنهم سیئاتهم

13 - ورود مؤمنان به بهشت ، در پرتو تفضّل الهی و گذشت او از لغزش های آنان

لیدخل المؤمنین . . . جنّ-ت . . . و یکفر عنهم سیئاتهم

نفس تکفیر سیئات، خود بیانگر تفضّل است و در عین حال تعبیر «یدخل» ممکن است بیانگر همین حقیقت باشد که همه مؤمنان، در آن حدی نیستند که به اقتضای اعمالشان، بهشتی باشند؛ بلکه باید فضل الهی، کاستی های آنان را جبران کند و آنان را وارد بهشت گرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 12،13

12 - بهشت ، جایگاه ابدی مؤمنان

جنّ-ت . . . خلدین فیها

13 - دستیابی به بهشت ، کامیابی بس بزرگ برای مؤمنان

ذلک هو الفوز العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 11

ص: 595

11 - بهشت ، برای کسانی آماده شده است که به خداوند و پیامبران او ایمان دارند .

أُعدَّت للذین ءامنوا باللّٰه ورسله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 21, 23, 24, 25

21 - مؤمنان راستین ، در بوستان های بهشت جاودان خواهند ماند .

خلدین فیها

23 - رضایت خداوند از مؤمنان راستین ، باعث دستیابی آنان به بوستان های بهشت

و یدخلهم جنّات . . . رضی اللّٰه عنهم

جمله «رضی اللّٰه عنهم» تعلیل برای «یدخلهم جنّات» است؛ یعنی، خداوند بدان جهت مؤمنان راستین را وارد بوستان های بهشت می کند که از آنان راضی و خرسند است.

24 - مؤمنان راستین ، در بهشت از خداوند راضی و خرسنداند .

و رضوا عنه

25 - دستیابی به بهشت ، مایه خرسند شدن مؤمنان راستین از خداوند

یدخلهم جنّات . . . و رضوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 3

3 - آمرزش گناه و حیات جاودان در بوستان های بهشت ، تضمین شده از سوی خداوند ، برای مؤمنان راستین و مجاهدان راه او

تؤمنون باللّٰه . . . یدخلکم جنّات . . . و مسکن طیّبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 11

11 - مؤمنان دارای عمل صالح ، در بهشت جاودانه اند .

و من يؤمن بالله و يعمل صلحًا . . . يدخله جنّات... خلدین فیها أبدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 16

16 - مؤمنان دارای عمل صالح ، به صورت جاودانه در بهشت خواهند ماند .

خلدین فیها أبدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 22 - 3

3 - بوستان های مؤمنان در بهشت ، مسرت آفرین و در جایی بلند قرار دارد .

فی جنّته عالیه

ص: 596

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 24 - 1

1 - مؤمنان بهشتی ، برخوردار از خوردنی ها و نوشیدنی ها

كلوا و اشربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 35 - 1

1 - مؤمنان و مسلمانان راستین ، بهره مند از بوستان های بهشتی

إلا المصلّين . . . أولئك في جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 5

5 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله « فالسابقات سبقاً » يعني أرواح المؤمنين تسبق أرواحهم إلى الجنّة . . . و أرواح الكافرين إلى النار ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «فالسابقات سبقاً» روایت شده است، مراد ارواح مؤمنان است که به سوی بهشت [بر یکدیگر] سبقت می گیرند. . . و [نیز] ارواح کافران که به سوی آتش [سبقت می گیرند]».

1207- مؤمنان در بهشت عدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 3

3- بهشت های عدن ، جایگاه توبه کنندگان مؤمن و دارای عمل صالح

فأولئك يدخلون الجنّة . . . جنّات عدن

1208- مؤمنان در تاریخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 89 - 14

14 - در هر عصری عده ای از مردم به هیچ نحو به تعالیم انبیا پشت نکرده و به آنان کفر نمیورزند.

فقد و کلنا بها قوما لیسوا بها بکفرین

1209- مؤمنان در جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 61

ص: 597

61 - پیوند همگان و تعهد متقابل مؤمنان در جامعه ، نسبت به یکدیگر

یا ایها الذین امنوا . . . و لا یأب کاتب ... و لا یأب الشهداء ... و اشهدوا ...

آیه شریفه برای طرفین قرارداد، کاتب و شاهد، وظایف و حقوقی را معین کرده است که گویای تعهد و مسؤلیت متقابل آنان است.

1210- مؤمنان در جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 19

19 - مؤمنان استوار در نبرد اُحد و دیگر هنگامه های پیکار با کافران ، برگزیدگان خداوند برای گواهی بر اعمال مردم

و تلک الایام . . . و لیعلم الله الذین امنوا و یتخذ منکم شهداء

ترک لام در «و یتخذ»، اشاره به این معنا دارد که برگزیدن، در پی مشخص شدن مؤمنان واقعی است. یعنی مؤمنان واقعی برای گواه بودن برگزیده می شوند. گفتنی است که در برداشت فوق، متعلق حذف شده «شهداء»، اعمال مردم، گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 141 - 1

1 - شکست و پیروزی مؤمنان در جنگ با کافران ، عاملی برای خالص سازی مؤمنان

و تلک الایام نداولها . . . و لیمحص الله الذین امنوا

فعل «یمحص» از مصدر «تمحیص» به معنای خالص کردن از ناخالصیها و نقصهاست.

1211- مؤمنان در جوامع ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6 - حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذی نجنا من القوم الظلمین

1212- مؤمنان در جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 19, 24, 9

9 - جدا شدن صف مؤمنان واقعی از غیر آنان ، از فلسفه های پیکار میان حق و باطل

ان یمسسکم قرح . . . و تلک الایام نداولها بین الناس و لیعلم الله الذین امنوا

در برداشت فوق، کلمه «تلک»، به روزهای مبارزه و جنگ تفسیر شده است؛ نه خصوص پیروزی و یا شکست.

ص: 598

19 - مؤمنان استوار در نبرد اُحد و دیگر هنگامه های پیکار با کافران ، برگزیدگان خداوند برای گواهی بر اعمال مردم

و تلك الايام . . . و ليعلم الله الذين امنوا و يتخذ منكم شهداء

ترک لام در «و يتخذ»، اشاره به این معنا دارد که برگزیدن، در پی مشخص شدن مؤمنان واقعی است. یعنی مؤمنان واقعی برای گواه بودن برگزیده می شوند. گفتنی است که در برداشت فوق، متعلق حذف شده «شهداء»، اعمال مردم، گرفته شده است.

24 - پیروزی ظالمین در پیکار با مؤمنان ، دلیل محبوبیت آنها نزد خداوند نیست .

و لاتهنوا . . . و ليعلم الله الذين امنوا . . . و الله لا يحب الظالمين

بنابر اینکه مراد از ظالمان، همان پیروزمندان جنگ احد باشد، خداوند به مؤمنان یادآور می شود که پیروزی مشرکان، حاکی از محبت الهی به ایشان نخواهد بود.

1213- مؤمنان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 71 - 7

7- «عن جابر بن عبد الله قال : . . . سمعت رسول الله (صلى الله عليه و آله) يقول : لا يبقى برّ و لافاجر إلا يدخلها فتكون على المؤمن برداً و سلاماً كما كانت على إبراهيم (ع) ;

از جابر بن عبد الله روایت شده که گفت: .. شنیدم که رسول خدا (صلى الله عليه و آله) می فرمود: هیچ انسان نیکوکار یا زشت کاری نیست مگر این که داخل جهنم می شود؛ پس آتش برای مؤمن سرد و سلامت می گردد؛ همان گونه که برای ابراهیم (ع) شد».

1214- مؤمنان در حکومت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 8

8- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح ، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود .

أما من ظلم فسوف نعذبه . . . و أما من آمن و عمل صالحاً

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دو راه پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شقّ دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

1215- مؤمنان در دار الكفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 4

4- وجود انسان های مؤمن هر چند اندک در میان جامعه کافر ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان است .

ص: 599

فأخرجنا... من المؤمنين... و تركنا فيها آية

1216- مؤمنان در دارالکفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6 - حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذي نَجَّنا من القوم الظالمين

1217- مؤمنان در سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 10

10 - ایمان و امید پیامبران و مؤمنان به نصرت الهی و امداد های غیبی ، به هنگام مواجهه با مصائب و مشکلات جنگ

حتى يقول الرسول و الذين امنوا معه متى نصر الله

جمله «متی نصر الله» که سؤال از وقت یاری خداست، بیانگر این معناست که آنان به اصل یاری خدا به هنگام رویارویی با دشمنان، ایمان داشتند و به آن دل بسته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 15

15 - لزوم تمجید و تقدیر از مؤمنان واقعی و یادآوری فعالیت های ایشان در شرایط سخت

المؤمنين. الذين استجابوا... و اتبعوا رضوان الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 9

9 - آشکار شدن حقیقت ایمان مؤمنان ، در شرایط سختی و دشواری

في ساعه العسره من بعد ما كاد يزيغ قلوب فريق منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 11 - 5

5 - مؤمنان هم در سختی ها و شداید ، دچار تزلزل و اضطراب می شوند .

هنالك ابتلى المؤمنون وزلزلوا

ص: 600

1218- مؤمنان در سختیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 1

1 - نباید اهل ایمان در هنگامه های دشوار (رویارویی با دشمنان) ، سستی و اندوهی به خویش راه دهند .

یا ایها الذین امنوا .. و لا تهنوا و لا تحزنوا

1219- مؤمنان در عالم برزخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 56 - 1

1 - برخورداران از علم و ایمان ، در قیامت ، در مقابل اعلام نظر کافران درباره درنگ کوتاه مدت شان در برزخ ، اظهار می دارند که درنگ شان ، از روز مرگ تا برپایی قیامت بوده است .

و یوم تقوم الساعة .. ما لبثوا غیر ساعه ... و قال الذین أوتوا العلم ... لقد لبث

1220- مؤمنان در غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 44 - 1

1 - خداوند به هنگام رویارویی و شروع جنگ بدر ، هر یک از دو سپاه ایمان و کفر را در نظر دیگری اندک نمایان ساخت .

و إذ یریکموهم إذالتقیمتم فی أعینکم قليلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 5، 3، 2، 1

1 - جبهه ایمان در کارزار بدر ، متشکل از مؤمنان متکی بر خدا ، عناصری منافق و گروهی سست ایمان

إذ یقول المنفقون و الذین فی قلوبهم مرض .. و من یتوکل علی الله

«مرض» به معنای بیماری است و مقصود از آن در اینجا به این دلیل که در مقابل نفاق قرار گرفته، تردید در حقانیت دین است که از آن می

توان به ضعف ایمان تعبیر کرد. جمله «و من یتوکل علی الله» اشاره به گروه سوم، یعنی مؤمنان حقیقی و راستین، دارد.

2 - حضور مؤمنان واقعی در کارزار بدر، در مقابل دشمنی به مراتب قویتر، برخاسته از پایبندی آنان به اسلام، حتی در دیدگاه منافقان و سست ایمانها

إذ یقول المنافقون . . . غر هؤلاء دینهم

«غر هؤلاء دینهم» که سخن منافقان و سست ایمانهاست، بیانگر این است که آنان نیز حضور مؤمنان در کارزار بدر برخاسته از اندیشه دینی ایشان می دانستند.

3 - منافقان و سست ایمانها، حضور مؤمنان را در جنگ بدر ناشی از فریب خوردگی آنان می پنداشتند.

غر هؤلاء دینهم

«غرور» (مصدر غرّ) به معنای فریب دادن است.

ص: 601

5- نیروی نظامی مؤمنان در جنگ بدر، نیرویی بس ضعیف و ناتوان در مقایسه با جبهه کفر

يقول المنفقون .. غر هؤلاء دينهم و من يتوكل على الله

بیان حمایت خداوند از مؤمنان در کارزار بدر با جمله «و من يتوكل ..» پس از بیان نظریه منافقان و بیماردلان (ضعف قوای نظامی مسلمانان) اندیشه آنان را تأیید می کند. یعنی اظهار نظر منافقان به حسب دید ظاهری صحیح است، ولی آنچه مورد غفلت واقع شده، تأثیر بسزای حمایت الهی از مؤمنان متوکل است. یعنی اگر حمایت الهی نباشد، همان است که منافقان اظهار می دارند.

1221- مؤمنان در غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 14

14 - حرکت مؤمنان به سوی جنگ تبوک، برانگیزنده خشم کافران بود.

و لا يظنون موطناً يغيب الكفار

با توجه به اینکه این بخش از آیات در مورد جنگ تبوک است، برداشت فوق استفاده می شود.

1222- مؤمنان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت.

من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً .. و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لا خوف عليهم ..» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 11

11 - داوری خداوند در روز قیامت، میان مؤمنان و منافقان

الذين يتربصون بكم .. فالله يحكم بينكم يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 46 - 7,8

7 - اصحاب اعراف با فریادی رسا بر مؤمنانی که در انتظار ورود به بهشتند ، درود می فرستند .

و نادوا اصحاب الجنة أن سلم عليكم

جمله «سلم عليكم» می تواند جمله ای انشایی باشد و می تواند اخبار از وجود امنیت و سلامت برای مؤمنان گرفته شود. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

8 - اصحاب اعراف با فریادی رسا سلامت و امنیت کامل را به مؤمنان راهی بهشت مژده می دهند .

و نادوا اصحاب الجنة أن سلم عليكم

ص: 602

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «سلم علیکم» جمله ای اخباری باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 16

16- قیامت ، روز تمایز مؤمنان راستین از مدعیان دروغین

بل نطنکم کذبین .. انهم ملقوا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و کلّهم آتیه یوم القیمه فردًا . إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت سیجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و کلّهم آتیه یوم القیامه فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 101 - 4

4- مؤمنان راستین ، با فضیلت و مقرب الهی ، در قیامت در مکانی به دور از آتش دوزخ قرار خواهند گرفت .

إنّ الذین سبقت لهم منّا الحسنی أولئک عنها مبعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 103 - 3,4

3- بهشتیان و مؤمنان راستین ، به هنگام برپایی قیامت مورد استقبال فرشتگان قرار خواهند گرفت .

و تتلقیهم الملائکه

4- بهشتیان و مؤمنان راستین ، برخوردار از مقام و منزلتی والا در روز رستاخیز

و تتلقّیهم الملئکة

استقبال فرشتگان از مؤمنان و بهشتیان، حاکی از منزلت و مقام والای آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 111 - 3

3 - مؤمنان صابر ، تنها گروه رستگار در قیامت

أنّهم هم الفائزون

ذکر ضمیر فصل (هم)، بیانگر حصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 14 - 3

3 - صفوف مؤمنان ، در روز قیامت ، از صف کافران جدا می شود .

ص: 603

و یوم تقوم الساعة یومئذ یتفرقون

در صورتی که مرجع ضمیر «یتفرقون» واژه «الخلق» - در آیه یازده - باشد و به قرینه دو آیه بعد - که درباره وضعیت مؤمنان و کافران است - نکته یاد شده قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 43 - 12

12 - روز قیامت ، روز تفکیک شدن کامل انسان های مؤمن از انسان های کافر است .

یومئذ یصدعون

احتمال دارد مراد از تفکیک شدن و جدایی در روز قیامت، تفکیک صفوف اهل بهشت از صفوف کسانی که اهل جهنم اند باشد. آیه بعد، مؤید این برداشت است

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 44 - 8

8 - در قیامت ، صفوف کافران و مؤمنان ، از هم جدا می شود .

یومئذ یصدعون . من کفر فعلیه کفره و من عمل صلحاً ... یمهدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 56 - 1،8

1 - برخورداران از علم و ایمان ، در قیامت ، در مقابل اعلام نظر کافران درباره درنگ کوتاه مدت شان در برزخ ، اظهار می دارند که درنگ شان ، از روز مرگ تا برپایی قیامت بوده است .

و یوم تقوم الساعة . . ما لبثوا غیر ساعه ... وقال الذین أوتوا العلم ... لقد لبث

8 - صاحبان علم و ایمان ، در قیامت ، به پاسخگویی سخنان نادرست و خلاف واقع اقدام می کنند .

یقسم المجرمون ما لبثوا غیر ساعه . . قال الذین أوتوا العلم و الإیمن لقد لبثتم .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 5

5 - اظهارات مجرمان ، در قیامت درباره کم بودن مدّت حضورشان در برزخ و پاسخ صاحبان علم و ایمان به آنان ، بیانی تمثیلی از رخدادهای قیامت است .

یوم تقوم الساعة یقسم المجرمون . . . وقال الذین أوتوا العلم و الإیمان ... و لقد ض

ذکر این آیه، پس از بیان حادثه ای از حوادث قیامت - که مربوط به مجرمان و برخورد صاحبان علم و ایمان با آنان بود - می تواند اشاره به این حقیقت داشته باشد که چنین گفت و گوهایی، نمونه و بیان تمثیلی از آن حوادث است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 59 - 1

1 - مجرمان ، در روز رستاخیز از صف مؤمنان جدا خواهند شد .

و امتزوا الیوم أیّها المجرمون

ص: 604

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 9 - 4

4 - نجات مؤمنان و صالحان از بدی ها و ناراحتی های روز قیامت ، برخاسته از رحمت و لطف الهی است ؛ نه از استحقاق آنان .

و من تق السینات یومئذ فقد رحمته

یادآوری و تصریح فرشتگان به این که حفظ مؤمنان از ناراحتی های قیامت نشانگر این است که آنان مورد رحمت و لطف الهی قرار گرفته اند؛ می تواند حکایت از حقیقت یاد شده داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 15

15 - مؤمنان رنجیده از ستم گمراهان ، سرافراز و مقتدر ، در صحنه قیامت

وقال الذین ءامنوا انّ الخسرین الذین خسروا. .. یوم القیمه

از ملامت و سرزنش مؤمنان نسبت به کافران، اقتدار و سربلندی مؤمنان استفاده می شود؛ آنانی که مصداق «لن صبر و غفر» هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 3 - 2

2 - کافران و مستکبران ، مردمی زبون و دون پایه و مؤمنان و مستضعفان انسان هایی شریف و صاحب منزلت در روز رستاخیز

إذا وقعت الواقعة . . . خافضه رافعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 9

9 - قیامت ، روز دریافت بشارت بهشت برای مردان و زنان مؤمن

یوم تری المؤمنین و المؤمنت . . . بشریکم الیوم جنّـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 16، 14، 3

3 - مؤمنان ، برخوردار از نور و روشنایی در صحنه تاریک قیامت

یوم یقول المنفقون . . انظرونا نقتبس من نورکم

14 - کشیده شدن حصار بلند و ضخیم ، میان مؤمنان و منافقان در قیامت

فضرب بینهم بسور

«سور» به دیوار شهر گفته می شود. نکره آمدن «سور» می تواند بیانگر بلندی و ضخامت آن باشد.

16 - مؤمنان در قیامت ، در داخل حصار (حصار میان آنان و منافقان) قرار می گیرند و منافقان در بیرون آن .

فضرب بینهم بسور له باب

18 - مؤمنان در قیامت ، مشمول رحمت خداوند و منافقان محکوم به عذاب الهی اند .

یوم یقول المنفقون . . باطنه فیہ الرحمه و ظهره من قبله العذاب

ص: 605

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 4

4 - جدا شدن منافقان از جمع مؤمنان ، در قیامت و محکوم شدن آنان به عذاب الهی ، نتیجه و محصول انگیزه های منافقانه آنان است .

ینادونهم ألم نكن معكم قالوا بلی و لكنكم فتنتم أنفسكم

مؤمنان در پاسخ منافقان می گویند: درست است که شما با ما در اعمال و تکالیف دینی شرکت می کردید؛ لکن انگیزه های شما با ما یکی نبود. انگیزه های شما همواره خدعه و فریب، ریشخند و استهزا و ... بوده است و اینها شما را به این روز هوناک انداخته است. گفتنی است که معنای «فتون» (مصدر «فتنتم»)، در بلا و عذاب انداختن است. «فتنتم أنفسکم»؛ یعنی، خود را در گرفتاری عذاب انداختید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 15

15 - تنها مؤمنان دارای عمل صالح ، از خسارت عرصه قیامت در امان خواهند بود .

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا یكفر عنه سیئاته .. ذلک الفوز العظیم

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، روز قیامت را روز خسارت بار نام گذاشته است؛ ولی تنها گروهی که دارای ایمان و عمل صالح باشند از این قاعده مستثنا شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 12، 13، 15

12 - حضور مؤمنان در عرصه قیامت ، با درخشش نور از وجود آنان

نورهم یسعی بین أیدیهم و بأیمنهم

13 - مؤمنان در عرصه قیامت ، از خداوند خواستار اتمام و ازدیاد نور خویش اند .

یقولون ربنا أتمم لنا نورنا

15 - مؤمنان در عرصه قیامت ، خواستار آمرزش الهی اند .

و اغفر لنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - « عن أبي الحسن (ع) في قوله عزّوجلّ: «يوم يكشف عن ساق» قال: حجاب من نور يكشف، فيقع المؤمنون سجداً وتدمج أصلاب المنافقين فلا يستطيعون السجود؛

از امام رضا(ع) درباره سخن خدای عزّوجلّ: «يوم يكشف عن ساق» روایت شده که فرمود: [در آن روز] پرده ای از نور برداشته می شود و مؤمنان به حالت سجده می افتند و استخوان های پشت منافقان سخت و بی انعطاف می گردد و قدرت سجده ندارند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 10 - 3

ص: 606

3 - مؤمنان آسوده از سختی های روز محشر

یوم عسیر . علی الکفرین غیر یسیر

قید «علی الکفرین»، بیانگر آن است که دشواری های قیامت اختصاص به کافران دارد نه مؤمنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 22 - 1

1 - مؤمنان ، دارای چهره هایی شاداب و زیبا در عرصه قیامت

وجوه یومئذ ناضره

«ناضره» در معانی زیبایی و نعمت به کار می رود (قاموس المحيط). «ناضره» (مؤنث «ناضر») به معنای زیبا و برخوردار از نعمت است و مقصود از آن - به قرینه مقام - شادابی و درخشندگی چهره های مؤمنان در عرصه قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 23 - 1، 2، 3

1 - چهره تابناک مؤمنان در روز قیامت ، تنها متوجه خدا بوده و آنان مجذوب جمال اویند .

وجوه یومئذ ناضره . إلی ربّها ناظره

تقدیم «إلی ربّها» می تواند برای افاده حصر باشد.

2 - مؤمنان در روز قیامت ، تنها به لطف و ثواب الهی چشم دوخته اند .

إلی ربّها ناظره

برداشت یاده شده، مبتنی بر حذف مضاف است و تقدیر آن چنین می باشد: «إلی ثواب ربّها ناظره».

3 - چشم امید مؤمنان در قیامت تنها به خداوند است .

إلی ربّها ناظره

برخی از مفسران گفته اند: عبارت «إلی ربّها ناظره» می تواند تعبیر کنایی باشد. در این صورت مقصود از آن، توقع و امید است؛ مانند آن که گفته می شود: «أنا إلی فلان ناظر ما یصنع بی» (من به فلانی چشم دوخته ام تا با من چه خواهد کرد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 40 - 6

6 - تفاوت چهره مؤمن و کافر در قیامت

وجوه ... و وجوه

مراد از «وجوه» در این آیه - به قرینه آخرین آیه سوره (أولئك هم الكفرة الفجرة) - چهره کافران است. در نتیجه مراد از «وجوه» در آیات پیشین، چهره مؤمنان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 34 - 2،4،9

2 - مؤمنان در قیامت ، همسان برخوردی که در دنیا از کافران دیده اند ، با آنان رفتار خواهند کرد .

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ . . . فَالْيَوْمِ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّاءِ

4 - استهزا شدن از سوی مؤمنان در قیامت ، برای کافران دشوار و رنج آور خواهد بود .

فَالْيَوْمِ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّاءِ يَضْحَكُونَ

ص: 607

9 - در قیامت ، مؤمنان و کافران از حال هم آگاه شده ، رفتار یکدیگر را مشاهده خواهند کرد .

فالیوم الذین ءامنوا من الکفار یضحکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 35 - 3، 2، 1

1 - مؤمنان ، در حالی کافران حاضر در صحنه قیامت را مسخره می کنند که خود بر تخت های تزیین یافته ، لمیده و ناظر کیفر کافران اند .

علی الأرائک ینظرون

«أریکه» (مفرد «أرائک») به تخت تزیین یافته ای گفته می شود که در خیمه یا خانه ای نهاده شده باشد. هم چنین به جایگاه آرمیدن و لمیدن - اعم از تخت، یا تخت عروس و یا تخت خواب - اطلاق می شود (قاموس). متعلق «ینظرون» - به قرینه آیات قبل و بعد - وضعیت کافران است.

2 - تماشای کیفر های کافران در قیامت ، برای مؤمنان لذت بخش است .

علی الأرائک ینظرون

3 - صحنه قیامت ، در چشم انداز مؤمنان آرمیده بر تخت های بهشتی است .

فالیوم .. علی الأرائک ینظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 18 - 3، 4

3 - گروه سمت راست در آخرت ، مجموعه ای سامان یافته از مؤمنانی که حامی بردگان و یتیمان و مسکینان بوده و مردم را به صبر و ترحم ترغیب کرده اند .

و ما أدریک ما العقبه .. أولئک أصحاب المیمنه

«أئمن» و «میمنه»، نقطه مقابل «أئسر» و «مئسر» (سمت چپ) است (صحاح اللغه). تقابل این دسته با «أصحاب المشأمه» - با توجه به این که «مشأمه» در یک احتمال به معنای «مئسر» است (صحاح) - بیانگر آن است که قرار گرفتن در سمت راست یا چپ در آخرت، نشانگر فرجام افراد است.

4 - مؤمنان در آخرت ، نامه عمل خویش را با دست راست ، دریافت خواهند کرد .

أولئک أصحاب المیمنه

این احتمال وجود دارد که اصحاب المیمنه بودن کنایه از گرفتن نامه اعمال با دست راست (یمین) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 19 - 5

5 - جایگاه مؤمنان در آخرت، نشانه عزّت و کرامت آنان و جایگاه کافران، پست و ذلّت آفرین است.

هم أصحاب المشئمه

راست و چپ، کنایه از عظمت و پستی جایگاه است؛ زیرا در جوامع انسانی، مرسوم است که سمت راست، نشانه کرامت و سمت چپ رمز شوم بودن است؛ وگرنه راست و چپ حقیقی، وابسته به اعتبارات و با در نظر گرفتن مرکزیتی خاص است که در این آیات، از آن سخنی به میان نیامده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 608

12 - جایگاه بلند مؤمنان تقوا پیشه نسبت به کافران ، در روز قیامت

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

17 - وعده الهی به مؤمنان نسبت به برتری آنان در قیامت ، عامل تسلی و مقاومت آنان در برابر استهزای کافران

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

به نظر می رسد جمله «و الذین اتقوا . . .» ، پس از عنوان کردن تمسخر تقوایبشگان از سوی کافران، به منظور تسلی آنان باشد.

18 - همراهی ایمان و تقوا ، عامل برتری در قیامت

و یسخرون من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

تبدیل «الذین امنوا» به «الذین اتقوا»، برای تفهیم این معناست که باید ایمان، همراه تقوا باشد.

19 - بهره مندی مؤمنان با تقوا از رزق بی پایان خداوند در قیامت

و الذین اتقوا . . . و اللّٰه یرزق من یشاء بغیر حساب

کلمه «بغیر حساب»، می تواند کنایه از فراوانی و بی پایانی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مؤمنان دارای عمل صالح ، ترس و اندوهی در رستاخیز ندارند .

انّ الذّین امنوا . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» مربوط به آخرت باشد.

1223- مؤمنان در کوره آدم سوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - اصحاب اخدود ، اطراف حفره آتش گرد آمده ، به تماشای سوختن مؤمنان نشستند .

إذ هم عليها قعود

ضمیر «علیها»، به آتش برمی گردد و مراد مشرف بودن بر آتش است.

2- اصحاب اخدود، از سوختن مؤمنان هیچ اضطرابی در خود احساس نکرده، خاطری آرام داشتند.

إذ هم عليها قعود

نشستن هنگام تماشای سوختن مؤمنان، نشانگر آن است که برای تماشاگران، این حادثه اهمیت چندانی نداشت و آنان را برآشفته نمی ساخت.

1224- مؤمنان در کوره آدم سوزی اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 11

ص: 609

11 - حضور بی رحمانه اصحاب اخدود برای سوزاندن و تماشای سوختن مؤمنان ، موجب گرفتاری آنان به نفرین خداوند بود .

قتل أصحاب الأُخدود . . . إذ... و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

1225- مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 2

2 - کسانی که در آینده ایمان آورند ، هجرت کنند و در صف مجاهدان به جهاد پردازند ، همانند مؤمنان و مهاجران نخستین ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

أولئک هم المؤمنون حقاً . . . و الذین ءامنوا من بعد ... فأولئک منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 3

3 - کسانی که با تذکر و یادآوری ایمان می آورند - نه در صورت برخورد باعذاب و ناگزیر بودن - مؤمنان واقعی اند .

إِئْمَا یؤمن بآیتنا الذین إذا ذکروا بها خرّوا سجّداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 12

12 - مهاجرانِ خداجو و دین باور صدراسلام ، نمونه مؤمنان راستین

المهجرین الذین . . . أولئک هم الصدقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 9

9 - انصار مؤمن ، ایثارگر و بی چشمداشت نسبت به بهره مندی های مادی مهاجران ، نمونه ای از مؤمنان راستین

أولئک هم الصدقون . و الذین تبوءوا الدار ... و لایجدون فی صدورهم حاجه

1226- مؤمنان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 32

32 - بیمار دلان سست ایمان و پذیرای ولایت و دوستی کافران ، محروم از فضل خاص خداوند

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی اللّٰه یقوم . . . ذلک فضل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 3، 1

1 - جبهه ایمان در کارزار بدر ، متشکل از مؤمنان متکی بر خدا ، عناصری منافق و گروهی سست ایمان

ص: 610

إذ يقول المنفقون و الذين فى قلوبهم مرض . . . و من يتوكل على الله

«مرض» به معنای بیماری است و مقصود از آن در اینجا به این دلیل که در مقابل نفاق قرار گرفته، تردید در حقانیت دین است که از آن می توان به ضعف ایمان تعبیر کرد. جمله «و من يتوكل على الله» اشاره به گروه سوم، یعنی مؤمنان حقیقی و راستین، دارد.

3 - منافقان و سست ایمان ها ، حضور مؤمنان را در جنگ بدر ناشی از فریب خوردگی آنان می پنداشتند .

غر هؤلاء دينهم

«غرور» (مصدر غرّ) به معنای فریب دادن است.

1227- مؤمنان شاکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 11

11 - آگاهی همه جانبه خداوند به توبه کنندگان راستین و سپاسگزاران مؤمن و مراتب ایمان و شکر آنان

إن شکرتم و ءامنتم و کان الله شاکراً علیماً

توصیف خداوند به «علیم»، پس از جمله «ان شکرتم و ءامنتم» و «الذین تابوا»، می رساند که متعلق علم، همان ایمان، شکر و توبه بندگان و مقدار و خصوصیات آن است.

1228- مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 11

11 - تقسیم مؤمنان به صبر پیشگان و غیر صابران ، از طبقه بندی های اهل ایمان در قرآن

و بشر الصبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 5,7

5 - جهان بینی مؤمنان صابر (از خدا بودن و به سوی او بازگشتن) دلیل صبر و استقامت آنان در برابر دشواری های راه ایمان

الذین إذا أصبتهم مصیبه قالوا إنا لله و إنا إلیه رجعون

«الذین .. قالوا...» علاوه بر بیان اوصاف و ویژگی صابران، حکایتگر دلیل و علت صبر آنان نیز هست.

7 - بشارت الهی از آن مؤمنانی است که در برخورد با مشکلات و ناملایمات، تسلیم قضای الهی باشند.

و بشر الصبرین. الذین إذا أصبتهم مصیبه قالوا إنا لله و إنا إلیه رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 1,2,4

1 - الطاف و عنایت های خداوند، ثناء و درود او و رحمت خاصش همواره بر مؤمنان صبرپیشه، سایه گستر است.

ص: 611

أولئك عليهم صلوات من ربهم ورحمه

صلاه به معنای توجه کردن و مورد مهر قرار دادن است. (الکشاف)

2- گسترش الطاف و رحمت خاص الهی بر مؤمنان صبور، پرتوی از ربوبیت خداوند است.

من ربهم

4- مؤمنانی که در مصیبت های راه ایمان صابرند، به هدایت واقعی نایل خواهند شد.

قالوا إنا لله و إنا إليه راجعون . . . و أولئك هم المهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 125 - 7، 13

7- نزول پنجهزار فرشته امدادگر، مژده ای به مؤمنان پیکارگر صابر و تقوایبشه در جنگ بدر

ان تصبروا و تتقوا . . . یمددکم ربکم بخسمة الاف من الملئکه

13- مشکلات و اضطراب، زمینه امداد های ویژه غیبی برای مؤمنان صابر و تقوایبشه

ان تصبروا و تتقوا و یأتوکم من فورهم هذا یمددکم ربکم

جمله «و یأتوکم من فورهم هذا»، می تواند اشاره به موارد اضطراب باشد و شرطی برای امداد خداوند به وسیله فرشتگانی که به نفع مسلمانان به پیکار برخیزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 142 - 6

6- جنگ ها و مبارزات، وسیله امتحان مردم و عرصه جداکردن مؤمنان مجاهد و صابر از غیر ایشان

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما یعلم الله الذین جاهدوا منکم و یعلم الصّابرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 173 - 12

12- خداوند، وکیل و کفایت کننده مؤمنان مطیع، صابر، نیکوکار و تقوایبشه

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ .. لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا ... وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ

1229- مؤمنان صادق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 6

6 - مؤمنان با تقوا، مؤمنان راستین و صادق در ایمانند .

يَأْيُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصّٰدِقِينَ

ذکر «صادقین»، پس از امر به رعایت تقوا، می تواند برای بیان مصداق مؤمنان متقی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 24 - 3

ص: 612

3 - برخی از مؤمنان ، مردمانی با صداقت و راستگویند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه .. لیجزی الله الصدقین بصدقهم

«ال» در «الصادقین» عهد بوده و به قرینه «صدقوا ما عهدوا» مؤمنانی اند که به عهد خود وفا کردند و صداقت به خرج دادند.

1230- مؤمنان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 13، 5

5 - مؤمنان دارای اعمال صالح از پیروان عیسی (ع) ، مشمول پاداش کامل الهی هستند .

جاعل الذین اتبعوک .. و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذین امنوا»، به قرینه آیات قبل ، مؤمنان به حضرت مسیح (ع) هستند.

13 - مؤمنان دارای اعمال صالح ، محبوب خدا هستند .

و الله لا یحبّ الظالمین

بنابراینکه جمله «و الله لا یحبّ الظالمین»، تعلیل برای جمله «فاما الذین کفروا» و «و اما الذین امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب خدایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 5

5 - پاداش اخروی مؤمنان صالح بیش از استحقاق آنان است .

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 5

5 - مؤمنان دارای عمل صالح که شراب نوشیدند و از درآمد های قمار بهره جستند و زمان تحریم آن را درک نکردند - بر خلاف توهم گروهی از مسلمانان - اهل نجات و رستگاری هستند .

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

در برخی از شأن نزولهای آمده که آیه «لیس علی الذین . . .» رد پندار آن گروه از مسلمانان است که پس از تصریح به حرمت قمار و شراب و پلید شمردن آنها، نسبت به فرجام مؤمنان صالح حتی شهیدان راه خدا که شرابی نوشیدند و از عوائد قمار بهره جستند، تشکیک می کردند و آنان را از زمره رستگاران نمی شمردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 5

5- مؤمنان نیک کردار ، همان « متّقین » بهره مند از نعمت های بهشتی اند .

یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّـت . . . مثل الجنّه الّتی وعد المتّقون

ص: 613

در آیات پیشین، سخن از مؤمنان صالح پیشه بود و اکنون در این آیه بر آنان عنوان «المتقون» اطلاق شده است. آنچه به اجمال در آیات پیشین به ایشان وعده داده اند، خداوند در این آیه به تفصیل، بیان فرموده است.

1231- مؤمنان صالح در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 6

6 - وجود خانه های عالی و پاکیزه برای مؤمنان نیک کردار در «جنات عدن»

و مسکن طیبه فی جنت عدن

«جنات عدن» می تواند نامی خاص باشد و غیر از «جنات تجری ..» به شمار آید. برداشت فوق برگرفته از این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 1,6,9

1- مؤمنان دارای عمل صالح قطعاً وارد بهشت می شوند و در آن جاودانه خواهند بود .

وَأَدْخِلِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ .. خَلِدِينَ فِيهَا

6- ورود به بهشت و جاودان ماندن مؤمنان صالح در آن به اذن خداوند است .

وَأَدْخِلِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ .. يَدْخُلْنَ فِيهَا

9- بر مؤمنان دارای عمل صالح در بهشت ، درود و سلام فرستاده می شود .

تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ

برداشت فوق مبتنی بر این است که اضافه «تحتیت» به «هم» اضافه مصدر به مفعول باشد. طبق این احتمال معنای عبارت چنین می شود:

تحتیت گفتن به آنان در بهشت با «سلام» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 3 - 1

1- مؤمنان نیک کردار ، در بهشت و نعمت های آن جاودانه اند .

أَنْ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا . مَكْتَبِينَ فِيهِ أَبَدًا

مرجع ضمیر «فیه» واژه «أجر» است و مراد از «أجر» به قرینه «ماکتبین» (ماندگاران)، بهشت است.

1232- مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 10

10 - فقر مؤمنان صدر اسلام، و تمرکز ثروت ها در جبهه کفر *

زین للذین کفروا . . . و یسخرون . . . و الله یرزق

تزرین دنیا نزد کافران، تمسخر مؤمنان توسط آنان، وعده الهی به برتری مؤمنان در قیامت و برخورداری آنان از نعمتهای بی

ص: 614

حساب، دلایل استناد این برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 6

6 - برخی از مؤمنان از اقدام به جنگ بدر ناخشنود بودند .

أخرجك ربك . . . وإن فريقا من المؤمنين لكرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 6

6 - برخی از مؤمنان مأیوس از پیروزی در جنگ بدر و مطمئن به شکستی مرگ آفرین در آن کارزار

يجدلونك . . . كأنما يساقون إلى الموت وهم ينظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 62 - 5

5 - مؤمنان صدر اسلام حامیان شایسته و کارآمد برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دارای نقشی بسزا در پیشبرد اسلام

أيدك بنصره وبالمؤمنين

برداشت فوق از عطف کلمه «المؤمنين» به «نصره» استفاده می شود. یعنی نقش مؤمنان به حدی بوده که خداوند آن را شایسته دانسته که در ردیف یاری خویش قرار دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 4

4 - مؤمنان پیرو پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای نقشی مؤثر و بسزا برای پیشبرد رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

حسبك الله و من اتبعك من المؤمنين

برداشت فوق بر این اساس است که «من اتبعك» عطف بر «الله» باشد؛ یعنی خدا و مؤمنان فرمانبر برای تو کافی هستند. بر این مبنا نقش مؤثر مؤمنان برای پیشبرد اسلام به دست می آید.

5 - مؤمنان عصر بعثت متشکل از سه گروه : مهاجران (مؤمنانی که از مکه و یا اطراف آن به مدینه هجرت کردند) ، انصار (مؤمنانی که مهاجران را پناه دادند) و مؤمنان غیر مهاجر

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. و الذین ءاووا و نصرؤا ... و الذین ءامنوا

«ایواء» (مصدر آووا) به معنای منزل دادن و پناه دادن است و مفعول آن ضمیری است محذوف که به «الذین ءامنوا ..» برمی گردد.

1233- مؤمنان صدر اسلام و بادیه نشینان کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 97 - 14

14 - تذکر خداوند به لزوم غافل نشدن مؤمنان از خطر اعراب کفرپیشه همجوار خویش ، پس از پایان یافتن پیروزمندانه جنگ با دشمنان خارجی (رومیان در جنگ تبوک) *

الأعراب أشد کفراً و نفاقاً

با توجه به اینکه آیات قبل در مورد بازگشت پیروزمندانه مؤمنان از جنگ تبوک است، احتمال دارد که این آیه هشدار می باشد به مؤمنان مجاهد باشد که پس از آن پیروزی، احساس امنیت نکنند و توجه کنند که در اطرافشان، بادیه نشینان جاهل و متعصب در کفر نیز، خطری جدی به شمار می روند.

1234- مؤمنان صدر اسلام و ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 2

2 - مؤمنان صدر اسلام ، مأمور دست رد زدن بر سینه توانمندان متخلف از جنگ تبوک و بی اثر شمردن عذرتراشی آنان

قل لا تعتذروا لن نؤمن لکم

1235- مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 6 - 1

1 - تقویت جبهه رومیان و چیره ساختن آنان بر ایرانیان ، وعده تخلف ناپذیر خداوند به مؤمنان عصر بعثت

سیغلبون . . . وعد الله لایخلف الله وعده

«وعد الله» مفعول مطلق فعل محذوف است و نویدهای خداوند - در آیات قبل - را تأکید می کند.

1236- مؤمنان عاقل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22 - ابرار ، دارای درجه و مقامی بالاتر از مؤمنان خردمند

لایات لاولی الالباب .. فامتًا ... و توفّنا مع الابرار

چون خردمندان با ایمان تقاضا دارند که همشان ابرار شوند.

23 - اعتراف خردمندان مؤمن ، به ناتوانی خویش از دستیابی به مقام رفیع ابرار

ربّنا فاغفرلنا .. و توفّنا مع الابرار

از اینکه خردمندان خواستار مقام ابرار نشده اند، بلکه خواهان همراهی با آنان هستند؛ معلوم می شود که آنان خود را ناتوان از

دستیابی به چنین مقام رفیعی می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 -

2,5,6,9,11,14,17,22

2 - خداوند ، نویددهنده پاداش به خردمندان مؤمن

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک

5 - نوید پاداش به خردمندان مؤمن از سوی خداوند ، پرتوی از ربوبیت او

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک

6 - توجّه و شیفتگی مؤمنان خردمند ، در دعا و مناجات نسبت به ربوبیت خداوند

ربّنا ما خلقت هذا باطلا .. ربّنا و اتنا

تکرار کلمه «ربّنا» از سوی خردمندان، نشانگر توجه خاص آنان به خداوند است.

9 - خردمندان ، مؤمن به خداوند ، رسالت تمامی انبیا و برپایی قیامت

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

11 - نوید الهی به سرافرازی خردمندان مؤمن و پیروزی آنان بر دشمنان دین

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

«یوم القیمه»، ظرف برای «لا تخزنا» است. بنابراین مراد از «ما وعدتنا»، نویدهای دنیوی خواهد بود که از مصادیق روشن آن به قرینه «لا تخزنا»، خوار نگشتن در دنیا است؛ و این نوید برای مؤمنان تنها با پیروزی بر دشمنان دین تحقق می یابد.

14 - هراس خردمندان مؤمن از خواری و خذلان در روز قیامت

و لا تخزنا یوم القیمه

17 - توأم بودن بیم و امید (خوف و رجا) در خردمندان مؤمن

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

چون از یک سو به وعده های الهی دل بسته اند و از سوی دیگر نگران فرجام خویش در قیامت هستند.

22 - خوار نگشتن و رسوا نشدن در قیامت، با ارزشترین نوید الهی به خردمندان مؤمن

اتنا ما وعدتنا .. فلا تخزنا ... ائک لا تخلف الميعاد

جمله «ائک . . .» پس از جمله «ولا تخزنا»، دلالت می کند که عدم خواری، از وعده های الهی به خردمندان مؤمن است. بنابراین عطف «لا تخزنا» بر «اتنا ما وعدتنا»، عطف خاص بر عام است و دلالت بر اهمیت برتر معطوف (لا تخزنا) دارد.

1237- مؤمنان عامل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 16

16 - سلیم گوید: «قلت [لعلى بن ابی طالب (ع)]: ... فمن لقی الله عارفاً بامامه مطيعاً له من اهل الجنة هو؟ قال: نعم إذا لقی الله و هو مؤمن من الذين قال الله عز و جل: «الذين آمنوا و عملوا الصالحات» ...» ;

به علی (ع) عرض کردم آیا کسی که خدا را ملاقات بکند در حالی که امام خود را شناخته و او را اطاعت کرده باشد، اهل بهشت است؟ فرمود: آری، هر کس خدا را ملاقات کند در حالی که مؤمن باشد جزو کسانی است که خداوند فرموده: «ایمان آورده و عمل صالح انجام داده اند ...».

ص: 617

1238- مؤمنان غیر صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 11

11 - تقسیم مؤمنان به صبر پیشگان و غیر صابران ، از طبقه بندی های اهل ایمان در قرآن

و بشر الصبرین

1239- مؤمنان غیر مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 11، 7

7 - خداوند بین مهاجران و انصار با مؤمنان غیر مهاجر ، ولایتی مقرر نداشته و پشتیبانی از ایشان را بر مهاجران و انصار واجب نکرد .

و الذین ءامنوا و لم یهاجروا ما لکم من ولیتهم من شیء

«ولایت» به معنای حمایت کردن و یاری رساندن است. کلمه «شیء» مبتدا و «من» در آن زایده می باشد. «من» در «من ولایتهم» بیانیه و بیانگر معنای شیء است. کلمه لکم خبر برای «من شیء» می باشد. گفتنی است در برداشت فوق ضمیر در «ولایتهم» مفعول گرفته شده و فاعل آن ضمیری است خطاب به مهاجران انصار. بنابراین معنای جمله چنین می شود: هیچ حق ولایتی برای شما نسبت به ایشان جعل نشده است. یعنی نباید ایشان را یاری کنید.

11 - مؤمنان غیر مهاجر در صورت هجرت ، همسان با دیگر مهاجران در برخورداری از حقوق ولایت و حمایت مقرر شده در میان

مؤمنان

ما لکم من ولیتهم من شیء حتی یهاجروا

1240- مؤمنان غیر متوکل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 99 - 5

5- مؤمنان غافل از توکل و اتکا بر خدا ، در معرض تسلط شیطانند .

إنه لیس له سلطان علی الذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

مصونیت از تسلط شیطان بر دو اصل بنا شده است: 1- ایمان، 2- توکل بر پروردگار. بنابراین اگر ایمان باشد ولی توکل نباشد، مصونیت کامل تحقق پیدا نخواهد کرد.

ص: 618

1241- مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 3,7,8

3 - مؤمنان مستمند و محروم از پایگاه اجتماعی، وسیله آزمایش دیگر مردم هستند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم . . . و کذلک فتنا بعضهم ببعض

7 - مؤمنان در پیشگاه خداوند ارزشمندند؛ هر چند که فقیر و فاقد موقعیت اجتماعی باشند.

أهؤلاء من الله عليهم من بیننا

8 - انکار ارزشمندی مؤمنان مستمند، پیامد آزمون الهی از دولتمندان مشرک

و کذلک فتنا بعضهم ببعض ليقولوا أهؤلاء من الله عليهم من بیننا

«ل» در «لیقولوا»، بنابر یک دیدگاه، «لام عاقبت» و بیان نتیجه «فتنا» است. برداشت فوق بر این اساس است.

1242- مؤمنان فقیر صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ابلاغ پیام الهی به مردم، با مؤمنانی تهیدست و دنیاگرایانی رفاه مند، مواجه بود.

و اصبر نفسك مع الذین یدعون ربهم . . . و لاتطع من أغفلنا قلبه

از تعبیر «ترید زینه الحیاه الدنیا» استفاده می شود که در آیه، دو گروه، با دو مشخصه، یاد شده اند: نخست، مؤمنان خالصی که از زینت

دنیا بی بهره بودند و گروه دوم، کسانی که زینت دنیایی داشتند.

1243- مؤمنان فقیر و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 1

1 - مؤمنان تهیدست و ناتوان از تدارک ساز و برگ نبرد، معذور و معاف از جنگند.

و لا على الذين إذا ما أتوك لتحملهم

1244- مؤمنان فقير و محمد (صلى الله عليه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 92 - 3

3- آمدن گروهی از مؤمنان تهیدست ، نزد پیامبر (صلى الله عليه و آله) برای دریافت ساز و برگ جنگ و شرکت در جهاد

الذين إذا أتوك لتحملهم قلت لا أجد ما أحملكم عليه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 619

11 - مؤمنانی که از توانایی مالی برخوردار نبودند ، می توانستند بدون دادن « صدقه نجوا » ، با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) گفتوگوی محرمانه کنند .

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

1245- مؤمنان قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 21

21 - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلٍ

1246- مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 76 - 1

1 - مجادله کفرپیشگان مستکبر قوم ثمود با مستضعفان مؤمن به صالح

استضعفوا لمن . . . مؤمنون. قال الذين استكبروا إنا بالذی ءامنتم به كفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 5

5- گروهی از قوم ثمود ، توحید را پذیرفتند و به رسالت صالح (ع) ایمان آوردند .

نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 45 - 9

9- « عن أبي جعفر (ع) في قوله: «... فإذا هم فريقان يختصمون» يقول: مصدق و مكذب... »;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدا «... فإذا هم فريقان يختصمون» روایت شده که آن دو گروه یکی تصدیق کننده رسالت صالح بود و دیگری تکذیب کننده آن».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 4

4- وجود مؤمنانی با تقوا در میان ثمودیان ، علی رغم وجود فساد و کفر فراگیر در جامعه

يقوم لم تستعجلون بالسيئه... دمرنهم وقومهم أجمعين... وأنجينا الذين آمنوا

ص: 620

1247- مؤمنان قوم سبأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 20 - 6

6 - گروهی از سباییان ، مردمانی مؤمن بودند .

فاتبعوه إلا فریقاً من المؤمنین

1248- مؤمنان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 2

2 - گروهی از قوم هود رسالت وی را پذیرفتند و آیات الهی را تصدیق کردند و به یگانگی خداوند ایمان آوردند .

والذین معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 4

4- گروهی از قوم عاد ، توحید را پذیرفتند و به رسالت هود (ع) ایمان آوردند .

والذین ءامنوا معه

1249- مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 2

2 - گروهی از قوم نوح (ع) رسالت وی را تصدیق کرده و پیامهایش را پذیرفتند .

فكذبوه فانجیناه والذین معه

جمله «أغرقنا الذین کذبوا .. .» دلالت می کند بر اینکه مراد از «الذین معه» مؤمنان و تصدیق کنندگان آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 4

4- گروهی از قوم نوح ، به آن حضرت ایمان آورده و از او پیروی کردند .

و ما نریک اتباعک إلا الذین هم أراذلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 1

1- گروهی از قوم نوح ، به او ایمان آوردند و گروهی همچنان بر کفر و انکار رسالتش اصرار میورزیدند .

ص: 621

أنه لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 7

7- نقش بارز و محوری نوح (ع)، در مدیریت نظام مادی و معنوی مؤمنان قوم خویش

اصنع الفلك .. فاسلك فيها... فإذا استويت ... فقل الحمد لله

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که: در جریان ساختن کشتی و سوار شدن و استقرار در آن، تنها حضرت نوح(ع) مورد خطاب الهی است و قوم او طفیلی اویند.

1250- مؤمنان گناهکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 102 - 11

11 - راوی گوید امام باقر (ع) فرمود: «الذین خلطوا عملاً صالحاً و آخر سیئاً»: فأولئك قوم مؤمنون یحدثون فی ایمانهم من الذنوب التي یعیبها المؤمنون و یکرهونها فأولئك عسی الله أن یتوب علیهم؛

«آنان که عمل خوب و بد را در هم آمیختند» گروهی از مؤمنانند که در عین داشتن ایمان، مرتکب بعضی گناهان می شوند که مؤمنان آنها را عیب می دانند و ناخوش دارند اینانند که امید می رود خداوند توبه آنان را بپذیرد».

1251- مؤمنان متقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 22

22 - خداوند به مؤمنان تقوای پیشه از راه های غیر قابل پیش بینی و متعارف، روزی خواهد داد.

و الذین اتقوا .. و الله یرزق من یشاء بغير حساب

کلمه «بغیر حساب»، می تواند به معنای راههای غیر قابل پیش بینی باشد؛ یعنی راههای غیر متعارف که در محاسبات عادی نمی گنجد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 13، 7

7- نزول پنجهزار فرشته امدادگر، مژده ای به مؤمنان پیکارگر صابر و تقوایپیشه در جنگ بدر

ان تصبروا و تتقوا... یمددکم ربکم بخسمه الاف من الملائکه

13- مشکلات و اضطرار، زمینه امداد های ویژه غیبی برای مؤمنان صابر و تقوایپیشه

ان تصبروا و تتقوا و یأتوکم من فورهم هذا یمددکم ربکم

جمله «و یأتوکم من فورهم هذا»، می تواند اشاره به موارد اضطرار باشد و شرطی برای امداد خداوند به وسیله فرشتگانی که به نفع مسلمانان به پیکار برخیزند.

ص: 622

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 12

12 - خداوند ، وکیل و کفایت کننده مؤمنان مطیع ، صابر ، نیکوکار و تقوایسته

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ ... لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا ... وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 11، 9

9 - شمول غفران الهی بر مؤمنان تقوایسته ، نمود فضل عظیم خداوند

و يغفر لكم و الله ذوالفضل العظيم

جمله «و الله ..» می تواند به منزله تعلیلی بر اعطای پاداشهای بیان شده باشد.

11 - خداوند ، مؤمنان تقوایسته را علاوه بر اعطای بصیرت و بخشش گناهان ، از موهبت های دیگر نیز بهره مند خواهد کرد .

يجعل لكم فرقانا .. و الله ذوالفضل العظيم

برداشت ف---وق مبتنی بر این احتمال است که جمله «وال--له ..» مستأنفه باشد نه بیانگر تعلیل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 6

6 - مؤمنان با تقوا ، مؤمنان راستین و صادق در ایمانند .

يأيتها الذين ءامنوا اتقوا الله و كونوا مع الصادقين

ذکر «صادقین»، پس از امر به رعایت تقوا، می تواند برای بیان مصداق مؤمنان متقی باشد.

1252- مؤمنان متوکل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 7، 1

1 - جبهه ایمان در کارزار بدر ، متشکل از مؤمنان متکی بر خدا ، عناصری منافق و گروهی سست ایمان

إذ يقول المنفقون و الذين فى قلوبهم مرض . . . و من يتوكل على الله

«مرض» به معنای بیماری است و مقصود از آن در اینجا به این دلیل که در مقابل نفاق قرار گرفته، تردید در حقانیت دین است که از آن می توان به ضعف ایمان تعبیر کرد. جمله «و من يتوكل على الله» اشاره به گروه سوم، یعنی مؤمنان حقیقی و راستین، دارد.

7 - خداوند ، مؤمنان متوكل بر وی را بر دشمنانشان پیروز و کار های آنان را حکیمانه سامان خواهد بخشید .

و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

جواب شرط «و من يتوكل على الله» حذف شده و جمله «فان الله . . .» جانشین آن شده و دلالت بر آن دارد که تقدیر جمله چنین است: و من يتوكل على الله ي-----نصره و يحكم أمره ف--ان الله . . .

ص: 623

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 142 - 6

6 - جنگ ها و مبارزات ، وسیله امتحان مردم و عرصه جدا کردن مؤمنان مجاهد و صابر از غیر ایشان

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما يعلم الله الذين جاهدوا منكم و يعلم الصابرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 21

21 - پایداری در نبرد ، وحدت و پیروی از تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نشانگر آخرت خواهی مؤمنان مجاهد

حتی اذا فشلتم . . . منکم من یرید الاخره

بنابر اینکه دنیا طلبی (منکم من یرید الدنیا)، دلیل «اذا فشلتم . . .» باشد، صفات مقابل اینها ویژگی آخرت جویان خواهد بود؛ یعنی آخرت خواهان در نبرد نه سستی خواهند کرد و نه ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 11,16

11 - مؤمنان مجاهد همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) (در غزوه حمراء الاسد یا بدر صغرا) ، بی اعتنا به تهدید های دشمن و در پی جلب رضایت الهی

انّ الناس قد جمعوا لكم . . . فانقلبوا ... و اتبعوا رضوان الله

16 - دست یافتن مؤمنان مجاهد به منفعت مالی در غزوه بدر صغرا

فانقلبوا بنعمه من الله و فضل

بر اساس شأن نزول نقل شده در تفسیر روح المعانی، مراد از «فضل»، سودی است که مسلمانان با کسب و تجارت در غزوه بدر صغرا به دست آوردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 8,19

8 - ایجاد ترس از دشمن در دل های مؤمنان مجاهد ، کار شیطان است .

اِنَّما ذلکم الشیطان یخوِّف اولیاءه

19 - مؤمنان مجاهد ، از اولیای خداوند و دور از ولایت شیطان هستند . *

اِنَّما ذلکم الشیطان یخوِّف اولیاءه . . . ان کنتم مؤمنین

چون دشمنان دین (کافران و منافقان) از اولیای شیطانند، بنابراین مجاهدان، دور از ولایت شیطان و در نتیجه از اولیای خدا خواهند بود. گفتنی است که برداشت فوق مبتنی بر این است که «یخوِّف اولیاءه» به معنای «یخوفکم اولیاءه» باشد.

1254- مؤمنان محسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 12

ص: 624

12 - خداوند ، وکیل و کفایت کننده مؤمنان مطیع ، صابر ، نیکوکار و تقوایپیشه

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ .. لِلَّذِينَ احْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا ... وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ

1255- مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 1

1 - گروهی از قوم شعیب به توحید گرویدند و سالکان راه خدا گشتند .

و لا تقعدوا بكل صرط توعدون و تصدون عن سبيل الله من ءامن به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 1,2

1 - گروهی از مردم مدین به رسالت شعیب (ع) ایمان آوردند و گروهی دیگر از پذیرش آن سر باز زدند .

وإن كان طائفه منكم ءامنوا بالذی أرسلت به و طائفه لم يؤمنوا فاصبروا

«إن كان طائفه . . .» به دلیل آیه قبل از مواردی است که در آن «إن» شرطیه در مورد تحقق شرط به کار رفته است ; مانند «ان كنت ابني فلا تفعل كذا». بنابراین «إن كان طائفه منكم ... فاصبروا» یعنی چنانچه گروهی از شما ایمان آوردید پس صبر پیشه سازید.

2 - شعیب (ع) ، دعوته مؤمنان قوم خویش به صبر در برابر کفرپیشگان

إن كان طائفه منكم ءامنوا بالذی أرسلت به .. فاصبروا

در اینکه مخاطب «فاصبروا» چه کسانی هستند سه احتمال وجود دارد: خصوص مؤمنان، خصوص کافران، هر دو طایفه. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. در این صورت متعلق صبر، آزارها و اذیتهای کافران است. یعنی: فاصبروا علی ما یصیبکم من الکفار. (ای اهل ایمان در برابر آزار کافران صبر کنید و بر دینداری خویش استقامت ورزید.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 5

5 - کافران قوم مدین برخوردار از نیروی افزون بر مؤمنان آن سامان

لنجرجنک یشعیب و الذین ءامنوا معک من قریتنا

تصمیم کافران قوم مدین به اخراج شعیب و همگامانش و ابراز آن با سوگند و تأکید بسیار، حکایت از برداشت فوق دارد.

1256- مؤمنان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 5

5- مؤمنان عصر بعثت متشکل از سه گروه: مهاجران (مؤمنانی که از مکه و یا اطراف آن به مدینه هجرت کردند)، انصار (مؤمنانی که مهاجران را پناه دادند) و مؤمنان غیر مهاجر

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. و الذین ءاووا و نصرؤا ... و الذین ءامنوا

ص: 625

«ایواء» (مصدر آووا) به معنای منزل دادن و پناه دادن است و مفعول آن ضمیری است محذوف که به «الذین ءامنوا ..» برمی گردد.

1257- مؤمنان مقاوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 5

5- پیروزی بیست مؤمن مقاوم بر دویست دشمن و صد مؤمن مقاوم بر هزار دشمن نویدی تضمین شده از جانب خداوند

إن یکن منکم عشرون صبرون یغلبوا مائتین و إن یکن منکم مائه یغلبوا ألفا

بیان دستور به پایداری و پیروزی بر دشمن در قالب جمله خبری می تواند نو میدی به تحقق آن دستور در خارج باشد. بنابراین جمله «یغلبوا»، یعنی باید پیروز شوید که خواهید شد.

1258- مؤمنان مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 5

5- مؤمنان عصر بعثت متشکل از سه گروه : مهاجران (مؤمنانی که از مکه و یا اطراف آن به مدینه هجرت کردند) ، انصار (مؤمنانی که مهاجران را پناه دادند) و مؤمنان غیر مهاجر

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. و الذین ءاووا و نصروا ... و الذین ءامنوا

«ایواء» (مصدر آووا) به معنای منزل دادن و پناه دادن است و مفعول آن ضمیری است محذوف که به «الذین ءامنوا ..» برمی گردد.

1259- مؤمنان نمازگزار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 12

12 - مؤمنان به خدا ، قیامت و قرآن ، بر پا دارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، از پاداش بزرگ الهی ، برخوردار خواهند شد .

أولئک سنؤتیهم أجراً عظیماً

1260- مؤمنان و آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 7

ص: 626

7- از آیات و نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از هشدار های پیامبران ، تنها کسانی که زمینه ایمان دارند ، بهره مند خواهند شد .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الایت و النذر عن قوم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 86 - 10

10 - تنها اهل ایمان (دارندگان زمینه گرایش به حق) ، بهره مند از آیات گسترده الهی

إن فی ذلک لآیت لقوم یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 11

11 - مؤمنان ، در پیشگاه آیات الهی ، هیچ استکباری از خود بروز نمی دهند و تسلیم اند .

إنّما یؤمن بآیتنا الذین إذا ذکروا. .. و هم لایستکبرون

متعلّق «یستکبرون» در آیه، بیان نشده است. به قرینه سیاق، احتمال دارد که واژه «آیات» باشد.

1261- مؤمنان و اراده خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 7

7- در بینش مؤمنان جریان همه امور ، تحت اراده و مشیت الهی است .

نحن نتریبص بکم أن یصیبکم اللّٰه بعذاب من عنده أو بأیدینا

1262- مؤمنان و استغفار برای مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، حق استغفار کردن برای مشرکان را ندارند .

ما کان للنبی و الذین ءامنوا أن یتستغفروا للمشرکین

7 - نگرانی برخی از مؤمنان ، در رابطه با استغفار خویش برای بعضی از مشرکان در گذشته ، پس از بیان حرمت آن از سوی خداوند

ما كان للنبي والذين آمنوا أن يستغفروا للمشركين .. و ما كان الله ليضل قوماً

با توجه به ارتباط این آیه با آیات قبل و نیز شأن نزول آن، استفاده می شود که آیه شریفه در مورد رفع نگرانی کسانی است که قبل از علم به حرمت، برای مشرکان استغفار کرده بودند.

8 - استغفار برای مشرکان ، قبل از بیان حرمت آن از سوی خداوند ، گناهی برای مؤمنان به شمار نمی رود .

ما كان للنبي و الذين آمنوا .. و ما كان الله ليضل قوماً ... حتى يبين لهم ما ي

با توجه به شأن نزول این آیه که برخی از مؤمنان نسبت به مشرکان استغفار نموده بودند، برداشت فوق استفاده می گردد.

1263- مؤمنان و استهزا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 2

2 - شأن مؤمنان ، به دور از تمسخر و استهزای یکدیگر

يأئها الذين آمنوا لا يسخر قوم من قوم

وصف ایمان در «یا ایها الذين آمنوا» می رساند که ایمان با استهزای سازگار نیست.

1264- مؤمنان و اصلاح جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 13

13 - لزوم اهتمام مؤمنان به اصلاح جامعه و تأمین نیاز های معیشتی آنان ، همپای اهتمام به تکالیف عبادی و فردی

و المؤمنون ... يأمرن بالمعروف ... و يقيمون الصلوه و يؤتون الزكوه

امر به معروف و نهی از منکر، در راستای اصلاح جامعه و پرداخت زکات در جهت تأمین نیازهای مالی مؤمنان و اقامه نماز از عبادات فردی انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 13

13 - اهتمام مؤمنان واقعی به خودسازی ، قبل از پرداختن به اصلاح جامعه *

التَّيْبُونِ الْعَبْدُونَ الْحَمْدُونَ .. الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ

تقدم لفظی صفات فردی (توبه، عبادت و ..) بر صفات اجتماعی (امر به معروف و نهی از منکر) می تواند اشاره به تقدم حقیقی و رتبی

آن داشته باشد.

1265- مؤمنان و امانت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 1،7

1 - مردم ، در برابر امانت الهی ، به سه گروه منافق و مشرک و مؤمن صف بندی شدند .

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكَاتِ وَالْكَاذِبِينَ وَالْكَاذِبَاتِ وَلَيْسَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْتَمَنُونَ .

7 - مؤمنان ، وظیفه خود را در قبال امانت الهی به انجام می رسانند .

ص: 628

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ... لِيُعَذِّبَ اللَّهُ... يَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْم

1266- مؤمنان و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح ، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت .

من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً . . . و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لاخوف عليهم . . .» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 5,6

5 - کسانی که ایمان آورند و کار شایسته انجام دهند، نه از آینده خویش بیمناک و نه بر گذشته خویش غمناک هستند.

فمن ءامن و أصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

غالباً «خوف» در مورد ترس از آینده و «حزن» در مورد اندوه بر گذشته به کار می رود.

6 - مؤمنانی که کار شایسته انجام دهند، نه ترس بر آنان مسلط گردد و نه اسیر اندوه دایم شوند.

فمن ءامن و أصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

از معانی حرف «علی» استیلا و غلبه است. در این جمله استیلائی ترس بر مؤمنان نفی شده است، نه اینکه هیچگاه در معرض آن قرار نمی

گیرند. همچنین «لا يحزنون»، بیانگر نفی استمرار حزن بر آنان است نه تلقی مطلق حزن.

1267- مؤمنان و اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 6

6 - ضرورت هشپاری مؤمنان در برابر اهل کتاب به هنگام تظاهر آنان به اسلام

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا . . . و الله اعلم بما كانوا يكتُمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 1,6

1- دعوت الهی از مؤمنان ، به انفاق ، مواجه با بخلورزی برخی از آنان

هأنتم هؤلاء تدعون لتنفقوا .. فمنكم من يبخل

6- بخل از انفاق در راه خدا ، دامنگیر برخی از مؤمنان و مورد نکوهش الهی

هأنتم هؤلاء تدعون لتنفقوا فی سبیل اللّٰه فمنكم من يبخل

ص: 629

از لحن نکوهش آمیز این آیه، مطلب بالا برداشت می شود.

1269- مؤمنان و بدنامی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 19

19- خداوند ، خواهان دور ماندن ساحت مؤمنان از هر لکه ننگ و بدنامی

و لولا رجال .. أن تطوهم فتصیبکم منهم معرّه

1270- مؤمنان و پاسداری از حدود خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 17

17 - پایداری مؤمنان بر اجرا و حفظ حدود الهی ، شرط خداوند در وفا نمودن به عهد خویش

و من أوفی بعهده من الله .. الثّبتون العبدون ... و بشر المؤمنین

تأکید بر اعمال فردی و اجتماعی و حفظ حدود الهی پس از بیان وفای خداوند به عهد خویش، می تواند مشعر به این حقیقت باشد که پاسداری انسان از حدود الهی، شرط بهره‌وری از وعده های خداوندی است.

1271- مؤمنان و پیروزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 1

1 - مؤمنان راستین ، پیروزی با شهادت را - که در جنگ نصیبشان شود - خیر و نیک می شمارند .

قل هل تربصون بنا إلا إحدى الحسینین

1272- مؤمنان و پیروزی رومیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 4 - 6

6- پیروزی رومیان بر ایرانیان ، عاملِ سرور و شادمانی مؤمنان عصر بعثت شد .

و یومئذ یفرح المؤمنون

ص: 630

1273- مؤمنان و پیروی از ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 20 - 7

7 - در میان مؤمنان نیز افرادی وجود دارند که از ابلیس پیروی می کنند .

فَاتَّبِعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده مبتنی بر تبعیضی بودن «من» در «من المؤمنین» است.

1274- مؤمنان و پیروی شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 12

12 - مؤمنان نیز همچون دیگر مردمان ، در معرض پیروی از شیطان و گرفتار شدن به زشتی ها و ناپسندی ها (فحشا و منکرات) قرار دارند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ .. فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

هشدار خداوند به مؤمنان از ارتکاب به فحشا و منکر و پیروی از شیطان، گویای حقیقت یاد شده است.

1275- مؤمنان و تأمین نیازهای جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 13

13 - لزوم اهتمام مؤمنان به اصلاح جامعه و تأمین نیازهای معیشتی آنان ، همپای اهتمام به تکالیف عبادی و فردی

و الْمُؤْمِنُونَ .. يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ ... وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ

امر به معروف و نهی از منکر، در راستای اصلاح جامعه و پرداخت زکات در جهت تأمین نیازهای مالی مؤمنان و اقامه نماز از عبادات فردی انسانهاست.

1276- مؤمنان و تجاوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 4

4 - اهل ایمان ، نه متجاوزانند و نه تجاوز را از سوی دیگران می پذیرند .

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

«إنتصار» به معنای یاری طلبیدن است (مفردات راغب).

ص: 631

1277- مؤمنان و تحمل سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 8

8 - مؤمنان صادق و راستین ، برای تحمل سختی های جنگ و کاستن دشواری ها از پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیشقدم بودند .

و كونوا مع الصديقين . . . و لا يرغبوا بأنفسهم عن نفسه

1278- مؤمنان و تخلفات اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 3

3- تنها اهل ایمان ، نیکویی منافع حلال و عادلانه و نادرست بودن منافع حرام و ظالمانه را باور خواهند کرد .

بقیت الله خیر لکم إن کنتم مؤمنین

چون خیر بودن منافع حلال و عادلانه مشروط به ایمان نیست؛ یعنی، چه جامعه مؤمن باشد و چه نباشد، قسط و عدالت برای آنان خیر است، گفته شده «إن کنتم مؤمنین» شرط باور کردن و فهمیدن است؛ یعنی، اگر مؤمن شوید، می فهمید که منافع حلال خیر است و گرنه باور نخواهید کرد.

1279- مؤمنان و ترس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح ، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لا خوف علیهم . . .» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 5,6

5 - کسانی که ایمان آورند و کار شایسته انجام دهند، نه از آینده خویش بیمناک و نه بر گذشته خویش غمناک هستند.

فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

غالباً «خوف» در مورد ترس از آینده و «حزن» در مورد اندوه بر گذشته به کار می رود.

6 - مؤمنانی که کار شایسته انجام دهند، نه ترس بر آنان مسلط گردد و نه اسیر اندوه دایم شوند.

فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

از معانی حرف «علی» استیلا و غلبه است. در این جمله استیلائی ترس بر مؤمنان نفی شده است، نه اینکه هیچگاه در معرض آن قرار نمی گیرند. همچنین «لا يحزنون»، بیانگر نفی استمرار حزن بر آنان است نه تلقی مطلق حزن.

ص: 632

1280- مؤمنان و ترس از غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 7

7 - مؤمنان باید تسلیم خدا و متکی به او بوده و از هیچ قدرتی نهراسند .

إن كنتم ءامتم بالله فعلیه توكلوا إن كنتم مسلمین

1281- مؤمنان و تعصب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 13

13 - ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، میرا از لجاجت ، خشم و تعصب جاهلی

إذ جعل الذین كفروا فی قلوبهم الحمیة الحمیة الجهنیة فأنزل الله سکنیته

از مقابله رسول و مؤمنان با کافران متعصبِ جهالت پیشه، مطلب بالا استفاده می شود.

1282- مؤمنان و تعقل در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 6

6 - مؤمنان راستین ، سیرکنندگان در زمین برای شناخت نشانه های خدا و تعقل در آنها

السَّحُون

«سیح و سیاحت» (مصدر السائحون) به معنای سیر و سفر کردن است و توصیف مؤمنان به سائحون می تواند ناظر به مطلب فوق باشد.

1283- مؤمنان و تقرب به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 8

8 - مؤمنان راستین ، در پی تقرب به خدا و جلب دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای خویشند .

و من الأعراب من يؤمن . . . و صلوات الرسول

1284- مؤمنان و تقوا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

7 - توبہ - 9 - 109 - 5

ص: 633

5 - مؤمنان راستین ، شخصیت خویش را بر اساس تقوا و تحصیل رضایت خدا بنا می کنند .

أفمن أسس بنيانه على تقوى من الله ورضون خير

مراد از «بنیانه» می تواند اعمال و دستاوردهای فرد نباشد، بلکه منظور بنیان و هویت خود شخص باشد.

1285- مؤمنان و توبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 11

11 - قرار گرفتن مؤمن در ورطه تزلزل نسبت به انجام وظیفه ، نیازمند توبه است .

كاد يزيغ قلوب فريق منهم ثم تاب عليهم

1286- مؤمنان و جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 97 - 12

12 - دستیابی اهل ایمان به جامعه ای با قوام در پرتو حراست از حرمت کعبه و انجام مناسک حج ، موجب آگاهی آنان به علم گسترده و همه جانبه خداوند .

جعل الله... ذلك لتعلموا ان الله يعلم ما في السموت و ما في الارض

برداشت فوق بر این مبناست که «ذلک» اشاره به خود حقایق بیان شده باشد نه بیان آن حقایق، یعنی آنگاه که انسانها در پرتو احترام به کعبه و ماههای حرام و انجام مناسک آن به جامعه ای با قوام رسیدند، در می یابند که خداوند دارای علمی گسترده است.

1287- مؤمنان و جنگ روانی دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 65 - 3

3 - مؤمنان در مقابل جنجال تبلیغاتی دشمنان ، نباید اندوهی به خود راه دهند .

ولا يحزنك قولهم

اگر چه مخاطب جمله «لا یحزنک» وجود مبارک پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است، ولی با توجه به ذکر «إن العزہ لله جمیعاً» که می تواند در مقام تعلیل باشد، می تواند از مورد، الغای خصوصیت کرد و آن را تعمیم داد.

1288- مؤمنان و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 634

9- اشتیاق مؤمنان به حضور در میدان جهاد و شهادت، پس از آگاهی از درجات شهدای بدر

و لقد كنتم تمنون الموت من قبل

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: فانّ المؤمنین لما اخبرهم الله بالآذی فعل بشهدائهم یوم بدر و منازلهم من الجنّة رغبوا فی ذلك فقالوا اللهم ارنا القتال نستشهد فیه.

تفسیر قمی، ج 1، ص 119؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 319، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 44 - 1

1 - مؤمنان به خدا و آخرت، برای جهاد با مال و جان، بهانه نیاورده و از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواهان اجازه ترک جهاد نبودند.

لا یستذکر الذین یؤمنون بالله و الیوم الآخر ان یتجهدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 2، 1

1- شأن مؤمنان به دور از ضعف و سستی در جهاد و سزاوار پذیرش فرمان جهاد و استقبال از آن

طاعه و قول معروف

«طاعه و قول معروف» می تواند مبتدا برای خبر محذوف باشد؛ یعنی، «طاعه و .. خیر لهم». از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که ترس و گریز از جهاد، شایسته مقام بندگان مطیع خداوند نیست.

2- منفی بافی و یأس آفرینی در زمینه جهاد، دور از ساحت مؤمنان واقعی

طاعه و قول معروف

بنابر این که «قول معروف» مبتدا برای خبر مقدر باشد؛ از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود که سست ایمان ها در پی هراس از شرکت در جهاد، به منفی بافی و ایجاد یأس در دیگران می پرداختند. خداوند در این آیه فرموده است: اولاً اهل اطاعت باشید و ثانیاً درباره جنگ و جهاد به نیکی سخن گوید. و یأس نیافرینید.

1289- مؤمنان و جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 100 - 7

7- اهل ایمان، از عقل و خرد برخوردار و از نادانی و سفاهت مبرا هستند .

و ما كان لنفس أن تؤمن... ويجعل الرجس على الذين لا يعقلون

1290- مؤمنان و حمد خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 8

ص: 635

8 - حمد و ستایش خدا ، پایان بخش نیایش مؤمنان در بهشت

وآخر دعویهم أن الحمد لله رب العلمین

1291- مؤمنان و خطا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 7

7 - مؤمنان ، حتی پیشتازان ایمان (مهاجران و انصار) ، فاقد مصونیت از خطا و نیازمند غفران الهی

و الذین جاءو من بعدهم یقولون ربنا اغفر لنا و لإخواننا الذین سبقونا بالإیمان

از تأیید خداوند نسبت به استغفار برای پیشتازان راه ایمان، به جا بودن این دعا و نیاز آنان استفاده می شود.

1292- مؤمنان و دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 99 - 4

4 - ضرورت اعتراض و برخورد با کسانی که مانع راه خدا گشته و مؤمنان را از آن باز می دارند .

قل یا اهل الکتاب لم تصدّون عن سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 1,2

1 - ناخشنودی دشمنان دین ، حتی از اندک خیر و خوشایندی برای مؤمنان

ان تمسککم حسنه تسوهم

2 - خشنودی دشمنان دین از گرفتاری اهل ایمان ، به حوادث بد و ناگوار

و ان تصبکم سیئه یفرحوا بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 1,2

1 - نباید اهل ایمان در هنگامه های دشوار (رویارویی با دشمنان) ، سستی و اندوهی به خویش راه دهند .

يا ايّها الذّين امنوا .. و لا تهنوا و لا تحزنوا

2 - ترغیب اهل ایمان به ثبات قدم و استواری و اعتماد به نفس در رویارویی با دشمن

يا ايّها الذّين امنوا .. و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 54 - 19

19 - جهاد در راه خدا و نهرا سیدن از سرزنش دشمنان ملامتگر ، ویژگی مؤمنان واقعی

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

ص: 636

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 3

3 - کمبود نفرت و توانایی نظامی مؤمنان پیکارگر در جنگ بدر ، نسبت به قوای نظامی دشمن

و لقد نصرکم الله ببدر و انتم اذله

کلمه «اذله»، چون جمع قلّه است، اشاره به کمبود و قلت نیروی انسانی مؤمنان دارد. و ماده ذلت (زبونی و ناتوانی) به مناسبت مورد، حاکی از کمبود توانایی نظامی از جهت تدارکات و وسایل جنگی است.

1293- مؤمنان و دعای محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 8

8 - مؤمنان راستین ، در پی تقرب به خدا و جلب دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای خویشند .

و من الأعراب من یؤمن . . . و صلوات الرسول

1294- مؤمنان و دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 13

13 - کسانی که پدیده های عالم را به عنوان آیه های خداوند باور دارند ، به پیام های آسمانی ، گوش فرا می دهند .

إن تسمع إلا من یؤمن بأیتنا فهم مسلمون

مراد از «آیات» ممکن است آیات آفاقی و یا انفسی باشد و احتمال دارد آیات تشریحی باشد. برداشت، بنابر احتمال نخست است.

1295- مؤمنان و ذلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 9

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان همراه او ، به دور از هرگونه خذلان و رسوایی و برخوردار از کرامت و عزت در قیامت

يوم لا يخزي الله النبيّ و الذين ءامنوا معه

1296- مؤمنان و رسوايي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 637

9- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان همراه او، به دور از هرگونه خذلان و رسوایی و برخوردار از کرامت و عزت در قیامت

یوم لایخزی الله النبی و الذین ءامنوا معه

1297- مؤمنان و رضایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 12

12 - هدف اصلی مؤمنان راستین، جلب رضایت خدا و رسول خداست نه رضایت دیگران.

والله ورسوله أحق أن یرضوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 8

8 - پرتوی از خشنودی و رضوان الهی، برتر از همه لذت های دیگر برای مؤمنان در بهشت *

ورضون من الله أكبر

نکره آمدن «رضوان» می تواند برای تقلیل باشد؛ یعنی، حتی شمه ای و نسیمی از رضوان الهی، برتر از سایر لذتهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 5

5 - مؤمنان راستین، شخصیت خویش را بر اساس تقوا و تحصیل رضایت خدا بنا می کنند.

أفمن أسس بنینه علی تقوی من الله ورضون خیر

مراد از «بنیانه» می تواند اعمال و دستاوردهای فرد نباشد، بلکه منظور بنیان و هویت خود شخص باشد.

1298- مؤمنان و رضایت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 12

12 - هدف اصلی مؤمنان راستین ، جلب رضایت خدا و رسول خداست نه رضایت دیگران .

والله ورسوله أحق أن يرضوه

1299- مؤمنان و رضایت مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 62 - 12

12 - هدف اصلی مؤمنان راستین ، جلب رضایت خدا و رسول خداست نه رضایت دیگران .

ص: 638

و الله ورسوله أحق أن يرضوه

1300- مؤمنان و زیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 1

1 - تنها مؤمنانی که کارهای شایسته انجام داده و یکدیگر را به پذیرش حق و شکیبایی توصیه می کنند ، گرفتار خسارت نخواهند شد .

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا

1301- مؤمنان و زیانکاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 6

6- مؤمنان دارای اعمال شایسته ، تنها انسانهایی که سرمایه عمر خویش را تباه نساخته و از زیان کاری در دنیا و آخرت مصونند .

أُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ . . . إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ

1302- مؤمنان و سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 6

6 - مؤمنان راستین ، همه مقدرات الهی ، حتی سختی ها ، را در جهت منافع و مصالح خویش می دانند .

قُلْ لَنْ يَصِيَّبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا

به کارگیری «لام» انتفاع (لنا) برای عموم رخدادهای (خوشیها و ناخوشیها) بیانگر برداشت فوق است.

1303- مؤمنان و سختیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 9

9 - حمایت خداوند از اهل ایمان در برخورد با مشکلات و حوادث

اذ همت طائفتان منكم ان تفشلا والله وليهما

ص: 639

1304- مؤمنان و سخن لغو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 62 - 3

3- مؤمنان ، در دنیا از سخنان بیهوده مردم در آزارند .

لايسمعون فيها لغواً

بیان تمام آنچه در بهشت انجام نمی گیرد نه ممکن است و نه مفید؛ ولی طرح بعضی از آن امور، مژده ای است به مؤمنان که آنچه در دنیا شما را آزار می داد، آن جا وجود ندارد.

1305- مؤمنان و سرمستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین ، دور از سرمستی ، و گریان و اندوهناک در برابر انذار های الهی

و تضحکون و لاتبکون

از توییح کافران به خاطر سرمستی و سرخوشی، استفاده می شود که مؤمنان - بر خلاف ایشان - از خوف انذارهای الهی، گریان و از سرمستی ها به دوراند.

1306- مؤمنان و سفاهت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 100 - 7

7 - اهل ایمان ، از عقل و خرد برخوردار و از نادانی و سفاهت مبرا هستند .

و ما کان لنفس أن تؤمن . . . و يجعل الرجس علی الذین لا یعقلون

1307- مؤمنان و سوره هود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- تنها مؤمنان از مواعظ سوره هود سود می برند و متذکر حقایق و معارف الهی می شوند .

موعظه و ذکری للمؤمنین

روشن است که سوره هود و داستانهای نقل شده در آن ، برای همگان موعظه و تذکار است. بنابراین لام در «للمؤمنین» لام انتفاع است و حکایت از آن دارد که تنها اهل ایمان از حقایق بیان شده در این سوره بهره می برند و از تذکراهای آن سود می جویند.

ص: 640

1308- مؤمنان و شرک عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 11

11- خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را از گرایش به شرک و انحراف از پرستش خدا برحذر داشت .

و لاتطغوا

«طغیان» (مصدر لاتطغوا) به معنای تجاوز کردن از حد است. مصداق مورد نظر برای طغیان - به قرینه آیات پیشین که درباره شرک و توحید بود - انحراف از توحید و گرایش به شرک است.

1309- مؤمنان و شکست غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 6

6 - برخی از مؤمنان مأیوس از پیروزی در جنگ بدر و مطمئن به شکستی مرگ آفرین در آن کارزار

یجدلونک .. کأنما یساقون إلی الموت و هم یظنون

1310- مؤمنان و شناخت آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 6

6 - مؤمنان راستین ، سیرکنندگان در زمین برای شناخت نشانه های خدا و تعقل در آنها

السَّحُون

«سیح و سیاحت» (مصدر السائحون) به معنای سیر و سفر کردن است و توصیف مؤمنان به سائحون می تواند ناظر به مطلب فوق باشد.

1311- مؤمنان و شهادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 1

1 - مؤمنان راستین ، پیروزی با شهادت را - که در جنگ نصیبشان شود - خیر و نیک می شمارند .

قل هل تربصون بنا إلا إحدى الحسنيين

1312- مؤمنان و شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 641

13 - شیاطین ، همواره در صدد مکر و توطئه علیه مؤمنان

انّ کید الشّیطان کان ضعیفاً

1313- مؤمنان و شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 122 - 4

4 - مؤمنان دارای اعمال صالح ، خارج از نفوذ ولایت شیطان هستند .

و من یتخذ الشیطن ولیاً .. و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

چون پذیرندگان ولایت شیطان، اهل دوزخ شمرده شدند و در مقابل، مؤمنان صالح به بهشت وعده داده شده اند، معلوم می شود که مؤمنان هرگز ولایت شیطان را نپذیرفته اند.

1314- مؤمنان و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 20 - 4

4 - روشنگری های قرآن ، بی نیاز کننده مؤمنان از طرح ها و ایده های جاهلانه و هواپرستانه ظالمان

و لاتتبع أهواء الذین لایعلمون .. هذا بصائر للناس

1315- مؤمنان و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 10

10 - انسان های مؤمن ، نیک کردار و پرهیز کننده از ظلم به دیگران ، بسیار اندک اند .

و انّ کثیراً من الخلطاء لیبغی .. إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و قلیل ما

تکثیر «قلیل» و اضافه شدن «ما»ی مبهمه، بر مبالغه در قلت دلالت دارد.

1316- مؤمنان و عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 7

7 - مؤمنان راستین در اندیشه انجام وظیفه و تسلیم بودن به مشیت خدا و پذیرای هر پیروزی و شکست در راه او

إن تصبک حسنه تسوهم قل لن یصینا إلا ما کتب اللّٰه لنا هو مولینا

ص: 642

1317- مؤمنان و غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 6

6 - برخی از مؤمنان از اقدام به جنگ بدر ناخشنود بودند .

أخرجك ربك . . . وإن فريقا من المؤمنين لكرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 4

4 - وحشت شدید برخی از مؤمنان از حضور یافتن در جنگ بدر

كأنما يساقون إلى الموت

1318- مؤمنان و غضب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 13

13 - ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، مبرّا از لجاجت ، خشم و تعصب جاهلی

إذ جعل الذين كفروا في قلوبهم الحمية حمية الجاهلية فأنزل الله سكينته

از مقابله رسول و مؤمنان با کافران متعصبِ جهالتِ پیشه، مطلب بالا استفاده می شود.

1319- مؤمنان و فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 12

12 - مؤمنان نیز همچون دیگر مردمان ، در معرض پیروی از شیطان و گرفتار شدن به زشتی ها و ناپسندی ها (فحشا و منکرات) قرار دارند .

يأيتها الذين آمنوا لا تتبعوا خطوات الشيطان . . . فإنه يأمر بالفحشاء والمنكر

هشدار خداوند به مؤمنان از ارتکاب به فحشا و منکر و پیروی از شیطان، گویای حقیقت یاد شده است.

1320- مؤمنان و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 203 - 13

ص: 643

13 - تنها اهل ایمان از هدایتگری و رحمت آفرینی قرآن بهره مند می شوند .

هذا .. هدی ورحمه لقوم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 57 - 6

6 - قرآن برای مؤمنان ، هدایت و رحمت است .

و هدی ورحمه للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 58 - 2,4

2 - تنها نعمتی که برخورداری از آن ، باید مایه خوشحالی و شادمانی مؤمنان باشد ، قرآن است .

قد جاءتكم موعظه من ربكم .. قل بفضل الله وبرحمته فبذلك فليفرحوا

4 - قرآن ، نعمتی است که مؤمنان با بهره مندی از آن ، نباید از تنگدستی خود و دارایی و اندوخته های مادی دیگران ، اندوهناک باشند .

قد جاءتكم موعظه من ربكم .. فبذلك فليفرحوا هو خير مما يجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 3 - 8

8 - تنها حق جویان و اهل ایمان ، زمینه دار بهره مندی از روشنگری های قرآن

تلک آیت الکتب المبین . تتلوا علیکم ... لقوم يؤمنون

قید «لقوم يؤمنون» می رساند که دیگران شایستگی بهره‌وری از قرآن را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 17 - 9

9 - وجود همیشگی مؤمنانی که با تدبیر در قرآن ، از رهنمود های آن بهره می گیرند .

قد بینا لكم الآیت لعلکم تعقلون

به کارگیری «لعلّ» - که برای بیان امید است - نشان می دهد که زمین هرگز از وجود مؤمنانی که از قرآن استفاده کنند، خالی نمی شود.

1321- مؤمنان و قصه لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 133 - 2

2- سرگذشت لوط پیامبر ، درس آموز و تسلی بخش پیامبراسلام و مؤمنان

وإنّ لوطاً لمن المرسلین

یادآوری سرگذشت لوط(ع) برای پیامبراسلام و مؤمنان در شرایط دشوار مکه، بیانگر مطلب یادشده است.

ص: 644

1322- مؤمنان و قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 109 - 5

5- ضرورت و لزوم یاد قیامت و صحنه های حسابرسی آن برای اهل ایمان

یوم یجمع الله الرسل فیقول ماذا اجبتم

بدان احتمال که «یوم» مفعول به برای فعل محذوف همانند «اذکروا» باشد.

1323- مؤمنان و کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 24, 25, 26

24 - مواجهه و درگیری دائمی مؤمنان با کافران

فانصرنا علی القوم الکافرین

آیه مورد بحث گویای افکار و حالات دائمی مؤمنان در طول تاریخ است؛ در نتیجه آنان خود را همیشه به نحوی درگیر با کافران می بینند و از خداوند یاری می طلبند.

25 - اظهار نیازمندی مؤمنان به نصرت الهی در نبرد با کافران ، از ویژگی های آنان

فانصرنا علی القوم الکافرین

26 - نصرت و یاری مؤمنان در رویارویی با کافران ، از شئون ولایت الهی بر مؤمنان

انت مولینا فانصرنا علی القوم الکافرین

تفریع جمله «فانصرنا» بر «انت مولینا» بیانگر آن است که ولایت الهی بر مؤمنان، مقتضی یاری آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 12 - 4

4 - کافران در دنیا، مغلوب مؤمنان و در آخرت، مقهور خدا هستند . *

قل للذین کفروا ستغلبون و تحشرون الی جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 15, 16

15 - پیروزی نهایی مؤمنان بر کافران

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

بنابر اینکه جمله «لن يجعل الله» اخبار باشد و نه انشاء. و چون این جمله پس از فرض غلبه کافران است (و ان كان للكافرين نصيب)، اشاره به این دارد که پیروزی نهایی و دایمی از آن مسلمانان خواهد بود؛ گرچه ممکن است در مقطعی غلبه با کافران باشد.

16 - مؤمنان در صورت رعایت لوازم ایمان، هرگز تحت سلطه کفار قرار نخواهند گرفت.

ص: 645

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

التفات از خطاب «بينكم»، به غيبت با آوردن عنوان «المؤمنين» برای اشاره به اين معناست که اگر مسلمانان لوازم ايمان را رعايت کنند و مؤمن واقعي باشند، هرگز کافران بر آنان سلطه نخواهند يافت.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 144 - 8

8 - مؤمنان با پذيرش ولايت کافران ، حجت روشن خداوند را عليه خویش فراهم می کنند .

يأيها الذين ءامنوا لاتتخذوا .. أتريدون أن تجعلوا الله عليكم سلطاناً مبيناً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 53 - 13

13 - برقراری پیوند های دوستی با کافران از سوی اهل ايمان ، تباه کننده اعمال نیک آنان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 54 - 24

24 - مؤمنان واقعي هرگز به خاطر ملامت دشمنان ، از عشق به خدا دست بردار نیستند و از فروتنی در قبال مؤمنان و سرافرازی در برابر کافران ، باز نمی مانند .

يحبهم و يحبونه .. و لا يخافون لومه لائم

بنابر اینکه جمله «و لا يخافون ..» در ارتباط با تمامی صفاتی باشد که در فرازهای پيشين بر شمرده شده نه خصوص «يجهدون».

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 66 - 3

3 - لزوم پایداری هر مؤمن در میدان نبرد با دو کافر ، نسخ کننده حکم پيشين (لزوم پایداری هر مؤمن در برابر ده کافر)

ان یکن منکم عشرون .. الثن خفف الله عنکم

12 - وجود درگیری بین مؤمنان غیر مهاجر با کافران ، به خاطر دین و دینداری ، تنها موردی است که مهاجران و انصار موظف به یاری غیر مهاجران هستند .

وإن استنصروكم فى الدين فعليكم النصر

قید «فی الدین» بیانگر این است که اگر کافران به انگیزه مبارزه با اسلام و دینداری غیر مهاجران به آنان هجوم بردند، باید سایر مسلمانان از آنان حمایت کنند و اگر درگیری بدین انگیزه نباشد، حمایت از آنان ضرورت ندارد. قابل ذکر است که «ال» در «النصر» جانشین مضاف إلیه است ؛ یعنی «فعلیکم نصرهم».

8 - مؤمنان پرهیزکار، مورد حمایت و امداد الهی در جهاد با کافران

قتلوا الذین یلونکم من الکفار .. أن الله مع المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 56 - 9

9 - کافران، در قیامت، از سوی مؤمنان عالم، سرزنش می شوند.

وقال الذین أوتوا العلم .. فهذا یوم البعث

«فاء» در «فهذا» فصیححه است و دلالت بر جمله ای مقدر می کند که می تواند چنین باشد: «اگر شما، منکر قیامت بودید، این هم قیامت!». «هذا» در این بیان - طبق گفته مفسران - برای توییح و سرزنش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 28 - 4,5

4 - مؤمنان، پیروزی نهایی بر کافران را، به آنان گفته بودند.

و یقولون متی هذا الفتح إن کنتم صدقین

5 - وعده وقوع حتمی قیامت، از سوی مؤمنان به کافران داده شده بود.

و یقولون متی هذا الفتح إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 22 - 2

2 - مسلمانان، قادر به دفع هجوم کافران، در صورت عدم انعقاد صلح حدیبیه و ناگزیری از جنگ *

ولو قتلکم الذین کفروا لولوا الأذبر

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «لوقاتلکم» نظر به گذشته داشته باشد؛ یعنی، خداوند گرچه فتح مبین (صلح حدیبیه) را برای شما رقم زد و در پرتو آن ثمرات زیادی را برای شما به بار آورد؛ اما اگر این صلح هم صورت نمی گرفت و کافران به نبرد با شما بر می خاستند، شما با قدرت ایمانی و رهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنان را منهزم می ساختید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 33 - 3

3 - مؤمنان نباید درباره ایمان و اعتقادات خود، برای نقطه نظر های کافران، ارزشی قائل شوند .

و ما أرسلوا علیهم حفظین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 34 - 2

2 - مؤمنان در قیامت، همسان برخوردی که در دنیا از کافران دیده اند، با آنان رفتار خواهند کرد .

إِنَّ الذِّينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الذِّينِ ءَامَنُوا يُضْحَكُونَ . . . فَالْيَوْمِ الذِّينِ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّاءِ

ص: 647

1324- مؤمنان و کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 7

7- مؤمنان، برخوردار از حمايت هاى غيبى الهى در دور ماندن از كفر و معصيت اند .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما

1325- مؤمنان و گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 11

11 - اهل ايمان بر رفتار و كردار نارواى گمراهان و عقايد ناصواب ايشان مؤاخذه نخواهند شد .

يا ايها الذين ءامنوا... لا يضركم من ضل إذا هتديتم إلى الله مرجعكم جميعاً

برداشت فوق بر اين اساس است كه جمله «لا يضركم...» در ارتباط با عذابهاى الهى مطرح باشد بر اين مبنا جمله «عليكم انفسكم لا يضركم...» يعنى مراقب ايمان خویش باشید، شما بر بى ايمانى كافران و اعمالشان مؤاخذه نخواهيد شد و بدین سبب ضررى از ناحیه آنان متوجه شما نمى شود.

1326- مؤمنان و گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 7

7- مؤمنان، برخوردار از حمايت هاى غيبى الهى در دور ماندن از كفر و معصيت اند .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما

1327- مؤمنان و لجاجت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 13

13 - ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، مبرّا از لجاجت ، خشم و تعصب جاهلی

إذ جعل الذين كفروا في قلوبهم الحمية حمية الجاهلية فأنزل الله سكينته

از مقابله رسول و مؤمنان با کافران متعصبِ جهالتِ پیشه، مطلب بالا استفاده می شود.

1328- مؤمنان و لغزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 648

6- مؤمنان بدون عنایت خداوند در معرض لغزشند .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

از اینکه خداوند فرمود: مؤمنان را با سخن استوار ثابت قدم می داریم و تثبیت را به خود نسبت داده است، استفاده می شود که مؤمنان نیازمند به تثبیت هستند و بی عنایت خداوند در معرض لغزش و تزلزل خواهند بود.

1329- مؤمنان و متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 3

3 - خداوند ، خواهان اعتماد نکردن رهبر و مؤمنان بر عذر تراشی های توانمندان متخلف از جهاد

قُلْ لَا تَعْتَدُوا لِنُؤْمِنُ لَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 5

5 - انزوا و طرد اجتماعی منافقان و جهادگريزان صدر اسلام ، از سوی مؤمنان مجاهد کيفرى غير قابل تحمل برای آنان بود .

سَيُحْلِفُونَ بِاللَّهِ ... لَتَعْرِضُوا عَنْهُمْ

اقدام منافقان متخلف در سوگند خوردن، برای چشم پوشی مؤمنان از تخلف آنها، نشانگر تنگ شدن عرصه بر آنان است.

1330- مؤمنان و متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 4

4 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) در معرض انتقاد و حمله و تعرض مؤمنان بازگشته از جهاد قرار داشتند .

سَيُحْلِفُونَ بِاللَّهِ ... لَتَعْرِضُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 3

3 - ناخشنودی مؤمنان مجاهد از متخلفان جنگ تبوک (منافقان)

يُحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ

1331- مؤمنان و مثالهای قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 26 - 7

ص: 649

7- اهل ایمان حقانیت مثل های قرآن و آسمانی بودن آنها را در می یابند و به خوبی می فهمند .

فأما الذين ءامنوا فيعلمون أنه الحق من ربهم

1332- مؤمنان و مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 5

5- درگیری مؤمنان با مجرمان در طول تاریخ بوده است.

وإن الشيطان... ليجدلوكم... و كذلك جعلنا في كل قرية مجرميها

1333- مؤمنان و محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 16

16 - مؤمنان وظیفه دار محاسبه اعمال و برخوردارهای پیامبر با دیگران نیستند.

و ما من حسابك عليهم من شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 62 - 6

6 - خداوند ، گرایش دهنده مؤمنان به یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أيدك بنصره و بالمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 8

8 - مؤمنان صادق و راستین ، برای تحمل سختی های جنگ و کاستن دشواری ها از پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیشقدم بودند .

و كونوا مع الصديقين... و لا يرغبوا بأنفسهم عن نفسه

1334- مؤمنان و مرگ

6- گریز باور داران به قیامت از مرگ و ناپسند شمردن آن ، به خاطر ارتکاب گناهان و ترس از عذاب اخروی است .

و لن یتمنوه أبداً بما قدمت أیدیهم

«باء» در «بما قدمت» سببیه است. بنابراین جمله «لن یتمنوه...» گویای این حقیقت است که گناهان از عوامل ترس از مرگ است. گفتنی است که چون جمله فوق درباره باورداران به خدا و قیامت است، علت یاد شده مخصوص آنان می باشد.

ص: 650

1335- مؤمنان و مسجدالحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 34 - 5, 8, 1

1 - کفرپیشگان مکه ، مؤمنان را از ورود به مسجدالحرام بازمی داشتند .

و ما لهم ألا يعذبهم الله و هم يصدون عن المسجدالحرام

در برداشت فوق مفعول «یصدون»، به مناسبت حکم و موضوع، المؤمنین گرفته شده است.

3 - کافران مکه به دلیل بازداشتن اهل ایمان از ورود به مسجدالحرام ، مستوجب عذاب (کشته شدن ، اسیر گشتن و . . .) بودند .

و ما لهم ألا يعذبهم الله و هم يصدون عن المسجدالحرام

با توجه به آیه قبل که عذاب استیصال را برای مردم مکه با شرایط ذکر شده منتفی دانست، معلوم می شود مراد از عذاب در این آیه به دلیل وقوع آن در بین آیات نبرد، شکست کافران و کشته و اسیر شدن آنان است.

5 - سرپرستان مسجدالحرام در صورت بازداشتن اهل ایمان از ورود به آن ، گنهکارند و از حق ولایت و سرپرستی محروم خواهند شد .

يصدون . . . و ما كانوا أولياؤه إن أولياؤه إلا المتقون

8 - بازداشتن مؤمنان از ورود به مسجدالحرام ، حاکی از نداشتن تقواست .

يصدون عن المسجدالحرام . . . إن أولياؤه إلا المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 35 - 4

4 - بازداشتن مؤمنان از مسجدالحرام و انجام کار های بیهوده به عنوان نیایش و پرستش ، جلوه هایی از کفرپیشگی

و هم يصدون عن المسجدالحرام . . . إلا مكاء و تصديه . . . بما كنتم تكفرون

از مصادیق مورد نظر برای «کنتم تکفرون» رفتارهای ناپسندی است که در این آیه و آیه قبل بیان شده است ؛ یعنی بازداری از مسجدالحرام و کف زدن و سوک کشیدن به عنوان عبادت و نیایش.

1336- مؤمنان و مشرکان

7 - نگرانی برخی از مؤمنان ، در رابطه با استغفار خویش برای بعضی از مشرکان در گذشته ، پس از بیان حرمت آن از سوی خداوند

ما كان للنبي والذين آمنوا أن يستغفروا للمشركين .. و ما كان الله ليضل قوماً

با توجه به ارتباط این آیه با آیات قبل و نیز شأن نزول آن، استفاده می شود که آیه شریفه در مورد رفع نگرانی کسانی است که قبل از علم به حرمت، برای مشرکان استغفار کرده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 53 - 5

5- مؤمنان از برخورد های ناروا و غیر منطقی مشرکان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بسیار خشمگین بودند .

و قل لعبادی يقولوا التی هی أحسن

در شأن نزول آیه آمده است: مؤمنان، وقتی مشاهده می کردند که پیامبر(صلی الله علیه و آله) از جانب مشرکان مورد آزار و اذیت قرار می گیرد، از آن حضرت اجازه جهاد و برخورد می خواستند که این آیه نازل شد (مجمع البیان).

1337- مؤمنان و مشیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 7

7- در بینش مؤمنان جریان همه امور ، تحت اراده و مشیت الهی است .

نحن نترصد بكم أن يصيبكم الله بعذاب من عنده أو بأيدنا

1338- مؤمنان و مقام تسلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 10

10 - راه یافتگان از مرحله ایمان به مقام تسلیم ، بر توکل به خدا توانمندند .

إن كنتم ءامنتم بالله فعليه توكلوا إن كنتم مسلمين

1339- مؤمنان و مقامات صادقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 9

9 - دستیابی به مرتبه صادقین ، آرمانی ارزشمند برای مؤمنان

اتقوا الله و كونوا مع الصدقین

1340- مؤمنان و مقدرات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 6,7

6 - مؤمنان راستین ، همه مقدرات الهی ، حتی سختی ها ، را در جهت منافع و مصالح خویش می دانند .

قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لنا هو مولینا

ص: 652

به کارگیری «لام» انتفاع (لنا) برای عموم رخدادهای (خوشیها و ناخوشیها) بیانگر برداشت فوق است.

7- مؤمنان راستین در اندیشه انجام وظیفه و تسلیم بودن به مشیت خدا و پذیرای هر پیروزی و شکست در راه او

إن تصبک حسنه تسوهم قل لن یصینا إلا ما کتب اللّٰه لنا هو مولینا

1341- مؤمنان و منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 12 - 6

6- اهل ایمان ، باید منافقان را همواره مفسده گر و تبهکار بدانند .

ألا إنهم هم المفسدون

بیان فسادگری منافقان با جمله اسمیه مقرون به حرف تنبیه (ألا = آگاه باشید) و نیز حرف تأکید (إنّ)، گویای این است که منافقان با دروغ پردازیهایی را به این پندار رسانده بودند که ایشان مردمی اصلاح طلب هستند. بنابراین می توان گفت از اهداف جمله «ألا» این است که: مسلمانان هرگز در مفسده گر بودن منافقان، تردید نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 52 - 3

3- مؤمنان صدر اسلام در انتظار هلاکت منافقان به عذاب الهی یا به دست اهل ایمان بودند .

و نحن نتربص بکم أن یصیبکم اللّٰه بعذاب من عنده أو یأیدینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 71 - 15

15- عملکرد، مواضع اجتماعی و خصلت های مؤمنان و منافقان ، کاملاً متفاوت و متضاد است .

المنفقون و المنفقت ... یأمرون بالمنکر ... و المؤمنون و المؤمنات ... یأمرون بالمع

با توجه به تقابل این آیه با آیه 67- که در مورد خصلتهای منافقان بود - برداشت فوق استفاده می شود.

1342- مؤمنان و منافقان بادیه نشین

1 - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به وجود منافقانی ناشناخته در اطراف ایشان از بادیه نشینان و نیز از اهل مدینه

و ممن حولکم من الأعراب منفقون و من أهل المدینه مردوا علی النفاق

11 - دوری منافقان بادیه نشین از مدینه و مهارت منافقان داخل مدینه ، سبب ناشناخته ماندن آنان نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان شد .

و ممن حولکم من الأعراب . . . لاتعلمهم

ص: 653

1343- مؤمنان و منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 4

4 - مؤمنان صدر اسلام در انتظار دستور الهی، برای جنگ با منافقان و از میان برداشتن جریان نفاق

و نحن نتربص بكم . . . بعداب من عنده أو بأیدینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 5

5 - انزوا و طرد اجتماعی منافقان و جهادگريزان صدر اسلام، از سوی مؤمنان مجاهد کيفری غير قابل تحمل برای آنان بود .

سیحلفون بالله . . . لتعرضوا عنهم

اقدام منافقان متخلف در سوگند خوردن، برای چشم پوشی مؤمنان از تخلف آنها، نشانگر تنگ شدن عرصه بر آنان است.

1344- مؤمنان و منافقان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 11، 1

1 - هشدار خداوند به مؤمنان، نسبت به وجود منافقانی ناشناخته در اطراف ایشان از بادیه نشینان و نیز از اهل مدینه

و ممن حولکم من الأعراب منفقون و من أهل المدینه مردوا علی النفاق

11 - دوری منافقان بادیه نشین از مدینه و مهارت منافقان داخل مدینه، سبب ناشناخته ماندن آنان نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان شد .

و ممن حولکم من الأعراب . . . لاتعلمهم

1345- مؤمنان و منافقان ناشناخته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 6، 1

1 - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به وجود منافقانی ناشناخته در اطراف ایشان از بادیه نشینان و نیز از اهل مدینه

و ممن حولکم من الأعراب منفقون و من أهل المدینه مردوا علی النفاق

6 - اطلاع یافتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از وجود منافقان ، در پرتو وحی

و ممن حولکم . . . نحن نعلمهم

1346- مؤمنان و نزول قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 124 - 10

ص: 654

10 - افزایش ایمان مؤمنان و بروز شادمانی در چهره آنان ، با نزول و شنیدن آیه های قرآن

فأما الذين ءامنوا فزادتهم إيماناً و هم يستبشرون

1347- مؤمنان و نیازهای اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 15

15 - مؤمنان ، در قبال نیاز های اقتصادی جامعه ، تعهد دارند .

يدعون ربّهم .. و ممّا رزقنهم ينفقون

1348- مؤمنان و هشدارهای انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 7

7 - از آیات و نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از هشدار های پیامبران ، تنها کسانی که زمینه ایمان دارند ، بهره مند خواهند شد .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون

1349- مؤمنان و همسران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 14

14 - مؤمنان ، و همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله) با وجود حکم مادری داشتن آنها برای مؤمنان ، از هم ، ارث نمی برند .

و أزوجه أمهاتهم وأولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض

احتمال دارد ذکر «أولوا الأرحام..» پس از بیان مادر بودن همسران پیامبر برای مؤمنان، به خاطر دفع این شبهه باشد که حکم مادری، ممکن است موجب ارث هم بشود. آیه، جواب می دهد که خویشاوندی نسبی، موجب ارث می شود.

1350- مؤمنان هنگام آسایش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مؤمنان، برخلاف کافران، تنها در گرفتاری به یاد خدا نیستند؛ بلکه در همه حال (خوشی و ناخوشی) رو به خدا می آورند.

وإذا مسَّ الإنسانُ ضرّاً دعا ربّه .. أمّن هو قنّتْ ءاناء الّیل ساجداً ... ویرجوا

ص: 655

برداشت بالا از ارتباط میان آیه شریفه با آیه پیش به دست می آید.

1351- مؤمنان هنگام سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 4

4 - مؤمنان راستین ، شخصیت هایی صبور در برابر مصیبت ها و ناملايمات زندگي

و بَشْرُ الْمُخْبِتِينَ . . . و الصبرين على ما أصابهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 8

8 - مؤمنان ، برخلاف کافران ، تنها در گرفتاری به یاد خدا نیستند ؛ بلکه در همه حال (خوشی و ناخوشی) رو به خدا می آورند .

و إذا مسَّ الإنسانُ ضرراً دعا ربّه . . . أمّن هو قنّت اءاناء اللیل ساجداً . . . و يرجوا

برداشت بالا از ارتباط میان آیه شریفه با آیه پیش به دست می آید.

1352- مؤمنان هنگام مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 27 - 17

17- « عن أبي عبدالله (ع) قال : إن المؤمن إذا أُخرج من بيته شيعة الملائكة إلى قبره . . . و إن كان كافراً خرجت الملائكة تشيعة إلى قبره تلعنونه . . . ثم يدخل عليه ملكا القبر . . . فيقولان له : من ربّك ؟ فيتلجلج ويقول : قد سمعت الناس يقولون فيقولان له : لادريت و يقولان له : ما دينك ؟ فيتلجلج فيقولان له : لادريت و يقولان له : من تبيك ؟ فيقول : قد سمعت الناس يقولون فيقولان له لادريت و يسأل عن إمام زمانه . . . و هو قول الله عزّوجلّ : « . . . و يضللّ الله الظالمين و يفعل الله ما يشاء » ؛

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: آن گاه که [جنازه] مؤمن را از منزلش بیرون می برند، ملائکه او را تا قبرش تشییع می کنند . . . و اگر کافر باشد فرشتگان او را تا قبرش تشییع و لعنت می کنند . . . سپس دو فرشته قبر، بر او وارد می شوند . . . پس به او می گویند: پروردگارت کیست؟ پس او [در پاسخ] مردد می شود و می گوید: شنیده ام مردم [این گونه] می گویند. پس به او می گویند: [آیا] ندانستی؟ به او می گویند دینت چیست؟ باز مردد می شود و آنان به او می گویند: [آیا] ندانستی؟ پس به او می گویند: پیامبر تو کیست؟ پس پاسخ می دهد: شنیده ام که [این گونه] مردم می گویند. پس به او می گویند [آیا] ندانستی؟ و از او درباره امام زمانش سؤال می کنند: . . . و این سخن خداوند عزّوجلّ است: « . . . يضللّ الله الظالمين و يفعل الله ما يشاء».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 27

27 - گروهی اندک از یهود کافر نشدند و مورد لعنت الهی قرار نگرفتند .

و لكن لعنهم الله بكفرهم .. الا قليلا

بنابر اینکه «قلیل» استثناء از مفعول در «لعنهم الله» باشد. نصب «قلیلا» این احتمال را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 55 - 1,2

1 - ایمان برخی از اهل کتاب (یهود) به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

فمنهم من امن به و منهم

بدان احتمال که مراد از «التاس» در آیه قبل پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و ضمیر «به» به آن ارجاع شود.

2 - ایمان برخی از اهل کتاب (یهود) به پیامبران خاندان ابراهیم

فقد اتينا ال ابرهيم .. فمنهم من امن به

بنابر اینکه ضمیر در «به» به مجموعه کتاب، حکمت و ملک عظیم برگردانده شود. یعنی: «فمنهم من آمن بما اتینا ال ابراهیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 12,13

12 - تحریم طیبات بر تمامی یهود - کافر و مؤمن - و عذاب قیامت تنها از آن کافران ایشان

حرّما علیهم الطیبت .. و اعتدنا للکفرین منهم عذاباً ألیماً

با توجه به جمله «اعتدنا للکفرین منهم» و جمله «حرّما علیهم الطیبت» که در یکی کلمه «منهم» آمده و در دیگری نیامده، معلوم می شود برای همه یهودیان - چه کافر و چه مؤمن - طیبات تحریم شده ولی عذاب قیامت، تنها از آن کافران ایشان است.

13 - گروهی از یهود حافظ حریم ایمان و پایبند به احکام الهی

و أعتدنا للكافرين منهم عذاباً أليماً

کلمه «من» در «منهم» برای تبعیض است و می رساند که گروهی از یهودیان کافر نشدند؛ قابل ذکر است که مراد از کافر در اینجا می تواند کفر عملی یعنی پایبند نبودن به احکام الهی، باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 10، 11، 2، 1

1 - وجود دانشمندان ژرفنگر و مؤمنانی واقعی در میان یهودیان

لكن الرسخون فى العلم منهم و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك

ظاهراً مراد از «المؤمنون»، یهودیان با ایمان می باشد، یعنی «المؤمنون منهم» و کلمه «منهم» به قرینه فراز قبل حذف شده است.

2 - عالمان ژرفنگر یهود و مؤمنان واقعی آنها، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

لكن الرسخون فى العلم منهم و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

ص: 657

10 - یهودیان پیادارنده نماز و پرداخت کننده زکات ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

ولكن الرسخون . . . والمقيمین الصلوه والمؤتون الزکوه

گفتنی است که «المقیمین» به وسیله فعلی همانند «امدح» و یا «اخص» منصوب شده و در اصل چنین بوده «والمقیمون الصلوه اخصهم و امدحهم» که بنابر قواعد ادبی المقیمون و فعل اخص و امدح حذف شده است و ضمیر در «امدحهم» به صورت اسم ظاهر در آمده است.

11 - یهودیان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

ولكن الرسخون فی العلم منهم . . . والمؤمنون باللّه و الیوم الاخر

بنابر اینکه «المؤمنون باللّه . . .» عطف باشد بر «الرسخون».

1354- مهاجران و مؤمنان غیر مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 8

8 - مهاجران و انصار نباید از مؤمنان غیر مهاجر یاری طلبند و از آنان انتظار حمایت داشته باشند . *

ما لکم من ولیتهم من شیء

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر در «ولیتهم» فاعل باشد. بنابراین جمله «ما لکم ...» به این معناست که برای شما نیست که از پشتیبانی آنان برخوردار شوید. یعنی نباید آنان را به نصرت خویش بخوانید و حمایت آنان را طلب کنید.

1355- مهربانی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 1,7

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به فروتنی و گسترانیدن بال های لطف و محبت برای پیروان مؤمن خویش

و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین

7 - توصیه الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر گسترانیدن بال های مهر و عطوفت برای کسان و خویشاوندان مؤمن خویش

و أنذر عشیرتک الاقربین . و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین

تقدیر «من المؤمنین» به قرینه آیه پیش، می تواند «من المؤمنین من عشیرتک» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 47، 10، 12، 20، 9، 2

2- انعطاف ناپذیری در برابر جبهه کفر و مهربانی با مؤمنان، ویژگی مهم همگامان و اصحاب پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و الذین معه أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم

9- شدّت با دشمنان دین و عطف با خداجویان، از برجسته ترین مبانی رسالت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

محمّد رسول الله و الذین معه أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم

پیامبر (صلی الله علیه و آله) در آیه با وصف رسالت معرفی گردیده و در واقع روی وصف رسالت، تکیه شده است و بر این وصف دو خصلت مهم «أشدّاء علی الکفّار» و «رحماء بینهم» مترتب گشته است.

ص: 658

10- مؤمنان راستین، دارای مهر به یکدیگر، در عین انعطاف ناپذیری در برابر کافران

و الذین معه أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم

12- حفظ صلابت و استحکام در برابر کافران، نیازمند حاکمیت روح رحمت و مودت میان مؤمنان

أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم

میان «أشدّاء علی الکفّار» و «رحماء بینهم»، نوعی تعامل و تأثیر متقابل وجود دارد؛ یعنی، سستی در هر زمینه، موجب خدشه دار شدن موقعیت مؤمنان در زمینه دیگر می شود.

20- صلابت در برابر کافران، مهرورزی با مؤمنان و استمرار بر عبادت، زمینه برخورداری جامعه اسلامی از فضل و رضای الهی

أشدّاء... رحماء... رکعاً سجّداً یتتغون

می توان گفت: «یتتغون...» نتیجه و حاصل سه برنامه مؤمنان (1- أشدّاء، 2- رحماء، 3- رکعاً سجّداً) است.

47- قاطعیت با کافران و رأفت با مؤمنان و رکوع و سجود در برابر خداوند، نمود های آشکار عمل صالح

أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم ترهیم رکعاً سجّداً... وعد الله الذین ءامنوا و

1356- مهربانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 10

10- مؤمنان راستین، دارای مهر به یکدیگر، در عین انعطاف ناپذیری در برابر کافران

و الذین معه أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم

1357- مهلت از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 10، 8

8 - مهلت خواهی منافقان از مؤمنان در قیامت، برای برگرفتن مقداری از نور ایشان

یوم یقول المنفقون... انظرونا نقتبس من نورکم

ماده «نظر» هرگاه بدون واسطه متعدی شود، به معنای انتظار کشیدن و مهلت دادن خواهد بود. بنابراین «انظرونا»؛ یعنی، انتظار ما را بکشید و ما را مهلت دهید. «قبس» (مبدأ اشتقاق «نقتبس») به شعله ای از یک آتش گفته می شود. بنابراین «نقتبس من نورکم»؛ یعنی، تا شعله ای از نور شما بگیریم.

10 - پاسخ استهزاآمیز فرشتگان به منافقان در قیامت، در قبال مهلت خواهی آنان از مؤمنان برای کسب نور

یوم یقول المنفقون . . . نقتبس من نورکم قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا

امر در «ارجعوا ورائکم» امر تهکمی و استهزایی است؛ زیرا در پشت سر منافقان نوری وجود ندارد تا آنان برگردند و از آن بگیرند. گفتنی است که در این که گوینده «ارجعوا ورائکم» کیست، چند دیدگاه وجود دارد. آنچه در برداشت بالا آمده، منطبق با یکی از آنها است.

ص: 659

1358- مهمترین عقیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 2

2 - اطمینان و اعتقاد به حساب رسی اعمال در قیامت ، مهم ترین رکن اعتقادی مؤمنان

إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَقٌ حَسَابِيَه

برداشت یاد شده، از آن جا است که مسأله حساب رسی اعمال - در این آیات - در ردیف نخستین اصل اعتقادی مؤمنان برشمرده شد.

1359- ناامنی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 4

4 - مؤمنان راهی بهشت با فرمان اصحاب اعراف به آن جایگاه رفیع وارد خواهند شد .

ادخلوا الجنة

ظاهر این است که جمله «اهؤلاء الذين ...» دنباله سخنان اصحاب اعراف با کافران مستکبر باشد. یعنی: قالوا ... هؤلاء الذين ... بر این تقدیر جمله «ادخلوا ...» نیز سخن اعرافیان است.

1360- ناامنی مؤمنان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 17

17 - زندگی مؤمنان نیکوکار صدراسلام در بیشترین دوران بعثت ، همراه با ترس و ناامنی از سوی دشمنان بود .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. . وَلِيبدَلنَّهم مِّن بَعْدِ خَوْفهم أَمْنًا

مقصود از خوف و ناامنی در آیه شریفه - به قرینه وعده جایگزین شدن آنان به جای کافران حاکم - ناامنی و ترسی است که از ناحیه کافران و دشمنان به وجود آمده بود و چون این آیات، در سال های پایانی دوران بعثت نازل گردیده بود، می رساند که مؤمنان، بیشترین دوران بعثت را به حالت ترس و اضطراب گذرانده اند.

1361- ناپسندی استهزای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 30 - 2

2 - عیب جوئی از مؤمنان و اشاره های تمسخرآمیز به آنان و نشان دادن عیوب ایشان به دیگران ، خوی ناپسند و برخاسته از گنه پیشگی است .

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا .. وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ

ص: 660

1362- ناپسندی عیب جوئی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 30 - 2

2- عیب جوئی از مؤمنان و اشاره های تمسخرآمیز به آنان و نشان دادن عیوب ایشان به دیگران ، خوی ناپسند و برخاسته از گنه پیشگی است .

إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا... وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ

1363- ناخشنودی مؤمنان از منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 2

2- وجود نارضایتی و خشم در میان مؤمنان نسبت به منافقان

يُحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُم لَيْرِضُوكُم

1364- ناظران سوختن مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 6 - 1

1 - اصحاب اخدود ، اطراف حفره آتش گرد آمده ، به تماشای سوختن مؤمنان نشستند .

إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ

ضمیر «علیها»، به آتش بر می گردد و مراد مشرف بودن بر آتش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 1

1 - اصحاب اخدود ، هنگام سوزانده شدن مؤمنان ، حاضر و ناظر بوده و آن را مشاهده می کردند .

و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

«شهاده»، در اصل به معنای خبر دادن از چیزی است که شخص آن را مشاهده کرده و نزد آن حاضر بوده است (نهایه ابن اثیر); و چون جمله «و هم علی...» حالیه و مربوط به زمان حضور کنار خندق آتش است; مراد تحمل شهادت و دریافت خبر است، نه ادای آن.

1365- ناظران شکنجه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 661

6 - نظاره گران شکنجه مؤمنان ، در صورت رضایت به آن خود نیز شکنجه گر آنان قلمداد می شوند .

و هم علی ما یفعلون بالمؤمنین شهود

استناد «یفعلون» به شاهدان صحنه، گویای آن است که ناظران - هر چند دستور دهنده نباشند - شریک جرم شمرده می شوند.

1366- نامه عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 22

22- «عن أبی جعفر (ع) : . . . أما المؤمن فیعطی کتابه بيمينه قال الله عزوجلّ : . . . «من أوتی کتابه بيمينه فأولئك یقرؤن کتابهم . . .»

; . . .

از امام باقر(ع) روایت شده است: . . . اما مؤمن کتاب او به دست راستش داده می شود. خداوند عزوجلّ می فرماید: . . . «من أوتی کتابه بيمينه فأولئك یقرؤن کتابهم . . .» .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 19 - 2،4

2 - نامه اعمال مؤمنان بهشتی در قیامت ، در دست راست آنان قرار دارد .

فأما من أوتی کتبه بيمينه

از اوصاف بیان شده برای این گروه در آیات بعدی به دست می آید که آنان مؤمنانی بهشتی و از همان گروهی اند که در آیه 38 سوره «واقعه»، از آنان به «اصحاب الیمین» نام برده شده است.

4 - مؤمنان بهشتی ، خواستار مشاهده و قرائت شدن نامه اعمالشان در عرصه قیامت

فیقول هاؤم اقرءوا کتبه

«هاؤم» اسم فعل امر و به معنای «خذوا» (بیاید بگیری) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 1

1 - نامه اعمال معتقدان به قیامت و حساب رسی ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ . . . إِيَّيْ ظَنَنْتَ أَنِّي مُلِقٌ حِسَابِيهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 8 - 6

6 - « قاسم بن محمد عن علی قال : سمعت أبا عبد الله (ع) يقول : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ أَنْ يَحْسَبَ الْمُؤْمِنَ أَعْطَاهُ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ وَحَاسِبَهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فَيَقُولُ : عَبْدِي ! فَعَلْتَ كَذَا . . . قَدْ غَفَرْتُهَا لَكَ وَابَدَلْتُهَا حَسَنَاتٍ . . . وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ « فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يَحْسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا » ;

قاسم بن محمد از علی [بن ابی حمزه] روایت نموده که گفت: از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود: خدای - تبارک و تعالی

ص: 662

- زمانی که بخواهد مؤمنی را محاسبه کند، نامه عملش را به دست راست وی می دهد و او را در آنچه بین خود و او است محاسبه کرده، می فرماید: بنده من فلان کار را کردی؟ .. من آن را برای تو بخشیدم و آن را به حسنه هایی تبدیل کردم... و این سخن خدای عزوجل است «فَأَمَّا مَنْ أَوْتَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ . فسوف يحاسب حساباً يسيراً».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 18 - 4

4 - مؤمنان در آخرت ، نامه عمل خویش را با دست راست ، دریافت خواهند کرد .

أولئك أصحاب اليمينه

این احتمال وجود دارد که اصحاب اليمينه بودن کنایه از گرفتن نامه اعمال با دست راست (یمین) باشد.

1367- نجات اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و كلهم آتیه يوم القيامة فرداً . إن الذين ءامنوا و عملوا الصلحت سيجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و كلهم آتیه يوم القيامة فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

1368- نجات از تنهایی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 5

5- خداوند ، مؤمنان نیک کردار را در صحنه قیامت از رنج تنهایی نجات خواهد داد .

و كلهم آتیه يوم القيامة فرداً . إن الذين ءامنوا و عملوا الصلحت سيجعل

چنان که برخی از مفسران گفته اند، این آیه می تواند در ارتباط با مضمون آیه قبل و مربوط به صحنه قیامت باشد؛ زیرا همگان در صحنه قیامت تنها و بی یاورند (و كلهم آتیه يوم القيامة فرداً). این آیه بشارتی است برای مؤمنان که خداوند آنان را در آن روز، تنها نخواهد گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

گذاشت و به زودی آنان را از انس و محبت دیگران برخوردار خواهد ساخت.

1369- نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1,2,4

1 - خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات

ص: 663

می داد .

فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من قبلهم . . . ثم نجى رسلنا و الذين ءامنوا

2- نجات مؤمنان و آسیب ندیدن از عذاب استیصال ، سنتی است الهی و تخلف ناپذیر .

ثم نجى رسلنا و الذين ءامنوا كذلك حقاً علينا ننج المؤمنين

4- از حقوق مؤمنان بر خداوند ، نجات آنان از عذاب های دنیوی است .

كذلك حقاً علينا ننج المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 8

8- خداوند ، پیش از نازل کردن عذاب استیصال ، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود . *

و لما جاءنا أمرنا نجينا هوداً و الذين ءامنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 88 - 8

8- رهایی یونس (ع) از غم و اندوه ، جلوه ای از سنت الهی در نجات مؤمنان

و نجينه من الغم و كذلك نجى المؤمنين

اسم اشاره «كذلك»، اشاره به نجات یونس(ع) از غم و اندوه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 28 - 6

6 - حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد لله الذى نَجَّنا من القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 4

4- نجات مؤمنان تقوایپشه از عذاب استیصال ، سنت الهی است .

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

بنابر این که آیه مربوط به هر دو گروه (عاد و ثمود) باشد، می توان به نوعی سنت بودن نجات مؤمنان را استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 3

3 - جدا شدن مؤمنان از صف مجرمان و مسرفان پیش از نزول عذاب ، نمودی از قانون مندی نظام کیفری حق

مسؤمه عند ربك .. فأخرجنا ... من المؤمنین

ممکن است «أخرجنا ..»، نمودی از «مسؤمه» و مصداقی برای آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 664

3 - خطر نزول عذاب الهی بر جامعه کفرپیشه ، پس از تهی شدن آن از مؤمنان

فأخرجنا ... من المؤمنین ... و تركنا فیها آیه للذین یخافون

1370- نجات مؤمنان به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 1

1 - استجابت دعای نوح (ع) از سوی خداوند ، درباره عذاب قوم کافر او و نجات همراهان مؤمنش

و نَجّی و من معی ... فأنجینه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 121 - 1

1 - نجات نوح (ع) و پیروانش و هلاکت کفرپیشگان قوم وی ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

إنّ فی ذلك لآیه و ما كان أكثرهم مؤمنین

«ذلك» به جریان نجات نوح(ع) و پیروان وی و نیز هلاکت قوم کفرپیشه وی اشاره دارد. «آیه» در این جا مرادف «عبره» می باشد و نکره آمدن آن بیانگر عظمت آن است.

1371- نجات مؤمنان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 3,4

3 - خداوند ، هود و مؤمنان به وی را از عذاب نازل شده بر قوم عاد ، نجات بخشید .

فأنجینه و الذین معه برحمه منا

4 - نجات هود و همراهانش ، جلوه ای از رحمت خاص خداوند

فأنجینه و الذین معه برحمه منا

1372- نجات مؤمنان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 135 - 7

7- نجات لوط (ع) و مؤمنان، از عذاب الهی، با خروج از شهر انجام پذیرفت.

إلّا عجوزاً فی الغبرین

از آمدن تعبیر «غابرین» (بازماندگان) درباره همسر کافر و هلاک شده همسر لوط، برداشت یاد شده به دست می آید.

ص: 665

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 1

1 - خارج گشتن مؤمنان به فرمان الهی از میان قوم لوط ، قبل از نزول عذاب

فأخرجنا من كان فيها من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 36 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) إن رسول الله سأل جبرئيل كيف كان مهلك قوم لوط ؟ فقال إن قوم لوط . . . فلما عتوا عن أمره بعث إليهم ملائكة ليخرجوا من كان في قريتهم من المؤمنين فما وجدوا فيها غير بيت من المسلمين . . . فلما انتصف الليل سار لوط بيناته . . . » ;

از امام باقر(ع) روایت شده که رسول خدا(صلی الله علیه و آله) از جبرئیل درباره نحوه هلاکت قوم لوط سؤال نمود، حضرت فرمود: قوم لوط.. چون از امر پروردگار سرپیچی نمودند، خداوند فرشتگانی را به سوی آنان فرستاد تا هر کس را که در قریه آنان از مؤمنان است خارج کنند. فرشتگان در آن قریه غیر از یک خانواده را - که اهل ایمان و تسلیم بودند - نیافتند... چون شب به نیمه رسید، لوط دختران خود را برداشت و از شهر خارج گشت...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 2

2 - فروریختن سنگ های عذاب بر قوم لوط و هلاکت تمامی آنان ، پس از خروج مؤمنان از میان ایشان

لنرسل عليهم حجارة من طين . . . و تركنا فيها آية للذين يخافون العذاب الأليم

در آیه شریفه اصل نزول سنگ ها بر قوم لوط و نابودی آنان، مفروغ عنه گرفته شده و تعبیر «ترکنا فیها آیه» اشاره به سپری شدن آن مرحله دارد.

1373- نجات مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 3

3 - خداوند ، نوح (ع) و همراهانش را به وسیله کشتی از غرق شدن رهایی بخشید .

فكذبوه فانجينه والذين معه في الفلك و أغرقنا الذين كذبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 17

17- نوح (ع) موظف به سوارکردن مؤمنان بر کشتی و نجات دادن آنان از طوفان

قلنا احمل فیها . . من ءامن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 11 - 2،3

ص: 666

2 - نجات یافتن عده ای از قوم نوح بهوسیله کشتی از هلاکت و غرق شدن

حملنکم فی الجاریه

3 - ساختن کشتی و نجات یافتن عده ای از قوم نوح به وسیله آن ، با هدایت و تدبیر الهی بود .

حملنکم فی الجاریه

نسبت داده شدن فعل « حملناکم » به خداوند، گویای مطلب یاد شده است. تصریح به این مطلب در آیات دیگر مؤید آن است (فأوحینا إلیه أن اصنع الفلک بأعیننا ووحینا...). (مؤمنون (23) آیه 27).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 12 - 1

1 - غرق شدن قوم نوح و نجات مؤمنان ، ماجرای درس آموز و پنددهنده

لنجعلها لکم تذکره

1374- نجات مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 6

6 - هلاکت کافران قوم شعیب و نجات مؤمنان آن قوم ، داوری به حق خداوند در میان آنان

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق . . . فأخذتهم الرجفه

1375- نجاشی از مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12 - نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً . . . ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 - 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

1376- نجوای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 9 - 5

5- نجوای مؤمنان ، باید آراسته به سفارش به نیکی و توصیه به تقوای الهی باشد .

و تنجوا بالبرّ و التقوی

ص: 667

1377- نزول آرامش بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 26 - 1

1 - نزول آرامش روحی از جانب خداوند بر رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در جنگ حنین، پس از فرار مسلمانان

ثم وليتم مدبرين. ثم أنزل الله سكينة على رسوله و على المؤمنين

1378- نزول ملائکه بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 7

7 - نزول فرشتگان الهی، بر غیر پیامبران (اهل ایمان و پایداری)

إنّ الذين قالوا ربّنا الله... تتنزل عليهم الملائكة

1379- نسل مؤمنان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 11 - 4

4 - مردم جزیره العرب، از نسل مؤمنان عصر نوح بودند.

حملنکم فی الجاریه

در این آیه، «حمل شدن» به مخاطبان عصر نزول قرآن نسبت داده شده است و مقصود حمل اجداد آنان است و چون نجات آنان به سبب مؤمن بودن ایشان بوده است؛ می توان نتیجه گرفت مردم جزیره العرب (مخاطبان این آیه)، از نسل همین مؤمنان نجات یافته بودند.

1380- نشانه های صبر مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 55 - 4

4 - سکوت در برابر یاوه گویان، نمودی از بردباری ایمان آوردگان از اهل کتاب

أولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا . . . وإذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه

1381- نشانه های عواطف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 16

ص: 668

16 - گذشت از قصاص ، مظهر عواطف ایمانی و اخوت اسلامی است .

فمن عفی له من أخیه شیء

1382- نشانه های مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 24 - 8

8- ترجیح محبت خدا و رسول و جهاد بر علائق خویشاوندی و تعلقات مادی ، نشانه مؤمنان راستین

يأيها الذين ءامنوا .. قل إن كان ءاباؤکم ... و جهاد فی سبیلہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 71 - 10

10 - اقامه نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از خدا و رسول ، از نشانه های بارز مؤمنان

و المؤمنون و المؤمنت .. و یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 31 - 5

5- اقامه نماز و انفاق در پنهان و آشکار ، از ویژگی ها و نشانه های بندگان راستین خداوند است .

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا سرّاً و علانیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 2

2 - شتاب ورزی در انجام کار های نیک نشانه مؤمنان راستین

أولئک یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 1

1 - اقامه نماز ، پرداخت زکات و یقین به آخرت از نشانه های مؤمنان راستین

هدی و بشری للمؤمنین . الذین یقیمون الصلوه... و هم بالأخره هم یوقنون

«الذین» در برداشت یاد شده، وصف احترازی است؛ یعنی، آیات قرآن برای آن دسته از مؤمنان، هدایتگر و بشارت بخش است که پایبند به اقامه نماز و پرداخت زکات باشند و به جهان آخرت نیز باور قطعی داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 2

2 - تقوایشگی و پرواداشتن از خداوند ، از مقتضیات ایمان و از نشانه های مؤمنان راستین است .

یعباد الذین ءامنوا اتقوا ربکم

ص: 669

مخاطب قرار گرفتن مؤمنان و توصیه به آنان مبنی بر رعایت تقوای الهی، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 4

4 - ایثار مال و جان در راه حق ، همگام با ایمان ثابت و استوار ، نشانه مؤمنان واقعی است .

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ... وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ

1383- نشانه های مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 1

1 - برکندن تن از بستر آسایش در دل شب ، برای نیایش خدا ، نشان مؤمنان راستین است .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ ... تَتَجَافَى جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ

«تتجافی» از ریشه «جفی» به معنای «ملازم نبودن با مکان و جا» است (المنجد) لازم به ذکر است که «تتجافی» حال برای «الذین» در آیه پیش است.

1384- نصرت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 3

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ ... فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ

1385- نصرت دنیوی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 3

3 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان ، هم در زندگی دنیا است و هم در آخرت .

إِنَّا لَنَنْصُرُ... فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ

1386- نصرت مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - حج - 22 - 39 - 7

ص: 670

7 - خدا، توانا بر نصرت و یاری رساندن به مؤمنان مورد تهاجم و مظلوم

و إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نصرهم لَقَدِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 30 - 4

4 - سرگذشت قوم نوح، دارای نشانه‌هایی روشن بر قدرت الهی در کیفر کافران و نصرت مؤمنان

قال رب انصرني . . . إِنَّ فِي ذَلِكِ لآيَاتٍ

با توجه به ظهور قدرت خدا در طوفان نوح و غرق شدن کافران و مشرکان و نیز ظهور نصرت الهی نسبت به حضرت نوح (ع) و همراهان او، عبارت «إِنَّ فِي ذَلِكِ لآيَاتٍ»، می‌تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 4

4 - دلداری و وعده خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر نصرت و راهبری آنان در برابر دشمنانشان

و كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمَجْرِمِينَ وَ كَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًّا وَ نَصِيرًا

آیه شریفه، با بیان وضعیت پیامبران در انجام رسالتشان - که همواره بادشمنان تبه کار مواجه بودند - می‌تواند درصدد تعقیب دو هدف باشد: 1- دلجویی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر کارشکنی‌های دشمنان آنان. 2- تشویق و تحریک پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به صبر و پایداری در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 51 - 4، 2

2 - مؤمنان و پیروان پیامبران، برخوردار از نصرت و یاری خداوند

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

4 - نصرت و یاری خداوند به پیامبران و مؤمنان، امری قطعی و وعده‌ای تخلف‌ناپذیر است.

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ

از آمدن جمله «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا . . .» با حرف تأکید (إِنَّ) و مسند در قالب فعل (لننصر)، برداشت یاد شده به دست می‌آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. يَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَادُ . يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذِر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشهاد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 4

4 - وعده خداوند به یاری پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی همه رهبران و مبلغان دینی ، در برابر آزارها و

ص: 671

کارشکنی های دشمنان است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. فاصبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 2

2- غلبه و نصرت قریب الوقوع پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بر کافران ، از نشانه های برجسته حقانیت و اعجاز قرآن

سنریهم ءایتنا .. حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمُ أَنَّهُ الْحَقُّ

بنابراین که مراد از آیات آفاقی، پیروزی مسلمانان باشد و ضمیر «آنه» به قرآن بازگردد، مطلب بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 21

21- اراده الهی ، حاکم بر تحولات تاریخ و نصرت دهنده مؤمنان در برابر هجوم کفر

الذین کفروا .. أَضَلَّ أَعْمَلُهُمْ . وَالَّذِينَ ءَامَنُوا ... وَاصْلِحْ بِالْهَمِّ

با توجه به شأن نزول آیه - که در کوران مشکلات مسلمانان نازل شده و بدانان نوید پیروزی داده است - مطلب بالا استفاده می شود. در این صورت «بال» به معنای شؤون مادی و معنوی زندگی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 3 - 4

4- نصرت الهی در حق مؤمنان ، نصرتی حتمی و بدون شکست *

و ینصرک الله نصرًا عزیزًا

«نصرًا عزیزًا» می تواند قید توضیحی باشد؛ یعنی، اصولاً نصرت خداوند نصرتی بدون شکست است.

1387- نظارت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 35 - 1

1 - مؤمنان ، در حالی کافران حاضر در صحنه قیامت را مسخره می کنند که خود بر تخت های تزیین یافته ، لمیده و ناظر کیفر کافران اند .

علی الأرائک ينظرون

«أریکه» (مفرد «أرائک») به تخت تزیین یافته ای گفته می شود که در خیمه یا خانه ای نهاده شده باشد. هم چنین به جایگاه آرمیدن و لمیدن - اعم از تخت، یا تخت عروس و یا تخت خواب - اطلاق می شود (قاموس). متعلق «ینظرون» - به قرینه آیات قبل و بعد - وضعیت کافران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 36 - 6

6 - مؤمنان ، با آرمیدن بر تخت های بهشتی ، مراحل کیفر دادن کافران را نظاره می کنند .

ص: 672

ينظرون . هل توب الكفار ما كانوا يفعلون

در برداشت یاد شده، آیه مورد بحث مفعول برای «ينظرون» (در آیه قبل) گرفته شده است.

1388- نعمتهای اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 7

7- در بهشت، غرفه های گوناگون و متعددی برای یک مؤمن دارای عمل صالح هست.

و هم فی الغرفت ءامنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 7

7- امن و سلامت در عرصه محشر، از نعمت های الهی برای مؤمنان یکتاپرست

أم من یأتی ءامنًا یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 8

8- اهل ایمان و توکل کنندگان به خداوند، برخوردار از نعمت های برتر و جاودان اخروی

خیر و أبقى للذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

1389- نعمتهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 8

8- پیروزی مجاهدان در جنگ بدر، نعمتی نیکو از جانب خداوند برای اهل ایمان

لیلی المؤمنین منه بلاء حسنا

«ابلاء» در برداشت فوق به معنای اعطای نعمت گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 63 - 1

1 - مؤمنان عصر بعثت برخوردار از نعمت الفت و دوستی نسبت به یکدیگر

و ألف بین قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 5

5- برخوردارى جامعه هاى مؤمن و موحد از سلامتى و نعمت هاى فراوان ، بشارت خداوند به حضرت نوح (ع)

ص: 673

اهبط بسلم منا و برکت علیک و علی أمم ممن معک

«علی أمم» عطف بر «علیک» است؛ یعنی: سلام و برکات منا علی أمم. مراد از «أمم ممن معک» به قرینه مقابله آن با «أمم سنمتعهم» امتها و جامعه های موحد و مؤمن هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 3

3 - مؤمنان ، برخوردار از نعمت دانش و معرفت

و ليعلم الذين أوتوا العلم أنه الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 4

4 - اسلام ، نعمتی خدادادی و منّی الهی بر مؤمنان

يأيها الذين ءامنوا .. هو اجتبيكم

تقدیر «هو اجتباکم» به قرینه جمله «و ما جعل علیکم فی الدین من حرج» می تواند «هو اجتباکم للدین» باشد؛ یعنی، خدا است که شما را برای دین خود برگزید و توفیق ایمان را به شما عطا کرد؛ وگرنه شما نیز مانند دیگران کافر و مشرک بودید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

يدخل الذين ءامنوا و عملوا الصلحت جنّـت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 4

4 - درگیر نشدن مؤمنان و مکیان با یکدیگر در «عمره القضا» ، نعمتی مهم برای اهل ایمان *

و هو الذی کفّ أیدیهم عنکم و أیدیکم عنهم بیطن مکّه

برداشت بالا-بدان احتمال است که تعبیر «بطن مکه» اشاره به «عمره القضا» داشته باشد که مسلمانان پس از پیروزی حدیبیه براساس قرارداد، سال بعد به شهر مکه وارد شدند و با آرامش کامل، مناسک عمره را به جا آوردند.

1390- نفرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 18

18 - نفرت درونی مؤمنان ، از کفر ، فسق و عصیان

و كَرِهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ

ص: 674

1391- نقش اجتماعی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 172 - 2

2 - تهی گشتن جامعه از تمامی افراد مؤمن و صالح ، زمینه ساز ابتلای آن به عذاب الهی

فنجینه و أهله أجمعین . إلا عجزوا فی الغبرین . ثم دمرنا الآخرین

از آن جا که پس از خروج لوط(ع) و خاندان مؤمن وی، عذاب بر قوم او نازل گردید، مطلب یاد شده به دست می آید.

1392- نقش جان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 3

3 - جان و مال مؤمنان ، ابزاری برای آنان در دستیابی به ارزش های جاودان

إن الله اشتری من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة

1393- نقش مال مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 3

3 - جان و مال مؤمنان ، ابزاری برای آنان در دستیابی به ارزش های جاودان

إن الله اشتری من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة

1394- نقش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 2 - 6

6 - سپاه جبهه ایمان ، سدّی در برابر نفوذ دشمنان

فالزّجرت زجرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 4

4 - وجود انسان های مؤمن هر چند اندک در میان جامعه کافر ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان است .

فأخرجنا .. من المؤمنين ... و تركنا فيها آية

ص: 675

1395- نقش مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 4

4 - مؤمنان راستین همواره احیاگر ارزش های معنوی و برطرف کننده نیاز های مادی جامعه

الذین یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

اقامه نماز می تواند به عنوان نمونه ای بارز از احیای امور معنوی یاد شده باشد. فعل مضارع «یقیمون» و «ینفقون» حاکی از استمرار اقامه نماز و انفاق است.

1396- نگرانی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 3

3 - مؤمنان راستین ، همواره نگران اعمال خویش و در حال استغفار

التَّابُونَ الْعِبَادُونَ الْحَمْدُونَ السَّاعُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین ، در عین انجام تکالیف الهی ، از فرجام کار خویش نگران اند .

و قلوبهم و جلّه أنّهم إلى ربّهم رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 10، 8

8 - اقدام مؤمنان ، به بیعت رضوان ، علی رغم همه نگرانی ها و احساس خطر ها *

یبایعونک تحت الشجره فعلم ما فی قلوبهم

می توان گفت: مراد از «ما فی قلوبهم» - به قرینه «فأنزل السکینه» - نوعی اضطراب و نگرانی و احساس خطر نسبت به رخدادهای آینده آن

سفر باشد.

10 - منافات نداشتن کمال و ارزش عمل مؤمنان ، با داشتن نگرانی از مشکلات آن

رضی الله عن المؤمنین . . . فأنزل السکینه علیهم

رضایت الهی، نشانگر ارزش بیعت مؤمنان است. «أنزل السکینه» نیز بیانگر وجود نوعی اضطراب و نگرانی در دل آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 27 - 1

1 - ترس و نگرانی از عذاب پروردگار ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

والذین هم من عذاب ربهم مشفقون

ص: 676

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 16

16 - مؤمنان دارای عمل صالح ، هراسان از فرجام خویش و نگران از کوتاهی در برابر عظمت خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . ذلک لمن خشی ربّه

ترس از خداوند، به معنای نگرانی و هراس از فرجام خویش هنگام روبه رو شدن با او است.

1397- نگرانی مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 12

12 - مؤمنان راستین نگران حسن عاقبت خویش و باقی ماندن بر طریق ایمان تا آخرین لحظات

و توفنا مسلمین

1398- نگرانی مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 115 - 7

7 - نگرانی برخی از مؤمنان ، در رابطه با استغفار خویش برای بعضی از مشرکان در گذشته ، پس از بیان حرمت آن از سوی خداوند

ما کان للنبی و الذین ءامنوا أن یتغفروا للمشرکین . . . و ما کان اللّٰه لیضلّ قوماً

با توجه به ارتباط این آیه با آیات قبل و نیز شأن نزول آن، استفاده می شود که آیه شریفه در مورد رفع نگرانی کسانی است که قبل از علم به حرمت، برای مشرکان استغفار کرده بودند.

1399- نماز شب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 50

50- « سألہ [الصادق (ع)] عبد اللّٰه بن سنان ، عن قول اللّٰه عزّوجلّ « سیماهم فی وجوههم من أثر السجود » قال : هو السّهر فی الصلاه

عبدالله بن سنان از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزوجل «سِماهم فی وجوههم من أثر السجود» پرسید، آن حضرت فرمود:
منظور [اثر] شب زنده داری با نماز است».

ص: 677

1400- نماز مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 5

5- مداومت در اقامه نماز و مواظبت بر انجام درست و کامل آن ، یکی دیگر از اوصاف و نشانه های مؤمنان راستین

و المقیمى الصلوه

«إقامه» (مصدر «مقیمین») به معنای انجام دادن درست و کامل است. به کارگیری وصف (مقیمین) بیانگر این نکته است که خواندن نماز، خصلتی است که از مؤمنان جدا نمی شود. بنابراین معنای «المقیمى الصلوه» چنین می شود: آنان که همواره نماز را درست و کامل به جا می آورند؛ نه آن را ترک می کنند و نه در انجام درست و کامل آن، کوتاهی میورزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 6

6- مؤمنان نیکوکار در سایه برپایی نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مشمول رحمت خدا هستند .

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت. . . و اقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 48 - 4

4- نماز ، نشانه ایمان و از اوصاف مؤمنان است .

و إذا قیل لهم اركعوا لایركعون

1401- نوح(ع) و مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 29 - 9

9- مخالفت شدید و قاطعانه نوح (ع) با درخواست نابه جای سران و اشراف (طرد مؤمنان تهی دست)

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

آوردن جمله اسمیه و «با» ی زایده ، حکایت از تأکید فراوان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 1،2

1 - پاسخ منفی نوح (ع) به درخواست اشراف مبنی بر طرد محرومان از پیرامون خویش

أنؤمن لك و اتبعك الأذولون . . . و ما أنا بطارد المؤمنین

2 - اعلام قطعی نوح (ع) به طرد نکردن مؤمنان از اطراف خویش در هیچ شرایطی

و ما أنا بطارد المؤمنین

ص: 678

1402- نورانیت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 3

2 - حضور مردان و زنان مؤمن ، با چهره هایی تابان در عرصه قیامت

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم

3 - فروغ چهره مؤمنان ، روشنگر راه آنان در قیامت به سوی بهشت

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم

«سعی» به معنای دویدن است. دویدن نور مؤمنان در پیش روی آنان، بیانگر آن است که آنان دوان دوان به سوی در حرکت اند. برخی از مفسران برآنند که در این حال، آنان به سوی بهشت می روند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 8

3 - مؤمنان ، برخوردار از نور و روشنائی در صحنه تاریک قیامت

یوم یقول المنفقون .. انظرونا نقتبس من نورکم

8 - مهلت خواهی منافقان از مؤمنان در قیامت ، برای برگرفتن مقداری از نور ایشان

یوم یقول المنفقون .. انظرونا نقتبس من نورکم

ماده «نظر» هرگاه بدون واسطه متعدی شود، به معنای انتظار کشیدن و مهلت دادن خواهد بود. بنابراین «انظرونا»؛ یعنی، انتظار ما را بکشید و ما را مهلت دهید. «قبس» (مبدأ اشتقاق «نقتبس») به شعله ای از یک آتش گفته می شود. بنابراین «نقتبس من نورکم»؛ یعنی، تا شعله ای از نور شما بگیریم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 12

12 - حضور مؤمنان در عرصه قیامت ، با درخشش نور از وجود آنان

نورهم یسعی بین أیدیهم و بأیمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 125 - 18، 16، 5

5 - شرح صدر نور الهی در قلب مؤمنان است. *

و جعلنا له نورا یشمی . . . فمن یرد الله أن یهدیه یشرح صدره

«فاء» در «فمن یرد . . .» عطف و تقریر بر آیات قبل است. در آیه 122 (أو من كان میتا . . .) مردم به دو دسته تقسیم شدند: حیات یافتگان دارای نور و فروماندگان در ظلمت. در این آیه با نتیجه گیری از مجموع آیات، هدایت یافتگان دارای شرح صدر و گمراهان مبتلا به تنگی صدر شمرده شده اند. محتمل است شرح صدر همان نوری باشد که در آیه 122 مطرح شده است.

16 - لما نزلت هذه الآیه سئل رسول الله (صلی الله علیه و آله) عن شرح الصدر ما هو؟ فقال: نور یقذفه الله فی قلب المؤمن فینشرح له صدره و

ص: 679

آنگاه که آیه «فمن یرد الله . . .» نازل شد از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سؤال کردند، شرح صدر چیست؟ فرمود: نوری است که خداوند در قلب مؤمن می افکند و با آن سینه اش را باز می گرداند . . .

18 - عن أبی عبدالله (ع) قال: إن الله عز وجل إذا أراد بعبد خیرا نکت فی قلبه نکتة من نور وفتح مسامع قلبه وکل به ملکا یسده و إذا أراد بعبد سوءا نکت فی قلبه نکتة سوداء و سد مسامع قلبه وکل به شیطانا یضله ثم تلا هذه الآية: «فمن یرد الله أن یهدیه یشرح صدره للاسلام و من یرد أن یضله یجعل صدره ضیقا حرجا».

امام صادق (ع) فرمود: هر گاه خداوند عز و جل برای بنده ای خیری بخواهد، در دلش نقطه ای از نور ایجاد می کند و گوشه های دلش را باز می گرداند و فرشته ای بر او می گمارد که وی را در کارهایش استوار نماید. و آنگاه که خدا برای بنده ای بدی بخواهد، در دلش نقطه ای سیاه ایجاد کرده و گوشه های دلش را می بندد و شیطانی را بر او می گمارد تا گمراهش کند، سپس امام صادق (ع) آیه «فمن یرد الله . . .» را تلاوت فرمود.

1404- نورانیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 5,7

5 - مؤمن با نور الهی مسیر صحیح حرکت را در جامعه و بین مردم در می یابد.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

7 - توجه دادن مؤمنان به حیات معنوی خود و برخورداری از نور الهی، بازدارنده آنان از اطاعت مشرکان و گمراهان

و إن أطمعتموهم إنکم لمشركون. أو من كان میتا فأحیینه و جعلنا له نورا یمشی به فی ال

تمثیل مذکور برای بر حذر داشتن مسلمانان از اطاعت مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 15

15 - « فی المجمع بعد ذکر هذه الآية « لهم أجرهم و نورهم » أی لهم ثواب طاعتهم و نور ایمانهم الذی یهتدون به إلی طریق الجنة . . . رواه البراء بن عازب عن النبی (صلی الله علیه و آله) ;

در مجمع البیان بعد از ذکر آیه «لهم أجرهم و نورهم» آمده است: مقصود این است که برای آنان است پاداش طاعت و نور ایمانشان که به وسیله آن به راه بهشت هدایت می شوند و این معنا را براء بن عازب از نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) روایت نموده است.

1405- نهی از ترک همنشینی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 16

16- خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از ترک همنشینی با خداجویان تهیدست و عطف توجه از آنان به طبقه اشراف ، برحذر داشت .

و اصبر نفسک . . . و لاتعد عیناک عنهم

نهی در «لاتعد عیناک» گرچه متوجه چشمان است (چشمان ات از آن گروه نگذرد) ولی مراد، نهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از برگرداندن نظر و توجه خود از تهیدستان به ثروت مندان است.

ص: 680

1406- نهی از منکر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 8

8 - پایداری بر رکوع و سجده و امر به معروف و نهی از منکر ، از ویژگی های مؤمنان راستین

الركعون السجودون الأ مرون بالمعروف و الناهون عن المنكر

1407- نهی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 1

1 - خداوند ، مؤمنان را از پیروی شیطان و گام نهادن در راه او ، بر حذر می دارد .

يَأْيْهَا الذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خَطُوتَ الشَّيْطَانِ

1408- نهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 19 - 1

1 - نهی الهی ، از قرار گرفتن مؤمنان ، در شمار فراموش کنندگان خدا

يَأْيْهَا الذِينَ ءَامَنُوا . . . وَلَا تَكُونُوا كَالذِينَ نَسُوا اللَّهَ

1409- نیاز مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 10

10 - همه انسان ها ، حتی مؤمنان حقیقی ، از خطا و گناه مصون نیستند و نیازمند مغفرت الهی هستند .

أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

1410- نیازهای معنوی مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 9

ص: 681

9- راه یابی برخی بیماری های فکری ، روحی و اخلاقی در مؤمنان و نیاز آنان به درمان خویش با قرآن

و نَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 112 - 8

8- مؤمنان ، حتی پیامبران ، نیازمند امداد خدا در تنگناها

قُلْ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 31

31 - همه مؤمنان ، دارای نوعی لغزش و خطا و نیازمند به توبه اند .

و تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ

برداشت یاد شده، از خطاب عمومی «توبوا» و «أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ» همراه با واژه مخصوص تأکید (جمیعاً) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 6

6 - انسان های مؤمن نیز در معرض لغزش و نیازمند آمرزش اند . *

الَّذِينَ آمَنُوا .. أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ

این که خداوند فرموده است: برای مؤمنان قطعاً مغفرتی وجود دارد، به ملازمه دلالت بر وجود لغزش می کند و اگر نه آمرزیدن معنا نداشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 27 - 2

2 - مؤمنان هرچند از ایمان بالایی برخوردار باشند ، باز به غفران و بخشش خدا نیاز دارند .

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ .. بَمَا غَفَرَ لِي رَبِّي

برداشت یاد شده از آن جا است که مؤمن انطاکیه - که از ایمان بالایی برخوردار بود - باز مورد غفران و بخشش الهی قرار گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 8

8- مؤمنان ، محتاج امداد های الهی ، در پیشبرد دین و مبارزه با دشمنان

إن تنصروا الله ینصرکم

از این که خداوند، نوید نصرت و امداد به مؤمنان را در زمینه جهاد مطرح کرده است؛ نیاز آنان به امدادهای خداوند استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 11

ص: 682

11- مؤمنان ، در معرض لغزش و نیازمند تذکر و هشدار مکرر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ لَا تَبْطُلُوا ءَعْمَلَكُمْ

از تکرار «أطيعوا» و نهی «لا تبطلوا» در مورد مؤمنان، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 2

2 - مؤمنان ، نیازمند امداد الهی در بحران ها و سختی ها ، برای پایداری و استقامت

هو الذی أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 55 - 5

5 - مؤمنان ، همواره نیازمند تذکر و بیدار باش ، برای استواری بر طریق حق

و ذکّر فإنّ الذّکری تنفع المؤمنین

فعل مضارع «تنفع»، استمرار بهرهوری مؤمنان از تذکرهاى پیامبر(صلی الله علیه و آله) را می رساند و فرمان الهی به ادامه تذکر، نیاز مؤمنان را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 5,7

5 - احساس نیاز همیشگی مؤمنان به درخواست غفران ، از پروردگار خویش

من بعدهم یقولون ربّنا اغفر لنا و لإخواننا الذین سبقونا

فعل مضارع «یقولون» مفید استمرار و بیانگر مطلب یاد شده است.

7 - مؤمنان ، حتی پیشتازان ایمان (مهاجران و انصار) ، فاقد مصونیت از خطا و نیازمند غفران الهی

و الذین جاءو من بعدهم یقولون ربّنا اغفر لنا و لإخواننا الذین سبقونا بالإیمان

از تأیید خداوند نسبت به استغفار برای پیشتازان راه ایمان، به جا بودن این دعا و نیاز آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 19 - 2

2- مؤمنان ، در معرض از یاد بردن خدا و نیازمند هشدار الهی برای پایبندی به تقوا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ .. وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ

1411- نیازهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 17

17 - مؤمنان ، نیازمند امداد های مادی و معنوی خداوند ، برای حرکت مداوم در طریق دین و ارزش ها

لَتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا

ص: 683

تعبیر «لتكون..» اخباری است که حکایت از واقعیت نیاز انسان به آیات و رهنمودهای خداوند دارد. تداوم این نیاز از «یهدیکم» - که به صورت فعل مضارع آمده - استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 21

21- ایجاد روح آرامش و تقوا در پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، به هنگام نیاز آنان ، متکی به علم فراگیر خداوند بر هستی

فأنزل الله... و ألزمهم كلمه التقوی... و كان الله بكلّ شیء علیماً

از ارتباط «و كان الله..» با عبارت قبل آیه (فأنزل الله...), مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 2

2 - مؤمنان ، هرگز از خطا و گناه مصون نبوده و نیازمند به توبه خالصانه به درگاه الهی اند .

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَكْفُرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ

1412- وراثت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 10 - 1

1 - مؤمنان راستین ، تنها وارثان بهشت

قد أفلح المؤمنون... أولئك هم الورثون

«أولئك» مبتدا و اشاره به مؤمنانی است که دارای صفات یاد شده در آیات پیشین (آیات 2 تا 9) هستند. «الوارثون» خبر مبتدا و «ال» در آن برای تعریف عهد ذهنی یا اسم موصول و به تقدیر «الذین یرثون» می باشد. به هر حال «الوارثون» بیانگر این معنا است که کسانی که به عنوان میراث بر بهشت خوانده می شوند، این دسته از مؤمنان اند. گفتنی است که ضمیر «هم» می تواند ضمیر فصل و مفید حصر باشد (رساننده این معنا که مسند (الوارثون)، تنها برای مسندالیه ثابت است) و نیز می تواند مبتدا و «الوارثون» خبر آن و جمله «هم الوارثون» خبر «أولئك» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 11 - 1

الذین یرثون الفردوس

«الذین» در محل رفع و صفت توضیحی (عطف بیان) است و یا بدل برای «الوارثون» می باشد. «فردوس» واژه ای معرّب و به معنای بوستان است که در این جا به جای «الجنة» به کار رفته است؛ چون با این که مذکّر می باشد، به آن ضمیر مؤنث (فیها) ارجاع شده است.

ص: 684

1413- ورود مؤمنان به بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 13

13 - آموزش مؤمنان تائب و پیرو دین و وارد شدن آنان به بهشت از سوی خداوند ، حکیمانه و از موضع اقتدار است .

فاغفر للذین تابوا .. إناک أنت العزیز الحکیم

یاد شدن دو صفت عزت و حکمت در پایان آیه شریفه، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 3

3 - فروغ چهره مؤمنان ، روشنگر راه آنان در قیامت به سوی بهشت

یوم تری المؤمنین و المؤمنت یسعی نورهم

«سعی» به معنای دویدن است. دویدن نور مؤمنان در پیش روی آنان، بیانگر آن است که آنان دوان دوان به سوئی در حرکت اند. برخی از مفسران بر آنند که در این حال، آنان به سوی بهشت می روند.

1414- ورود مؤمنان به مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 24 - 5

5 - ورود مسلمانان به سرزمین مکه و آسیب ندیدن از ناحیه دشمن ، ظفری الهی برای ایشان

و هو الذی کفّ .. من بعد أن أظفرکم علیهم

1415- ورود مؤمنان به نور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 6

6 - دعا و تحیت ملائکه بر مؤمنان ، زمینه ساز بیرون بردن آنان از ظلمت ها به نور است .

هو الذی یصلی علیکم و ملئکتہ لیخرجکم من الظلمت إلی النور

1416- ورود مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 9

9- پیوستن مؤمنان ، به درجه عالی پدران بهشتی خود ، تفضل الهی و نه مایه کم شدن از مقام پدر آنان و کاسته شدن از عمل آنان

ألحقنا بهم ذرّیتهم و ما ألتنهم من عملهم من شیء

ص: 685

جمله «ما ألتناهم..» معادل «ما نقصناهم» است و ضمیرهای «هم» به «الذین آمنوا» بازمی‌گردد. مقصود این است که خداوند، در ملحق کردن ذریه بهشتیان به آنان، از منزلت و درجه پدران چیزی نمی‌کاهد؛ بلکه بر درجه ذریه می‌افزاید.

1417- وسوسه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 36 - 4

4 - تلاش شیطان، در واداشتن مؤمنان و پیامبر (صلی الله علیه و آله) به انتقام جویی

ادفع بالتی هی أحسن... وإمّا ینزعنک من الشیطن نزع

تأکید در فعل «ینزعنک» اشعار به تلاش شیطان دارد و از آن جا که این آیه در پی توصیه به شیوه برخورد نیکو و به دور از انتقام جویی در برابر بدرفتاری دیگران آمده است، مطلب بالا استفاده می‌شود.

1418- وضوح تفاوت مؤمنان با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 11

11 - برابر نبودن زندگی و سرنوشت مشرکان با مؤمنان، امری روشن در عقل و فطرت آدمی

ضرب الله مثلاً رجلاً... و رجلاً سلماً لرجل هل یستویان مثلاً

از آمدن «هل» استفهامیه - که برای طلب تصدیق وضع شده و بیشتر در مواردی به کار می‌رود که مورد تصدیق مخاطب قرار دارد - برداشت یاد شده به دست می‌آید.

1419- وعده به پدران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 2

2 - بوستان های ماندنی بهشت، وعده خداوند به مؤمنان تائب و پیرو دین الهی

جنّت عدن الّتی وعدّتهم

1420- وعده به فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 2

2 - بوستان های ماندنی بهشت ، وعده خداوند به مؤمنان تائب و پیرو دین الهی

جنّت عدن الّتی وعدتّهم

ص: 686

1421- وعده به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 4

4 - پیروزی بر سپاه مشرکان قریش و یا تسلط بر کاروان تجاری آنان ، وعده خداوند به اهل ایمان

و إذ يعدكم الله إحدى الطائفتين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 13

13 - جبران خسارت های وارده بر مؤمنان ، در نتیجه مبارزه با دشمنان اسلام ، وعده الهی به ایشان

إنما المشركون نجس فلا يقربوا المسجد الحرام .. و إن خفتم عيله فسوف يغنيكم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 25

25 - وعده الهی به شمول رحمتش بر مؤمنان ، نشأت یافته از حکمت اوست نه عجز از افاضه رحمت فعلی .

أولئك سيرحمهم الله إن الله عزيز حكيم

جمله «إن الله .. » می تواند تعلیلی برای پرسش مقدر باشد، که چرا خداوند نزول رحمت به مؤمنان را موکول به آینده کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 1

1 - حیات جاودان در باغ های بهشت با نهر های روان ، وعده الهی به زنان و مردان مؤمن

وعد الله المؤمنين .. تحتها الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 16

16 - وعده خداوند به غوطه ور ساختن مؤمنان انفاقگر ، در دریای رحمت خویش

سیدخلهم اللّٰه فی رحمته

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 18

18- « عن أبي جعفر (ع) في قوله: « ولا يزال الذين كفروا تصيبهم بما صنعوا قارعه » وهي النقمه « أو تحلّ قريباً من دارهم » فتحلّ بقوم غيرهم فيرون ذلك و يسمعون به و الذين حلّت بهم عصاه كفار مثلهم و لا يتعظ بعضهم ببعض و لن يزالوا كذلك « حتى يأتي وعد الله » الذي وعد المؤمنين من النصر و يخزي الله الكافرين ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند: «و لا يزال . . .» روایت شده است که: آن [قارعه] عقوبت است و [درباره] «أو تحلّ قريباً

ص: 687

من دارهم» [یعنی] عقوبت بر قومی دیگر فرود می آید و آنان می بینند و می شنوند و آنهایی که عقوبت بر آنان وارد شده، مانند ایشان گناهکار و کافرند و [لیکن] برخی از برخی دیگر پسند نمی گیرند و همواره چنین هستند تا وعده خدا فرارسد و، حتی یأتی وعد الله، همان وعده ای که به مؤمنان داده است که آنان را پیروز کند و خداوند کافران را خوار می سازد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 88 - 1

1- ذوالقرنین ، به اعطای پاداش نیک ، به مؤمنان نیک کردار ، وعده داد .

وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جِزَاءٌ الْحَسَنَى

«جزاء» حال است و بیان این که رفتار نیکو (الحسنی) پاداش ایمان و عمل صالح شخص است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 14

14- بهشت ، وعده تخلف ناپذیر خداوند به مؤمنان

يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ . . . وَعَدَ الرَّحْمَنُ . . . إِنَّهُ كَانَ وَعْدَهُ مَأْتِيًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 2

2- نابودی دشمنان ، وعده خداوند به پیامبران و مؤمنان

ثُمَّ صَدَقْنَهُمُ الْوَعْدَ . . . وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 7

7- وعده خداوند به نجات مؤمنان از غم و گرفتاری ، در صورت دعای خالصانه آنان

فَنَادَى . . . وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- خداوند، به کسانی که منزلت نیکو و خصلت پسندیده دارند (مؤمنان راستین)، وعده دوری و نجات از آتش دوزخ داده است .

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ

«الحسنی» مؤنث «أحسن» و صفت برای موصوف محذوفی چون «المنزله» و «الخصله» است و به قرینه مقابله با آیه قبل - که در باره کافران و مشرکان بود - آیه شریفه در باره مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- قیامت (بهشت)، وعده پیشین خداوند به مؤمنان راستین

هَذَا يَوْمَكُمُ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

ص: 688

3 - خداوند ، شکست و هلاکت کافران و مشرکان حاکم و جایگزین آنان شدن را ، به مؤمنان نیکوکار صدراسلام ، وعده کرده است .

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت ليستخلفنهم فى الأرض

9 - خداوند ، استقرار و تثبیت دین مورد پسند خویش را به مؤمنان نیکوکار صدراسلام ، وعده کرده است .

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليمكّننّ لهم الدين الذى ارتض

10 - وعده أكید خداوند به استقرار و تثبیت دین مورد پسند خویش به سود مؤمنان نیکوکار

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليمكّننّ لهم الدين الذى ارتض

14 - تبدیل و جایگزین کردن ترس و اضطراب به امنیت و آرامش ، وعده خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليبدلنّهم من بعد خوفهم أمنّ

16 - وعده خداوند به مؤمنان نیکوکار صدراسلام ، به تبدیل و دگرگون کردن ترس و اضطراب آنان به امنیت و آرامش

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليبدلنّهم من بعد خوفهم أمنّ

19 - خداوند ، به مؤمنان نیکوکار وعده داده است که در کمال امنیت و آرامش و بی هیچ ترسی از دشمنان دیانت ، تنها خدا را عبادت کنند .

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليبدلنّهم من بعد خوفهم أمنّ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که جمله «يعبدونى. . .» استینافیه و بیانگر نتیجه و بازتاب تبدیل ترس و اضطراب به امنیت و آرامش باشد؛ یعنی، مؤمنان آن چنان در امنیت و آرامش قرار می گیرند که بی هیچ ترس و اضطرابی از ناحیه دشمنان دیانت، به عبادت خدای واحد می پردازند.

20 - عبادت خدای واحد و دوری از شرک ، دلیل و سبب وعده کردن خداوند به مؤمنان صدراسلام برای اعطای خلافت ، پیروزی و امنیت به آنان

وعد الله الذين ءامنوا . . . يعبدونى لايشركون بى شيئاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «يعبدونى. . .» حال برای ضمائر غایب گذشته و یا جمله ای استینافیه بیانیه باشد؛ که در هر صورت بیانگر علت و دلیل اعطای خلافت پیروزی و امنیت به مؤمنان از سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 4

4 - دلداری و وعده خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر نصرت و راهبری آنان در برابر دشمنانشان

و كذلك جعلنا لكلّ نبيّ عدوّاً من المجرمين و كفى برّبك هاديّاً و نصيراً

آیه شریفه، با بیان وضعیت پیامبران در انجام رسالتشان - که همواره بادشمنان تبه کار مواجه بودند - می تواند درصدد تعقیب دو هدف باشد: 1- دلجویی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر کارشکنی های دشمنان آنان. 2- تشویق و تحریک پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به صبر و پایداری در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 3، 2

2 - بوستان های ماندنی بهشت، وعده خداوند به مؤمنان تائب و پیرو دین الهی

ص: 689

جَنَّتْ عَدْنُ الْتَى وَعَدَّتْهُمْ

3 - بوستان های ماندنی بهشت ، وعده خداوند به مؤمنان تائب و پیرو دین و نیز به پدران ، همسران و فرزندان ایشان

جَنَّتْ عَدْنُ الْتَى وَعَدَّتْهُمْ وَ مِنْ صَلَحِ مَنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَ ذُرِّيَّتِهِمْ

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «مَنْ» در «و مِنْ صَلَحِ ..» عطف بر ضمیر «هم» در «وعدتھم...» باشد؛ یعنی، همان گونه که به مؤمنان وعده بهشت داده شده، این وعده به پدران، همسران و فرزندان صالح نیز داده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 4

4 - وعده خداوند به یاری پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی همه رهبران و مبلغان دینی ، در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَاصْبِرْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 4

4 - غنایم خیبر ، نزدیک ترین بخش از غنایم موعود الهی به مؤمنان ، پس از حدیبیه

وَعَدَكُمْ اللَّهُ .. فَعَجَّلْ لَكُمْ هَذِهِ

آیه شریفه پس از صلح حدیبیه نازل شده و «هذه» اشاره به غنایم خیبر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 21 - 1

1 - وعده خداوند به مؤمنان ، در دستیابی آنان به غنایمی ، علاوه بر غنایم خیبر

وَأَخْرَى لِمَ تَقْدَرُوا عَلَيْهَا

با توجه به این که آیه قبل در زمینه غنایم خیبر بوده؛ واژه «أخری» در مقایسه با غنایم خیبر به کار رفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

43- وعده الهی به بهره مندی مؤمنان نیک کردار، از مغفرت و پاداشی عظیم

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت منهم مغفره و أجرًا عظیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 7

7 - خداوند، تحقق بخش وعده های خود به مردان و زنان مؤمن در قیامت، در مشهد و منظر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

فیضعفه له و له أجر کریم . یوم تری المؤمنین و المؤمنت

برداشت یاد شده بدان احتمال است که واژه «تری»، خطاب به خصوص پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 6

ص: 690

6 - دستیابی به دو بهره کافی از رحمت الهی ، وعده خدا به مؤمنانی است که تقوایپیشه کنند و از پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) پیروی کامل نمایند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا .. يُوْتِكُمْ كَفْلِينَ مِنْ رَحْمَتِهِ

«كفل» (مفرد «كفليلن») به معنای حظ و بهره ای است که کفایت می کند (مفردات راغب). گفتنی است که «یؤتکم...» جواب برای شرط مقدر می باشد و تقدیر آن چنین است: «إِنْ تَتَّقُوا وَتُؤْمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلِينَ مِنْ رَحْمَتِهِ» (اگر تقوا پیشه کنید و از رسول او تبعیت کامل نمایید، از رحمت خود به شما دو بهره کافی خواهد داد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 17

17 - وعده بهشت از سوی خداوند به مؤمنان راستین

أُولَئِكَ .. يَدْخُلُهُمْ جَنَّاتٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 4

4 - امداد های الهی و پیروزی بر دشمن ، وعده قطعی خداوند به جبهه ایمان و مجاهدان راه او

يَغْفِرْ لَكُمْ .. وَ أُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

1422- وعده به مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 12

12 - وعده خداوند به جبران خسارت های مادی مؤمنان صدر اسلام ، که در نتیجه قطع رابطه با مشرکان متوجه آنان می شد .

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ .. وَ إِن خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ

1423- وعده به مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 15

15- شکستو نابودی کفرپیشگان و پیروزی اهل ایمان ، از تهدید های خداوند به کافران و از وعده های او به مؤمنان عصر بعثت

حتى يأتى وعد الله

ص: 691

1424- وعده به همسران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 2

2- بوستان های ماندنی بهشت ، وعده خداوند به مؤمنان تائب و پیرو دین الهی

جنّات عدن الّتی وعدتّهم

1425- وعده پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 1

1- نجات پیامبران و مؤمنان از دست دشمنان و پیروزی بر آنان ، وعده خداوند به ایشان است .

و ما أرسلنا قبلك رجلاً .. ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 1

1- هلاکت و شکست کافران مکه و پیروزی مؤمنان ، وعده الهی

سأوریکم ءایتی . . . و یقولون متی هذا الوعد

برداشت یادشده مبتنی براین است که مقصود از «وعد» دراین آیه، غلبه مؤمنان و شکست کافران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 4

4 - شکست کافران و پایان داده شدن به سلطه آنان و پیروزی مؤمنان دارای عمل صالح ، با در دست گرفتن اداره سرنوشت بشر در زمین ، وعده اکید خداوند

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت لیستخلفنّهم فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - وعده الهی ، به فروپاشی جماعت مشرکان و ناپایداری آنان در برابر جبهه ایمان

سیهزم الجمع و یولون الدبر

1426- وعده حاکمیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 2،4

2 - خلافت و سلطه در زمین و اداره آن ، وعده اکید خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت لیستخلفنهم فی الأرض

ص: 692

4 - شکست کافران و پایان داده شدن به سلطه آنان و پیروزی مؤمنان دارای عمل صالح ، با در دست گرفتن اداره سرنوشت بشر در زمین ،
وعدۀ اکید خداوند

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت لیستخلفنّهم فی الأرض

1427- وعدۀ خلافت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 1،2

1 - خلافت و جانشین خود قرار دادن در زمین ، وعدۀ اکید خداوند به مؤمنان نیکوکار

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت لیستخلفنّهم فی الأرض

«خلافت»، به معنای نیابت از غیر است (مفردات راغب). در این که خلافت و نیابت در آیه شریفه، از طرف چه کسی و یا چه کسانی است، میان مفسران چند نظریه وجود دارد: 1- برخی آن را خلافت و جانشینی از خدا در زمین می دانند. 2- عده ای دیگر آن را نیابت و جانشینی اقوام هلاکت شده و یا شکست خورده می شمردند که با هلاکت و یا شکست آنان مؤمنان نیکوکار جانشین آنها در اداره سرزمین هایشان می شوند. برداشت یاد شده، مبتنی بر نظریه نخست است.

2 - خلافت و سلطه در زمین و اداره آن ، وعدۀ اکید خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح

وعد الله الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت لیستخلفنّهم فی الأرض

1428- وعدۀ نجات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 1،3

1- نجات پیامبران و مؤمنان از دست دشمنان و پیروزی بر آنان ، وعدۀ خداوند به ایشان است .

و ما أرسلنا قبلك رجلاً .. ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء

3- خداوند ، به وعدۀ خویش مبنی بر نجات پیامبران و مؤمنان و هلاکت دشمنان ، عمل کرد .

ثم صدقنهم الوعد فأنجینهم و من نشاء و أهلکنا المسرفین

«صدق» (مصدر «صدقنا») در دو چیز استعمال می شود: 1- در اعتقاد است، که در این صورت به معنای اعتقاد مطابق با واقع خواهد بود.

2- در جوارح و افعال انسان، که در این صورت به معنای انجام دادن کار به طور شایسته و بایسته خواهد بود. (مفردات راغب). در آیه بالا

معنای دوم منظور است. گفتنی است ماده «صدق» در مواردی به دو مفعول متعدی می شود که این آیه یکی از آن موارد است.

1429- وفا به عهد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 8 - 2

2- مؤمنان راستین ، انسان هایی امانت دار و پایبند به عهد و پیمان

ص: 693

قد أفلح المؤمنون .. و الذين هم لأمن-تهم و عهدهم رعون

1430- وفای به عهد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 4،7

4- برخی از مؤمنان، به عهد خویش با خدای خود، وفادار مانده و بر آن پا می فشارند.

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه

7- بعضی از مؤمنان، برای وفا کردن به عهد خود، تا پای جان می ایستند.

فمنهم من قضی نحبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 19 - 3،7

3- پاداش های مادی و معنوی خداوند، به مؤمنان وفادار و مورد رضایت خویش

لقد رضی الله .. فأنزل السکینه علیهم ... و مغنم کثیره يأخذونها

«أنزل السکینه» اشاره به پاداش معنوی و «مغنم..» نظر به پاداش های مادی دارد.

7- صلح حدیبیه و فتح خیبر، در پی وفاداری مؤمنان، نمودی از عزت و حکمت خداوند

و أثبهم فتحًا قریبًا . و مغنم کثیره ... و کان الله عزیزًا حکیمًا

از ارتباط «کان الله..» با آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 32 - 1

1- رعایت امانت و پایبندی به عهد و پیمان خویش، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذين هم لأمن-تهم و عهدهم رعون

1431- وفور نعمت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 4

4 - زنان و مردان مؤمن نیک کردار ، برخوردار از روزی ها و نعمت های بی اندازه و بسیار در بهشت

و من عمل صلحًا . . . فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب

1432- وفور نعمتهای اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 694

18 - برخورداری مؤمنان، از نعمت های فراوان و نامحدود بهشت، رهین فضل الهی و فراتر از استحقاق ایشان است.

لهم ما يشاءون عند ربهم ذلك هو الفضل الكبير

1433- وقت پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 2

2 - اعطای پاداش به مؤمنان و نیک کرداران در قیامت، قبل از حسابرسی بدکرداران *

فأما الذين آمنوا... وأما الذين كفروا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تقدم در بیان، بیانگر تقدم خارجی نیز باشد.

1434- ولایت بر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 2

2 - کافران، فاقد صلاحیت سرپرستی و حق ولایت بر مؤمنان

يأيتها الذين آمنوا لا تتخذوا الكافرين أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 1,3,5,7,8,9

1 - تنها خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان فروتن، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات، دارای حق ولایت و حکومت بر مؤمنان

انما وليكم الله ورسوله و الذين آمنوا الذين... و يؤتون الزكوه و هم ركعون

در برداشت فوق، ركوع به معنای لغوی آن (خضوع) گرفته شده است.

3 - پرداخت زکات در حال ركوع نماز، نشانه فرد تعیین شده در بین مسلمانان صدر اسلام برای حکومت و ولایت بر آنان

و یؤتون الزکوه و هم رکعون

5- ولایت و سرپرستی بر مؤمنان صدر اسلام، از آن خدا، رسول او و امیرالمؤمنین علی ابن ابی طالب (ع)

انما ولیکم الله و رسوله و الذین ءامنوا .. و یؤتون الزکوه و هم رکعون

7- پیاداشتن همواره نماز با تمامی شرایط آن و کوتاهی نورزیدن در پرداخت زکات، شرط شایستگی برای ولایت و حکومت بر مؤمنان

انما ولیکم الله .. الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

اقامه نماز به معنای برپا داشتن آن با تمامی شرایط است و فعل مضارع «یقیمون» و «یؤتون»، حاکی از استمرار و تداوم اقامه نماز و پرداخت زکات است.

8- حالت خضوع و فروتنی در پرداخت صدقه و زکات، از شرایط لازم برای تصدی حکومت و ولایت بر اهل ایمان

انما ولیکم الله .. الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

ص: 695

در برداشت فوق، رکوع به معنای لغوی آن (خضوع) گرفته شده است.

9 - هرگونه حکومت و ولایت بر اهل ایمان، به جز ولایت خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط، حکومت و ولایتی نامشروع و غیر قانونی

انما ولیکم الله ورسوله و الذین ءامنوا

برداشت فوق با توجه به کلمه «انما» که برای حصر است، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 19

19 - ولایت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بر مؤمنان، نشأت یافته از مقام رسالت آن حضرت

و یطیعون الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 27، 2، 1

1 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، دارای ولایتی تام بر مؤمنان است.

النبيّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم

2 - ولایت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مؤمنان، از ولایت خود آنان بر امورشان، برتر است.

النبيّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم

27 - «عن النبيّ (صلی الله علیه و آله) قال: ما من مؤمن إلاّ وأنا أولى الناس به في الدنيا والآخرة اقرأوا إن شئتم: «النبيّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم» فأیما مؤمن ترک مالاً فلیرثه عصبته من كانوا. فإن ترک دیناً أو ضیاعاً فلیأتنی فأنا مولاه»;

از نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: هیچ مؤمنی نیست مگر این که من به ولایت بر او از مردم دیگر در دنیا و آخرت سزاوارترم. اگر خواستید، بخوانید: «النبيّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم» پس هر مؤمنی که مالی را بعد از خود بگذارد، خویشان اش هر که باشند، آن رابه ارث می برند. اگر بدهی برجا گذاشته باشد و یا نان خوران فقیری از او باقی مانده اند، باید به من رجوع کند؛ زیرا من ولی او هستم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 11 - 1

1- سعادت و نیک فرجامی مؤمنان ، معلول ولایت و سرپرستی خداوند بر ایشان

ينصرکم و يثبت اقدامکم . . . ذلك بأنّ الله مولى الذين ءامنوا

1435- ولایت در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 11، 7، 1

1 - خداوند هر یک از مؤمنان مهاجر و انصار را ولیّ دیگری قرار داد و به پشتیبانی همه جانبه از یکدیگر فراخواند .

إنّ الذين ءامنوا و هاجروا . . . أولياء بعض

جمله «أولئك بعضهم أولياء بعض» جمله ای خبری است و مراد از آن انشاء و جعل ولایت است.

ص: 696

7 - خداوند بین مهاجران و انصار با مؤمنان غیر مهاجر ، ولایتی مقرر نداشته و پشتیبانی از ایشان را بر مهاجران و انصار واجب نکرده .

و الذین ءامنوا و لم یهاجروا ما لکم من ولیتهم من شیء

«ولایت» به معنای حمایت کردن و یاری رساندن است. کلمه «شیء» مبتدا و «من» در آن زایده می باشد. «من» در «من ولایتهم» بیانیه و بیانگر معنای شیء است. کلمه لکم خبر برای «من شیء» می باشد. گفتنی است در برداشت فوق ضمیر در «ولایتهم» مفعول گرفته شده و فاعل آن ضمیری است خطاب به مهاجران انصار. بنابراین معنای جمله چنین می شود: هیچ حق ولایتی برای شما نسبت به ایشان جعل نشده است. یعنی نباید ایشان را یاری کنید.

11 - مؤمنان غیر مهاجر در صورت هجرت ، همسان با دیگر مهاجران در برخورداری از حقوق ولایت و حمایت مقرر شده در میان مؤمنان

ما لکم من ولیتهم من شیء حتی یهاجروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 7 - 1

1 - خداوند از انصار و مهاجران نخستین خواست تا کسانی را که در آینده ایمان می آورند و هجرت می کنند و به جهاد می پردازند ، از خود بدانند و حقوق ولایت را درباره آنان رعایت کنند .

و الذین ءامنوا من بعد و هاجروا و جهدوا معکم فأولئک منکم

مخاطبان آیه، انصار و مهاجران نخستین هستند. مضاف إليه کلمه «بعد»، کلمه «ایمانکم» و یا «الهیجره الاولى» است. جمله «فأولئک منکم» اشاره به این دارد که تمام قوانین و حقایقی که درباره انصار و مهاجران نخستین بیان شده درباره آنان نیز عیناً وجود دارد.

7 - خویشاوندان در برخوردار شدن از حقوق ولایت مقرر شده در میان مؤمنان ، بر غیر خویشان اولویت دارند .

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض فی کتب اللّٰه

1436- ولایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 182 - 12

12 - ولایت مؤمنان بر یکدیگر در اصلاح اعمال خلاف *

فمن خاف من موص جنفاً أو إثمًا فاصلح بینهم فلا إثم علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 7

7 - اعتقاد به ولایت تکوینی خداوند ، مستلزم پذیرش ولایت مؤمنان در نظام اجتماعی اسلام

قل اللهم مالك الملك .. لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه مترتب بر اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم .. » است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 697

7 - نصرت و یاری الهی به مؤمنان ، نشانه ای از ولایت او بر ایشان

والله وليّهما .. ولقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله

جمله «و لقد نصرکم الله»، می تواند استدلالی باشد برای جمله «والله وليّهما». یعنی خداوند، ولی و حامی مؤمنان است؛ به دلیل اینکه شما را در بدر، در عین ضعف و ناتوانی، یاری کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تنها خداوند مولی و سرپرست اهل ایمان و بهترین یاور آنان است .

بل الله مولیکم و هو خیر النصیرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مدعیان ایمان در صورت قطع رابطه دوستی با اهل ایمان و پذیرفتن ولایت آنان ، در شمار منافقانند .

بشر المنفقین .. الذین یتخذون الکفرین اولیاء من دون المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تنها خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان فروتن ، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات ، دارای حق ولایت و حکومت بر مؤمنان

انما ولیکم الله و رسوله و الذین ءامنوا الذین .. و یؤتون الزکوه و هم رکعون

در برداشت فوق، رکوع به معنای لغوی آن (خضوع) گرفته شده است.

2 - خداوند ، معرف فردی از مؤمنان برپا دارنده نماز و ادا کننده زکات برای سرپرستی دیگران ، با ذکر نشانی معین و مشخص

انما ولیکم الله .. الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

با توجه به اینکه جمله «و هم راکعون» جمله ای است حالیه و عامل آن فعل «یؤتون» است و نیز با توجه به ظهور «رکوع» در معنای مصطلح آن یعنی رکوع نماز، معلوم می شود صفات شمرده شده، مخصوصاً آخرین صفت، عنوان مشیر دارد؛ یعنی برای معرفی شخصی معین است.

6- ولایت و رهبری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط، در طول ولایت خدا و پرتویی از حاکمیت اوست.

انما ولیکم الله ورسوله و الذین ءامنوا

مفرد آوردن کلمه «ولی» - علی رغم جمع بودن خبر آن -، رسای به این حقیقت است که ولایت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و دیگر واجدان شرایط، در طول ولایت خدا و پرتویی از ولایت اوست.

9- هرگونه حکومت و ولایت بر اهل ایمان، به جز ولایت خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط، حکومت و ولایتی نامشروع و غیر قانونی

انما ولیکم الله ورسوله و الذین ءامنوا

برداشت فوق با توجه به کلمه «انما» که برای حصر است، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 698

1 - پذیرندگان ولایت و سرپرستی خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط، از زمره حزب الله (یاران و پیروان خدا)

و من يتول الله ورسوله والذين آمنوا فان حزب الله هم الغلبون

«الذين آمنوا» اشاره به مؤمنانی است که در آیه قبل توصیف شدند.

3 - پذیرش ولایت خداوند، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان شایسته ولایت، انفکاک ناپذیر و وابسته به یکدیگر

و من يتول الله ورسوله والذين آمنوا

عطف «رسوله» و «الذين آمنوا» بر «الله» بدون تکرار فعل (یتول)، می رساند که ولایت آنها بهم پیوسته بوده و رویگردانی از ولایت هر یک به منزله اعراض از ولایت تمامی آنها می باشد. مفرد آوردن کلمه «ولی» در آیه قبل این معنا را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 1, 2, 4, 5, 26, 27

1 - روح ولایت و دوستی، حاکم بر جامعه مؤمنان

و المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض

2 - عموم مؤمنان (زنان و مردان مؤمن) دارای نوعی ولایت و سرپرستی بر یکدیگر از جانب خداوند هستند.

و المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ولی» به قرینه «یأمرون... و ینهون» به معنای سرپرست باشد.

4 - امر به معروف و نهی از منکر، حقی است برخاسته از شأن ولایت و سرپرستی عموم مؤمنان به یکدیگر.

و المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر

5 - امر به معروف و نهی از منکر، تبلور ولایت و محبت جامعه ایمانی نسبت به یکدیگر

و المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر

26 - صفوان جمال می گوید: قلت لأبی عبدالله (ع) . . . : تأتینی المرأه المسلمه قد عرفتی بعملی . . . و لیس لها محرم قال : فإذا

جائتک المرئیه المسلمه فاحملها فإن المؤمن محرم المؤمنه و تلا هذه الآیه « المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض » ;

به امام صادق (ع) عرض کردم: زن مسلمانی نزد من می آید و مرا به شغلم [که مسافری است] می شناسد . . . و محرمی همراه ندارد؟ فرمود هر گاه زن مسلمانی نزد تو آمد، او را به مسافرت ببر؛ زیرا مرد مؤمن محرم (معتد) زن مؤمنه است. سپس امام (ع) این آیه را تلاوت فرمود: المؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض».

27 - از امام حسین (ع) روایت شده . . . و به امیرالمؤمنین (ع) نیز نسبت داده شده که فرمودند: . . . خدا می فرماید: . . . « المؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر » فبدء الله بالامر بالمعروف و النهی عن المنکر فریضه منه لعلمه بأن ها إذا ادیت و اقیمت استقامت الفرائض کل ها هیین ها و صعب ها . . . ;

. . . «مردان و زنان با ایمان ولی (ویار و یاور) یکدیگرند و امر به معروف و نهی از منکر می کنند». خداوند [قبل از نماز و زکات] از امر به معروف و نهی از منکر آغاز کرد؛ زیرا می دانست اگر این دو فریضه عملی گردد همه فرایض - آسان و مشکل آن - پابرجا می شود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 2,3

2 - ولایت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مؤمنان، از ولایت خود آنان بر امورشان، برتر است .

ص: 699

النبيّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم

3 - مؤمنان ، دارای ولایت و حق تصمیم گیری درباره امور مختلف خودند .

النبيّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم

1437- ویژگی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 25

25 - اظهار نیازمندی مؤمنان به نصرت الهی در نبرد با کافران ، از ویژگی های آنان

فانصرنا على القوم الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 19,21,23,24

19 - جهاد در راه خدا و نهراسیدن از سرزنش دشمنان ملامتگر ، ویژگی مؤمنان واقعی

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومة لائم

21 - راه خدا ، جهت و محور تلاش پیگیر مؤمنان

يجهدون في سبيل الله

در برداشت فوق جهاد به معنای لغوی آن (تلاش و کوشش) گرفته شده است. نه خصوص نبرد. فعل مضارع (يجهدون) حکایت از تلاش مستمر و پیگیر دارد.

23 - مؤمنان واقعی هرگز به خاطر سرزنش ملامتگران دست از جهاد و مبارزه بر نمی دارند .

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومة لائم

24 - مؤمنان واقعی هرگز به خاطر ملامت دشمنان ، از عشق به خدا دست بردار نیستند و از فروتنی در قبال مؤمنان و سرافرازی در برابر کافران ، باز نمی مانند .

يحبهم و يحبونه ... و لا يخافون لومة لائم

بنابر اینکه جمله «ولایخافون ..» در ارتباط با تمامی صفاتی باشد که در فرازهای پیشین بر شمرده شده نه خصوص «یجهدون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 15

15 - مراقبت بر نماز از ویژگیهای مؤمنان به قرآن است.

و الذین یؤمنون بالأخره یؤمنون به و هم علی صلاتهم یحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 5,6,8

5 - مؤمن با نور الهی مسیر صحیح حرکت را در جامعه و بین مردم درمی یابد.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

ص: 700

6- نور ایمان، روشنگر خطوط و افکار مختلف جامعه برای مؤمنان است.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

8- مؤمن در جامعه، عنصری پویاست، نه بی تحرک و منزوی و فاقد تشخیص.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

بدیهی است که منظور از «مشی در میان مردم» راه رفتن در کوچه و بازار نیست، بلکه مراد حضور فعال در جامعه و تشخیص جریانهای حق و باطل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 52 - 11

11 - تنها مؤمنان به قرآن بهره مند از هدایت ها و رحمت های بیکران آن هستند .

هدی و رحمه لقوم یؤمنون

با توجه به اینکه هدف از نزول قرآن هدایت مردم و دستیابی همگان به رحمت ویژه الهی است، به نظر می رسد «لقوم یؤمنون» اشاره به این حقیقت داشته باشد که تنها مؤمنان از هدایتها و رحمتهای ویژه بهره مند خواهند شد. گفتنی است مراد از «لقوم یؤمنون» به دلیل فراز قبل، مؤمنان به قرآن می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 9، 6

6- مؤمنان واقعی، تنها بر خداوند توکل می کنند .

و علی ربهم یتوکلون

9- اختلاف و نزاع در جامعه ایمانی بر سر دنیا و غنایم آن، به دور از شأن مؤمنان واقعی

یسئلونک عن الأنفال... إنما المؤمنون... وجلت قلوبهم... و علی ربهم

بیان ویژگیهای یاد شده پس از اشاره به اختلاف و نزاع مسلمانان بر سر غنایم جنگی، اشاره به این دارد که رسیدن به مقام بلند ایمان، آدمی را از شیفتگی به مال دنیا و متأثر شدن از آن و در نتیجه نزاع کردن بر سر آن، باز خواهد داشت.

1438- ویژگی مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 14

14 - دعا به درگاه خداوند و درخواست یاری از وی به هنگام مواجه شدن با مشکلات راه ایمان ، از خصلت های مؤمنان راستین است .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

1439- ویژگیهای انقیاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 8

ص: 701

8 - اطاعت و فرمان بری مؤمنان از خدا و رسول او ، آگاهانه و هوشمندانه است .

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

برداشت فوق از تقدم «سمعنا» بر «أطعنا» قابل استفاده است.

1440- ویژگیهای ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 5

5- ایمان و عقیده مؤمنان بر پایه سخن پایدار و اصول خلل ناپذیر و جاودانه استوار است .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد.

1441- ویژگیهای پاداش مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 7,8

7 - پاداش مؤمنان نیک کردار ، هرگز کاهش نیافته و پایان نمی پذیرد .

فلهم أجر غير ممنون

«مَنَّ» (مصدر «ممنون»)، به معنای «قطع کردن» است و معنای «کاهش دادن» نیز برای آن گفته شده است. (صحاح اللغه)

8 - پاداش مؤمنان دارای عمل صالح ، پاداشی بی منت و به دور از محاسبه و محدودیت

فلهم أجر غير ممنون

در «قاموس» آمده است که «غیر ممنون»؛ یعنی، بدون محاسبه و صاحب «مصباح» می گوید: «مَنَّتَ عَلَيْهِ مَنَّاً»؛ یعنی، آنچه از نیکی ها برای کسی انجام داده ای، بر او شماره کردی. «راغب» در «مفردات»، این کار را مَنَّت زبانی و امری نکوهیده خوانده است.

1442- ویژگیهای روزی اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - روزی مؤمنان دارای عمل صالح در قیامت ، از هرگونه رنج و منتی به دور است .

الذین ءامنوا .. أولئک لهم ... رزق کریم

مقصود از رزق کریم - چنان که در روح المعانی آمده است - روزی بی رنج و بی منت است؛ زیرا روزی ها یا با تلاش خود انسان ها به دست می آید که همراه با زحمت است و یا از سوی دیگران می رسد که نوعاً توأم با نوعی منت می باشد؛ ولی روزی خدا چنین نیست.

ص: 702

1443- ویژگیهای عقیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 5

5- ایمان و عقیده مؤمنان بر پایه سخن پایدار و اصول خلل ناپذیر و جاودانه استوار است .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد.

1444- ویژگیهای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 46 - 4

4 - اقامه نماز برای باورداران به لقای خدا و بازگشت به او ، امری سهل و آسان است .

وإنها لكبيرة إلا على الخشعين. الذين يظنون أنهم ملقوا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 17، 12

12 - مداومت بر اقامه نماز ، پرداخت زکات و اطاعت از خدا و رسول از ویژگی های مؤمنان راستین

و يقيمون الصلوة و يؤتون الزكوة و يطيعون الله و رسوله

به کارگیری فعل مضارع (يقيمون، يؤتون و يطيعون) بیانگر تداوم و استمرار است.

17 - مؤمنان راستین ، فرمانبران خدا و رسول از روی میل و رغبت و نه از روی اکراه و بی میلی

و يطيعون الله و رسوله

واژه «اطاعه» (مصدر يطيعون) به معنای فرمانبرداری از روی رغبت و میل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 4

4- مؤمنان واقعی، حافظان حرمت احکام دینی و اجتماعی صادر شده از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر جامعه اسلامی

و جاء المعذرون .. لیؤذن لهم

برداشت فوق بر این میناست که «معذرون» به معنای کسانی باشد که دارای عذر موجه بوده و با این وصف سر خود ترک جهاد نکرده اند؛ بلکه نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمدند و عذر خویش را عرضه کردند تا رسماً اجازه دریافت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 112 - 14، 15، 16، 8

8- پایداری بر رکوع و سجده و امر به معروف و نهی از منکر، از ویژگی های مؤمنان راستین

الركعون السجودون الأبرار بالمعروف والنهي عن المنكر

ص: 703

14 - مؤمنان و رستگاران واقعی ، علاوه بر میدان های نبرد ، در همه صحنه های عبادی ، فردی و اجتماعی حاضرند .

اشتری من المؤمنین .. ذلك هو الفوز العظيم. الثَّبُونُ العبدون ... الأمرُ بالمعرو

برداشت فوق با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل می باشد.

15 - مؤمنان راستین ، پاسداران همیشگی قوانین ، حدود و ارزش های الهی

و الحفظون لحدود الله

16 - مؤمنان راستین ، پایبند به همه احکام فردی و اجتماعی اسلام

الثَّبُونُ .. و الحفظون لحدود الله و بشر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 5

5 - مؤمن راستین کسی است که در مقام عمل ، کلیه دستور های خداوند را بی چون و چرا انجام داده و امور حال و آینده خود را تنها به او سپرده و غیر او را تکیه گاه خود قرار ندهد .

وقال موسى يقوم إن كنتم ءامنتم بالله فعليه توكلوا إن كنتم مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 111 - 15

15 - تنها مؤمنان به قرآن ، از هدایت ها و رحمت آفرینی های آن بهره مند می شوند .

ولكن .. هدی و رحمه لقوم يؤمنون

دلیل این برداشت نظیر سخنی است که در توضیح برداشت شماره 2 از همین آیه آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 12

12 - مؤمنان راستین ، بر انجام اعمال صالح مداومت دارند .

المؤمنین الذین يعملون الصلحت

فعل مضارع «یعملون» و نیز جمع بودن «الصالحات» می تواند به مطلب بالا اشاره داشته باشد. لازم به ذکر است در برداشت یاد شده، «الذین» صفت توضیحی برای «المؤمنین» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 3

3 - مؤمنان واقعی ، پایبند به تکالیف فردی و اجتماعی و دارای بینشی ژرف در عقاید دینی

الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم بالأخره هم یوقنون

«نماز» برقرار ساختن پیوند عبودیت و بندگی با خدا و «زکات» ایجاد ارتباط با مردم پیرامون خود و دستگیری از نیازمندان جامعه است. بنابراین آوردن «پرداخت زکات» پس از «اقامه صلاه» بیانگر این حقیقت است که مؤمنان واقعی تنها به فکر خود نیستند؛ بلکه با مردم جامعه خود نیز ارتباطی مسؤولانه دارند. گفتنی است که «یقین به آخرت» - که عبارت از اعتقاد قطعی است - بیانگر آن است که مؤمنان واقعی در مسائل اعتقادی دارای بینشی عمیق و تردیدناپذیراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 704

10 - انتخاب بهترین عقیده و برترین سخن در باب تعالیم دینی ، از ویژگی های مؤمنان و خردمندان است .

الذین یستمعون القول فیّتبعون أحسنه

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه در توصیف مؤمنان و خردمندان می باشد (که در ذیل آیه از آن یاد شده است).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 4،7

4 - احیای فرهنگ نماز و انجام آن با تمامی شرایط و ارکان ، از ویژگی های بارز اهل ایمان

و ما عند الله .. للذین ءامنوا ... و أقاموا الصلوه

با توجه به واژه «إقامه» که صرفاً به معنای انجام نماز نیست؛ بلکه به معنای برپاداشتن نماز است، احیای فرهنگ نماز به دست می آید.

7 - مشورت در مسائل زندگی و اهتمام به آن ، از ویژگی های اهل ایمان

للذین ءامنوا .. و أمرهم شوری بینهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 10

10 - مؤمنان راستین ، دارای مهر به یکدیگر ، در عین انعطاف ناپذیری در برابر کافران

و الذین معه أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 1

1 - مؤمنان واقعی ، دارای ایمان به خدا و رسول او و بدور از هرگونه شک و تردید

إنّما المؤمنون الذین ءامنوا باللّٰه ورسوله ثمّ لم یرتابوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 4

4 - مؤمنان راستین ، هرگز با دشمنان خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) - هر چند پدر ، برادر ، فرزند یا عشیره باشند - دوستی نمیورزند .

لا تجد قومًا .. یوادون من حادّ الله ورسوله ... أو عشیرتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 6

6 - مؤمن ، درصدد جبران لغزش های خویش ، قبل از توجه به کاستی های دیگران *

يقولون ربّنا اغفر لنا و لإخواننا

تقدم «لنا» بر «لإخواننا» می تواند از آن جهت باشد که انسان، قبل از طلب بخشش برای خطاهای دیگران، باید خطاهای خویش را به یاد آورده و طلب استغفار کند.

ص: 705

1445- ویژگیهای مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 6

6 - استرجاع ، شعار مؤمنان صبور به هنگام مواجه شدن با مصیبت ها و سختیهاست .

و بشر الصبرین. الذین إذا أصبتهم مصیبه قالوا إنا لله و إنا إليه رجعون

«استرجاع» گفتنِ « إنا لله و إنا إليه رجعون» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 5,8

5 - تنها مؤمنان صابر ، به موفقیت دست یافته و به هدف های خویش (سعادت دنیا و آخرت) خواهند رسید . *

و أولئک هم المهتدون

8 - مؤمنانی که در مصیبت ها و سختی ها صابر و تسلیم قضای الهی باشند ، تنها کسانی هستند که به هدایت دست یافته اند .

و بشر الصبرین. الذین ... و أولئک هم المهتدون

ضمیر فصل (هم) و معرفه بودن خبر (المهتدون) حاکی از حصر است.

1446- ویژگیهای ورود مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 9

9 - ورود مؤمنان به بهشت جاودان ، همراه با تکریم و اجلال از سوی خداوند *

لیدخل المؤمنین و المؤمنات جنّات

فعل متعدّی «یدخل» و اسناد آن به خداوند، می تواند دربردارنده احتمال بالا باشد.

1447- هتک آبروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اشاعه فحشا و بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام کردن آنان ، فرمان برداری از شیطان و گام نهادن در راه او است .

و من يتبع خطوت الشيطان فإتته يأمر بالفحشاء والمنكر

نهی از پیروی شیطان - پس از محکومیت ماجرای «افک» و ممنوعیت اشاعه فحشا - می تواند هشدار می باشد به رواج دهندگان فحشا که رفتارشان، رفتاری است شیطانی و در حقیقت گام نهادن در راه شیطان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 706

16 - ریختن آبروی برادر مؤمن با غیبت ، به منزله خوردن گوشت بدن بی جان او است .

أَيُّحَبُّ أَحَدِكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا

1448- هجرت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 1

1 - مؤمنانی که به مدینه هجرت نموده و در راه خدا جهاد کردند ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا .. أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا

حق، به معنای ثابت بودن و حقیقت داشتن است و «حقا» هم می تواند صفت برای مفعول مطلق محذوف باشد، یعنی (هم المؤمنون ایمانا حقا) و هم می تواند مفعول مطلق برای فعل مقدر (احقه) باشد. به هر تقدیر بیانگر این است که دارندگان صفات یاد شده از ایمان حقیقی و راستین برخوردار هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 99 - 6

6 - ابراهیم (ع) ، افراد مؤمن و موحد را ، به هجرت از سرزمین شرک تشویق می کرد .

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي

اعلام ابراهیم(ع) به هجرت خود از سرزمین شرک، ممکن است به این جهت باشد که افراد اندکی که ایمان آورده و موحد شده اند، همانند او هجرت کنند.

1449- هجرت مؤمنان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 135 - 7

7 - نجات لوط (ع) و مؤمنان ، از عذاب الهی ، با خروج از شهر انجام پذیرفت .

إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ

از آمدن تعبیر «غابرین» (بازماندگان) درباره همسر کافر و هلاک شده همسر لوط، برداشت یاد شده به دست می آید.

1450- هدایت اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 11

11 - از امام صادق (ع) روایت شده است: «... ان الله تبارک و تعالی... یوم القیامه... یهدی اهل الإیمان و العمل الصالح إلى جنته... قال عزّ و جل: «إن الذين آمنوا و عملوا الصالحات یهدیهم ربهم بإیمانهم تجری من تحتهم الأنهار فی

ص: 707

جنات النعیم» . . . ;

.. خدای تبارک و تعالی ... روز قیامت ... اهل ایمان و عمل صالح را به سوی بهشت خود راهنمایی می کند ... خدای عزوجل فرمود: به تحقیق کسانی که ایمان آورده اند و دارای اعمال صالح هستند، پروردگارش آنان را در پرتو ایمانشان هدایت می کند. از زیر [قصرهای] آنان در باغهای پر نعمت، نهرها جاری است ...».

1451- هدایت پذیری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 111 - 15

15- تنها مؤمنان به قرآن ، از هدایت ها و رحمت آفرینی های آن بهره مند می شوند .

و لکن . . . هدی و رحمه لقوم یؤمنون

دلیل این برداشت نظیر سخنی است که در توضیح برداشت شماره 2 از همین آیه آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 17 - 1

1- هدایت بیش از پیش و روحیه تقوا ، موهبت الهی به مؤمنان هدایت پذیر

و الذین اهتدوا زادهم هدی و ءاتیهم تقویهم

1452- هدایت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 3

3 - مؤمنان به غیب (خدا و . . .) و معتقدان به رسالت و باورداران به آخرت ، هدایت یافتگانند .

الذین یؤمنون . . . أولئک علی هدی من ربهم

مشارالیه «أولئک» (اهل تقوا) ممکن است به صورت اجمالی ملاحظه شود. در این صورت کلمه «المتقین» مشارالیه خواهد بود. و ممکن است جنبه تفصیلی آن در نظر گرفته شود؛ در این لحاظ، صفات بیان شده برای «متقین» مشارالیه «أولئک» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 9

9- قرآن، هدایتگر اهل ایمان است.

هدی و بشری للمؤمنین

«هدی» مصدر است و در اینجا به معنای اسم فاعل (هادی) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 35,36,44

ص: 708

فهدی الله الذین امنوا

36 - هدایت مؤمنان به درک صحیح دین و شناخت حق ، از سوی خداوند

فهدی الله الذین امنوا لما اختلفوا فیه من الحق

«من الحق»، بیان «ما» در «لما اختلفوا» است ؛ یعنی خداوند، مؤمنان را به «حق» - که مورد اختلاف واقع شده بود - هدایت کرد.

44 - هدایت خاص الهی نسبت به مؤمنان ، به هنگام بروز اختلافات دینی

و ما اختلف فیه الا الذین . . . و الله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 259 - 1

1 - خداوند ، هدایت کننده مؤمنان ، از ظلمت شبهات معاد به نور علم و یقین

الله ولی الذین امنوا یخرجهم من الظلمات الی النور . . . او کالذی مرّ ... فلم

داستان مورد بحث در آیه، مثال و ارائه نمونه ای برای ولایت الهی و نتیجه آن است ؛ یعنی هدایت مؤمنان به نور پس از خارج ساختن آنان از ظلمت و تاریکی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 6، 1

1 - خداوند ، مؤمنان متمسک به وی را از رحمت ویژه و فضل و هدایت خاص خویش ، بهره مند خواهد کرد .

فاما الذین ءامنوا بالله و اعتصموا به . . . و یهدیهم الیه صراطاً مستقیماً

هدایت، فضل و رحمت خداوند، شامل همه بندگان می شود. بنابراین ذکر آنها به عنوان پاداش بیانگر رحمت، فضل و هدایت خاص است ؛ گفتنی است در برداشت فوق ضمیر «به» به «الله» برگردانده شده است.

6 - خداوند ، مؤمنان متمسک به او را ، به راه مستقیم هدایت می کند .

فاما الذین ءامنوا بالله و اعتصموا به . . . و یهدیهم الیه صراطاً مستقیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 5

5 - مؤمن با نور الهی مسیر صحیح حرکت را در جامعه و بین مردم درمی یابد.

و جعلنا له نورا یمشی به فی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 52 - 11

11 - تنها مؤمنان به قرآن بهره مند از هدایت ها و رحمت های بیکران آن هستند .

هدی و رحمه لقوم یؤمنون

با توجه به اینکه هدف از نزول قرآن هدایت مردم و دستیابی همگان به رحمت ویژه الهی است، به نظر می رسد «لقوم یؤمنون» اشاره به این حقیقت داشته باشد که تنها مؤمنان از هدایتها و رحمتهای ویژه بهره مند خواهند شد. گفتنی است مراد از «لقوم یؤمنون» به دلیل فراز قبل، مؤمنان به قرآن می باشند.

ص: 709

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 4

4 - مؤمنان نیک کردار ، در کنف حمایت و هدایت مستمر و دائم الهی

إن الذين آمنوا وعملوا الصلحت يهديهم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 1

1- آنان که ایمان آورده و دل‌هایشان به یاد خدا آرامش می یابد ، از کسانی اند که خداوند آنها را به سوی خویش هدایت کرده است .

و يهدى إليه من أناب. الذين آمنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 64 - 9

9- قرآن ، کتاب هدایت و رحمت برای مؤمنان است .

و ما أنزلنا عليك الكتاب . . . هدى و رحمه لقوم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 24 - 7، 1

1 - خدا ، هادی و راهنمای اهل ایمان

و هدوا إلى الطَّيِّب من القول و هدوا إلى صراط الحميد

7 - طرد شرک از سوی مؤمنان و گرایش آنان به پرستش خدای یگانه ، مرهون هدایت و راهنمایی خداوند

و هدوا إلى صراط الحميد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 7

7 - خدا ، هادی و راهنمای اهل ایمان

كذلك سخر لكم . . . على ما هديكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 54 - 10

10 - خدا، راهنمای اهل ایمان

و إنّ الله لهاد الذين آمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - فرقان - 25 - 31 - 4

4 - دلدارى و وعده خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، مبنی بر نصرت و راهبری آنان در برابر دشمنانشان

ص: 710

و كذلك جعلنا لكل نبي عدواً من المجرمين و كفى بربك هادياً و نصيراً

آیه شریفه، با بیان وضعیت پیامبران در انجام رسالتشان - که همواره بادشمنان تبه کار مواجه بودند - می تواند درصدد تعقیب دو هدف باشد: 1- دلجویی از پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در برابر کارشکنی های دشمنان آنان. 2- تشویق و تحریک پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به صبر و پایداری در راه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 77 - 4

4- تنها مؤمنان و حق جویان ، زمینه دار بهره مندی از هدایتگری ها و رحمت آفرینی های قرآن

وإِنَّ لَهُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

قید «للمؤمنين» می رساند که دیگران شایستگی بهره‌وری از قرآن را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 24 - 11

11 - مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) همچون خود آن حضرت ، در مسیر هدایت اند .

وإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلالٍ مَبِينٍ

آوردن ضمیر جمع «نا» به جای «أنا» - که با کلمه «قل» دارای سیاق واحدی است - می تواند بیانگر این نکته باشد که پیامبر(صلی الله علیه و آله) در صدد همسو جلوه دادن مؤمنان با خودش می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 6

6 - مؤمنان ، برخوردار از معرفت و نور هدایت الهی

فهو على نور من ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 44 - 7

7 - قرآن ، راهنما و هدایتگر اهل ایمان

قل هو للذین ءامنوا هدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، راهنما و راهبر مؤمنان در حوزه اندیشه و رفتار

تلك آیت الله نتلوها علیک . . قل للذین ءامنوا یغفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 20 - 16

16 - تحقق پیشگویی اعجازآمیز خداوند ، از پیروزی های آینده مؤمنان ، زمینه ساز هدایت ایشان به صراط مستقیم

وعدکم . . و لتكون ءایه للمؤمنین و یهدیکم صراطاً مستقیماً

ص: 711

«آیه» به معنای معجزه است؛ زیرا در پیشگویی قطعی از آینده، اعجاز نهفته است. مقدمه قرار گرفتن این معجزه برای هدایت مؤمنان را، می توان از تقدم «آیه» بر «یهدیکم» استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 1

1 - قرآن، در دیدگاه گروهی از جن، راهنمای مؤمنان به راه حق و درستی است.

یهدی إلی الرشد

«رشد» (ضد «غی») به معنای دستیابی به راه حق و درستی است. (مصباح المنیر و قاموس المحيط)

1453- هدایت مؤمنان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 3

3- ارزشمندی و مخصوص بودن هدایت اعطایی از جانب خداوند به مؤمنان و باورداران آیات الهی .

و یزید الله الذین اهتدوا هدًی

نکره بودن «هدی» بر ویژگی آن دلالت دارد؛ یعنی، هدایتی که قابل تعریف نیست این آیه به دنبال آیه پیش، پاسخی به گفته کافران است که هنگام شنیدن آیات الهی به مؤمنان، می گفتند: «أیّ الفریقین خیر . . .». بنابراین «الذین اهتدوا» همان «الذین آمنوا» هستند که در آیا پیش از آنان یاد شده بود.

1454- هدایت مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 6

6 - مؤمنان به قرآن، به راه حق و درستی دست یافته اند .

فمن أسلم فأولئک تحرّوا رشدًا

1455- هدایت مؤمنان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مؤمنانی که در مصیبت های راه ایمان صابرند ، به هدایت واقعی نایل خواهند شد .

قالوا إنا لله وإنا إليه راجعون . . . وأولئك هم المهتدون

ص: 712

1456- هدف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 6

6- حیات اخروی ، حیاتی برتر از دنیاست و دستیابی به آن ، باید هدف همه مؤمنان باشد .

من كان يريد العاجله .. و من أراد الآخرة ... كان سعيهم مشكوراً

تشکر و قدردانی خداوند از تلاش و کوشش آخرت خواهان در مقابل دنیاطلبان، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

1457- هشدار به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 2

2 - خداوند ، اهل ایمان را از به کارگیری کلمه « راعنا » در خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر حذر داشت .

يأيتها الذين ءامنوا لاتقولوا رعنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 15

15 - تحذیر و هشدار مؤکد خداوند ، نسبت به مؤمنانی که پذیرای ولایت و سرپرستی کافران شده اند .

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و يحذركم الله نفسه و الى الله المصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 72 - 9

9 - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به تلاش منافقانه اهل کتاب و دشمنان اسلام

وقالت طائفه .. لعلمهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 11

11 - هشدار خداوند به مؤمنان در برابر خطر شایعات دشمنان دین ، جاسوسان آنان و منافقان

انّ النَّاسَ قد جمَعوا لکم .. انّما ذلکم الشَّيْطانُ يَخوْفُ اولياءه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 12 - 19

19 - هشدار خداوند به مؤمنان در مورد مقررات ارث ، وصیّت و دین میّت

و لکم نصف ما ترک من بعد وصیّیه .. و اللّٰه علیم حلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 14 - 5

ص: 713

5- هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به عدم اجرای احکام ارث و قوانین الهی

تلك حدود الله . . . و من يعص الله ورسوله و يتعد حدوده يدخله ناراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 27 - 6

6- هشدار خداوند به مؤمنان در مورد نفوذ آراء و اندیشه های انحرافی هواپرستان

و يريد الذين يتبعون الشهوات ان تميلوا ميلاً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 6

6- هشدار خداوند به مؤمنان در مورد خطر گرایش آنان به کفر و شرک

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الكتب يؤمنون بالجبت والطاغوت

مخاطب قرار دادن مؤمنان و سپس بیان سرنوشت شرک آلود اهل کتاب، تعریضی به مخاطبان است که چنین خطری شما را نیز تهدید می کند و هشیار باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 90 - 11

11 - هشدار خداوند به مؤمنان از غرور و خودبینی ، با مشاهده ضعف و ناتوانی دشمنان

و لو شاء الله لسلطهم عليكم فلقاتلوكم

هدف از بیان این حقیقت که تنها مشیت الهی کارساز است، می تواند این باشد که مسلمانان نباید ضعف دشمن را برخاسته از توانمندی خویش بدانند و این، مایه غرور و خودبینی آنان گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 34

34 - هشدار خداوند به مؤمنان مبنی بر اینکه مبادله با اهل کتاب و ازدواج با آنان نباید موجب سستی ایمان شما گردد . *

طعامکم حل لهم و المحصنت . . . و من یکفر بالایمن

جمله «و من یکفر . . .» پس از تجویز معاشرت با اهل کتاب، اشاره به هشدار خداوند دارد که نکند معاشرت با آنان موجب تزلزل اعتقادی شما شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 22

22 - هشدار الهی به مؤمنان نسبت به عدم اجرای عدالت ، حتی در مورد دشمنان

اعدلوا . . . و اتقوا الله إنّ الله خبیر بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 3,4

3 - منحرفان در کمین برای گمراه سازی اهل ایمان

ص: 714

لا يضرکم من ضل إذا هتديتم

4- مسلمانان در صورت بی توجهی به احکام الهی در خطر گمراهی و گرایش های کفر آمیز

علیکم انفسکم لا یضرکم من ضل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 106 - 5

5- بهانه جویی و اتهام کافران نباید سبب نگرانی و تزلزل مؤمنان گردد.

و لیقولوا درست .. اتبع ما أوحی الیک

فرمان به اتباع از وحی، پس از اشاره به شبهات کافران، تأکیدی بر لزوم استقامت مؤمنان در برابر شبهات کافران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 116 - 5

5- کمی رهپویان راه خدا نباید موجب تزلزل رهپویان در برابر اکثریت مردم گمراه گردد.

وإن تطع أكثر من فی الأرض یضلوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 150 - 9

9- خطر پیروی از تمایلات منحرفان و بدعتگذاران در کمین مؤمنان است.

و لا تتبع أهواء الذین کذبوا بآیتنا

گر چه «لا تتبع ..» خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، ولی روی سخن در حقیقت با همه مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 20 - 3

3- مؤمنان در معرض تخلف از دستورات خدا و رسول و نیازمند هشدار

یأیها الذین ءامنوا .. و لا تولوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 1

1 - هشدار خداوند به مؤمنان مبنی بر آزمایش آنان از طریق مال و فرزند

و اعلموا انما اموالکم و اولدکم فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 20

20 - هشدار خداوند به مؤمنان نسبت به چگونگی اعمالشان در قبال فرمان های خداوند

والله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 715

10 - همه انسان ها ، حتی مؤمنان حقیقی ، از خطا و گناه مصون نیستند و نیازمند مغفرت الهی هستند .

أولئك هم المؤمنون حقا لهم مغفرة ورزق كريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 1

1 - خداوند ، از فساد مالی و انحراف بسیاری از احبار و راهبان (پیشوایان دینی یهود و نصارا) پرده برداشته و مؤمنان را نسبت به خطر آنان هشدار داد .

يأيها الذين ءامنوا إن كثيرا من الأحرار و الرهبان ليأكلون أموال الناس بالباطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 4

4 - هشدار خداوند به مؤمنان در مورد سوگند های دروغ منافقان

يحلِفون بالله لکم ليرضوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان را از تأثیر پذیری در برابر ریاکاری و سوگند های دروغین منافقان هشدار داد .

فإن رضوا عنهم فإن الله لا يرضى عن القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 1

1 - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به وجود منافقانی ناشناخته در اطراف ایشان از بادیه نشینان و نیز از اهل مدینه

و ممن حولکم من الأعراب منفقون و من أهل المدینه مردوا علی النفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - خداوند ، به مؤمنان برای رعایت فرمان به تبعیت از تعالیم و حیانی اش ، هشدار داده است .

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ . . . إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

جمله «إِنَّ اللَّهَ . . .» پس از امر «اتَّبِعْ»، می تواند هشدارى باشد به مخاطبان این فرمان، تا مراقب عمل به آن فرمان باشند، چون خداوند آگاه است و خبر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 7

7- هشدار خداوند به مؤمنان ، در پرهیز از فراهم آوردن زمینه های بطلان اعمال خویش

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَلَا تَبْطُلُوا أَعْمَالَكُمْ

ص: 716

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 11 - 5

5 - هشدار الهی به مؤمنان، نسبت به رعایت تقوا، در زمینه ادعای مالی خویش و پرداخت حقوق دیگران

فاتوا الذین ذهبت أزوجهم... و اتقوا الله

امر «اتقوا الله..» احتمالاً نظر به دو زمینه دارد: 1- مؤمنی که می بایست مهریه صرف کرده برای همسر کافرش را از غنایم بردارد. در این صورت او نباید بیش از آنچه خرج کرده ادعا کند. 2- مجموعه مؤمنان اند که در پرداخت حق مؤمن از غنایم، کوتاهی نورزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 3

3 - هشدار خداوند به مؤمنان، نسبت به لغزش و نافرمانی کردن به خاطر دل بستگی و وابستگی به مال و فرزند

إِثْمًا أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَّهُ

1458- هشدار به مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 97 - 14

14 - تذکر خداوند به لزوم غافل نشدن مؤمنان از خطر اعراب کفرپیشه همجوار خویش، پس از پایان یافتن پیروزمندانه جنگ با دشمنان خارجی (رومیان در جنگ تبوک) *

الأعراب أشد كفرةً و نفاقاً

با توجه به اینکه آیات قبل در مورد بازگشت پیروزمندانه مؤمنان از جنگ تبوک است، احتمال دارد که این آیه هشدار به مؤمنان مجاهد باشد که پس از آن پیروزی، احساس امنیت نکنند و توجه کنند که در اطرافشان، بادیه نشینان جاهل و متعصب در کفر نیز، خطری جدی به شمار می روند.

1459- هشدار به مؤمنان عافیت طلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 18

18 - خداوند ، به مؤمنان عافیت طلب و دارندگان ایمان سطحی ، هشدار داده است .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ فى اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه .

1460- هلاکت دشمنان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 2،3

ص: 717

2- نابودی دشمنان ، وعده خداوند به پیامبران و مؤمنان

ثم صدقتهم الوعد. .. و اهلکنا المسرفین

3- خداوند ، به وعده خویش مبنی بر نجات پیامبران و مؤمنان و هلاکت دشمنان ، عمل کرد .

ثم صدقتهم الوعد فأنجینهم و من نشاء و اهلکنا المسرفین

«صدق» (مصدر «صدقنا») در دو چیز استعمال می شود: 1- در اعتقاد است، که در این صورت به معنای اعتقاد مطابق با واقع خواهد بود.

2- در جوارح و افعال انسان، که در این صورت به معنای انجام دادن کار به طور شایسته و بایسته خواهد بود. (مفردات راغب). در آیه بالا

معنای دوم منظور است. گفتنی است ماده «صدق» در مواردی به دو مفعول متعدی می شود که این آیه یکی از آن موارد است.

1461- هماهنگی مؤمنان با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 121 - 5

5- سخن اصحاب پیامبر و طریقه آنان ، همان سخن و طریقه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

وقل . . . إنا عملون

سخن گفتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب مؤمنان (إنا) نشانه وثوق و اطمینان آن حضرت به هم سویی آنان با اوست.

1462- همراهی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 25 - 6

6 - همراهی مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در تبلیغ دین و انداز کافران

إن کنتم صدقین

از این که در درخواست کافران، مؤمنان مورد خطاب قرار گرفته اند، استفاده می شود که پیروان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نیز در

تبلیغ دین و دفاع از آن، شرکت گسترده ای داشته اند.

1463- همسران مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- بهره مندی پدران، همسران و فرزندان صالح از بوستان های ماندنی بهشت، در سایه لطف الهی به مؤمنان تائب و پیرو دین

و أدخلهم جنّات عدن الّتی وعدّتهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند تنها به مؤمنان تائب و اهل عمل، وعده بهشت داده؛ ولی در عین حال فرموده است: پدران، همسران و فرزندان ایشان نیز - در صورت صالح بودنشان - وارد بهشت خواهند شد. یادآوری اینان در

ص: 718

ردیف مؤمنان تائب - که وعده بهشت تنها به آنان اختصاص دارد - می تواند نوعی پاداش به ایشان و لطف الهی در حق آنان باشد.

8 - بودن پدران ، همسران و فرزندان در بهشت ، از الطاف الهی در حق مؤمنان تائب و پیروان دین

و أدخلهم جنّات عدن التي وعدتهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذریّتهم

یاد کردن مسأله بودن پدران و .. در بهشت در کنار مؤمنان تائب، در عین آن که آنان از نظر مقام و کمال در حدی نیستند که مانند مؤمنان باشند (هرچند صلاحیت عمومی ورود به آن جا را دارند)، می تواند بیانگر اظهار لطف الهی به مؤمنان تائب باشد؛ زیرا وجود این افراد در کنار انسان، خود نعمتی بزرگ است.

14 - عزت و حکمت بی مانند خداوند، مقتضی دل بستن و امید داشتن به ورود مؤمنان تائب و پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بهشت جاویدان

ربنا و أدخلهم جنّات .. إنك أنت العزيز الحكيم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنك أنت العزيز الحكيم» تعلیل برای جمله های پیشین است.

1464- همنشینی با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 1

1 - منافقان ، بدان پندار که در دنیا با مؤمنان بوده اند و در انجام اعمال و تکالیف دینی (نماز ، روزه و ..) با آنان همراهی داشته اند ، خود را همچون مؤمنان سزاوار رحمت الهی می دانند .

فَضْرِبْ بَيْنَهُمْ بَسُورًا لَّهِ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ .. ينادونهم ألم نكن معكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 4

4 - تواضع در برابر مؤمنان و همنشینی با آنان، از صفات لازم برای رهبران دینی جامعه است.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

گر چه خطاب آیه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، ولی چون آن حضرت نمونه ای برای همه است، این ویژگی برای همه رهبران دینی ضروری است.

1465- همنشینی با مؤمنان فقیر

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) با تهیدستان مؤمن ، معاشرت داشت .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربهم

واژه «اصبر» چنان چه دارای مفعول باشد، امر به حبس کردن و تثبیت است. این تعبیر و نیز جمله «لاتعد عیناک عنهم» این نکته را می رساند که شیوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در برخورد با تهیدستان، شیوه ای مطلوب بوده و خداوند، او را به پایداری بر آن و ترک انصراف از دیدار آنان ترغیب می کند.

ص: 719

1466- هوشیاری در برابر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 6

6 - ضرورت هشیاری در برابر دشمنان دیانت و لزوم دوری از آنان

عدوًا لکم فاحذروهم

هر چند آیه شریفه، درباره همسران و فرزندان است که با دینداری پدر، مادر و همسرانشان به مخالفت برمی خیزند؛ ولی به مقتضای تعبیر «عدوًا لکم» شامل تمامی دشمنان دیانت نیز می شود.

1467- هوشیاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 12 - 7

7 - لزوم هوشیاری مؤمنان در برابر فسادگری ها و تبهکاری های منافقان

ألا إنهم هم المفسدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 77 - 3

3- هوشیاری ، فراست و ژرف اندیشی ، از اوصاف مؤمنان راستین

إن فی ذلک لآیت للمتوسّمین . . . إن فی ذلک لآیه للمؤمنین

از اینکه خداوند در آیه قبل داستان قوم لوط را آیه برای ژرف اندیشان هوشیار قرار داد و در این آیه همین داستان را آیه برای مؤمنان دانسته است، می توان استفاده کرد که ژرف اندیشان همان مؤمنان راستینند.

1468- یأس از گمراهگری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 5

5 - خداوند ، مشرکان و کافران صدر اسلام را از گمراه کردن مؤمنان هدایت یافته ، مأیوس ساخت .

و من یهد الله فما له من مضلّ

یادآوری گمراه نشدن هدایت یافتگان (مؤمنان)، می تواند به منظور مأیوس ساختن کافران و مشرکان در تبلیغات و تلاش هایشان علیه اسلام و مسلمین باشد.

ص: 720

1469- یاس مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 6

6 - برخی از مؤمنان مایوس از پیروزی در جنگ بدر و مطمئن به شکستی مرگ آفرین در آن کارزار

یجدلونک .. کأنما یساقون إلی الموت و هم ینظرون

1470- یقین مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 3 - 1

1 - اقامه نماز، پرداخت زکات و یقین به آخرت از نشانه های مؤمنان راستین

هدی و بشری للمؤمنین . الذین یقیمون الصلوه... و هم بالأخره هم یوقنون

«الذین» در برداشت یاد شده، وصف احترازی است؛ یعنی، آیات قرآن برای آن دسته از مؤمنان، هدایتگر و بشارت بخش است که پایبند به اقامه نماز و پرداخت زکات باشند و به جهان آخرت نیز باور قطعی داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 18 - 6

6 - اهل ایمان، آگاه به حقانیت رستاخیز و وقوع حتمی آن

و یعلمون أنها الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 1

1 - مؤمنان واقعی، دارای ایمان به خدا و رسول او و بدور از هرگونه شک و تردید

إنما المؤمنون الذین ءامنوا باللّه و رسوله ثمّ لم یرتابوا

1471- یهود و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 145 - 10

10 - یهود و نصارا در صدد گرایش دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به پیروی از احکام و قوانین دینی خویش

و لئن اتبعت اهواءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 31

31 - خداوند ، حامی مؤمنان ، در برابر توطئه های یهودیان و دشمنان دین

كلما اوقدوا ناراً للحرب اطفأها الله

ص: 721

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 82 - 4

4 - ایجاد پیوند دوستانه یهود با کافران برای تشکیل جبهه ای متحد و نیرومند علیه مسلمانان

تری کثیراً منهم يتولون الذين كفروا .. لتجدن اشد الناس عدوه للذين ءامنوا

بیان عداوت یهودیان و مشرکان با اهل ایمان پس از بیان برقراری دوستی یهود و اهل شرک می رساند که این رابطه دوستی در جهت دشمنی با مسلمانان است.

مؤمنان مدینه

1472- امیدواری مؤمنان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 1

1 - امیدبخشی خداوند به مؤمنان مدینه ، درباره اصلاح روابط آنان و اهل مکه

عسى الله أن يجعل بينكم و بين الذين عاديتم منهم مودة

1473- رفع نگرانی از مؤمنان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 3

3 - رفع نگرانی از مؤمنان مدینه از سوی خداوند ، نسبت به آینده بازماندگان ایشان در مکه

عسى الله .. مودة

با توجه به این که شأن نزول آیات پیشین، حرکتی بود که از حاطب بن ابی بلتعہ - به انگیزه مصونیت دادن خانواده اش در مکه - صورت گرفته بود؛ خداوند پس از نفی شیوه وی، با این نوید به او و امثالش، نوعی اطمینان بخشیده است.

1474- مؤمنان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مؤمنان عصر بعثت متشکل از سه گروه : مهاجران (مؤمنانی که از مکه و یا اطراف آن به مدینه هجرت کردند) ، انصار (مؤمنانی که مهاجران را پناه دادند) و مؤمنان غیر مهاجر

إن الذين آمنوا وهاجروا... و الذين ءاؤوا و نصرؤا... و الذين ءامنوا

«ایواء» (مصدر آؤوا) به معنای منزل دادن و پناه دادن است و مفعول آن ضمیری است محذوف که به «الذين ءامنوا...» برمی گردد.

ص: 722

1475- مؤمنان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 15

15 - مردم مکه در واکنش به دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) دو دسته بودند : مؤمن و کافر .

أن أُنذِر الناس و بشر الذين ءامنوا .. قال الكفرون

1476- فضایل مؤمنان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 21

21 - از امام صادق (ع) درباره سخن ابراهیم : « و ارزق أهله من الثمرات . . . » روایت شده که فرمود : « من الثمرات القلوب ای حبیهم
إلی الناس لیتتابوا إلیهم و یعودوا إلیهم ;

مراد ثمرات دلهاست بدین گونه که محبت مؤمنان از اهل مکه را در دل مردم بیندازد تا مشتاق مؤمنان مکه گشته، به سوی آنان بازگردند.».

ص: 723

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

